

prof. dr. sezgin kızılçelik

ATATÜRK'Ü DOĞRU ANLAMAK

Amerika'nın Küreselleşme Söylemine ve Avrupa Birliği'ne Karşı Yeniden Kurtuluş Milliyetçiliği, Yeniden Kalkınma ve Türkiye'nin Batı-Dışı Alternatif Milletler Bloku Seçeneği

Genişletilmiş
2. Baskı

ATATÜRK'Ü DOĞRU ANLAMAK

AMERİKA'NIN KÜRESELLEŞME SÖYLEMİNE VE AVRUPA BİRLİĞİ'NE KARŞI YENİDEN KUVÂYİ MİLLİYE, YENİDEN KALPAKLI KALKINMA VE TÜRKİYE'NİN BATI-DIŞI MAZLUM MİLLETLER BLOKU SEÇENEĞİ

Prof. Dr. Sezgin KIZILÇELİK

Genişletilmiş 2. Baskı

ANI

Ankara
Ekim, 2004

ATATÜRK'Ü DOĞRU ANLAMAK

Prof. Dr. Sezgin KIZILÇELİK

©
Bu kitabın basım, yayın, satış hakları
Anı Yayıncılık Eğitim ve Danışmanlık San. Tic. Ltd. Şti.'ne aittir.
Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri
mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik ya da başka yöntemlerle
çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

ISBN : 975-6956-88-7

Kapak Tasarımı : Anı Yayıncılık
Baskı : Ertem Matbaası
0312 418 07 11

ANI Yayıncılık
Menekşe 2. Sokak 19/8
Kızılay / ANKARA
Tel : 0 312 425 49 20
0 312 418 70 84
Faks : 0 312 419 24 23

http : www.aniyayincilik.com.tr
e-mail : aniyayincilik-w@tr.net

YAZARIN AKADEMİK ÖZGEÇMİŞİ

Sezgin Kızılçelik, 02.02.1969'da Ardahan'ın Göle ilçesine bağlı Hoştülbent Köyü'nde doğdu. İlkokulu 1979'da köyünde bitiren Kızılçelik, 1979-1985 arasında Isparta Gönen Köy Öğretmen Okulu'nda okudu. 1985-1986 yılları arası Cumhuriyet Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'ne devam eden Kızılçelik, 1989'da Ege Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nden mezun oldu. Hacettepe Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nden 1991'de bilim uzmanı, 1995'de ise doktora derecesi aldı. Nisan 1990-Ağustos 1995 arası Selçuk Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde, Eylül 1995-Haziran 1997 arası Mersin Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde görev yaptı. Temmuz 1997'de Cumhuriyet Üniversitesinde çalışmaya başlayan Kızılçelik, kendi çalışma alanında Türkiye'nin en genç doçenti (28 yaşında) ve en genç profesörü (33 yaşında) oldu. Halen Cumhuriyet Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde çalışmakta olan Kızılçelik'in çok sayıda makalesinin yanı sıra yayımlanmış 20 kitabı vardır. Yayımlanmış kitapları şunlardır:

1) **Sosyoloji Teorileri 1** (1992).
2) **Sosyoloji Teorileri 2** (1992).
3) **Sosyoloji Teorileri 3** (1996).
4) **Açıklamalı Sosyoloji Sözlüğü** (Y. Erjem ile birlikte, 1993).
5) **Pozitivizm ve Eleştiricileri: Sosyolojinin Pozitivist Kimliği Üzerine** (1996).
6) **Postmodernizm Dedikleri** (1996).
7) **Türkiye'nin Sağlık Sistemi: Bir Medikal Sosyoloji Denemesi** (1996).
8) **Eğitim Sosyolojisi** (E. Kemerlioğlu ve M. Gündüz ile birlikte, 1996).
9) **Araştırma ve Yazım Teknikleri** (E. Kemerlioğlu ve M. Gündüz ile birlikte, 1997).
10) **Güncelin Sosyolojisi 1** (1998).
11) **Sosyoloji Yazıları 1** (1998).
12) **Baykan Sezer'in Sosyoloji Anlayışı** (2000).
13) **Sosyoloji Yazıları 2** (2000).
14) **Frankfurt Okulu** (2000).
15) **Küreselleşme ve Sosyal Bilimler** (2001).
16) **Sefaletin Sosyolojisi** (2002).
17) **Atatürk'ü Doğru Anlamak** (2003).
18) **Zalimler ve Mazlumlar: Küreselleşmenin İnsanî Olmayan Doğası** (2004).
19) **Sosyal Bilimleri Yeniden Yapılandırmak** (2004).
20) **Özgünlüğün Sosyolojisi** (2004).

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ viii
2. BASKIYA ÖN SÖZ xxiii

1. BÖLÜM

1. ATATÜRK'Ü DOĞRU ANLAMAK 1
1.1. Atatürk, Kapitalizmin ve Emperyalizmin Şekillendirdiği Batı'nın Karşısındadır 1
1.2. Atatürk, Türkiye'nin Avrupalılaşarak ya da Amerikanlaşarak Değil, Kendi Özüne Dönerek Kurtulacağını Savunur 43
1.3. Atatürk, Diktatör Değildir; Onun Dönemi de *Tek Partili* Totaliter Bir Dönem Olarak Değerlendirilemez 50
1.4. Atatürk, Öykünmeci Değildir, İleri Görüşlüdür, Özgündür ve 20. Yüzyılın En Büyük Lideridir 87
1.5. Atatürk, *Solcu ve Milliyetçi* (Ulusal Sol) Bir Kimliğe Sahiptir ve Bu Kimliğin Taşıyıcıları Olarak da Gençliği Görmüştür 96
1.6. Atatürk'e Göre Türk Ordusu Ulusal Bağımsızlık Hareketimizin Temelidir; Emperyalizme Karşı Verilmiş/Verilecek Savaşımda En Önemli Stratejik Güçtür 108
1.7. Türkiye'de Atatürk Düşmanlığı Yaygındır ve Atatürk Sonrası Resmi İdeolojinin Atatürk ile Hiç Bir İlgisi Yoktur 121
1.8. Atatürk, Türkiye'de En Çok Sömürülen Kişidir, Her Kesim Atatürk'ü Kendi Savunduğu İdeolojinin Adamı Olarak Gösterme Gayretindedir; Herkes, Kendince Atatürkçüdür 142
1.9. Atatürk, Türkiye'de Sürekli Bir Biçimde Düşmanca Tavırlara ve Saldırılara Maruz Kalmaktadır 154

2. BÖLÜM

2. KAPİTALİZMİN VE EMPERYALİZMİN YENİ BİÇİMLERİ 163
2.1. Kapitalizmin ve Emperyalizmin Yeni Biçimi Olarak *Küreselleşme* 163
2.2. Kapitalizm ve Emperyalizm Olarak *Avrupa Birliği* ya da Avrupa Hıristiyan Devletler Topluluğu 214

3. BÖLÜM

3. TÜRKİYE'NİN KAPİTALİZMİN VE EMPERYALİZMİN YÖRÜNGESİNE GİREREK AVRUPA'NIN SAĞLAM KALESİ OLMA SÜRECİ YA DA TÜRKİYE-AVRUPA BİRLİĞİ İLİŞKİLERİ 251

3.1. Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerini Atatürk'ün Düşün Sisteminin Dışında Düşünmek 255

3.2. *Kopenhag Kriterleri, Lozan Barış Konferansı*'nın Rövanşı mı? 273

3.3. Avrupa Birliği'nin Türkiye'ye *Kıbrıs* ve *Ege Kıta Sahanlığı* Dayatması 304

3.4. *II. Tanzimat* Olarak Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri ya da Türkiye'nin Emperyalizmin Güdümüne Sokulması 313

3.5. Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerinin Yeni Çıkmazı: *Gümrük Birliği* ya da Emperyalizme Tam Teslim Olmak 343

3.6. Avrupalıda Türk Düşmanlığı ya da Avrupalılarla Türklerin Birlikte Yaşamalarının İmkânsızlığı 367

3.7. Avrupa Birliği'nin Türkiye'yi Tam Üye Yapmasının İmkânsızlığı 383

4. BÖLÜM

4. AVRUPA BİRLİĞİ VE AMERİKAN EMPERYALİZMİNE (KÜRESELLEŞMEYE) KARŞI YENİDEN *KUVÂYİ MİLLİYE HAREKETİ*/YENİDEN *ULUSAL KURTULUŞ SAVAŞI* 407

4.1. Batı Emperyalizminin Türkiye'ye Yönelişi 411

4.2. Batı Emperyalizmi Karşısında Mandacıların Tezleri 422

4.3. Batı Emperyalizmi Karşısında Ulusal Bağımsızlıkçıların Tezleri 435

5. BÖLÜM

AMERİKA'NIN VE AVRUPA BİRLİĞİ'NİN EMPERYALİST EKONOMİ POLİTİĞİNE (KÜRESELLEŞME) KARŞI EKONOMİK BAĞIMSIZLIK VE YENİDEN *KALPAKLI KALKINMA*/DEVLETÇİLİK 505

6. BÖLÜM

AMERİKA VE AVRUPA BİRLİĞİ'NE KARŞI *DÜNYANIN BÜTÜN MAZLUM MİLLETLERİNİ* BİRLEŞTİRME VE *BATI-DIŞI MAZLUM TOPLUMLAR BLOKU* İNŞA ETME PROJESİ 557

6.1. Kapitalist ve Emperyalist Sisteme Karşı *Dünyanın Bütün İşçileri Birleşemedi* 559

6.2. Atatürk'ün Kapitalist ve Emperyalist Sisteme Karşı *Dünyanın Bütün Mazlum Milletlerini Birleştirme* Tezleri 571

6.3. Kapitalist ve Emperyalist Sisteme Karşı Atatürk Döneminin Türkiye'sinin Komşularıyla ve Batı-Dışı Mazlum Milletlerle Kurduğu Yakın İlişkiler ve Birliktelikler 587

6.3.1. Atatürk Döneminde Türk-Sovyet İlişkileri 587

6.3.2. Atatürk Döneminde Türkiye-Balkan Devletleri İlişkileri 608

6.3.3. Atatürk Döneminde Türkiye ile Asya Toplumları Arasındaki İlişkiler 611

6.4. Amerika ve Avrupa Birliği'ne Karşı Batı-Dışı Mazlum Toplumlar Bloku İnşa Etmek 618

7. BÖLÜM

SONSÖZ 637

KAYNAKÇA 657

I. BASKIYA ÖN SÖZ

"Düşündüğüm şeyleri yapmak istedim. Yapmak elimden gelmediği için, yazdım. Yapmayı başkalarına, yapabileceklere bırakıyorum" (Jean Jacques Rousseau).[1]

Benim için *yazının*, insanları rahatsız etme gibi bir işlevi vardır. Hele hele yazının bu işlevi, bilgisayarlaştırılmış, elektronikleştirilmiş, robotlaştırılmış, otomatlaştırılmış, düşünmemenin başat ve yükselen değer olduğu yüzyılımızda daha önemli bir hale geliyor. O halde *yazının* öneminin giderek kaybolduğu bir dünyada inadına yazı ve *yeniden yazı* diyoruz. Özellikle, ülkemizde *sözlerin* ortalığı kasıp kavurduğu, her tarafa *sözlerin* fırlatıldığı, *önce söz vardı* anlayışlarının etrafa saçıldığı ve bütün toplumu kapladığı, **düşünen ve yazı yazan Türkiye** yerine **konuşan Türkiye**'nin istenildiği, ağzı olan herkesin konuştuğu/konuşturulmaya özendirildiği bir ortamda ve görüntülerin/ekranların hükümran olduğu yaşama ağımız ve anımızda **yazı, yeniden yazı, tekrar ve inadına yazı**, önemli bir dönemeç ve toplumumuz için büyük bir kilometre taşı olma özelliğini koruyor. Gelin hep birlikte *yazıya* geri dönelim, az konuşup, bilgi dağarcığımızı geliştirip, *söz söylemeyi* sonraya bırakalım. Konuşma ve söz kirliliğini, ülkemizin önemli bir sorunsalı olmaktan çıkaralım.

---

[1] BOZKURT, Mahmut Esat; **Atatürk İhtilali**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1995, s. 140.

Yazıların ördüğü bu metin, çoğu insanı huzursuz edecektir, özellikle de kendilerini Atatürkçü gösteren *sahte Atatürkçüleri,* Mustafa Kemal Atatürk sonrası bütün politik elitleri, politik partileri, uygulanan ekonomi politik ve kültürel formasyonların sahiplerini. Bu arada belki de en fazla Avrupa Birliği ve küreselleşme yanlıları bana kızacaklardır.

Türk toplumunun dünya politik arenasında ya da dünya politikası küpünde etkili ve belirleyici olabilmesi, Avrupa Birliği ve Amerikalaşma politikalarını terk etmesiyle doğrudan ilişkilidir. Türkiye'nin Avrupa Birliği ve Amerika'dan dersler ve direktifler alarak ilerlemesi, refah toplumu olması mümkün değildir. Türk toplumunun yönlendirici aktörleri ve politik elitleri bu gerçeği görmezlerse, Türkiye'nin Atatürk'ten sonra bilinçli bir biçimde aşama aşama tahrip edilen tam bağımsızlığı zaafa uğramaya devam edecek ve sonunda ülkemiz büyük bir sömürge haline gelecektir. Türk toplumunun bu büyük açmazdan ve emperyalistlerin av alanı olmaktan çıkması, küreselleştiği iddia edilen dünyada kendisine yeni bir rota çizmesine ve özellikle 1940'lardan itibaren tamamen uzaklaştığı Atatürk'ün düşün sistemini yeniden referans almasına bağlıdır.

Türkiye'nin hiçbir toplumdan, hiç bir uluslararası birlik ve kuruluştan ders almasına, kendisine akıl hocası bulmasına gerek yoktur. Basit bir gerçeği görelim artık. Emperyalistlerin gösterdikleri yolda ilerlemek ve bize verdikleri silahlarla onları yenmek mümkün mü? Öyle olsaydı Osmanlı İmparatorluğu kurtulurdu. O halde, kendimize yönelelim, kurtuluş reçetelerini kendimiz bulalım. Bu toplum, dışarıdan ithal edilen akıl hocalarından ve

emperyalist Batı'da ortaya çıkmış reçeteleri, şemaları ve kalıpları benimsemekten çok çekti. Batı patentli şema, ideolojik kalıplar ve sistemlerin faturalarını ağır ödedik. Bunun için yakın tarihe göz atalım.

Amerika ve Avrupa Birliği'nden bu ülkenin insanları, yoksul Anadolu halkı çok şey çekti. 1980 öncesi Türkiye'deki kanlı çatışmalar ve terör olayları derinlemesine incelendiğinde, bunların altından Amerika'nın çıkacağı çok açıktır. Amerika'ya ve Avrupa Birliği'ne temkinli, mesafeli ve her zaman kuşkulu bakmalıyız. Benim Avrupa Birliği ve özelikle Amerika için söylediğim bir söz vardır: **Amerika'dan çok özlemiş olduğum babam dahi gelse ona sarılmadan uzun uzun düşünürüm, tereddüt ederim, acaba gelen kişi benim gerçek babam mı?** diye.

İşte, bizim, Amerika'ya ve Avrupa Birliği'ne bakış açımız böyle olmalı, "Onlar akıllıdır, uygardırlar, uzaya çıktılar, bizim dostlarımızdırlar, bizi düşünürler, her dediklerini yapalım, bir dediklerini asla iki etmeyelim" sözlerini artık bütün bireylerin terk etmesi gerekir. Amerika ve Avrupa Birliği'nden alacağımız hiçbir ders yoktur. Onların vaatlerine artık inanmamak ve onlar gibi olmamak gerekir. **Kendimiz gibi neden olmayalım?**

Kısaca, biz bu yapıtımızda, kapitalizm ve emperyalizm karşıtı bir duruşa sahibiz. Küreselleşmeyi, kapitalizm, emperyalizm ve yeni sömürgecilik olarak kavramsallaştırdık. Türkiye'nin var olan durumu ve geleceği açısından Avrupa Birliği ve Amerikanlaşmaya karşı koyduk ve onların derhal ülkemizin politik gündeminden çıkartılması gerektiğini savunduk. Özellikle, Türk kamuoyunu uzun süredir meşgul eden, neredeyse onunla yatıp onunla kalktığımız **Avrupa Birliği'ni emperyalist bir birlikte-**

lik olarak değerlendirdik. Bütün bunları yaparken, Atatürk'ün düşün sisteminden ve eylemlerinden hareket ettik.

Atatürk, 20. yüzyıldaki gerici, ırkçı, faşist, despotik, emperyalist ve sömürgeci Batı'nın düşmanıdır. Atatürk'ün bütün savaşımları, emperyalist Batı'yladır, yani günümüzün Avrupa Birliği ile dünyanın başına bela olan Amerika'yladır.

Atatürk, küreselleşme, Avrupa Birliği ve Amerikanlaşmaya karşıydı. **Atatürk, Türkiye'nin geleceğini asla Avrupa'da görmemiştir.** Dolayısıyla, Atatürk'ü kapitalizm ve emperyalizmin yeni organizasyonu olan Avrupa Birliği taraftarı olarak görmek/göstermek, *"Atatürk yaşasaydı Avrupa Birliği'ne karşı çıkmazdı, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üye olması tam da onun istediği şeydi,"* biçiminde temelsiz iddialar ortaya atmak büyük bir hatadır ve Atatürk'ü yanlış değerlendirmekten başka bir şey değildir. Çünkü, Atatürk'ü Avrupa yanlısı gösterme düşüncesinin kendisi başlı başına işe yaramaz bir düşüncedir.

Türkiye'de, Avrupa Birliği, resmi olarak kurulduğu 1950'lerden bu yana -Atatürk bilinçli ya da bilinçsiz olarak yanlış değerlendirilerek -hep sorunlarımızı çözecek tek merci olarak algılandı. Günümüzde olduğu gibi geçmişte de Avrupa Birliği ülkemizin sorunlarından kurtuluşunun ve ilerlemesinin tek çaresi olarak görüldü. Türkiye'de 3 Kasım 2002 genel seçimlerinde belirsizlik paradigmasını kendisine referans seçen Müslüman demokratların/İslamcıların (**AKP**=**A**llah, **K**uran, **P**eygamber sembolizmlerini çağrıştıran **A**dalet ve **K**alkınma **P**artisi), iktidara gelince yaptıkları ilk şey, **Hıristiyan Kulübü olan Avrupa Birliği** ülkelerini kapsayan bir geziye çıkmak ol-

du. Ak oldukları tartışmalı olan AKP kadroları ve *değişmeyen* liderleri, Demokrat Parti'nin yolunu izledi ve Avrupa kapılarında ulusal bağımsızlığımızdan ve onurumuzdan taviz vererek dilenme alışkanlıklarına ve taktiklerine yeni bir halka daha ekledi.

Tarihin en büyük güçlerinden biri olan Türkiye, ehliyetsizler tarafından başkalarından medet uman bir ülke konumuna getirildi. Avrupa sevdalıları yüzünden el kapılarında sürünme ve avuç açma bir alışkanlık ve adeta bir davranış kalıbı oldu. Büyük halk ozanı Ruhi Su'nun o doyumsuz sesinden dinlediğim ve hâlâ kulaklarımda çınlayan Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın "Almanya'larda Çöpçülerimiz" adlı şiirinde dediği gibi:[2]

"Gün ışır ışımaz alın yazımız parlar,
Ne alın yazısı, el yazısı be.
Sökemeyiz ki, biz ilkokul aydınlığı bile
gösterilmeyenler.
Biz, pis yöneticilerin mutsuz kişileri,
Süpürürüz, yaban ellerinin sokaklarını pis el, pis
yürek.
Sığmazken Atalarım güne, yarına,
Düşmüşüm vay düşmüşüm ben el kapılarına.
Daha üç yüzyıl önce, omuzlarımızda gök yarısı
bayraklar,
Eğilirdi bu ülkelerin burçları uygarlığımıza.
Şimdi ta Bünyan'daki üç çocuk, ağızları açlıkla
büyümüş,

---

[2] DAĞLARCA, Fazıl Hüsnü; "Almanya'larda Çöpçülerimiz", **Karşı Duvar Dergileri: 6, Horoz** (iç.), Cem Yayınevi, İstanbul, 1977, s. 21-23.

Şimdi ta Ereğli'deki dört çocuk, gözleri açlıkla iri iri,
Alır, karanlıklar karanlıklar ardından gönderdiğim
kara lokmasını.
Sığmazken Atalarım güne, yarına,
Düşmüşüm vay düşmüşüm ben el kapılarına.
Ne duruyoruz, aylık bin yeşil mark,
Varalım, dağılalım, kartal Anadolu'dan yeryüzüne.
Beyler altın uykularından uyanmak üzre, haydi yollarını
temizleyelim,
Süpürgeler kocaman, çöpler kocaman,
Al güneşten bile utanmadan, pis el, pis yürek.
Sığmazken Atalarım güne, yarına,
Düşmüşüm vay düşmüşüm ben el kapılarına."

Türkiye'nin el kapılarında dilenme alışkanlığı, tamamen Atatürk sonrası döneme aittir. Oysa, bugün avuç açtığımız ülkeler Türkiye'nin en büyük düşmanlarıdır. Atatürk onlarla savaşarak bu ülkenin bağımsızlığını sağlamıştır. Atatürk'ten sonra dost ve düşman ülkeler birbirlerine karıştırılmıştır. Eski düşmanlar güya dost, eski dostlar ise düşman olarak görülmeye başlanmıştır. Dost ve düşman algılayışında büyük bir değişiklik yaşanmıştır.

Atatürk, yaşadığı dönem içerisinde sürekli bir biçimde Batılı emperyalistlerle savaşırken, emperyalistlerin tuzağına düşen ve birbirlerine sürekli olarak düşman edilen Asyalı ve Afrikalı toplumlarla (Doğu toplumları) hiçbir zaman savaşmamıştır. Atatürk'ün bütün çabası ve savaşımları, Türkiye ile birlikte öteki Doğu toplumlarını Batılı emperyalistlerden kurtarmak ve onların ulusal bağımsızlıklarına kavuşmasını sağlamaktı.

Doğu toplumlarının (mazlum milletlerin) ulusal kurtuluş ve bağımsızlık mücadelelerinde emperyalist Batı'ya güvenerek bir şey yapmaları kendi kendilerini aldatmaktan başka hiçbir şeye yaramaz. Öyleyse, emperyalist Batı'dan, yani Avrupa Birliği ve Amerika'dan insanlık ve yardım beklememize, onlardan medet ummamıza ve dolayısıyla onlarla olan bağımlılık ilişkilerimizi sürdürmemize gerek yoktur.

Bunun için de **Atatürk, Türkiye'nin geleceğini Avrupa'da değil, Doğu'da, yani Asya'da görmüştür. Türkiye için tek seçenek asla ve asla Avrupa Birliği değildir; Rusya, Afganistan, Irak, Suriye ve İran ile bir işbirliğine gitmek gerekir.** Çünkü, Atatürk'e göre Türkiye, Avrupalı değil Asyalıdır. Türkiye'nin kimliği Asyalıdır. Türkiye, Asyalı mazlum bir millettir. Bu bağlamda çalışmamızda, özellikle Batı-dışı mazlum toplumlar ya da Batı-dışı mazlum milletler terimlerini kullanmaya ve onları öne çıkarmaya önem verdik.

Batı-dışı mazlum toplumlar (***Batı-dışı mazlum milletler***) terimini, Doğu toplumlarının hem Batı toplumlarından farklı bir uygarlığa sahip olduklarını (ve öyle kalmaları gerektiğini) hem de Doğu toplumlarının Batı toplumları tarafından sürekli olarak ezildiğini/sömürüldüğünü vurgulamak için kullandık. Biz, Türkiye'nin dünyadaki yerinin ve kimliğinin **BATI-DIŞI MAZLUM TOPLUM/BATI-DIŞI MAZLUM MİLLET** kavramsallaştırması içinde değerlendirilmesi gerektiğini düşünüyoruz.

Bu konu, özellikle **gerçek ve radikal Atatürkçüler** açısından son derece önemlidir. Çünkü, ülkemizde son yıllarda küreselleşme ve Avrupa Birliği üzerine yazılan-

lar, oldukça fazla kafa karıştırmaya başladı. Küreselleşme ve Avrupa Birliği konusu, neredeyse, herkesin dilinden düşmez oldu. Onlar, üzerine en çok söz söylenen alanların başında yer almaya başladı. Öyle ki, Türk toplumu Avrupa Birliği ve küreselleşme yanlıları ile karşıtları şeklinde iki ayrı kampa ayrıldı. Daha kötüsü bu farklı kamplarda yer alanlar arasında düşmansı ilişkiler oluştu. Farklı kamplara bölünme ve *takım tutma* geleneğimiz devam ediyor, farklı adlandırmalarla. Eş deyişle, Türk toplumunda değişen çok şey yok. Toplumsal yapımızın ve insan profilimizin ana karakteri bir kez daha ortaya çıktı: Hangi ideolojidensin? Hangi takımı tutuyorsun? Avrupa Birliği'nden yana mısın, ona karşı mısın? Bütün bu tartışmalar, ileri sürülen boşgörüşler her gün tekrar ediliyor ve boşgörüşlülük kendisini yeniden üretiyor. Bu tartışmalarda asıl sorun, ulusalcı olmak ya da olmamaktır. Bütün problem de budur. **Avrupa Birliği ve küreselleşme yanlıları ulusalcı değilken, karşıtları ulusalcıdır.**

Bütün bu tartışmalar yapılırken bilinçli bir biçimde önemli düşün adamları ve düşün sistemleri insanımıza hızlıca unutturuluyor, özellikle de **Atatürk**.

Türkiye'de özellikle Atatürk'ün ölümünden hemen sonra uygulanan bir taktik, Avrupa Birliği ve küreselleşme tartışmalarıyla birlikte günümüzde adeta zirveye çıktı: Atatürk'ü ve onun düşün sistemini ve eylemlerini mümkün olabildiğince hızla unutturmak. Oysa, bizim bu çabalara karşı tavır takınmamız ve daha uyanık olmamız gerekir. **Atatürk, unutulmamalı ve unutturulmamalıdır.**

Ülkemizde Atatürk'e, onun Anadolu halkı ile birlikte kurmuş olduğu Cumhuriyet'e ve Cumhuriyet'in bütün kazanımlarına sahip çıkanlar gitgide azaldı. Artık, ül-

kemizin **medyatik televoleci, satılmış sözde bilim insanları**, üstelik medyada ve sahiplendikleri gazete köşelerinde ulusallık, ulusal güçler, ulusal hareketler ve cumhuriyet gibi kavramları aşağılıyorlar ve onların modasının geçtiğini ileri sürüyorlar. Ülkemizde egemen olan sözde bilim insanları ve kendi çıkarlarını toplumun çıkarlarının önüne koymuş aydın olamayan aydınlarımız, ulusal kalkınmacılık ve devletçilik gibi söylemleri öne çıkaranları, adeta fosil ve çağın gerisinde kalmış, çağı yakalayamamış "gerici" olarak nitelendiriyorlar. Bu sözde bilim adamları ve aydınların argümanlarına karşı, gerçek ve radikal Atatürkçüler, Atatürk'ün görüşlerini doğru bir biçimde ortaya koymalıdırlar.

Bu yapıtta; 1938 sonrası Türkiye'sinin Atatürk'ün düşün sistemi ve eylemleri ile hiçbir ilişkisinin ve bağlantısının kalmadığını ortaya koymaya çalıştık. Şunu iddia ediyoruz ki, Atatürk öldükten sonra ülkemizde etkin olan bütün politik anlayışlar ve arayışların Atatürk'ün yapıp ettikleri ile hiçbir ilgisi yoktur. Atatürk öldükten sonra ülkemizde iktidar olanlar, elbirliği etmişçesine onun düşün sistemini ve devrimlerini tahrip etmişlerdir. Ancak, Atatürk'ün ölümünden sonra Türkiye'yi yönetenlere bakılacak olursa, hepsi de kendisini Atatürkçü olarak görürler. Ama bu doğru değildir. Çünkü, Atatürk'ten sonra çok partili politik yaşama geçtiklerini ve Türkiye'ye demokrasiyi getirdiğini iddia edenler, Türkiye'yi *küçük Amerika* yaptılar, Atatürk'ün söylediklerinin tam tersi eylemleri gerçekleştirdiler. Atatürk'ten sonraki bütün politik oluşumların ve yapılanmaların ortak noktaları, Batı emperyalizmi ile işbirliği yapmak, Atatürk'ü sömürmek ve onun arkasına gizlenerek yapılan her türlü

olumsuzluğu ona mal etmektir. Atatürk'ten sonraki ülkeyi yönetenlerin vücuda getirdikleri bin bir çeşit negatiflik durumunu Atatürkçü düzen adına yaptıklarını beyan etmeleri, icraatlarını Atatürk'e dayandırmaları, mevcut durumla Atatürk'ü özdeşleştirmeleri; Atatürk'ün düşün sistemine, onun eylemlerine ve devrimlerine yönelik yapılmış en büyük kötülüktür. Böylece, ülkemizdeki fiili durum Atatürk ile aynılaştırılarak, özellikle gençliğin ondan uzaklaşmasına çalışılmıştır. Bunda da büyük oranda başarılı olunmuştur.

Atatürk'ten sonra emperyalist Batı'nın güdümüne sokulan ülkemizde, Atatürk'ün ilkeleri anayasadan çıkartıldı ve terk edildi. Atatürk'ün ölümünden sonra, onun devletçilik, laiklik ve milliyetçilik ilkeleri resmen rafa kaldırıldı. Devrimcilik ilkesi de yanlış algılandı, hatta Atatürk devrimlerine karşı hamleler yapmak biçimine büründürüldü. Atatürk'ün halkçılık ilkesi amacından saptırıldı. Halkçılık ilkesi "oy uğruna" büyük bir popülizme dönüştürüldü. Cumhuriyetçilik ilkesi de neredeyse İslami tarzda bir cumhuriyete doğru değişmek üzere.

Ülkemizin emperyalizmin kalesi haline getirilmesinde, Atatürk devrimlerinin yaşaması için sürekli savaşım veren ve bu uğurda yaşamını ortaya koyan **gerçek ve radikal Atatürkçülerin** sayısının giderek azalması/azaltılmasının- Muammer Aksoy, Uğur Mumcu, Ahmet Taner Kışlalı gibi gerçek ve radikal Atatürkçülerin öldürülmeleri göz önünde bulundurulursa- ve onların yerine yeni dünya düzeninin, yeni-liberalizmin, küreselleşmenin, Amerikanlaşmanın ve Avrupa Birliği'nin uşaklığını yapan piyon konumundaki üçkağıtçı ve takiyyeci

sahtekârların ortalığı kasıp kavurmasının büyük etkisi vardır.

Türk toplumunda, gerçek ve radikal Atatürkçü kesim dışındaki Türk aydını Atatürk konusunda dürüst değildir. Bunlar, çoğu zaman Atatürk'ün düşün sistemini kendi kişisel amaçları çerçevesinde kullanmaktadırlar.

Türkiye'de muazzam derecede bir sahte Atatürkçülük ve Atatürk düşmanlığı vardır. Ülkemizde çoğu kesim Atatürkçü gözüküp, aslında Atatürk düşmanlığı yapmaktadır. Atatürk, en fazla düşmanı olan kişidir. **Resmi ideolojinin Atatürk ile hiçbir ilgisi yoktur.** Buna rağmen eleştirilen ve düşmanca tavırlara/saldırılara maruz kalan Atatürk ve onun düşün sistemidir.

Kısaca, Karl Marx yaşasaydı en çok nefret edeceği ülke Sovyetler Birliği olurdu, aynı şekilde, Atatürk yaşasaydı, en çok eleştireceği ülke Türkiye olurdu. Sözgelimi, Atatürk yaşamış olsaydı kendisini Atatürkçü olarak gösterenlerin topuna birden lanet okurdu, küreselleşme yanlılarını düşman ilan ederdi ve hatta bugünlerde Avrupa Birliği'ne girmek için aşırı derecede performans gösterenleri yargılatırdı.

Atatürk, daha 1920'lerin başında "**Batı emperyalizminin hedefi Anadolu'dur**"[3] saptamasını yaparken, sanki bugünleri görüyordu...

Bugün, Amerikan ve İngiliz emperyalizmi (küreselleşme paradigması) gözünü, Irak'ı da bahane ederek Ortadoğu'ya ve Türkiye'ye çevirmiş bulunuyor. Haydut Amerika, Irak gibi devletlere "haydut devlet" diyerek ve

---

[3] ATATÜRK, Mustafa Kemal; **Atatürk'ün Özel Mektupları**, Derleyen: S. Borak, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1998, s. 180.

dünya kamuoyuna bu haydut devleti hizaya getirmek mesajı vererek ve onu arkasına alarak, emperyalist amaçlarını gerçekleştirme işine koyuldu. Amerika İngiltere ile birlikte, 20 Mart 2003'te Irak'a saldırdı. Emperyalist Amerika, Batı-dışı mazlum milletlerden Irak'ı işgal etti ve yoğun bombardımanını sürdürüyor. Irak halkı, Amerikan ve İngilizlerin bombalarıyla ölüyor.

Ancak, Amerika Irak'ta kesinlikle mağlup olacak ve en kısa sürede orayı terk etmek zorunda kalacaktır. Amerikan eliyle kurulan hükümet ise Irak'ı asla yönetemeyecektir. Atatürk'ün 29 Kasım 1920'de Irak'taki İngiliz hükümetine ilişkin yaptığı "Bağdat'ta İngiliz eliyle vücut bulmuş olan hükümetin kısa ömürlü olduğuna hükmediyoruz"[4] biçimindeki tespiti, bugün Irak'taki Amerikan hükümeti için geçerlidir.

Kısaca, Amerika'nın Irak'taki işgal hareketi, insanlık dışı bir eylemdir. Amerika, bir kez daha kanlı yüzünü gösterdi, büyük bir vahşete girişti ve dünyanın *en büyük katili* olduğunu kanıtladı. Amerika'nın amacı, sadece Irak'ı değil, Ortadoğu ile birlikte Türkiye'yi kuşatmaktır. Amerika ve İngiltere'nin Türkiye üzerindeki gizli olmayan amaçları, Atatürk doğru bir biçimde okunduğunda, hemen anlaşılacaktır.

Avrupa Birliği ve Amerika kaynaklı küreselleşme anlayışı ile yaşadığımız gezegenin başı dönmeye başladı ve dünyanın tansiyonu iyice yükseldi. Ben, dünyanın kalbinin Avrupa Birliği ile Amerika'nın ekonomik ve politik düzenine fazla dayanabileceğini zannetmiyorum. Özellik-

---

[4] ATATÜRK, Mustafa Kemal; **Atatürk'ün Bütün Eserleri, Cilt: 10 (1920-1921)**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2003, s. 122.

le, Amerika, kendi imgesinde bir dünya yaratma, emperyalist politikalarını gerçekleştirme doğrultusunda inşa ettiği ve kullandığı Birleşmiş Milletler, Uluslararası Para Fonu (IMF), Dünya Bankası ve Dünya Ticaret Örgütü gibi araçlarla, çoğu ulusun başına bin bir çorap ördüğü gibi, dünyayı da mahvedecek gibi gözüküyor. **Bu dünya, Amerika ile birlikte kötüye gidiyor. İnsanlık, azgınlığı ve cazgırlığı ortadan kaldırılmamış bir Amerika ile asla rahat edemeyecek ve bir bakıma kendi sonunu hazırlayacaktır. İnsanlığın gelecekteki mutluluğu, Amerika'nın dünyanın merkezindeki yerini yitirmesine bağlıdır.** Dünyayı yönlendiren bir Amerika her zaman insanlığı yeni felaketlere ve savaşlara doğru sürükleyecektir. Bunun için **Batı-dışı mazlum toplumların Amerika'ya ve Avrupa Birliği'ne karşı bir blok oluşturmaları gerekir.** Amerika ve Avrupa Birliği'ne karşı Batı-dışı mazlum toplumların birlikte hareket etmeleri, güç birliği yapmaları, hem kendilerinin hem de bütün insanlığın yararına olacaktır. **Avrupa Birliği'nin ve Amerika'nın emperyalizmine, sömürgeciliğine ve insanlık dışı haksız savaşlarına karşı dünyanın bütün mazlum milletleri birleşin!**

Bu yapıtın ana amacı, günümüzde bütün insanlığı ve özellikle toplumumuzu yakından ilgilendiren Avrupa Birliği ve küreselleşme süreci karşısında Atatürkçü düşün sisteminin konumunu yeniden değerlendirmektir. Yapmak istediğimiz şey; **küreselleşme, Avrupa Birliği, Batı-dışı mazlum toplumlar bloku ya da Asya Birliği** karşısında Atatürk'ün tezlerini irdelemek, özellikle küreselleşme ve Avrupa Birliği kıskacındaki Türkiye'yi yeniden düşünmektir.

Çalışmamızda unutturulmaya ve sömürülmeye çalışılan Atatürk'ün düşün sistemi ve eylemlerinin, kapitalizmin ve emperyalizmin ad değiştirmiş ama adresi aynı olan ya da onları unutturmaktan başka bir anlam ifade etmeyen küreselleşme ve Avrupa Birliği'ne ilişkin tartışmalarda önemini yeniden değerlendirmek ve bir çıkış yolu bulmaya çalışmaktır.

Atatürk'e yönelik eleştirilerin yoğunlaştığı ve ülkemizin emperyalizme peşkeş çekilmeye çalışıldığı günümüzde Atatürk'ü yeniden, ama doğru bir biçimde anlatma gereği vardır. Bütün aydınlarımız öncelikle Atatürk'ü doğru değerlendirme çabasına koşulmalıdırlar. Aydınlarımızı bu büyük görevi yerine getirmeye davet ediyoruz. Çünkü, Avrupa Birliği ve küreselleşmenin kıskacındaki Türkiye'nin kurtuluş olanağı Atatürk'ün düşün sisteminden hareket etmeye bağlıdır.

Bu çalışmadaki tezlerimin şekillenmesinde etkili olan düşün adamları olmuştur elbette. Günümüzdeki adı ile küreselleşme olan Batı emperyalizmine ve kapitalizmine karşı düşün sistemimin şekillenmesinde, toplumumuzun kendi dinamiklerini, öz kaynaklarını, kültürünün biricikliğini ve tarihini temele almamda Atatürk'ün etkisinde kaldığımı belirtmek isterim. Bu kitapta; düşün sistemi, eylemleri ve yazdıkları metinler ve ileri sürdüğü isabetli tespitlerle beni kendisine hayran bırakan büyük düşün adamı Atatürk'ün katkısı çok olmuştur. Kapitalizme ve emperyalizme karşı en zor koşullarda ilk başarılı bir Ulusal Kurtuluş Savaşı veren, bu savaşıma girmeden önce kendisine söylenenlere kulak dahi asmayan Atatürk benim gözümde büyük bir efsane, insanoğlunun gördü-

ğü/görebileceği büyük bir yetenek, olağanüstü bir zekâ, ideal bir düşün ve eylem adamıdır.

Bu kitabımın ortaya çıkmasında emeği olan değerli ağabeyim Doç. Dr. Mustafa Gündüz'e ve eşim Gökçen'e çok teşekkür ederim.

Prof. Dr. Sezgin KIZILÇELİK

II. BASKIYA ÖN SÖZ

"Zalım!
Hemi de kötü dinli gâvur,
Nasıl da bağdaş kurmuş toprağına
Gülümü harmanımı savurur!
Kara gözlerini
Sevdiğim oğlan,
Bize oldu olan
Topla Antep'i, Çukurova'yı
İzmir'i, Urfa'yı, Konya'yı"[5]

Türk toplum tarihi ve gerçeğini aktarmacı, kalıpçı ve ithal açıklamaların dışında kendine özgü yerli bir bakış açısıyla (Doğu-Batı ilişkileri çerçevesinde) tahlil eden ve bizlere yol gösteren Kemal Tahir, yıllar önce, "Emperyalizm o kadar açık bir namussuzluktur ki ancak yerli alçakların aldatma ve saklama ustalığıyle yutturulabilir. Bunu en iyi uygulayan emperyalist ajanlarının en yamanları da bizdedir diye haklı olarak öğünebiliriz"[6] demiş ve çok doğru bir saptama yapmıştı.

Türkiye, Atatürk'ten sonra, yerli işbirlikçilerinin bolluğu yüzünden zalim Batılı emperyalistlerin önemli bir kalesi haline gelmiştir. İslamcı/Müslüman demokrat

---

[5] GÖKÇE, Enver; **Bütün Şiirleri**, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul, 1997, s. 65.

[6] TAHİR, Kemal; **Notlar/Batılaşma**, Yayına Hazırlayan: C. Yazoğlu, Bağlam Yayınları, İstanbul, 1992, s. 43.

bir kimlikle/söylemle ortaya çıkan ve Türkiye'yi Kasım 2002'den beri Avrupa Birliği ve Amerika'nın talimatlarıyla yöneten *Adalet ve Kalkınma Partisi* (AKP) çok hızlı Amerikancı çıktı. Türkiye'nin Amerikanlaştırılmasının üçüncü ve en hızlı evresini [Birinci evre, Demokrat Parti (DP), ikinci evre ise Anavatan Partisi'dir (ANAP). Zaten, AKP kurmayları kendilerinin Demokrat Parti'nin devamı olduğunu söylüyorlar. Ayrıca, AKP'nin ANAP'ın ad değiştirmiş hali olduğu da malûm. Kısaca, ANAP, DP'nin, AKP ise ANAP'ın devamıdır] bu hükümetin yapıp ettikleri oluşturuyor. Oysa, Türkiye, tarihsel misyonu gereği hiçbir zaman Amerikalılaş(tırıl)mamalı, aksine günümüzün saldırgan gücü Amerika'ya karşı mesafeli olmalı ve tavır takınmalıdır. Türkiye, mevcut dünya sisteminde mazlum milletler yanında yer alması gerekirken, bu hükümet sayesinde, Batılı emperyalistlerle, zalimlerle ve barbarlarla işbirliği yapıyor. Meselâ, marazlı Amerika ve İngiltere'nin mazlum Irak halkına yapıp ettiği akıl almaz katliamlar ve insanlık dışı eylemler ortadayken, AKP hükümeti, Batı-dışı mazlum milletlerin (özellikle de Irak'ın) inadına, önce tarihin en büyük sömürgeci gücünün (İngiltere) başbakanı Tony Blair'i, sonra gangster ve katil Amerika'nın başkanı George W. Bush'u ve ekiplerini (askeri güçleri konumundaki NATO'yu) Türkiye'de ağırladı.

Yine, bugün, Amerikancı ve Avrupa Birliği yanlısı hükümet ve çeşitli lobilerin etkisiyle, topraklarımız ecnebilere satılıyor. Böyle giderse, yakın bir gelecekte, Türkler Türkiye'de yabancı konumuna düşeceklerdir. Oysa,

"Türkiye Türklerindir."[7] Ecnebilerin Türkiye'de toprak satın almalarına, yani Türkiye'yi işgal etmelerine son verilmeli ve onların ülkemiz üzerindeki nüfuzu sonlandırılmalıdır. Emperyalistlerin Türkiye'den istedikleri yer(ler)den istedikleri kadar toprak satın almaları, Türkiye'nin tam bağımsızlığıyla asla bağdaşmaz. Atatürk'ün dediği gibi, "bağımsız bir devletin kendi arazisine haricin herhangi şekil ve suretle, isterse araştırma gayesiyle olsun, nüfuzu kabul edilemez."[8]

Ayrıca, Türkiye'nin zalim Batı'ya karşı en önemli kalelerinden biri olan Kıbrıs'ta Avrupa Birliği ve Amerikan yanlısı AKP'nin yavrusu/yavuklusu Mehmet Ali Talat hükümeti, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni (KKTC) emperyalist Batı'ya kendi eliyle teslim etmek için kırk takla atıyor. Hatta, KKTC'nin başbakanı Talat emperyalistlerin iyice gözüne girebilmek ve yaman bir işbirlikçi olabilmek için Güney Kıbrıs'ı bile ayartmaya çalışıyor.

Biz Türk halkı olarak ne çektiysek, ecnebilerden, gâvurlardan, zalimlerden ve emperyalistlerden çektik. Bütün sorunlarımızın kaynağında, Batılılar vardır. Türk tarihi doğru tahlil edilirse, yaşanan bütün kötülüklerin menşeînin zalim Batılılar olduğu görülecektir. Ecnebilerle fazla samimiyet, diyalog, sosyo-ekonomik, politik ve kültürel ilişki doğru değildir. Kemal Tahir, *Kurt Kanunu* metninde, "Yabancılarla içli dışlı oldun mu, sana, millî politika güttürmezler. Direnmeye başlarsan, birini musal-

---

[7] ATATÜRK, Mustafa Kemal; **Atatürk'ün Bütün Eserleri, Cilt: 11 (1921)**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2003, s. 362.

[8] ATATÜRK, Mustafa Kemal; **Atatürk'ün Bütün Eserleri, Cilt: 13 (1922)**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2004, s. 207.

lat edip yenik düşürürler"[9] diyerek, çok doğru bir saptama yapmıştı. O halde, dünyanın en büyük sömürgeci güçleri olan Amerika ve Avrupa Birliği ile fazla diyalog ve ilişki, bizi millî politikalardan uzaklaştırıp gayri millî bir politika izlemeye sevk eder, tıpkı, 11 Kasım 1938'den bu yana tatbik edildiği gibi.

Atatürk'ten sonra Türkiye'de iktidara gelenler, Atatürk'ün düşüncelerini, eserlerini ve yapıp ettiklerini yok etmek için yarış içine girmişler ve karşıdevrimci bir süreç başlatmışlardır. "Türkiye'de yaşanan **Karşıdevrim**'in başlangıç gün ve saati, 10 Kasım 1938, 09.05'tir."[10] Gerek şimdiki hükümetin gerekse de Atatürk sonrası bütün hükümetlerin izledikleri yanlış politikalar, onların Atatürkçü düşün sisteminden tamamen uzaklaştıklarının ve/ya da Atatürk'ü doğru anlayamadıklarının bir emaresi olarak görülebilir.

Atatürk, *ezene*, *zalime* ve *mağrûra* karşı her zaman *ezileni*, *mazlumu* ve *mağdûru* savunmuştu. O halde, Türk toplumunun içinde bulunduğu açmazlardan, darboğazlardan ve sıkıntılardan kurtulmasının yegâne yolu, Atatürk'ü doğru tahlil etmekten geçiyor. Biz, zalim Batı'yla yollarımızı, ancak Atatürk'ün düşün sistemini doğru etüt ettiğimizde ayırabiliriz. Eğer, Atatürk'ün öncülüğündeki Ulusal Kurtuluş Savaşı'nın ideolojisi referans noktası olarak alınırsa, Türk toplumunun aşamayacağı hiçbir engeli ve çözemeyeceği hiçbir sorunu kalmayacaktır. Yani, yeni-

---

[9] TAHİR, Kemal; **Kurt Kanunu**, Tekin Yayınevi, İstanbul, 2001, s. 196.

[10] YETKİN, Çetin; **Karşıdevrim 1945-1950**, Otopsi Yayınları, İstanbul, 2003, s. 21.

den anti-kapitalist ve anti-emperyalist bir ideolojiyi hakim kılar, yeniden Kuvâyi Milliye hareketini başlatırsak, Türkiye'yi aydınlıklara taşımız oluruz. Bizim, toplumsal, siyasal, ekonomik, kültürel ve bilimsel bakımlardan özgürlük ve bağımsızlığımızı elde edinceye kadar emperyalist Batı'ya karşı yeniden Ulusal Kurtuluş Hareketi'ne girişmemiz şart. Türkiye'nin zalim Batı'dan yakasını kurtarması, emperyalistlerin güdümünden çıkması, aynı zamanda Batı-dışı mazlum milletlerin de kurtuluşu anlamına gelir. Kısaca, Türkiye'nin kurtuluşu, dünyadaki bütün mazlum milletlerin kurtuluşu demektir.

Türk halkına, Ulusal Kurtuluş Savaşı'nın ideolojisini yaymak, onu zalim emperyalist Batı'ya karşı bilinçli hale getirmek, ülkemizi ve tüm dünyayı bugünkü karanlık tablodan aydınlığa çıkarmak için Atatürk'ün öncülüğünde yayımlanan, imzasız başyazılarının çoğunun Atatürk'e ait olduğu bilinen *Hâkimiyeti Milliye* gazetesinin 15 Temmuz 1920 tarihindeki "Müttefiklerimiz" başlıklı yazısına göz atmamız yerinde olur: "İstiyoruz ki, bütün milletler gibi biz de bağımsız olalım. İstiyoruz ki, kendi evimizin sahibi, kendi cebimizin hâkimi, kendi hayat, kendi namusumuzun mesulu biz olalım. İstiyoruz ki, yeryüzünde zulüm kalmasın. Milletler arasında düşmanlıklar ortadan kalksın. Dünyaya hâkim olan kapitalizm illeti bir daha kalkmamak üzere uyusun... İşte, bugün içinde bulunduğumuz mücadelenin bizce yegâne manası! Biz bu gaye ile harekete geldik. Bağımsızlığımız ve yarlığımız için, emperyalizme karşı dünya ve hayat inkılabı uğrunda zulümden kurtulmuş yeni bir devre doğru yürüyoruz. Girişiğimiz, büyük, ağrı ve o nispette şerefli ve şanlıdır. Görüyoruz ki, kendimizi kurtarmak için uğraşmak de-

mek, bütün dünya ve milletler kurtuluşunun milyonlarca cephesi arasında çalışmak demektir. Yapılacak iş, henüz başlanmış olan iş o kadar büyüktür ki, bunun karşısında ruhların yüksek bir heyecanla titrememesi imkânı yoktur. Çünkü bizim kurtuluşumuz dünyanın kurtuluşu demektir. Ve bütün dünya şu uğursuz emperyalizm zulmünden kurtulmadıkça bizim için hayat ve rahat ihtimali tasavvur edilemez."[11]

Atatürk'ü Doğru Anlamak kitabımız, zalim Batı'lıların ve onların işbirlikçilerinin adeta cirit attığı ülkemizde, gerçek ve radikal Atatürkçüler tarafından ilgiyle karşılandı ve üzerine önemli yazılar yazıldı.[12] Kitabımıza ilgi gösteren herkese, özellikle de *Ulusal Kanal*da, *Aydınlık Dergisi*'nde, *Türkiye Cumhuriyeti Çökerken* kitabında ve çeşitli yerlerde verdiği konferanslarda kitabımızdan sitâyişle söz eden Onursal Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı Sayın Vural Savaş'a, *Cumhuriyet Gazetesi*'ndeki köşesinde kitabımızı değerlendiren Türkiye'nin gerçek aydınlarından Sayın Attilâ İlhan'a teşekkür ederim.

---

[11] KURTULUŞ SAVAŞI'NIN İDEOLOJİSİ: HÂKİMİYETİ MİLLİYE YAZILARI, Çevrimyazı: H. Bolluk, Sadeleştirme: K. Güran, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2004, s. 76.

[12] Bkz. İLHAN, Attilâ; "...Yaptıklarını Yıkıyorlar, Mustafa Kemal!..", **Cumhuriyet Gazetesi** (iç.), 28 Ocak 2004, s. 20; SAVAŞ, Vural; **Türkiye Cumhuriyeti Çökerken**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2004, s. 227-231; OLKUN, Sinan; "Kitap İnceleme: Atatürk'ü Doğru Anlamak", **İlköğretim-Online** (iç.), **Sayı**: 2, Haziran 2003, s. 63; KAYA, Gazanfer; "Kitap Tanıtım- Prof. Dr. Sezgin Kızılçelik: 'Atatürk'ü Doğru Anlamak'", ***Yeniden* Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk** (iç.), Sayı: 58, Temmuz 2003, s. 62-63; CUMHURİYET **KİTAP**, Sayı: 705, 21 Ağustos 2003, s. 20.

Zalim Batı'nın hegemonyasını kaybettiği, zulümlerin bittiği, Batı hayranlarının azaldığı, mazlumların ezilmediği, zalimlerin mazlumlara yenik düştüğü, kapitalizm ve emperyalizm karşıtı Atatürkçü düşün sisteminin yaygınlaştığı, hıyanetin kaybolduğu, vatanperverliğin arttığı, topraklarımızın ecnebilere satılmadığı ve kendi ülkemizde yabancı durumuna düşürülmediğimiz yeni bir dünya için...

Prof. Dr. Sezgin KIZILÇELİK
4 Eylül 2004, Sivas

MUSTAFA KEMAL[13]

"-Dağ başını efkâr almış,
Gümüş dere durmaz ağlar.-
Gözyaşından kana kesmiş gözlerim:
Ben ağlarım. Çayır ağlar, çimen ağlar.
Ağlar-Ağlar: Cihan ağlar,
Mızıkalar iniler: Irlam-ırlam dövülür.
Altmış-üç ilimiz: Altmış-üç yetim.
Yıllar gelir-geçer: Kuşlar gelir-geçer.
Her geçen seni bizden parça-parça götürür.
Mustafa'm! Mustafa Kemal'im!

Diz dövdüm:
Gözlerim şavkı gitti Sakarya'nın suyuna.
Sakarya'nın suları namım söyleşir.
Hemşehrim Sakarya! Öksüz Sakarya!
Ankara'dan uçan kuşlar.-
"Kemal'im" der, günler-günü çağrışır.
Kahrolur. Bulutlara karışır.
Gök bulut, yaşmak bulut.
Uca dağlar, dev-boyunlu morca dağlar,
Divan durmuş, bekleşir,
Mustafa'm! Mustafa Kemal'im!

---

[13] İLHAN, Attilâ; "Mustafa Kemal", **Türk Dili Aylık Dil ve Yazın Dergisi** ***Atatürk Özel Sayısı*** (iç.), Sayı: 353, Mayıs 1981, s. 742-743 (İlhan'ın bu şiiri ilk önce **Varlık Dergisi**, 1 Kasım 1948, Sayı: 340'de yayınlanmıştır).

Nasıl böyle varıp geldin? Hoş geldin!
Çıngı kaymış, yalazlanmış gözlerin,
Şol yüzünde güneş-südü sıcaklık.
Ellerinden öperim Mustafa Kemal,
Senin dalın yaprağın, biz senin fidanların.
Biz, bunları yapmadık.
Sen elbette bilirsin, bilirsin Mustafa Kemal:
Elsiz-ayaksız bir yeşil yılan.

Yaptıklarını yıkıyorlar Mustafa Kemal!
Hani bir vakitler, Kubilây'ı kestiler.
Çün buyurdun! Kesenleri astılar,
Sen uyudun. Asılanlar dirildi.
Mustafa'm! Mustafa Kemal'im!

Karalar kuşanmış, Karadeniz akmam diyor.
Dokunmayın! Ağlamaktan bıkmam, diyor.
Bu gece kıyamet gecesi.
Bu vapur Bandırma vapuru.
Yattığı yer nur olsun Mustafa-Kemal,
Ben ölümden korkmam diyor,
Korkmam diyen dilleri: Toz oldu-toprak oldu.
Değirmen döndü dolandı: On yıl oldu.
Bir kusur işledik, bağışlar mı kimbilir;
O bize öğretmedi kazan kaldırmasını.
Günahı-vebali öğretenin boynuna,
Erdirip-olduran'a ana-avrat sövmesini.
Yüreğim kırıldı. Kanım kurudu.

Var git Karadeniz! Var git başımdan.
Mızıka çalındı: Düğün mü sandın
Bir yol koyup gideni gelir mi sandın?
Mustafa'm! Mustafa Kemal'im!

Ankara'nın taşına bak!
Tut ki baktım: Uzar gider efkârım:
Çayır ağlar, çimen ağlar, ben ağlarım:

Gözlerimin yaşına bak!
Ankara Kalesi'nde, Rasat-Tepe'de
Bir akça-şahan, gezer, dolanır;
Yaşın-yaşın, mezarını aranır,
Şu dünyanın işine bak!-
Mustafa'm! Mustafa Kemal'im!"

1. BÖLÜM

~

1. ATATÜRK'Ü DOĞRU ANLAMAK

Temel İddiamız: *Atatürk, Batı karşıtıdır, kapitalizmin ve emperyalizmin düşmanıdır, emperyalistlerin en güçlü/saldırgan olduğu dönemlerde onların politikalarına meydan okumuş bir halk kahramanıdır, asla Batı taklitçisi değildir, Batıdışı mazlum toplumlardan yanadır, Türk toplumunun kimliğinin Asyalı olduğunu söyler, devletçidir, ulusalcıdır, tam bağımsızlıkçıdır, diktatör değildir, barış söylemini şiar edinmiş büyük bir evrensel düşün ve eylem adamıdır. Atatürk sonrası Türkiye'nin düzeni ile Atatürk'ün görüşleri arasında hiçbir ilişki yoktur. Atatürk sonrası Türkiye'sindeki resmi ideoloji, Atatürkçülük ile ilişkilendirilemez. Atatürk'ten sonra Türkiye'deki bütün politik iktidarlar, Atatürk ve onun devrimlerinin karşıtı (karşıdevrimci) bir süreci başlatmışlardır.*

Şimdi de dokuz alt başlıkta bu temel tezlerimizi kanıtlamaya çalışacağız.

1.1. Atatürk, Kapitalizmin ve Emperyalizmin Şekillendirdiği Batı'nın Karşısındadır

Tez 1: *20. yüzyılın en önemli teorisyenlerinden Atatürk, öncelikle Batı'nın ekonomi politiğine, yani kapitalizm ve*

emperyalizmi anlayışına karşıydı. Atatürk, Türkiye'yi Batı'ya (emperyalizme) angaje etmek istememiştir ve ülkemizi mümkün olduğunca Batı'dan uzak tutmaya çalışmıştır. Atatürk, Türk toplumunun yerini ve geleceğini Batı'da değil, Doğu'da görmüştür. Dolayısıyla, Atatürk'ü kapitalizm ve emperyalizmin yeni adı küreselleşme ve onun somut biçimi olan Avrupa Birliği yanlısı olarak değerlendirmek yanlıştır.

Dünyada en fazla çalışılan konulardan birisi, Atatürk ve dönemi, özellikle de Ulusal Kurtuluş Savaşı'dır. Atatürk hakkında gerek yerli gerekse de yabancı yazarların yaptığı bilimsel incelemeler büyük bir kütüphaneyi dolduracak kadar fazladır. "**Atatürk ve Kemalizm** üzerine, belirlenebilen onikibine yakın yazılı yayın vardı(r)."[1] Ancak, Atatürk ve Kemalizme dair yapılan çalışmaların çoğu, Atatürk'ü eksik bir biçimde değerlendirmiştir. Hatta, Ulusal Kurtuluş Savaşı tarihimiz doğru dürüst yazılmamış ve o döneme ilişkin çalışmalar da tam olarak bir araya getirilmemiştir.

Oysa, ülkemizde Atatürk'ün görüşlerini anlamak ve belki de bir ölçüde yaygınlaştırmak için enstitüler ku-

---

[1] AYDOĞAN, Metin; **Yeni Dünya Düzeni Kemalizm ve Türkiye-20. Yüzyılın Sorgulanması** 1, Otopsi Yayınevi, İstanbul, 2000, s. 15. Ancak, bu arada hemen belirtelim ki, Atatürk'ün yazdığı metinleri ve yaptığı konuşmaları **Atatürk'ün Bütün Eserleri** adı altında bir araya toplayan ve şimdiye değin 13 cildini yayımlayan *Kaynak Yayınları*'nın çabaları takdire şayandır.

ruldu, *dernekler*[2] oluşturuldu, çok sayıda belgesel ve film çekildi, şiirler, marşlar, romanlar yazıldı, sempozyumlar, paneller ve kongreler düzenlendi, radyo ve televizyon programları yapıldı. Her yıl belirli günlerde Atatürk, törenlerle anıldı. Ancak, bütün bu yapılanlara karşın Atatürk'ün doğru anlatılamadığı açıkça ortadadır.

Geçmişte ve günümüzde insanlarımız ve özellikle ulusal bağımsızlığımızın ana güvencesi olan gençler, mevcut duruma bakarak, Atatürk'ün düşün sistemini ve eylemlerini değerlendirmektedirler. Ancak, Atatürk'ün ölümünden sonraki dönemin, yani 1940'lardan günümüze Türkiye'nin toplumsal yapısının, temel toplumsal kurumlarının, kısaca sosyo-ekonomik, politik ve kültürel profilinin Atatürk'ün düşün sistemine göre düzenlendiği iddia edilemez. Atatürk'ün ölümünden itibaren onun düşün sisteminin ve devrimlerinin bir bir altı oyulmuş, uygulanan ekonomi politikalar ve yapıp edilenler ona mal edilmiştir. Böylelikle, Atatürk, kimilerince ırkçı, kimilerince milliyetçi, kimilerince dinci, kimilerince liberal, kimilerince sosyalist ve komünist olarak gösterilmiştir. Toplumdaki her kesim yaptığı işe kılıf bulmak için Atatürk'ü referans gösteriyor ve kötü ve onaylanamaz eylemlerine bile onu alet etmeye çalışıyor. Sözgelimi, Atatürk'ün düşün sistemi ve devrimlerine karşı olduğu herkesçe bilinen bazı politik parti şefleri, onu "milli görüş" yanlısı ilan ederken, işçi ile ilgisi olmayan bazı sosyalist partiler, onu neredeyse kendi liderleri olarak gösteriyorlar. Yine 12 Ey-

---

[2] Ülkemizde az sayıda da olsa, Atatürk'ü ve devrimlerini savunan dernekler ve kuruluşlar vardır. Bunlar arasında *Atatürkçü Düşünce Derneği* ilk sırada yer alır.

lül 1980 darbesini yapanlar da yaptıklarını Atatürk'ün düşün sistemi ile ilişkilendiriyorlar. Bütün bunlar karşısında Atatürk'ü doğru anlamanın ve anlatmanın gereği ortaya çıkmıştır. Türk aydını **Atatürk'ü doğru** anlamanın yollarını ortaya koymaya çalışmalıdır.

Çetin Altan *Atatürk'ün Sosyal Görüşleri* kitabında; "Büyük ve yetkili aydınlar! Atatürk'ün kim olduğunu ortaya çıkarmalı ve onun yönünü; yolunu bulmaya muhtaç Türk Milletine bir pusula olarak sunmalısınız,"[3] diyor. Bu, aydın kimliği çok tartışmalı Çetin Altan'dan beklenmeyecek denli çok yerinde bir uyarıdır.

Türkiye'nin emperyalizme peşkeş çekilmeye çalışıldığı günümüzde Atatürk'ü yeniden, ama doğru bir biçimde anlatma gereği vardır.

Dünyada üzerine en çok çalışılan kişilerden birisi olan Atatürk, özellikle yerli entellektüelimiz tarafından şimdiye değin, doğruca anlatılmalıydı ve onun düşün sistemi ve eylemleri çoktan anlaşılmalıydı. Oysa, "bugün, memleketimizde batı kopyası birtakım sosyo-ekonomik modeller ortalığı tutmuş; bazı gençlerimiz bilinçli-bilinçsiz bu modellerin etrafında halkalanmışlar ve memleketin ancak bu modeller içinde gelişebileceğini savunuyorlar."[4] Hiç kuşkusuz ki, Atatürk'ü doğru değerlendiremedikleri ve anlatamadıkları için, aydınlarımızın büyük bir çoğunluğunun kabahatleri ve sorumlulukları vardır.

---

[3] ALTAN, Çetin; **Atatürk'ün Sosyal Görüşleri**, İnkılâp Kitabevi Yayınları, İstanbul, 1999, s. 82.

[4] BAYAR, Celal; **Atatürk Gibi Düşünmek (Atatürk'ün Metodolojisi)**, Derleyen: İ. Bozdağ, Tekin Yayınevi, İstanbul, 1999, s. 14.

Atatürk'ün günümüzde eksik/yanlış anlaşılmasında ve hatta onun manevi şahsiyetinin yasa ile korunur bir duruma getirilmesinde, gençlerimizin büyük bir kısmının Amerikan yaşama biçimini benimseyip ondan uzaklaştırılmasında, emperyalizm yanlısı politikalar izleyen politik partilerimiz ile kendi toplumuna ve tarihine yönelmeyen, Batı'yı üstün gören, kendi ulusunu tanıma gereği duymayan aydınlarımızın kabahati büyüktür. Aslında, Atatürk, Türk aydınının çoğunda egemen olan bu tavrı, 20 Mart 1923'te Konya'da gençlere yaptığı konuşmada dile getirmiştir: "Şüphesiz ..., münevverlerimiz içinde çok iyi düşünenler vardır. Fakat umumiyet itibariyle şu hatamız da vardır ki, tetkikat ve tetebbuatımıza zemin olarak alelekser kendi memleketimizi, kendi tarihimizi, kendi ananelerimizi, kendi hususiyetlerimizi ve ihtiyaçlarımızı almalıyız. Münevverlerimiz belki bütün cihanı, bütün diğer milletleri tanır, lâkin kendimizi bilmeyiz. Münevverlerimiz milletimi en mes'ut millet yapayım der. Başka milletler nasıl olmuşsa onu da aynen öyle yapalım der. Lâkin düşünmeliyiz ki, böyle bir nazariye hiçbir devirde muvaffak olmuş değildir. Bir millet için saadet olan bir şey diğer millet için felâket olabilir. Aynı sebep ve şerait birini mes'ut ettiği halde diğerini bedbaht edebilir. Onun için bu millete gideceği yolu gösterirken dünyanın her türlü ilminden, keşfiyatından, terakkiyatından istifade edelim, lâkin unutmıyalım ki, asıl temeli kendi içimizden çıkarmak mecburiyetindeyiz."[5]

---

[5] ATATÜRK, Mustafa Kemal; **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II (1906-1938)**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk

Demek ki, Atatürk'ü doğru anlamak çabalarını Batı yanlısı, kendi tarihi ve toplumu ile barışık olmayan Tanzimat aydını tipindeki aydınlarımızdan beklememek gerekir. O halde, Atatürk'ü doğru anlama ve kitlelere doğru anlatma görevi, **gerçek ve radikal Atatürkçülere** düşüyor.

Vural Savaş'ın, "Atatürk'ü en iyi anlayan ve anlatan yazar"[6] dediği Ahmet Taner Kışlalı, "Mustafa Kemal'i bilimsel olarak değerlendirebilmenin yöntemi açık: Hangi koşullardaydı? Ne yapmak istiyordu? Ne yaptı? Sonuç ne oldu?"[7] diyor. Kışlalı, Atatürk'ün düşün sistemini anlamamız noktasında doğru bir değerlendirme yapmıştır.

Atatürk, hangi koşullarda ortaya çıktı, neler yaptı ve ondan sonra ülke ne hale geldi? sorularına verilecek yanıt, ciddi bir biçimde yakın tarihimizin (Atatürk dönemi ve sonrasının) yeniden yazılmasını ve doğru bir biçimde değerlendirilmesini zorunlu kılıyor. Eğer Türkiye'nin yakın tarihi çok iyi çözümlenirse, günümüz Türkiye'sinin sorunlarını doğru bir biçimde değerlendirme imkânına kavuşuruz. Eş deyişle, günümüzün toplumsal yapısında öne çıkan problematik durumların aşılmasında Atatürk dönemi önemli bir çözüm aracı olarak görülebilir.

Tarih yazmak, çok ciddi bir iştir. Hele hele yakın tarihimizin çok doğru bir biçimde yazılması gerekir. Bu-

---

Araştırma Merkezi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1989, s. 144-145.

[6] SAVAŞ, Vural; **Militan Atatürkçülük**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2001, s. 401.

[7] KIŞLALI, Ahmet Taner; **Atatürk'e Saldırmanın Dayanılmaz Hafifliği**, İmge Kitabevi, Ankara, 1998, s. 16.

nun için bütün bilim adamlarımızı ve aydınlarımızı yakın tarihimizin detaylı ve bütün yönleriyle doğru bir biçimde araştırılmasına davet ediyoruz, yoksa bu işi yabancılara bırakmış olacağız. Türkiye'nin yakın tarihine ilişkin en yetkin eserlerin önemli bir bölümünün yabancılar tarafından yazıldığını hepimiz biliyoruz. Sözgelimi, bu konuda bilinen en ciddi çalışmalardan birinin Bernard Lewis'in *Modern Türkiye'nin Doğuşu* kitabı olduğunu pekâla çoğumuz kabul ediyoruz. "Tarih yazmak, bir tahlil ve terkip yapmak demektir. Tahlil; tarihi hadiselerin kaynaklarını araştırmak, yani 'Şehadet' altında toplanan rivayetler, abideler, vesikalar üzerinde objektif görüşle tenkidler yapmak, bunların kıymetini tesbit etmek demektir. Terkip veya inşa da tahlil sayesinde toplanan bütün şehadetleri bir araya getirerek tarihin bünyesini kurmaktır. Demek ki hiç olmazsa Tanzimat gibi, İstiklâl Harbi gibi, derece derece yakın bir maziye taalluk eden tarihimizi, ilmi bir zihniyetle yazabilmek için bu ilmi yolu tutmaya mecburuz. Aksi takdirde, hem kendi kendimizi aldatmış, hem de tarihimizin yazılmasını yabancı ellere bırakmış oluyoruz."[8]

Kısaca, yakın tarihimizi, özellikle de Atatürk dönemini bilmemiz ve bütün yönleriyle doğru bir biçimde çözümleyebilmemiz, günümüzü doğru anlamamıza ve neleri yapıp, neleri yapamayacağımıza rehber olacaktır ve ışık tutacaktır. İşte, somut bir kanıt; Atatürk, 4 Ekim 1920'de Enver Paşa'ya gönderdiği mektubunda şöyle

---

[8] KARABEKİR, Kâzım; **Ankara'da Savaş Rüzgarları, II. Dünya Savaşı-CHP Grup Tartışmaları**, Yayına Hazırlayan: F. Özerengin, Emre Yayınları, İstanbul, 1995, s. 394-395.

diyor: "Doğu Dünyası üzerinde çekişmesiz manevi baskısını kurmaya çalışan ve Genel Savaş (Birinci Dünya Savaşı) yüzünden ülkede bozulan ekonomik dengeyi böylelikle kurarak Bolşeviklik akımını Batı Avrupa'da öldürmeye çalışan İngiltere Hükümetinin pek ustaca olan bu büyük girişimine önemli ve eylemli biçimde karşı koyabilecek biricik İslam Hükümeti Türkiye Devleti olduğu için Batı emperyalizm ve kapitalizminin en çok saldırı yumrukları doğal olarak Anadolu'ya çevrilmiş bulunuyor."[9] Günümüzde Irak'ı bahane eden Amerikan ve İngiliz emperyalizmi gözünü Türkiye'ye dikmemiş midir? Demek ki, yakın tarihi bizim çok iyi bilmemiz gerekir. Eğer yakın tarihimizi, sözgelimi Duyun-u Umumiyeyi, Damat Ferit Hükümetini iyi bilmiş ve onlardan gerekli dersleri çıkarmış olsaydık, bugün herhalde Duyun-u Umumiyenin yeni versiyonu olan IMF'ın tuzaklarına düşmezdik ya da Damat Ferit Hükümetlerini iktidara taşımazdık. O yüzden, Atatürk'ü, dönemini, yapıp ettiklerini ve kendisinden sonra yapılanları düzgün araştırıp ve doğru kavramamız gerekiyor.

"Hakikatı konuşmaktan korkmayınız!"[10] diyen Atatürk, her şeyden evvel, örnek bir aydın ve devrimcidir. Atatürk, en zor koşullarda kapitalizme ve emperyalizme karşı Ulusal Kurtuluş Savaşı kazanmış ilk devrimci kişidir. Atatürk, bu savaşıma girmeden önce kendisine

---

[9] ATATÜRK, Mustafa Kemal; **Atatürk'ün Kurtuluş Savaşı Yazışmaları II**, Derleyen: M. Onar, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1995, s. 193 ve ATATÜRK, **Atatürk'ün Özel Mektupları**, s. 181.

[10] ATATÜK, Gazi Mustafa Kemal; **Vecizeler**, Hazırlayan: F. R. Tuncor, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 1999. s. 68

söylenenlere kulak dahi asmamıştır. Eş deyişle, Ulusal Kurtuluş Savaşı'na girişmeden önce Atatürk'e, "'**Ordu yok' dediler, 'Kurulur!' dedi; 'Para yok' dediler, 'Bulunur!' dedi; 'Düşman çok' dediler, 'Yenilir!'** dedi."[11] "Hani, Dostoyevski, Gogol için (Çağdaş Rus edebiyatçılarını kastederek) 'Biz hepimiz onun Palto'sundan çıktık' demiş."[12] Gelin hep birlikte Atatürk'ün paltosundan çıkmaya çalışalım, ne dersiniz?

Atatürk'ün en önemli yönü, Batı emperyalizmine ve kapitalizmine karşı radikal tavır takınmasıdır. Eş deyişle, Atatürk'ün asıl amacı, Türkiye halkını emperyalizm ve kapitalizmin zulmünden kurtarmaktır. Ulusal Kurtuluş Savaşı, Atatürk'ün deyişiyle, "**bizi yok etmek isteyen emperyalizme ve bizi yutmak isteyen kapitalizme karşı**" yapılmıştır.[13] Atatürk'ün öncülüğündeki Türk devrimi; "Toplumda bağımsızlıktan yana olan tüm katmanların bir cephe biçiminde örgütlenmeleri ve önce anti-

---

[11] OZANKAYA, Özer; **Cumhuriyet Çınarı**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1994, s. 71.

[12] ALPAY, Şahin; "Mete Tunçay'la Sohbet", **Cumhuriyet** (iç.), 1 Temmuz 1982 (Mete Tunçay'ın vurgusu). Mete Tunçay, söz konusu sohbette, Sina Akşin, Selim İlkin, Zafer Toprak, Şükrü Hanioğlu, daha birkaçları ve kendisi için "Biz de hep Tarık Zafer Hoca'nın *Siyasi Partiler*inden çıktık" diyor. Alıntı: TUNAYA, Tarık Zafer; **Türkiye'de Siyasal Gelişmeler (1876-1938), Mütareke, Cumhuriyet ve Atatürk (1918-1938)**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2002, s. 291 ve TUNAYA, Tarık Zafer: **Türkiye'de Siyasal Partiler, Cilt I: İkinci Meşrutiyet Dönemi 1908-1918**, Hürriyet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1988, s. XIX.

[13] ASLAN, Asım; **Sömürülen Atatürk ve Atatürkçülük**, Uzman Matbaacılık, Ankara, 2002, s. 131.

diyor: "Doğu Dünyası üzerinde çekişmesiz manevi baskısını kurmaya çalışan ve Genel Savaş (Birinci Dünya Savaşı) yüzünden ülkede bozulan ekonomik dengeyi böylelikle kurarak Bolşeviklik akımını Batı Avrupa'da öldürmeye çalışan İngiltere Hükümetinin pek ustaca olan bu büyük girişimine önemli ve eylemli biçimde karşı koyabilecek biricik İslam Hükümeti Türkiye Devleti olduğu için Batı emperyalizm ve kapitalizminin en çok saldırı yumrukları doğal olarak Anadolu'ya çevrilmiş bulunuyor."[9] Günümüzde Irak'ı bahane eden Amerikan ve İngiliz emperyalizmi gözünü Türkiye'ye dikmemiş midir? Demek ki, yakın tarihi bizim çok iyi bilmemiz gerekir. Eğer yakın tarihimizi, sözgelimi Duyun-u Umumiyeyi, Damat Ferit Hükümetini iyi bilmiş ve onlardan gerekli dersleri çıkarmış olsaydık, bugün herhalde Duyun-u Umumiyenin yeni versiyonu olan IMF'ın tuzaklarına düşmezdik ya da Damat Ferit Hükümetlerini iktidara taşımazdık. O yüzden, Atatürk'ü, dönemini, yapıp ettiklerini ve kendisinden sonra yapılanları düzgün araştırıp ve doğru kavramamız gerekiyor.

"Hakikatı konuşmaktan korkmayınız!"[10] diyen Atatürk, her şeyden evvel, örnek bir aydın ve devrimcidir. Atatürk, en zor koşullarda kapitalizme ve emperyalizme karşı Ulusal Kurtuluş Savaşı kazanmış ilk devrimci kişidir. Atatürk, bu savaşıma girmeden önce kendisine

---

[9] ATATÜRK, Mustafa Kemal; **Atatürk'ün Kurtuluş Savaşı Yazışmaları II**, Derleyen: M. Onar, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1995, s. 193 ve ATATÜRK, **Atatürk'ün Özel Mektupları**, s. 181.

[10] ATATÜK, Gazi Mustafa Kemal; **Vecizeler**, Hazırlayan: F. R. Duncor, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 1999, s. 68.

söylenenlere kulak dahi asmamıştır. Eş deyişle, Ulusal Kurtuluş Savaşı'na girişmeden önce Atatürk'e, "'**Ordu yok' dediler, 'Kurulur!' dedi; 'Para yok' dediler, 'Bulunur!' dedi; 'Düşman çok' dediler, 'Yenilir!'** dedi."[11] "Hani, Dostoyevski, Gogol için (Çağdaş Rus edebiyatçılarını kastederek) 'Biz hepimiz onun Palto'sundan çıktık' demiş."[12] Gelin hep birlikte Atatürk'ün paltosundan çıkmaya çalışalım, ne dersiniz?

Atatürk'ün en önemli yönü, Batı emperyalizmine ve kapitalizmine karşı radikal tavır takınmasıdır. Eş deyişle, Atatürk'ün asıl amacı, Türkiye halkını emperyalizm ve kapitalizmin zulmünden kurtarmaktır. Ulusal Kurtuluş Savaşı, Atatürk'ün deyişiyle, "**bizi yok etmek isteyen emperyalizme ve bizi yutmak isteyen kapitalizme karşı**" yapılmıştır.[13] Atatürk'ün öncülüğündeki Türk devrimi; "Toplumda bağımsızlıktan yana olan tüm katmanların bir cephe biçiminde örgütlenmeleri ve önce anti-

---

[11] OZANKAYA, Özer; **Cumhuriyet Çınarı**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1994, s. 71.

[12] ALPAY, Şahin; "Mete Tunçay'la Sohbet", **Cumhuriyet** (iç.), 1 Temmuz 1982 (Mete Tunçay'ın vurgusu). Mete Tunçay, söz konusu sohbette, Sina Akşin, Selim İlkin, Zafer Toprak, Şükrü Hanioğlu, daha birkaçları ve kendisi için "Biz de hep Tarık Zafer Hoca'nın *Siyasi Partiler*inden çıktık" diyor. Alıntı: TUNAYA, Tarık Zafer; **Türkiye'de Siyasal Gelişmeler (1876-1938), Mütareke, Cumhuriyet ve Atatürk (1918-1938)**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2002, s. 291 ve TUNAYA, Tarık Zafer; **Türkiye'de Siyasal Partiler, Cilt I: İkinci Meşrutiyet Dönemi 1908-1918**, Hürriyet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1988, s. XIX.

[13] ASLAN, Asım; **Sömürülen Atatürk ve Atatürkçülük**, Uzman Matbaacılık, Ankara, 2002, s. 131.

emperyalist bir bağımsızlık savaşı ..."[14] vermeleri yoluyla gerçekleşmiştir.

Atatürk, Türkiye'yi emperyalizmin zulmünden kurtarmak, ulusal bağımsızlık ve egemenliği tesis etmek için gerekirse kendi canını verebileceğini söylemiş ve yaptıklarıyla da bunu kanıtlamıştır. Meselâ, Atatürk, 27 Ocak 1923 tarihinde İzmir'de annesi Zübeyde Hanım'ın mezarı başında yaptığı bir konuşmada şöyle demiştir: "Valdemin medfeni önünde ve Allahın huzurunda aht ve peyman ediyorum, bu kadar kan dökerek milletin istihsal ve tesbit ettiği hâkimiyetin muhafaza ve müdafaası için icabederse valdemin yanına gitmekte asla tereddüt etmiyeceğim. Hâkimiyeti milliye uğrunda canımı vermek, benim için vicdan ve namus borcu olsun."[15] Yine, Atatürk, Ulusal Kurtuluş Savaşı yıllarında Sakarya civarında attan düşmüş ve kaburga kemiğini kırmıştır. Doktorlarının tavsiyesine uymayarak savaşmaya devam eden Atatürk'ün askerlerine söylediği şu sözü, en ufak rahatsızlıklarında bile Amerikalara kaçan yöneticilerimizin iyi okuması gerekir: "Kemiklerimden birinin kırıldığı bu yerde, düşman direnişi de kırılacaktır."[16] Kısaca, "Atatürk'ü yakından ta-

---

[14] ATEŞ, Toktamuş; "Kemalizm ve Özgünlüğü", **Modern Türkiye'de Siyasî Düşünce, Cilt: 2, Kemalizm** (iç.), Editör: A. İnsel, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001, s. 320.

[15] ATATÜRK, **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II (1906-1938)**, s. 80.

[16] VILLALTA, Jorge Blanco; **Atatürk**, Çeviren: F. Özsu, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1982, s. 471.

nıyanlar, hürriyet ve istiklal aşkı ile yaratılmış kahraman bir asker, bir insan olduğunu bilirlerdi."[17]

Atatürk'ün Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin (TBMM) açıldığı ilk günlerde ülkenin her tarafından gelen milletvekillerinin umutsuzluğu, kimilerinin emperyalizme karşı tavırlarında net olmayışları ve bazılarının bağımsız Türkiye davasına inanmayışları karşısında meclis-te yaptığı konuşmada adeta bir mitoloji kahramanı gibi tavır takınması, halktan çok kendilerini düşünen politikacılarımıza bir ders niteliğindedir ve üzerinde düşüntülmesi gerekir: "Arkadaşlar, işittim ki bazı arkadaşlar yoksulluğumuzu bahane ederek memleketlerine dönmek istiyormuş. Ben, kimseyi zorla Millî Meclise davet etmedim. Herkes kararında hürdür; bunlara başkaları da katılabilir. Ben, bu mukaddes davaya inanmış bir insan sıfatiyle buradan bir yere gitmemeye karar verdim. Arzu ederseniz hepiniz gidebilirsiniz. O takdirde asker Mustafa Kemal mavzerini eline alır, fişeklerini göğsüne dizer, bir eline de bayrağı alır, Elmadağına çıkar, orada tek kurşun kalıncaya kadar vatanı müdafaa eder, kurşunlarım bitince bu âciz vücudumu bayrağıma sarar, düşman kurşunlariyle yaralanır, temiz kanımı mukaddes bayrağıma içire içire tek başıma can veririm. Ben buna and içtim."[18] Atatürk'ün bu sözleri, ulusal bağımsızlık hareketimizin başarıya ulaşmasında katalizör işlevi görmüştür. Atatürk'ün ulusal bağımsızlık için insanların canlarını or-

---

[17] BAYAR, Celâl; **Ben de Yazdım: Millî Mücadeleye Giriş, 6. Cilt,** Sabah Kitapçılık San. ve Tic. A.Ş., İstanbul, 1997, s. 66.

[18] Atatürk'ten aktaran; BORAK, Sadi; **Atatürk Gençlik ve Hürriyet,** Kaynak Yayınları, İstanbul, 1998, s. 37.

taya koyması gerektiğine ilişkin tavırları, döneminde etkili olmuştur. Sözgelimi, Kâzım Karabekir, "Bir dağ ve bir fedakâr kalsa dahi, İstiklâl Harbimiz devam edecektir. Tek dağ başı mezar oluncaya kadar çarpışacağız,"[19] demiştir. Ulusal Kurtuluş Savaşı'ndaki bu ruh, müthiş bir ruhtur ve emperyalizme karşı savaşıma insanların ne denli inandığının da en somut kanıtlarından birisidir.

Atatürk'ün Türkiye'nin *Bağımsızlık Bildirgesi*ni yazdığı Amasya'da 24 Ekim 1919'da Ruşen Eşref Bey'le yaptığı görüşmede söyledikleri, adeta günümüzün emperyalist Batı'sına, küreselleşmenin ev sahiplerine ve Avrupa Birliği'ne bir meydan okuma olarak yeniden düşünülmelidir: "Dünya, milletimizin hayatına ya hürmet edip onun birlik ve bağımsızlığını tasdik edecektir ya da

---

[19] KARABEKİR, Kâzım; **Paşaların Hesaplaşması –İstiklâl Harbine Neden Girdik, Nasıl Girdik, Nasıl İdare Ettik**, Yayına Hazırlayan: F. Özerengin, Emre Yayınları, İstanbul, 1995, s. 159. Karabekir, bu sözleri emperyalistlerin İstanbul'u işgal ettikleri bir ortamda söylemiştir: "En büyük tesiri, ben 28 Kasım 1918'de İstanbul'a Boğazlardan girerken duydum. Büyük bir Salib-i Ahmer gemisi Karadeniz'e açılıyor. Boğazın iki yanındaki tabyalarda, İngiliz ve Fransız bayrakları dalgalanıyordu. Reşit Paşa vapuru kaptan güvertesinde el dürbünümle bunları seyrederken duyduğum azap ve ıztırap tahammülünün haricine çıkıyordu. Büyükdere hizasını geçiyorduk, orada feci bir manzara vardı. Bir İngiliz müfrezesi, Türk bayrağını indirerek İngiliz bayrağını asacaklardı; mağrur, kabarık bir İngiliz subayı karşısında ıztıraplar içinde kıvranan bir Türk subayı duruyordu. Ömrümde bu kadar acı duymamıştım. Bu feci manzara ve bu acı duygu karşısında, 'tek dağ başı mezar oluncaya kadar uğraşmalı' kararını verdim." KARABEKİR, Kâzım; **İstiklâl Harbimiz 1**, Yayına Hazırlayan: F. Özerengin, Emre Yayınları, İstanbul, 2000, s. 87.

son topraklarımızı son insanlarımızın kanıyla suladıktan sonra, bütün bir milletin naaşı üstünde reddedilmiş istila hırsını tatmin etmek mecburiyetinde kalacaktır. Bu türlü bir vahşete ise bugünkü insanların asabı artık tahammül edemez."[20]

Atatürk'ün karşı çıktığı şey, kapitalizm ve emperyalizmin zulmüydü. Onun içindir ki, Atatürk bütün ömrünü dünyada sömürgeciliğin ve emperyalizmin yok edilmesi için harcamıştır. Atatürk, kapitalizm ve emperyalizmin dünya toplumlarını, özellikle de Batı-dışı mazlum toplumları nasıl mahvettiğini açıkça görmüş, emperyalizmin tehlikelerine ve insanlık dışılığına dikkatleri çekmişti. Bu noktada, gelin hep birlikte Stephan Ronart'ı dinleyelim: "**Ancak bir tek adam emperyalist gücün içyüzünü gerçekliği ile sezip kavramış ve devrimci dinamiğin bütün mantıksal sonuçlarını hesaba katarak ona karşı koyabilmişti: Mustafa Kemal Atatürk.**"[21] Böylece, "Atatürk tarihteki yerini, ülkesinin işgaline ve bölünmesine karşı Anadolu'nun Müslüman halkının direnişini başarıyla yöneterek kazandı."[22]

Atatürk'e göre, emperyalist Batı, Batı-dışı mazlum toplumları ve özellikle Türkiye'yi sömürerek koşullarını iyileştirmişlerdir. Atatürk'ün bu tezine katılmamak mümkün değildir. Günümüzde Atatürk'ün söyledikleri çok açıkça pratik ediliyor. Atatürk, TBMM'de 6 Mart 1922'de

---

[20] ATATÜRK, Mustafa Kemal; **Atatürk'ün Bütün Eserleri, Cilt: 4 (1919)**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2000, s. 376.

[21] Aktaran; OZANKAYA, **Cumhuriyet Çınarı**, s. 111.

[22] MANGO, Andrew; **Atatürk**, Çeviren: F. Doruker, Sabah Kitapları, İstanbul, 2000, s. 511.

1922'de yapılan gizli oturumda şöyle demiştir: "Cümlenizce malumdur ki Avrupa'nın en mühim devletleri Türkiye'nin zarariyle, Türkiye'nin tedennisiyle teşekkül etmişlerdir. Bugün bütün dünyaya icra-yi tesir eden ve hayat-ı millet ve memleketimizi taht-ı tehditte bulunduran en kuvvetli küşayişler, Türkiye'nin zarariyle kuşayiş bulmuştur. Eğer kuvvetli bir Türkiye mevcut olsaydı denilebilir ki İngiltere'nin bugünkü siyaseti mevcut olmayacaktı. Türkiye, *Viyana*'dan sonra *Peşte* ve *Belgrat*'ta mağlup olmasaydı *Avusturya-Macaristan* siyaseti işitilmeyecekti. Fransa, İtalya, Almanya dahi aynı membadan mülhem olarak hayat ve siyasetlerine küşayiş ve kuvvet vermişlerdir."[23]

Türkiye'nin emperyalistler tarafından sömürüsünü çok iyi gören Atatürk'ün *Batılı emperyalistlere*[24] olan düşmanca tavrı bütün yaşamı boyunca sürmüştür.

Atatürk'ün emperyalizm ve kapitalizm karşıtlığı çizgisi öğrencilik yıllarında şekillenmeye başlamıştır. Atatürk, yakın arkadaşı Ali Fuat Cebesoy'un anlattığına göre daha Harb Okulu'nun ikinci sınıfındayken Namık Kemal'in *Vatan Kaside*'sinin etkisinde kalmış ve onu ezberlemiştir. Atatürk, Cebesoy ile birlikte yenilgiyle sonuçlanan 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nı konuşurlarken birden üzüntüye kapılarak Namık Kemal'in,

---

[23] ATATÜRK, Mustafa Kemal; **Gizli Oturumlardaki Konuşmalar**, Derleyen: S. Borak, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1997, s. 229.

[24] ***Batılı emperyalistler*** ifadesi Batı ile emperyalizmin iç içeliğini özellikle vurgulamak için kullanılmıştır. Dünyada emperyalizm dendiğinde akla yalnızca Batı gelir. Eş deyişle biz, ***Batı=emperyalizm*** görüşündeyiz.

"Vatanın bağrına düşman dayamış hançerini

Yokmuş kurtaracak bahtı kara mâderini."

Dizelerini okumuştur. Atatürk, yıllar sonra **24 Aralık 1919'da Kırşehir Gençler Derneği'nde**[25] Namık Kemal'in yukarıdaki dizelerini aşağıdaki biçimde değiştirerek okumuştur:

"Vatanın bağrına düşman dayasın hançerini

Elbet bulunur kurtaracak bahtı kara mâderini."[26]

---

[25] Mango'ya göre "Mustafa Kemal şiirin dizelerini ve kendi naziresini Ankara'da Büyük Millet Meclisinin bir oturumunda da okuyacaktı. Ama Türkmen kabilelerinin yerleşik dini temellere karşıt inançlarıyla şekillenen Türk popüler kültürünün ortaya çıktığı, Orta Anadolu'nun yoksul bir yayla kasabası olan Kırşehir'de 24 Aralık 1919'da Kemalizm'in doğduğu rahatça söylenebilir" (MANGO, **Atatürk**, s. 257).

[26] CEBESOY, Ali Fuat; **Sınıf Arkadaşım Atatürk**, İnkılâp Kitabevi Yayınları, İstanbul, Tarihsiz, s. 43. Atatürk, Namık Kemal'in dizelerini, 13 Ocak 1921'de Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde *Birinci İnönü Muharebesi* hakkında konuşurken de dile getirmiştir: "Kendilerinin tâbiri veçhile cennetten vatanımıza nigehban olan merhum Kemal demiştir ki:

'Vatanın bağrına düşman dayadı hançerini

Yok mudur kurtaracak bahtı kara mâderini'

İşte bu kürsüden bu Meclisi âlinin reisi sıfatiyle heyet-i âliyenizi teşkil eden bütün âzanın her biri namına ve bütün millet namına diyorum ki:

'Vatanın bağrına düşman dayasın hançerini

Bulunur kurtaracak bahtı kara mâderini'" [ATATÜRK, Mustafa Kemal; **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I (1919-1938)**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1989, s. 154].

Atatürk, kendi kuşaklarına vatanın kurtuluşu ve bağımsızlığı için her türlü fedakârlığı yapmayı ve bu uğurda ölmeyi büyük vatan şairi Namık Kemal'in öğrettiğini belirtmiştir.[27]

Ulusal Kurtuluş Savaşı'nın amacı, Türkiye'yi Batı kapitalizminin ve emperyalizminin tahakkümünden kurtararak onu tam bağımsız bir ülke haline getirmektir. Atatürk, 1 Aralık 1921'de, ulusal bağımsızlığımıza saldıran kapitalizm ve emperyalizme ilişkin şöyle demiştir: "... istiklâlimizi emin bulundurabilmek için heyet-i umumiyemizce, heyet-i millîyemizce bizi mahvetmek isteyen emperyalizme karşı ve bizi yutmak isteyen kapitalizme karşı heyet-i millîyece mücahedeyi caiz gören bir mesleği takip eden insanlarız."[28]

---

[27] SAV, Ergun; **Atatürk ve İki Büyük Türk Düşünürü Namık Kemal-Ziya Gökalp**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2001, s. 17. Atatürk, ülkenin düşman güçlerden arındırılması ve bağımsız bir hale getirilmesi çabalarında, özellikle Namık Kemal ve Ziya Gökalp'in görüşlerinden etkilenmiştir. Bu bağlamda, Ergun Sav, anılan çalışmasında; Atatürk, Namık Kemal ve Ziya Gökalp arasındaki düşünsel yakınlığı ortaya koymaya çalışmıştır. Sav, Atatürk, Namık Kemal ve Ziya Gökalp'i kastederek şu belirlemeyi yapmıştır: "Ben karamsarlığa düştüğümde bu 'Üç Büyük Türk'ü okurum. Moralim düzelir, bir sevinç kaplar içimi. Dünyaya ümitle bakar olurum" (**A.g.e.**, s. 10).

[28] ATATÜRK, **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I (1919-1938)**, s. 211. Ancak, ne var ki, Ulusal Kurtuluş Savaşı'nın bu amacı, Atatürk'ten sonra suç sayılmaya başlamıştır. Oysa, "Temelinde, 'milli mücadele ruhu' yatan bir devletin, emperyalizme karşı savaşı bir devlet felsefesi yapması gerekirken, tersine, emperyalizme karşı olmak, suçların en büyüğü sayılmaktadır" [MUMCU, Uğur; **Bütün**

Atatürk, Batılı emperyalistlerden, yani Türkiye'nin düşmanlarından asla çekinmemiş ve her fırsatta onlara karşı olmamız gerektiğini bildirmiştir. Örneğin, Gelibolu Çıkarmaları'nda Atatürk'ün düşmanlardan kaçan askerleriyle arasında geçen diyalog oldukça anlamlıdır: Atatürk, askerlerine ne oluyor? neden kaçıyorsunuz? diye sorar. Askerler de Atatürk'e, İngiliz düşmanlarının geldiğini söyler. Atatürk onlara "Düşmandan kaçılmaz" deyince, erler de ona "Cephanemiz kalmadı" diye itiraz ederler. Bunun üzerine Atatürk askerlere "Süngüleriniz var ya" karşılığını verir.[29] Bu durum karşısında Atatürk, askerlere şu emri verir: "Benimle beraber burada muhabere eden bütün askerler katiyen bilmelidir ki, bize verilen namus vazifesini tamamen yapmak için bir adım geri gitmek yoktur. İstirahat uykusu aramanın bu istirahatten yalnız bizim değil, bütün milletimizin ebediyen mahrum kalmasına sebebiyet verebileceğini hepinize hatırlatırım. Bütün arkadaşlarımın hemfikir olduklarına ve düşmanı tama-

---

Yazıları 5: Sağcı Düşünce (19 Haziran-30 Aralık 1975 Yazıları), um:ag Vakfı Yayınları, Ankara, 1997, s. 203]. Örneğin, 1976 yılında Atatürk'ün Ulusal Kurtuluş Savaşı'nda emperyalizm ve kapitalizme ilişkin düşüncelerini Atatürk büstüne yazdıran Balıkesir ilinin Balya ilçesi kaymakamı Kemal Baykal ve Belediye Başkanı Ali Şuuri İnal, İçişleri Bakanı'nın talimatıyla Balıkesir Valisi tarafından kovuşturmaya tabii tutulmuşlardır. Dolayısıyla, ülkemizde Ulusal Kurtuluş Savaşı'nın "anti-emperyalist" niteliği suç sayılmaya başlamıştır (MUMCU, Uğur; **Bir Pulsuz Dilekçe**, um:ag Vakfı Yayınları, Ankara, 1998, s. 278-280).

[29] KINROSS, Lord; **Atatürk-Bir Milletin Yeniden Doğuşu**, Çeviren: N. Sander, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 1994, s. 102.

men denize dökmedikçe yorgunluk belirtileri göstermeyeceklerine şüphe yoktur."[30]

Atatürk, kapitalizm ve emperyalizm karşıtı tavrı ile Batı'ya radikal bir biçimde adeta meydan okumuştur. Atatürk, emperyalizmin düşmanı olduğunu ve özellikle Amerika ve Avrupa'ya karşı olumsuz bakış açısını 24 Eylül 1922'de *United Press* muhabirlerine verdiği demeçte çok açık bir biçimde ortaya koymuştur: "Amerika, Avrupa ve bütün cihan-ı medeniyet bilmelidir ki, Türkiye halkı her medenî ve kaabiliyetli millet gibi, bilâkaydüşart hür ve müstakil yaşamağa kat'iyen karar vermiştir. Bu meşru kararı ihlâle müteveccih her kuvvet, Türkiye'nin ebedî düşmanı kalır."[31]

Atatürk'ün ulusal bağımsızlıkçı ve emperyalizm karşıtlığı çizgisi çok net, keskin ve radikaldi. Atatürk bu tavrını bütün yaşamı boyunca sürdürmüştür. Sözgelimi Atatürk, Halep'ten İstanbul'a döndüğü gün, ayağının tozu ile, dönemin padişahı Altıncı Mehmet'i görmeye gitmiştir. **Atatürk'ün Dolmabahçe Sarayı'nın pencerelerinden Batılı emperyalistlerin savaş gemilerinin bacaları gözüken bir odasında devrin padişahına söyledikleri, *Ne mutlu Türküm diyene*! sözünün yanı başında Amerikan askeri üslerinin açılmasına izin verenlere, Amerikan filolarını *kılıç-kalkan ekibi* ile karşılayanlara ve on-**

---

[30] ATATÜRK, Mustafa Kemal; **Atatürk'ün Bütün Eserleri, Cilt: 2 (1915-1919)**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1999, s. 152.

[31] ATATÜRK, Mustafa Kemal; **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri III (1918-1937)**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1989, s. 69.

ları protesto edenleri cezalandıranlara iyi bir ders olsun: "Bakınız, şu gemilerin topları ağızlarını sarayınızın duvarlarına nasıl çevirmiş duruyorlar. Bu vaziyette taç ve tahtınızdan emin olabilir misiniz?"[32]

Yine, Atatürk'ün 22 Aralık 1922'de İngiliz yazar Grace M. Ellison'la yaptığı görüşmede dış ilişkiler üzerine söylediklerini, *çekiç gücü*, emperyalistlerin askerlerini, Türkiye'ye sokanların ve sürekli olarak *İncirlik Üssü*'nü Batı-dışı mazlum milletlerden Irak'ı bombalamak için Amerikan askerlerinin hizmetine verenlerin, limanlarımızı Amerikan askerinin yığınak yeri haline getirenlerin çok iyi düşünmesi gerekir: "İstanbul'da yabancı askerleri görmek normal değildir. Mümkün olan en kısa zamanda onlar ayrılmalıdır. Onların varlığı anormal bir durum ya-

---

[32] Atatürk'ten aktaran; KARAOSMANOĞLU, Yakup Kadri; Atatürk, Yayına Hazırlayan: A. Özkırımlı, İletişim Yayınları, İstanbul, 1998, s. 48. O yıllarda, İstanbul'un genel manzarası şöyleydi: "İstanbul sokakları İtilâf Devletleri'nin süngülü askerleriyle dolmuştu. Boğaziçi, toplarını sağa sola çeviren düşman zırhlıları ile lacivert sularını gösteremeyecek kadar örtülü idi. Herkes ancak pek zarurî ihtiyaçları için evlerinden çıkabiliyor, sokaklarda hatır ve hayale gelmeyen hakaretlere uğramamak için caddelerin duvar diplerinde büzülerek, eğilerek ve korkarak yürüyebiliyorlardı. Bu ihtiyatlara rağmen yine bin türlü feci tecavüz sahneleri eksik değildi. Koskoca İstanbul ve koskoca İstanbul'un yüzbinlerce halkının sesleri kısılmış bir halde idi. İstanbul ufuklarında yükselen şeyler yalnız düşman sesleri, düşman hareketleri, düşman bayrak ve süngüleri idi. Şayanı hayretti, ancak adi bir mezbele idi ayak altında çiğnenen bir muhitte hâlâ bir saltanat, bir hükümet, bir varlık farzedenler vardı" (Atatürk'ten aktaran; BAYAR, Celâl; **Ben de Yazdım: Millî Mücadeleye Giriş, 5. Cilt**, Sabah Kitapçılık San. ve Tic. A.Ş., İstanbul, 1997, s. 13-14).

ratıyor. Bu nedenle biz Meclisi Ankara'da kurmak zorunda kaldık. Bu durum, daha çok uzamasına izin verilmemesi gereken bir şerefsizlik hali yaratıyor."[33]

Artık, Türkiye'yi yönetenler, Batı'nın bir dediğini asla iki etmiyor, Batı ne buyursa gereğini yapıyorlar. Oysa, Türkiye'de iktidar olanlar, Atatürk'ün 1918 yılında İstanbul'un, İngilizler tarafından fiilen işgal edildiği bir ortamda, İngiliz işgal kumandanlarına söylediklerine kulak versinler: "Başta general Harrington olmak üzere bir kısım işgal kumandanları Pera Palas salonunun (Beyoğlu'ndaki Pera Palas Otelinin) bir köşesinde otururlar. (O günlerde söz konusu otelde kalan) Mustafa Kemal nedense dikkatlerini çeker. Kim olduğunu soruştururlar. 'Mustafa Kemal' denir. Onlar için Mustafa Kemal, Birinci Dünya Harbinin ünlü şahsiyetlerinden biridir. Yabancı dillerde Çanakkale harplerinden bahseden ve daima Mustafa Kemal'in isminde düğümlenen kitaplar, yazılar, o zaman bile bir kitaplığı doldururdu. Kendisine haber göndererek masalarına davet ederler. Ama Mustafa Kemal'in cevabı hem nazik, hem kesindir: *Burada ev sahibi biziz. Kendileri misafirdirler. Onların bu masaya gelmeleri gerekir...*"[34] Oysa, ülkemizde Avrupa Birliği'nden ve Ameri-

---

[33] ATATÜRK, Mustafa Kemal; **Resmi Yayınlara Girmemiş Söylev, Demeç, Yazışma ve Söyleşiler**, Derleyen: S. Borak, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1998, s. 154.

[34] AYDEMİR, Şevket Süreyya; **Tek Adam Mustafa Kemal 1881-1919, Cilt: I**, Simge Yayıncılık ve Dağıtım A.Ş., İstanbul, 1999, s. 324. (Parantez içindekiler tarafımızdan eklenmiştir. S.K.). Bu olayı, Atatürk'ün manevi oğlu Abdürrahim Tuncak şöyle anlatıyor: "... *Mustafa Kemal Paşa, Perapalas'ta kaldığı 10 gün içinde iki günde bir eve geliyor, annesiyle ve ablasiyle görüşüyordu. Çok sıkıntılı günler geçirdi-*

ka'dan yana olanlar, onlara hürmet ediyorlar, önlerinde eğiliyorlar, Karen Fogg'larla yemek yemek için kırk takla atıyorlar, "Bushlardan telefon geldi," diye övünüyorlar, onların ricalarını emir olarak telâkki ediyorlar, kısaca sömürge insanının davranışlarını sergiliyorlar. **Avrupa Bir-**

ğini evde hepimiz biliyorduk ama kendisi çok neşeli çalışıyordu evde. Bir gün eve geldiğinde çok neşeli bir şekilde anneme takıldı:
-Oooo, dün gece neler oldu bilseniz, dedi ve annemin merak etmesi üzerine bir gece önce olanları anlattı:
Mustafa Kemal Paşa, Perapalas'ın lokanta bölümünde tek başına akşam yemeğini yedikten sonra tam kahvesini ısmarlamak üzereyken lokantanın şef garsonu yanına gelmiş:
-Affedersiniz muhterem paşam, demiş; biraz ötedeki masada İngiliz generalleri oturuyorlar. Beni çağırdılar ve sizin kim olduğunuzu sordular. Ben de 'Çanakkale muzafferi Mustafa Kemal Paşa' dedim. İngiliz generaller: 'Yaaa, öyle mi!' dediler.
İngiliz generaller şef garson aracılığı ile Mustafa Kemal Paşayı masalarına davet etmişler:
-Masamıza buyursun, kahvelerimizi birlikte içelim, demişler.
Şef garson, İngiliz generallerinin önce bu söylediklerini, sonra da kahve için masaya davet ettiklerini söyleyince Mustafa Kemal Paşa garsona şöyle demiş:
-Onlara söyle, bizim geleneklerimize göre daveti ev sahipleri yapar. Onlar şimdi her ne kadar İşgal kuvvetleri komutanları olsalar da bu ülkede yine de misafirdirler. Burada gerçek ev sahibi benim. Birlikte kahve içmek istiyorlarsa geleneklerimize uysunlar, onlar gelsinler, ev sahibinin masasında, benim masamda, benim davetlim olarak içsinler kahvelerini.
Mustafa Kemal Paşanın bu sözlerini garson olduğu gibi nakletmiş İngiliz generallerine" [BORAK, Sadi; **Atatürk'ün İstanbul'daki Çalışmaları (1899-16 Mayıs 1919)**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1998, s. 187-188]. Sonuç olarak, Atatürk, İngiliz generallerinin masalarına gitmedi, onlar da Atatürk'ün masasma gelmedi, tabiatıyla görüşme de olmadı (BAYAR, Celâl; **Ben de Yazdım: Millî Mücadeleye Giriş, 8. Cilt**, Sabah Kitapçılık San. ve Tic. A.Ş., İstanbul, 1997, s. 79).

liği yanlısı işbirlikçilere göre Türkiye Avrupa Birliği'nin istediklerini yerine getiremezse, özellikle de Kopenhag Kriterleri'nin gereğini yapamazsa mahvolacaktır. Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne girmediği zaman mahvolacağını söyleyenler, tıpkı 20. yüzyılın ilk yıllarındaki Osmanlı İmparatorluğu'nun yöneticileri gibi tavır takınıyorlar.

Atatürk'ün emperyalizm karşıtı çizgisini çok net olarak algılamamız gerekir. Atatürk, 13 Ekim 1918'de Adana treninden inip Haydarpaşa rıhtımına ayak bastığında, düşman gemilerinin zafer bayrakları açarak İstanbul limanına girdiklerini görmüş ve bu manzara karşısında tarihi bir söz söylemiştir: "***Gelirler, ve bir gün, geldikleri gibi giderler.***"[35] Şimdilerde ise ülkeyi yönetenler, emperyalistlerin bırakın Türkiye'yi terk etmesini, onların ülkemizde kalmaları için ne gerekiyorsa onları yapmakla meşguller. Örneğin, AKP iktidarı 2003 Şubat ve Mart ayı boyunca bir an önce TBMM'den nasıl tezkere çıkartıp da Amerikan askerinin Türkiye'yi işgal etmesini sağlarız, diye çırpınıp durmadı mı?

Atatürk, emperyalistlere hiçbir şey verilmemesi konusunda oldukça kararlıdır. Atatürk, 21 Şubat 1920'de Rauf Bey'e gönderdiği bir yazıda şöyle diyor: "**Boş bir fişek kovanının bile İngilizlere iade edilmemesi daha uygun olur fikrindeyiz.**"[36] Atatürk'e göre, Batılı emperyalistlerin her dediğine boyun eğilecek olunursa, onların ihtiraslarının önüne geçmeye imkân yoktur. O yüzden,

---

[35] KINROSS, **Atatürk-Bir Milletin Yeniden Doğuşu**, s. 171, AYDEMİR, **Tek Adam Mustafa Kemal 1881-1919, Cilt: I**, s. 309.

[36] ATATÜRK, Mustafa Kemal; **Atatürk'ün Bütün Eserleri, Cilt: 6 (1919-1920)**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2001, s. 374.

Atatürk, İngilizlerin iğfalkâr hareketlerini ve onlarla işbirliği yapılmasını haklı görenlere şiddetli bir biçimde karşı çıkmıştır.[37] Atatürk, daha Suriye'de iken İngiliz emperyalizmine ve onun yerli işbirlikçilerine karşı yoğun bir direniş başlatmıştı.

Atatürk'ün anti-emperyalizm tezi, onun Batılılık anlayışı ile çelişmez.[38] Batı'nın gelişme mekanizmalarını, dinamiklerini ve düşünce sistemlerini iyi kavramış olan Atatürk için, Batı gibi olmanın, yani Batılılığın önkoşulu, anti-emperyalizmdir. Türk toplumunu Batı gibi yapmanın ilk koşulu, elbette Türkiye'yi Batı sömürüsünden kurtarmaktır.

Öncelikle belirtmemiz gereken şudur: **Atatürk'ün Cumhuriyete ilişkin vurguları, Tanzimat ve Meşrutiyetin devamı olarak görülmemelidir.** Eş deyişle, Tanzimat ile başlayıp, Meşrutiyet ile devam eden Batıcılaşma yanlısı politikaları, Cumhuriyet dönemi politikalarından ayrı ele almak gerekir. Tanzimat ile başlayan Meşrutiyet ile devam eden Batıcılaşma/Batıcılık süreci, Cumhuriyet'le sona ermiştir. Attilâ İlhan'ın deyişiyle, "Türkiye'nin yenilenme tarihi; Tanzimat, Meşrutiyet, Cumhuriyet olarak alınır. Tanzimat başlar, Meşrutiyet daha ileriye gider, Cumhuriyet daha da ileriye. Bu sanki bir sürecin devamı gibi anlatılır. Değildir, çünkü o süreç Sevr'de bitmiştir. Cumhuriyet buna karşı bir süreçtir. Mustafa Kemal Paşa'nın yaptığı, onların yaptığının tam karşıtıdır. Onlar tes-

---

[37] BORAK, **Atatürk'ün İstanbul'daki Çalışmaları (1899-16 Mayıs 1919)**, s. 151.

[38] KONGAR, Emre; **Devrim Tarihi ve Toplumbilim Açısından Atatürk**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1994, s. 295.

lim oluyorlardı; Mustafa Kemal Paşa, müdafaa-i hukuk, buna karşı çıktı."[39]

Atatürk'ün Batı'dan ve Batıcılaşmadan -yaygın kullanımlarıyla Batılılaşma, Batılaşma, Batıcılık, muasırlaşma ve çağdaşlık -ne anladığına bakmak gerekir. Atatürk, çoğu kez Batıcılaşma yanlısı olarak değerlendiriliyor. Atatürk'ün çağdaşlaşma vurgusundan, Batıcılaşmayı kastettiği iddia ediliyor. Oysa, bu yaygın anlayış, kesinlikle doğru değildir. Öncelikle, Atatürk, Tanzimat'ın karşısında olan biriydi. Atatürk, Tanzimat ile başlayan sürece, yani Batıcılaşmaya karşı savaşım vermiştir. Atatürk'ün gerçekleştirmek istediği proje, Batıcılaşma değil çağdaşlaşmadır. Atatürk, çağdaşlaşmadan, Batıcılaşmayı anlamamıştır. Batıcılaşmak, Batı emperyalizminin tahakkümüne girmektir. Zaten, Atatürk'ün Tanzimat aydınından ayrılan en önemli yönü de budur.

Attilâ İlhan'a göre, "Çağdaşlık Batıcılık'tır tezi Tanzimat'tır. Onlar 'Çağdaşlık Batıcılık'tır' diyorlardı. ... Halbuki Mustafa Kemal Paşa hiçbir zaman 'Garplılaşma' demiyordu, 'muasırlaşma' diyordu. Muasırlaşma, çağdaşlaşma. Çağdaşlaşmanın ne olduğunu da söylüyor, 'hayatta en hakiki mürşit ilimdir' diyor. Bunu dediği andan itibaren Aydınlanma geliyor, Fransız İhtilali geliyor. Fransız İhtilali açısından Batı'ya bakmak başka şey, İngiliz sefirinin sana empoze ettiklerini yapmak başka şey."[40]

---

[39] İLHAN, Attilâ; "Çağdaşlık İle Batıcılık Birbirine Zıt Süreçler" (Attilâ İlhan İle Söyleşi), Söyleşi: E. Helvacıoğlu, **Bilim ve Ütopya** (iç.), Sayı: 100, Ekim 2002, s. 26-27.

[40] A.g.m., s. 27-28.

O halde, Atatürk'ün Batı'ya bakış açısı iki noktada ele alınabilir. Başka bir deyişle, **Atatürk'te iki Batı ile karşılaşırız: *Aydınlanmacı Batı* ve *emperyalist Batı*. Atatürk'ün referans aldığı Batı, Aydınlanmacı Batı'dır, karşı olduğu Batı ise emperyalist Batı'dır.**

Atatürk'ün düşün sisteminde asıl önemli olan Aydınlanmacı Batı'dır, yani "devrimler çağının Batısıdır; Aydınlanmadır; Büyük Fransız Devrimi'dir."[41] Zaten, Atatürk de kendi devrimlerinin, Fransız Devrimi'ni izlediğini bildirmiştir. Atatürk'e göre, "Türk demokrasisi Fransa ihtilâlinin açtığı yolu takip etmiş(tir)."[42] Cebesoy, *Sınıf Arkadaşım Atatürk* kitabında, Atatürk ile birlikte Harb Okulu'nda okurken Fransız Devrimi'nden etkilendiklerini söylüyor: "Hürriyet taraftarlarının adeta omuzlarına basarak 31 Ağustos 1876'da tahta çıkan Sultan Hamit, en zorba hükümdarlardan biri olmuştu. Memlekette hürriyet yoktu. Biz genç Harbiyeliler, Fransız İhtilali Beyannamesi'nde insan hak ve hürriyetlerine verilen önemi gizli de olsa okumuş ve öğrenmiştik."[43]

Atatürk'ün devrimleri ve yaptıkları, Fransız Devrimi'nin Batı-dışı mazlum milletlerde, yani ezilen dünyada patlak vermesidir. "Fransız Devrimi'nin gelişmiş kapitalist dünyadaki anlamı neyse, Kemalist Devrimi'nin Ezi-

---

[41] PERİNÇEK, Doğu; "Kemalist Devrim'in Stratejik Kimlik Beyanı: Asyalıyız", **Teori** (iç.), Sayı: 140, Eylül 2001, s. 11.

[42] ATATÜRK, **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri III (1918-1937)**, s. 120.

[43] CEBESOY, **Sınıf Arkadaşım Atatürk**, s. 45.

len Dünya'daki anlamı da odur."[44] Kansu'nun bildirdiği gibi; "Türk Devrimi, tarihsel dokusuyla Türkler için gecikmiş bir Fransız Devrimi'dir, Fransız Devrimi'nin gecikmiş bir yankısıdır."[45] Özellikle Atatürkçülüğün özünü oluşturan Altı Ok'dan *cumhuriyetçilik, milliyetçilik* ve *laiklik*, Fransız Devrimi'nden esinlenilerek inşa edilmişlerdir.[46]

Atatürk'ün referans aldığı Batı, 20. yüzyılın sömürgeci, saldırgan, soyguncu emperyalist Batı'sı değil, insanlık tarihinde büyük sıçramalar ve kırılmalara kaynaklık eden, özgürlük ve bağımsızlık düşününün kaynağı olan ve adeta onlarla özdeşleşen/aynileşen büyük Fransız Devrimi'dir.

Atatürk'ün Fransız Devrimi'ndeki Batı'yı referans aldığının en iyi kanıtlarından biri, onun Osmanlı hanedanlığının sona erdirilmesi tartışmalarında sergilediği tavrında görülür: "... hâkimiyet ve saltanat hiç kimse tarafından, hiç kimseye ilim gereğidir diye, görüşme ve tartışmayla verilmez. Hâkimiyet, saltanat, kuvvetle, kudretle ve zorla alınır. Osmanoğulları, zorla Türk milletinin hâ-

---

[44] PERİNÇEK, Doğu; **Kemalist Devrim-2: Din ve Allah**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1996, s. 110.

[45] Ceyhun Atuf Kansu'dan aktaran; PERİNÇEK, **Kemalist Devrim-2: Din ve Allah**, s. 110.

[46] Atatürkçülüğün özünü meydan getiren Altı Ok'dan diğer ikisi olan *Halkçılık* ve *Devletçilik*, Sovyet Devrimi'nden izler taşır. *Devrimcilik oku* ise Türkiye'nin yaşadığı sürecin zorunlu bir ürünü olmakla birlikte, yine de Fransız Devrimi ile Sovyet Devrimi'nden ilham alınarak inşa edilmiştir (PERİNÇEK, Doğu; **Kemalist Devrim-3, Altı Ok**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2000, s. 17).

kimiyet ve saltanatına el koymuşlardır. Bu zorbalıklarını altı yüzyıldan beri sürdürmüşlerdir. Şimdi de Türk milleti bu saldırganlara isyan ederek ve artık dur diyerek, hâkimiyet ve saltanatını fiilen kendi eline almış bulunuyor. Bu bir oldubittidir. Söz konusu olan, millete saltanatını, hâkimiyetini bırakacak mıyız, bırakmayacak mıyız meselesi değildir. Mesele, zaten oldubitti haline gelmiş olan bir gerçeği kanunla ifadeden ibarettir. Bu mutlaka olacaktır. Burada toplananlar, Meclis ve herkes meseleyi tabii olarak karşılarsa, sanırım ki uygun olur. Aksi takdirde, yine gerçek, usulüne uygun olarak ifade edilecektir. Fakat, belki de bazı kafalar kesilecektir."[47] Atatürk'ün bu vurgusu, onun Fransız Devrimi'nin üslubunu ve dilini ne kadar iyi bildiği ve hangi Batı'yı referans aldığını gösteren en somut kanıtlardan biridir. Bu bağlamda, yüzyılımızın tanınan düşün adamlarından Arnold Toynbee, Atatürk'ü şöyle tanımlıyor: "Mustafa Kemal Paşa, on sekizinci yüzyıl Avrupa'sında olduğu gibi, modern doğuda ön plâna çıkmış aydınlardan biri: Halk iradesi tarafından onayla-

---

[47] ATATÜRK, Mustafa Kemal; **Nutuk 1919-1927**, (Bugünkü Dille Yayına Hazırlayan: Z. Korkmaz), Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2000, s. 468. Atatürk'ün *Nutuk* metni değişik yayınevleri tarafından yayımlanmıştır. Örneğin bkz. ATATÜRK, Mustafa Kemal; **Nutuk I**, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 2000; ATATÜRK, Mustafa Kemal; **Nutuk II**, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 2000; ATATÜRK, Mustafa Kemal; **Nutuk III**, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 2000.

nan, aşırılığa kadar giden bir ilerici ve güçlü bir reform ateşi ile yanan bir kişiydi."[48]

Atatürk, Trablus Savaşı nedeniyle uğradığı Fransa'dan etkilenmiş, Voltaire, Rousseau ve Montesquieu'nün yaşamlarını boşa harcamadıklarını kavramıştı. Villalta'ya göre, Atatürk, Trablus günlerinde Fransa'yı dikkatle incelemiştir: "Güzel Fransa! En zıt fikir akımlarına saygı gösteren, kendi ülkelerinden, kendi politikacıları tarafından sürülmüş olan herkesi cömertçe kabul eden, insan haklarının anası bu saygıdeğer ülke, Mustafa Kemal'in kalbini fethetmişti."[49]

Kısaca, Atatürk, Aydınlanmacı Fransa ve Fransız Devrimi'nden etkilenmiş ve onları çeşitli alanlarda referans almıştır.

Atatürk'te karşılaştığımız ikinci Batı ise **emperyalist Batı'dır**. Atatürk'te çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmak için emperyalist Batı ile savaşım vermek esastır. Ancak, hemen belirtelim ki, Atatürk, Türk toplumunu *çağdaş uygarlık düzeyine* ulaştırma çabasında, toplumumuzu asla küçümsememiş ve onu barbar/ilkel ve gayri medeni olarak görmemiştir. Bu iddiamıza en somut kanıt olarak Atatürk'ün *Şapka Devrimi* sırasında yaptığı bir konuşmadan bir kesit aktarmak olacaktır: "Türkiye Cumhuriyeti'ni ku-

---

[48] TOYNBEE, Arnold J.; **Türkiye ve Avrupa**, Çeviren: K. Yargıcı ve M. A. Yalman, Örgün Yayınevi, İstanbul, 2002, s. 167.
[49] VILLALTA, **Atatürk**, s. 81.

ran Türk halkı, uygardır. Tarihte uygardır, hakikatte uygardır."[50]

Atatürk, Türk halkının uygar olduğunu, ancak onu emperyalist Batı'nın geri bıraktığını ve köleleştirdiğini ileri sürmüştür. Atatürk, emperyalist Batı ile yapılan eski anlaşmaların Türk toplumunu yoksullaştırdığını ve sefalet içine düşürdüğünü bildirmiştir: "Uhûd-u atika memleketimizi fakre düşürdü, harabetti."[51] Günümüzde aynı süreç devam etmiyor mu? IMF ve Avrupa Birliği ile yapılan anlaşmaların Türk ekonomisini krize soktuğu ve toplumumuzu yoksullaştırdığı açıkça ortadadır. Örneğin, çalışmamızın üçüncü bölümünde üzerinde ayrıntılı duracağımız gibi; Türkiye ile Avrupa Birliği arasında 6 Mart 1995'te imzalanan "Gümrük Birliği Antlaşması", ekonomimizi olumsuz yönde etkilemiştir. Türkiye, Gümrük Birliği Antlaşması ile emperyalizme iyice teslim olmuştur. Söz konusu anlaşma ile yerli üretim durmuş, ülkemizde bol olan mallar ve ürünler bir kenara bırakılmış, buğday dahil olmak üzere neredeyse bütün mallar ithal edilmeye başlanmıştır. Kısaca, Gümrük Birliği Antlaşması, gümrüklerde Türk devletinin himaye usulünü kaldırmıştır.

Oysa, bir ülkenin bağımsızlık yolunun ekonomik bağımsızlıktan geçtiği düşünülürse, gümrüklerdeki himaye usulünün ne denli önemli olduğu açıkça ortaya çıkar. Bu gerçeği, ülkemiz açısından ilk fark eden Atatürk'tür. Atatürk, 17 Şubat 1923'te toplattığı İzmir İktisat

---

[50] Aktaran; KOCATÜRK, Utkan; **Atatürk**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1987, s. 148.

[51] ATATÜRK, **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri III (1918-1937)**, s. 91.

Kongresi'nde gümrüklerde himaye usulünün kabul edilmesini ve bunun da ekonomi politiğimizin temeline konulmasını sağlamıştı. İzmir İktisat Kongresi'nde Sanayi Grubu'nun oybirliğiyle kabul ettiği iktisat esaslarının, özellikle A ve B maddesi gümrüklerde himaye usulünü temel almıştır: "A. Memleketimizde ihtiyaçlarımıza kâfi bir derecede imal olunan emtianın (malların) hariçten ithaline, ağır gümrükler vaz'ı (konulması) suretiyle mümânaat (engel) olunması. B. Memleketimizde mevcut ve ihtiyacâta kâfi olan mevâdd-ı ibtidaiyenin (hammaddelerin) ağır gümrük resmleri vaz'ıyla hariçten ithalinin men'i ve bilakis, memleketimizde mevcut olmayıp sanayiimize lazım olan mevâdd-ı ibtidaiyenin gümrük resminden (vergisinden) muaf olarak ithalinin temini."[52]

İşte, emperyalizmin bütün tuzaklarını çok iyi bilen Atatürk, daha 24 Eylül 1919'da General Harbord'a verdiği muhtırada; Türk toplumunun büyük bir toplum olduğunu hatırlatmış ve toplumumuzun içinde bulunduğu olumsuz koşulların tek sorumlusu olarak emperyalist Batı'yı göstermiştir: "Türk milleti bin yıldan fazla bir zamandır bu topraklarda yaşama hakkına sahiptir. ... Osmanlı Devleti'ne gelince, bu devlet yedi asırdır yaşamaktadır ve muhteşem mazisi ve tarihiyle övünebilir. ... Fakat son asır boyunca Avrupa kuvvetlerinin hükümet merkezimizdeki entrikaları ve bu entrikaların neticesinde bağımsızlığımıza müdahaleleri, iktisadi hayatımızı sekteye uğratan sınırlamalar, asırlarca bir arada kardeşçe yaşadı-

---

[52] KARABEKİR, Kâzım; **İktisat Esaslarımız- Hatıra ve Zabıtlarıyla 1923 İzmir İktisat Kongresi**, Yayına Hazırlayanlar: O. Hülagü ve Ö. H. Özalp, Emre Yayınları, İstanbul, 2001, s. 87.

ğımız Müslüman olmayan unsurlarla aramızda ektikleri anlaşmazlık tohumları ve bu durumlara ek olarak hükümetimizin zayıflığı ve bunun neticesi olan kötü idare, muasır gelişmeye ve refah yolunda ilerlememize, mani teşkil etti. Bugün içinde bulunduğumuz müşkül vaziyet, hiçbir zaman bizim esastan ehliyetsizliğimizi veya muasır medeniyete intibak edemediğimizi ifade etmez. Bu, tamamen yukarıda sayılan birbirine zıt sebepler yüzünden hasıl olmuştur."[53]

Atatürk'e göre, emperyalist Batı, "artık bizim düşmanımızdır."[54] Eş deyişle, Atatürk, emperyalist Batı karşısında olduğunu açıkça dile getirmiştir: "... bizim ecnebi düşmanı olduğumuz söylenebilir."[55] Çünkü, Batı'nın sömürgeci güçleri, Türk toplumunu tarih sahnesinden yok etmek ve ülkemizi sömürgeleştirmek için sürekli olarak çaba göstermişlerdir. Batılı emperyalistlerin bu çabaları günümüzde de devam ediyor. Atatürk, 1 Kasım 1920'de bu gerçeğin altını çizmişti: "Garbın hiçbir vakit affedemeyeceğimiz zalimleri, memleketimiz Türkiye'yi parçalamak, bu topraklarda yaşayan milletimizin haysiyetini, istiklâlini payimal etmek için verdikleri asırlık kararı en nihayet mevki-i tatbike koyarken milletimiz bugün cihana şamil inkılâbat ve ihtilâlat içinde mevcudiyetini muhafaza lüzumuna kanidir."[56] Soyguncu ve sömürgeci

---

[53] ATATÜRK, **Atatürk'ün Bütün Eserleri, Cilt: 4,** s. 113.

[54] PERİNÇEK, "Kemalist Devrim'in Stratejik Kimlik Beyanı: Asyalıyız", s. 13.

[55] ATATÜRK, **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri III (1918-1937)**, s. 91.

[56] ATATÜRK, **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II (1906-1938)**, s. 16.

Batı, yani "itilâf devletleri milletimizi bütün hukuk-u insaniyeden mahrum bir hayvan sürüsü ve memleketimizi sahipsiz açık arazi telâkki etmektedirler. Bu yanlış telâkkiler yüzünden her gün artan zulüm ve itisaflarını tatbik etmekle meşguldürler."[57]

Atatürk, sömürgeci ve emperyalist Batı'nın en büyük düşmanıdır. "Atatürk'ün amacı, Türkiye'yi, anti-emperyalist olan milliyetçi bir Batı ülkesi haline getirmekti. Bütün devrimlerinin tek hedefi budur."[58] Attilâ İlhan'a göre ise, "Mustafa Kemal'in, içiçe üç büyük eylemi var: Emperyalizme karşı kurtuluş savaşı, padişaha karşı demokratik devrim, toplumun ümmet aşamasından 'millet' aşamasına dönüşümü..."[59]

Kısaca, Atatürk, sık sık devrimci Batı ile emperyalist Batı arasında ayrım yapmıştır. Atatürk, Cumhuriyet'in ilan edildiği 29 Ekim 1923'de Fransız gazeteci Pernot'a ideolojik kaynağının devrimci Batı ve özellikle Fransa olduğunu söylemiştir: "Her zaman Fransa hürriyet için kahramanâne mücadelede bütün dünyaya misâl teşkil etmiştir."[60] Atatürk, Pernot'a verdiği demeçte; Fransız Devrimi'nden ve Fransız kültüründen çok etkilendiğini şu sözü ile net bir biçimde ortaya koymuştur: "Biz hepimiz, Fransa'nın kültür kaynağından içtik."[61]

---

[57] ATATÜRK, **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri III (1918-1937)**, s. 24-25.

[58] BAYAR, **Atatürk Gibi Düşünmek (Atatürk'ün Metodolojisi)**, s. 92.

[59] İLHAN, Attilâ; **Hangi Atatürk**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1999, s. 13.

[60] ATATÜRK, **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri III (1918-1937)**, s. 89.

[61] ATATÜRK, Mustafa Kemal; **Din ve Laiklik Üzerine**, Derleyen: D. Perinçek, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1999, s. 78.

Aydınlanmayı gerçekleştiren devrimci Batı ile emperyalist Batı, aynı şey değildirler ve hatta birbirlerinin karşıtıdırlar. "Bir zamanlar devrimin merkezi olan Batı, emperyalizm çağında artık gericiliğin merkezi haline gelmiştir."[62] Bu bağlamda, Atatürk'ün referans aldığı Batı, insanlık tarihinde büyük bir dönüşüme kaynaklık etmiş Aydınlanmanın mirasına ve Fransız Devrimi'ne dayanan Batı'dır, yoksa ***İstiklâl Marşı*mızda belirtilen 20. yüzyılın "tek dişi kalmış canavarı", yani sömürgeci Batı'sı değildir.** Ancak, Atatürk, Aydınlanmacı Batı'yı referans almasına karşın onu tamamıyla kopya etmemiş, Batı sisteminden farklı bir sistem kurmuştur.

Atatürk'ün, Lenin'e gönderdiği 4 Ocak 1922 tarihli mektubu, Türkiye'nin sisteminin, kapitalist ve emperyalist Batı'dan farklılığını açıkça ortaya koyuyor: "... Batıda, kapitalist sınıfın tüm ulus üzerinde egemenlik kurmasına benzer bir durum, bugün Türk ülkesinde yoktur. Bu bakımdan, biz, kapitalist sistemden ötede, halkçılık sistemini gerçekleştirmiş bulunuyoruz. ... Yeni durumumuzun ve ekonomik koşulların gereği olarak, toplumun, artık istismara baş eğmemek konusundaki kararının sonucu olarak, herhangi bir çaba göstermeksizin, başkalarının emeği ile yaşayan parazitler sınıfı bütünüyle ortadan kalkmamışsa bile, bu sınıfa girenlerin sayısında büyük bir azalma olmuştur. Modern Türkiye'de, İmparatorluk döneminin efsanevi zengin sınıfı artık yoktur. Büyük arazi sahipleri-

---

[62] PERİNÇEK, "Kemalist Devrim'in Stratejik Kimlik Beyanı: Asyalıyız", s. 11.

nin gelirleri artık düşmüştür. Şimdi, Türkiye'de herkes çalışmak zorundadır."[63]

Yeryüzünde çoğu kez Batılı, sömürgeci anlamına gelir.[64] Atatürk ise emperyalist Batı'ya karşı önemli mücadelelere girişmiş, fakat Doğu toplumlarıyla (Asyalı ve Afrikalı toplumlarla) hiç savaş yapmamış ve hep onlardan yana olmuştur. Atatürk, Doğu toplumlarının Batı emperyalizmine maruz kaldıklarını ileri sürerek, onların Batı'ya başkaldırmalarının ideolojik dayanaklarını oluşturmaya çalışmıştır.

Atatürk, Türkiye'nin yerini, ***Doğu-Batı çatışması ve Doğu-Batı ilişkileri***[65] açısından değerlendirmiştir. Atatürk, Türk-Rus ilişkileri/dostluğu üzerine yaptığı bir konuşmada; Türkiye'nin yerini Doğu'da görmüş ve yerimizi Doğu-Batı çatışması içerisinde çözümlemiştir: "Binnetice dünya iki zümreye ayrılmaktadır. Birisi şark;

---

[63] ATATÜRK, **Atatürk'ün Özel Mektupları**, s. 170.

[64] İLHAN, Attilâ; **Hangi Batı**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2001, s. 25.

[65] Türk sosyolojisinde Türk toplumu ve tarihini ***Doğu-Batı çatışması ve Doğu-Batı ilişkileri*** açısından değerlendiren sosyologumuz Baykan Sezer'dir. Bkz. SEZER, Baykan; **Asya Tarihinde Su Boyu Ovaları ve Bozkır Uygarlıkları**, İ. Ü. Edebiyat Fakültesi Yayını, İstanbul, 1979; SEZER, Baykan; **Toplum Farklılaşmaları ve Din Olayı**, İ. Ü. Edebiyat Fakültesi Yayını, İstanbul, 1981; SEZER, Baykan; **Sosyolojinin Ana Başlıkları**, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayını, İstanbul, 1985; SEZER, Baykan; **Türk Sosyolojisinin Ana Sorunları**, Sümer Kitabevi, İstanbul, 1988; SEZER, Baykan; **Doğu-Batı İlişkileri Açısından Batı Tarımı**, İ. Ü. Edebiyat Fakültesi Yayını, İstanbul, 1990; SEZER, Baykan; **Sosyolojide Yöntem Tartışmaları**, Sümer Kitabevi, İstanbul, 1993; SEZER, Baykan; **Batı Dünya Egemenliği ve Endüstri Devrimi**, T.T.K., Basımevi, Ankara, 1997.

ki kendi mevcudiyetini, insanlığını, istiklalini müdriktir; bu şuurla elele vermiştir. Diğer bir zümre (Batı) daha var ki bunlar sırf kendi hırslarını tatmin için çalışmaktadır. Fakat bunların gayesi insaniyetin, beşeriyetin iyiliğine matuf olmadığı gibi bilakis zulüm, tazyik olduğu için onları lanetle yadetmekte kendimizi haklı görürüz. Efendiler, bu zümre kudret ve kuvvet mevkiinde bulundukça bunların mazlumlara merhamet ve şefkat göstermelerine imkân yoktur. Böyle bir şeye inanmak büyük bir gaflettir. Bu kuvvetleri maddi, manevi silahlarından tecrit edeceğimiz zaman ancak böyle bir harekete intizar edilebilir."[66]

Atatürk'e göre dünya, artık iki gruba ayrılmıştır. İlki, bağımsızlık ve halkların kurtuluşu için bir araya gelen ve emperyalist Batı'ya tavır takınan Asyalı ve Afrikalı toplumlar, yani Doğu'dur. İkinci grup ise, insanlığı, özellikle Doğulu toplumları ezen, yalnızca insanlığın başına bela olan ve lanetten başka hiçbir şeye layık olmayan, emperyalist Batı'dır.

Atatürk, Doğu-Batı ilişkilerinde her zaman Doğu'nun yanında yer almış ve Doğu toplumlarının, Batı toplumlarına karşı, birlikte hareket etmeleri gerektiğini bildirmiştir. Atatürk, Doğu-Batı ilişkilerinde Türkiye'nin yerini ve geleceğini Doğu'da görmüştür. Atatürk, iddia edilenlerin aksine Türkiye'yi Avrupalı değil, Asyalı olarak görmüş, onun kimliği Asyalıdır, demiştir.

Atatürk'ün düşün sisteminde Türkiye, Asyalı mazlum bir millettir. Demek ki, biz Avrupalı değil, Asya-

---

[66] ATATÜRK, **Resmi Yayınlara Girmemiş Söylev, Demeç, Yazışma ve Söyleşiler**, s. 144.

lıyız. O halde, Doğu-Batı ilişkilerinde Türkiye'nin yerini ve kimliğini, Avrupalı olarak değil, Doğu'lu, yani **Batı-dışı mazlum toplumlar (Batı-dışı mazlum milletler)** olarak belirlememiz gerekiyor.

Öyleyse, Türk toplumunu, Avrupalı, Batılı, kentli, köylü, arabesk, azgelişmiş, gelişmekte olan, küreselleşen bir toplum ya da Türkiye'nin medyatik sosyologu Nilüfer Göle gibi *"Batı-dışı modernlik"*[67] terimi ile değerlendirmek yerine onu, **emperyalist Batı karşısında yer alan ve Batı toplumlarından farklı bir yapıya ve uygarlığa sahip olan Batı-dışı mazlum toplum** olarak değerlendirmek daha doğru olur.

Ancak, Türkiye'de son yıllarda Doğu toplumlarını küçümseyen, emperyalistlerin kışkırtmasıyla onların karşısında (düşman saflarında) yer alan -en basitinden gerek 1991'de gerekse de 2003 yılında Irak'a karşı emperyalist ve haydut Amerika'nın yanında yer alınması -Avrupa Birliği'ni tek çıkış yolu olarak gören, küreselleşmeye tapınan, para ve marka tutkunu olan, kalemini ve beynini satan, ulus-devleti düşman gören, dolayısıyla Atatürk'ü yanlış değerlendiren, onun görüşlerini modası geçmiş olarak yorumlayan **emperyalizmin yerli işbirlikçileri** ya da **Beyaz Adamın Gölge Fenomenleri** olarak nitelendirebileceğimiz bir kesim ortaya çıktı: ***"Avrupa Birliği ve Küreselleşme Lobisi."***

---

[67] GÖLE, Nilüfer; "Batı-dışı Modernliğin Kavramsallaştırılması Mümkün mü?", **Sosyal Bilimleri Yeniden Düşünmek** (iç.), Metis Yayınları, İstanbul, 1998, s. 310-320.

Bütün bu bildirilenler, Erol Manisalı'nın dizelerinden şöyle dökülüyor:

İnsanın yerini "marka" almış
İnsanlığın yerine "para" oturmuş
İdealler sönmüş, borsa patlamış
Paralı askerler gitmiş, paralı kalemler gelmiş
Ulus öldü, yaşasın tüketim toplumu demişler
Tanklar, tüfekler mi? Küçüklerin oyuncağı olmuş
Büyükler, atomun yerine bilgisayarları koymuş
Ve işgal çoktan başlamış
Görünmeyen bir virüs gibi insanın kanına girmiş
İkibinli yıllar böylece gelivermiş[68]

Avrupa Birliği ve Küreselleşme Lobisi[69], artık Türkiye'de işbaşındadır. Önemli bir kısmı, satılmışlardan oluşuyor. Türkiye'nin gündemini onlar belirliyor, geleceğine onlar yön veriyorlar. Örneğin, 2002 yılı içinde bu lobinin tapındığı Avrupa Birliği ile yatıp, onunla kalktık. Hatta,

---

[68] MANİSALI, Erol; **Yirmibirinci Yüzyılda Küresel Kıskaç Küreselleşme, Ulus-Devlet ve Türkiye**, Otopsi Yayınevi, İstanbul, 2001, s. 7.

[69] Biz, *"Avrupa Birliği ve Küreselleşme Lobisi"* ifadesini, Erol Manisalı'nın "Avrupa Birliği Lobisi" ifadesinden hareketle geliştirdik. Bkz. MANİSALI, Erol; **İçyüzü ve Perde Arkasıyla Avrupa Çıkmazı: Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri**, Otopsi Yayınevi, İstanbul, 2001.

egemenliğin kayıtsız şartsız millete ait olduğu yer olan TBMM'de saatler, Avrupa Birliği'ne göre ayarlandı ve ortalığı *Avrupa Birliği saati* tabelaları süsledi. 3 Kasım 2002 milletvekilliği genel seçimleri bile bu lobinin varlık nedeni olan Avrupa Birliği'ne endekslendi. Seçimleri, Avrupa Birliği'nin arayıp ta bulamadığı bir hükümet kazandı. Seçimi kazanan ve iktidar olan *Adalet ve Kalkınma Partisi* kadrosu, bir yönüyle kendisini kamufle etmenin ve Avrupa Birliği'ndeki ağabeylerine radikal İslamcı olmadıklarını kanıtlamanın- yeni bir imaj peşinde koşmanın -da telaşıyla, seçimlerden hemen sonra, Türkiye'yi terk edip, Avrupa Birliği ülkeleri ile Amerika'ya gittiler ve oralarda uzun bir süre kaldılar. AKP ve diğer Avrupa Birliği ve Küreselleşme Lobisi üyeleri, Türkiye'yi ve kamuoyunu 12 Aralık 2002 Kopenhag Toplantısı'na odakladılar. 12 Aralık 2002 Kopenhag görüşmelerinde Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyelik için bir tarih alacağına kesin gözüyle baktılar. Ancak, evdeki hesap çarşıya uymadı/uymaz da, hele hele tüketim toplumunun, kapitalizmin kültürünün (küresel tüketim kültürü) ve Amerikanlaşmanın yaygınlaştığı bir globalleşmiş dünyada hiç uymaz.

Avrupa Birliği'nin Türkiye'yi tam üye yapmayacağı çok açıkken ve Türkiye'nin de emperyalizmin tahakkümünden başka bir anlam ifade etmeyen **emperyalist sömürgeci Hıristiyan Avrupa'nın**/Batı'nın içine dahil olmasının bir anlamı da yokken, **Avrupa Birliği** ve **Küreselleşme Lobisi** salt kendi çıkar çarklarının dönmesi için, böyle tehlikeli oyunun içine Türkiye'yi sokmak çabasındadırlar. Neyse ki, 12 Aralık 2002 Kopenhag Toplantısında bunların tehlikeli oyunları oynanmadı. Çünkü, Türki-

ye, fiilen yitirdiği ekonomik ve politik bağımsızlığını, şeklen de olsa elinde tutmaya devam ediyor.

Avrupa Birliği ve Küreselleşme Lobisi'nin ortak özellikleri arasında; ulusalcı politikalara karşı olmak, Atatürkçü düşünce sistemine mesafeli durmak ya da karşı çıkmak, küreselleşmeyi ve uluslararası sermaye çevrelerini savunmak, ulusal bütünlük konusunda aşırı tolerans çizgisinde bulunmak, gösterilebilir.[70] Bazı sol kesimleri, ılımlı liberalleri, aşırı liberalleri, ılımlı dincileri, köktendincileri ve ayrılıkçı etnikçilik yanlılarını içeren bu lobinin en büyük özelliği, ulus-devletin modasının geçtiğini savunmak, ulusal bağımsızlıkçı tavırlara alaysı yaklaşmak, ulus, devlet, bağımsızlık, özgürlük, anti-emperyalizm gibi söylemleri dile getirenlere burun kıvırmak ya da bu konularda karnından konuşmaktır. Oysa, bunlar bilmelidirler ki, gerek küreselleşme gerekse Avrupa Birliği, ulusal egemenliğimizi ve tam bağımsızlığımızı zaafa uğratan süreçler, hamleler ve oluşumlardır. Dolayısıyla, küreselleşmeye ve Avrupa Birliği'ne şiddetle karşı çıkmalıyız ve onların savunucularıyla mücadeleye etmeliyiz.

Bir devlet/toplum için en önemli şey, ulusal egemenlik ve tam bağımsızlıktır. Bir devlet, başka devletler karşısında egemenliğini ve tam bağımsızlığını yitirirse, onun hiçbir anlamı kalmaz, o devlete mensup olanlar da yalnızca uşak muamelesi görürler. O yüzden, **Türkiye'de insanları, ulusal egemenlik ve tam bağımsızlık anlayışından vazgeçirmeye çalışan Avrupa Birliği yanlıları ve**

---

[70] **A.g.e.**, s. 175-176.

küreselleşme sevdalılarına şiddetle karşı çıkmalıyız. Ulusal egemenliğimizi zaafa uğratacaklar karşısında dimdik durmalıyız. Ulusal egemenlik konusunda Atatürk'ün bir uyarısını yeniden anımsatmakta yarar görüyorum: "Ben korkusuz, çekinmeksizin kati olarak ifade ediyorum ki milli egemenliğin değiştirilmesi ve karıştırılması değil, fakat bir kelimesinin, bir noktasının bile, şöyle ya da böyle olmasını isteyenler benim gözümde en koyu mürtecidir. Ve böyle adamlara karşı yapılacak şey, bunları parça parça etmektir."[71]

Atatürk'teki bu keskin ulusal egemenlik söylemi ve anti-emperyalist bilinç, aynı zamanda, döneminin bazı milletvekillerinde de mevcuttu. Atatürk döneminin kimi milletvekilleri gerçekten *büyük*tüler. Aşağıdaki satırlar, 18.11.1336 (1920)'da TBMM'nde söylenmiştir:

"**Hasan Basri Bey (Karesi)**: Bir şey daha soracağım: Emperyalizm ve kapitalizm zulmünden kurtararak diyor. Maksat, haricî emperyalizm ve kapitalizm midir?, yoksa dahilî de bunun içinde mündemiç midir? Bunu anlamak isterim. Bunun hakkında İsmail Suphi Bey izahat versin.

İsmail Suphi Bey (Burdur): Biz alelıtlak emperyalizmin aleyhindeyiz. Emperyalizm nereden gelirse gelsin (alkışlar). Kendimiz emperyalist değiliz ve emperyalistlerin aleti de olamayız. Kapitalizm meselesine gelince, kapi-

---

[71] ATATÜRK, **Resmi Yayınlara Girmemiş Söylev, Demeç, Yazışma ve Söyleşiler**, s. 185.

talizm zulmü nerede cari olursa olsun aleyhindeyiz (doğru sesleri)."[72]

Kaldı ki, söz konusu milletvekillerinin görev aldığı ilk meclisin milletvekillerinin hiçbir güvencesi, hatta can güvenlikleri bile yoktu. Düşman her an Ankara'ya gelebilirdi. Fakat, onlar emperyalizme karşı sürekli olarak direndiler; Türk ulusunun bağımsızlığını, emperyalizmin ahtapot kollarından söke söke almasını bildiler.[73]

Artık, ülkemize, TBMM'de Hasan Basri Bey ile İsmail Suphi Bey arasındaki diyalogları gerçekleştirebile-

---

[72] TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ ZABIT CERİDESİ (TBMMZC), Cilt: 5, Ankara, 1942, s. 371-372'den aktaran; TUNAYA, **Türkiye'de Siyasal Gelişmeler (1876-1938), Mütareke, Cumhuriyet ve Atatürk (1918-1938)**, s. 83. Atatürk'ün ölümünden sonra parlamentoda böylesine bilinçli milletvekillerini görmek çok zor. Atatürk'ten sonra TBMM'deki milletvekillerinin düzeyi gittikçe düşmeye başlamıştır. TBMM'de çeşitli partilere mensup milletvekillerinin zaman zaman yaptıkları konuşmalarda ve birbirleriyle olan diyaloglarında çoğu kez küfür ve hakaret dolu sözlere rastlamak mümkündür. Uğur Mumcu, yakın tarihimizde TBMM'de milletvekillerinin bazılarının sözlerini, "**tutanakları utandıran sözler**" (MUMCU, Uğur; **Söz Meclisten İçeri**, um:ag Vakfı Yayınları, Ankara, 1998, s. 15-49) olarak nitelemiştir. Mumcu'nun şu sözleri, Atatürk sonrası dönemin parlamentolarının profilini anlamamız noktasında önemli ipuçları vermektedir: "Parlamentoda görüşmeleri izlerken, çoğu kez kendi kendime 'Şurada edilen küfürlerin sözlüğünü hazırlasam' diye düşünürdüm. Zaman zaman, parlamentoda mıyız, yoksa, bir mahalle kahvesinde ya da balıkçı meyhanesinde miyiz, diye düşünmekten de kendimi alamazdım" (**A.g.e.**, s. 15).

[73] MUMCU, Uğur; **Bütün Yazıları 9: Bir Devlet Arıyoruz! (1 Temmuz-31 Aralık 1977 Yazıları)**, um:ag Vakfı Yayınları, Ankara, 1997, s. 95.

cek ve emperyalizme karşı koyacak milletin vekilleri! gereklidir, yoksa emperyalizmin (Amerika ve Avrupa Birliği'nin) aleti/kölesi olanlar değil. Bağımsız ve özgür bir ülkenin milletvekillerinin bilinci ve tavrı, İsmail Suphi Bey'inki gibi olmalıdır.

Atatürk ve parlamenterlerde var olan anti-emperyalist bilinç, bütün halkta da vardı. Sözgelimi, Ulusal Kurtuluş Savaşı yıllarında kadınlar, kapitalizm ve emperyalizme karşı yurt savunması için bir araya gelip cemiyetler kurmuş ve yoğun mücadeleler vermişlerdir. Örneğin, **Sivas Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti**, İstanbul'da Matbuat-ı Osmanîye Cemiyeti'ne gönderdiği telgrafta; ülkemizi emperyalistlere peşkeş çekenlere karşı çok sert bir tavır takınmıştır: "Bugün millet İttihat, İtilâf fırkası tanımıyor. Tekrar söylüyoruz ki fırka istemiyoruz. Fırkayı memleketimizde adeta tefrika addediyoruz. Buna sebep olan üç beş kişiye, diktatörlükleri, zulümleri, yanlış hareketleriyle memleketimizi felâkete sürükleyen Enver'lerden, Cemal'lerden, Talât'lardan ziyade lânet ediyoruz. Çünkü bu efendiler bilerek, akılları ererek, ilimleriyle, irfanlarıyle memleketlerine fenalık ediyorlar. Kendilerini büyüten, yetiştiren memleketleri nâmına insafa, din kardeşleri nâmına vicdana davet ediyoruz."[74]

---

[74] SİVAS ANADOLU KADINLARI MÜDAFAA-İ VATAN CEMİYETİ; "Anadolu'dan Acıklı Bir Sada", **Hâkimiyet-i Milliye**, nr. 6, 2 Şubat 1336/1920, **Devrin Yazarlarının Kalemiyle Millî Mücadele ve Gazi Mustafa Kemal I** (iç.), Hazırlayanlar: M. Kaplan ve Diğerleri, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1992, s. 218-219.

1.2. Atatürk, Türkiye'nin Avrupalılaşarak ya da Amerikanlaşarak Değil, Kendi Özüne Dönerek Kurtulacağını Savunur

Tez 2: *Türkiye, Avrupa Birliği ile Amerika'nın emperyalist politikaları sonucunda onların büyük bir pazarı ve kolonisi haline gelmiştir. Türk toplumunun sosyo-ekonomik ve politik açmazlardan kurtulmasının yolu asla Avrupa Birliği ve küreselleşme politikaları değildir. Türkiye söz konusu birlik ve emperyalizmin yeni adı olan küreselleşme anlayışları ile hiçbir yere varamaz. Türkiye, ne Avrupa Birliği'ne girerek Avrupalılaşmalı ne de Amerika'nın küreselleşme politikalarına alet olup Amerikanlaşmalıdır, o sadece özüne dönmeli ve özleşmelidir. Bu gerçeği bize Atatürk göstermiştir. Atatürk, Batı toplumlarına özenmemiş, asla Batı'yı taklit etmemiştir. Atatürk'e göre Türkiye, Avrupalılaşarak ya da Amerikanlaşarak kurtulamaz. Türkiye, emperyalist Batı'ya öykünmeyi terk edip kendi özüne dönerse, bağımsız ve özgür bir ülke olabilir.*

Türkiye'nin Avrupa Birliği ve Amerika'dan dersler ve direktifler alarak ilerlemesi, refah toplumu olması mümkün değildir. Türkiye'nin Batılı kuruluşlardan ders almasına ve kendisine akıl hocası tutmasına gerek yoktur. Amerika ve Avrupa Birliği'nin vaatlerine artık inanmamak ve onlar gibi olmamak gerekir. **Kendimiz gibi neden olmayalım?** Gelin hep birlikte Atatürk'ün 14 Ağustos 1920'de TBMM'nde; "Bolşevik mi oluyoruz?" sorusuna verdiği karşılığa kulak verelim: "Efendiler, her münasebet düştükçe arzetmiştim ve bu münasebetle bir defa daha tekrar ve teyit etmek isterim ki biz memleket ve milleti-

mizin mevcudiyetini ve istiklâlimizi kurtarmak için karar verdiğimiz zaman kendi görüşlerimize tabi bulunuyorduk ve kendi kuvvetimize istinat ediyorduk. Hiç kimseden ders almadık, hiç kimsenin iğfalkâr vaadlerine aldanarak işe girişmedik. Bizim görüşlerimiz, bizim prensiplerimiz cümlece malûmdur ki bolşevik prensipleri değildir ve bolşevik prensiplerini milletimize kabul ettirmek için de şimdiye kadar hiç düşünmedik ve teşebbüste bulunmadık. Bizim itikadımıza göre, milletimizin hayatını temin etmesi ve yükselmesi kendi hazım kabiliyetiyle mütenasip olan noktai nazarlardır. Fakat esas itibariyle tetkik olunursa bizim noktai nazarlarımız -ki halkçılıktır- kuvvetin, kudretin, hâkimiyetin, idarenin doğrudan doğruya halka verilmesidir, halkın elinde bulundurulmasıdır."[75] TBMM kürsüsünden bütün dünyaya mesaj veren Atatürk, Türkiye'nin bağımsızlığından hiçbir surette taviz vermeyeceğini, kendi ilkelerinden başka hiçbir ilkeyi tanımayacağını, emperyalist Batı'nın istediği hiçbir şeyi yapmayacağını ve onları asla örnek almayacağını açıkça söylemiştir. Atatürk'ün bu tavrı ve emperyalist Batı'ya karşı duruşu, Avrupa Birliği ve Amerika'nın küreselleşme politikaları karşısında seçeneksiz olmadığımızın da önemli bir ipucudur.

Atatürk, Türkiye'nin asla Batı'yı taklit etmemesi gerektiğini bildirmiştir. Çünkü, Atatürk, Türkiye'nin geleceğini asla Avrupa'da ya da Amerika'da görmemiştir. Atatürk, 29 Ekim 1930 tarihinde Türkiye'nin nasıl bir yol izlemesi gerektiğini bize açıkça bildirmiştir: "Türkiye bir

---

[75] Atatürk'ten aktaran; BORAK, **Atatürk Gençlik ve Hürriyet**, s. 40-41.

maymun değildir, ve hiçbir milleti taklit etmeyecektir. Türkiye, ne Amerikanlaşacak, ne de batılılaşacaktır; O sadece özleşecekdir."[76] Atatürk'e göre, "hiçbir millet aynen diğer bir milletin mukallidi olmamalıdır. Çünkü böyle bir millet ne taklit ettiği milletin aynı olabilir, ne kendi milliyeti dahilinde kalabilir. Bunun neticesi şüphesiz ki hüsrandır."[77] Atatürk, özellikle "Türkiye illâ da Bolşevik olmalıdır," diyenlere karşı olarak,[78] Türklerin ayrı bir ulus olduğunu, kendilerine özgü adetlerinin, geleneklerinin, kültürünün ve ilkelerinin olduğunu bildirerek, Türklere kendi toplumlarının değerlerini korumaları gerektiğini söylemiştir.

Atatürk, her fırsatta kendi özümüze dönmemiz gerektiğinin önemle altını çizmiştir. Atatürk, daha 1 Aralık 1921'de Bakanlar Kuruluna hitaben yaptığı konuşmada benimsediği hükümet biçimine ilişkin şöyle demiştir: "Fakat ne yapalım ki demokrasiye benzemiyormuş, sosyalizme benzemiyormuş, hiçbir şeye benzemiyormuş! Efendiler biz benzememekle ve benzetmemekle iftihar etmeliyiz! Çünkü biz bize benziyoruz."[79]

Atatürk, Türkiye'nin herhangi bir topluma öykünerek kendisini yeniden yapılandırmasının mümkün olamayacağı görüşündedir. Bir toplumun ilerlemesi, başka

---

[76] Atatürk'ten aktaran; PERİNÇEK, "Kemalist Devrim'in Stratejik Kimlik Beyanı: Asyalıyız", s. 20.

[77] ATATÜRK, **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II (1906-1938)**, s. 154.

[78] ATATÜRK, **Gizli Oturumlardaki Konuşmalar**, s. 76.

[79] ATATÜRK, **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I (1919-1938)**, s. 211-212.

bir toplumu taklit etmemesine bağlıdır. Bu noktada, Türk toplumunun *muasır medeniyet seviyesine ulaşması* için Batı öykünmeciliğini terk edip kendi özüne dönmesi gerekir. Türk toplumunun çağdaş uygarlık düzeyini yakalaması, Tanzimatçı anlayış olan **Batı öykünmeciliği** ile olanaklı değildir.

Atatürk, bir toplumun başka bir toplumu taklit etmesiyle hiçbir yere varamayacağını hem kendi toplumumuzdan hem de başka toplumlardan örnekler vererek açıklamıştır: "Son yüz senelik hayat-ı devleti, hayat-ı milleti ve hayat-ı siyasiyeyi göz önüne getiriniz! On dokuzuncu asrın bidayetinde Devleti Aliye-i Osmaniye birçok zayiata rağmen vâsi bir imparatorluk halinde idi. Fakat Efendiler, bu imparatorluk bir saltanat-ı müstebide tarafından sevk ve idare edilmekte idi. Buna mukabil Avrupa'yı aynı tarihte düşününüz: Avrupa'nın her tarafında hâsıl olan birtakım efkâr-ı ahraraneden dolayı kendilerine lâyık birtakım müessesat-ı ilmiye ve idariye tesisine başlamışlardı, bizim ki devam ediyordu. Dâhilde idaresizlik ve isyan tevali ediyor, bilhassa bu isyan Osmanlı nam altında mezcedilmek istenilen anasır-ı hıristiyaniyenin beraber yaşamak hususundaki adem-i arzularından neşet etmekte idi. Bu isyan-ı dahilî, Avrupa'nın nazar-ı dikkatini celbetmekte gecikmemişti. Sultan Mahmud'u Sani memleketin idaresini ıslah etmek, mazhar-ı terakkiyat etmek için teşebbüste bulunmak istedi. Fakat vuku bulan teşebbüsat Avrupa'yı taklidetmek oldu. Avrupa kanunlarını almak, Avrupa nizamlarını almak, Avrupa'nın elbisesini giymek gibi birtakım teşebbüsat-ı islahiyede bulundu. Fakat bu hakikî, müspet bir netice vermedi,

veremezdi. Çünkü ıslahat için mukallitliğe tevessül edilmişti. Bu noktada rüfeka-yi kiramdan Hüseyin Avni Bey biraderimize bir cevap vermek isterim. Hüseyin Avni Bey biraderimiz son telâffuz ettiği cümle ile buyurmuşlardır ki: (Bu bizim şekli hükûmetimiz dünyada mevcut hükûmetlerin hiçbirine benzemiyor. Müşabih değildir. Cihan hükûmetlerinden birine benzemeliyiz) kelimelerini aynen tekrar ediyorum Efendiler!... Bu bir hatadır. Hüseyin Avni Bey biraderimizin bu sözü tabiat ve fen ve hukuk nokta-i nazarından hatadır. Çünkü bu gayri-kabildir. Bunun lisan-ı maddisi ile ispat etmek lazım gelirse işte Sultan Mahmud'u Adlî'nin teşebbüs etmiş olduğu ıslahat!... Taklit suretiyle olan bu ıslahat teşebbüsünün tevlideylediği teşevvüşat elân berdevamdır. Meselâ kıyafete bakınız: Avrupa kıyafetini aldık. Fakat fenalık, saadet, felâket bir milletin tarz-ı telâkkisine tâbidir. Bir milletin saadet telâkki ettiği şey diğer bir millet için felâket olabilir. Binaenaleyh bir millet, kendine göre saadet telâkki edeceği bir şeye vasıl olabilmek için tevessül edeceği esbap ve vesait kendi ruhundan çıkarsa o vakit maksada varabilir. Fakat mademki o saadet diğer bir millet için felâket olabilir. Onun esbap ve vesaitini kullandığımız zaman gideceğimiz hedef onun için saadet olmasına rağmen kendimiz için felâkettir. Evet Avrupa'dan elbise alındı: Faraza bakınız, altında pantolon üstünde cepken. Üstünde ceket altında şalvar... bir türlü hazmedilemedi ve edilmemekte devam ediyor. Deli Petro dahi taklit ile milletini ıslah etmek istedi. Hakikaten bunda bir deha-yi taklidi vardı. Fakat hiçbir vakit yoktan var eden ve icadeden deha-yi hakikîye malik değildi. Onun için, kendi milletini ıslah için ihzar-ı tedabir ederken, milletini Rus olarak te-

kâmül ettireceğini zannederken Rus değil bir Alman, bir İngiliz yapan vesaiti kullanıyordu. Halbuki, bir Rus'un Alman olması mümkün olmadığından hem kendi benliğini kaybetmiş, hem de olmak istediği şeyi olamamış ve ortaya böyle müşevveş bir mahlûktan başka bir şey çıkmamıştır. ... İlmen mutlak mânasiyle ve tamamen yekdiğerine müşabih iki hükûmet mevcut değildir ve olamaz. Bünye-i hükûmet heyeti içtimaiyenin tabiatiyle mütenasiptir. Onun için tehalüf ve tenevvü eder. Binaenaleyh bünye-i hükûmet nâmütenahi tehalüf eder. İlmen böyledir. Dünyaya bakınız Efendiler, bana gösteriniz! Dünyada birbirine kanunları ile, eşkâliyle müşabehet-i tammede iki hükûmet gösteremezsiniz. Bütün Amerika'yı düşününüz! Bütün Avrupa hükûmetlerini düşününüz. Müttehide-i Amerika'yı teşkil eden birçok hükûmetlerden herbirinin şekli kanunisi bile başka başka şeyledir. Binaenaleyh kendimizi dünyada mevcut bulunan herhangi bir hükûmete benzetmek kadar hata olamaz."[80] Görüldüğü üzere, Atatürk, Türk toplumunun Batı toplumlarına bağlı olmaması ve onlara benzememesi gerektiğini ısrarla vurgulamıştır.

Atatürk, Türk toplumunun Batı'ya özenmesinin mümkün olmadığını vurgulamıştır. Atatürk'e göre, Türk toplumu ile Batı toplumları arasındaki ilişkiler, düşmansı esaslara dayalıdır. Yani, emperyalist Batı Türk toplumuna, Türk toplumu da Batılı emperyalistlere düşmandır. Bu bağlamda, Atatürk'ün şu tespitini özellikle günümüzde dikkatle düşünmek gerekir: "Hiç bir kimsenin hiç bir milletin âdat, ahlâk-ı hususiyelerine ve milliyet esaslarına

---

[80] A.g.e., s. 218-220.

muarız değiliz. Yalnız istibdada karşı, emperyalistlere karşı düşmanız."[81]

Atatürk, Türkiye'nin kimliğini, yönetim tarzını ve nasıl bir yöne gittiğini, 2 Aralık 1922'de Bursa'da *Petit Parisien* muhabirine verdiği demeçte, çok açık bir şekilde ortaya koymuştur: "Yeni Türkiye'nin eski Türkiye ile hiçbir alâkası yoktur. Osmanlı hükûmeti tarihe geçmiştir. Şimdi yeni bir Türkiye doğmuştur. Gerçi millet değişmemiştir. Aynı Türk unsuru bu milleti teşkil ediyor. Ancak, tarz-ı idare değişmiştir. Ankara'da hükûmet-i millîye teessüs etmeden evvel İstanbul'da bir sultan ve bunun bir hükûmeti vardı. Millet memleketin işlerine, vazifesi kanun yapmaktan ibaret olan bir meclis vasıtasiyle iştirak edebiliyordu. Bu tarz-ı hükûmet, millete hahişkâr olduğu istiklâl ve hürriyeti vermeğe kâfi değildir. Bu tarz-ı hükûmetin verdiği fena neticeler meydandadır. Millet ölmek istemiyor, yaşamak ve bunun için de ne lâzımsa onu yapmak istiyordu. İşte bunun içindir ki, üç senedenberi tarz-ı idaresini değiştirdi, ... bir meşrutî hükûmete bedel, doğrudan doğruya milletten çıkan bir hükûmeti kabul etti. Bu yeni hükûmet taraf-ı milletten mansup ve aynı zamanda hem kuvve-i icraiyeyi, hem de kuvve-i teşriiyeyi haiz mebuslardan teşekkül eder. Bu mebusların bazıları umur-u idarenin teferruatını tanzime ve halk komiserleri vazifesini ifaya memurdurlar. Hakikatta hâkim olan ve herşeyi idare eden merci, Millet Meclisidir. Zannıma göre, yeryüzünde buna benziyen diğer bir hükûmet de vardır. Şurasını unutmamalı ki, bu

---

[81] ATATÜRK, **Gizli Oturumlardaki Konuşmalar**, s. 16.

tarz-ı idare, bir Bolşevik sistemi değildir. Çünkü, biz ne Bolşevikiz, ne de Komünist; ne biri, ne diğeri olamayız. Çünkü, biz milliyetperver ve dinimize hürmetkârız. Hulâsa, bizim şekl-i hükûmetimiz tam bir demokrat hükûmetidir. Ve lisanımızda bu hükûmet 'halk hükûmeti' diye yadedilir."[82] "Türkiye'de Bolşeviklik olmıyacaktır"[83] diyen Atatürk, Türk halkının doğasına ve şiarına en uygun hükümet biçiminin *Cumhuriyet idaresi*[84] olduğunu ileri sürmüştür.

Oysa, günümüzde Türkiye, Ankara'dan değil, Brüksel ile Washington'dan yönetiliyor. Politik elitlerin Türkiye'yi Ankara'dan yönetmekten vazgeçmeleri, zaten Atatürk'ün ölümünden sonra başlamıştı ve bu anlayış günümüzde büyük bir ivme kazandı. Artık, "Yöneticiler, Cumhuriyet'in bağımsızlığını yıkmakla övünüyorlar. Tansu Çiller Özelleştirme Yasası'nı çıkarmaları şerefine düzenledikleri kokteylde kadeh kaldırırken, 'Son sosyalist devleti yıktık' demiştir."[85]

1.3. Atatürk, Diktatör Değildir; Onun Dönemi de *Tek Partili* Totaliter Bir Dönem Olarak Değerlendirilemez

Tez 3: *Atatürk, anti-emperyalist bir düşün ve eylem adamıdır ve o asla iddia edilenlerin aksine diktatör değildir.*

---

[82] ATATÜRK, **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri III (1918-1937)**, s. 72.
[83] **A.g.e.**, s. 139.
[84] **A.g.e.**, s. 106.
[85] PERİNÇEK, Doğu; **28 Şubat ve Ordu**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2000, s. 33.

Atatürk dönemi, totaliter bir dönem değildir. Atatürk, politik programlarıyla ve uygulamalarıyla Türkiye'de demokrasinin yerleşmesine çalışmıştır. Günümüz Türkiye'sindeki insanlarımızın edindiği çoğu demokratik haklar, Atatürk dönemine aittir. Atatürk dönemi iddia edilenlerin tersine "tek parti" dönemi değildir. Atatürk ile birlikte Türkiye çok partili politik yaşama geçmiştir. Kısaca, Aydınlanmacı Atatürk'ün diktatör olduğuna ilişkin görüşler asla kabul edilemez.

Atatürk, geçmişte çoğu düşün adamı tarafından diktatör olarak değerlendirilmişti. Bu anlayış, maalesef günümüzde de devam ediyor. Atatürk'ün demokrasinin bütün gerekliliklerini yerine getirmediğine ilişkin görüşler gitgide çoğalıyor. Örneğin, Atatürk'ün *Nutuk*'u üzerine "birinci derece hermenötik"[86] egzersizi yaptığını ileri süren Taha Parla, "Atatürk, demokratik, danışmacı, çoğulcu kollektif siyaset yapmaya inanmaz; grup-parti-meclis gibi siyasal kurulların kararalma mekanizmaları değil, karizmatik liderin-siyasi şefin iradesinin ve kararlarının sorgusuz sualsiz onaylayıcı ve uygulayıcıları olmaları gerektiğini düşünür..."[87] diyor. Maalesef, Taha Parla gibi düşünenlerin sayısı ülkemizde oldukça fazla. Ancak, Atatürk doğru incelendiğinde onun kesinlikle diktatör olmadığı hemen anlaşılacaktır. Aslında, bütün sorun, Atatürk'ü doğru anlama noktasında odaklaşıyor.

---

[86] PARLA, Taha; **Türkiye'de Siyasal Kültürün Resmî Kaynakları-Cilt 1, Atatürk'ün *Nutuk*'u**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1994, s. 165.
[87] **A.g.e.**, s. 168.

Atatürk, diktatör olup olmadığım kendisine soran öğretmenlere, oldukça nazik bir biçimde şu karşılığı vermiştir: "Eğer öyle olsaydım, sizin bunu sormanıza izin vermezdim."[88] Bu çerçevede, Atatürk'ün öğretmen Sabahattin Ali ile ilgili bir kararda takındığı tavır onun politik tavrının diktatörlüğe uygun olmadığını çok açık bir biçimde ortaya koyuyor.

Sabahattin Ali konusunda dönemin Maarif Bakanı Hikmet Bayur ile Atatürk arasında şöyle bir diyalog geçmiştir:

"-Paşam, hani hakkınızda ağır bir manzume yazmış olan bir öğretmen vardı.

-Evet.

-Aftan istifade ettiği için tekrar öğretmenliğe tayinini istiyor.

-Tayininde kanuni bir engel var mı?

-Hayır paşam.

-O halde niçin bana soruyorsunuz?

-İşlediği cürüm zat-ı devletlerine ait de.

-Suçunun şahsıma karşı işlenmiş olması, bu gencin kanuni haklarını çiğnemek için bir sebep teşkil etmez. O öğretmeni hemen ilk açılacak memuriyete tayin ediniz."[89]

O halde soruyoruz: Sabahattin Ali konusunda bu tavrı sergileyen birisi diktatör olabilir mi?

---

[88] KINROSS, **Atatürk-Bir Milletin Yeniden Doğuşu**, s. 507.
[89] BORAK, **Atatürk Gençlik ve Hürriyet**, s. 87.

Atatürk'ün kendisini eleştirenlere karşı ne kadar hoşgörülü olduğuna ve eleştirenlere saygı duyduğuna ilişkin bir başka örnek daha verebiliriz. Armstrong, 1932 yılında Atatürk aleyhinde *Bozkurt: Kemal Atatürk'ün Yaşamı*[90] adlı bir yapıt yazmıştır. Çankaya sofralarından birinde bu yapıt gecenin konusu olmuştur. Atatürk, arkadaşlarına, "Şu eseri okuyalım" demiş ve yapıt o gece başından sonuna kadar okunmuştur. Atatürk, her satırını dikkatle dinlemiş ve sonra çevresindeki yetkili olan kişilere sormuş:

"-Ne yaptınız bu kitabı?"

-Yurda girmesini yasak ettik.

-Niçin?...

-Hakkınızdaki iftiralar dolayısıyla.

-İçki filan mı?

---

[90] ARMSTRONG, H. C.; **Bozkurt: Kemal Atatürk'ün Yaşamı,** Çeviren: G. Ç. Güven, Arba Yayınları, İstanbul, 1997. Türkiye'nin emperyalistler tarafından işgal edildiği yıllar boyunca İstanbul'da İngiliz Gizli Servisi adına ajanlık yapan ve Atatürk'ü karalamak için *Bozkurt* kitabını yazan H. C. Armstrong bile Atatürk'ü tanımlarken kitabının başını şu kitabe ile süslemiştir:

"1908'de padişahı deviren!
1915'te Gelibolu'da İngiliz İmparatorluğu'nu ezen;
1922'de İzmir'de Yunanlıları denize döken;
1923'te Muzaffer Müttefik Devletleri İstanbul'dan kovan;
1924'te Hilafet gücünü yok eden;
1926'da bütün muhalefeti asan;
1932 senesine kadar yıkılan bir imparatorluktan bir millet yaratan; zalim, acı, demir iradeli bir adamın incelenmesi" [BORAK, Sadi (Derleyen); **Atatürk'ün Armstrong'a Cevabı-"Bozkurt" Kitabındaki Yanlışlar ve Çarpıtmalar,** Kaynak Yayınları, İstanbul, 2000, s. 28 ve 41].

-Evet efendim.

-Az bile yazmış. Bırakın kitabı yurda girsin; millet de okusun."[91]

Atatürk'ün, aleyhinde yazılan bir yapıta (*Bozkurt: Mustafa Kemal*) ilişkin bu tavrı onun diktatör olmadığının en iyi kanıtlarından birisidir.

Atatürk, asla bir diktatör değildir. **Diktatörlüğün özü, korku ve baskıya dayanır. Oysa, Atatürk'ün, halkına baskı ve korku saldığı söylenemez. Atatürk, sadece Türk halkını kapitalizmin ve emperyalizmin zulmünden kurtarmıştır, kendi halkına asla diktatörce davranmamıştır.** Bu konuda Atatürk'e ait ilginç bir anektodu burada aktarabiliriz. Atatürk ve Latife Hanım bir gün İzmir'de tramvay ile geziye çıkmışlar. Atatürk ile tramvaycı arasında geçen diyalog Atatürk'ü doğru anlamamız ve onun asla bir diktatör olmadığını ortaya koymamız bakımından önemlidir. Atatürk, bindiği atlı tramvayda tramvaycının atları kamçıladığını görünce, tramvaycıya soruyor:[92]

"-Sen atları kamçı ile mi idare edersin?

-Tabii Paşam, kamçısız idare edilir mi?

-Neden idare edilmesin?

---

[91] BORAK (Derleyen), **Atatürk'ün Armstrong'a Cevabı-"Bozkurt" Kitabındaki Yanlışlar ve Çarpıtmalar**, s. 29.

[92] BANOĞLU, Niyazi Ahmet; **Nükte Yergi ve Fıkralarıyla Atatürk**, Aksoy Yayıncılık, İstanbul, 2000, s. 26-27.

-Biz görmedik.

Atatürk, tramvaycının yanına çıkıyor.

-Sen şu yerini bana ver de, ben kamçısız idare edeyim!.

Tramvaycı, derhal yerini terkediyor. Atatürk dizginleri eline alıyor ve kamçısız, tramvay atlarını sürmeye başlıyor.

-Nasıl? İdare edebiliyor muyum?

-Benden güzel idare ediyorsunuz Paşam.

-Ben de senin gibi idareciyim. Ben de yüz binlerce insanı idare ettim, onları ölüme giden yola seve seve yönelttim. Fakat bir tanesine bile kamçı kullanmadım."

Atatürk, kendisinin eleştirilmesine tahammül eden, eleştiriyi ve eleştirmeyi önemseyen, her şeyi özgürce tartışan, çevresiyle rahat diyalog kuran ve insanlarla sohbet etmeyi seven biridir. "Atatürk, hayatının her safhasından, maceralarından bahsetmeyi, arkadaşlarıyla sohbeti ve hatta münakaşayı severdi."[93] Atatürk, asla entrikalar çevirmemiş, kendi kişisel menfaatlerinin peşinde koşmamış, "hiçbir zaman perde arkasına çekilip pusu kurmamış, özellikle böyleleri ile de birlik olmamış, hiçbir silahlı kuvveti şahsi ikbali ve hırsı uğruna basamak olarak kullanmamıştır."[94] O halde, Atatürk'ü diktatör olarak değerlendirmek mümkün değildir.

---

[93] BAYAR, Celâl; **Ben de Yazdım: Millî Mücadeleye Gidiş, 1. Cilt,** Sabah Kitapçılık San. ve Tic. A.Ş., İstanbul, 1997, s. 154.

[94] BAYAR, Celâl; **Ben de Yazdım: Millî Mücadeleye Gidiş, 4. Cilt,** Sabah Kitapçılık San. ve Tic. A.Ş., İstanbul, 1997, s. 118.

Atatürk diktatör olsaydı, dünya barışını önemsemez ve hatta Yunanistan Başbakanı tarafından **Nobel Barış Ödülü**'ne aday gösterilmezdi. Atatürk'ün temel politikası, *"yurtta barış, dünyada barış"* anlayışına dayanıyordu. Nitekim, Atatürk'ün 1934 yılında üstelik Yunanistan Başbakanı Elefterios Venizelos tarafından Nobel Barış Ödülü'ne aday gösterilmesi boşuna değildir. Venizelos, Atatürk'ü Nobel Barış Ödülü'ne aday gösterirken ileri sürdüğü gerekçelerden bazıları şöyledir: "Barış arzusunu besledikleri takdirde, en tehlikeli anlaşmazlıkların ayırdığı halklar arasında anlaşma olanağı için bir örnek oluşturacak bu yakınlaşmadan ilgili iki ülke olduğu kadar Yakındoğu'da barış düzeninin korunması için de yalnızca olumlu sonuçlar ortaya çıkmıştır. İşte!.. Barış sorununa bu değerli katkıyı sağlayan kişi, Türkiye Cumhuriyeti Başkanı Mustafa Kemal Paşa'dır. Yakındoğu'da, barış yolunda yeni bir çağ açan Türk-Yunan anlaşmasının imzalandığı dönemde, 1930 yılındaki Yunan hükümetinin başkanı kimliğiyle, şimdi Nobel Barış Ödülü Komitesi'nin seçkin üyeleri önünde Mustafa Kemal Paşa'nın adaylığını bu onur ödülüne lâyık olarak önermekten şeref duymaktayım."[95] Barıştan yana olan Atatürk asla, diktatör olamaz. Diktatörlerin temel özelliği, barışı yok saymak, savaşı ve baskıyı esas almaktır.

Atatürk diktatör olsaydı, emperyalizme, sömürgeciliğe ve faşizme karşı çıkmazdı, ulusların kimliklerine ve onurlarına saygı göstermezdi. Atatürk'ün Yunanlıların İzmir'den kovulduğu günlerde Karşıyaka'daki karargâhına

---

[95] TURAN, Şerafettin; **Türk Devrim Tarihi, 3. Kitap (İkinci Bölüm): Yeni Türkiye'nin Oluşumu (1923-1938)**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1996, s. 240.

girerken sergilediği bir davranış takdiri şayandır: "Gazi, oturacağı köşke girerken birdenbire durdu. Yere bir Yunan bayrağı serilmişti. 'Bu nedir?' diye sordu. Kral Constantine'in de Türk bayrağını çiğnediğini söylediler. Gazi: 'Hata etmiş,' dedi. 'Bayrak bir milletin şerefidir, ne olursa olsun yerlere serilemez. Kaldırınız!'"[96] Çünkü, Atatürk, özünde uluslara ve simgelerine değil, onların hükümetlerine karşı tavır takınmıştır. Atatürk, 22 Aralık 1922'de İngiliz yazar Grace M. Ellison'la dış ilişkiler üzerine yaptığı görüşmede şöyle demiştir: "Ben hiçbir ulustan, hükümetinin hatalarından dolayı nefret etmedim."[97] Başka ulusların halklarına düşmanlık beslemeyen ve hatta savaştığı ulusun bayrağını çiğnemeyen Atatürk'ün diktatör olduğu ileri sürülemez.

Atatürk, diktatör olsaydı, kendi partisinin karşısında olan başka politik partilerin kurulmasına asla izin vermezdi. Atatürk, Cumhuriyet Halk Partisi'ne (CHP) muhalif başka partilerin kurulmasına olanak vermiş ve hatta bazılarını bizzat kendisi teşvik etmiştir. Mesela, Atatürk'ün Ulusal Kurtuluş Savaşı'nda birlikte hareket ettiği ve en yakınında yer alanlardan Kâzım Karabekir, Ali Fuat, Rauf Orbay ve Refet Bele 1924'de "Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası namı altında, Atatürk'ün Nisan 1923'te kurduğu Halk Fırkası'na muhalif bir parti kurmuşlardı."[98]

---

[96] KINROSS, **Atatürk-Bir Milletin Yeniden Doğuşu**, s. 380.

[97] ATATÜRK, **Resmi Yayınlara Girmemiş Söylev, Demeç, Yazışma ve Söyleşiler**, s. 153.

[98] OKYAR, Osman ve SEYİTDANLIOĞLU, Mehmet; **Fethi Okyar'ın Anıları-Atatürk, Okyar ve Çok Partili Türkiye**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1999, s. 7.

Atatürk, iddia edilenlerin aksine tek parti yönetiminden yana tavrı olan bir devlet ve politika insanı değildir. Atatürk'ü yakından tanıyan Fransız gazeteci Maurice Pernot, 23 Kasım 1938'te yazdığı bir yazıda; Atatürk'ün amacının Türkiye'nin demokrat ve modern bir devlet yapısına kavuşması olduğunu ileri sürmüştür. Pernot'a göre, "O devleti, demokrat bir devlet olarak yarattı."[99]

Yine, 1983-1986 yılları arasında Fransa'da üniversitelerden sorumlu devlet bakanlığı görevinde bulunan siyaset sosyologu Roger-Gerard Shwartzenberg, Atatürk dönemi ve onu izleyen birkaç yılın (1923-1946) politik değerlendirmesini yaparken, Türkiye'nin gerek ideolojisi gerekse de toplumsal yapısı açısından totaliter bir ülke olmadığını, daha çok demokratik bir ideolojiden yana tavır takındığını ileri sürmüştür.[100] Benzer bir biçimde, Hobsbawm da Türk Devrimi'nin Üçüncü Dünya'da ortaya çıkan çağdaşlaştırıcı rejimlerden ilki olduğu görüşündedir.[101]

Cumhuriyet dönemi üzerine çalışmalarıyla tanınan Erik Jan Zürcher, *Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası* kitabının daha "Önsöz"üne; "1923-1926 yılları, çağdaş Türkiye'nin doğuşu tarihi içinde, Türkiye'nin çok partili de-

---

[99] PERNOT, Maurice; "Kemal Atatürkten Sonra Kemalist İnkılâb", **Cumhuriyet Gazetesi** (iç.), 23 Kasım 1938, s. 8.

[100] TOPRAK, Zafer; "Tek-Parti Cumhuriyeti ve Demokrasi", ***Yeni Türkiye* Cumhuriyet Özel Sayısı: Cumhuriyet 1923-1998 Dönemi Değerlendirmesi II- Siyasal Değerlendirme** (iç.), Sayı: 23-24, Eylül Aralık 1998, s. 1053.

[101] **A.g.m.**, s. 1054.

mokrasiye geçtiği ve Batı ittifakına katıldığı yıllar olan 1946-1952 dönemi ile birlikte, en önemli dönüm noktalarından birini oluşturur"[102] diye başlıyor.

Maurice Duverger, Atatürk'ün asla bir diktatör olmadığını ileri sürmüş ve onun kurduğu Cumhuriyet Halk Partisi'nin temel ideolojisinin demokrasi olduğunu bildirmiştir. Duverger, Atatürk dönemini, demokratik bir düzene geçiş ve toplumu demokrasiye hazırlama çabası olarak değerlendirmiştir. Duverger, Atatürk dönemine sıkça yöneltilen "Atatürk dönemi, tek parti iktidarıydı, dolayısıyla tek partinin olduğu yerde demokrasi olamaz" biçimindeki argümanlara karşılık olarak *tek parti* ve *demokrasinin* yan yana düşünülmediği sistemlerin komünizm ve faşizm olabileceğini, Kemalizmin bunun dışında tek istisna olduğunu, yani tek parti ve demokrasinin birlikte yaşadığı sisteme en iyi örnek olarak Kemalizmin verilebileceğini bildirmiştir. Bu bağlamda, Duverger, *Siyasi Partiler* adlı ünlü kitabında şu saptamayı yapmıştır: "... her totaliter partide, tek parti haline gelme yolunda doğal bir eğilim vardır. Buna karşılık bazı tek partiler, gerek felsefeleri gerek yapıları bakımından gerçek anlamda totaliter değildir. Bunun en iyi örneğini, 1923'ten 1946'ya kadar Türkiye'de de tek parti olarak faaliyet göstermiş bulunan Cumhuriyet Halk Partisi sağlamaktadır. Bu partinin başta gelen özelliği, demokratik ideolojisindedir. Bu ideoloji, hiç bir zaman, Faşist ya da Komünist kardeşleri gibi, bir Tarikat ya da Kilise niteliği taşımamış; üyelerine bir iman ya da bir mistik empoze

---

[102] ZÜRCHER, Erik Jan; **Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası**, Çeviren: G. Ç. Güven, Bağlam Yayınları, İstanbul, 1992, s. 7.

etmemiştir; Kemalist devrim, özü bakımından progmatiktir. ... Partinin yönetici kadrolarının antiklerikal ve akılcı tutumu, onları açıkça ondokuzuncu yüzyıl Liberalizmine yaklaştırmıştır; milliyetçilikleri bile, 1848'de Avrupa'yı çalkalandırmış olan akımdan pek farklı değildir. Cumhuriyet Halk Partisinin tutumu, zaman zaman, Fransız Radikal Sosyalist partisinin altın çağındaki tutumuyla kıyaslanmıştır; böyle bir kıyaslama hiç de saçma değildir. Adının 'Cumhuriyetçi' oluşu bile, bu partiyi, yirminci yüzyılın otoriter rejimlerinden çok, Fransız Devrimine ve ondokuzuncu yüzyıl terminolojisine yaklaştırmaktadır. Konvansiyon örneğine uygun olarak bütün iktidarı Büyük Millet Meclisine veren ve ayrı bir yürütme organı kurmayı reddeden Türk Anayasası da bu benzerliği doğrulamaktadır. Sözü geçen Anayasanın tümü, onda kuvvetle ifade olunan ulusal egemenlik ilkesine dayanır: 'Egemenlik kayıtsız şartsız ulusundur.' Faşist rejimlerde her türlü rastlanan otorite savunusunun yerini, Kemalist Türkiye'de demokrasi savunusu almıştır; bu da, 'halkçı' ya da 'sosyal' diye nitelendirilen 'yeni' bir demokrasi değil, geleneksel siyasal demokrasidir. Parti, yöneticilik hakkını, siyasal elit ya da 'işçi sınıfının öncüsü' olma niteliğinden, yahut da liderinin Tanrı iradesine dayanışından değil, seçimlerde kazandığı çoğunluktan almıştır."[103]

Atatürk'ün TBMM'ne ilişkin çabaları, onun demokrasiden yana tavır takındığının en önemli işareti olarak değerlendirilmelidir. Hughes'ın ileri sürdüğü ü-

---

[103] DUVERGER, Maurice; **Siyasi Partiler**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1974, s. 359-360.

zere; "Atatürk'ün demokratik hükümete gösterdiği bağlılığın bir örneği, TBMM'ni etkin ve demokratik bir kurum yapma konusundaki büyük gayretiydi."[104]

Atatürk'ün önderliğinde gerçekleşen Türk Devrimi'nin demokratik bir görünümü ve yapısı vardır. Bunu en çok da Atatürk'ün politik tavrından ve özellikle TBMM'ye giden süreçten ve bizatihi TBMM'nin yapısından anlıyoruz. Atatürk, arkadaşları ile birlikte isteseydi, "askeri bir kurtuluş cuntası kurabilirdi, tenezzül etmemiştir. **TBMM**'ne, halk 'murahhasları'nın kıvılcımlı tartışmalar ürettiği, 'kongre'lerden geçilerek ulaşılıyor. **TBMM**'nin kendisi, en umutsuz anlarda bile, en kıyasıya tenkitlerin esirgenmediği, açık bir forum!"[105]

Atatürk, Yunus Nadi ile Ulusal Kurtuluş Savaşı günlerinde konuşurken, önceliği meclisin kurulmasına vereceğini bildirmiştir. Atatürk, Yunus Nadi ile sohbetinde meclise verdiği öneme ilişkin o ünlü sözleri söylemiştir: *"Önce Meclis Nadi Bey, önce Meclis!"*[106]

Atatürk, emperyalizme karşı tavır takınmada ve ulusal bağımsızlığımızın sürdürülmesinde TBMM'ne önemli görevler yüklemiş ve onu demokrasinin vazgeçilmez yeri/öğesi olarak görmüştür. Bu bağlamda, Atatürk,

---

[104] HUGHES, Preston; **Atatürkçülük ve Türkiye'nin Demokratikleşme Süreci**, Çeviren: R. Süer, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1993, s. 47.

[105] İLHAN, Attilâ; **Aydınlar Savaşı**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1996, s. 175.

[106] MUMCU, Uğur; **Bütün Yazıları 27: 12 Eylül ve Şeriat (15 Haziran-31 Aralık 1986 Yazıları)**, umag Vakfı Yayınları, Ankara, 1997, s. 213.

10 Ocak 1921'de şöyle demiştir: "Her şey Ankara Meclis-i Millî'sinin elindedir. Bu Meclisin gayesi millî hudutlar dahilinde istiklâl-i millîyi temindir. Türk kavmi bir mevcudiyet-i müstakile dairesinde hukukunun tasdikinden başka bir şey istememektedir."[107]

Demokrasinin gereği olan "Meclis" düşüncesi, Atatürk'ün en vazgeçilmez, duyarlı ve önem verdiği ilkelerinin başında gelir.[108] **Atatürk, devleti ve toplumu ilgilendiren konularda arkadaşları ile birlikte çalışmaktan büyük zevk duyan birisiydi ve kendisine *diktatör* diyenlere de karşıydı.** Atatürk, 8 Aralık 1919'da Sivas'tan Konya'daki Fahrettin (Altay) Bey'e gönderdiği mektubunda kendisine diktatör diyenlere şu cevabı vermiştir: "Benim ve birlikte bulunduğumuz Rauf Bey ve Bekir Sami Bey gibi arkadaşlarımızın pek özenle çalıştığımız önemli konu, bütün çalışmalarımızın, arkadaşlarımızın düşüncelerine uygun ve ulusal kamuoyunun olmasıdır. Buna karşın, Hüseyin Bey'in yolda bir takım kişilerden bizim hiçbir zaman anı ve imgemizden geçmemiş ve geçmeyecek olan zararlı düşünceler propaganda edildiğini söylemesi gerçekten üzüntümüze neden oldu. Örneğin, diktatörlük gibi... Bu düşüncenin ne denli anlamsız olduğu anlayışlılarca kolaylıkla değerlendirilir."[109]

---

[107] ATATÜRK, **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri III (1918-1937)**, s. 21.
[108] MUMCU, Uğur; **Bütün Yazıları 19: 24 Ocak Anayasası (7 Temmuz-5 Aralık 1982 Yazıları)**, um:ag Vakfı Yayınları, Ankara, 1997, s. 235.
[109] ATATÜRK, Mustafa Kemal; **Atatürk'ün Kurtuluş Savaşı Yazışmaları I**, Derleyen: M. Onar, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1995, s. 324.

Kitlesel katılım ilkesinin demokratik uygulamanın önemli bir öğesi olduğu kabul edilirse, bu ilkenin, ulusal savaşımın başlangıcından buyana Atatürkçülüğün ayrılmaz bir parçası olduğu söylenebilir. Şurası unutulmamalı ki, Sultan halifeye karşı ideolojik savaşımın anahtar kelimeleri **halk ve millet** idi.[110] **Atatürkçüğün en önemli ilkeleri arasında halkçılığın yer alması ve egemenliğin kayıtsız şartsız milletin olması tezi, Atatürk'te demokrasi idealine verilen önemi gösterir.**

O halde, "Atatürk diktatörlük özlemi çekenlerin değil, Türkiye'de Millî İradeyi hâkim kılmak isteyen Demokrasi taraftarlarının önderidir."[111]

Atatürk'ün ülke yönetiminde *millet* ve *halka* verdiği önem, onun 13 Eylül 1920'de tasarı olarak Büyük Millet Meclisi'ne sunduğu ve mecliste uzun süren tartışmalardan sonra "20 Ocak 1921 tarihli ve 85 sayılı yasayla"[112] Türkiye'nin ilk anayasası olarak benimsenen **Teşkilatı Esasiye Kanunu'nda (Halkçılık Programı'nda)** açıkça görülür. Atatürk'ün düşün sisteminin özü/Türk devriminin esaslarından ve ilk programlarından birisi olarak **Halkçılık Programı'nda, millet ve halk egemenliğine sürekli atıfta bulunulur.** Sözgelimi, Halkçılık Programı'nın 6. maddesi: "Hâkimiyet kayıtsız şartsız milletindir. İdare

---

[110] AHMAD, Feroz; **İttihatçılıktan Kemalizme**, Çeviren: F. Berktay (Baltalı), Kaynak Yayınları, İstanbul, 1999, s. 163.

[111] GİRİTLİ, İsmet; "Kemalizm Millî Hâkimiyet ve Cumhuriyet Demektir", **Atatürk Yolu** (iç.), Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1987, s. 127.

[112] TANÖR, Bülent; **Osmanlı-Türk Anayasal Gelişmeleri (1789-1980)**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2002, s. 253.

usulü, halkın mukadderatını bizzat ve bilfiil idare etmesi esasına dayanır"; 7. maddesi: "İcra kudreti ve kanun yapma salahiyeti milletin yegâne ve hakiki temsilcisi olan Büyük Millet Meclisi'nde tecelli eder ve toplanır"; 8. maddesi: "Türkiye Halk Hükümeti, Büyük Millet Meclisi tarafından idare olunur. Ve 'Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti' unvanını taşır" şeklindedir.[113]

Görüldüğü üzere; **Teşkilatı Esasiye Kanunu**, yani **Halkçılık Programı**, ulusal egemenlik ve halkçılık ilkelerini esas almıştır. Tanör'ün deyişiyle, Teşkilatı Esasiye Kanunu, "millî egemenlik anlayışıyla birlikte *halkçılık* ilkesini kendine felsefî temel seçmiştir."[114]

Atatürk, Teşkilatı Esasiye Kanunu'ndan (Halkçılık Programı) önceleri de aynı konular ve sorunlar üzerinde durmuştur. Atatürk, 2 Temmuz 1920'de, Büyük Millet Meclisi'nde yaptığı konuşmada şu saptamayı yapmıştır: "Zannederim, bugünkü mevcudiyetimizin asıl mahiyeti, milletin genel eğilimlerini ispat etmiştir, o da halkçılıktır ve halk hükümetidir. Hükümetlerin halkın eline geçmesidir. ... İdareyi halka teslim etmek için çalışalım ... O zaman bütün müşkülatın bertaraf olacağına bendeniz kaniyim."[115] Yine, Atatürk, 14 Ağustos 1920'de, Büyük Millet Meclisi'nde yaptığı konuşmada şöyle demiştir: "Bizim itikadımıza göre, milletimizin hayat ve yükselmesinin temini kendi hazım kabiliyetine uygun olan görüşler-

---

[113] ATATÜRK, Mustafa Kemal; **Atatürk'ün Bütün Eserleri, Cilt: 9 (1920)**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2002, s. 324.

[114] TANÖR, **Osmanlı-Türk Anayasal Gelişmeleri (1789-1980)**, s. 258.

[115] ATATÜRK, **Atatürk'ün Bütün Eserleri, Cilt: 9**, s. 41.

dir. Fakat esas itibariyle incelenirse, bizim görüşlerimizki halkçılıktır- kuvvetin, kudretin, hâkimiyetin, idarenin doğrudan doğruya halka verilmesidir, halkın elinde bulundurulmasıdır. Yine şüphe yok ki, bu, dünyanın en kuvvetli bir esası, bir prensiptir."[116]

Atatürk, demokrasinin en ideal rejim olduğunu ve onun anayasal monarşiden üstünlük taşıdığını önemle vurgulamıştır.[117] Bu bağlamda, Atatürk'ün, Afet İnan'a yazdırdığı *Medeni Bilgiler* kitabında da demokrasiyi oldukça önemsediği bildirilebilir.

Atatürk, demokrasiyi önemseyen, onun değerlerine, erdemlerine ve kurumsal ağlarına öncelik veren bir politikacıdır. Dolayısıyla, 1945 sonrası çok partili politik yaşama geçildiği, Türkiye'ye demokrasinin geldiği, demokratik toplum düzeninin inşa edildiğine ilişkin tartışmaları doğru veri olarak kabul etmemek gerekir.

Atatürk'ün demokrasiyi çok önemsediğine ilişkin görüşler, daha sonraları bir kısım muhalifleri tarafından bile ileri sürülecektir. Demokrasinin temel değerlerinden birisinin çok partili yaşam olduğu gerçeği göz önünde bulundurulduğunda; 1945'de tek parti yönetimine son vermek iddiası ile ortaya çıkan ve daha sonra Demokrat Parti olarak bilinen oluşumun öncüleri (Celal Bayar, Adnan Menderes, Fuad Köprülü ve Refik Koraltan) bile çok par-

---

[116] **A.g.e.**, s. 176.

[117] AKŞİN, Sina; "Kemalist Devrimin Doğası", ***Yeni Türkiye* Cumhuriyet Özel Sayısı: Cumhuriyet 1923-1998 Dönemi Değerlendirmesi I- Genel Değerlendirme ve İdeoloji** (iç.), Sayı: 23-24, Eylül Aralık 1998, s. 615.

tili politik yaşamın başlatıcısı olarak Atatürk'ü göstermek zorunda kalmışlardır.

Celal Bayar, Adnan Menderes, Fuad Köprülü ve Refik Koraltan, CHP Meclis Grubu'na verilmek üzere imzaladıkları ve "Dörtlü Takrir" olarak bilinen önergede; Atatürk'ün demokrasiye olan bağlılığını açıkça dile getirmişlerdir: "Önergenin başında Türkiye Cumhuriyeti'nin ve CHP'nin kurulduğu günden o yana demokrasi ilkelerine inandığı ve ülkede refaha ancak bu ilkenin uygulanmasıyla ulaşılabileceği belirtiliyordu. Hemen ardından, 1924 Anayasası'nın temel hak ve özgürlükleri sağlayan demokratik bir Anayasa olduğu vurgulanıyordu. Siyasal özgürlüklerin 1925'ten sonra, gericiliği yok etmek amacıyla kısıtlandığı belirtildikten sonra, Atatürk'ün 1930'da Serbest Cumhuriyet Fırkası'nı (SCF) kurarak demokrasiye olan bağlılığını kanıtladığı kaydediliyordu."[118]

Atatürk'ün demokrasiye olan bağlılığına ya da diktatör olmadığına ilişkin en önemli kanıtlardan birisi de, onun kendisine muhalif olarak gerek 1924'te Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın gerekse de 1930 yılında Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın kurulmasını ve onların varlıklarını sürdürmeleri için elinden gelen çabayı göstermiş olmasıdır.

Atatürk döneminde kurulan ve bir süre varlığını sürdüren **Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası**, demokrasinin temel gereği olan **muhalefetin** en somut adımıdır.

---

[118] İNÖNÜ, İsmet, **Defterler (1919-1973), I. Cilt: 1919-1955**, Hazırlayan: A. Demirel, YKY, İstanbul, 2001 (Ahmet Demirel'in ek açıklaması), s. 430-431.

Bu bağlamda, Tunaya'nın değerlendirmesi oldukça yerindedir: "... 1924-1925 senesinde, zaten muhalefet mevcut... İktisadî vaziyet de tam belli değil... İyi de değil... Henüz daha bir savaştan çıkılmış. Böyle bir zamanda bir muhalefet partisinin gerekliliğine inandılar. Ve bu gereklilik kendiliğinden ortaya çıktı. Kimse kurmadı bu partiyi... Yani iktidar kurmadı bu partiyi... Demek ki, Türkiye'nin Cumhuriyet rejimi içinde spontane, kendiliğinden oluşan birden fazla parti deneyi vardır."[119]

Bilindiği üzere; Halk Fırkası'nın icraatlarından rahatsız olmaya başlayan bir grup Halk Fırkası milletvekili, kendi aralarmda sık sık toplanarak ayrı bir parti kurma çalışmalarına hız vermişler ve nihayet 1924 yılında Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nı kurmuşlardır. "Meclisteki hararetli bir tartışmanın ardından İsmet Paşa güvenoyu isteyip de güvenoyunu kolayca kazanınca, Hüseyin Rauf Bey'in çevresindeki 32 milletvekili partiden ayrıldı ve 17 Kasım'da *Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası*'nı kurdu."[120] Aralık ayı başında ise, "reisliğe Kâzım (Karabekir)'in ve katib-i umumiliğe Ali Fuat (Cebesoy)'un seçilmesiyle T.C.F. heyet-i merkeziyesi oluşturuldu."[121]

Muhalefetin tavrı ve çalışmaları, 15 Kasım 1924'te gazetelerde, "Muhalefet bir fırka halinde teazzuv etmeye

---

[119] TUNAYA, **Türkiye'de Siyasal Gelişmeler (1876-1938), Mütareke, Cumhuriyet ve Atatürk (1918-1938)**, s. 271.

[120] ZÜRCHER, Erik Jan; **Modernleşen Türkiye'nin Tarihi**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1996, s. 245.

[121] ZÜRCHER, **Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası**, s. 89.

ve teşkilatlanmaya karar verdi"[122] biçiminde yer almıştır. Yeni bir parti olarak *Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası*'nın resmen kurulması ise 17 Kasım 1924 tarihinde İçişleri Bakanlığı'na yapılan başvuru sonucu gerçekleşmiştir. Dolayısıyla, **Atatürk, muhalefeti yok sayan bir kişi değildir, hatta ulusal hareketin bölünmesi ile meydana gelen Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın kurulmasını bile olumlamıştır.**

Atatürk dönemindeki Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası denemesi, aslında Türkiye'de demokrasinin olmazsa olmaz koşulu olan çok partili rejimin en önemli işareti olarak görülebilir. Bu gerçeği, Duverger'de dile getirmiştir. Duverger'e göre, "1924'te Kâzım Karabekir'in Terakkiperver Fırkası, ilk plüralizm denemesini teşkil etmiş"tir.[123]

Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası, Halk Fırkası'ndan farklılıklar taşıyan politik bir hareketti ve partinin programında, "parti içi demokrasiye yer verilmesi yanında, ülkede tek aşamalı seçimlerin yapılması demokrasinin bir şartı olarak ileri sürülüyordu. Ayrıca, cumhurreisi seçilenlerin mebusluk sıfatını kaybedeceği belirtilerek Cumhurreislerinin partiler üstü kalması amaçlanıyordu."[124]

---

[122] ÖZ, Esat; **Türkiye'de Tek-Parti Yönetimi ve Siyasal Katılım (1923-1945)**, Gündoğan Yayınları, Ankara, 1992, s. 90.

[123] DUVERGER, **Siyasi Partiler**, s. 360-361.

[124] ÖZ, **Türkiye'de Tek-Parti Yönetimi ve Siyasal Katılım (1923-1945)**, s. 90-91.

Bunların dışında Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın savunduğu temel ilkelerden bazıları aşağıdaki gibidir:[125]

1) "Hürriyetperverlik (Liberalizm) halkın hâkimiyeti (Demokrasi) fırkasının meslek-i esasisidir" (Madde 2).

2) "Fırka efkâr ve itikadat-ı diniyeye hürmetkârdır" (Madde 6).

3) "Vezaif-i Devlet hadd-i asgariye tenzil edilecektir" (Madde 9).

4) "Milli vahdetin halelden masuniyetini temin için Devletin murakabesi baki kalmak şartile adem-i merkeziyet esası terviç edilecektir. Mahallî hak ve salâhiyetlerin istimalinde intihap usulünün tamami-i cereyanına itina olunarak teşkilât-ı idarîyenin serbest tekâmülüne hâdim kanunlar vazolunacaktır" (Madde 14).

5) "Devletin itibar-ı mali-i haricisini ihya etmeğe bütün kuvvetimizle çalışacağız. Serapa muhtac-ı imar olan bir memlekette yalnız kendi servet ve sermayesile yaşamak fikrinin doğru olmadığına kaniiz. Temin-i âsayişle, teessüsü sükûn ederek bu sayede harap memleketimizi seri adımlarla inkişaf ettirmeğe gayret edeceğiz" (Madde 40).

Şimdilerdeki politik partilerimiz ve özellikle İkinci Cumhuriyetçiler gibi kendilerini "ilerici!" bir parti olarak ortaya koyan, Atatürk'ün ilkelerini ve devrimlerini savunanları "gerici!" olarak değerlendiren Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası -zaten "Terakkiperver Cumhuriyet

---

[125] ZÜRCHER, **Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası**, s. 170-173.

Fırkası", *"İlerici Cumhuriyet Partisi"* anlamına geliyor - tam bir karşıdevrimci partidir.

Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası, tam bir karşıdevrimci parti olduğunu açıkça, partinin liderlerinden olan Rauf Orbay'ın konuşmalarında da ortaya koymuştur. Rauf Orbay, henüz tam anlamıyla Cumhuriyet devrimleri yapılmamışken bile (1924 yılında) Mecliste yaptığı bir konuşmada şöyle demiştir: *"Devrimler bitmiştir. Devrim sözü sermayeyi ürkütüyor."*[126]

Necati Cumali'nin, *Ulus Olmak* kitabında; Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın savunucularına ilişkin yaptığı değerlendirme, Türkiye'de karşıdevrimci politik partilerin neler yapabileceğini ortaya koyması bakımından ilgi çekicidir: "Eski sınıf arkadaşları, kendilerinden yaşça da küçük olan Mustafa Kemal'in Cumhurbaşkanı olarak kendilerinden üstün bir orun almasını bir türlü benliklerine yediremezler. Nitekim yıllar sonra Orbay olsun, Cebesoy olsun yayımladıkları anılarında Atatürk'ün üstünlüğünü kabul edeceklerdir. Ne var ki gençliklerinde kapıldıkları bu duygu onları İlerici Cumhuriyet Partisi'nde (**Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası**) birleşmeye götürür. Bu kadarla da kalmazlar, Atatürk ile cumhuriyetçi yandaşlarına şaşılacak bir nankörlükle karşı çıkan Vatan, Tanin, Tevhid-i Efkâr, Son Telgraf, Toksöz gibi gazetelerle işbirliği ederler. Orduyu da arkalarına almaya girişerek genç cumhuriyeti yıkmak üzere komplo hazır-

---

[126] Aktaran; AYDOĞAN, Metin; **Yeni Dünya Düzeni Kemalizm ve Türkiye-20. Yüzyılın Sorgulanması 2,** Otopsi Yayınevi, İstanbul, 2000, s. 857.

larlar. Atatürk'ün daha başlangıcında bu komployu ortaya çıkararak etkisiz kılması, bir yıl sonra İzmir'de canına kıyma girişimine kadar varan bir göz karartısına itecektir düşmanlarını."[127]

Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası, Cumhuriyet karşıtlığının yanı sıra Atatürk'e yönelik İzmir suikastını tertiplemiştir. İzmir suikastının arkasında bu partinin lider kadrosu çıkmıştır. Her ne kadar İsmet İnönü, Kâzım Karabekir'i olayın dışında tutmaya ve onu kurtarmaya yönelik girişimler de bulunmuşsa da, Atatürk, tam tersini yapmış ve Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın bütün lider kadrosunun ve milletvekillerinin suikast olaymdan sorumlu olduklarını açıkça dile getirmiştir. Nitekim, Atatürk, dönemin başbakanı İsmet İnönü'ye çektiği telgrafta bu tavrını net bir biçimde ortaya koymuştur: "...İstiklal Mahkemesi, tutuklananlarının ifadelerini aldıktan sonra suikast kararının Terakkiperver önderleri tarafından alındığı hakkında kanaat elde etmiştir. ... Mecliste bulunan Terakkiperver Parti üyelerinin tümünün tutuklanmaları konusunda İstiklal Mahkemesi kararını uygun bulurum. ... Buna göre, Terakkiperver Partisi lideri Karabekir'in ayrı tutulması kesinlikle doğru olmaz..."[128]

Aslında, Cumhuriyet düşmanı ve Atatürk karşıtı olan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası, devlet aygıtının

---

[127] CUMALI, Necati; **Ulus Olmak-Atatürk Denemeleri**, Çağdaş Yayınları, İstanbul, 1998, s. 85-86. Türk sosyolojisinin önemli isimlerinden Kemal Tahir, Atatürk'e yönelik düzenlenen İzmir suikastını *Kurt Kanunu* metninde detaylı bir şekilde tahlil etmiştir.

[128] Aktaran; MUMCU, Uğur; **Gazi Paşa'ya Suikast**, um:ag Vakfı Yayınları, Ankara, 1998, s. 13-14.

küçültülmesini ve zayıflatılmasını amaçlayan bir hareket-tir. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın savunduğu bazı ilkeleri -***özellikle yabancı sermayeye hayranlığı, yerinden yönetim çığırtganlığı, dinsel cemaatlere ve anlayışlara prim veren tavrı, dini politikaya alet etmesi*** - günümüzde **Avrupa Birliği'ne tapanlar ve küreselleşme sevdalısı Amerikancılar** tarafından aynen kabul edilmektedir.

Demek ki, ülkemizde emperyalizm yanlısı politik hareketler, Cumhuriyetin kuruluşundan beri aynı mantık silsilesi içinde var olma savaşımlarını ve karşıdevrimci (karşı-Cumhuriyetçi ve karşı-Atatürkçü) özelliklerini sürdürmektedirler.

Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası, demokrasinin nimetlerinden yararlanarak kurulmuş olmasına karşın, demokrasiyi ortadan kaldıracak ilkeler benimsemesi ve onları pratik etmeye kalkışması neticesinde, demokrasinin kendi kendisini korumasının bir refleksi/gereği olarak, 5 Haziran 1925'te resmen kapatılmıştır. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın kapatılma gerekçesi, özellikle yakın tarihimizde kapatılan çoğu partinin kapatılma gerekçesine oldukça fazla benzemektedir:

"Mütenevvi tahrikâtın Ankara İstiklâl Mahkemesi'nde cereyan eden takibat ve muhakematı esnasında Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının İstanbul civarında vezaifi resmiyesini deruhde eden bazı eşhasın, Fırkanın programında mevcut efkâr ve itikadatı diniyeye hürmetkâr olmak esasını tesvili efkâra ve tahrikâtı irticakâraneye vesile ittihaz ettikleri sabit olmuş ve Fırkanın vaz'ı hazırı hakkında hükûmetin nazarı dikkatini celbe

müttefikan karar verildiğini nâtık mahkeme kararı Müddeiumumilikten hükûmete tebliğ olunmuştur.

Diyarbekir İstiklâl Mahkemesi'nin takibat ve muhakematı esnasında dahi Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının resmî mümessillerinin Fırka programındaki itikadatı diniyeye hürmetkâr olmak esasını memleketi dinsizlerden kurtarmak iddiayı irticakâranesine vasıtai telkinat ettikleri ve bu yüzden son irtica ve isyanın tezahüratı esnasında bir çok vahim hâdisat vukua geldiği sabit olmuştur.

Diyarbekir İstiklâl Mahkemesi kendi dairei kazası dahilinde bulunan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası şuabatını sedde karar verdiğini hükûmete tebliğ eylemiştir.

Mahkemelerde ve meleün nâsda cereyan eden bu ahvalden maada hükûmetin ıttılâına muhtelif vilâyetlerden iblâğ olunan malûmat Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası mensuplarının programlarında mevcut esası malûmu dini siyasete alet eden bir vasıtai tesvil addetmeğe çalıştıklarını göstermiştir.

Zaten Ankara İstiklâl Mahkemesi'nde cereyan eden muhakemat Vahideddin etrafında bulunan vatan hainlerinin Avrupa'da teşkil eyledikleri merkezlerden ve memleket dahilinde Hürriyet ve İtilâf devrinden kalma erbabı fesattan vâsi bir şebekei irtica tesisine çalışılmak gibi teşebbüsatı izhar eylemiştir..."[129]

Sonuç olarak, Ankara İstiklal Mahkemesi, Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın çalışmalarında, "**İrtica niteliğinde yapılan kışkırtmalar ve propagandaların, dini ve dinin kutsal kavramlarını politik isteklerine a-**

---

[129] ZÜRCHER, **Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası**, s. 120-121 ve 186-187.

raç yaptıklarının"[130] kanıtlandığına dikkat çekmiş ve hükümet de gereğini yapmış ve söz konusu partiyi kapatmıştır.

Farklı sesleri hoşgörüyle karşılayan ve muhalefeti önemseyen Atatürk, Sevr Antlaşması'nın imzalanışını izleyen aylarda Türkiye'de bir resmi Komünist Fırkası'nın kurulmasını sağlamıştır.[131] Atatürk, bu konuda Ali Fuat Paşa'ya çektiği telgrafta şunları yazmıştır: "... dahilden ve hariçten muhtelif maksatlarda bu cereyanın (komünizmin) memleketimiz dahiline girmekte olduğu ve buna karşı makul tedbir alınmadığı takdirde milletin pek ziyade muhtaç olduğu vahdet ve sükûnunu muhil ahvalin hudusu da daireyi imkânda görülmüştür. En makul tedbir olarak aklı başında arkadaşlardan hükûmetin malumatı tahtında bir Türkiye Komünist Fırkası teşkil ettirmek olacağı düşünüldü. Bu takdirde memlekette bu fikre mü-

---

[130] TURAN, Şerafettin; **Türk Devrim Tarihi, 3. Kitap (Birinci Bölüm): Yeni Türkiye'nin Oluşumu (1923-1938)**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1995, s. 134. Ancak, hemen belirtelim ki, *Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası*'nın kapatılma gerekçeleri ile *Refah Partisi* ve *Fazilet Partisi*'nin kapatılma gerekçeleri neredeyse aynıdır. Bilindiği üzere, son birkaç yıl içinde gerek *Refah Partisi* gerekse de *Fazilet Partisi*, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından açılan davalarda; "laik Cumhuriyet ilkelerine aykırı eylemlerde bulundukları" ve "irtica" faaliyetlerinin "odak" noktası haline geldikleri gerekçesiyle kapatılmışlardır. *Refah Partisi* ile *Fazilet Partisi*'nin kapatılma gerekçeleri konusunda bkz. SAVAŞ, Vural; **İrtica ve Bölücülüğe Karşı Militan Demokrasi**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2000, s. 157-448.

[131] TİMUR, Taner; **Türk Devrimi ve Sonrası**, İmge Kitabevi, Ankara, 1997, s. 33.

teallik bütün cereyanları bir muhassalaya irca etmek mümkün olabilir."[132]

Her ne kadar, Tunçay "1925'ten itibaren Türkiye'nin siyaset-dışı denebilecek bir yönetime girmiş olmasının sonuçlarından biri de, ülkemizde gizli TKP dışında hemen hemen hiçbir sol akımın gelişememiş bulunmasıdır"[133] dese de Atatürk, Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın (SCF) kurulmasına ön ayak olmuş ve **Türkiye Komünist Partisi**'nin (TKP) etkinliklerini sürdürmesine olanak tanımıştır.

Nitekim, Tunçay, *Türkiye'de Sol Akımlar-II (1925-1936)* adlı kitabında; 1925-1936 arasında ülke içindeki örgütlü tek muhalefetin, özellikle TKP -yasa-dışı olmakla birlikte- olduğunu bildirmiş ve TKP'nin faaliyetlerini belgeleriyle ayrıntılı olarak ortaya koymuştur.

Atatürk, Türk toplumunun kalkınması, ilerlemesi, insanların refah düzeylerinin artması, çağdaş bir toplum olması ve sağlıklı bir biçimde varlığını sürdürmesi için politik sistemimizin *çok partili* olması gerektiğini savunmuştur. Hatta, Atatürk, Türk toplumunun varlığında ve geleceğinde büyük bir pay sahibi olan ve toplumun kalbi/nabzı durumundaki TBMM'nin bile çalışmasının, memleketin yararına ve insanlarımızın çıkarlarına işler görebilmesinin muhalif politik partilerin olmasına bağlı olduğunu savunmuştur.

---

[132] ATATÜRK, Mustafa Kemal; **Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri**, Ankara, 1964, s. 360'dan aktaran; TİMUR, **Türk Devrimi ve Sonrası**, s. 33.

[133] TUNÇAY, Mete; **Türkiye'de Sol Akımlar-II (1925-1936)**, BDS Yayınları, İstanbul, 1992, s. 11.

Ancak, hemen belirtelim ki, Atatürk'ün savunduğu politik söylem açısından TBMM'de yer alacak partiler, Türk toplumunu çağdaş uygarlık düzeyinin üstüne çıkarmak ve onu ilerletmek yönünde çaba harcamalıdırlar, yoksa Cumhuriyetin kazanımlarını tahrip etmek ve ülkeyi tarikatlar, şeyhler ve müritler ülkesi yapmak ya da Turancı idealler peşinde koşmak için değil.

Atatürk, mecliste muhalefetin olmasının daha çok tartışmaya kaynaklık edeceğini ve bunun da meclisin çalışmasına yol açacağını ileri sürmüştür. Böylece, memleket daha olumlu yönde gelişecektir. Ali Fethi Okyar'ın *"Serbest Fırka" Anıları*'nda aktardıkları, Atatürk'ün çok partili politik yaşama ve muhalefete olan tavrını net olarak ortaya koyması bakımından önemlidir: "(Ali Fethi Okyar Atatürk'e): '... Memlekette iş yapmak için lâzım olan sermaye kimsede kalmamıştır. Parasızlık, fakrü zaruret yüz göstermiştir' dedim. Gazi: 'Bunun çaresi nedir? Hükümet adamları elbette iyi yapmak için çalışıyorlar, fakat tatbikatta noksanlar görülüyor. Bu noksanları nasıl izale etmeli?' dedi. 'Bunların izalesi için tek bir çare vardır. O da Meclisin ifa-yı vazife etmesidir. Meclis mürakabesini bihakkın ifade eder ve noksanları alenî münakaşada ortaya konulur ve müsebbipler mesul tutulursa bugün işidilen şikâyetlerin de mühim bir kısmı bertaraf edilir' cevabını verdim. Gazi: 'Meclis bu şekilde ifayı vazife etmiyor, edemiyor. Birçok mebuslar bu noksanları bildikleri halde, neme lâzım diyerek susuyorlar' dedi. 'Meclisteki âza elbette bir şeyden endişe ettikleri için susuyorlar. Hiç bir şeyden endişe etmiyerek murakabe vazifelerini temin etmek mümkündür' dedim. Gazi: 'Ben bu-

nun çaresini buldum. Memlekette muhalif bir fırka teşkil etmek lâzımdır. Böyle bir fırka vücuda gelirse Meclisteki münakaşa daha serbest olur. Meselâ, siz böyle bir fırkanın başına geçersiniz bildiklerinizi serbestçe Meclisteki söylersiniz; bu suretle tatbikatta görülen birçok hataların önünü alınmış olur' dedi."[134] Böylece, Atatürk, Ali Fethi Okyar'ın Ağustos 1930'da **Serbest Cumhuriyet Fırkası**'nı kurmasına ön ayak olmuştur.

Serbest Cumhuriyet Fırkası olayı, Atatürk'ün çok partili yaşama ve muhalefete verdiği önemin bir göstergesidir. Bu durum dönemin basını tarafından da dile getirilmiştir: *"'Fethi Bey sefirlikten çekilip, Muhalefet Fırkasının lideri olacak.' 'Bu hadise genç Türk Cumhuriyetinin siyasi semasında yeni ve uğurlu bir ufuk açıyor.' 'Reisicumhur Hazretleri bu kuruluşu Cumhuriyetin sağlamlık belirtisi saymaktadırlar.'"*[135]

Ancak, hemen belirtelim ki, Atatürk, Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın kurulmasına karar verirken demokratik bir tavır sergileyerek İsmet İnönü'ye danışmıştır. Atatürk, Fethi Okyar'ın muhalif bir parti kurmasını Ağustos 1930'dan önce 20 Nisan 1930'da İsmet İnönü ile yaptığı bir görüşmede kararlaştırmıştır. Bunu İsmet İnönü'nün 20 Nisan 1930 Pazar günü, günlüğüne yazdıklarından [*Defterler (1919-1973)* adlı çalışmasından] anlıyoruz: "Akşam Gazi ile Marmara'da. Yeni intihap.

---

134 OKYAR ve SEYİTDANLIOĞLU, **Fethi Okyar'ın Anıları-Atatürk, Okyar ve Çok Partili Türkiye**, s. 96.

135 TAHİR, Kemal; **Yol Ayrımı**, Adam Yayınları, İstanbul, 2004, s. 31.

Muhalif fırka intihabı. Fethi Bey'in muhalefet riyaseti görüştük."[136]

Atatürk, reisicumhur olarak Okyar'a kuracağı politik parti konusunda her türlü desteği vereceğini, Cumhuriyet Halk Partisi ile Serbest Cumhuriyet Fırkası'nı iki evladı olarak göreceğini açıkça söylemiştir. Atatürk, Okyar'ın *Serbest Fırka Anıları*'nda anlattığına göre Serbest Cumhuriyet Fırkası hakkında izahat verirken, "Bu fırkalar benim iki evlâdım gibi olacak; ve ben (İsmet Paşaya ve bana hitaben, yani Fethi Okyar'a), böylece tabir etmekliğimi müsaade edersiniz, sizin babanız olacağım. Bir baba iki öz evlâdına nasıl müsavi muamelede bulunuyorsa, ben de aynı veçhile ile bu iki fırkaya muamele edeceğim. Bundan emin olunuz. Bu teşebbüs memleket için çok hayırlı neticeler verecektir"[137], demiştir. Hatta, Atatürk'ün, kız kardeşinin Serbest Cumhuriyet Fırkası'na katılması için verdiği içten destek, onun bu konuya, yani çok partili politik yaşama ne denli önem verdiğinin önemli bir işareti olarak görülebilir. Atatürk, Serbest Cumhuriyet Fırkası'na karşı olan "iyi niyetini kanıtlamak için kız kardeşi Makbule Hanım'ın partiye katıldığını da açıkladı."[138] Bununla da yetinmeyen Atatürk, çocukluk arkadaşı Nuri Conker ve Ahmet Ağaoğlu'nun Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın üyesi olmalarını teşvik etmiş ve ayrıca

---

[136] İNÖNÜ, **Defterler (1919-1973), I. Cilt: 1919-1955**, s.148.

[137] OKYAR ve SEYİTDANLIOĞLU, **Fethi Okyar'ın Anıları-Atatürk, Okyar ve Çok Partili Türkiye**, s. 111.

[138] ZÜRCHER, **Modernleşen Türkiye'nin Tarihi**, s. 260.

partiye mali yardım sağlamıştır.[139] Ağaoğlu'na göre, "bütün bunlar hakikaten ümit verecek, teşebbüsün ciddiyetini teyid edecek alâmetlerdi."[140]

Atatürk, Fethi Okyar'a kurulacak partinin başına geçmesine ilişkin görüşlerini aktarırken ülkenin o günkü durumunu değerlendirmiş ve özellikle kendisine diktatör dendiğini/sonradan yoğun olarak da denebileceğinin altını çizmiştir. Atatürk'ün bu süreçte Fethi Okyar'a söyledikleri, onun çok partili politik yaşama ne denli önem verdiğine ve kendisinin asla diktatör olarak değerlendirilmemesine ışık tutması bakımından ilgi çekicidir: "Vakıa meclis vardır, fakat dahil ve hariçte bize dictateur nazarıyla bakıyorlar. (...) Ben ise millete miras olarak bir istibdat müessesi bırakmak ve tarihe o surette geçmek istemiyorum. Bütün müşkillere katlanacağız. Sizin dostluğunuza, ahlakınıza, malumatınıza itimadım vardır. Mesele memlekette cumhuriyetin şahısların hayatına bağlı kalmayarak kökleşmesidir. Siz bu işi deruhte etmelisiniz."[141]

Atatürk'ün girişimleri ile Türk politik yaşamındaki yerini alan Serbest Cumhuriyet Fırkası, rejim düşmanı, cumhuriyet ve demokrasi karşıtı tavır ve eylemler takınmaya başlayınca faaliyetleri durdurulmuştur. Serbest Cumhuriyet Fırkası'na yönelik eleştiriler daha çok, "par-

---

[139] HUGHES, **Atatürkçülük ve Türkiye'nin Demokratikleşme Süreci**, s. 60.

[140] Ağaoğlu'ndan aktaran; HUGHES, **Atatürkçülük ve Türkiye'nin Demokratikleşme Süreci**, s. 60.

[141] İNÖNÜ, **Defterler (1919-1973), I. Cilt: 1919-1955** (Ahmet Demirel'in aktarması), s.150.

tinin irticaî tehlike yaratacağı, cumhuriyeti tehlikeye sokacağı, bütün 'inkılap karşıtları'nın partiye toplandıkları yönünde yoğunlaşmıştır."[142] Eş deyişle, Duverger'in belirlemesine göre Serbest Cumhuriyet Fırkası, "rejimin bütün düşmanlarının, özellikle lâiklik aleyhtarlarının ve dinci mutaassıpların birleşme yeri haline gelmiş ve böylece Serbest Fırka fesholunmuştur."[143] Serbest Cumhuriyet Fırkası, kendisini Cumhuriyet karşıtı bir konuma taşımış ve özellikle "yabancı sermayenin de hararetli bir savunucusu"[144] olmuştur. Benzer gerekçeler Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası için de geçerliydi.

Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın kapatılmasında ilginç olan şey, partinin feshedilmesi isteminin doğrudan partinin başkanı Fethi Okyar'dan gelmesidir. "Olayların gelişimi içinde muhalefet denetimden çıkınca Ali Fethi Bey 17 Kasım'da Dahiliye Vekâleti'ne bir dilekçe göndererek partinin kendisini feshettiğini açıklamıştır."[145] Feroz Ahmad'a göre, Eylül 1930'da İzmir'de Fethi Okyar lehine yapılan gösteriler, ardından patlak veren grevler ve Aralık ayındaki Menemen gericilik olayı, Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın kendi kurucuları tarafından lağvedilmesine

---

[142] ÖZ, **Türkiye'de Tek-Parti Yönetimi ve Siyasal Katılım (1923-1945)**, s. 106.

[143] DUVERGER, **Siyasi Partiler**, s. 361. *Serbest Cumhuriyet Fırkası*'nın kapatılmasına temel teşkil eden gerekçeler ile son yıllarda kapatılan *Refah Partisi* ve *Fazilet Partisi*'nin kapatılma gerekçeleri benzerlikler taşımaktadır.

[144] TİMUR, **Türk Devrimi ve Sonrası**, s. 163.

[145] İNÖNÜ, **Defterler (1919-1973), I. Cilt: 1919-1955** (Ahmet Demirel'in ek açıklaması), s. 150.

kaynaklık etmiştir.[146] Menemen'deki gericilik olayı, Kubilay'ın katledilmesidir. Bu olayı, Sperco şöyle anlatıyor: "Teğmen Kubilay'ın etrafı derhal sarılır. Dervişler onu büyük bir taşın önünde diz çökmeye zorlarlar, başını gövdesinden ayırırlar, kanını içerler. Minareye çıkarak, jandarmaya ve halka ateş açarlar."[147] Açıkça görülüyor ki, Serbest Cumhuriyet Fırkası, Türkiye için büyük bir tehlike haline gelmişti.

Sürekli olarak iktidarda kalmak istemeyen Atatürk, Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın kapatılmasına üzülmüştür. Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın kapatılmasından sonra Atatürk ile Hasan Rıza Bey arasında geçen bir konuşma; Türk demokrasisini ve Cumhuriyetin kazanımlarını korumamız açısından önemlidir. Konuya ilişkin Atatürk şöyle demiştir:

"-Fethi Bey; bu işi yapamadı. Meseleyi hemen ayak takımlarına intikal ettirdi. Mamafi olan olmuştur. Biz şimdi işimize bakalım.

-Hasan Rıza Bey bu vesile ile bazı endişelerini ileri sürüyor:

Paşam, görülüyor ki vaziyet vahim ve tehlikeye doğru gidiyor. Bu vaziyet karşısında acaba ne yapmak lâzım gelecek?

-Ata, sükûnetle şu cevabı veriyor:

---

[146] AHMAD, **İttihatçılıktan Kemalizme**, s. 170.

[147] SPERCO, Willy; **Mustafa Kemal Atatürk 1881-1938**, Çeviren: Z. Çelikkol, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2001, s. 174.

-Bu bir anarşi manzarasıdır. Biraz daha ilerler ve önüne geçilemez bir hal alırsa o zaman ben derhal fırkanın başına geçeceğim. Fethi Beyi ikaz ederek ve onunla müştereken evvelâ karşımıza çıkan irtica ve anarşiyi bertaraf etmeye çalışacağım. Evvelâ onlarla mücadele edeceğim.

-Paşam ya onlar (Fethi Bey ve arkadaşları) vaziyetten istifade ederek iktidarı ele geçirirlerse?

-Olabilir. Biz hiçbir zaman iktidar mevkiinde kalacağız diye bir iddiada bulunmadık.

-Paşam, ya onlar iktidara geçtikten sonra inkılâp yolundan ayrılırlarsa?

-(Kaşlarını çatarak) Ha... İşte o zaman sen, ben ve inkılâba taraftar olanlar birleşir, böyle bir teşebbüsü derhal bertaraf ederiz. Bundan asla şüphen olmasın."[148]

Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın kapatılmasında, ayrıca, Cumhuriyet Halk Partisi ile aralarındaki sürtüşme ve ülkede yaratılan politik gerginliğin de rolü olmuştur. Atatürk, 1 Kasım 1930'da TBMM'de yaptığı konuşmada, Serbest Cumhuriyet Fırkası ile Cumhuriyet Halk Fırkası arasında yaşanan politik çekişmelere ilişkin vurguları partilerin kapatıldığı günümüz Türkiye'sini anlamamız açısından oldukça önemlidir: "Aziz arkadaşlarım; siyasi hayatımızda yeniden fırkalarm zuhuru, memlekette belediye intihaplarına tekaddüm eden yakın günlerde vuku buldu. Bu münasebetle dikkate şayan safhaların şahidi olduk. Bu müşahedelerin verdiği tecrübelerden Türk milleti, Cumhuriyetin beka ve inkişafı için istifade etmelidir.

---

[148] BORAK, **Atatürk Gençlik ve Hürriyet**, s. 75-76.

Siyaset sahasında karşılıklı faaliyetin feyizli inkişafları ancak vatandaşlar arasında düşmanlık husulüne mahal verilmemesiyle temin olunabilir (bravo sesleri, alkışlar). Bunun çareleri, fırkaların içine girebilecek gayri samimî ve gizli maksatlı unsurların, kanun fevkinde netice istiyen emel sahiplerinin bütün milletçe menfur görülmesi ve bir de cumhuriyet esası üzerinde çalışan fırkalarca bu gibilerin faaliyetlerinden daima uzak kalınmasıdır (bravo sesleri, alkışlar)."[149] Kısaca, Atatürk'ün çok partili anlayışı ülkeye yaymak bağlamında kurulan Serbest Cumhuriyet Fırkası, tıpkı Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nda olduğu gibi, din istismarcılarının ve rejim karşıtlarının eline geçince kapatılmıştır.

Atatürk, Cumhuriyeti ve Cumhuriyet Halk Partisi'ni kurduktan sonra muhalif politik partilerin kurulmasını arzulamıştı. Atatürk ile Fethi Okyar arasında 1937 yılında İngiltere'deki seçimler üzerine aralarında geçen konuşma, onun farklı ve muhalif politik partilere verdiği önemin en somut kanıtlarından birisidir. Atatürk'ün Fethi Okyar'a, Ağustos 1930 ile Kasım 1930 tarihleri arasında çok kısa bir sürede politik yaşamamızda yer alan Serbest Cumhuriyet Fırkası denemesinin ardından şunları söylemiştir: "Atatürk, Fethi Okyar'a İngiltere'deki seçimlerde hangi partinin kazanacağını sormuştu. Cevabını da, geçmişteki bir çok partili hayat tecrübesine atıfta bulunarak, kendisi verdi: 'Biz bizimkini başarabilseydik, onlar da bi-

[149] ATATÜRK, **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I (1919-1938)**, s. 384.

zim seçimler için kim kazanır diye soracaklardı, yazık oldu!'"[150]

Sonuç olarak diyebiliriz ki, **Atatürk asla diktatör değildi. O, demokrasinin bütün gereklerini yerine getirmiş, çok partili politik yaşama geçilmesi için elinden gelen çabayı göstermiş, muhalefetin gerekliliğine inanmış, TBMM'yi, halkın iradesini ve egemenliğini her şeyin üstünde tutmuş, insanımızın demokratik hak ve özgürlüklere kavuşması için muazzam bir çaba göstermiştir. Üstelik, Atatürk bütün bunları yaparken, bugün bize Kopenhag Kriterleri adı altında demokrasi ve insan hakları dersleri vermeye kalkan uygar Batı(!) farklı kökenden olan insanları fırınlarda yakıyor ve toplu kıyımlar yapıyordu. 1930'lar Avrupa'sında, Batı'sında ve Amerika'sında en demokratik lider Atatürk'tü, faşizmlere maruz kalmayan tek millet ise Türk milletiydi.**

Ulusal Kurtuluş Savaşı ve sonrasında milyonlarca insanı idare eden Atatürk, asla bir diktatör değildi. Atatürk'ün en büyük özelliği, diktatörlüklerin egemen olduğu 1930'lu yıllarda Aydınlanma, laikleşme, demokrasi, çağdaşlaşma, ulusal bağımsızlık yanlısı tavır takınması ve emperyalizm ile diktatörlüklere karşı savaşmasıdır. Atatürk'ün Ulusal Kurtuluş Savaşı ve ardından Cumhuriyeti kurması, ilkeleri, devrimleri ve eylemleri, faşizmlerin ve diktatörlüklerin başat olduğu dünya göz önünde bulundurulduğunda ne denli önemli oldukları açıkça ortaya çıkar. Atatürk'ün düşün ve eylemlerini anlamanın en iyi yolu, onun dönemi ile dünyanın içinde bulunduğu poli-

---

[150] OKYAR ve SEYİTDANLIOĞLU, **Fethi Okyar'ın Anıları-Atatürk, Okyar ve Çok Partili Türkiye**, s. 63.

tik-sosyal haritayı karşılaştırmaktır: "O günlerin Avrupa'sına göz attığımızda, ...İtalya'da 1922'de Mussolini'nin faşist düzeni kurulacaktır. Almanya'da 1933'te Hitler, 1936'da İspanya'da Franco diktatörlüğü başlamaktadır. Doğu Avrupa'da durum aşağı yukarı aynıdır. Polonya'da 1926'da askerî bir darbeyle iktidara gelen Mareşal Pilsudski diktatör olmuştur. Macaristan bu dönemde hep İtalya'ya ve sonra da Nazi Almanyası'na yakın olmuş, ülkeyi gittikçe diktatörleşen Amiral Horthy yönetmiştir. Romanya'da Kral II. Karol aynı biçimde diktatörleşti. Yugoslavya'da Kral Aleksandr'ın diktatörlüğünü görüyoruz. Arnavutluk'ta Cumhurbaşkanı olan Ahmet Zogu, 1928'de krallığını ilan etti ve bu yüzden Türkiye ile ilişkileri bir süre bozuldu. Bulgaristan'da 1923, 1934, 1935'te askerî darbeler oldu. 1936'dan başlayarak Çar Boris diktatör durumuna geldi. Yunanistan'da yıllarca krallık mı, cumhuriyet mi olsun mücadelesinden sonra II. Yorgi yeniden kral oldu. 1936'da yaptığı darbe sonucunda general Metaksas diktatör oldu. Avusturya, 1933'te diktatörlük oldu, sonra da Almanya'ya ilhak edildi. Portekiz'de 1928'den itibaren Salazar diktatör oldu. Genel olarak Litvanya, Latvia ve Estonya, özellikle 30'lu yıllarda gittikçe diktatörlüğe kaymışlardır. ... Fransız Meclisi 26 Eylül 1939'da Komünist Partisi'ni dağıtma ve yayınlarını yasaklama kararı aldı. ... Fransa, sanki savaş halinde olduğu düşmanına kayıyordu. Yenilgi gelince, ... Fransa açık seçik bir faşizme yöneldi."[151] Toktamış Ateş ise, Atatürk

---

[151] AKŞİN, Sina; **Türkiye'nin Önünde Üç Model**, Telos Yayıncılık, İstanbul, 1997, s. 100 vd.'dan aktaran; PERİNÇEK, Doğu; **Kemalist Devrim-1, Teorik Çerçeve**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2000, s. 97-98.

döneminde dünyada en özgür ülkeler arasında Türkiye'nin bulunduğunu bildirmiş ve "eğer o günlerin dünyasında özgürlükler açısından bir sıralama yapılsaydı, zaten kırk kadar bağımsız devletin boy gösterdiği o günlerin dünyasında Türkiye, en özgür on ülkeden biri olarak değerlendirilirdi" demiştir. Ayrıca, Ateş, Türkiye'nin bugünkü yerinin Atatürk döneminin çok gerisinde olduğunu iddia etmiştir.[152]

Atatürk dönemini araştıranlardan birisi olan Daniel E. Webster Atatürk konusunda şu hükme varmıştır: "Tanınmış çağdaşlarından bazıları ne kadar k o r k u uyandırmışlarsa, o da o kadar s a y g ı uyandırdı."[153]

Kısaca diyoruz ki, haksız ve temelsiz bir biçimde Atatürk'ü diktatör, dönemini de tek partili, dolayısıyla anti-demokratik olarak değerlendirenlerin *sözde çok partili* yaşamla birlikte Türkiye'yi büyük bir çürüme ve bataklık içine düşürdükleri gözden ırak tutulmamalıdır. "Çok partili yaşamımızın en kısa tanımı, 'yolsuzluk' ve 'cinayet' sözcüklerinin yan yana getirilmesiyle yapılabilir."[154]

---

[152] ATEŞ, Toktamış; "Resmi İdeoloji ve Atatürkçülük", ***Yeni Türkiye* Cumhuriyet Özel Sayısı: Cumhuriyet 1923-1998 Dönemi Değerlendirmesi I- Genel Değerlendirme ve İdeoloji** (iç.), Sayı: 23-24, Eylül Aralık 1998, s. 611.

[153] Daniel E. Webster, **The Turkey of Atatürk**, Philadelphia, 1939'dan aktaran; FEYZİOĞLU, Turhan; "Giriş", **Atatürk Yolu** (iç.), Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1987, s. XIX.

[154] MUMCU, Uğur; **Bütün Yazıları 8: Kontrgerilla Öğretileri (1Ocak-30 Haziran 1977 Yazıları)**, um:ag Vakfı Yayınları, Ankara, 1997, s. 101.

1.4. Atatürk, Öykünmeci Değildir, İleri Görüşlüdür, Özgündür ve 20. Yüzyılın En Büyük Lideridir

Tez 4: *Atatürk'ün kendine özgü, yani nev-i şahsına münhasır tezleri ve tespitleri vardır. Atatürk, öykünmeci değildir, özgündür, kendine özgü ve şimdiye değin başkaları tarafından ileri sürülmemiş yeni tezlere sahiptir. Zaten, Atatürk, filozof ve düşün adamları tarafından ileri sürülmüş olan görüşlere ve felsefi argümanlara eleştirel ve temkinli yaklaşır. Çünkü, Atatürk'ün kendisi de önemli bir filozoftur. Hatta denilebilir ki; Batı tarihi ve dünyası için Karl Marx ne ise Doğu toplumları için de Atatürk odur. Atatürk, bütün toplumlar ve özellikle Doğu toplumları için en az Marx kadar önemsenir bir düşün adamıdır, hatta Marx'dan artıları bile vardır. Şöyle ki, Atatürk, düşün sisteminin yanında büyük bir eylem adamıdır. Dünya tarihinde eşine az rastlanır bir örnektir: düşün ve eylem adamlığının biraradalığının zirvesi. Atatürk, 20. yüzyılın en önemli politika adamıdır.*

Atatürk'ün Batı düşün tarihindeki düşün adamlarından önemli bir farkı, toplumdaki bütün olayları tek bir nedene indirgememesidir. Atatürk'e göre, toplum olayları, tek bir nedene ya da başat bir faktöre göre açıklanamaz. Atatürk'ün bu konudaki düşüncelerine en somut örnek, onun 1936 yılında Madrid elçisi Yahya Kemal Beyatlı ile bir konuşmasında takındığı tavırdır. Atatürk, Beyatlı'ya felsefeden ne anladığını sorar. Beyatlı'nın verdiği yanıttan tatmin olmayan Atatürk'ün felsefeye bakış açısı ilgi çekicidir: "Felsefe, kâinat (evren) karşısında bir akıl davranışıdır. Bu yüzden felsefe bilmeyen insan,

edebiyatçı da olamaz. Politikacı da olamaz. Felsefe temeli olmayan bir askerin savaşı kazanması mümkündür ama 'anlaması' mümkün değildir. Benim, felsefe ile ne kadar aram iyi ise, filozoflarla da aram o kadar açık!.. Tuhaf görünecek bu sözüm ama, anlatayım: Bütün filozofların hastalığı, herşeyi tek bir sebebe bağlamaktır. Kimisi, bütün yeryüzü bilmecelerini Tanrı anahtarı açar, der, kimisi herşey 'monad'dır diye direnir, kimisi 'ateş, su, toprak' üçlüsüne bağlanır, kimisi 'madde' diye işin içinden çıkar. Bu iddialardan her birinin bir gerçek payı vardır elbette... Ama 'payı' vardır. Halbuki filozofların da herşeyi 'vahide icra etmek' (tek sebeple bağlamak) hastalığı vardır. İşte bu yüzden, felsefe ile aram iyidir de, filozoflarla pek geçinemem. Benim prensibim, her olayı kendi kanunları içinde incelemektir. Ama bunu yaparken hiçbir zaman 'insanı' ve 'evreni' gözden kaçırmam. Muharebeyi iyi yapabilmek için harbi gözden kaçırmayacaksın! Gözden kaçırdın mı 'muharebeyi' belki kazanırsın ama, 'harbi' kaybedersin!"[155]

Atatürk, sosyolojik formasyona sahip bir bilim adamıdır. Atatürk'ün bütün yapıp ettiklerinde bu durum açıkça görülebilir. Atatürk, toplumsal problemlere ilgi duymuş ve onların çözümlenmesinde önemli sosyologların teorilerinden yararlanmıştır. Atatürk, başta sosyolojinin isim babası Auguste Comte olmak üzere, Voltaire, Desmolunis, Montesquieu, Rousseau gibi Fransız düşün adamlarının yapıtlarından faydalanmıştır. Onun, Max Beer'in *Sosyalizm ve Sosyal Mücadelelerin Umumi Tarihi* adlı

---

[155] BAYAR, **Atatürk Gibi Düşünmek (Atatürk'ün Metodolojisi)**, s. 26.

yapıtını da, Zühtü Uray'a Fransızca'dan çevirttirip okuduğu bilinmektedir.[156] Atatürk'ün okuduğu ve düşüncelerinden yararlandığı düşün adamları şunlardır:[157] J. J. Rousseau, Montesquieu, R. Descartes, I. Kant, A. Comte, K. Marx, A. Daudet, J. S. Mill, E. Renan, E. Durkheim, H. G. Wells, A. Sonhoury, M. Silberschimidt, T. Sinclair, P. Gaultier, Namık Kemal, Tevfik Fikret, Şehbender-Zade Ahmet Hilmi, Mizancı Murat, Ziya Gökalp, Mustafa Celalettin, Celal Nuri ve Ali Suavi.

Atatürk, dünya toplumlarının geleceğini görebilmiş bir düşün adamıdır. Atatürk, 1930 yılında şöyle demiştir: "Yolunda yürüyen bir yolcunun, yalnız ufku görmesi kâfi değildir. Muhakkak ufkun ötesini de görmesi ve bilmesi lazımdır."[158] Atatürk, yaşadığı dönemi ve dünyanın genel konjonktürel durumunu iyi çözümlediği için toplumların geleceğine ilişkin öndeyilerde bulunmuştur. Ancak, onun kehanetleri ve önsezileri *akıl gücünden*[159] ve dehasından kaynaklanır. Atatürk'ün bu yönüne ilişkin çok sayıda örnek vermek mümkündür. Biz bu örneklerden yalnızca sekiz tanesini aşağıda belirtmeye çalıştık:

---

[156] BORAK, **Atatürk'ün İstanbul'daki Çalışmaları (1899-16 Mayıs 1919)**, s. 38.

[157] AYDOĞAN, **Yeni Dünya Düzeni Kemalizm ve Türkiye-20. Yüzyılın Sorgulanması-1**, s. 370.

[158] İLHAN, **Hangi Atatürk**, s. 23.

[159] Atatürk, akla sonsuz bir güven duymuş ve onu bir yol gösterici olarak görmüştür. Atatürk, düşüncelerinde, ilkelerinde, eylemlerinde ve geleceğe yönelik öngörülerinde hep aklı referans almıştır [KEMERLİOĞLU, Eyüp ve GÜNDÜZ, Mustafa; "Çağdaşlaşma İdeolojisi Olarak Atatürkçülük ve Atatürkçü Düşüncede Akılcılık", **Sosyal Bilimler Dergisi** (iç.), Sayı: 22-23, Sivas, Aralık 1999, s. 165].

1) Atatürk, Aralık 1914'te yakın arkadaşı Salih Bozok'a gönderdiği bir mektubunda; I. Paylaşım Savaşı'nı Türkiye'nin de ittifak ettiği Almanların kaybedeceğini önceden bildirmiştir: "Ben, Almanların bu savaşı kazanacaklarına kesinlikle inanmıyorum."[160]

2) Atatürk, I. Paylaşım Savaşı sonunda İngilizlerin Türkiye'ye uygulayacağı politikayı önceden ilgili makamlara iletmiştir.

3) Atatürk, emperyalist devletlerin I. Paylaşım Savaşı sonunda kazandıklarını paylaşma konusunda anlaşmazlığa düşeceklerini çok önceden görmüştür.

4) Atatürk, II. Paylaşım Savaşı'nın hangi tarihte başlayacağını Mac Arthur'a söylemiştir.

5) Atatürk, Sofya'da madam Hilda Cristianus'a, Türkiye'de bir gün yönetimi ele alınca çağdaş uygarlığın gereklerini yapacağını söylemiştir.

6) Atatürk, mütareke döneminde Almanya'nın Türkiye elçisine, "Enver'in batırdığı Türkiye'yi kurtarmaya Allah beni memur etti," demiştir.[161]

7) Atatürk, Sovyetler Birliği'nin çökeceğini 1933 yılındaki bir konuşmasında açıkça dile getirmiş ve Türkiye'nin bu duruma hazırlıklı olması gerektiğini bildirmiştir: "Bugün Sovyetler Birliği dostumuzdur, komşumuzdur. Bu dostluğa ihtiyacımız vardır. Fakat yarın ne olacağını kimse bugünden kestiremez. Tıpkı Osmanlı gibi, A-

---

[160] ATATÜRK, **Atatürk'ün Özel Mektupları**, s. 30.

[161] BORAK, **Atatürk'ün İstanbul'daki Çalışmaları (1899-16 Mayıs 1919)**, s. 33.

vusturya-Macaristan gibi parçalanabilir, ufalanabilir. Bugün elinde sımsıkı tuttuğu milletler avuçlarından kaçabilir. Dünya yeni bir dengeye ulaşabilir. İşte o zaman Türkiye ne yapacağını iyi bilmelidir. Bizim, bu dostumuzun idaresinde, dili bir, inancı bir, özü bir kardeşlerimiz vardır. Onlara sahip çıkmaya hazır olmalıyız. Hazır olmak yalnızca o günü sımsıkı beklemek değildir. Hazırlanmak lazımdır. Milletler buna nasıl hazırlanır. Manevi köprüleri sağlam tutarak. Dil bir köprüdür, tarih bir köprüdür. Köklerimize inmeli ve olayların böldüğü tarih içinde bütünleşmeliyiz. Onların (dış Türklerin) bize yaklaşmalarını bekleyemeyiz. Bizim onlara yaklaşmamız gerekmektedir."[162]

8) Atatürk, Eylül 1919'da, Sivas Kongresi sırasında bizdeki mandacıların umut bağladığı Amerikan istihbaratçısı gazeteci Louis Edgar Browne'a, "...Biliniz ki, bir gün gelecek ve biz, Yunanlıları Ege'de denize dökeceğiz!"[163] demiştir.

Bu örneklerin yanında Türk toplumunun günümüzde içinde bulunduğu durumu ve tabloyu Atatürk, çok önceleri görmüştü. Atatürk'ü doğru anlamayanlar, bugün içinde bulunduğumuz kaotik durumların ve problematik alanların sorumlusudurlar. Atatürk, "Yalnız siyaset erbabının memleketi büsbütün tarumar olmaktan

---

[162] Aktaran; ÇEÇEN, Anıl; **Atatürk ve Avrasya**, Cumhuriyet Kitapları, Çağ Pazarlama A.Ş., İstanbul, 1999, s. 340.

[163] BİLGEN, Deniz; **ABD'li Gözüyle Sivas Kongresi: Amerikan Mandası ve Gazeteci L. E. Browne'ın Faaliyetleri**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2004, s. 324.

korumak için gözlerini dört açması lazımdır"[164] derken kendisinden sonraki politikacılarımızın büyük bir çoğunluğu ve mensup olduğu partiler, ülkeyi tarumar olmaktan korumak bir yana kendileri soymak için gözlerini dört açmışlar, devlete ve kamuya ait olan ne varsa yağmalamak için ellerinden geleni yapmışlar, **soygunculuk, vurgunculuk** ve **hortumculuk** konularında adeta birbirleriyle yarışmışlardır. Oysa, Atatürk, dönemindeki yolsuzluklar ile sürekli olarak mücadele etmiş ve bu konuda çok net ve keskin bir tavır takınmıştır. Onun ölümünden sonra ise *devletin malı deniz yemeyen domuz* sözünde somutlaşan anlayış ülkemizde yükselen değer olmuştur. Atatürk, yolsuzluklar konusunda çok duyarlı davranmış ve bu konuda adam kayırmacılığa asla izin vermemiştir. Atatürk, "kendisinde debdebe ve azamet eseri görülmez, rüşvetlere karşı şiddetle mücadelede bulunur, bu sebepten, onun eski dostu bulunan bahriye vekilini hapse mahkûm etmekten geri kalmamıştır."[165]

Atatürk, insanlık tarihinin görmüş olduğu en büyük liderdir. Tarihte eşi benzeri yoktur. Atatürk, 20. yüzyıla damgasını vurmuş bir politik liderdir.

Atatürk, dünyada emperyalizme karşı ilk kez ulusal bağımsızlık savaşı kazanmış bir devlet adamıdır. Atatürk, Batılı emperyalistlerin Türk toplumuna yönelik bütün planlarını ve isteklerini altüst etmiş, tarihin akışını ve yönünü değiştirmiş ve ülkesini emperyalizmin tahakkümünden kurtarmıştır. Atatürk'ün doktorlarından Hasan

---

[64] ATATÜRK, **Atatürk'ün Özel Mektupları**, s. 42.

[65] ALTAN, **Atatürk'ün Sosyal Görüşleri**, s. 65.

Rıza ile Kılıç Ali'nin onun tam ölüm anında aralarında geçen konuşma oldukça anlamlıdır: "Hasan Rıza, Kılıç Ali'ye: 'Bak,' dedi, 'bir tarih parçası ölüyor.'"[166]

Atatürk'ün emperyalizme karşı elde ettiği başarı, Batı-dışı mazlum milletlere de yol gösterici olmuştur. Nitekim, bağımsızlık savaşımı veren Batı-dışı mazlum milletler, onun Batı emperyalizmine karşı gerçekleştirdiği savaşım deneyimini örnek almışlardır. "Emperyalistlerin egemenliği altında bulunan ezilen uluslar, Asya ve Afrika halkları, emperyalistlere karşı başkaldırmışlar, ulusal bağımsızlık savaşını başlatmışlar ve başarıya ulaşmışlardır. Atatürk'ün emperyalizme karşı başlattığı ve başarıya ulaştırdığı Ulusal Kurtuluş Savaşı eylemi, O'nun evrensel özelliğini oluşturmaktadır."[167] Bu noktada, Atatürk, dünya tarihinin akışını değiştirmiş bir liderdir. O, Batılı emperyalistlere karşı Batı-dışı mazlum toplumların en büyük savunucusu ve önderi olmuştur. Bu bakımdan, Atatürk'ün yapıp ettikleri Türkiye ile sınırlandırılamaz. Atatürk, sadece yerel ve ulusal bir lider değildir, aynı zamanda, 20. yüzyılın en büyük politika adamıdır. 1930-1935 arası Türkiye'de Arjantin diplomatı olarak çalışan ve Atatürk üzerine çalışması olan Jorge Blanco Villalta, Atatürk için şu değerlendirmeyi yapmıştır: "Atatürk'ün düşüncesinin en önemli yönü, çağdaş tarihe geçmiş olması

---

[166] KINROSS, **Atatürk-Bir Milletin Yeniden Doğuşu**, s. 573-574.
[167] ASLAN, **Sömürülen Atatürk ve Atatürkçülük**, s. 130-131.

ve halen yaşamasıdır. Bugün için modernleşen dünyanın her boyutunda Atatürk'ün düşüncesi vardır."[168]

Fransız *Illustration Mecmuası* Atatürk'e dair şöyle demiştir: "Tarih çok büyükler gördü. İskenderleri, Napolyonları, Büyük Pedroları, Vaşingtonları... Fakat yirminci asırda büyüklük rekorunu Atatürk, bu Türk oğlu kırdı."[169] Alman tarihçi Herbert Melzig'in Atatürk'e ilişkin tespiti ilgi çekicidir: "Türkiyece bilindiği gibi, bir gün bütün dünyaca da anlaşılacaktır ki, yüzyılımızın gerçek önderi Atatürk'tür."[170]

Rus düşün adamı Rozaliev, *Mustafa Kemal Atatürk* adlı kitabında Atatürk'e ilişkin şöyle demiştir: "Mustafa Kemal Atatürk'ün adı 20. yy. tarihine geçti. Ayrıca Mustafa Kemal, adını yalnızca yakın tarihe yazmakla kalmadı, bizzat onun yaratıcısı oldu."[171]

Atatürk'ün sadece 20. yüzyıl için değil, 21. yüzyıl için de çok önemli olduğunu düşünüyoruz. Tarihçi Mikail Meyer, "Bence, Atatürk'ün denemesi ve uygulamış oldu-

---

[168] OZANKAYA, Özer; **Dünya Düşünürleri Gözüyle Atatürk ve Cumhuriyeti-Söyleşiler**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2000, s. 117.

[169] *Illustration Mecmuası*'ndan aktaran; BOZKURT, **Atatürk İhtilali**, s. 101.

[170] Herbert Melzig'den aktaran; BOZDAĞ, İsmet; **Atatürk'ün Avrasya Devleti**, Tekin Yayınevi, İstanbul, 1999, s. 164.

[171] ROZALIEV, Y. Nikolaeviç; **Mustafa Kemal Atatürk-Yaşamı ve Siyasal Etkinliklerine İlişkin Deneme**, Çeviren: N. Eyüpoğlu, Multilingual Yabancı Dil Yayınları, İstanbul, 1997, s. 3.

ğu yöntemler, yalnız bugün değil 21. yüzyılda da önem taşıyacaktır"[172] demiştir.

Türkiye üzerine çalışmalarıyla tanınan Jean Paul Roux, "Çağdaş dünyada Mustafa Kemal kadar önemli ve derin toplumsal etkilerde bulunmuş başka bir kişilik tanımıyorum. Belki kimi büyük bilginler ve düşünürler akla gelebilir. Bence Mustafa Kemal bitmekte olan 20. yüzyılın en temel kişiliklerinden biridir"[173] demiştir.

Pakistan'ın kurucusu ve ilk devlet başkanı olan Muhammed Ali Cinnah'a göre, "Atatürk, bütün dünya için, özellikle müslüman ülkeleri için bir örnektir..."[174] Atatürk'ü yakından tanımak olanağı bulan Amerika'nın Türkiye Büyükelçisi Charles N. Sherrill, Atatürk'ten, "Günümüzde kendisinden daha üstün bir devlet adamı bulunmayan"[175] bir lider olarak söz etmiştir. Ulusal Kurtuluş Savaşı yıllarında emperyalist İngiltere'nin başbakanı olan, Türk ve Atatürk düşmanlığı ile bilinen Loyd George'un Atatürk için söyledikleri oldukça gerçekçi ve yerindedir. Türk Orduları 1922'de düşmanı Akdeniz'e dökünce, İngiliz İşçi Partisi lideri olan Mac Donald, parlamentoda dönemin başbakanı için, "Hazineden bu kadar para harcandı. Hani Anadolu taksim edilecek, hani Boğazlar bizim olacaktı?.. Gelsin hesap versin!" demesi üze-

---

[172] OZANKAYA, **Dünya Düşünürleri Gözüyle Atatürk ve Cumhuriyeti-Söyleşiler**, s. 163.

[173] **A.g.e.**, s. 109.

[174] FEYZİOĞLU, "Giriş", **Atatürk Yolu** (iç.), s. XX.

[175] SHERRILL, Charles N.; **Bir ABD Büyükelçisinin Türkiye Hatıraları Mustafa Kemal 1**, Çeviren: Ö. Uğurlu, Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş., İstanbul, 1999, s. 9.

rine, sömürgeleri bol olduğu için *güneş batmayan ülke* olarak bilinen emperyalist İngiltere'nin Başbakanı Loyd George şöyle demiştir: "Yüzyıllar, çok seyrek dehâ yetiştirir. Şu talihsizliğimize bakın ki, O büyük dâhi, çağımızda Türk Milleti içinden çıktı. Mustafa Kemal'in dehasına karşı elden ne gelebilirdi?.."[176]

Atatürk gibi büyük bir lideri dünya bir daha göremez. Emperyalist Amerika'nın eski başkanlarından Franklin Roosvelt'in de dediği gibi; Atatürk çapında insanlar, dünyaya sık gelmezler.[177]

1.5. Atatürk, *Solcu ve Milliyetçi* (Ulusal Sol) Bir Kimliğe Sahiptir ve Bu Kimliğin Taşıyıcıları Olarak da Gençliği Görmüştür

Tez 5: *Atatürk, solcu ve milliyetçiydi. Türkiye'de Atatürk'ün düşün sistemini ve onun "Altı Oku'nu" kendisine rehber edinenler arasında Ulusal Sol başta gelir. Ulusal Sol, Batı emperyalizmine karşı, Atatürk devrimlerine, Cumhuriyetin kazanımlarına ve mirasına her zaman sahip çıkan bir güç odağıdır. Ulusal bağımsızlığımıza ve ulus-devlet yapımıza saldıran ve bu saldırılarının dozajını ve ivmesini sürekli olarak arttıran ve bugün de kendisini küreselleşme ve Avrupa Birliği adı altında kamufle eden emperyalizmi, en iyi şekilde, Nutuk'u dahi okumamış, Atatürk'ü karnından konuşan gardrop Atatürkçüleri*

---

[176] Lyod George'den aktaran; BOZDAĞ, **Atatürk'ün Avrasya Devleti**, s. 171.

[177] Franklin Roosvelt'den aktaran; BOZDAĞ, **Atatürk'ün Avrasya Devleti**, s. 172.

ya da rozetçi Atatürkçüler değil, gerçek ve radikal Atatürkçüler (ulusal solcular) iyi çözümleyebilirler. Atatürk, emperyalizme karşı ulusallığın ve ulusal bağımsızlığın korunmasında en çok gençliğe güvenmiştir.

Günümüz Türkiye'sinde insanlar arasında, *sağ-sol* değil, *ulusal-"ulusal olmayan"* biçiminde bir kamplaşma ve kutuplaşma başladı. Eş deyişle, Erol Manisalı'nın da bildirdiği gibi[178] taraflar, kendilerini sağ-sol değil, ulusal ve "gayri milli" olarak tanımlamaya çalışıyor. Bu durum, kendisini toplumsal hayatın her alanında ortaya koymaktadır. Sözgelimi, iş çevrelerinde ulusal ekonomiden yana olanlar ve onların tam karşısında duranlar, yani çok uluslu şirketlerden (ÇUŞ) yana tavır takınanlar ile onları reddedenler ortaya çıktı.

Günümüzde *sağ-sol* olarak değil, *ulusal-ulusal olmayan* biçiminde ortaya çıkan kamplaşma bize, Ulusal Kurtuluş Savaşı yıllarındaki "**Ankara Hükümeti**" ile "**İstanbul Hükümeti**"nin tavırlarını anımsatıyor.

Bilindiği üzere; Ulusal Kurtuluş Savaşı yıllarında İstanbul Hükümeti, "kendisini parçalamakla ödevli Batı emperyalizmini hoşgörme zorunda kalmıştır. ... Müttefikler, Osmanlı ülkesindeki Türk olmayan unsurların koruyucularıydılar. Zaman zaman *'emrederiz ki'* terimini de kullanarak, bu görevlerini yerine getirmişlerdir."[179] *Hâki-*

---

[178] MANİSALI, Erol; **Türkiye-Avrupa İlişkilerinde "Sessiz Darbe"**, Derin Yayınları, İstanbul, 2002, s. 8.

[179] TUNAYA, Tarık Zafer; **Türkiye'de Siyasal Partiler, Cilt 2: Mütareke Dönemi 1918-1922**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1999, s. 54.

miyet-i Millîye gazetesi, İstanbul Hükümeti'nin içinde bulunduğu durumu şöyle özetliyor: "İstanbul'da artık Türk saltanatı var mı, yok mu? Bu bile daire-i şüpheye girmiştir. Çünkü en ufak memurların tayini bile düşmanların müdahalesiyle oluyor. İşte Damad Ferid bu suretle devletin her türlü istiklâlini feda etmiş ve umûr-ı dahilîyemizin en ufak noktalarına kadar düşman müdahalesini kabul etmiş demektir."[180] Şimdilerde de mevcut hükümetler, tıpkı İstanbul Hükümeti gibi, emperyalist Batı, yani Avrupa Birliği ve Amerika karşısında benzer bir tavır içindedirler: Avrupa Parlamentosu'nun üyelerinin *emirleri*ni ya da Beyaz Saray'ın *direktifleri*ni derhal yerine getiriyorlar ve Türkiye'yi Sevr sürecine doğru sürüklüyorlar.

Ulusal Kurtuluş Savaşı dönemindeki hükümetlerden *Ankara Hükümeti*, emperyalizm ve kapitalizm karşıtı boz kalpaklı Kuvâyi Milliyecilerin hükümeti iken, *İstanbul Hükümeti* emperyalist Batılı güçlerle uzlaşmış (işbirlikçi) ve özellikle İngiliz İşgal Kuvvetleri'nin yönetimini benimsemiş bir hükümettir.[181] Şimdilerde ise Türkiye'de Avrupa Birliği olarak karşımıza çıkan emperyalizme karşı duran *ulusalcı bir çizgi* ile onun karşısında yer alan, yani emperyalizmi ülkeye davet eden ve onunla uzlaşan *ulusalcı*

---

[180] HÂKİMİYET-İ MİLLÎYE, "Biz ve Onlar", nr. 60, 2 Eylül 1336/1920, **Devrin Yazarlarının Kalemiyle Millî Mücadele ve Gazi Mustafa Kemal** I (iç.), Hazırlayanlar: M. Kaplan ve Diğerleri, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1992, s. 336.

[181] MUMCU, Uğur; **Bütün Yazıları 2: Quisling Cephesi (1 Ocak-31 Temmuz 1974 Yazıları)**, um:ag Vakfı Yayınları, Ankara, 1997, s. 139.

olmayan bir kanat (Avrupa Birliği yanlıları) var. O halde soruyoruz, değişen ne?

Atatürk'ün mirasına, özellikle "Altı Ok'a" sahip çıkanlar arasında **Ulusal Sol**[182] başta gelir.

Ulusal Sol, Türkiye'nin Batı emperyalizminin hegemonyasına girmesine, ülkemizin Amerikanlaştırılmasına, küreselleşmeye ve Avrupa Birliği'ne karşı çıkan ve daha çok ulusal egemenlikten ve bağımsızlıktan yana tavır takınan bir oluşumdur. Oysa, "Atatürkçü geçinenler"in çoğu, tam bağımsızlığı vurgulayan söz konusu söylemlere ve tavırlara karşı sessiz kalmışlar ve dolayısıyla Atatürk'ün benimsediği tam bağımsızlık anlayışından vazgeçmişlerdir. Burada hemen belirtelim ki, ulusal solcular, her zaman ulusal bağımsızlık yanlısıdırlar ve her zaman için ulusalcıdırlar.

Bugünü ve ulusal solu anlamak için ulusal sol eğilimli Atatürk iyi bir başvuru kaynağıdır. Atatürk, yakın arkadaşı Salih Bozok'a gönderdiği 24 Eylül 1911 tarihli mektubunda; "Orduyu, memleketi kurtarmak için çok ve

---

[182] ***Ulusal Sol*** geleneğe sahip çıkan düşün adamlarının başında Türk Devrimi'ni teorikleştirme çabalarına koşulan ilk kişi olan ve "**sol milliyetçi**" kimliği ile tanınan **Mahmut Esat Bozkurt**'u anabiliriz. "'Ulusal sol' denilen Mümtaz Soysal vb. kişilerin temsil ettiği görüş ile, Attilâ İlhan, Doğu Perinçek gibi 'milliyetçi sosyalist' görüşleri temsil eden kişilerin de referans aldığı kişilerin başında Bozkurt gelmektedir" [UYAR, Hakkı; "Mahmut Esat Bozkurt", **Modern Türkiye'de Siyasî Düşünce, Cilt: 2, Kemalizm** (iç.), Editör: A. İnsel, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001, s. 219].

fedakârca çalışmak lazım. Başka çare yok," demişti.[183] Atatürk, bütün yaşamını Türk toplumunun çıkarlarını korumak için harcamış ve hiçbir eyleminde asla kendi çıkarını düşünmemiştir. Kendi deyişiyle, "Pekala bilirsiniz ki benim bütün hayatımda, bu ana kadar takip ettiğim gaye hiçbir vakit şahsi olmamıştır. Her ne düşünmüş ve her neye teşebbüs etmiş isem daima memleketin, milletin ve ordunun nam ve menfaatine olmuştur."[184] Atatürk, Salih Bozok'a gönderdiği 8-9 Mayıs 1912 tarihli bir başka mektubunda ise, "Vatan mutlaka selamet bulacak, millet mutlaka mesut olacaktır"[185] demiştir. Çünkü, Atatürk'te **ulus sevgisi** her şeyin üstündedir. Atatürk'ün bu konudaki görüşlerini, Afetinan *Mustafa Kemal Atatürk'ten Yazdıklarım* adlı çalışmasında şöyle dile getirmiştir: "Millet sevgisi kadar büyük sevgi yoktur. İstiklal harbinde benim de milletime ettiğim bir takım hizmetler olmuştur zannederim. Fakat, bunlardan, hiçbirini kendime mal etmedim. Yapılan hepsi milletin eseridir dedim. Aranacak olursa doğrusu da budur. ... Benim arkadaşlarıma tavsiyem şudur: Şahsımız için değil, fakat mensubu olduğumuz millet için elbirliği ile çalışalım. Çalışmaların en büyüğü budur."[186] Atatürk'ün 13 Eylül 1921'de kendisinden sonra ülkeyi yöneteceklere adeta bir vasiyet olarak bıraktığı şu sözler çoktan unutulmuş gibidir: "Millî maksat uğrunda millet

---

[183] ATATÜRK, Mustafa Kemal; **Atatürk'ün Bütün Eserleri, Cilt: 1 (1903-1915)**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1998, s. 125.

[184] ATATÜRK, **Atatürk'ün Özel Mektupları**, s. 45-46.

[185] **A.g.e.**, s. 26.

[186] AFETİNAN, A.; **M. Kemal Atatürk'ten Yazdıklarım**, Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş., İstanbul, 1998, s. 112.

fertlerinin hususî menfaatlarını hiçe saymak hususunda gösterdikleri harikalar torunlarımızın ve nesillerimizin ebediyen iftihar sermayesi olacaktır."[187]

Ulusların güçlü, mutlu ve istikrarlı yaşayabilmesi, bunların, bütünüyle **ulusalcı bir politika** izlemesine bağlıdır. Bu gerçeği Atatürk *Nutuk*'da şöyle ifade etmiştir: "Millî siyaset dediğim zaman kastettiğim anlam ve öz şudur: Millî sınırlarımız içinde, her şeyden önce kendi kuvvetimize dayanmakla varlığımızı koruyarak, millet ve memleketin gerçek saadet ve refahına çalışmak... Genellikle milleti uzun emeller peşinde yorarak zarara sokmamak... Medenî dünyadan, medenî, insanî ve karşılıklı dostluk beklemektir."[188] Zaten, Atatürk'ün dış politika anlayışı sınırları genişletmek yerine daraltmak esasına, iç politikası ise kendi başına ayakta kalabilecek bir politik sistem kurmak üzerine temellenmiştir.[189]

Ulusal Kurtuluş Savaşıyla başlayan ve Cumhuriyetle oluşan Türk devrim hareketi, sol bir harekettir.[190] Atatürk, emperyalizme ve kapitalizme karşı savaşım vermiş, bu savaşımında da Batı-dışı mazlum milletlerin kurtuluşuna önayak olmuş, milletin egemenliğini öne çıkarmış, yani erkin kaynağını ve temelini halkın iradesine göre örmüş bir ulusal liderdir. Atatürk söz konusu söylem ve tavırlarıyla tam bir devrimcidir. Ancak, hemen be-

---

[187] Atatürk'ten aktaran; AĞAOĞLU, Samet; **Kuvayı Millîye**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1981, s. 174.

[188] ATATÜRK, **Nutuk 1919-1927**, s. 299.

[189] KINROSS, **Atatürk-Bir Milletin Yeniden Doğuşu**, s. 14.

[190] ECEVİT, Bülent; **Ortanın Solu**, Tekin Yayınevi, İstanbul, 1973, s. 36.

lirtelim ki, Atatürk'ün devrimciliği sosyalistlik bağlamında değildir. **"Mustafa Kemal'in solculuğu anti-emperyalistliğindedir bir; padişahçılığa karşı irade-i milliyetçiliğindedir, iki: Fakat bu solculuk sosyalistlik değildir, demokratik solculuktur."**[191] O halde, Atatürk'ün politik tavrı ulusalcı sol olarak nitelenebilir. Attilâ İlhan'ın Atatürk'ün *sol ve milliyetçi*, yani *ulusal sol* politik eğilimli oluşuna ilişkin sunduğu gerekçeler aşağıdaki gibidir:[192]

1) Atatürk, söylevlerinin çoğunda anti-emperyalist kişiliğini ortaya koymuştur.

2) Atatürk, Fransız Devrimi'nin ana mesajlarını sürekli bir biçimde kullanmıştır.

3) Atatürk, her zaman gücünü halktan almış, halka gitmiş ve halkın nabzını tutmuştur.

4) Atatürk, yakın çevresindeki zevata hiç güvenmemiştir. Çünkü, onların büyük çoğunluğunun zihnen Batı tarafından devşirilmiş olduğunu anlamıştır.

5) Atatürk, Cumhuriyet'ten sonra Avrupa ile samimi/içli-dışlı olmamış ve Avrupa'ya karşı mesafeli durmuştur.

6) Atatürk, Ulusal Bağımsızlık Savaşı'nda Sovyetler ile yakın işbirliği yapmıştır. O yıllarda, Atatürk'ün İngilizlere karşı en büyük destekçisi Sovyetler Birliği olmuştur.

---

[191] İLHAN, Attilâ; **Hangi Sol**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1996, s. 185.
[192] MANİSALI, Erol; **Attilâ İlhan'la 1000 Saat**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2001, s. 19.

7) Atatürk, 1930'lu yıllarda Hatay konusunda, Fransızlarla dişe diş mücadele etmiştir. Hatta, birinde TBMM'de Hatay konuşulurken, Atatürk, "Gerekirse istifa eder Hatay için tekrar dağlara çıkarım" demiştir.

8) Atatürk, 1930'larda Mussolini, 12 Adaları işgale yeltendiği zaman, "Gerekirse İtalya ile savaşırız" demiştir.

9) Atatürk, Ortadoğu ve Balkanlar'da inisiyatif alarak bölgesel anlaşmalar yapmıştır.

10) Atatürk, iktidarları döneminde Avrupa'ya hiç gitmemiştir.

Ulusal Sol, ulusalcılığa vurgu yapar ve ulusalcı olmakla eş anlamlıdır. Başka bir deyişle, ulusalcı olmak, ulusal solun değerlerine sahip çıkmaktır. Ulusalcı olmak, aşağıdaki ilkeleri benimsemek anlamına gelir:[193]

1) Ulusalcı olmak, anti-emperyalist olmaktır.

2) Ulusalcı olmak, mazlumların ve ezilenlerin yanında yer almaktır.

3) Ulusalcı olmak, ayakların bu topraklarda yere basması demektir.

4) Ulusalcı olmak, Kemalizm demektir, Cumhuriyet devrimlerine sahip çıkmak ve onun kazanımlarına bağlı kalmaktır.

5) Ulusalcı olmak, Türkiye'nin çıkarlarını gözetmek demektir.

---

[193] **A.g.e.**, s. 64-65.

Ulusal Sol, toplumsal yaşamın her alanında ulusal olmayana karşı tavır takınmaktır. Artık, çağımızda ekonomide, politikada, kültürde ve askeri alanda ulusal tavırlar önemlidir. Ulusal Sol, Türkiye'nin Avrupa Birliği ve Amerika'nın kıskacından kurtulabilmesi noktasında üzerine düşünülmesi gereken önemli bir politik programdır.

Türkiye'nin kurtuluşu için temel bir paradigma olarak gördüğümüz ***Ulusal Solu*** şöyle formüle edebiliriz: **Kapitalizm, emperyalizm ve sömürgecilik karşıtı tavır takınmak, ulusal bağımsızlık ve ulusal egemenlikten yana olmak, ekonomi, politika ve kültürel yaşamda ulusalcı/bağımsızlıkçı çizgiyi önemsemek, başka hiçbir topluma öykünmemek, tarihsel bilinci referans almak, yaşanılan toplumun değerlerine sahip çıkmak, insan profilimizi dikkate almak ve insanlarımızın her şeyi başarabileceğine itimat etmek, halkın refah düzeyinin ve yaşama standartlarının yükseltilmesi yönünde savaşım vermek, ulusal çıkarları bireysel çıkarların üzerinde görmek, Batı'ya karşı Doğu'nun safında yer almak, Batı ile her türlü ittifakı reddetmek, Batı'ya karşı onurlu ve mesafeli durmak, Batı kapılarında dilenmekten vazgeçmek, Batı-dışı mazlum uluslar ile her türlü ilişkileri geliştirmek, mazlum ulusların ve ezilen kitlelerin sesi olmak, emekten ve üretimden yana olmak, etnik, ırksal ve dinsel ayrılıkların karşısında yer almak, ulusal kültürü önemsemek, Atatürk'ün devrimlerine ve Cumhuriyetin kazanımlarına sahip çıkmak.**

Yukarıda kısaca çerçevesini çizdiğimiz ulusal solun argümanlarına, özellikle de ulusallığa ve ulusal bağımsızlığa sahip çıkacak önemli bir kesim ya da toplum-

sal kategori, Atatürk'ün ülkemizin bağımsızlığının ve varlığının korunmasını emanet ettiği *gençlik*tir.

Atatürk, "hiçbir millet ve memlekete karşı fikr-i tecavüz beslemeyiz"[194] derken emperyalistlerin ulusumuza yönelik tehditlerinin olacağını ve ulusal bağımsızlığımızı tehlikeye düşürmek için her türlü yola başvuracaklarını ve yerli işbirlikçiler yaratacaklarını, bu konuda uyanık olunması gerektiğini bildirmiş ve özellikle gençliğe büyük bir misyon yüklemiştir. Atatürk, emperyalizm ve onun yerli işbirlikçilerine karşı direncin ülkeyi emanet ettiği gençler tarafından başlatılmasını istiyordu. Hatta, bu durum, Atatürk tarafından Türk gençliğine bıraktığı emanet olan *Gençliğe Hitabesi*'nde açıkça dile getirilmiştir. Atatürk'ün *Gençliğe Hitabesi*'ndeki "... memleketin dahilinde, iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri, şahsi menfaatlerini, müstevlilerin (ülkeyi ele geçirenlerin, yani yönetimi altına alanların) siyasî emelleriyle tevhid edebilirler (birleştirebilirler). Millet, fakrü zaruret (şiddetli yoksulluk) içinde harap ve bitap düşmüş olabilir," biçimindeki saptamaları, aslında Türk toplumunun günümüzde içinde bulunduğu sosyo-ekonomik ve politik durumu çok iyi bir şekilde özetliyor, değil mi?

Atatürk'ün 6 Şubat 1933'te Bursa'da Türk gençliğine verdiği uyarıcı *söylev*[195], günümüzde Batılı emperya-

---

[194] ATATÜRK, **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri III (1918-1937)**, s. 49.

[195] Bu söylevin gerçeğe uygunluğu, Atatürk'ten sonra tartışma konusu olmuş, sonunda Atatürk'ün kurdurduğu Türk Tarih Kurumu, 24 Ekim 1966'da aldığı bir kararla söz konusu söylevin Ata-

listlerin yerli işbirlikçileriyle birlikte istedikleri her şeyi yaptığı ülkemizde gençlik için bir çıkış noktası/referans olarak görülebilir: "Türk genci, inkılâpların ve rejimin sahibi ve bekçisidir. Bunların lüzumuna, doğruluğuna herkesten çok inanmıştır; rejimi ve inkılâpları benimsemiştir. Bunları zayıf düşürecek en küçük ya da en büyük bir kıpırtı ve bir hareket duydu mu; 'bu memleketin polisi vardır, jandarması vardır, ordusu vardır, adliyesi vardır', demeyecektir. Hemen müdahale edecektir; elle, taşla, topla ve silahla, nesi varsa onunla, kendi eserini koruyacaktır. Polis gelecektir, asıl suçluları bırakıp suçlu diye onu yakalayacaktır. Yine, 'polis henüz inkılâp ve cumhuriyetin polisi değildir' diye düşünecek fakat asla yalvarmayacaktır. Mahkeme onu mahkûm edecektir. Yine düşünecek, 'demek adliyeyi de ıslah etmek, rejime göre düzenlemek lâzım,' diyecek. Onu hapse atacaklar, kanun yolundan itirazlarını yapmakla beraber bana, İsmet Paşaya, Meclise telgraflar yağdırıp haksız ve suçsuz olduğu için tahliyesine çalışmasını, kayırılmasını istemeyecek. Diyecek ki: 'Ben inanç ve kanaatimin icabını yaptım, müdahale ve hareketimde haklıyım. Eğer buraya haksız olarak gelmişsem, bu haksızlığı meydana getiren sebep ve âmil-

---

türk'e ait olduğunu kabul etmiştir. KINROSS, **Atatürk-Bir Milletin Yeniden Doğuşu**, s. 563 (Necdet Sander'in notu). Ancak, hemen belirtelim ki, Atatürk'ün gençliğe ilişkin bu söylevinin tam metni, konuyla ilgili kimi kaynaklarda tam olarak birbirini tutmamaktadır. Atatürk'ün söz konusu söylevi, şu kaynaklara dayalıdır: BORAK, **Atatürk Gençlik ve Hürriyet**, s. 117, ATATÜRK, **Resmi Yayınlara Girmemiş Söylev, Demeç, Yazışma ve Söyleşiler**, s. 252 ve KINROSS, **Atatürk-Bir Milletin Yeniden Doğuşu**, s. 562-563.

leri düzeltmek de benim vazifemdir.' İşte benim anladığım Türk genci ve Türk gençliği..."

Açıkçası, Atatürk, emperyalizme karşı ulusallığın ve ulusal bağımsızlığın sürdürülmesinde en çok gençliğe güvenmiştir. Atatürk, 30 Ağustos 1924'te Başkomutanlık Meydan Savaşı'nın ikinci yıldönümü dolayısıyla Dumlupınar'da gençliğe şöyle seslenmiştir: "Gençler! Cesaretimizi takviye ve idame eden sizsiniz. Siz almakta olduğunuz terbiye ve irfan ile, insanlık meziyetinin, vatan muhabbetinin, fikir hürriyetinin en kıymetli timsali olacaksınız. Ey yükselen nesil! İstikbal sizindir. Cumhuriyeti biz tesis ettik; onu ilâ ve idame edecek sizsiniz."[196]

Atatürk'ün Cumhuriyeti ve kazanımlarını emanet ettiği gençlik, onun "Hatay Sorunu" konusunda Fransa'nın yetkili kişisi Ponçet ile Ankara'da bir lokantada yaptığı münakaşada tavır takman gençliktir. Olayın tanıklarından olan Sadi Borak orada yaşananları şöyle anlatıyor: "(Atatürk, Ponçet'e) 'Hatay işi benim şahsî davamdır' dedikten sonra biraz şiddetlice bir tavırla: 'Beni üzüyorsunuz. Korkarım ki beni, meseleyi başka türlü halle mecbur bırakacaksınız' diye ilave etti. Atatürk bu sözleri yüksek sesle Türkçe olarak söylüyor, etraftakiler de duyuyordu. Sofrada bulunanlardan – zannederim- Kâzım Paşa Atatürk'ün sözlerini Fransızcaya tercüme ediyordu. Atatürk'ün 'beni üzüyorsunuz' sözü salonda akseder etmez orada bulunan bir genç ayağa kalkarak gür ve yüksek bir sesle: 'Atatürk! Üzülme, arkanda biz varız' diye

---

[196] ATATÜRK, **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II (1906-1938)**, s. 188.

bağırdı. Atatürk, başını sesin geldiği tarafa çevirdi. Kaşları kalkmış, yüzü mehip bir hal almıştı. Bu genç tarafından yapılan müdahaleye Atatürk'ün sinirlendiğini sanıyorduk. Salon derin bir sessizlik içinde kaldı. Bu esnada Atatürk, gencin gözlerinin içine baka baka şöyle cevap verdi: *'Biliyorum çocuğum. Onu bildiğim içindir ki böyle konuşuyorum.'* "[197]

Elbette ki Atatürk, günümüzün okumayan, tartışmayan, sorgulamayan, sürekli kaytaran, emeğe değer vermeyen, köşe dönmeci, lümpen, asalak gibi varlığını sürdüren, anlamsız yaşayan, dolayısıyla anlamsız ölen, fırsat bulduğu anda Amerika'ya ve Avrupa'ya kaçan gençliğini asla kastetmemişti. **Zaten, gençlik Atatürk'ü anlamış olsaydı ya da onlara Atatürk doğru bir biçimde anlatılmış olsaydı her halde ülkemiz bu durumda olmazdı.** Atatürk'ü bilmeyen ve onun *Nutuk*'unu dahi okumayan gençliğin, ülkemizde emperyalistlerin cirit attığından ve her tarafını parselledıklerinden elbette haberleri olamaz.

1.6. Atatürk'e Göre Türk Ordusu Ulusal Bağımsızlık Hareketimizin Temelidir; Emperyalizme Karşı Verilmiş/Verilecek Savaşımda En Önemli Stratejik Güçtür

Tez 6: *Türkiye'de Atatürk'ün düşün sistemini ve mirasını kendisine rehber edinenler arasında kahraman ordumuz önemli yer tutar. Türk ordusu, Batı emperyalizmine karşı savaşımda, Atatürk devrimlerine ve Cumhuriyetin mirasına sahip*

---

[197] BORAK, **Atatürk Gençlik ve Hürriyet**, s. 124.

çıkan bir güç odağıdır. Ulusal Sol ile birlikte Türk ordusu Atatürk'ü doğru teşhis edenlerin başında geliyor. Türk ordusu, ulusal bağımsızlığımızın teminatıdır; emperyalizme karşı en önemli dayanağımızdır. Türk ordusunu dışlayarak emperyalizme karşı tavır takınmak olanaklı değildir. Artık, ulusal kurtuluş savaşlarında ve bağımsızlıkların temininde ordunun önemli bir faktör olduğu gerçeğini görmemiz gerekir. Dolayısıyla, orduyu, anti-demokratik bir güç odağı olarak değerlendirmemek gerekir. Belki başka devletlerde orduya böyle bir misyon yüklemek mümkündür. Oysa, Türkiye'nin kendine özgülüğü ve tarihselliği bakımından ordunun konumu her zaman farklı olmuştur. Türk toplumunun temel karakteristiği ordu-millet olmasıdır. Türkiye'nin tarihinde ve bugününde ordu ile devlet ve millet iç içe geçmiştir. Ordu, toplumumuzun temel yapı taşlarından birisidir. Ordu, Türk halkının bağımsızlığının teminatıdır ve en çok güvendiği toplumsal kurumdur.

Her toplumda ordunun konumu farklılıklar gösterir. Batı toplumları ile Doğu toplumlarında ordunun yapısı, işlevi, toplumsal ve kamusal alana karşı duruşu birbirlerinden farklıdır. Batı dünyası ile Doğu dünyasını birbirlerinden ayrı kılan en önemli yönlerden birisi, ordu-devlet, ordu-politika ve ordu-toplumsal alan ilişkisinin bağlamlarının farklılığıdır. Batı uygarlığında ordu, devlet-politika ve toplumsal alanda daha sınırlı olarak yer alırken, Doğu uygarlıklarında ordu, devlet-politika ve toplumsal alanın başat öğesi konumundadır.

O halde, ***Batı-karşıtı Doğulu bir toplum*** olan, yani ***Batı-dışı mazlum toplum***lardan olan Türkiye'de ordunun politik-devlet ve toplumsal hayattaki rolünü Batı

toplumlarındaki gibi değerlendirmemek, Batılı teoriler ve argümanlarla açıklamamak icap eder. Cumhuriyet tarihinin önemli aydınlarından Şevket Süreyya Aydemir'in yerinde bir belirlemesiyle, "Biz aslında bir Ordu Millet'iz."[198]

Türk milleti deyince, aklımıza hemen Türk ordusu gelir. Ordu halka dayandığı ve halkın içinden çıktığı için, insanlarımız onu benimser ve yapıp ettiklerini hep alkışlar. Günümüz Türk toplumunda parlamentoya ve çoğu toplumsal kuruma güven duygusunun azalması ve en güvenilir kurum olarak da ordunun görülmesi, elbette rastlantısal değildir. Türk halkı aslında orduda kendisini görüyor. Türk toplumuna yabancı olmayan en temel kurum ve ilişkiler ağı, ordudur. Biz, asker bir milletiz. Ulusal Kurtuluş Savaşı yıllarında Trabzon mebusu olan Hüsrev şöyle demiştir: "Doğrusu millet deyince ordu, ordu deyince millet hatırıma gelir."[199] Demek ki, toplumumuzda millet ve ordu birbirleriyle kaynaşmışlar ve iç içe geçmişlerdir. İkisini birbirinden yalıtmak olanaklı değildir.

Ordunun Türk toplumunun hem dününde hem de bugününde önemli olduğu gerçeği, bazı yabancı araştırmacılar tarafından da dile getirilmiştir. Sözgelimi, Cum-

---

[198] AYDEMİR, Şevket Süreyya; **İkinci Adam, Birinci Cilt: 1884-1938**, Simge Yayıncılık ve Dağıtım A.Ş., İstanbul, 2000, s. 31.

[199] HÜSREV, "İstiklâl Harbi ve Ordumuz", **Hâkimiyet-i Millîye**, nr. 100, 22 Kânûn-ı sânî 1337/1921, **Devrin Yazarlarının Kalemiyle Millî Mücadele ve Gazi Mustafa Kemal I** (iç.), Hazırlayanlar: M. Kaplan ve Diğerleri, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1992, s. 441.

huriyet dönemi üzerine önemli çalışmaları olan Feroz Ahmad, *İttihat ve Terakki 1908-1914* adlı kitabında; "Kuşkusuz, ordu, bir bütün olarak, Osmanlı İmparatorluğu'nun siyasal hayatındaki unsurların en önemlisiydi"[200] argümanını ileri sürmüştür. Feroz Ahmad, *Modern Türkiye'nin Oluşumu* başlıklı kitabında ise, "Osmanlı döneminden günümüze kadar Türk tarihinde ve siyaset hayatında ordunun taşıdığı önem makul bir süreklilik gösterir"[201] demiş ve şunu eklemiştir: "Osmanlı İmparatorluğu'nun son yıllarında ve ulusal devletin kuruluşu sırasında, ordunun oynadığı rol kritikti."[202] Çünkü, Türk ordusu, ulusal mücadeleye son derece önemli katkılarda bulunmuştur.[203]

Ulusal Kurtuluş Savaşı öncesi Batılı emperyalist ülkeler, Osmanlı İmparatorluğu'ndan geriye kalan her şeyi bölüşmeyi amaçlamışlardı. Ancak, onlar istediklerine ulaşamadılar. Çünkü, "emperyalizmin güttüğü amaçlarla tam bir çelişki içinde bulunan tek bir grup varsa, o da ordu, yani subaylardı."[204]

Türk halkının bağımsızlık savaşımında subaylar büyük bir rol oynamışlardır. Subaylar arasından, Ulusal

---

[200] AHMAD, Feroz; **İttihat ve Terakki 1908-1914**, Çeviren: N. Yavuz, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1999, s. 70.

[201] AHMAD, Feroz; **Modern Türkiye'nin Oluşumu**, Çeviren: Y. Alogan, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1999, s. 11.

[202] **A.g.e.**, s. 12.

[203] **A.g.e.**, s. 17.

[204] YERASİMOS, Stefanos; **Azgelişmişlik Sürecinde Türkiye-Kitap: 3- Dünya Savaşından 1971'e**, Çeviren: B. Kuzucu, Belge Yayınları, İstanbul, 1989, s. 22.

Kurtuluş Hareketi'nin lideri olarak Mustafa Kemal Paşa öne çıkmış[205] ve nitekim söz konusu hareket de onun adıyla özdeşleşmiştir.

Ordu, emperyalizme karşı verilen savaşımda başı çeken güçlerden birisi olmuştur. Atatürk'ün dediği gibi, "Bizim için ordu her şeydir."[206] Nitekim, Mehmet Akif Ersoy'un yazdığı **İstiklâl Marşı**'nı kahraman ordumuza ithaf etmesi[207] oldukça anlamlıdır.

Atatürk'e göre ordu, bağımsızlığımızı korumak amacıyla kurulmuş ve örgütlenmiş olan ulusal kuvvetlerdir. Devletin ve ulusun kaderinde ise ulusal irade etken ve egemendir. "Ordu işbu milli iradenin emrinde ve hizmetindedir."[208] Nitekim, ordu, günümüzde de aynı işlevini sürdürüyor ve ulusal bağımsızlığımız noktasında ön planda yer alıyor.

Emperyalizmin kıskacındaki Türkiye'nin ana güvencelerinin başında ordumuz gelir. Ordumuz, cesurdur, kahramandır, yiğittir ve düşmandan asla çekinmez. "Türk askeri kaçmaz, ölümden korkmaz."[209]

---

[205] ŞAMSUTDINOV, A. M.; **Mondros'tan Lozan'a Türkiye Ulusal Kurtuluş Savaşı Tarihi 1918-1923**, Çeviren: A. Behramoğlu, Doğan Kitapçılık, İstanbul, 1999, s. 343.

[206] VILLALTA, **Atatürk**, s. 466.

[207] AYBARS, Ergün; **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi I**, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İzmir, 1986, s. 278.

[208] ATATÜRK, Mustafa Kemal; **Atatürk'ün Bütün Eserleri, Cilt: 3 (1919)**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2002, s. 155.

[209] BAYAR, Celâl; **Ben de Yazdım: Millî Mücadeleye Gidiş, 3. Cilt**, Sabah Kitapçılık San. ve Tic. A.Ş., İstanbul, 1997, s. 120.

Türk ordusunun, tarihsel, toplumsal konumunu/misyonunu tartışırken, kapitalizm ve emperyalizm yanlılarının orduya ilişkin "anti-demokratik güç", "demokrasilerde ordu politikaya karışmaz", "asker kışlasında durmalıdır", "ordu, darbecidir" vb. değerlendirmelerine temkinli yaklaşmak gerekir. Çünkü, Türk toplumu, hiçbir zaman, Batı toplumlarının kalıp ve şemalarına uymaz. Kaldı ki, Batı toplumlarında da ordu, toplumsal ve politik yaşamın dışında değildir. Amerika'yı, Beyaz Saray mı yoksa Pentagon mu yönetiyor? Elbette ki, Pentagon.

Türk toplumunun tarihî gelişimi içinde ordu, hep toplumsal ve politik yaşamın içinde olmuştur. Batı emperyalizmine karşı Ulusal Kurtuluş Savaşı, Anadolu halkından oluşmuş Türk ordusu sayesinde kazanılmıştır.

Emperyalizmin azgınlaştığı ve Amerika'nın haydutluğunu arttırdığı günümüzde ordunun, ne denli önemli olduğu gerçeği hemen anlaşılacaktır. O halde, ordumuzu, anti-demokratik güç odağı olarak değil, tam tersine ülkemizde demokrasinin bütün kurumlarıyla yerleşmesinde ve ulusal bağımsızlığımızın sağlanmasında motor güç olarak değerlendirmek gerekir. Ordunun bu misyonuna ilişkin yakın tarihimizden somut bir örnek verilebilir. Tarihimize **28 Şubat Kararları** olarak geçen *28 Şubat 1997 Milli Güvenlik Kurulu (MGK) Toplantısı*'nın kararları doğru bir biçimde değerlendirildiğinde, bir askeri darbe değil, tam aksine, irticai faaliyetlerini fazlalaştıran ve karşıdevrimci bir güç haline gelen Refah-Yol Hükümeti'ne karşı Atatürk devrimlerinin, Cumhuriyetin

kazanımlarının ve demokrasinin temel ilkelerinin korunmasının temel alındığı anlaşılacaktır.

Türk ordusu, ulusal egemenliğimizin ve bağımsızlığımızın güvencesidir. Atatürk, 13 Eylül 1920'de şöyle demişti: "Türkiye Büyük Millet Meclisi hükümeti, milletin hayat ve bağımsızlığına suikast eden emperyalist ve kapitalist düşmanların tecavüzlerine karşı müdafaa ve harici düşmanlarla işbirliği yapıp milleti aldatmaya ve ifsada çalışan dahili hainlerin tedibi için orduyu sağlamlaştırmayı ve onu milli bağımsızlığın dayanağı bilmeyi borç sayar."[210] Türkiye, kapitalizm ve emperyalizme karşı kurulmuş bir orduya sahiptir.[211] Kısaca, Atatürk'ün bildirdiği gibi, "Meclis'in emirlerine itaat ile milleti kapitalist ve emperyalist düşmanlarına karşı müdafaa vazifesini yapmak üzere kurulan ve bu maksadı engelleyen kim olursa olsun cezalandıracak düzenli bir ordu vardır."[212]

Türk tarihinde ordu, toplumsal ve politik gelişmelerde ve özellikle emperyalizme karşı savaşımlarda hep öncü konumda olmuştur. Bu bağlamda, Atatürk'ün tespiti, ordu-ilericilik ilişkisini anlamamız noktasında önemli ipuçları vermektedir: "Bütün tarih bize gösteriyor ki, milletler, yüksek hedeflerine erişmek istediği zaman, bu coşkuları karşısında üniformalı çocuklarını bulmuşlardır. Tarihin bu genelliği içinde yüksek bir ayrılık bizim tarihimizde, Türk tarihinde görülür. Bilirsiniz ki Türk milleti, ne vakit yükselmek için adım atmak istemişse, bu

---

[210] ATATÜRK, **Atatürk'ün Bütün Eserleri**, Cilt: 9, s. 324.

[211] ATATÜRK, **Atatürk'ün Bütün Eserleri**, Cilt: 10 (1920-1921), s. 102.

[212] **A.g.e.**, s. 250.

adımların önünde daima baş olarak, daima yüksek millî ideali gerçekleştiren hareketlerin önderi olarak kendi kahraman çocuklarından kurulu ordusunu görmüştür. Bunun içindir ki, Türk milleti tehlikelere karşı elinde kılıç yürümeğe hazır bulunan kahraman çocuklarına derin güven beslemiştir. Ve bu güveni daima besleyecektir. Bundan sonra da Türk milletinin yüce idealinin gerçekleşmesi için kahraman asker evlâtları hep önde gidecektir. Bugün Türk milleti, başardığı her hayatî şeyin kahramanı olarak kendi ordusunu, ordusuna kumanda eden öz evlâtlarından kurulu subaylar topluluğunu, yüksek kumanda kurulunu görmektedir. Millet ve kahraman çocuklarından meydana gelen ordu, o derece birbiriyle birleşmiştir ki, dünyada ve tarihte bunun örneği pek seyrektir. Bu millî görünüş ile daima övünebiliriz."[213]

Türk tarihinde ordu, hep politika ile iç içe olmuştur. Türk toplum tarihinin en önemli dönemeçlerinde ordu, politik alanın belirleyiciliğini üstlenmiştir. Eş deyişle, Türk toplum geleneğinde her zaman için ordu politik alanın etkin öğelerinden biri olmuştur. Ordunun politik alana dahil olması, bütün Doğu toplumlarına ve bu arada Türk toplumuna özgüdür. Doğu toplumlarında ve Türkiye'de ordu-politika ilişkileri Batı toplumlarından farklıdır.

Türkiye'de ordu, Atatürk devrimlerinin ve Cumhuriyetin kazanımlarının koruyucusudur. Bunun için, gerektiğinde doğrudan ya da dolaylı olarak politik alana müdahale edebilmektedir. Ordunun politik alana dahil

---

[213] Atatürk'ten aktaran; KOCATÜRK, **Atatürk**, s. 177-178.

olması, keyfilik taşımaz. Ülkemizde, genellikle, Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana, demokrasinin kurallarından, gerekliliklerinden, kurumlarmdan ve olanaklarından yararlanıp, iktidarı ele geçirdikten sonra demokrasiyi ve Cumhuriyetin ilkelerini yok etme eğilimi egemendir. İşte, bu noktada ordu, politik bir güç olarak devreye girmektedir.

Türk politik hayatında ordunun önemli bir yer edindiği gerçeği gözden uzak tutulmamalıdır. Atatürk'ün şu tespiti Türk toplumunun politik alanının düzenlenmesinde ordunun rolünü ya da ordu-politika ilişkisini ortaya koyması bakımından oldukça önemlidir: "Benim anlayışıma göre, kuvvetli bir ordu denildiği zaman anlaşılması lazım gelen mana, her ferdi, bilhassa subayı, kumandanı, medeniyetin ve tekniğin icaplarını kavrayan ve tavır ve hareketlerini ona göre uygulayan yüksek ahlakta bir topluluktur. Şüphe yok ki, yegâne amacı, vazifesi, düşüncesi ve hazırlığı, vatanın müdafaasıyla sınırlı olan bu topluluk, memleketin siyasetini idare edenlerin en sonunda verecekleri kararla faaliyet haline geçer. İşte ben, orduya ve ordulara kumanda etmiş bir asker sıfatıyla bu açıdan siyasetle temas etmiş olabilirim."[214]

Böylece, Türkiye'de ordunun politikayla iç içe olduğunu görmek ve Atatürk'ün düşüncelerini bu bağlam içinde değerlendirmek gerekir. Kayalı'nın dediği gibi, "Türkiye'de yanlış olarak genel kabul gören bir düşünce, Atatürk'ün ordunun siyasetle ilgilenmemesi gerektiği ka-

---

[214] ATATÜRK, **Atatürk'ün Bütün Eserleri, Cilt: 2,** s. 290-291.

naatinde olduğudur."[215] Atatürk, asla orduyu politika dışı bir güç olarak değerlendirmemiştir. Atatürk'ün yukarıda sunduğumuz pasajı, ordunun politikadaki etkinliğinin en somut işareti olarak görülebilir.

Türk ordusunun politik hayatımızdaki önemine ilişkin Kâzım Karabekir'in yaptığı tespit ilgi çekicidir. Atatürk'ten sonra **general-aydın tipinin** tipik temsilcilerinden biri olan Karabekir, 20 Kasım 1940'da Cumhuriyet Halk Partisi Grup Tartışması'nda şöyle demiştir: "Arkadaşlar, vakit, vakit hakikaten ordudan gelen generalleri birer, birer dinlemek, memleketimiz için de büyük bir hayır, bizler için de gayet güzel ve istifadeli bir vaziyettir."[216] Yine, 27 Mayıs 1960 Hareketi'nden bir gün sonra Orgeneral Cemal Gürsel'in İsmet İnönü'ye telefonda söyledikleri ve İnönü'nün de ona verdiği cevaplar, Türk toplumunda her zaman için ordunun politik alanın belirleyici öğelerinden biri olduğuna, eş deyişle, Türk politik hayatı ile ordu arasındaki ilişkinin netliğine ilişkin önemli ipuçları vermektedir: "Gürsel, İnönü'ye telefonda şunları söyledi: 'Size karşı kusurluyuz paşam. Hareketimizi size önceden haber vermedik. Fakat verseydik, bizi bundan caydırmak isteyeceğinizi biliyorduk. Yapacak başka bir şeyimiz kalmamıştı. Bizi affetmenizi rica ediyoruz. Emirleriniz bizim için daima peygamber buyruğudur, sayın Paşam.' İnönü'nün cevabı ise şöyledir: 'Memleket ve millet için hayırlı bir iş yaptınız. Büyük bir iş yaptınız. Mutlu

---

[215] KAYALI, Kurtuluş; **Ordu ve Siyaset, 27 Mayıs - 12 Mart**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2000, s. 40.

[216] KARABEKİR, **Ankara'da Savaş Rüzgarları, II. Dünya Savaşı-CHP Grup Tartışmaları**, s. 256.

ve uğurlu olmasını dilerim. Asıl, başarınız için ben sizin emrinizdeyim Paşa Hazretleri. Sizleri anlıyorum. Ne zaman arzunuz olursa, emrinize amadeyim.'"[217]

Kısaca, Türk toplum tarihinde ordunun politika alanının dahilinde bulunduğuna ilişkin yukarıda verdiğimiz örnekleri çoğaltmamız mümkündür.

Sonuç olarak, Türkiye'de Atatürk'ü doğru anlayan kesimler arasında Türk ordusu da vardır. O halde, ordu, Atatürk'ün devrimlerini, Cumhuriyetin kazanımlarını, ulusal egemenliği, bağımsızlığı ve ülke çıkarlarını ilgilendiren konularda neden görüş belirtmesin ve politik alan dışında kalsın. Dikkat edilirse, ordu, söz konusu edilen alanlarda sivil hükümetler, yanlış yaptığında kendisini gösteriyor. Bu da doğal karşılanmalıdır. O halde, MGK Genel Sekreteri Orgeneral Tuncer Kılınç'ın, Mart 2002'de Harp Akademileri Komutanlığının Sempozyumunda ileri sürdüğü, medyada çok yankı bulan, ancak entellektüellerimiz ve politikacılarımız tarafından çok tuhaf karşılanan; "Türkiye, milli menfaatleriyle ilgili sorunlarda AB'den hiçbir destek görmüyor. AB, Türkiye'yi ilgilendiren sorunlara menfi bakıyor. Rusya da bir yalnızlık içinde. Dolayısıyla AB'yi göz ardı etmeksizin İran'ı da içine alan yeni bir arayışa girmek gerektiğini düşünüyorum,"[218] şeklindeki tezi, ordunun Atatürk'ü doğru anla-

---

[217] Metin TOKER, **Yarı Silahlı, Yarı Külahlı Bir Ara Rejim, 1960-1961**, s. 21'den aktaran; Ahmet Demirel, İNÖNÜ, İsmet, **Defterler (1919-1973), II. Cilt: 1956-1973** (iç.), Hazırlayan: A. Demirel, YKY, İstanbul, 2001, s. 784-785.

[218] HÜRRİYET GAZETESİ, 7 Mart 2002. Ancak, Orgeneral Tuncer Kılınç'ın görüşleri, Avrupa Birliği sevdalısı aydınlarımız tarafından

dığının en somut kanıtıdır. Atatürk'ün istediği şey de bu değil miydi? Atatürk, Türkiye'nin Doğu toplumlarıyla ilişki kurmasını istememiş miydi? Atatürk, çalışmamızın

---

özellikle medyada çok çarpıtıldı. Medyadaki kimi köşe başını tutmuş *köşe* yazarları, hep birlikte yemin etmişçesine Avrupa Birliği'nin bir dediğini iki etmememiz gerektiğini, Avrupa Birliği ne diyorsa bizim hayrımıza olduğunu, dolayısıyla gereğinin yapılmasını istiyorlar. Bu bağlamda, Manisalı, "İstanbul'daki 'mütareke basını' bile işi bu kadar ileri götürmemişti, ne demeli bilmem. Ben AB'nin Türkiye'de, sadece Ankara'da temsilciliği var sanırdım. Meğer esas temsilciler İstanbul'da mekân tutmuşlar" diyor (MANİSALI, **Yirmibirinci Yüzyılda Küresel Kıskaç Küreselleşme, Ulus-Devlet ve Türkiye**, s. 100). Özellikle, çok satan gazetelerin köşe yazarlarının çoğu (46 köşe yazarı) Tuncer Kılınç'ın değerlendirmelerine ilişkin olarak düzeysiz eleştiriler yönelttiler (AYDOĞAN, Metin; **Avrupa Birliği'nin Neresindeyiz? Tanzimattan Gümrük Birliğine**, Kum Saati Yayınları, İstanbul, 2002, s. 387). Aslında, Türk eliti/aydını hep "fire" verir, Attilâ İlhan'ın deyimiyle her dönemde "kontenjanımız" vardır. Bunun çeşitli nedenleri arasında yabancılardan ve Türkiye içinde "yabancılarla ortak çalışanlardan" olanaklar sağlama; yabancı vakıf, dernek ve araştırma kurumlarından yararlanma ve dışarıdan sürekli icazet alma gibi faktörler başta gelir (MANİSALI, Erol; **Türkiye ve Küreselleşme**, Derin Yayınları, İstanbul, 2002, s. 253). İşte, sömürgeci elitin/aydın tipinin yaygınlaştığı entellektüel kürede ve mandacıların egemen olduğu kimi medya kuruluşlarında Kılınç Paşa'nın görüşleri, "AB'nin alternatifi İran" şeklinde sunuldu. Kılınç Paşa'nın konuşmasına atfen, "asker görüş bildirmemeli, asker konuşmaz, alternatif İran olur mu, bunlar Batı düşmanı" vb. temelsiz ve asılsız şeyler söylendi (MANİSALI, **Türkiye-Avrupa İlişkilerinde "Sessiz Darbe"**, s. 153-174). Oysa, Türkiye'nin çıkarlarını ilgilendiren konularda askerler, hele hele bir Orgeneral neden konuşmasın ve görüş beyan etmesin? Tekrar anımsatalım, Batı emperyalizmine karşı Türkiye'nin Ulusal Bağımsızlık Savaşı'nı başlatan askerler değil miydi? Ulusal Kurtuluş Savaşı'nın baş aktörü, Mustafa Kemal Atatürk asker değil miydi? Avrupa Birliği aydınlarına, muhiplerine ve medyasına bir uyarı: Türkiye'de ordu-politika ilişkisi Batı'daki gibi değildir ve ondan farklı değerlendirilmelidir.

ilerleyen bölümlerinde üzerinde ayrıntılı olarak duracağımız gibi, emperyalist Batı'ya karşı Batı-dışı mazlum toplumların savunuculuğunu yapmamış mıydı? Atatürk, Türkiye'nin geleceğini, Avrupa ya da Amerika yerine, Asya'da görmemiş miydi?, Atatürk, 27 Eylül 1932'de Mac-Arthur ile dünyanın politik durumunu tartışırken, Mac-Arthur'un, *"Binaenaleyh bence, dünyanın mukadderatı Avrupa değil, Asya'da hallolunacaktır"* dediğinde, Mac-Arthur'e "Görüşlerimizde tam bir mutabakat var" dememiş miydi?[219] Yine, Atatürk, 4 Ocak 1922'de SSCB Başkanı Lenin'e gönderdiği mektubunda; "Sonuç olarak, bugünün Türkiye'si, Batı Avrupa'ya olduğundan çok, bir bakıma, Rusya'ya daha yakındır. Sonra, ülkelerimiz arasında bir başka benzerlik, bizim kapitalist ve emperyalist düzene karşı savaşmamızdır" dememiş miydi?[220]

Atatürk, Türkiye'nin geleceğini Avrupa'da değil, Doğu'da (Asya'da) görmüştür. Türkiye için tek seçenek asla ve asla Avrupa Birliği değildir. Türkiye'nin Atatürk çizgisini izleyerek Rusya, Afganistan, Irak, Suriye ve İran gibi ülkelerle işbirliği yapması gerekir. Bu gerçeği günümüzde ortak yönleri oldukça fazla olan, yani Atatürk devrimlerine, Cumhuriyetin kazanımlarına sahip çıkan ve emperyalizm karşıtı tavır takınan ordu ile ulusal sol anlamıştır.

---

[219] ATATÜRK, **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri III (1918-1937)**, s. 135.

[220] ATATÜRK, **Atatürk'ün Kurtuluş Savaşı Yazışmaları II**, s. 319.

1.7. Türkiye'de Atatürk Düşmanlığı Yaygındır ve Atatürk Sonrası Resmi İdeolojinin Atatürk ile Hiç Bir İlgisi Yoktur

Tez 7: *Türkiye'de Atatürk dönemi ile Atatürk sonrası dönemi birbirinden ayrı düşünmek gerekir. Çünkü, Atatürk'ün ölümüyle birlikte onun düşün sisteminden, ilkelerinden, devrimlerinden ve eylemlerinden tamamen vazgeçilmiştir. Atatürk, ölümünden sonra düşünceleriyle, uyguladığı ekonomi politikalarıyla değil, sadece heykelleriyle, yapılan törenlerle gündeme getirilmiş, böylece onun düşünceleri unutturulmuştur. Atatürk'ten sonra iktidara gelenler yaptıkları her türlü usulsüzlükleri dahi neredeyse onun düşün sistemine mal etmeye çalışmışlardır. Böylece, Atatürk, Türkiye'de en çok sömürülen kişi haline getirilmiştir. Atatürk'ten sonra, Türkiye'de muazzam derecede Atatürk düşmanlığı yaygınlaş(tırıl)mıştır. Atatürk sonrası Türkiye, Atatürk'ün düşün sisteminden vazgeçtiği için büyük bir gerileme, çözülme ve bozulma sürecine girmiştir. Atatürk sonrası Türk toplumu bütün alanlarda; ekonomi, politika, kültür, eğitim, aile vb. alanlarda muazzam bir gerileme ve çöküntü yaşanmaktadır. Türkiye tarihinde Atatürk dönemi, yükselme, gelişme ve ilerleme dönemi iken, Atatürk'ten sonraki dönem, büyük bir gerileme ve çöküş dönemidir. Atatürk dönemi, Türk toplum tarihinin en bağımsız, en kişilikli ve en onurlu dönemidir. Atatürk sonrası dönem ise, ulusal bağımsızlığımız ve onurumuzun en fazla zedelendiği dönemdir. Atatürk dönemi, emperyalizme karşı tam bağımsızlık ilkesinin şiar yapıldığı dönem iken, Atatürk sonrası dönem emperyalizmin nüfuzuna girildiği dönemdir. Atatürk dönemi ile Atatürk sonrası dönemi net bir biçimde ayırmak ve ikisi arasındaki keskin sınırları doğru bir biçimde belirlemek, bütün sosyal bilimcilerin görevi olmalıdır.*

Kâzım Karabekir, *Birinci Cihan Harbine Neden Girdik* adlı kitabında; "Doğru görmek ve doğru yapabilmek için daha önce yapılanları doğru bilmek şarttır" diyor.[221] Yine, insanlarımız, gençlerimiz ve yeni yetişen kuşaklar, doğruluğu, dürüstlüğü, hakseverliği, en çok tarihten[222] ve özellikle yakın tarihten, yani Atatürk döneminden öğrenebilirler. Oysa, daha önceleri yapılanlar doğru bilinmediği ya da görmezlikten gelindiği için Türkiye'nin bugünkü toplumsal yapısı ile Atatürk'ün düşün sistemi arasında olmayan paralellikler kuruluyor. Muhsin Batur'un ileri sürdüğü gibi; "Rejimin adı güzel, ancak Kemalizm'le alakası yok ve Atatürk'ün ruhunu muazzep eder."[223]

Yaşar Nabi Nayır, Atatürk'ün ölümü ile birlikte onun yapıp ettiği çoğu şeyin sona erdirildiğini ileri sürmüş ve çok yerinde bir belirleme yapmıştır. Nayır, 1960'larda yazdığı *Tek Yol Atatürk Yolu* kitabında şöyle demiştir: "İlkin lâiklik bir kuş olup uçtu Atatürk'le birlikte. ... Lâiklikten sonra devletçilik de pılısını pırtısını toplayıp ayrıldı aramızdan. ... Atamızla birlikte halkçılık da gitti. ...Devrimciliğe gelince, bütün bu saydıklarım gittikten sonra onun yerinde durması olacak iş miydi. O yüzden, zaten ilkönce ona yol göstermiş artık devrimlerin tamamlanmış ve yerleşmiş (!) olduğu ileri sürülerek dev-

---

[221] KARABEKİR, Kâzım; **Birinci Cihan Harbine Neden Girdik**, Cilt:1, Emre Yayınları, İstanbul, 1995, s. 22.

[222] KARABEKİR, Kâzım; **Nutuk ve Karabekir'den Cevaplar** 11, Yayına Hazırlayan: F. Özerengin, Emre Yayınları, İstanbul, 1997, s. 3473.

[223] Muhsin Batur'dan aktaran; HUGHES, **Atatürkçülük ve Türkiye'nin Demokratikleşme Süreci**, s. 113.

rimciliğin de anlamı kalmadığı iddia edilmiş, yavaş yavaş Atatürk'ün anısını ve eserlerini de unutturma çabasına girişilmişti. ...Ortaya milliyetçi damgasıyla öyle insanlar çıktı ki gerçek milliyetçiler milliyetçiliklerinden utanır oldular. Böylece de, Atatürk ilkelerinden biri daha, milliyetçilik de, neye uğradığını anlamadan, şeriatçıların baskısı altında çekilip gitti. Geriye kala kala bir cumhuriyetçilik ilkesi kaldı ortada. Ama insaf edip söyleyin, bugünkü cumhuriyetçiliğimiz Atatürk'ün zamanındaki cumhuriyetçilik midir?"[224]

Uğur Mumcu, 18 Mayıs 1978'de yayımlanan yazısında; Atatürk'ten sonra aslında ona dair bir şeyin kalmadığını ileri sürmüştür: "Ne kaldı?.. Atatürk'ten bugüne ne kaldı? NATO'suyla, CENTO'suyla, ikili antlaşmalarıyla, Amerikan üsleriyle üzerine ABD ipoteği konulmuş ülkemizde Atatürk'ün 'tam bağımsızlık' ilkesinden söz edebiliyor muyuz? Hayır. Bir milyon emekçimizi el kapılarında ele güne muhtaç ederken, Atatürk'ten miras kalan halkçılıktan, milliyetçilikten söz edenimiz olabiliyor mu? Hayır. Ulusal savunması, Atlantikötesi ülkelerin senatörlerine, onların insaflarına terk edilmiş bir ülkede, gönül rahatlığı ile ve de utanmadan sıkılmadan, 'işte milliyetçilik budur' diyebiliyor muyuz? Hayır."[225]

Atatürk dönemi, Türkiye'nin emperyalizme karşı tam bağımsızlık anlayışının öne çıkarıldığı bir dö-

---

[224] NAYIR, Yaşar Nabi; **Tek Yol Atatürk Yolu**, Varlık Yayınları, İstanbul, 1981, s. 10-14.

[225] MUMCU, Uğur; **Bütün Yazıları 10: Milliyetçilik A.Ş. (2 Ocak-11 Temmuz 1978 Yazıları)**, umag Vakfı Yayınları, Ankara, 1997, s. 148.

nemdir. Fakat, Atatürk sonrası dönem, Türkiye'nin aşama aşama sömürgeleştirildiği ve emperyalistlerin her istediklerini yaptıkları/yaptırdıkları bir dönemdir.

Mumcu, Türkiye'nin emperyalizmin boyunduruğu altına alınma sürecini şöyle özetlemiştir: "Temelinde bağımsızlık harcı yatan Cumhuriyet'imiz, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra emperyalistlerin ahtapot kollarına teslim edilmiştir. Öyle bir teslimiyettir ki, yeraltı zenginliklerimiz çokuluslu şirketlerin emrindedir; öyle bir teslimiyettir ki, petrol, maden ve yabancı sermaye yasaları yabancı uzmanlarca hazırlanmıştır; öyle bir teslimiyettir ki, ülke topraklarının bir bölümü üs adı altında başka devletin genelkurmayına armağan edilmiştir; öyle bir teslimiyettir ki, ordumuzun silahları, araç ve gereçleri okyanusötesi ülkelerin buyruklarına bağlanmıştır..."[226]

Atatürk'ten sonra Türkiye'nin bağımsızlık tutkusu yavaş yavaş terk edilmeye başlanmış ve aydınlar arasında yeniden "**Amerikan mandası**" düşüncesi kök salmıştır. Bu kez, belki doğrudan "manda" sözcüğü kullanılmıyordu. Ama, "manda"nın yerine "teslimiyetçi" ve "işbirlikçi" tutum, sözde kimi aydınlarımız ve politikacılarımız arasında yaygınlaşıyordu. Yaygın olan anlayış ve paradigma şuydu: Türkiye bir dış destek ile yaşayabilirdi, bu destek de ancak Amerika tarafından sağlanabilirdi.[227]

---

[226] MUMCU, Uğur; **Bütün Yazıları 11: Hukuk, Devlet, Aşiret (12 Temmuz-31 Aralık 1978 Yazıları)**, um:ag Vakfı Yayınları, Ankara, 1997, s. 104-105.

[227] MUMCU, Uğur; **Bütün Yazıları 20: Engelli Demokrasi (14 Ocak-22 Temmuz 1983 Yazıları)**, um:ag Vakfı Yayınları, Ankara, 1997, s. 186.

Türkiye'nin bu hale gelmesinde, yani emperyalist Batı'nın tahakkümüne sokulmasında gerçek ve radikal Atatürkçülerin gitgide azalmaya başlamasının da büyük bir rolü olmuştur. Vural Savaş'ın dediği gibi; "...militan Atatürkçülerin sayısı giderek azalıyor ve onların sayıları azaldığı içindir ki ekonomimiz çöktü; kişiliksiz, emperyalist devletlerin kıskacında bocalayan ve ne yaptığını bilemez bir ülke haline geldik."[228]

İşte, bütün bunlar gösteriyor ki, Atatürk'ten sonra iktidar olanlar, emperyalistler karşısında pısırıklaşarak ülkenin vizyonunu küçülttüler. Oysa, Atatürk, hiçbir zaman emperyalist Batı'ya karşı onursuz davranmamıştır. Atatürk ile birlikte Batı'ya karşı ülkemizin başı her zaman dik olmuştur. Ancak, ne var ki, Atatürk sonrası Türkiye'de etkin olan politik elitlerin tamamı, Avrupa ve Amerika ile iyi geçinmenin ve onlara istedikleri tavizleri vermenin yollarını aramışlar, kendilerini Batı'lı devlet adamları karşısmda küçük görmeye başlamışlardır.

Atatürk sonrası ülkenin ufku daraltıldığı gibi, ülkeyi yönetenler, Atatürk ile birlikte yeniden saygınlık kazanan *devlet adamlığı*nın itibarını da düşürmüşlerdir. Atatürk, emperyalist Batı'ya karşı onurlu ve tavizsiz bir devlet adamı profilini yaratırken, Atatürk'ten sonra ülkemizi yönetenler, adeta müstemleke memleketlerinin yöneticilerinin takındığı tavırları kendilerine alışkanlık edinmişlerdir. Nitekim, Atatürk sonrası ülkeyi idare edenler açısından, Avrupalı devletlerin başkanları ya da Amerika'nın devlet başkanı ile telefonda görüşmek, kendileri açısından

---

[228] SAVAŞ, **Militan Atatürkçülük**, s. 7.

büyük bir prestij kaynağı olmuştur. Zaman zaman ülkeyi yönetenler tarafından kamuoyuna, *"Bush ile telefonda görüştüm, Bush beni telefonla aradı"* şeklinde mesajlar verilmiş ve bundan büyük bir övünç duyulmuştur. Hatta, bizim üst düzey yöneticilerimiz için Batı'lı devletlerin büyükelçileri ile görüşmek bile bir onur kaynağı olmuştur.

Atatürk sonrası dönemin yöneticileri ve politik elitlerinin Ulusal Kurtuluş Savaşı yıllarında Atatürk'ün İzmir'de İngiliz konsolosu ile aralarında geçen bir diyalogu iyi etüt etmeleri gerekir. Atatürk'ün yaveri Salih Bozok, olayı şöyle anlatıyor: "... Hükümet Konağı'na gitmiştik. Valinin yanında İngiliz konsolosu bulunuyordu. Paşa da valinin odasına girmişlerdi. Bir iş için Paşa Hazretleri'ne bilgi vermeye içeri girdiğim zaman, Paşa ile Türkçe bilen İngiliz konsolosu arasındaki şu konuşmayı işittim:

'Vali Bey'den ne istiyorsunuz?'

'Tebaamız hakkmda teminat almak istiyorum.'

'Yunanlılar buradayken daha mı emindiniz?'

'Evet.'

'Öyleyse Yunanistan'a gidiniz!'

'İngiltere'ye de mi savaş ilan ediyorsunuz?'

'İngiltere ile aramızda müsalaha yapılmış mıdır ki harp ilan edip etmediğimizi soruyorsunuz? Hem siz böyle şeyleri konuşmaya selahiyettar mısınız ki bunu bana soruyorsunuz? Ben Türkiye Büyük Millet Meclis reisi ve Türk Orduları başkumandanıyım. Her şeyi görüşmeye

selahiyetim vardır. Sizin de böyle bir selahiyetiniz varsa görüşebiliriz. Yoksa, buyurunuz!..'"[229]

O halde, Türk toplum tarihinde, özellikle de yakın tarihimizde, Türkiye, yalnızca Atatürk döneminde Batılı devletler ve Amerika karşısında hiçbir zaman kendisini ezdirmemiş ve ulusal onurunu korumuştur.

Türk toplum tarihinin tam bağımsızlık anlayışının zirvesi, hiç kuşkusuz ki, Atatürk dönemidir. "1923-1938 dönemi, Türkiye'nin tarihi boyunca prestiji en yüksek dönemini oluşturmuştur."[230]

Atatürk Cumhuriyeti ile onun ölümünden sonraki durumu birbirinden ayırmak gerekir. Attilâ İlhan, Atatürk dönemi ile sonrasını beyaz ile siyah gibi ayırmıştır. Bu, bize yol gösterebilecek son derece önemli bir tespittir.

Attilâ İlhan, Atatürk dönemi ile Atatürk sonrası dönemi birbirinden şu çizgiler içinde ayırmıştır:[231]

1) Atatürk'ten sonra anti-emperyalist politika değişmiştir: *"Batıya rağmen"*[232] yerine "Batıcılık" egemen olmuştur.

---

[229] BOZOK, Salih; **Yaveri Atatürk'ü Anlatıyor**, Yayına Hazırlayan: C. Dündar, Doğan Kitapçılık A.Ş, İstanbul, 2001, s. 87-88.

[230] AYDOĞAN, **Yeni Dünya Düzeni Kemalizm ve Türkiye-20. Yüzyılın Sorgulanması 2**, s. 848.

[231] MANİSALI, **Attilâ İlhan'la 1000 Saat**, s. 21.

[232] Niyazi Berkes'e göre, "ulusal kurtuluş savaşının verdiği ders şuydu: Türkiye ancak Batıya rağmen Batılılaşabilir! Türkiye Batıya karşı gelmedikçe ondan bağımsız olamayacak, kendini de düzeltemeyecekti" (BERKES, Niyazi; **Türk Düşününde Batı Sorunu**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1975, s. 186-187).

2) Yerel değerlerin yerine "yabancı değerler" konmuştur.

3) Türk ulusalcılığı ve kültürünün yerini, "Batıcılık" ile birlikte Grek ve Roma esaslı Avrupacılık almıştır.

4) Tanzimat süreci yeniden başlatılmıştır.

5) Halkın yerine "komprador zümresi" oturmuştur.

6) Cumhuriyetçilik yerine önce bürokrasi, daha sonra biçimsel demokrasi geçmiştir.

7) "Batıya bağımlılık" süreci her alanda yaygınlaşmıştır.

Atatürk dönemindeki anti-emperyalist, müdafaa-i hukukçu "ulusal politika", onun 10 Kasım 1938'de vefatından sonra Türkiye'de iktidara gelen hükümetler tarafından terk edilmiştir.

Peyami Safa'nın Atatürk'ün öldüğü gün *Cumhuriyet* gazetesinde yer alan "Atatürkümüz" makalesi, sanki, onun ölümünden sonra her şeyin değişeceğinin bir işaretini vermesi bakımından ilgi çekicidir: "Türke aid herşeyin içinde o vardı: Onun gölgesi meydanları dolduruyor, onun karaltısı dağbaşlarını tutuyor, onun bakışı en uzak dalların ucuna, en geniş ovaların sonuna, içimiz kadar kapalı ve kuytu köşe bucaklara uzanıyordu. Kımıldayan, fırlayan, sıçrayan herşeyde onun şimşeğinden bir çizgi vardı. Her ev, her gün, kendi aile reisinden bir haber bekler gibi ondan bir işaret almaya alışmıştı. Kara haberden sonra, hem de nasıl, herşey birden bire söndü; nasıl

nasıl... Sanki onsuz dağlar karardı, onsuz dallar kurudu, onsuz mesafe bomboş kaldı."[233]

Atatürk'ün düşün sisteminden ve uyguladığı ekonomi politikten ilk vazgeçiş, ne yazık ki, Atatürk'ün ölümünden bir gün sonra, Atatürk'ün yasını bile tutmadan, adeta sevinircesine cumhurbaşkanı olan İsmet İnönü ile birlikte başlamıştır.

Atatürk'ün ölümünden sonra, Türkiye'de onun düşün sisteminden vazgeçmek temel paradigma olmuştur. Bu konuda en somut ve çarpıcı örneklerden birisi, İsmet İnönü'dür.

Hepimizin bildiği üzere; Atatürk'ün en yakın çalışma arkadaşı ve dostu, İsmet İnönü'dür. Zaten, Atatürk'te bu gerçeği, "... benim en iyi anlaştığım dostlarımdan biri İsmet olmuştur,"[234] diyerek dile getirmiştir. Atatürk'ün bu konuda hiçbir tereddüdü yoktur. Biz de "Milli Şef" İsmet İnönü'yü onun en büyük yakını olarak biliriz. *"Yakın tarihimizde Mustafa Kemal'den sonra, en etkili adamı olduğu için..."*[235] **İkinci Adam** olarak değerlendirilen İsmet İnönü de kendisinin "katı bir Atatürkçü" olduğundan dem vurmuştur. Hatta, Atatürkçü olan Yunus Nadi'nin başyazarı olduğu *Cumhuriyet* gazetesi 13 Kasım 1938'teki sayısında İsmet İnönü'nün cumhurbaşkanı oluğunu ilk sayfasında okuyucularına duyururken şu yorumu yap-

---

[233] SAFA, Peyami; "Atatürkümüz", **Cumhuriyet Gazetesi** (iç.), 10 Kasım 1938, s. 2.

[234] ATATÜRK, Mustafa Kemal; **"Nutuk Öncesi" Atatürk Konuşuyor,** Atatürk'ün Söylediklerini Yazan: Falih Rıfkı Atay, Derleyen: İ. Bozdağ, Tekin Yayınevi, İstanbul, 2000, s. 89.

[235] AYDEMİR, **İkinci Adam, Birinci Cilt: 1884-1938,** s. 8.

mıştır: "Yeni Türkiyenin ikinci Cumhur Reisi olan İsmet İnönüne ikinci Atatürk demekte tereddüd etmeyiz."[236]

Atatürk ile İsmet İnönü'nün birbirlerini tamamlamış oldukları argümanı, aydınlarımız ve politikacılarımız tarafından sık sık dile getirilmiştir.[237] Aydemir'in "... hiç bir zaman bütünü ile açılmayan, içine kapalı, ama, ruh âlemi, bütün karar ve icraatına damgasını vuran bir insandı"[238] dediği İsmet İnönü'nün ne kadar Atatürk'ün çizgisinde olduğunu, öncelikle, onun *Türk Tarih Kurumu* ve *Türk Dil Kurumu*'nda yapıp ettiklerine bir göz atarak anlamaya çalışalım. "Atatürk, Tarih Kurumunu; Batı Türkleri tarihi ile Orta Asya Türkleri tarihini bütünleştirmek için mi kurmuştu! İnönü, bu çalışmaları hemen durdurdu ve Kurumu, bu tür düşünceye zemin olabilecek bütün çalışmalardan uzaklaştırarak, Batı tarihi ve uygarlığı üstünde çalışmalara ve tercümelere yönlendirdi! Atatürk, Dil Kurumu'nu, Batı Türkleri (Anadolu) ile Orta Asya Türklerinin Dil bütünlüğünü sağlamak, ortak dil oluşturmak için mi kurmuş ve çalışmaları başlatmıştı! İnönü, Orta Asya Türklerinin dil ve lehçelerine Anadolu Türklerinin yaklaşmaları şöyle dursun; 'Arı Dil yaratmak' parolası arkasında; Anadolu Türklerinin de –nerdeyse- birbirlerini anlayamaz hâle düşecekleri bir Dil zorlamasına –

---

[236] **CUMHURİYET GAZETESİ**, 13 Kasım 1938, s. 1.

[237] Örneğin bkz. HEPER, Metin; **İsmet İnönü-Yeni Bir Yorum Denemesi**, Çeviren: S. Yalçın, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1999, s. 9.

[238] AYDEMİR, Şevket Süreyya; **İkinci Adam, Üçüncü Cilt: 1950-1964**, Simge Yayıncılık ve Dağıtım A.Ş., İstanbul, 2000, s. 572.

parlak desteklerle- yol açtı ve arkaladı."[239] Yine, İsmet İnönü, Atatürk'ün Fuat Köprülü'ye kurdurduğu *Türkiyat Enstitüsü*'nü de kapattırmıştır. Bunlarla da yetinmeyen İnönü, Atatürk'ün çok önem verdiği ve özellikle Batı-dışı mazlum milletler ile Türkiye'nin arasındaki bağları ortaya çıkarmaya dönük olarak hazırlattığı *Türk Tarihinin Anahatları* adlı yapıtın basılmasını yasaklamıştır.

Atatürk, *Dil Kurumu* ile *Tarih Kurumu*'nu ulusal bir bileşim yaratılması ve ulusal bir bilinç oluşturulması için kurmuştu. İsmet İnönü ise bu kurumların, **yanlış bir çağdaşlaştırmanın** ve açık bir **kültür emperyalizminin araçları** haline gelmelerinin yollarını açmıştır.[240]

İsmet İnönü dönemi, Türkiye'de, Atatürk'e karşı Tanzimatçı ruhun yeniden canlanmasının, Batı'yı ve Avrupa'yı üstün görmenin ve garbın peşine takılmanın mekanizmalarını açmıştır. Attilâ İlhan'ın deyişiyle, İsmet İnönü dönemi, "*Yeni Tanzimatçılık*" dönemidir. İnönü ve onu izleyen politik iktidarlar, Türkiye'nin tam bağımsızlığından ödünler vermeye başlamışlar, Düvel-i Muazzama'nın, yani emperyalist büyük devletlerin istediği gibi, onların güdümüne girmişlerdir. Bu bağlamda, gelin hep birlikte Attilâ İlhan'a kulak verelim: "Kaşla göz arasında, **İngiliz/Fransız ittifakı, Alman Dostluğu, Sovyet beraberliğinin** yerini almış; **Tevhid-i Tedrisat Kanunu, İmam/Hatip** okullarının açılması için kullanılmış; **Gâzi**'nin **Dil ve Tarih Kurumu** aracılığıyla geliştirmeye çalıştığı, *'ulusal', -yâni Türk-kültür bileşimi terk edilerek;* daha 40'lı

---

[239] BOZDAĞ, **Atatürk'ün Avrasya Devleti**, s. 6-7.
[240] İLHAN, **Aydınlar Savaşı**, s. 26.

yıllarda **Yunan/Latin**, -yâni Türk olmayan, eski ve **Tanzimat** dönemine ait- *'Kültürsüzleşme Operasyonu'*na başlanmıştı: **Savunma'nın** *'ulusallığını'* yitirmesi gecikmeyecektir: **Türkiye'yi**, Ruslardan kurtaracak sanılan, **NATO** ortaklığının; **Bolşevik** öcüsünü kullanarak, ülkeyi hangi kucağa oturtmuş olduğunu, artık kör gözler bile görüyor."[241] Kısaca, "Türkiye'nin bağımsızlığı **İnönü** döneminde zedelenmiştir. Emperyalizme teslim olmak bu dönemde başlamıştır."[242]

İsmet İnönü, 22 Kasım 1924-3 Mart 1925 arasındaki 3.5 aylık kısa süre dışında Cumhuriyetin ilan edildiği 1923'ten 1937'ye kadar başbakanlık görevini aralıksız olarak sürdürmüştür. Atatürk, yaşamının son yıllarında İsmet İnönü ile görüş ayrılıklarına düşmüş ve hatta onun başbakanlıktan ayrılmasını istemiş ve o da bunu kabul etmiştir.[243] Atatürk'ün, yaşamının son yıllarına doğru, İsmet İnönü'yü çevresinden uzak tutmasının gerekçesini İsmet İnönü şöyle açıklamıştır: "Benimle temas kendini ve hükümeti zayıflatıyor zehabına düştü, teması istemez oldu. (...) İstanbul'a geldiğimi istemiyordu, temasa gelmekten katiyen çekiniyordu."[244]

Nitekim, Atatürk, son yıllarında, İsmet İnönü'ye karşı mesafeli tavır takınmakta haklı çıktı. **İsmet İnönü, Atatürk öldükten bir gün sonra, 11 Kasım 1938'de cumhurbaşkanı seçildi. Bütün yaşamını Türkiye Cumhuri-**

---

[241] İLHAN, Attilâ; "...O 'Beygir Dişli', Ecnebi Tebessümü!..", **Cumhuriyet Gazetesi** (iç.), 13 Aralık 2002, s. 20.
[242] YETKİN, **Karşıdevrim 1945-1950**, s. 610.
[243] İNÖNÜ, **Defterler (1919-1973), I. Cilt: 1919-1955**, s. 246.
[244] **A.g.e.**, s. 253-254.

yeti'nin kurulmasına adamış, bu uğurda büyük başarılar elde etmiş bir ulusal kahramanın ve halk devrimcisinin yerine ve onun mirasına konacak (cumhurbaşkanı olacak) bir kişinin, en azından birkaç gün sabretmesi gerekmez miydi?

İsmet İnönü, Atatürk'ün vefatından 24 saat sonra cumhurbaşkanı seçilmesine ilişkin şöyle demiştir: "Meclis çılgın bir halde 24 saat güç sabretti. Bütün memleket radyolar başında bekledi. Müttefikan beni reisicumhur intihap ettiler. İktidarda olmayan, hatta iktidar mevkiinde fikrini sevmedikleri, korktukları bilinen bir çekilmiş adamın getirilmesi rıza ile serbest rey ile yapılmış hakiki bir intihap olarak tarihe geçecekti."[245]

İsmet İnönü'nün cumhurbaşkanı seçilmesi emperyalist Batı'da olumlu karşılanmıştır. İsmet İnönü'nün cumhurbaşkanlığı için *Paris Soir* Gazetesi; *"Bugün Paris ve Londra neşe içindedir. Çünkü İsmet İnönü Paris ve Londra ile daima en dostane münasebetler devam ettirmiştir"*[246] değerlendirmesini yapmıştır.

İsmet İnönü, "göreve gelir gelmez, amacının rejimi adım adım liberalize etmek olduğunu açıkladı."[247] İsmet İnönü'nün cumhurbaşkanı olur olmaz yaptığı ilk iş, Atatürk'ün kurdurduğu son hükümet olan Celal Bayar hükümetine müdahale etmek olmuştur. İsmet İnönü, bu müdahalesi için "Dış siyasetin ve içişlerinde yönetimin iyi

---

[245] **A.g.e.**, s. 255.

[246] AYDEMİR, Şevket Süreyya; **İkinci Adam, İkinci Cilt: 1938-1950,** Simge Yayıncılık ve Dağıtım A.Ş., İstanbul, 2000, s. 31.

[247] HEPER, **İsmet İnönü-Yeni Bir Yorum Denemesi**, s. 17.

gitmediğini görüyordum"[248] demiştir. İsmet İnönü, Atatürk'ün onay verdiği son hükümete müdahale etmesini şöyle açıklamıştır: "İlk hükümet için dahiliye ve hariciye vekillerini değiştirmesini Celal Bayar'a tavsiye ettim. Tereddüt ettikten sonra kabul etti: Dahiliyeye Dr. (Refik) Saydam, Hariciyeye Şükrü Saraçoğlu."[249] Söz konusu iki isim daha sonra İsmet İnönü'nün cumhurbaşkanlığı dönemlerinde başbakanlık yapacaklar ve özellikle dolaylı yollardan Atatürk dönemini kötülemeye başlayacaklardır. Örneğin, İsmet İnönü'nün seçtiği Başbakan Dr. Refik Saydam, kamuoyuna verdiği ilk demeçte; "**Türkiye Devleti A dan Z ye kadar bozuktur,**" demiş ve Atatürk dönemini toptan mahkum etmiştir.[250] İsmet İnönü'nün kurduğu, Refik Saydam'ın başbakan ve Şükrü Saraçoğlu'nun dışişleri bakanı olarak girdiği hükümette, Atatürk'ün zamanından kalma 11 bakandan altısı yoktu. Her şey, Atatürk'ün ölümüyle değişti. Onun ölümü, Türk tarihi için bir dönüştür. Bütün ilerici eğilimler onunla birlikte ölüp gitmiştir.[251]

---

[248] İsmet İnönü'den aktaran; AYDEMİR, **İkinci Adam, İkinci Cilt: 1938-1950**, s. 25.

[249] İNÖNÜ, **Defterler (1919-1973), I. Cilt: 1919-1955**, s. 255.

[250] BOZDAĞ, **Atatürk'ün Avrasya Devleti**, s. 62, 82 ve 154. Başbakan Refik Saydam'ın 25 Mayıs 1942'de söylediği bu söz, bazı kaynaklarda "**Devlet örgütü A'dan Z'ye kadar bozuktur**" şeklinde geçmektedir [TURAN, Şerafettin; **Türk Devrim Tarihi, 4. Kitap (Birinci Bölüm): Çağdaşlık Yolunda Yeni Türkiye (10 Kasım 1938-14 Mayıs 1950)**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1999, s. 35].

[251] GLASNECK, Johannes; **Türkiye'de Faşist Alman Propagandası**, Çeviren: A. Gelen, Onur Yayınları, Ankara, Tarihsiz, s. 61.

Bunların yanı sıra, İsmet İnönü, cumhurbaşkanı seçildikten sonra, Atatürk ve döneminin önde gelen muhaliflerine olumlu yaklaşmış, eski muhaliflerle barış politikalarını uygulamaya sokmuştur. Sözgelimi, Atatürk'e yönelik olarak tertiplenen *İzmir Suikastı*'nda rolü olduğu gerekçesiyle *Ankara İstiklal Mahkemesi*'nce gıyabında 10 yıl hapis cezasına çarptırılan ve 1926 Haziran'ından itibaren yaklaşık olarak 10 yıl yurtdışında bulunan Rauf Orbay, 22 Ekim 1939'da yapılan ara seçimde CHP adayı olarak, Kastamonu'dan milletvekili seçilmiştir.[252] Böylece, İsmet İnönü'nün icraatlarından birisi, Atatürk'e karşı tavır takınmış ve Atatürk döneminin muhalif kişilerini yeniden kendi çevresine toplamak, onların CHP'ye katılmalarını ve milletvekili olmalarını sağlamak olmuştur.[253] Nitekim, Atatürk'e yönelik İzmir suikastında rolü olan Kazım Karabekir, İsmet İnönü'nün cumhurbaşkanı olmasıyla birlikte önce milletvekili, sonra TBMM Başkanı olmuştur. Kazım Karabekir'in kızı Hayat Hanım, babasının milletvekili oluşuna ilişkin şöyle demiştir: "Atatürk'ün ölümünden sonra İsmet Paşa da şimdiye kadar olan haksızlıklardan rahatsız olmuştu ki, telgraf çekti. (Karabekir geçmişi unutalım, bundan sonra eskiden olduğu gibi, iki kıymetli arkadaş olarak devam ettirelim) deyip babamı milletvekili olarak Ankara'ya çağırdı."[254] Üstelik, İsmet

---

[252] İNÖNÜ, **Defterler (1919-1973), I. Cilt: 1919-1955** (Ahmet Demirel'in ek açıklaması), s. 165, 267, 269.

[253] DEMİREL, Ahmet; "İsmet İnönü", **Modern Türkiye'de Siyasî Düşünce, Cilt: 2, Kemalizm** (iç.), Editör: A. İnsel, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001, s. 130.

[254] MUMCU, Uğur; **Kazım Karabekir Anlatıyor**, umag Vakfı Yayınları, Ankara, 1998, s. 152.

İnönü, Atatürk ile Kâzım Karabekir'in birbirlerinden hoşlanmadıklarını bilen kişilerin başında yer alır. "...Kâzım Karabekir Paşa ile Mustafa Kemal Paşa birbirlerini sevmezlerdi. Müşterek ve yakın arkadaşları İsmet Paşa'nın deyimiyle, birbirlerinden âdeta nefret ederlerdi."[255]

Atatürk döneminde "Rauf Bey, Dr. Adnan ve eşi Halide Edip on yıl Türk topraklarının dışında sürgüne mahkûm edilmişlerdir."[256] İsmet İnönü'nün cumhurbaşkanlığı ile birlikte **Amerikan mandası yanlısı olan bu kişiler**, Türkiye'ye dönmüşlerdir. **Bunlar** arasında en bilineni, elbette ki, Halide Edip Adıvar'dır.[257] **Bütün bu** gelişmeleri İsmet İnönü şöyle değerlendirmiştir: *"İçişlerde yeni bir politika lüzumlu idi. Bu politika, gerginlikleri ciddî olarak giderme veya yumuşatma istikametinde olacaktı. Eski küskünlükleri kaldırmak için, ciddî olarak çalışmak kararındaydım. Zaten benim Cumhurbaşkanı seçilmem için Atatürk'ün etrafından tereddütlü bir hava esmişti. Sebebi de, Atatürk'ün hastalığı devirlerinde büsbütün meydana çıkan iç huzursuzluk için ne yapacağım, nasıl bir yol tutacağını endişesi hâsıl olmuştu. Eski küskünlük dediğim zaman, Terakkiperver ve Serbest Fırka teşebbüslerinden kalan huzursuzlukları murad ediyorum."*[258]

---

[255] SELEK, Sabahattin; **Millî Mücadele (Erzurum'da Gergin Günler)** Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş., İstanbul, 1999, s. 49.

[256] SPERCO, **Mustafa Kemal Atatürk 1881-1938**, s. 151.

[257] İNÖNÜ, **Defterler (1919-1973), I. Cilt: 1919-1955** (Ahmet Demirel'in ek açıklaması), s. 267.

[258] İsmet İnönü'den aktaran; AYDEMİR, **İkinci Adam, İkinci Cilt: 1938-1950**, s. 45.

Bunlarla da yetinmeyen **İsmet İnönü'nün bir diğer amacı da Atatürk'ü unutturmak, onun Türk toplumu üzerindeki etkisini azaltmak ve dolayısıyla kendisini ön plana çıkarmaktı.** Bu durum, İsmet İnönü'nün icraatlarında hemen görülür. Örneğin, "...Cumhuriyet'le birlikte bastırılan paralara ve pullara yalnızca Atatürk'ün resmi konurken İnönü döneminde Atatürk figürü çıkartılarak yerine İnönü'nün resimleri konulmuştu."[259]

İsmet İnönü'nün -ve ondan sonra iktidara gelen Demokrat Parti'nin (Celal Bayar, Adnan Menderes, vb.)- amacı, Atatürk'ü unutturmak ve onu önemsememekti. Bu tespitimize ilişkin en somut kanıtlardan birisi, 10 Kasım 1938'de ölen Atatürk'ün nâşının, ancak 15 yıl sonra, 10 Kasım 1953'te Anıtkabir'e nakledilebilmiş olmasıdır.

Atatürk'ün nâşının, ancak 15 yıl sonra Anıtkabir'e nakledilmesine gerekçe olarak da savaş yıllarının doğurduğu ekonomik darboğazlar ve imkânsızlıklar gösterilmiştir.[260] Güya, Atatürk'ün ölümünden sonra iktidarda olan Atatürk'ün partisi CHP ve Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, Atatürk'e anıt-mezar yaptırmak için ekonomik olanaklara sahip değillermiş, güya Anıtkabir büyük ve kompleks bir proje olduğu için yapılması yıllarca sürmüş vs. Biz diyoruz ki, bütün yaşamını ülkemizi emperyalist Batı'nın güdümünden kurtarmaya adamış Atatürk'e anıtmezar yaptırmak için ekonomik nedenleri ve zamanı ba-

---

[259] TURAN, Şerafettin; **Türk Devrim Tarihi, 4. Kitap (İkinci Bölüm): Çağdaşlık Yolunda Yeni Türkiye (14 Mayıs 1950-27 Mayıs 1960)**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1999, s. 37.

[260] **A.g.e.**, s. 58-60.

hane etmek kesinlikle inandırıcı değildir. Bu, Atatürk'e yapılmış büyük bir saygısızlıktır.

İsmet İnönü'nün, Atatürk'ü unutturmak ya da *İkinci Adam* psikolojisinden kurtulmak için yaptığı manevralardan birisi de; Atatürk'ün yapıp ettiklerinin önemli bir kısmını içeren, Atatürkçü sistemin özü/simgesi olan ve Atatürk devrimleri olarak bilinen ve 1937 yılında yapılan bir değişiklikle Anayasa'nın 2. maddesine yazılan ***Altı Ok***'u, yani **cumhuriyetçilik, ulusalcılık, laiklik, halkçılık, devletçilik** ve **devrimcilik ilkelerinin** Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'ndan çıkartılmasını sağlamaktı. Nitekim, İsmet İnönü, 25 Mart 1950'de "Kırıkkale'deki konuşmasında 'Altı Ok'un Anayasadan çıkarılacağını açıkladı."[261] Kısaca, "**Atatürk**'ün birçok eserini tersyüz eden, yıkan da **İnönü**'nün tâ kendisidir."[262]

Gerçekten, Atatürk sonrası döneme damgasını vuran İsmet İnönü'nün istediği gerçekleşmiş, 27 Mayıs 1960 Devrimi'nden sonra Kurucu Meclis'in benimsediği 1961 Anayasası'nda **Altı Ok** yer almamıştır. Atatürk'ün devrimlerini anayasadan çıkaran iktidarların ve bu süreçte çaba gösterenlerin (İsmet İnönü vd.) kendilerine "Atatürkçü" demeye hiçbir hakları yoktur.

Sonuç olarak, İsmet İnönü ile Türkiye, adım adım, Batı'nın "Atlantikçi" politikasına angaje olmuştur.[263] **Ata-**

---

[261] İNÖNÜ, **Defterler (1919-1973), I. Cilt: 1919-1955** (Ahmet Demirel'in ek açıklaması), s. 533.

[262] YETKİN, **Karşıdevrim 1945-1950**, s. 26.

[263] İLHAN, Attilâ; **Ulusal Kültür Savaşı**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1998, s. 281.

türk, ulusal bir ekonomi ve ulusal bir kültür kurma çabasındaydı. Bunun için de, Atatürk, yabancı sermayesini ulusallaştırmalar yoluyla, yurtdışına çıkarmayı; ulusal sanayileşme politikasıyla kalkınmayı; emperyalist devletlerle ittifaklardan kaçınmayı ve ulusal bir kültür yaratmak için gerekli örgütlenmeleri gerçekleştirmeyi amaçlamıştır. Oysa, İsmet İnönü, Türkiye'nin gelişmesini bir ekonomi sorunu olarak almamış/alamamış, *bir kültür sorunu* olarak görmüştür.[264]

Zaten, *Altı Ok*'un anayasadan çıkartılması da gösteriyor ki, Atatürk'ten sonra Türkiye, Atatürk'ün belirlediği yoldan saptırılarak farklı bir rotaya sokulmuş ve emperyalist Amerika'nın peşine takılmıştır. Atatürk'ten sonrakiler, "Altı Ok"u terk ederek Türkiye'yi "Küçük Amerika" yapmaya çalışmışlardır.[265] Sözgelimi, Atatürk sonrasında "devletçi" sanayileşme politikaları rafa kaldırılmış[266] ve devletçilik ilkesi de 1950'den sonra resmen terk edilmiştir.[267] Celal Bayar, 20 Ekim 1957'de "Otuz yıl sonra Türkiye, küçük bir Amerika olacaktır" demiştir.[268]

---

[264] İLHAN, **Hangi Batı**, s. 195.

[265] PERİNÇEK, **Kemalist Devrim-3: Altı Ok**, s. 7.

[266] KEPENEK, Yakup; **100 Soruda Gelişimi, Sorunları ve Özelleştirilmeleriyle Türkiye'de Kamu İktisadi Teşebbüsleri (KİT)**, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1990, s. 31.

[267] İNSEL, Ahmet; **Düzen ve Kalkınma Kıskacında Türkiye-Kalkınma Sürecinde Devletin Rolü**, Çeviren: A. Sönmezay, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1996, s. 127.

[268] AVCIOĞLU, Doğan; **Millî Kurtuluş Tarihi 1838'den 1995'e, Dördüncü Kitap**, Tekin Yayınevi, İstanbul, 1991, s. 1691.

Kısaca, Atatürk'ün ülkesi ile İsmet İnönü'nün, Celal Bayar'ın, Adnan Menderes'in, Süleyman Demirel'in, Bülent Ecevit'in, Kenan Evren'in, Turgut Özal'ın, Necmettin Erbakan'ın ve onların devamcılarının tasarladıkları ülkenin birbirleriyle hiçbir ilgisi yoktur.

Çünkü, Atatürk'ün ölümünden günümüze, Türkiye'de politik iktidarların ve hükümetlerin yaptıkları biricik şey, Atatürk'ün düşün sisteminden vazgeçmek, mümkün olabildiği kadar kısa süre içinde Atatürk'ü unutturmak ve geleceğimizin güvencesi gençleri, ondan soğutmaktır.

Oysa, Atatürk'ü unutmak/unutturmak kolay değil, Cahit Külebi'nin 1950 yılında yazdığı "Atatürk Kurtuluş Savaşında"[269] şiirinde dediği gibi:

"Davullar zurnalar döğende
Biz seni hatırlarız!

Binip trene gezende
Biz seni hatırlarız!

Önce adını öğrenir çocuklarımız!
Eli kalem tutup yazanda.

Binler yaşa, yurdumuza hizmeti büyük!
Kemal Paşa! Ölümsüz insan! Şanlı Atatürk!"

---

[269] KÜLEBİ, Cahit; "Atatürk Kurtuluş Savaşında", **Türk Dili Aylık Dil ve Yazın Dergisi *Atatürk Özel Sayısı*** (iç.), Sayı: 353, Mayıs 1981, s. 678.

Türkiye'de Atatürk devrimlerine karşı olarak, karşıdevrimci bir süreç ve bilinç inşa edilmiş olmasına karşın, Atatürk'ü unutturmayacak -az sayıda da olsa -gerçek ve radikal Atatürkçü vardır. Atatürk'ün devrimleri ve yapıp ettikleri, tamamlanmamıştır. Bu bağlamda, kısa bir süre önce aramızdan ayrılan Melih Cevdet Anday'ın "Atatürk'ün Bir Saati Vardı"[270] şirindeki dizelerine hep birlikte kulak vermekte yarar görüyoruz:

Atatürk'ün bir saati vardı
Yediveren gül gibi açardı

Atatürk'ün bir atı vardı
Etilerden beri yaşardı

Atatürk'ün bir resmi vardı
Buğday tarlası gibi ağardı

Atatürk'ün bir saati vardı
Durmadı.

Sonuçta, Atatürk karşıtları, yani karşıdevrimciler ne yaparsa yapsınlar, Atatürk'ün devrimleri ve Cumhuriyetin kazanımları bu ülkede pratik edilecektir, onlar Atatürk'ü unutturmada başarılı olamayacaklardır. Çünkü, Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun *Atatürk* kitabında dediği gibi; "Atatürk, kendisini unutmayanlar için, tüken-

---

[270] ANDAY, Melih Cevdet; "Atatürk'ün Bir Saati Vardı", **Atatürk Şiirleri** (iç.), Hazırlayan: M. Celâl, Kavram Yayınları, İstanbul, 1998, s. 44.

mez bir enerji ve optimizma kaynağıdır ve onu unuttur-mamak hepimize kutsal bir vatan borcudur."[271]

1.8. Atatürk, Türkiye'de En Çok Sömürülen Kişidir, Her Kesim Atatürk'ü Kendi Savunduğu İdeolojinin Adamı Olarak Gösterme Gayretindedir; Herkes, Kendince Atatürkçüdür

Tez 8: *Ülkemizdeki neredeyse bütün politik partiler ve oluşumlar, Atatürkçü olduğunu iddia ediyorlar. Bütün kurumlar ve kuruluşlar, Atatürkçü çizgide olduklarını ileri sürüyorlar. İlericiler, gericiler, sağcılar, solcular, sosyalistler, komünistler, faşistler, ırkçılar, etnikçiler, emperyalistlerin yerli işbirlikçileri, ayak takımcıları ve ... herkes Atatürkçü. Herkes onu kendi safında gösteriyor. Günümüz Türkiye'sinde herkes aynı parolayı verip, kendi çıkarlarına uygun kapıdan geçmektedir: Atatürk. Devlet düzenini sömürmek ve toplumun temellerini sarsmak için klikleşmiş ve hatta çeteleşmiş politik gruplar, ekonomik krizlere kaynaklık etmiş olanlar, hayali ekonomik etkinliklerde bulunmuşlar, nice yolsuzluk ve soygunculuklarına meşru kılıf bulmak için Atatürk diyorlar. Bütün bu girişimler, Atatürk'e ve Atatürkçü düşünceye darbe vurmaktadır. Söz konusu kesimlerin yapıp ettiklerinin faturası Atatürk'e ve onun düşün sistemine kesilmektedir. Böylece, ülkemizde Atatürk diye diye, ona en büyük ihanetler yapılıyor.*

Türk toplumunda adeta her kesimin *farklı bir Atatürk*'ü vardır. Bu, en basitinden, insanların evlerinde ve

---

[271] KARAOSMANOĞLU, **Atatürk**, s. 16.

işyerlerinde, çeşitli kurumların, derneklerin, partilerin vb. mekanlarında asılı bulunan Atatürk resimlerinde (fotoğraflarında) görülebilir. Örneğin, Atatürk milliyetçiliğinin dışında bir milliyetçilik söylemi geliştirenlerin odalarında, bürolarında ya da evlerinde asılı olan *Atatürk resmi* (daha çok liderlerinin resmine benzetilen! bir resmi tercih edeler) ile solcuların tercih ettiği Atatürk resmi (kalpaklı resmi) birbirinden farklıdır. Bu farklı resimler bile herkesin farklı bir Atatürk'ü olduğunu gösteriyor.

Atatürk karşıtlarının odalarında Atatürk'ün posterini görmek mümkündür. Herkesin odasında bir Atatürk resmi. Bu Atatürk'ün sömürüldüğünün en açık işaretidir. Yakın zamandan bir örnek vermek istiyorum: Ocak 2003'ün başlarında iflas ettiğini açıklayan ve binlerce yurttaşımızı dolandıran-yurttaşlarımızda soyulma ve dolandırılmalarının nedenlerini biraz da kendilerini sorgulayarak anlasınlar, artık- Konya'daki Endüstri Holding, kamuoyunda İslamcı/yeşil sermaye kuruluşu olarak biliniyordu. Televizyonlardaki haberlerden izlediğimize göre holding binasında tam 500 Atatürk posterinin olduğu ortaya çıktı!..

Ülkemizde, farklı Atatürk fotoğrafı seçenler olduğu gibi, çeşit çeşit Atatürkçüler de vardır. Bu konuda Asım Aslan'ın *Sömürülen Atatürk ve Atatürkçülük* yapıtında yaptığı sınıflama ilgi çekicidir:[272] **Papağan Atatürkçüleri** (sadece Atatürk'ün söz, düşünce ve özdeyişlerini ezberleyip yineleyenler), **tören Atatürkçüleri** (sadece ulusal ve resmi bayramlarda, törenlerde Atatürkçü olanlar), **reklam**

---

[272] ASLAN, **Sömürülen Atatürk ve Atatürkçülük**, s. 157-159.

Atatürkçüleri (Atatürk ile ilgisi olmadığı halde her fırsatta ondan söz edenler), **korku Atatürkçüleri** (korktuklarında, sıkıştıklarında ve zor durumda kaldıklarında Atatürkçü olanlar), **moda Atatürkçüleri** (yalnızca Atatürkçülük modasına uymak için Atatürkçü olanlar), **söylev Atatürkçüleri** (yalnızca Atatürkçülük üzerine söylev çekenler), **ticaret Atatürkçüleri** (Atatürk tüccarlığı yapanlar), **gardırop Atatürkçüleri** (sadece kravat ve papyon takmayı ve Batılılar gibi giyinmeyi Atatürkçülük sayanlar), **tekelci Atatürkçüler** (Atatürk'ün düşün sistemini ve eylemlerini kendi tekellerinde görüp, onu tabulaştıranlar), **Atatürk düşmanı Atatürkçüler** (Atatürk'ün düşün sistemine ve eylemlerine karşı oldukları halde Atatürk'ü sever gibi görünen sahtekârlar), **olağanüstü dönem Atatürkçüleri** (olağanüstü dönemlerde Atatürkçü olup, olağanüstü dönemler sona erince Atatürkçülükten vazgeçenler) ve **siyasal dönem Atatürkçüleri** (hükümetler değiştikçe Atatürkçülük görüşü değişenler). Elbette ki bu listeyi uzatmak mümkündür.

Açıkça görülüyor ki, Atatürk, Türk toplumunda her kesimin sömürdüğü bir insandır. "Faşist ona dayanıyor, komünist ona sığınıyor, yobaz onu savunuyor; sağda o, solda o, ortada o, doğuda o, batıda o... Sömürgeci onu kendi safında görüyor. Nerdeyse Nurcular da, Şeriatçılar da, bu Atatürk furyasından kendilerine hisse çıkaracaklar."[273]

---

[273] TANYOL, Cahit; "Önsöz," BOZKURT, **Atatürk İhtilali** (iç.), s. 17.

Tunaya'nın yerinde vurgusuyla, "Sanki her şey *Atatürkçülük* ve sanki herkes *Atatürkçü*."[274] "Atatürk'ün yeminli düşmanlarından, Kemalizm'i modası geçmiş bir üst yapı devrimciliği sayan tuzu kuru şematik ilericilere kadar herkes, koro halinde Atatürkçülük yapıyor."[275] Sözgelimi, toplumumuzda bazı kesimler ve politik oluşumlar, bir taraftan kendilerini Atatürkçü gösterip bir taraftan da Avrupa Birliği gibi ulusal bağımsızlığımızı tahrip eden oluşumların peşinde koşmaktadırlar. O halde, Nadir Nadi'nin ta 1965 yılında yaptığı bir saptama hâlâ önemini koruyor demektir: "Ulusal bağımsızlık başkalarının uydusu halinde yaşamak anlamına geliyor ve halkçılık ilkesi halkın bir mutlu azınlık elinde cennet vaadleri ile ömrü-billah sömürülmesi sayılıyorsa biz Atatürkçü değiliz!"[276]

Atatürk'ten sonra toplumuzda adeta bir **sahte Atatürkçülük** ya da **kolay Atatürkçülük** süreci yaşanmaktadır. Atatürk'ten sonra Türkiye'yi yönetenler, emperyalist devletlerle yaptığı anlaşmalarla neredeyse ulusal bağımsızlığımızı yok etmiş olmalarına karşın, kendilerini hâlâ Atatürkçü gösterme gayreti içindedirler. Oysa, **gerçek Atatürkçülüğün özü, tam bağımsız Türkiye**'dir. Örneğin, Türkiye, Atatürk'ten sonra, "...içlerine yıllarca Türk

---

[274] TUNAYA, **Türkiye'de Siyasal Gelişmeler (1876-1938), Mütareke, Cumhuriyet ve Atatürk (1918-1938)**, s. 233.

[275] MUMCU, Uğur; **Bütün Yazıları 15: Batı Kulübünde Dans (10 Haziran-31 Aralık 1980 Yazıları)**, um:ag Vakfı Yayınları, Ankara, 1997, s. 187.

[276] NADİ, Nadir; **Ben Atatürkçü Değilim**, Çağdaş Yayınları, İstanbul, 1986, s. 9.

generallerinin bile sokulmadığı Amerikan üsleri orta yerde dururken, ne 'kolay Atatürkçülük'tür bu?.."[277]

Türk toplumundaki *sahte Atatürkçülük*'e en iyi örneklerden birisi, emperyalizmle kucak kucağa olan kimi politikacılarımızın Atatürk'le ilgili resmi törenlerde takındıkları tavırlarda görülebilir. Bu törenlerde, sürekli olarak *"Atam izindeyiz"* sözü dile getirilir. Uğur Mumcu, Atatürk'ün 41. ölüm yıldönümü olan 10 Kasım 1979'da yazdığı bir yazıda şöyle demiştir: "Bugün 10 Kasım. Ülkeyi yokluğa ve karanlığa sürükleyen uğursuz politikacılar yine demeçler verecektir: -Atatürk izindeyiz... Böyle bir günde önemli bir noktaya değinmek isterim. Acaba, 'Atatürk izindeyiz' yollu beylik tören konuşmalarının dışında, Atatürk'ü, Ulusal Kurtuluş Savaşı'mızı Türk halkına, gençliğimize anlatıyor, öğretiyor, benimsetiyor muyuz? Bence hayır; benimsetmiyoruz, öğretmiyoruz, anlatmıyoruz. Biz yalnızca bu işin edebiyatı ile ilgiliyiz: -Atam izindeyiz..."[278] Eğer Atatürk'ün izinde olsak Türkiye, hiç bu hale gelir miydi? Atatürk'ün izinde olsak Türkiye, ekonomik, mali ve politik ipotekler altında olur muydu? Atatürk'ün izinde olsak Türkiye, Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerindeki gibi "Düyunu Umu-

---

[277] MUMCU, Uğur; **Bütün Yazıları 14: Bağımsızlık Gülü (2 Ocak-9 Haziran 1980 Yazıları)**, um:ag Vakfı Yayınları, Ankara, 1997, s. 43.
[278] MUMCU, Uğur; **Bütün Yazıları 13: Ata'm İzindeyiz (7 Haziran-31 Aralık 1979 Yazıları)**, um:ag Vakfı Yayınları, Ankara, 1997, s. 193.

miye" örneği ağır borçlar altına sokulur muydu?[279] **Atatürk'ün izinde olsak Türkiye, IMF'in programlarına göre yönetilir miydi?**

Burada Atatürk'ün bir sözünü anımsatmakta yarar vardır. Ağustos 1929'da Atatürk'ün sağlığının bozulduğuna ilişkin haberler yaygınlaşmıştır. Bunun üzerine Atatürk, 9 Ağustos 1929'da Ankara'da kendisini görmeye gelen halka hitaben şöyle demiştir: "Benim için zahmet ediyorsunuz. Bundan mahcup oluyorum. Beni görmek demek behemehal yüzümü görmek değildir. Benim fikirlerimi, benim duygularımı anlıyorsanız ve hissediyorsanız bu kâfidir."[280] **Atatürk'ten sonra ise Atatürk'ün fikirleri bir kenara terk edildi, onun yerine sürekli törenler düzenlendi. Atatürk, resmi ideoloji içinde düşünceleriyle, sözleriyle, yapıp ettikleriyle ve devrimleriyle değil, sadece yapılan törenlerle gündeme taşındı. Hatta, neredeyse bu törenler sayesinde adeta bir *tören Atatürkçülüğü* inşa edildi. Oysa, Atatürk'ün fikir sisteminden uzaklaşıp, onu sadece törensel bağlamda ele almak Atatürkçülük olamaz.**

Türkiye'nin her yerine Atatürk'ün anıtları yapıldı. Bu elbette, sevindirici bir gelişmeydi. Ancak, Atatürk, ülkemizde sadece, anıtlarıyla, büstleriyle ve resimleriyle anılıyor. Bunlarla birlikte, asıl önemli olan Atatürk'ün düşün sistemini, ekonomi politik ilkelerini yaşama geçir-

---

[279] MUMCU, Uğur; **Bütün Yazıları 30: Paşa Tasarrufları (1 Ocak-16 Haziran 1988 Yazıları)**, um:ag Vakfı Yayınları, Ankara, 1997, s. 278.

[280] ATATÜRK, **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II (1906-1938)**, s. 279.

mektir. Bu çerçevede, Dietrich Schlegel, Atatürk'e ilişkin önemli bir saptama yapmıştır: "Daha çok Atatürk'ün siyasi fikirlerinin ele alınmasını dilerim. Atatürk, sadece bir anıt olarak anılmayı hak etmemiştir. Atatürk o zaman 'ölürdü.' Anıtlar, taş, bronz veya mermerden yapılmışlardır ve yaşamazlar. Atatürk'ün fikirleri dogmatikleştirilmeden derinlemesine ele alınırsa Atatürk yaşar. Bunu coşkulu bir dille söylemek isterim. Kemalizm, dâhiyane bir ilkedir. Kemalizm, dâhiyane ve siyasi bir liderlik ilkesidir."[281]

Atatürk, sömürge karşıtıydı, devletçiydi, halkçıydı, laikti ve devrimciydi. Sözgelimi, Atatürk, "Kamu hizmetlerinin, ekonomik ihtiyaçların kazanç amacı gütmeyen devlet eliyle sağlanmasının halkın yararına olacağı inancındaydı. Bugün küçük bir azınlığın bolluğa erişmesini halkın bolluğa erişmesi gibi göstermeye çalışanlar, onun modası geçmiş hükmünü verdiği liberal bir ekonomi anlayışında diretenler Atatürkçüyüz diyorlar."[282] Türk toplumuna egemen olanlar, artık günümüzde kendi çıkarları bakımından Atatürk'ün liberalizm yanlısı olduğunu yaymaya çalışıyorlar. Oysa, **Atatürk'ün liberalizm ile hiçbir ilgisi yoktur.**

Yine, "Partizanına kaymakam dövdüren cehennemlik bir adam kürsüden: -Atatürk, diye bağırıyor. Atatürk diye diye, halkın nafakasına sömürücü hortumlar

---

[281] OZANKAYA, **Dünya Düşünürleri Gözüyle Atatürk ve Cumhuriyeti-Söyleşiler**, s. 92.

[282] CUMALI, **Ulus Olmak-Atatürk Denemeleri**, s. 14.

uzatılıyor, Atatürk diye diye, ağalar saltanatının duvarları yükseltiliyor."[283]

Bütün bunlar, Atatürk'ün düşün sisteminin, devrimlerinin ve eylemlerinin içini boşaltmanın en iyi yoludur. Örneğin, Türkiye'de başbakanlık yapmış olan Mesut Yılmaz, kalkıp şunu diyebiliyor: "AB için çabalarımız Atatürk'ün gösterdiği yolda ilerlemek demektir."[284] Buna ilaveten, "Yürütülmekte olan ABD, NATO, IMF, GB ve AB politikaları hep Atatürkçülük adınadır. *'Türkiye'yi Avrupa ile bütünleştirecek olan güç 1919 ruhudur', 'AB'ne giriş ulu önder Atatürk'ün Türkiye'ye gösterdiği batılılaşma hedefinin zorunlu bir sonucudur', 'Gümrük Birliği Protokolü Atatürk'ün eseridir'*"[285] biçiminde değerlendirmeler yapılmaktadır. Bütün bunlar, Atatürk'ü yanlış algılama ve değerlendirmeden öteye gitmez. Örneğin, Atatürk'ten sonra Türkiye, Avrupa Birliği'ne tek yanlı bağlanmıştır. En azından "Atatürkçülük tek yanlı bağlanmak değildir."[286] Mumcu'nun yerinde belirlemesiyle; "Atatürkçülüğü, 'tam bağımsızlık' inancından ayırmanın ve çok yönlü uluslararası ipotekleri 'Atatürkçülük' adına savunmanın hiç olanağı yoktur."[287]

---

[283] ALTAN, **Atatürk'ün Sosyal Görüşleri**, s. 5.

[284] Mesut Yılmaz'dan aktaran; MANİSALI, **Yirmibirinci Yüzyılda Küresel Kıskaç Küreselleşme, Ulus-Devlet ve Türkiye**, s. 87.

[285] AYDOĞAN, **Avrupa Birliği'nin Neresindeyiz? Tanzimattan Gümrük Birliğine**, s. 72.

[286] MANİSALI, **Yirmibirinci Yüzyılda Küresel Kıskaç Küreselleşme, Ulus-Devlet ve Türkiye**, s. 87.

[287] MUMCU, Uğur; **Bütün Yazıları 16: Esir Teşebbüs (1 Ocak-19 Haziran 1981 Yazıları)**, um:ag Vakfı Yayınları, Ankara, 1997, s. 22.

Ülkemizi yönetenlerin yaptıklarının Atatürk'ün yolunu izlemekten başka bir şey olmadığını sık sık vurgulamaları, oldukça düşündürücüdür. Hatta şimdilerde ve geçmişte kendilerini Atatürkçü ilan eden politik partiler ve oluşumlar "Atatürk yaşasaydı, bize oy verirdi, bizim politikamızı benimserdi" biçiminde temelsiz iddialar ortaya atmaları şaşırtıcıdır. Atatürk'ün çok yakını olan Falih Rıfkı Atay, ünlü yapıtı olan *Çankaya*'da "Ara sıra: - Atatürk sağ olsa ne yapardı? gibi bir sual duyulur. Ben cevap vereyim mi? Topumuza birden lânet okurdu", der.[288] Basit ve yakın tarihe ait bir örnek: Atatürk, 30 Ağustos 1925'te Kastamonu'da yaptığı bir konuşmada; "Efendiler ve ey millet, iyi biliniz ki, Türkiye Cumhuriyeti şeyhler, dervişler, müritler, mensuplar memleketi olamaz. En doğru, en hakikî tarikat, tarikatı medeniyedir. ... Medeniyetin emir ve talep ettiğini yapmak insan olmak için kâfidir,"[289] demişti. 72 yıl sonra kendilerini Atatürkçü olarak gösteren iktidardaki politik partiler, ülkeyi şeyhler, dervişler, falcılar, büyücüler, üfürükçüler ve müritler ülkesi yaptıkları gerekçesiyle, Atatürk'ün "bu memleketin hakikî sahibi olan Türk milletinin münevver evlâtları"[290] olarak gördüğü ordunun inisiyatifiyle çıkarılan *28 Şubat Kararları* ile iktidardan uzaklaştırıldılar. Bu bağlamda, Atatürk'ün 31 Ekim 1924'de Cumhuriyet'in birinci yıldönümü münasebetiyle *Vakit Gazetesi* muhabirine verdiği

---

[288] ATAY, Falih Rıfkı; **Çankaya, Cilt: V**, Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş., İstanbul, 1999, s. 79.

[289] ATATÜRK, **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II (1906-1938)**, s. 225.

[290] **A.g.e.**, s. 302.

demeçte dile getirdikleri, günümüz politik arenasında önemli bir problematik alanı olan ve *28 Şubat Sürecinin* başlamasına kaynaklık eden güç odaklarına önemli bir uyarı olarak görülebilir: "Artık Türkiye, din ve şeriat oyunlarına sahne olmaktan çok yüksektir. Bu gibi oyuncular varsa, kendilerine başka taraflarda sahne arasınlar."[291] Hatta, Atatürk, yaptığı devrimleri benimsemeyen zihniyetlerin darmadağın edileceğini ileri sürmüştür. Bu bağlamda, Atatürk'ün 30 Ağustos 1925'te Kastamonu'da yaptığı bir konuşma oldukça radikaldir: "Efendiler, yaptığımız ve yapmakta olduğumuz devrimlerin amacı, Türkiye Cumhuriyeti halkını tamamen çağdaş ve bütün anlam ve şekilleriyle uygar bir toplum haline ulaştırmaktır. Devrimlerimizin asıl ilkesi budur. Bu hakikati kabul edemeyen zihniyetleri darmadağın etmek zorunludur. Şimdiye kadar milletin beynini paslandıran, uyuşturan bu zihniyette bulunanlar olmuştur. Herhalde zihniyetlerde mevcut hurafeler bütünüyle atılacaktır. Onlar çıkarılmadıkça beyine hakikat nurlarını yerleştirmek olanaksızdır."[292]

---

[291] ATATÜRK, **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri III (1918-1937)**, s. 108. *28 Şubat Süreci*, Türkiye'de Atatürk sonrası dönemde gittikçe palazlanan irticaya karşı verilen savaşımın en önemli adımlarından birisi olarak görülebilir. 28 Şubat Süreci, Türk tarihi ve özellikle ulusal demokratik devrimimiz içinde önemli aşamalardan biridir. 28 Şubat Süreci, kahraman Türk ordusunun Cumhuriyet ve laiklik karşıtı güçlere karşı bir refleksidir. Söz konusu süreç, **Atatürkçülüğün irticaya karşı yeni taarruzudur**. Perinçek'in 28 Şubat Sürecini, "irticaya, mafyaya ve yeni Sevr tertiplerine" karşı bir süreç olarak değerlendirmesi ilgi çekicidir (PERİNÇEK, **Kemalist Devrim-3: Altı Ok**, s. 9).

[292] ATATÜRK, **Din ve Laiklik Üzerine**, s. 92.

Bütün bunlar gösteriyor ki, ülkemizde, Atatürk konusunda iki yüzlülük yaşanmaktadır. Türkiye'de politik elitler, her fırsatta Atatürk'ü çok sevdiklerini dile getiriyorlar, onun anısına törenler düzenliyorlar ve Atatürkçü olduklarını sürekli bir biçimde beyan ediyorlar. Ancak, Atatürk'ü çok önemsediğini vurgulayanlar, onu ve anısını korumak için yasa çıkarmak zorunda kalınmasını utanç verici bir durum olarak görmüyorlar mı?

25 Temmuz 1951 Tarih ve 5816 Sayılı Atatürk Aleyhinde İşlenen Suçlar Hakkında Kanun'un ana maddeleri aşağıdaki gibidir:

"Md. 1- Atatürk'ün hatırasına alenen hakaret eden veya söven kimse, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Atatürk'ü temsil eden heykel, büst veya abideleri veyahut Atatürk'ün kabrini tahrip eden, kıran, bozan veya kirleten kimseye, bir yıldan beş yıla kadar ağır hapis cezası verilir.

Yukarıdaki fıkralarda yazılı suçları işlemeye başkalarını teşvik eden kimse, asıl fail gibi cezalandırılır.

Md. 2- Birinci maddede yazılı suçlar, iki veya daha fazla kimseler tarafından toplu olarak veya umumi veya umuma açık mahallerde yahut basın vasıtasıyla işlenirse hükmolunacak ceza yarı nispetinde artırılır.

Birinci maddenin ikinci fıkrasında yazılı suçlar, zor kullanılarak işlenir veya bu suretle işlenmesine teşebbüs olunursa, verilecek ceza bir misli arttırılır."[293]

Aslında, yukarıdaki kanun, Atatürk'ün düşün sistemi ve devrimleri için yüz kızartıcı bir olaydır. Atatürk'ü küçümsemek için herhalde bundan daha iyi bir yol bulunamazdı. Yaşamı boyunca Türk ulusu için çalışmış, onu yüceltmiş, Anadolu halkının koşullarını daha iyi hale getirmek için yoğun çaba göstermiş büyük önder Atatürk'ün anısını yasa yoluyla korumak acı vericidir ve oldukça hazindir.[294] Ne hazindir ki, ülkemizde, "Atatürk'ün bütün devrimlerini yıkarken Atatürk'ü korumak için yasa çıkaranlar Atatürkçüyüz diyorlar."[295] **Türkiye'de Atatürk'ü korumak için yasa çıkarılması, üzerine düşünülmesi gereken bir konudur ve Atatürk'ün düşüncelerinin ne denli itibar gördüğünün de bir göstergesidir.**

Kısaca, Atatürk, toplumumuzda çoğu kesim tarafından sömürülmektedir. Ülkemizdeki politik oluşumlar, özellikle de partiler ve çoğu kesim, kendilerini Atatürkçü olarak göstermelerine karşın, gerçekte Atatürkçülükle ilgileri yoktur. Çünkü, Atatürk sonrasında öne çıkan politik eğilimler, sömürge karşıtı değildirler, devletçilikten uzaktırlar, halkçı bir anlayışa karşıdırlar, üstelik laik ve devrimci özelliklerden de mahrumdurlar.

---

[293] TURAN, **Türk Devrim Tarihi, 4. Kitap (İkinci Bölüm): Çağdaşlık Yolunda Yeni Türkiye (14 Mayıs 1950-27 Mayıs 1960)**, s. 271.
[294] ASLAN, **Sömürülen Atatürk ve Atatürkçülük**, s. 89.
[295] CUMALI, **Ulus Olmak-Atatürk Denemeleri**, s. 14.

1.9. Atatürk, Türkiye'de Sürekli Bir Biçimde Düşmanca Tavırlara ve Saldırılara Maruz Kalmaktadır

Tez 9: *Türkiye'de muazzam bir Atatürk düşmanlığı vardır. Ülkemizde çoğu kesim Atatürkçü gözüküp, aslında Atatürk düşmanlığı yapmaktadır. Atatürk, en fazla düşmanı olan kişidir. Türkiye'de Atatürk'ün düşün sisteminin tamamlandığını ve onun modasının geçtiğini ileri süren -başta Numaracı Cumhuriyetçiler olarak bilinen yeni mandacılık çığırtganları - güç odaklarının gitgide öne çıktığını görüyoruz. Oysa, Atatürk'ün düşün sisteminin ve eylemlerinin bittiğini söylemek, büyük bir tarihsel yanılgıdır, "gaflet, dalâlet ve hatta hıyânet" içinde bulunmaktır.*

Türk toplumunda Atatürk öldükten sonra, Atatürk ve onun savunduğu sistem marjinal bir hale gelmiştir. Neredeyse *Kemalistim*[296] *ya da Atatürkçüyüm demek, ya da Atatürk'ten söz etmek* bir zaaf olarak algılanmaya başladı, özellikle de entelektüellerimiz arasında. **Atatürk'e karşıt olmak, ülkemizde prim yapmaya başladı. Bu tespitimiz için gazetelerdeki köşe yazarlarının yazılarını okumak ve holdinglerin televizyon kanallarını izlemek**

---

[296] Biz bu çalışmamızda, "**Kemalist**" ve "**Kemalizm**"den ziyade "Atatürkçü" ve "Atatürkçülük" tabirlerini kullanmayı tercih ettik. Zaten, Atatürk'ün kendisinin de "**Kemalist**" tabirinden hoşlanmadığı anlaşılıyor. Sözgelimi, Karabekir, "Kemalist tabirinin sakatlığını 1922 senesi nihayetinde Bursa'da Gazi Paşa'ya Fevzi Paşa'nın yanında izah ettim. Hiç ses çıkarmadı," diyor. KARABEKİR, Kâzım; **İstiklâl Harbimiz 5**, Yayına Hazırlayan: F. Özerengin, Emre Yayınları, İstanbul, 2000, s. 2227.

yeterlidir. Türkiye'de neredeyse bütün köşe başları, kendilerini Atatürkçü olarak gösteren *sözde Atatürkçü* ya da Atatürk düşmanları ile doludur.

Günümüzde, Türkiye'de Atatürk düşmanlığı yaygındır. Atatürk düşmanlığı, Atatürk'ün yaşadığı çağda da vardı. Ancak, Atatürk düşmanlığı onun ölümünden bu yana yoğun bir biçimde arttı.

Türkiye'de Atatürk düşmanlığının olduğu çeşitli yazarlarımız tarafından dile getirilmiştir. Örneğin, Rasih Nuri İleri, Türkiye'de Atatürk düşmanlığının ne denli yaygın olduğuna şöyle dikkat çekmiştir: "1. Bay Kenan Evren, Atatürk diye diye, Atatürk'ün eserlerini birer birer yıktı, Partisini kapattı, mirasını gasp etti, bölücülüğe neden oldu. 2. İslamcı, Şeriatçı kesim Atatürk düşmanlığı bayrağını kaldırdı. 3. Kürt milliyetçiliği onu baş düşman ilan etti. 4. Pazar ekonomisi bayraktarları, liberal kapitalizm, özelleştirme temsilcileri ona, eserine tümden karşı."[297]

Gerçek ve radikal Atatürkçü kesim dışındaki Türk aydını, Atatürk konusunda dürüst değildir. Çünkü onlar, çoğu zaman Atatürk'ün düşün sistemini kendi kişisel amaçları çerçevesinde kullanmaktadırlar. Bu, düşün yaşamımızın sadece bir görünümüdür. Burada, Tarık Zafer Tunaya'nın önemli tespitlerini aktarmakta yarar görüyoruz: "... herkes Atatürkçü... Eseri ile düşüncesi ile içten ilgileri olmayanlar, ellerinde olsa O'nu bir kaşık suda boğacak ve yaptıklarını kökten baltalamayı ilk iş edinecek

---

[297] İLERİ, Rasih Nuri; **Atatürk ve Komünizm-Kurtuluş Savaşı Stratejisi**, Scala Yayıncılık, İstanbul, 1999, s. 16.

olanlar, O'ndan yana görünüyorlar. Atatürkçülüğü kişisel amaçlarını perdeleme vasıtası saymak, devrim ilkelerini kendi istekleri yönünde açıklamak ve bir tür düşünce tekeli kurmak fikir hayatımızın olağan manzaralarından sayılıyor."[298]

Ülkemizde Atatürk, çeşitli düşmanca saldırıların yanı sıra, bir de farklı kesimlerce, sürekli olarak -çoğu kez de dolaylı yollardan -eleştirilmektedir. Bu bağlamda, Mango, *Atatürk* kitabında; Atatürk'ün sayısız muhalifi olduğunu bildirmiştir: "Geleneklerine bağlı Müslümanlar, onun laik gelişme ilkelerinde putperestliğin gölgesini görüyor ve gâvurları taklit ettiğine inanıyorlardı. Bazıları ise onu, ilkeleri olmayan otoriter bir yönetici olarak görüyordu. ... Kürt milliyetçileri, onu kendilerini asimile etmeye çalışmakla suçlarlar. Türk-karşıtı milliyetçiler Atatürk'ün itibarını zedelemek için çabalamaktadırlar. Ayrıca Türk ya da Türk olmayan Marksistlerin de kendilerine özgü eleştirileri vardı."[299]

Atatürk'ün farklı kesimlerce eleştirilmesi ve ilgisiz kesimlerce sömürülmesi bir yana, onun düşün sistemi ve eylemleri, günümüzde entellektüellerin, yasa koyucuların ve politikacıların büyük bir kısmı tarafından bir kenara bırakılmıştır. Bu bağlamda, en radikal tavır ise *Numaracı Cumhuriyetçiler*e (II. Cumhuriyetçi denen emperyalizm yanlıları) aittir.

---

[298] TUNAYA, Tarık Zafer; **Devrim Hareketleri İçinde Atatürk ve Atatürkçülük**, Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş., İstanbul, 1997, s. 11.

[299] MANGO, **Atatürk**, s. 1-2.

İkinci Cumhuriyetçiler, "Yeni Mandacılar"dır. Onlar, Atatürk'e saldırırken, onun eserini, "birinci cumhuriyet" olarak nitelendirirler. İkinci Cumhuriyetçiler, yani ***Numaracı Cumhuriyetçiler*** günümüz sistemindeki bütün olumsuzlukları Atatürk'ün yapıp ettikleriyle ilişkilendirirler. *İkinci Cumhuriyetçi* denen bir kısım zevât, "... ülkemizdeki cumhuriyet rejiminin tüm açmazlarını sanki Atatürk'ün kusuru imiş gibi göstererek, ülkemizin kurtarıcısını Türk halkının gözünden düşürme çabası içine girmektedirler. Saldırının yanı sıra istedikleri bazı değişiklikleri de 'ikinci cumhuriyet' adı altında medyanın olanaklarından yararlanarak kamuoyuna empoze etmektedirler."[300]

***Numaracı Cumhuriyetçiler*, Atatürkçü düşün sistemini, modası geçmiş, bayatlamış ve çağın gerisinde kalmış olarak görüyorlar ve bir an evvel Atatürk'ün düşüncelerinden ve devrimlerinden kurtularak Batı emperyalizmiyle kucaklaşmak için yoğun bir çaba gösteriyorlar.**

İkinci Cumhuriyetçilerin tavırları, Batılı emperyalistlerin istediği doğrultudadır. İkinci Cumhuriyetçiler gibi Batılı emperyalistler de Türkiye'de Atatürkçülüğün bittiğini ilan etmektedirler. Nitekim, CIA'nın eski Ortadoğu sorumlusu Graham Fuller, 1990 yılında Türkiye'de yaptığı araştırmadan sonra hazırladığı raporda; ülkemizde, Atatürkçülüğün bittiğine ilişkin temelsiz bir saptamada

---

[300] ÇEÇEN, Anıl; "Atatürk Cumhuriyeti ve İkinci Cumhuriyetçilik", ***Yeni Türkiye* Cumhuriyet Özel Sayısı: Cumhuriyet 1923-1998 Dönemi Değerlendirmesi I- Genel Değerlendirme ve İdeoloji** (iç.), Sayı: 23-24, Eylül Aralık 1998, s. 689.

bulunmuş ve Türkiye'ye yeni kimlik olarak da *"Ilımlı İslam'ı"*[301] önermiştir.

Atatürk'ün düşün sistemini ve eylemlerini üstü örtülü bir biçimde yok etmek isteyenlerin, onun misyonunun ve Cumhuriyetin kazanımlarının modasının geçtiğini iddia edenlerin, Cumhuriyetin I. döneminin sona erdiğini söyleyip II. Cumhuriyetten dem vuran *numaracı cumhuriyetçilerin*, Türkiye'yi *küçük Amerika* yapmak isteyenlerin, özelleştirme adı altında devletin iktisadi teşebbüslerini (KİT'leri) yakın çevrelerine ve *prenslerine* devredenlerin, IMF programları/reçeteleri ve Avrupa Birliği'nin dayatmalarıyla ülkemizi yönetenlerin, **"Demokraside çare, IMF'de para tükenmez"**[302] diyenlerin, kısaca Atatürk'ü ve onun devrimlerini unutturmak isteyenlerin, bu zengin ve güzel yurdumuzu ne hale getirdikleri açıkça ortadadır.

Ayrıca, aydınlarımız arasında Atatürkçülük/Kemalizm'in aşıldığına ilişkin bir başka anlayış, bizi Türkiye'nin "post-Kemalist" duruma geçtiğine inandırmaya yöneliktir. Kemalizm/Atatürkçülük üzerine çalışmaları olan Levent Köker, 2001 yılında yayımlanan "Kemalizm/Atatürkçülük: Modernleşme, Devlet ve Demokrasi" başlıklı makalesinde şöyle diyor: "... Türkiye Cumhuriyeti ve Türkiye toplumu, Kemalizm/Atatürkçülük ideolojisini eleştirerek aşma anlamında bir 'post-Kemalist' süreci yaşama potansiyelini hayata geçirme imkânına da

---

[301] PERİNÇEK, **Kemalist Devrim-1, Teorik Çerçeve**, s. 16.

[302] MUMCU, Uğur; **Liberal Çiftlik**, um:ag Vakfı Yayınlan, Ankara, 1998, s. 19.

kavuşmuştur."[303] **Oysa, Türkiye, gerçek anlamda, Kemalizm/Atatürkçülük ideolojisine göre bir yapıya kavuşmadı ki, "post-Kemalist" süreçten söz edelim. Eş deyişle, Atatürk'ün düşün sistemi, onun ölümünden sonra pratik edilmedi ki, ondan başka bir aşamaya geçilmiş olsun?**

Atatürk ve onun düşün sisteminin asla modası geçmez. Atatürk'ün çağının sona erdiğini bildirmek, büyük bir aymazlıktır. Çünkü, onun düşün sistemi ve devrimleri asla geçmişte kalamaz ve bağlamları geçmişle sınırlı tutulamaz. Atatürk'ü salt *geçmiş* olarak değerlendirmek de büyük bir hatadır, çünkü asıl olan şudur: O, *gelecek*tir. Tıpkı, Yusuf Kemal Tengirşek'in dediği gibi; "Mustafa Kemal Paşa, 'Geçmiş' değil, GELECEK'tir."[304] Atatürk'ün öldüğü gün Abidin Daver, onun için çok doğru bir tespit yapmıştı: "O, dünya durdukça, Türk tarihinde ve insanlık tarihinde yaşayacaktır."[305] Bundan hiç kimsenin kuşkusu olmasın. Atatürk, insanlık tarihinin gördüğü ve belki de görebileceği en büyük şahsiyetlerden birisidir.

Sonuç olarak, Atatürk'ün ölümünden sonraki toplumsal yapımız/düzenimiz ile Atatürk'ün düşün sistemi/devrimleri arasında herhangi bir paralellik kurmak

---

[303] KÖKER, Levent; "Kemalizm/Atatürkçülük: Modernleşme, Devlet ve Demokrasi", **Modern Türkiye'de Siyasî Düşünce, Cilt: 2, Kemalizm** (iç.), Editör: A. İnsel, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001, s. 111.

[304] Yusuf Kemal Tengirşek'den aktaran; BOZDAĞ, **Atatürk'ün Avrasya Devleti**, s. 48.

[305] DAVER, Abidin; "O Yaşıyor", **Cumhuriyet Gazetesi** (iç.), 10 Kasım 1938, s. 2.

mümkün değildir. Türkiye'de Atatürk sonrası egemen olan politik elitler -başta İsmet İnönü olmak üzere, Adnan Menderes, Süleyman Demirel, Bülent Ecevit, Kenan Evren, Turgut Özal, Necmettin Erbakan, vd. -Atatürk'ün düşün sisteminden ayrı bir yol izlemişlerdir. Ancak, bu politik elitlerin tamamı kendilerini Atatürkçü olarak göstermişler ve Atatürk'ün yolundan ayrılmadıklarını belirtmişlerdir. Atatürk'ün ölümünden sonra Atatürkçü düşün sistemini terk etmek sadece politik elitlerde değil, çoğu kesimde de görülmüştür. Atatürk, görüşleriyle değil, törenlerle ve heykelleriyle gündemde tutulmuştur. Adeta, toplumumuzda bir tören Atatürkçülüğü öne çıkartılmıştır. Atatürk'ün sadece adı resmi ideolojiyle özdeşleştirilmiştir. Oysa, resmi ideoloji kendisini Atatürk'e göre yapılandırmamıştır. Atatürk'ten sonra onun devrimlerinden birer birer vazgeçilmiştir. Ülkemizin ekonomi politik manzarasına baktığımızda bu durum açıkça görülür. Ülkemiz, Atatürk'ten sonra tarikatların, cemaatlerin, şeyhlerin, dervişlerin ve müritlerin kendilerini yeniden inşa ettikleri bir yer haline gelmiştir. Bunun Atatürkçülükle ilgisi ne? Ayrıca soruyoruz; Atatürk'ün ölümünden sonra Türkiye'yi çok planlı ve programlı bir şekilde emperyalist Batı'ya, yani Avrupa Birliği ve Amerika ve onların IMF gibi kuruluşlarına bağımlı hale getirenlerin, Türkiye'ye mandacılığı ve sömürge anlayışını yerleştirenlerin Atatürkçü düşün sistemiyle ne ilgisi vardır? Bugün tek başına iktidarda olan AKP Hükümeti'nin Atatürk ile bir ilgisi olabilir mi? Eğer, AKP Hükümeti, Atatürkçü çizgiyi izlemiş olsaydı, Amerikan ve İngiliz emperyalizmine (küreselleşmeye) karşı Batı-dışı mazlum milletlerden olan Irak'tan yana tavır takınırdı. Oysa, mevcut hükümet ne

yapıyor? Tıpkı, Ulusal Bağımsızlık Savaşı'nda Damat Ferit Hükümeti ne yapıyorsa, onu yapıyor. Peki, Irak'a, Afganistan'a, Ortadoğu'ya ve Türkiye'ye yönelik Amerikan emperyalizmi karşısında Atatürk'ün kendisinin kurduğu Cumhuriyet Halk Partisi ne yapıyor? Yanıt: Atatürk'ün kurduğu Cumhuriyet Halk Partisi ile günümüzdeki Cumhuriyet Halk Partisi aynı çizgide olmadıkları için, onlar da hiçbir şey yapmıyor.

2. BÖLÜM

~

2. KAPİTALİZMİN VE EMPERYALİZMİN YENİ BİÇİMLERİ

2.1. Kapitalizmin ve Emperyalizmin Yeni Biçimi Olarak *Küreselleşme*

"Önce Kristof Kolomb buldu Amerika'yı,
Sonra biz.
Umutlar azaldı, günden güne, mutluluklar
Ve ekmeğimiz.

Bir çocuk ağlarsa dağ başında
Gözyaşında Amerika akar.
Vurdularsa birini, kanı şorladıysa
Bilin ki o kurşunlarda Amerika var.

Kişi kişiye köle tutulduysa, asıldıysa
Darağaçlarında Amerika var.
Ama biz yine de direneceğiz
Sonuncumuza kadar."[1]

---

[1] KÜLEBİ, Cahit; "Amerika" (1971), **Bütün Şiirleri** (iç.), Adam Yayınları, İstanbul, 1994, s. 246.

Temel İddiamız: *Çağımızın en ciddi meselesi ve moda söylemi olan, bütün toplumları, özellikle de Batı-dışı mazlum toplumları yakından ilgilendiren ve insanlığın başına büyük belalar açan küreselleşme, kendisine farklı anlam yüklemeleri yapılan bir fenomendir. Küreselleşme, günümüz Batı dünyasının sosyal, ekonomik, politik ve kültürel temelleri olan kapitalizm ve emperyalizmin yeni adıdır, dolayısıyla iddia edilenlerin tersine yeni bir süreç değildir. Küreselleşme, kapitalizmle yaşıttır ve onunla eş anlamlıdır. Küreselleşme, 16. yüzyılda temellenen, ancak 19. yüzyılda dünya toplumlarına önemli ölçüde nüfuz eden kapitalizmin, günümüzde yerküreyi kaplaması, dünyanın tamamına yayılması ve insanlığın başına bela olmasıdır. Yalnızca Batı'nın çıkarına olan küreselleşme, ulus-devlet yapılarını tahrip etme ve ulusal bağımsızlıklara meydan okuma çabasıdır. Küreselleşme, öznesi Avrupa Birliği ve Amerika olan ve onların çıkarları doğrultusunda, dünyayı küçülten, toplumlar için belirleyici konumdaki ekonomi, politika ve kültür gibi ana öğeleri ulus-devlet üstü bir noktaya taşıyan, toplumlar üzerinde denetim kuran ve özellikle Batı-dışı mazlum toplumları tarih sahnesinden yok etmeye kaynaklık eden emperyalist bir süreçtir. Küreselleşmeyi, Batı-dışı mazlum toplumların iyi düşünmesi gerekir, yoksa her zaman Batı'nın sömürüsüne maruz kalırlar, tarihte yerlerinde saymaya ve dinlenmeye devam ederler.*

1990'ların ortalarından itibaren "Türkiye'deki bankalarda döviz mevduat hesaplarının Türk lirası değeri, Türk lirası mevduat hesaplarını aşmış"[2] durumda. Bu

---

[2] KAZGAN, Gülten; "Türkiye, Bağımlılığını Perçinledi", **Ekonomik Bağımsızlık, Ulusal Kalkınma ve Sanayileşme İçin Gümrük**

durum, Amerika'nın Türkiye ekonomisi üstündeki gücünün ve etkisinin ne denli fazla olduğunun en önemli işaretlerinden birisidir. Günümüzde bankalar, piyasalar ve çarşılar dolar ekseninde hareket ediyor. Her yeri dolar satıcıları kaplamış, ama alıcıları az.

Doları merak etmediğimiz gün var mı? Bankalarda Türk Lirası mevduat hesabı yerine döviz mevduat hesapları açtırmıyor muyuz? Dolarları cüzdanlarımızın en iyi yerlerinde, itinalı bir biçimde saklarken, aynı ihtimâmı acaba neden Türk Lirasına göstermiyoruz? Bütün yatırımlarımızı neden dolar olarak yapıyoruz? Kardeşimize ve en yakın dostlarımıza ödünç para verirken -çoğu kez de paramız olduğu halde yalan söyleyip vermiyoruz- Türk Lirası olarak değil de neden dolar olarak veriyoruz?

Son yıllarda, Türkiye'de çıkan gazetelerin gündemleri ve çoğu kez manşetleri, niçin dolarla ilgili haber ve verilerle dolu? Dolar yetmiyormuş gibi, bir de Euro Türkiye'nin gündemini neden işgal etmeye başladı? İnsanlarımızın gündeminde ve diyaloglarında dolar ve Euro niye böyle önemli hale geldi? **Bir dolarlaştırma (dolarizasyon) ve eurolaştırma (eurozasyon) sürecinde ya da döneminde mi yaşıyoruz?**

Dolarlaştırma ve eurolaştırma döneminde acaba neden bilgisayar ve elektronik kültürün şekillendirdiği sanal bir dünyaya (simülasyon durumuna) doğru sürükleniyoruz? Dünyaya neden büyük şirketler ya da şirketler topluluğu olan Amerika egemen olmaya başladı? Prog-

---

Birliğine Hayır (iç.), Türk Devrim Kurumu Yayınları, Ankara, 1996, s. 81.

ramlanmış toplum anlayışının öne çıktığı bir dönemde, ulus-devletler programlı bir biçimde neden zayıflatılmaya çalışılıyor? Dolarlaştırma ve eurolaştırma döneminde dünyayı niçin bir belirsizlik paradigması ve risklerin egemenliği şekillendiriyor? İnsanlık acaba yeniden -ama eskisi gibi değil- bir imparatorluk dönemine mi giriyor? Bugün, insanlığın önünde neden büyük sorunlar var? Kâr, neden her türlü insansal değerin önüne geçti? Niçin/nasıl/neden dünyanın yerine Amerika ikame etti? Dünya, Amerika'nın istediği her şeyi yapmasına nasıl oluyor da ses çıkarmıyor? Dünya, neden Amerikanlaşıyor?

İşte, yukarıdaki soru(n)lar, küreselleşmeyi doğru anlamamıza yardımcı olacaktır. Çünkü, onlar doğrudan küreselleşme fenomeni ile ilgilidir ve hatta o fenomenin bizatihi kendisidir.

Anthony Giddens'ın dünya çapındaki toplumsal ilişkilerin yoğunlaşması süreci olarak tanımladığı küreselleşme, bir gerçekliktir ve sonuçları her yerde kendisini hissettiriyor. Küreselleşme, yalnızca "orada", bireyden uzak yerlerde olan şeylerle ilgili değildir, aynı zamanda o, "burada" fenomeni olup, dünyadaki bütün insanların yaşamlarının mahrem ve kişisel yönlerini etkiler ve bütün toplumları dönüştürür.[3]

---

[3] GIDDENS, Anthony; **Modernliğin Sonuçları**, Çeviren: E. Kuşdil, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1994, s. 62; GIDDENS, Anthony; **Elimizden Kaçıp Giden Dünya-Küreselleşme Hayatımızı Nasıl Yeniden Şekillendiriyor?**, Çeviren: O. Akınhay, Alfa Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 2000, s. 20-24; GIDDENS, Anthony; **Üçüncü Yol-Sosyal Demokrasinin Yeniden Dirilişi**, Çeviren: M. Özay, Birey Yayıncılık, İstanbul, 2000, s. 45.

Bu bağlamda, Erol Manisalı'nın anlattıkları, aslında gündelik yaşamda hepimizin karşılaştığı türden şeylerdir ve **küreselleşmenin yeni emperyalizm** olduğunun da en somut işaretidir: "Migros türü büyük mağazalara günlük alış veriş için uğruyorum: çaymdan bisküvisine, peynirinden şemsiyesine kadar yabancı ürünler rafları doldurmuş; muz bile yabancı, üzerine de yazmışlar, öğünçle, 'ithal muz' diye. Yerlisi yok, yerinde yeller esiyor, Türkiye'de yerli malı dışlanmış. Sanki 2001 yılının İstanbul'unda değil de 1901 yılının İstanbul'undayım, bir sömürge pazarındayım."[4]

Demek ki; **küreselleşme, Avrupa Birliği ve Amerika'nın çıkarlarına olan ve özellikle Batı-dışı mazlum toplumları yok etmeye kaynaklık eden yeni sömürgecilikten başka bir şey değildir.**

Son yıllarda entellektüellerin üzerine en fazla söz söylediği alanlar arasında ilk sırada yer alan küreselleşme, dünyanın en sorunlu yanına vurgu yapar. Çağımızda küreselleşme, çok sorgulanan bir alandır. Dünyanın son yıllardaki durumunu betimlemekle birlikte önemli sorunlara yol açan küreselleşme, toplumların tamamını ilgilendirdiği için üzerine düşünülmesi gereken bir süreçtir. Küreselleşme, şimdiki dünyanın toplumsal problematiği olarak görülmelidir.

Küreselleşme, moda bir terim, onun üzerine herkes konuşabiliyor, herkes kendi argümanlarını ona dayandırabiliyor. Küreselleşme, bütün alanlarda, özellikle, "sosyal bilimlerde moda bir kavram, yönetim gruplarının

---

[4] MANİSALI, **Türkiye ve Küreselleşme**, s. 10.

reçetelerindeki ana buyruk ve her kanattan gazeteci ve politikacı için gündemi yakalama sözcüğü haline geldi" denilebilir.[5]

Ancak, küreselleşme konusunda müthiş bir anlama ve yorumlama karmaşası yaşanıyor. Emperyalist ve kapitalist ideolojinin yeni bir biçimi olan küreselleşme, ne yazık ki farklı algılanabiliyor. Çünkü, öyle bir dünyada yaşıyoruz ki, her şey birbirine karıştırılıyor, gerçekler gerçekdışı gibi sunulmaya çalışılıyor. Bunda da elbette ki, küreselleşmenin felsefi dayanağı olan ***postmodernizm***in büyük bir rolü vardır. Eş deyişle, küreselleşme sorunsalında önemli bir durum, onun neliğinin sürekli olarak muğlaklaştırılmasıdır.

Küreselleşmenin anlam kaybına uğratılmasının temelinde, onun felsefesi olan *postmodernizm*in[6] etkisi faz-

---

[5] HIRST, Paul ve THOMPSON, Grahame; **Küreselleşme Sorgulanıyor**, Çeviren: Ç. Erdem ve E. Yücel, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara, 2000, s. 26.

[6] Küreselleşme, postmodern kültür zemininde işlemektedir. Postmodernist söylemler, insanların dikkatlerini küresel kapitalist sistemin gerçek çelişkilerinden uzaklaştırıp, sanal ve hipergerçeklik dünyasına çekerler. Meselâ, Baudrillard'a göre, hiçbir şey gerçekten yansımıyor, *politika çöktü*, toplumlar enformasyon ve *medya*nın çoğalmasıyla *kitle*leşti, kitleler gerçekleri bırakıp *gösteri*yle ilgilenmeye başladı, hatta maddi üretimin bizzat kendisi bile *hipergerçek* bir şeye dönüştü, gerçeği önceleyen modeller olarak *taklitler* toplumsal düzene egemen olmaya ve gerçeğin yerini *simülakrlar* almaya başladı ve *simülasyon* durumu başat oldu. Görüldüğü üzere; Baudrillard, bizi, toplumsalın iflas ettiğine, politikanın bittiğine, her şeyin taklidine dönüştüğüne, gerçekliğin gerçek dışılıkla yer değiştirdiğine, modernliğin patladığı an olan bir

ladır. Baudrillard'ın ileri sürdüğü gibi; insanlık *"simülasyon, simülarklar ve hiper gerçeklikler"* evrenine taşınmaya çalışılıyor. Toplumlar, adeta bir sanal aleme doğru sürükleniyor. Öyle ki, bütün insanlığın ve özellikle ***Batı-dışı***

---

orji sonrası durumuna girdiğimize kısacası simülasyon evresinde olduğumuza inandırmaya çalışıyor. Postmodernistler, gerçekliğin yerini *imaj* ve *simülakrların* aldığını, üretimin yerine *örnekçeler, kodlar, taklitçeler* ve *taklit üstgerçekliğinin* geçtiğini ve kutsal üçlünün, yani simülasyonlar, içe dönük infilak ve hipergerçekliğin öne çıktığını iddia ediyorlar. Hatta, postmodernist söylemler, kaba ve kirli üretim dünyasını daha da geride bırakarak kapitalist ideolojiyi destekleyen bütünüyle taklit gerçekliklerin bir tekno-kültürüne vurgu yapıyorlar. Kısaca, postmodern açılımlar, küreselleşmeyi doğru değerlendirmeyi engelleme çabasındadırlar. Bu konuda dikkatli davranmak gerekir (BAUDRILLARD, Jean; **Sessiz Yığınların Gölgesinde Ya da Toplumsalın Sonu**, Çeviren: O. Adanır, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1991; BAUDRILLARD, Jean; **Kötülüğün Şeffaflığı-Aşırı Fenomenler Üzerine Bir Deneme**, Çeviren: E. Abora ve İ. Ergüden, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1995; BAUDRILLARD, Jean; **Amerika**, Çeviren: Y. Avunç, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1996; BAUDRILLARD, Jean; **Tüketim Toplumu**, Çeviren: H. Deliceçaylı ve F. Keskin, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1997; BAUDRILLARD, Jean; **Simülakrlar ve Simülasyon**, Çeviren: O. Adanır, Dokuz Eylül Yayınları, İzmir, 1998, s. 11-59; BAUDRILLARD, Jean; **Tam Ekran**, Çeviren: B. Gülmez, YKY Yayınları, İstanbul, 2001; BEST, Steven ve KELLNER, Douglas; **Postmodern Teori-Eleştirel Sorgulamalar**, Çeviren: M. Küçük, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1998, s. 148; SARUP, Madan; **Post-Yapısalcılık ve Postmodernizm**, Çeviren: A. B. Güçlü, Ark Yayınları, Ankara, 1995, s. 194; SARIBAY, Ali Yaşar; **Postmodernite, Sivil Toplum ve İslam**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1994, s. 89; RYAN, Michael; "Postmodern Siyaset", Çeviren: M. Küçük, **Modernite Versus Postmodernite** (iç.), Derleyen: M. Küçük, Vadi Yayınları, Ankara, 1993, s. 299).

*mazlum toplumlar*ın başına büyük çoraplar ören, dünyada açlık, sefalet ve önemli sıkıntılara kaynaklık ettiği herkes tarafından malum olan küreselleşme fenomeni bile anlam kaybının egemen olduğu dünyada gerçek karşılığını neredeyse bulamıyor ve insanların belleklerinde farklı anlamlar içerebiliyor. Anlam yitimlerinin fazla olduğu ve her şeyin *yapıboz*maya uğratılmaya çalışıldığı bir evrende küreselleşme de bundan nasibini alıyor, herkesçe farklı bir öykü olarak görülebiliyor. Ama küreselleşme, öyle bir öykü ki, kişilere göre kahramanları, kurgusu ve iç örgüsü değişebiliyor. Bu bağlamda, Wallerstein 2001 yılında şöyle demişti: "Geçtiğimiz on yıl boyunca politikacı, gazeteci ve akademisyenler dönüp dönüp 'küreselleşme' adında bir öykü anlattılar. Yakın zamanda başladığı ve neredeyse her şeyi değiştirdiği varsayılan bir şeydi bu 'küreselleşme'. Bazıları için harikulade bir şeydi, bazıları için korkunç bir tehdit. Yandaşlarına göre, salt harikulade değil aynı zamanda kaçınılmazdı. Karşıtları içinse, salt korkunç değil aynı zamanda geri dönülebilir bir şey."[7] Küreselleşme konusunda yaşanan bu anlam kargaşasının bilinçli bir çabanın ürünü olduğu gerçeği, dikkatlerden kaçmamalıdır. İnsanlığın, küreselleşmenin ördüğü bu çetrefilli ve kaotik yapıda yolunu bulması ve yönünü doğru tayin etmesi gerekiyor.

Küreselleşme sürecinin failleri, parçalanmış, *yaralı bilinç*lerin[8] olduğu bir dünya tasarlıyor. Küreselleşmenin

---

[7] WALLERSTEIN, Immanuel; **Güncel Yorumlar**, Çeviren: V. Atsız ve Diğerleri, Aram Yayıncılık, İstanbul, 2001, s. 80.

[8] Daryush Shayegan, *"yaralı bilinç"* vurgusunu, geleneksel toplumlarda kültürel şizofreni, yani "tarihte geride kalmış ve değişimler

sahipleri bunu yapmak için küreselleşme fenomeninin anlaşılır kılınmaması için elinden gelen çabayı gösteriyorlar, hiçbir zaman için onun gerçek yüzünün ortaya çıkmamasına çalışıyorlar. Küreselleşmenin failleri onun önündeki sis perdesinin aralanmaması için de **yeni dünya düzeni, tarihin sonu, postmodernizm, çok-kültürcülük, yerelleşme** ve **yeni liberalizm** gibi söylemleri gündeme taşıyarak insanların zihinlerini allak bullak ediyorlar. Sosyal bilimciler içinde kapitalizm ve emperyalizmden yana tavır takınanlar, yani sosyal bilimcilerin omurgasını oluşturan kanattakiler, söz konusu söylemleri birbirleriyle ilişkilendirmemeye özen gösteriyorlar. Kapitalizm ve emperyalizmin borazancısı konumundaki sosyal bilimciler, anılan fenomenleri farklı bağlamlar içinde değerlendirerek düşün küresinde kaotik bir durumun oluşması, yani parçalanmış bilinçlerin ve benliklerin ortaya çıkması için hummalı bir çalışma yürütüyorlar.

Oysa, yeni dünya düzeni, tarihin sonu, postmodernizm, çok-kültürcülük, yerelleşme ve yeni liberalizm gibi söylemler, daha önceki çalışmalarımızda da sık sık vurguladığımız gibi, birbirleriyle örtüşür, dolayısıyla onları birbirlerinden ayrı düşünmemek gerekir.[9] Çünkü, sözü edilen söylemlerin tamamı **kapitalizm** ile

---

şenliğine katılmamış uygarlıklardaki zihin çarpıklıkları" bağlamında ele almıştır (SHAYEGAN, Daryush; **Yaralı Bilinç-Geleneksel Toplumlarda Kültürel Şizofreni**, Çeviren: H. Bayrı, Metis Yayınları, İstanbul, 1991, s. 7).

[9] KIZILÇELİK, Sezgin; **Küreselleşme ve Sosyal Bilimler**, Anı Yayıncılık, Ankara, 2001 ve KIZILÇELİK, Sezgin; **Sefaletin Sosyolojisi**, Anı Yayıncılık, Ankara, 2002.

bağlantılıdırlar, ancak kapitalizm bağlamında açıklanabilirler.

Küreselleşme, saf kapitalizmin ifadesidir[10] ve onun dönüm noktalarından birisidir. Bu dönüm noktaları; kapitalizmin ve Avrupa'nın yerküreyi kuşatmasının sonucu olan modern kutuplaşmanın eşzamanlı doğumu, merkantilist geçiş döneminin bitişi, Sovyetizmin sonu ve yeni bir küreselleşme aşamasının başlangıcıdır.[11] Küreselleşme, vahşi kapitalizmin restorasyonudur, laissez faire ideolojisi ve politikasının yeni zaferidir, eş deyişle, dünyanın son yıllarda yeni liberal değerlerle beslenen ideolojik ve kültürel bir sürecidir.[12]

Kısaca, küreselleşme, kapitalizmin günümüzdeki boyutu ve görünümü, onun dünyaya dağılıp yayılması, esnemesi, dünyayı kuşatması ve en üst/ileri aşaması olan emperyalizmin yeni adıdır.

---

[10] TOURAINE, Alain; "The New Capitalist Society", **Identity, Culture and Globalization** (iç.), Editör: E. Ben-Rafael ve Y. Sternberg, Brill, Boston, 2001, s. 270.

[11] AMİN, Samir; **Entellektüel Yolculuğum**, Çeviren: U. Günsür, Ütopya Yayınevi, Ankara, 2000, s. 77-78.

[12] ROTHSCHILD, Emma; "Globalization And The Return Of History", **Foreign Policy** (iç.), Summer 1999, Issue 115, s. 106-116; BOYER, R. ve DRACHE, D. (Editör); **States Against Markets**, Routledge, London, 1996, TABB, William K.; "Globalization is an Issue, The Power Of Capital is The Issue", **Monthly Review: An Independent Socialist Magazine** (iç.), Jun1997, Vol. 49, Issue 2, s. 20-30, BEN-RAFAEL, Eliezer ve STERNBERG, Yıtzhak; "Analyzing Our Time: a Sociological Problématique", **Identity, Culture and Globalization** (iç.), Editör: E. Ben-Rafael ve Y. Sternberg, Brill, Boston, 2001, s. 9.

Günümüz entellektüelinin önemli bir kısmı tarafından anlam kaybına uğratılan küreselleşme fenomeninin anlaşılır kılınması, onun tarihsel gelişim öyküsünün açıklanmasıyla olanaklıdır. Bütün sistemler, toplumlar ve düşünceler, ancak tarihsel bağlama yerleştirilerek anlaşılabilir. Auguste Comte'un dediği gibi;[13] bir kavram, düşünce ve toplum yalnızca kendi tarihi sayesinde iyi bir biçimde bilinebilir.

Küreselleşme, 1492'de **Amerika kıtasının keşfedilmesiyle** şekillenen bir süreçtir. Bu sürece ilişkin Marx ve Engels, "Amerika'nın keşfi, Ümit Burnunun dolaşılması, yükselen burjuvazi için yeni bir alan açtı," demişlerdir.[14] Marx ve Engels'den önce Adam Smith de *Ulusların Zenginliği*'nde Amerika'nın keşfiyle Avrupa pazarının gitgide genişlediğini ve Avrupa'nın önemli bir bölümünün (bugünkü Batı Avrupa) büyük bir ilerleme gösterdiğini ileri sürmüştür.[15] Gerek Marx gerekse Smith, "Avrupa'nın Amerika 'keşfini' ve Ümit Burnu üzerinden Doğu Hint Adaları'na giden bir geçit bulmasını dünya tarihinin kesin bir dönüm noktası" olarak görmüşlerdir.[16] Dünya tarihinin bu kesin dönüm noktası kapitalizmin yükselişi-

---

[13] COMTE, Auguste; **Pozitif Felsefe Kursları**, Çeviren: E. Ataçay, Sosyal Yayınları, İstanbul, 2001, s. 32.

[14] MARX, Karl ve ENGELS, Friedrich; **Komünist Parti Manifestosu**, Çeviren: Sol Yayınları Yayın Kurulu, Sol Yayınları, Ankara, 1998, s. 10.

[15] SMITH, Adam; **Ulusların Zenginliği**, Çeviren: A. Yunus ve M. Bakırcı, Alan Yayıncılık, İstanbul, 1985, s. 171-173.

[16] ARRIGHI, Giovanni; **Uzun Yirminci Yüzyıl-Para, Güç ve Çağımızın Kökenleri**, Çeviren: R. Boztemur, İmge Kitabevi, Ankara, 2000, s. 41.

dir. Bu durumu, Marx *Kapital*'de; "Amerika'da altın ve gümüşün bulunması, yerli halkın kökünün kazınması, köleleştirilmesi ve madenlere gömülmesi, Doğu Hint Adalarının ele geçirilmeye ve yağmalanmaya başlanması, Afrika'nın, kara-deri ticaretinin av alanı haline getirilmesi, kapitalist üretim çağının pembe renkli şafak işaretleriydi", şeklinde ifade etmiştir.[17]

Amerika'nın keşfi, günümüz küreselleşme sürecinin mantığının özeti olan **dünya pazarı fenomeninin** inşa edilmesine kaynaklık etmiştir. Engels'e göre, büyük coğrafi keşifler ve bunları izleyen sömürgecilik, pazarları çoğaltmıştır. Modern endüstri ve dünya pazarının açılması mücadeleyi evrenselleştirmiş ve aynı zamanda ona duyulmamış bir sertlik kazandırmıştır. Hatta, bu süreçte **düşen acımasızca bir kenara itilmiştir,**[18] tıpkı günümüzdeki gibi...

Modern endüstri, Amerika'nın keşfiyle hazırlanan dünya pazarını yaratmıştır. Dünya pazarı ticarete, gemiciliğe ve kara ulaştırmacılığına muazzam bir gelişme kazandırmıştır. Bu gelişme endüstrinin yayılmasını etkilemiştir. Endüstrinin, ticaretin, gemiciliğin ve demiryollarının gelişmesine koşut olarak burjuvazi de gelişmiş, sermayesini arttırmış ve feodaliteden kalma bütün sosyal sınıfları geri plana itmiştir. Burjuvazi üstünlüğü ele geçirdiği her yerde, bütün feodal, ataerkil ve pastoral ilişkilere son vermiştir. Yer aldığı toplumda, yani kapitalist top-

---

[17] MARX, Karl; **Kapital I-Kapitalist Üretimin Eleştirel Bir Tahlili**, Çeviren: A. Bilgi, Sol Yayınları, Ankara, 1986, s. 769.

[18] ENGELS, Friedrich; **Ütopik ve Bilimsel Sosyalizm**, Çeviren: K. Savaş, Yorum Yayınları, İstanbul, 1993, s. 79-80.

lumda çoğunluk üzerindeki egemenliğini sürekli arttıran burjuvazi, "İnsanı 'doğal efendileri'ne bağlayan çok çeşitli feodal bağları acımasızca kopardı, ve insan ile insan arasında, çıplak çıkardan, katı 'nakit ödeme'den başka hiçbir şey bırakmadı. Dinsel tutkuların, şövalyece coşkunun, darkafalı duygusallığın kutsal titreyişlerini, bencil hesapların buzlu sularında boğdu. Kişisel değeri, değişimdeğerine dönüştürdü, ve sayısız yok edilemez ayrıcalıklı özgürlüklerin yerine, o *biricik* insafsız özgürlüğü, ticaret özgürlüğünü koydu. Tek sözcükle, dinsel ve siyasal yanılsamalarla maskelenmiş sömürünün yerine, açık, utanmaz, dolaysız, kaba sömürüyü koydu. ... şimdiye dek saygı duyulan ve saygın olarak değer verilen bütün mesleklerin halelerini söküp attı. Doktoru, avukatı, rahibi, şairi, bilim adamını ...ücretli emekçi konumuna getirdi. ... aile ilişkilerindeki duygusal peçeyi yırtıp attı ve bunu salt bir para ilişkisine indirgedi."[19]

Kapitalizm, dünya pazarının yaratılmasını amaçlayan, tüm dünyaya yayılmayı esas alan ve dünyayı kuşatmaya yönelik bir sistemdir. 19. yüzyıldaki kapitalizmin temel özelliği "dünya piyasası üzerindeki *denetimiydi.*"[20] Kapitalist üretim tarzının yönlendiricileri olan kapitalistler, feodal sistemi yıktılar, kendi sınıfsal çıkarlarını ön planda tutarak, korkunç bir sömürü düzeni inşa ettiler. Ürünleri için devamlı genişleyen bir pazar gereksiniminin de etkisi ile burjuvazi dünyanın dört bir yanına yayıldı. Dünya pazarını sömürmesiyle burjuvazi, "her ülkedeki

---

[19] MARX ve ENGELS, **Komünist Parti Manifestosu**, s. 13.

[20] ARRIGHI, **Uzun Yirminci Yüzyıl-Para, Güç ve Çağımızın Kökenleri**, s. 428.

üretim ve tüketime kozmopolit bir nitelik verdi. ...*sanayiinin ayakları altından*, üzerinde durmakta olan *ulusal temeli çekip aldı*. Eskiden kurulmuş bütün ulusal sanayiler yıkıldılar ve hâlâ da her gün yıkılıyorlar. Bunlar, kurulmaları bütün uygar uluslar için bir ölüm-kalım sorunu haline gelen yeni sanayiler tarafından, artık yerli hammaddeleri değil, en ücra bölgelerden getirilen hammaddeleri işleyen ve ürünleri yalnızca ülke içinde değil, yeryüzünün her kesiminde tüketilen sanayiler tarafından yerlerinden ediliyorlar. Ülkenin üretimiyle karşılanan eski gereksinimlerinin yerini, karşılanmaları uzak ülkelerin ve iklimlerin ürünlerini gerektiren yeni gereksinimler alıyor. Eski yerel ve ulusal yalıtımın ve kendine-yeterliğin yerini, ulusların çok yönlü karşılıklı-ilişkileri, evrensel karşılıklı-bağımlılığı alıyor. Ve maddi üretimde olan, *zihinsel üretim*de de oluyor. Tek tek ulusların zihinsel yaratıları, ortak mülk haline geliyor. ...Burjuvazi, bütün üretim araçlarındaki hızlı iyileşme ile, son derece kolaylaşmış iletişim araçları ile, bütün ulusları, hatta en barbar olanları bile, uygarlığın içine çekiyor. ...*Bütün ulusları, yok etme tehdidiyle*, burjuva üretim tarzını benimsemeye zorluyor; onları uygarlık dediği şeyi benimsemeye yani bizzat burjuva olmaya zorluyor. Tek sözcükle, *kendi imgesinden bir dünya yaratıyor*. ...Burjuvazi, kırı, kentin egemenliğine soktu. ...Kırı nasıl kentlere bağımlı kıldıysa, ...köylü ulusları burjuva uluslara, *Doğuyu Batıya bağımlı kıldı*."[21] Halklar arasındaki ulusal farklılıklar ve karşıtlıklar, burjuvazinin gelişmesi, ticaret özgürlüğü ve dünya pazarı ile üretim

---

[21] MARX ve ENGELS, **Komünist Parti Manifestosu**, s. 14-15 (İtalikleri ben yaptım. S. K.).

tarzındaki ve buna tekabül eden yaşam koşullarındaki eşbiçimlilik ile her geçen gün biraz daha yok oldu.[22] Bütün bu süreçte Marx'ın bildirdiği gibi, "ulusların evrensel düzeyde birbirine bağımlılığını sağlayarak endüstrinin ulusal temelini tahrip eden dünya piyasasının oluşması,"[23] gerçekleşti. Zaten, kapitalizmin temel mantığı gereği, "bir ülkenin kapitalist sınıfının tümü, kendi kendisinden kâr sağlayamaz,"[24] dünyadaki öteki uluslara ve pazarlara açılması gerekir.

19. yüzyılda piyasa sisteminin yayılışı, uluslararası serbest ticaretin yayılması ve buna duyulan gereksinim ile bağlantılıdır. Dünya pazarının oluşumuna katkı sağlayacak olan uluslararası serbest ticaret, önemli bir konudur. Bunun anlamı, İngiltere'nin yiyecek gereksinimini karşılamak için kendini dış kaynaklara bağımlı kılmasıdır. Yani kapitalizmin en ileri ülkesi durumundaki İngiltere'nin tarımı feda edip, içinde pek iyi tanımlanmamış bir gelecek dünya birliğinin parçası olacak yeni bir yaşam biçimini kabul etmesidir. Bütün dünyada üretilen tahıl serbestçe İngiltere'ye girdiğinden ülke fabrikalarının

---

[22] **A.g.e.**, s. 34.

[23] LÖWY, Michael; **Dünyayı Değiştirmek Üzerine-Karl Marx'tan Walter Benjamin'e Siyaset Felsefesi Denemeleri**, Çeviren: Y. Alogan, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1999, s. 85.

[24] MARX, **Kapital I-Kapitalist Üretimin Eleştirel Bir Tahlili**, s. 178.

rahatça bütün dünyada rekabet üstünlüğü ortaya çıkmıştır.[25]

O halde, kapitalizm, üretim araçlarının az sayıda insanın elinde toplanması ve dünya pazarının yaratılması olgusuna dayanır.[26] Dünya pazarı fenomenini yaratmayı temele koyan kapitalizm, günümüzde küreselleşme denilen sürecin temelini oluşturur. Kapitalizm gibi küreselleşme de bir piyasa toplumu inşa etmeyi amaçlar. Özellikle, ulaşım ve iletişim olanaklarının gelişmesi yaşadığımız gezegen çapında pazar alanları yaratır. Küresel güçler, yani Avrupa Birliği ve Amerika için bütün bu alan, pazar yasalarına tâbî olmak zorundadır. "Bugün maruz kaldığımız büyük bunalım, kürenin yeryüzünde meydana gelen her faaliyeti pazarlamayı ve meşrulaştırmayı amaçlar."[27]

Bugün küreselleşme kılıfı altında karşımıza çıkan kapitalizm, eskiden olduğu gibi dünya ölçeğinde yaşıyor ve dünyayı bütünüyle kaplama eğilimi taşıyor.[28] Küreselleşme düşüncesinde; bilişim toplumu, dünya ölçeğinde şirketlerin kuruluşu ve sermayenin her tarafı kuşatması-

---

[25] POLANYI, Karl; **Büyük Dönüşüm-Çağımızın Siyasal ve Ekonomik Temelleri**, Çeviren: A. Buğra, Alan Yayıncılık, İstanbul, 1986, s. 147.

[26] MARX, Karl; **Kapital III-Ekonomi Politiğin Eleştirisi**, Yayıma Hazırlayan: F. Engels, Çeviren: A. Bilgi, Sol Yayınları, Ankara, 1990, s. 235.

[27] BOVÉ, José ve DUFOUR, François; **Dünya Satılık Değildir**, Röportaj: G. Luneau, Çeviren: T. Y. Gürsel, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001, s. 142.

[28] BRAUDEL, Fernand; "Bugünkü Dünya ve Kapitalizm", Çeviren: A. İnsel, **Birikim Dergisi** (iç.), Sayı: 104, Aralık 1997, s. 25.

nın ötesinde, kendi kendini düzenleyen bir dünya ekonomisi imgesini getirerek ekonomik egemenlik bağlarını gizleyen bir ideolojiyi görmek mümkündür.[29] Böylece, küreselleşme, liberal enternasyonalizm olarak karşımıza çıkmaktadır.

19. yüzyılda piyasa toplumunu inşa eden kapitalizm ile günümüzdeki küreselleşme sürecinin amacı ve mantığı aynıdır. Eş deyişle, Braudel'in toplumsal yaşam evinin üçüncü katı olarak gördüğü kapitalizm, mantığı, doğası ve işleyiş mekanizmaları bakımından pek değişmemiştir.[30] Ancak, kapitalizm sadece daha fazla yayılmış, ölçek ve boy değiştirmiştir. Bu noktada, küreselleşme açısından sık sık vurgulanan bir argüman oldukça önemlidir: "firmaların ulus aşırı nitelikleri hiç de yeni bir şey değildir; buna karşın yalnızca bunun hakkında daha fazla konuşulmaktadır."[31]

19. yüzyıl itibariyle emeğin sömürüsü ve yoksullaştırmaya dayalı kapitalizm, 20. yüzyılın son çeyreğinden itibaren kendisini küreselleşme adı altında daha etkin bir formda sürdürüyor. Küreselleşme, dünyayı yönlendi-

---

[29] TOURAINE, Alain; **Eşitliklerimiz ve Farklılıklarımızla Birlikte Yaşayabilecek miyiz?**, Çeviren: O. Kunal, YKY, İstanbul, 2000, s. 45.

[30] BRAUDEL, Fernand; **Maddi Uygarlık, Ekonomi ve Kapitalizm-XV-XVIII. Yüzyıllar Cilt III: Dünyanın Zamanları,** Çeviren: M. A. Kılıçbay, Gece Yayınları, Ankara, 1993; BRAUDEL, "Bugünkü Dünya ve Kapitalizm", s. 25.

[31] WALLERSTEIN, Immanuel; **Ütopistik ya da 21. Yüzyılın Tarihsel Seçimleri,** Çeviren: T. Doğan, Avesta Yayınları, İstanbul, 2001, s. 52.

ren egemen güç odaklarının "yeni" dedikleri "eski bir oyun"dan ibarettir. Çünkü, dünyayı döndüren mekanizma ve üretim ilişkileri ağının mantığı ve amacı değişmemiştir. Dünya, 19. yüzyıldaki gibi dönüyor. Küreselleşme, kapitalizme yönelik tepkileri bertaraf etmeye çalışanların hedef saptırıcı argümanlarının toplamıdır, dünya ölçeğinde sömürü ilişkilerini gizlemenin ve kitleleri uyutmanın ötesinde bir işlevle donanımlı olmayan kapitalizmin ad değiştirmiş, ama adresi aynı olan yönüdür. Küreselleşme, dünyadaki sermayenin merkezileşmesi, Avrupa Birliği ve Amerika'nın tekelinde toplanmasıdır. Küreselleşme, Avrupa Birliği ve Amerika'nın çıkarlarına ve üstünlüğüne yönelik bir düzen inşa etme çabasıdır. Bu açıdan küreselleşme, Avrupalılaşma ve Amerikanlaşmadır.

O halde, küreselleşme, yeni bir fenomen değil, beş yüz yıl önce Amerika'nın keşfiyle başlayan, sonraları Avrupa'da palazlanan ve günümüze değin devam eden bir süreçtir. Böylece, küreselleşme, kapitalizmin Batı'daki yurdundan (Amerika'dan ve Batı Avrupa'dan) çıkıp tüm dünyaya dağılması ve yayılmasıdır. Bu durum, bizi ilgilendiren Batı-dışı mazlum toplumlar açısından ne anlama geliyor?

Küreselleşme konusu dikkatlice çözümlendiğinde, temelinde Batı-dışı mazlum toplumları yok etme projesi olduğu ortaya çıkar. Çünkü, küreselleşme, tüm toplumların değil, yalnızca emperyalist Batı'nın (Avrupa Birliği ve Amerika'nın) lehine olan bir olgudur.

Küreselleşme, dünyayı kutuplaştıran, yoksullaştıran ve Batı-dışı mazlum milletleri yoksullaştırarak ezmeye çalışan bir süreçtir. Hurrell ve Woods'un bildirdiği gi-

bi,[32] ekonomik liberalleşme ya da teknolojik ilerleme olarak küreselleşme, dünyadaki eşitsizliğin yeni boyutlarını gittikçe arttırmaktadır.

Küreselleşme, **Amerika'nın ve Avrupa Birliği**'nin lehine, Batı-dışı mazlum toplumların aleyhine bir dünya inşa etmiş durumdadır. Küreselleşme, Avrupa Birliği ve Amerika ile Batı-dışı mazlum toplumlar arasındaki eşitsiz gelişmenin ve dünyadaki düzensizliklerin ana kaynağıdır.

Küreselleşme, sermayenin ve zenginliklerin Avrupa Birliği ve Amerika'da toplanmasına, onların ellerinde birikmesine ve yoğunlaşmasına kaynaklık etmiş ve böylece dünya ölçeğinde kutuplaşmaya yol açmıştır.[33]

---

[32] HURRELL, Andrew and WOODS, Ngaire (Editör); **Inequality, Globalization and World Politics**, Oxford University Press, Oxford, 1999, s. 1.

[33] AMİN, Samir; **Eşitsiz Gelişme-Çevre Kapitalizmi Toplumsal Kuruluşları Üzerine Deneme**, Çeviren: A. Kotil, Arba Yayınları, İstanbul, 1991; AMİN, Samir; **Üçüncü Dünya, Demokrasi ve Sosyalizm**, Çeviren: Y. Bener ve F. Başkaya, Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları, Ankara, 1992; AMİN, Samir; **Kaos İmparatorluğu-Yeni Kapitalist Küreselleşme**, Çeviren: İ. Soner, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1993, AMİN, Samir; **Küreselleşme Çağında Kapitalizm**, Çeviren: V. Eranus, Sarmal Yayınevi, İstanbul, 1999; AMİN, Samir; **Kapitalizmin Hayaleti-Günümüz Entellektüel Modalarının Bir Eleştirisi**, Çeviren: C. Algan, Sarmal Yayınevi, İstanbul, 1999; AMİN, Samir; **Değişim Halindeki Dünya Sistemi**, Çeviren: F. Başkaya, Cantekin Mat. Yay. Tic. Ltd. Şti, Ankara, 2000; WALLERSTEIN, Immanuel; **Tarihsel Kapitalizm**, Çeviren: N. Alpay, Metis Yayınları, İstanbul, 1992; WALLERSTEIN, Immanuel; **Jeopolitik ve Jeokültür-Değişmekte Olan Dünya Sistemi Üzerine Denemeler**, Çeviren: M. Özel, İz Yayıncılık, İstanbul, 1993;

Wallerstein'a göre, artık "öyle bir sistem içinde yaşıyoruz ki, toplumları ekonomik, siyasi, sosyal ve hatta demografik olarak kutuplara bölüyor."[34] Küreselleşme, "inatçı bir biçimde fiilî veya yasal tekellere yaslanmaya devam ediyor."[35] Avrupa Birliği ve Amerika, ekonomi, finans, teknoloji, medya, kitle imha silahları vb. alanlardaki tekelleriyle Batı-dışı mazlum toplumları tarih sahnesinden yok etmeye çalışıyor.

Sermayenin yoğunlaştığı/merkezileştiği Avrupa Birliği ve Amerika, söz konusu alanlardaki tekelleri sayesinde dünya ölçeğinde hiçbir zaman olmadığı ölçüde gelir dağılımı eşitsizliğini ve hiyerarşisini derinleştirmiş, Batı-dışı ülkelerin endüstrilerini bir çeşit taşeron konumuna indirgemiş[36] ve onlardan sürekli sermaye transfer etmiştir. Örneğin, geç 1970'lerden itibaren Batı-dışı mazlum toplumlardan, Avrupa Birliği ve Amerika'ya ve bu arada onlardan geri kalmayan Japonya'ya transfer edilen sermaye üç katından fazlasına çıkarak, "1972-76 aralığında - yıllık ortalama - 441 milyar dolardan, 1992-1995 aralığın-

---

WALLERSTEIN, Immanuel; **Liberalizmden Sonra**, Çeviren: E. Öz, Metis Yayınları, İstanbul, 1998; WALLERSTEIN, Immanuel; "Ulusal ve Evrensel: Dünya Kültürü Diye Bir Şey Olabilir mi?", Çeviren: G. Seçkin ve Ü. H. Yolsal, **Kültür, Küreselleşme ve Dünya Sistemi** (iç.), Derleyen: A. D. King, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara, 1998, s. 121-137.

[34] WALLERSTEIN, Immanuel; "Yirminci Yüzyıl: Gün Ortasında Karanlık", Çeviren: S. Karahocagil, **Türkiye Günlüğü** (iç.), Sayı: 64, Kış 2001, s. 42.

[35] BRAUDEL, "Bugünkü Dünya ve Kapitalizm", s. 25.

[36] AMİN, **Değişim Halindeki Dünya Sistemi**, s. 44.

da - yıllık ortalama - 1364 milyar dolara yükseldi."[37] Yine, otuz yıl önce en yoksul ülkelerin %20'sinin küresel servetten aldığı inanılmayacak kadar düşük (%2.3'lük) pay, 1990'ların sonuna doğru daha da azalarak %1.4'e düşmüştür.[38]

Birleşmiş Milletler Kalkınma Projesinin 10 Eylül 1998 tarihli *Le Monde*'da yayımlanan raporuna göre, mal ve hizmetlerin 1997'de, 1995'tekinin iki katı olmasına ve 1950 yılından bu yana altı misli artmasına karşın, dünyadaki bir milyar insan en temel gereksinimlerini bile karşılayamıyor. Söz konusu rapora göre, gelişmekte olan Batı-dışı mazlum toplumlardaki insanların yaşam koşulları ve standartları oldukça kötü bir durumdadır: "'Gelişmekte olan' ülkelerde yaşayan 4.5 milyar kişi arasında, her beş kişiden üçü temel altyapı hizmetlerinden yararlanamıyor: Üçte biri içecek su bulamıyor, dörtte biri ev demeye layık bir yerde oturmuyor, beşte biri sıhhi ve tıbbi hizmetlerden hiç yararlanmıyor. Beş çocuktan biri herhangi bir okula 5 yıl bile gitmiyor; sürekli yetersiz beslenenlerin oranı da aynı. 'Gelişmekte olan' 100 ülkeden 70-80'inde, kişi başına düşen ortalama gelir bugün, on, hatta otuz yıl öncekinden bile daha düşük. 120 milyon insan günde bir dolardan bile az bir parayla geçiniyor."[39] Hatta, **günümüzde dünya nüfusunun yaklaşık %30'u günde bir dolar gelirle ölüm ile yaşam arasındaki o kü-**

---

[37] **A.g.e.**, s. 32.

[38] BAUMAN, Zygmunt; **Küreselleşme-Toplumsal Sonuçları**, Çeviren: A. Yılmaz, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1999, s. 82.

[39] BAUMAN, Zygmunt; **Siyaset Arayışı**, Çeviren: T. Birkan, Metis Yayınları, İstanbul, 2000, s. 184.

çük sınır çizgisinde yaşıyor. Güney Afrika'nın kısmen istisna oluşturması ile Alt Sahra küresel ölçekte artık bütünüyle dışta bırakılmış bir kıtadır.[40]

Financial Times'ın 2001 yılı için verdiği istatistikler, küreselleşmenin Avrupa Birliği ve Amerika'nın çıkarlarına olduğunu ve dünyada yarattığı eşitsizliğin ve sefaletin eşi benzeri görülmemiş doruklara ulaştığını çok net bir biçimde ortaya koymuştur: "On dokuzuncu yüzyılın başında, dünyanın en zengin ve en yoksul ülkeleri arasındaki kişi başına düşen gerçek gelirlerin orantısı 1/3'tü. 1900'de 1/10 oldu. 2000 yılında ise 1/60'a yükseldi."[41] O halde, Birleşmiş Milletler Sanayi Gelişimi Örgütü'nün 1996 yılında hazırladığı *Dünya Raporu*'nda yer alan "dünya nüfusunun en yoksul ve en zengin %20'si arasındaki kazanç farkı, 1960'tan 1989'a %50'lik bir artış göstermiştir,"[42] şeklindeki vurgu, küreselleşme yanlısı Giddens'ın şu tezini geçersiz hale getiriyor: "Yoksullaşmış ülkelerin ekonomik kalkınmalarını engelleyen problemlerin çoğu bizzat küresel ekonomiden veya zengin ulusların bencil tutumlarından kaynaklanmamaktadır. Bu sorunların kaynağında esas olarak toplumların kendi içlerinde - otoriter hükümetlerde, yolsuzluklarda, çatışmalarda, aşırı

---

[40] GIDDENS, **Üçüncü Yol-Sosyal Demokrasinin Yeniden Dirilişi**, s. 168.

[41] BARSAMIAN, David; "Noam Chomsky ile Seattle'ın Anlamı Üzerine", Çeviren: F. Deniztekin, **Varlık** (iç.), Sayı: 1124, Mayıs 2001, s. 49.

[42] CHOMSKY, Noam; **Halkın Sırtından Kazanç-Neoliberalizm ve Küresel Düzen**, Çeviren: D. Hakyemez ve B. Zeren, Om Yayınevi, İstanbul, 2000, s. 135.

regülasyonlarda ve kadına son derece az özgürlük tanınmasında - yatmaktadır."[43]

Artık, **Avrupa Birliği ve Amerika'nın şirketlerinin egemen olduğu bir dünyada yaşıyoruz.** Çağımız, Avrupa Birliği ve Amerika'nın büyük atölyelerinin ve şirketlerinin çağı oldu. Dünyayı, onların büyük şirketleri yönetiyor. Bu iddiamız için Birleşmiş Milletlerin Gelişme Programı kapsamında 1999 yılında hazırlanan *İnsan Gelişme Raporu*'na göz atmamız yeterli olacaktır. Söz konusu rapora göre, 1997 yılı itibariyle General Motors şirketinin toplam satışı 164 milyar dolar, Ford Motor Co şirketinin 147 milyar dolar, Mitsubishi şirketinin 140 milyar dolar iken, Tayland'ın toplam satışı 154 milyar dolar, Norveç'in 153 milyar dolar, Polonya'nın 136 milyar dolar, Güney Afrika'nın 129 milyar dolar, Yunanistan'ın 123 milyar dolar, Malezya'nın 98 milyar dolar, İsrail'in 98 milyar dolar, Kolombiya'nın ise 96 milyar dolardır.[44]

Dünyada günde toplam 20 milyon insana yiyecek satan McDonald's, İrlanda, İsviçre ve Yunanistan'da yaşayan toplam insan sayısından daha fazla müşteriye sahiptir.[45] **Toplumlar, artık McDonaldlaştırılmışlardır.**[46]

---

[43] GIDDENS, Anthony; **Üçüncü Yol ve Eleştirileri**, Çeviren: N. Şad, Phoenix Yayınevi, İstanbul, 2001, s. 119.

[44] KEYNES, John Maynard; "The Global Economy", **New Internationalist** (iç.), Jan/Feb 2000, Issue 320, s. 24-25.

[45] BARBER, Benjamin R.; **Jihad vs. McWorld**, Times Books, New York, 1995.

[46] RITZER, George; **Toplumun McDonaldlaştırılması-Çağdaş Toplum Yaşamının Değişen Karakteri Üzerine Bir İnceleme**, Çeviren: Ş. S. Kaya, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1998.

Domino's pizza zinciri, 1991'de sattığı 2.4 milyon dolar tutarındaki pizzayla, Senegal, Bolivya, Uganda ve İzlanda gibi bir çok ülkenin hükümet harcamalarının bütününü finanse edecek kadar gelir elde etmiştir.[47]

Yukarıdaki verilerden de anlaşılacağı üzere; dünyanın büyük şirketlerinin sermayeleri, satışları ve yıllık gelirleri dünyanın çoğu devletinden daha fazladır.

Küreselleşen dünyaya hükmeden büyük şirketler sürekli olarak sermayelerini arttırıyorlar. Örneğin, "1982'den 1992'ye kadar, en üstte yer alan iki yüz şirket küresel GSMH içindeki paylarını %24.2'den %26.8'e çıkarmışlardır."[48] Küreselleşmeye karşı savaşımın önemli bir simgesi olan ve ***"dünya satılık bir mal değildir,"***[49] sloganıyla tanınan köylü Jose Bove'nin de dediği gibi, küreselleşme, "son derece küçük bir azınlık olan çokuluslu şirketlerin kâr ve rantını artırmaktır. Bu da milyonlarca insanın aleyhine bir gelişmedir."[50]

Dünyaya hükmeden büyük şirketler, aynı zamanda, Batı-dışı mazlum toplumlardaki küçük şirketleri ve işyerlerini de yutmuşlardır. Yani her zaman için "büyük sermaye, daha küçüğünü yener."[51] Böylelikle, küreselleşme, Avrupa Birliği ve Amerika'nın lehine iken, Batı-dışı mazlum toplumların aleyhinedir.

---

[47] BARBER, **Jihad vs. McWorld**.

[48] CHOMSKY, Noam; **Dünya Düzeni: Eskisi Yenisi**, Çeviren: A. Çakıroğlu ve T. Birkan, Metis Yayınları, İstanbul, 2000, s. 273.

[49] BOVÉ ve DUFOUR, **Dünya Satılık Değildir**, s. 160.

[50] ULUDAĞ, Sema; "Küreselleşmeye İsyan Eden Köylü: Jose Bove", **Varlık** (iç.), Sayı: 1124, Mayıs 2001, s. 58.

[51] MARX, **Kapital 1**, s. 643.

Günümüz dünyasmda ulusal ekonomilerin etkinliklerini yürüttükleri mekânın kayganlığı ve yurtsuzlaşması sayesinde, küresel finans piyasaları yasalarını ve reçetelerini tüm dünyaya dayatmaktadırlar. "Küreselleşme bu piyasaların mantığının hayatın bütün veçhelerinde totaliter bir uzantısından başka bir şey değildir."[52] Küreselleşme, bu doğrultuda çağımıza yön veren Avrupa Birliği ve Amerika'nın programıdır. Uluslararası hat üzerinde rahatça hareket eden ve özgürce dolaşan sermayenin ütopyasını gerçekleştirmesidir: "Hiçbir itiraza uğramadan biriktirmek."[53] Küreselleşme, emperyalistlerin, yani Avrupa Birliği ve Amerika'nın kendi zincirlerini saklama eğilimidir.[54] Kapitalist ilerleme, küresel ölçekte hırsızlıktır.[55] Çünkü, "1900'ü 1800, 1700 veya 1600'lerden farklı kılan özelliklerden biri küresel kumarhanede ortaya konan paranın çok yüksek olmasıdır."[56] Avrupa Birliği ve Amerika, dünyanın ve özellikle Batı-dışı mazlum toplumların

---

[52] BAUMAN, **Küreselleşme-Toplumsal Sonuçları**, s. 77.

[53] BONEFELD, Werner; "Küreselleşme Siyaseti: İdeoloji ve Kritik", Çeviren: A. Kaban, **Türkiye Günlüğü** (iç.), Sayı: 64, Kış 2001, s. s. 50.

[54] JESSOP, Bob; "Küreselleşme ve Ulus Devlet", Çeviren: E. Ala ve A. Altparmak, **Türkiye Günlüğü** (iç.), Sayı: 64, Kış 2001, s. 66.

[55] RAGIN, Charles ve CHIROT, Daniel; "Immanuel Wallerstein'in Dünya Sistemi: Tarih Olarak Siyaset ve Sosyoloji", **Tarihsel Sosyoloji-Bloch'tan Wallerstein'e Görüşler ve Yöntemler** (iç.), Editör: T. Skocpol, Çeviren: A. Fethi, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1999, s. 277.

[56] WALLERSTEIN, "Yirminci Yüzyıl: Gün Ortasında Karanlık", s. 42.

zenginliklerine haksız bir biçimde el koymakta, onların servetlerini ve zenginliklerini çalmaktadır.

Kapitalizmin müzminleşen krizi olan küreselleşme, dünyadaki zenginliklerin ve yoksullukların, her türlü eşitsizliğin yeniden dağıtımıdır, kısaca **emperyalizmin yeni bir formudur.** Küreselleşme, dünyanın çoğu bölgesi için yoksulluk, güvensizlik üretmiş, kölelik düzeni inşa etmiş ve geniş kesimleri marjinalleştirmiştir. Marjinalleşen, modern dünya-sistemine, yani küreselleşmeye aktif bir öğe olarak katkısı olmayan ülkeler,[57] yani Batı-dışı mazlum toplumlardır. Küreselleşme, Batı-dışı mazlum toplumlarda her türlü sefalete ve yoksullaşmaya kaynaklık etmiştir.

Küreselleşme, dünyayı hareket ettiren ahlâk dışı açgözlülüktür. Kapitalizm gibi küreselleşme de ahlâksızdır, Tabb'ın deyişiyle **ahlâksız fildir.** Bu bağlamda, küreselleşme kıyametinde adı sıkça anılan George Soros'un saptamaları ilgi çekicidir: "Piyasaların ahlak dışı olduğuna inanıyorum. Sorun, bunların her zaman istikrarlı olmalarıdır. Sık sık itirafa kaçarlar. Bu yüzden, piya-

---

[57] BAŞKAYA, Fikret; "Sunuş," **Küreselleşme mi? Emperyalizm mi? Piyasacı Efsanenin Çöküşü** (iç.), Derleyen: F. Başkaya, Ütopya Yayınevi, Ankara, 1999, s. 9-22; AMİN, **Üçüncü Dünya, Demokrasi ve Sosyalizm**, s. 9; AMİN, **Küreselleşme Çağında Kapitalizm**, s. 16-18; AMİN, **Değişim Halindeki Dünya Sistemi**, s. 17-46; BALES, Kevin; "Expendable People: Slavery In The Age Of Globalization", **Journal of International Affairs** (iç.), Spring 2000, Vol. 53, Issue 2, s. 461-485; BAUMAN, **Küreselleşme-Toplumsal Sonuçları**, s. 70.

saların bir sarkaç gibi salınmak yerine, bazen, tahrip edici bir top gibi sıçradığını söylüyorum..."[58]

Avrupa Birliği ve Amerika'nın çıkarına işlevde bulunan küreselleşme, dünyada yeni bir düzene ve bütünleşmeye değil, kaosa ve adeta bir **kaos imparatorluğuna** kaynaklık etmiştir. Küreselleşme süreci, onların hükümranlığını güçlendirmiş, Batı-dışı mazlum milletler üzerinde büyük bir baskı ve korku oluşturmuştur. Küreselleşme, "hepimizin ya da en azından içimizden en verimli ve girişken olanların *yapmayı* istediği ya da umut ettiği şeyler hakkında değildir. *Neye maruz kaldığımız, başımıza ne çoraplar örüldüğü* hakkındadır."[59] Gelin hep birlikte Derrida'ya kulak verelim: "Dünya kötüye gidiyor. ... Çağımız menteşelerinden çıktı."[60]

O halde, küreselleşmeyi Avrupalılaşma ve Amerikanlaşma ya da eurolaşma (euro bloğu) ve dolarlaşma (dolar bloğu) olarak değerlendirmek ve onu Avrupa Birliği ve Amerika'nın Batı-dışı mazlum toplumları tarih sahnesinde etkisiz özneler haline getirme programı şeklinde kavramak gerekir.

Şimdi de çok net olarak fotoğrafını çekmeye çalıştığımız ve teorik bağlamını açıklamaya koyulduğumuz küreselleşme hadisesini, somut görünümleri, kuruluşları,

---

[58] Soros'dan aktaran; TABB, William K.; **Ahlâksız Fil-21. Yüzyılda Küreselleşme ve Sosyal Adalet Mücadelesi**, Çeviren: E. Özkaya, Epos Yayınları, Ankara, 2002, s. 17.

[59] BAUMAN, **Küreselleşme-Toplumsal Sonuçları**, s. 70.

[60] DERRIDA, Jacques; **Marx'ın Hayaletleri-Borç Durumu, Yas Çalışması ve Yeni Enternasyonal**, Çeviren: A. Tümertekin, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2001, s. 123.

örgütleri, askeri, politik, ekonomik ve kültürel yönleri/ikonları çerçevesinde, özellikle **Amerika örneğinden** yola çıkarak çözümlemeye girişelim.

Küreselleşmenin 20. yüzyılın sonlarında gündeme gelmesi elbette, rastlantısal değildir. Bu durumun arka planında Sovyetler Birliği'nin çözülmesi ile ilgili gelişmeler vardır. Fukuyama'nın 1980'lerin sonlarından itibaren sosyalizmin (*Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği örneğinde/deneyiminde*) kapitalizm ve emperyalizme (*Avrupa Birliği ve Amerika örneğinde/deneyiminde*) yenik düştüğünü, başka bir deyişle, Marx'ın komünist toplum anlayışının değil, Hegel'in liberal devlet öğretisinin galip geldiğini ve özellikle liberal demokrasinin insanlığın ideolojik aşamasının son noktasını/son insansal hükümet formunu oluşturduğunu, dolayısıyla *tarihin sonu*nun geldiğini iddia etmeye başlamasıyla gündeme gelen yeni dünya düzeni söylemi, aslında dünyada kapitalist sistemin liderleri ve dünyanın efendileri olarak Avrupa Birliği ve Amerika'yı ilan ediyordu.

Diamond'a göre, Soğuk Savaş'ın sona ermesi ve komünizmin çöküşü, liberal demokrasi dışındaki bütün modellerin itibarını düşürdü. Bu durum en iyi tarz olarak **Avrupa Birliği** ve özellikle **Amerika**'yı öne çıkarttı. Buna göre, küreselleşme, bir post-endüstriyel dünyadır ve bu dünyada Amerika her şeyde en iyidir.[61] Başka bir anlatımla, Sovyetler Birliği'nin ayrışma sürecine ve dolayısıyla Soğuk Savaş döneminin bitişine koşut olarak ortaya çı-

---

[61] WALTZ, Kenneth N.; "Globalization And American Power", **National Interest** (iç.), Spring 2000, Issue 59, s. 46-56.

kan gelişmeleri betimlediğini iddia eden yeni dünya düzeni söylemi, daha sonra küreselleşme anlayışı olarak karşımıza çıktı.

Soğuk Savaş'tan zaferle çıkan Amerika, "küresel bir iktidar ağı projesini"[62] örmeyi hızlandırdı. Ancak, hemen belirtelim ki, Amerika'nın (Avrupa Birliği ile birlikte) dünyanın efendisi olması, salt 1990'lardaki gelişmelerle bağlantılı bir süreç değildir. **Amerika son birkaç yüzyıldır dünyanın bütün coğrafyasına yayılmayı hedefleyen en büyük sömürgeci ülkedir**: "ABD son birkaç yüzyıl içinde milyonlarca yerliyi öldürdü, Meksika'nın yarısını fethetti, ... komşu bölgelere saldırdı, Hawai ile Filipinler'i fethetti (yüz binlerce Filipinliyi öldürdü); ve özellikle son yarım yüzyıl içinde pek çok ülkeye baskı uyguladı. Kurbanlarının sayısı çok fazla."[63] Kısaca, dünyadaki bütün olumsuzluklar bağlamında 20. yüzyıl, **Amerika'nın yüzyılı** olmuştur.

Amerika, özellikle, II. Paylaşım Savaşı'nın hemen ardından dünyanın tamamını ya da büyük bir kısmını kendi ekonomisine ve çıkarlarına hizmet edecek bir formda düzenlemişti. Amerika, dünyanın toplam servetinin yarısına sahipti, tarihte eşi görülmemiş bir iktidarın temsilcisiydi ve her türlü tehditten uzaktı. Bu durumun doğal bir sonucu olarak Amerika'da politikanın baş mimarları, kendi çıkarları doğrultusunda bir küresel düzen tasarlarken Amerika'nın bu gücünü kullanmak istediler.

---

[62] HARDT, Michael ve NEGRI, Antonio; **İmparatorluk**, Çeviren: A. Yılmaz, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2001, s. 195.

[63] CHOMSKY, Noam; **11 Eylül**, Çeviren: D. Körpe, Om Yayınevi, İstanbul, 2002, s. 11-12.

Küresel sistem, Amerikalı yatırımcıların gereksinimlerine yanıt verecek bir biçimde düzenlendi. Amerikalı zenginler ya da küresel milyarderler kendilerine sunulan bu mera ortamında servetlerine servet kattılar.[64] Böylece, küreselleşme, yerkürede Batı-dışı mazlum toplumların aleyhine bir düzen kurdu ve onları adeta yok saydı.

Küreselleşme sürecinin geçmişte olduğu gibi şimdi de Avrupa Birliği'ne dahil toplumların ve Amerika'nın, sosyo-ekonomik-politik ve kültürel yaklaşımlarının Batıdışı mazlum toplumların ulaşması gereken amaçlar haline getirildiği ve etrafında homojenleştirme biçimleri oluşturulan tahakküm ve iktidar süreçleri olduğunu kavramak oldukça önemlidir.[65]

Küreselleşme, günümüzde yaygın bir biçimde, farklı insanların, ekonomilerin, kültürlerin ve politik süreçlerin küresel bütünleşme süreci olarak ele alınmakta ve küresel alanın her yerindeki kimliklerin, imajların, paranın, sermayenin, eşyaların ve insanların dolaşımının süratlenmesi üzerine odaklaşma biçiminde görülmektedir.[66]

---

[64] CHOMSKY, Noam; **Demokratik İdeallerin Çöküşü**, Çeviren: C. Cerit, Pınar Yayınları, İstanbul, 1997, s. 12; CHOMSKY, Noam; **Demokrasi Gerçek ve Hayal**, Çeviren: C. Cerit, Pınar Yayınları, İstanbul, 2001, s. 179; CHOMSKY, **Halkın Sırtından Kazanç-Neoliberalizm ve Küresel Düzen**, s. 23.

[65] LARRAIN, Jorge; **İdeoloji ve Kültürel Kimlik**, Çeviren: N. N. Domaniç, Sarmal Yayınları, İstanbul, 1995, s. 216.

[66] KEIGHER, Sharon M. and LOWERY, Christine T.; "The Sickening Implications Of Globalization", **Health & Social Work** (iç.), May 1998, Vol. 23, Issue 2, s. 153-158; BRENNER, Neil; "Globalisation As Reterritorialisation: The Re-Scaling Of Urban

Ancak, küreselleşme, teknolojilerin, araçların, iletilerin her yerde olması, yani belli bir yerde olmaması, hiçbir topluma ya da hiçbir kültüre bağlı olmaması olarak kavransa da[67] **teknolojik araçlar, Uluslararası Para Fonu (IMF), Dünya Bankası (DB), Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ), büyük şirketler, medya, Mc'lerin önemli bir kısmı, Coca-Cola vb. öğeler Amerika'nın sosyal, ekonomik, politik ve kültürel imgeleridir.** Küreselleşme düşüncesinde, Amerikanlaşmayı görmek mümkündür.

Küreselleşme, esasında, Amerikan sisteminin söz konusu kuruluş, örgüt ve araçlarının, özellikle Batı-dışı mazlum toplumlara ihraç edilmesidir. Dünyanın geri kalan toplumlarında küreselleşme, Amerikan sisteminin ve pratiklerinin benimsenmesi olarak görülür. Nitekim, Avrupalı düşün adamları küreselleşmeyi *"kovboy kapitalizmi"*[68] olarak isimlendirmişlerdir.

Küreselleşme süreci kendisini açıkça ekonomide gösterir. Günümüzde, Amerika, **bilgiye dayalı yeni bir küresel ekonomi** inşa etti. Bu **yeni ekonomi, bilişim ekonomisi** olarak adlandırılabilir. Bilişim ekonomisi, "faks makinelerinin, İnternetin, cep telefonlarının, kişisel bilgisayarların ve tüketicilerle ürün akışına ilişkin bilginin sa-

---

Governance In The European Union", **Urban Studies** (iç.), March 1999, Vol. 36, Issue 3, s. 431-451.

[67] TOURAINE, **Eşitliklerimiz ve Farklılıklarımızla Birlikte Yaşayabilecek miyiz?**, s. 12.

[68] THUROW, Lester C.; "Globalization: The Product of a Knowledge-Based Economy", **Annals of the American Academy of Political & Social Science** (iç.), July 2000, Vol. 570, s. 19-31.

yısallaşmasının yürürlüğe girmesine verilen addır."[69] Bu durum, demiryollarından sanal otoyollara uzanan bir süreç olarak görülebilir. Tabb'a göre[70], demiryolu patlaması dünya ölçeğinde malların ve insanların hareketine olanak veren büyük bir dönüşüm aracıydı. İnsanlık tarihinde ilk dev şirketler, demiryollarıdır. Demiryolları, büyüklükleri oranında ekonomiyi tahakkümü altına aldılar; dünyada üretim ve tüketim kalıplarını değiştirdiler. Demiryolları ile birlikte tahıl, domuz ve diğer metaların borsaları kuruldu ve spekülatif ticaret hız kazandı. Yüzyıl sonra ise bilgisayar endüstrisi, enformasyonun ucuz bir biçimde hareketini sağladı. Bilgi-işlem gücüyle, internette ticaret yapılmaya başlandı. Bilgisayar ortamında, insanların ve şirketlerin gereksinim duydukları mallar artık, tedarik edilir hale geldi. Böylelikle, üretim ve tüketim kalıpları değişti ve çok hızlı yapılan işlemlerle dünya akıl almaz bir yer haline dönüştürüldü.

Küreselleşmenin ekonomik bağlamının Amerikanlaşma ile yakın ilişkisi, *Washington Sözleşmesi*'nde açıkça karşımıza çıkar. Washington Sözleşmesi, küresel düzen açısından belirleyicidir. Neo-liberal Washington Sözleşmesi, Amerika hükümeti ile uluslararası finans kuruluşları tarafından tasarlanan ve yine bunlar tarafından çeşitli yollarla yürürlüğe konan piyasa merkezli ilkelerin bir araya getirilmesinden başka bir şey değildir. Washington Sözleşmesi'nin başlıca kuralları şöyle özetlenebilir: **Ticaret ve finansın serbestleşmesi, piyasanın fiyatı belirle-**

---

[69] TABB, **Ahlâksız Fil-21. Yüzyılda Küreselleşme ve Sosyal Adalet Mücadelesi**, s. 29.

[70] **A.g.e.**, s. 48.

mesine izin verilmesi, enflasyonun sonlandırılması ve özelleştirme. Zaten, küreselleşme de Washington Sözleşmesi'nin kurallarından başka bir şeyi hedeflemiyor. Chomsky'ye göre, uluslararası iş dünyası basını, söz konusu kuralları, "de facto/fiili dünya hükümeti" eşliğinde "yeni bir emperyal çağ," yani yeni imparatorluk çağı olarak görmektedir.[71]

Bu **yeni-liberal ajanda**, Avrupa Birliği ve Amerika'nın zayıf ve yoksul devletleri, özellikle Batı-dışı mazlum milletleri ezme projesidir. Bu ekonomi anlayışı, yani **küreselleşme ideolojisi, insansal değerlerden ziyade kârları önemsemekte ve çoğu insanı rahatsız etmektedir. Küreselleşme, insanlığın ticarileşmesi**, *laissez faire* ideolojisinin ve politikasının yeni zaferidir.[72] Kısaca, küreselleşme, neo-liberal söylemlerin ta kendisidir.

Küreselleşme projesini öne çıkaran **Amerika, IMF, Dünya Bankası ve Dünya Ticaret Örgütü gibi küresel örgütlere ve kuruluşlara sahiptir**.

Küreselleşen dünyada söz konusu Amerikan örgütleri ve kuruluşları can alıcı konumdadırlar. Bu yüzden, küreselleşmede Amerika'nın rolünün belirleyiciliği

---

[71] CHOMSKY, **Halkın Sırtından Kazanç-Neoliberalizm ve Küresel Düzen**, s. 21-22; NAIMAN, Arthur; **Chomsky İle Konuşmalar**, Çeviren: N. Erol, Alan Yayıncılık, İstanbul, 1996, s. 11.

[72] ALBROW, Martin; **The Global Age: State and Society Beyond Modernity**, Polity Press, Cambridge, 1996; THUROW, "Globalization: The Product of a Knowledge-Based Economy"; TABB, "Globalization is an Issue, The Power Of Capital is The Issue", s. 20-30.

söz konusudur.[73] Amerika'nın küreselleşme ile içiçeliğini ve bu süreçte IMF gibi kuruluşların rolünü Wallerstein net olarak ifade etmiştir: "1980'ler Japonya'nın tartışmasız altın yıllarıydı. ABD ise geri kalıyordu ve bu yüzden endişeleniyordu. Daha sonra 1990'lar geldi. Tam da ABD'nin inanılmaz yükseklikteki ulusal borçları yöneticileri bunaltmaya başladığında Japon balonu patladı ve şimdi ölçek küçültmüş olan ABD şirketlerinin kendilerini kurtarma amaçlı spekülatif çılgınlıklarını başlatmaları için alan açıldı. Bu alanın açılmasında, o sıralar yeni infoteknoloji sanayileri alanındaki kontrollerinin gayet iyi olmasının da etkisi vardı. Ancak moda-terim 'küreselleşmeydi' ve tüm ülkeleri kapılarını açmaya ve dünya sermayesinin serbestçe giriş çıkışına izin vermeye zorlamak için ABD hükümeti ve IMF'nin güçlerini birleştirmesi anlamına geliyordu."[74]

IMF, Dünya Bankası, Dünya Ticaret Örgütü gibi uluslararası kuruluşlar, **dünya ekonomisinde** Amerikan çıkarlarını gerçekleştirmeye dönük işlevlerde bulunurlar. Özellikle, **IMF, Batı-dışı mazlum toplumlara yaptığı müdahalelerle Amerika'ya tam bir denetim olanağı sağlar.** Eş deyişle, **IMF, Dünya Bankası ve Dünya Ticaret Örgütü, Amerika'nın dünyayı yönlendirme ve özellikle Batı-dışı mazlum milletleri idare etme, onlar üzerinde her türlü baskı kurma araçlarıdır.** Bu kuruluşlar saye-

---

[73] BAYNE, Nicholas; "Globalization And The Commonwealth", **Round Table** (iç.), October 1997, Issue 344, s. 473-483; LITAN, Robert E.; "The 'Globalization' Challenge", **Brookings Review** (iç.), Spring 2000, Vol. 18, Issue 2, s. 35-37.

[74] WALLERSTEIN, **Güncel Yorumlar**, s. 83.

sinde Amerika dünya ticareti ve yatırımlarını belirlemede büyük bir role sahip olmuştur.

Demek ki, IMF, Dünya Bankası ve Dünya Ticaret Örgütü'nü Amerikan çıkarları dışında değerlendirmek büyük bir yanılgıdır. *The Economist*'in Eylül 2001 "Küreselleşme" dosyasında yer alan bir yazı bizim bu iddiamızı destekliyor: "IMF gelişmekte olan ülkelerde demokrasiyi yıpratmaktadır ki bu yeterince kötü bir bedeldir; keza DTÖ aynı şeyi Amerika'da ve Avrupa'da yapmaktadır ki bu daha da kötüdür. IMF ve Dünya Bankası kendilerine yardım için başvuran fakir ülkelerin ekonomilerinde finansal çöküntülere yol açmakta, uzun vadede DTÖ ise zengin ya da fakir, ödeme gücü olan ya da olmayan tüm ülkelerin ekonomilerine ayrım yapmaksızın daha fazla zarar vererek cezalandırmaktadır."[75] Bu konuda somut başka bir saptama, Birleşmiş Milletler 1992 Kalkınma Raporu'nda vardır. Söz konusu rapor, "zengin ülkelerin korumacı ve mali yasalarının, Güney'in elinden yaklaşık olarak yılda 1/2 trilyon dolar aldığını hesaplamıştır-ki bu da 'toplam yardım'ın 12 katı kadardır."[76]

Küreselleşme sürecinde Avrupa Birliği'nin ve özellikle Amerika'nın büyük şirketlerinin öne çıkmasının ve Batı-dışı mazlum toplumların ulusal ekonomilerinin çökertilmesinin nedenlerini tartışabilmek, Amerika'nın

---

[75] THE ECONOMIST; "Küreselleşme ve Eleştirileri-Bir Küreselleşme İncelemesi/29 Eylül 2001", **Türkiye Günlüğü** (iç.), Sayı: 66, Yaz 2001, s. 147.

[76] CHOMSKY, Noam; **Yeni Dünya Düzeninde Yalanlar ve Gerçekler**, Çeviren: S. Göbelez, Sarmal Yayınevi, İstanbul, Tarihsiz, s. 138.

büyük şirketler topluluğu olma sürecinde devletin değişen rollerini değerlendirebilmek için, II. Paylaşım Savaşı sonrası dünyada önem kazanan ve ulus-aşırı şirketler ile uluslararası finansın çıkarlarına hizmet etmek üzere giderek daha büyük ölçüde devlet niteliği almak üzere yapılandırılan IMF, Dünya Ticaret Örgütü ve Dünya Bankasını, yani üç küresel kuruluşu anlamamız gerekir.

IMF ile Dünya Bankası, 1944 yılında Amerika ve İngiltere tarafından kurulmuştur. Amerika ve İngiltere dışındaki ülkeler söz konusu iki küresel kuruluşun kurallarını koymada fazla rol oynayamazlar ve sadece belirlenen kurallara uymaya davet edilirler. Dünya Ticaret Örgütü ise kökleri eski olmasına karşın resmi olarak 1995'te kurulmuştur.

Söz konusu kuruluşlar, sürekli bir biçimde yardımlarını isteyen ülkelere ekonomik politikalar dayatırlar ve bu ülkelerin yapı ve kurumlarında değişiklikler talep ederler. Bu küresel kuruluşlar, özellikle Amerika'nın dünyanın her bölgesindeki pazarları, onun nüfuzuna açma arzusu yönünde etkinliklerde bulunurlar.[77]

Bu küresel kuruluşlar arasında IMF ayrıcalıklı bir yere sahiptir. **Emperyalizmin yeni aracı olan IMF**, Çin dışındaki diğer bütün Batı-dışı mazlum toplumlar üzerinde kontrolü tam olarak ele geçirmiştir.

Küreselleşme düzeninde yeni ekonomik kuralların temelleri Avrupa Birliği ve özellikle Amerika tarafından atılmaktadır; egemen ekonomi kuralları (kâr, hisse senedi

---

[77] TABB, **Ahlâksız Fil-21. Yüzyılda Küreselleşme ve Sosyal Adalet Mücadelesi**, s. 69-70.

değeri), değerlendirme kriterleri (ülke ve şirketlerin notları) ve mevzuat gibi. Örneğin, piyasanın bir topluma bakışı iki özel Amerikan şirketinin (**Moody's** ve **Standart&Poor**) notlarıyla biçimlenir. Hem yargıç hem taraf olarak bu şirketler Amerika'nın kurallarını diğerleri üzerine koyarlar.[78] Hatta, çoğu ülke para birimini Avrupa Birliği'nin eurosuna ve Amerika'nın dolarına endeksleme yoluyla (*eurozasyon* ve *dolarizasyon* süreciyle) dünya pazarıyla daha çok bütünleşme eğilimdedir.

İşte, küreselleşmenin söz konusu araçları vasıtasıyla, Batı-dışı mazlum toplumlardan Avrupa Birliği ve Amerika'ya sürekli olarak sermaye ve kaynaklar transfer edilmektedir. Fakat, Amerika'dan "dünyanın en fakir ülkelerine sermaye hemen hemen hiç akmamaktadır."[79]

Beri yandan, küreselleşme süreci kendisini ekonomi ile birlikte **askeri ve politik** sahada da gösterir. Küreselleşmenin inşa ettiği askeri ve politik düzen, küresel ekonomiyi izler ve ondan ayrı çözümlenemez. Dolar bloğu ya da Amerika, günümüzde dünyanın en güçlü ülkesidir. Küreselleşmede Amerika hâkim güç olup diğer ülkeler şu veya bu ölçüde ona tâbîdir. Bu, özellikle Amerika'nın askeri bakımdan da çok güçlü olduğu anlamına gelir. Wallerstein'ın deyişiyle, **Amerika demek NATO demektir.**[80] Bu durumu destekleyen ve meşru sayan

---

[78] BURGI, Noelle ve GOLUP, Philip S.; "Küreselleşme Gerçekten Ulus-Devletleri Lüzumsuz Hale Getirdi mi?", Çeviren: A. Atalık, **Türkiye Günlüğü** (iç.), Sayı: 64, Kış 2001, s. 46.

[79] THE ECONOMIST, "Küreselleşme ve Eleştirileri-Bir Küreselleşme İncelemesi/29 Eylül 2001", s. 120.

[80] WALLERSTEIN, **Güncel Yorumlar**, s. 231.

entellektüellerin sayısı az değildir. Sözgelimi, Waltz, Amerika dünyada ekonomik olarak en önemli ülke ise doğal olarak askeri bakımdan da karar vermede tek olmalıdır, argümanını öne çıkarır.[81]

Yine, **Birleşmiş Milletler, Amerika'nın kendi amaçları doğrultusunda kullandığı bir araçtır.** Arrighi, IMF, Dünya Bankası ve Birleşmiş Milletler'i içeren şöyle bir değerlendirme yapmıştır: "Bretton Woods örgütleri (IMF ve Dünya Bankası) ile Birleşmiş Milletler, ...dünya hegemonyası işlevlerini yerine getirme görevinde Amerikan hükümeti tarafından kullanılan yardımcı araçlar haline geldi."[82] **Birleşmiş Milletler, Amerika'nın kendi imgesinde bir dünya yaratma çabalarının odak noktasıdır.**[83] Bu çerçevede, Habermas'ın "Birleşmiş Milletler, hâlâ 'daimi devletler kongresi' işleyiş tarzını andıran özellikler taşımaktadır,"[84] iddiası pek geçerli değildir.

Küreselleşmeyi ya da Amerikanlaşmayı sağlayan sadece ekonomik ve politik öğeler değildir, aynı zamanda, dünyanın Amerikanlaşmasını temin eden **kültürel ajandalar** da vardır. Amerikan kültürü ya da küresel tüketim kültürü, küresel ekonomiyi izler. Örneğin, dünyanın **Coca-Kolonizasyonu** ve **McDonaldlaştırılması** küresel

---

[81] WALTZ, "Globalization and American Power", s. 46-56.

[82] ARRIGHI, **Uzun Yirminci Yüzyıl-Para, Güç ve Çağımızın Kökenleri**, s. 113-114.

[83] CHOMSKY, **Halkın Sırtından Kazanç-Neoliberalizm ve Küresel Düzen**, s. 79.

[84] HABERMAS, Jürgen; **"Öteki" Olmak "Öteki"yle Yaşamak-Siyaset Kuramı Yazıları**, Çeviren: İ. Aka, YKY, İstanbul, 2002, s. 92.

kültürün küresel ekonomiyi izlediğinin en önemli işareti olarak görülebilir.

Küreselleşme, Amerika'nın kültürel, politik, sosyal ve ekonomik ürün ve modelleri ile donanmıştır. Küreselleşmenin önemli kültürel öğeleri olan **Pepsi-Cola, *Coca-Cola*[85], McDonald's, CNN** ve **MTV Amerikalıdır.**

Küreselleşme, tüketim kapitalizmi olarak düşünülebilir. Küresel tüketim kültüründe Microsoft, Motorola, Yahoo!, Amazon com, Coca-Cola ve McDonald's birer kültürel ikondur. Bu küresel kültürel öğelerin inşa ettiği dünya, "**McWorld**" olarak nitelenebilir. Küreselleşmenin, yani Amerika'nın inşa ettiği yeni küresel tüketim kültürünün en iyi örneği bir televizyon ağı/şebekesi olan MTV'dir. Ayrıca, günümüzde internet ve diğer yeni iletişim teknolojileri, küresel tüketim kültürünün en somut göstergeleridir. Wishard'ın belirlemesine göre, küreselleşme düzeni, özellikle, ekonomik açıdan, **bilgisayarlar, telekomünikasyonlar, uydu iletişimi, internet** ve **www (world wide web)** tarafından meydana getirilir. Küresel TV ve internetin gelişimiyle birlikte kültürel küreselleşme gerçekleşir.[86]

---

[85] Burada Doğan Avcıoğlu'nun Coca-Cola'ya ilişkin şu tespitini hatırlamakta yarar görüyoruz: "**Coca Cola zehirdir içmeyin.**" Avcıoğlu'dan aktaran; MACAR, Elçin; "Doğan Avcıoğlu", **Modern Türkiye'de Siyasî Düşünce, Cilt: 2, Kemalizm** (iç.), Editör: A. İnsel, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001, s. 162.

[86] WISHARD, Wm. Van Dusen; "Globalization: Humanity's Great Experiment", **Futurist** (iç.), October 1999, Vol. 33, Issue 8, s. 60-61; BARBER, **Jihad vs. McWorld**; HOLTON, Robert; "Globalization's

Amerikanlaşmanın dünyaya yayılmasında Microsoft, Motorola, Yahoo!, Amazon com, Coca-Cola ve McDonald's gibi kültürel öğelerin ve ikonların büyük katkısı olmuştur. Söz konusu öğeler, küreselleşmenin önemli taşıyıcılarıdır. Bu konuda Akbar S. Ahmed daha da ileri giderek şöyle bir belirleme yapmıştır: "Amerikalı politikacıların yapamadığını, Amerikan kitle iletişimi yapmış ve başarmış, Amerika'yı dünyaya egemen kılmıştır. Hollywood da Pentagon'un başaramadığını başarmıştır."[87]

Medya bu süreçte, yani küreselleşmede çok önemli işlevler görmüştür. Medyanın asıl işlevi, düşmanı denetim altına almaktır. Chomsky'nin ileri sürdükleri oldukça çarpıcıdır: "'Sovyetler Birliğini kontrol altına almak' ancak ABD'nin İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra gerçekten global bir güç haline gelmesi sonucu ABD dış politikasının egemen teması olmakla birlikte, Sovyetler Birliği'nin düzene karşı tahammül edilmez bir tehdit sayılması Bolşevik Devrimi'nden beri gündemdeydi. Buna bağlı olarak bağımsız medyanın ana düşmanı da Sovyetler Birliği'ydi."[88]

Cultural Consequences", **Annals of the American Academy of Political & Social Science** (iç.), July 2000, Vol. 570, s. 140-152.

[87] AHMED, Akbar S.; "Bağdat Kapılarında Medya Patronları", **Yüzyılın Sonu- Büyük Düşünürler Çağımızı Yorumluyor** (iç.), Çeviren: B. Ç. Dişbudak, Editör: N. Gardels, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2000, s. 34.

[88] CHOMSKY, Noam; **Medya Gerçeği**, Çeviren: A. Yılmaz, Tüm zamanlar Yayıncılık, İstanbul, 1999, s. 50.

Zaten, **Amerikan kültürü, insanlık tarihinde ulusal sınırları aşabilmiş ilk kitle kültürüdür**. Geçmişte Almanya, Fransa, İngiltere dünyanın çeşitli bölgelerine yüksek kültür ihraç etmişlerdi. Shakespeare, Manş Denizi'ni geçmeyi başarmıştı, ama İngiliz popüler kültürü, Beatles'ı istisna sayarsak, hiçbir zaman o daracık denizi aşamadı ve bütün dünyada yaygınlaşamadı.

Amerikan kitle kültürünün dünyaya yaygınlaşması ya da dünya tarafından çekici görülmesinin nedenleri vardır. Bu nedenleri, Kato şöyle izah etmiştir:[89] Amerika'nın son kırk yıldır dünya imparatorluğu konumunda bulunması, önceki uygarlıklarda olmayan televizyon faktörü ve multietnik bir toplum olması.

Demek ki, küreselleşme, tüketim kültürü inşa ediyor, Amerikanlaşmayı dünyaya yayarak onu homojenleştiriyor ve neo-liberal (kapitalist) değerleri muazzam derecede besliyor. Küresel tüketim kültürü, Amerika'nın dünyanın ekonomik düzeni üzerindeki iktidarının genişlemesine koşut olarak ilerliyor ve **Batı-dışı mazlum toplumların kültürlerini çökertmeyi hedefliyor**.

Küreselleşme, küresel kozmopolit kültürler ve kültürel yurttaşlık olarak tartışılsa da söz konusu süreçte hedeflenen Amerikan kültüründen ve Amerikan yurttaş tipinden başka bir şey değildir. Küreselleşmenin en büyük ve gerçek tehdidi, dünyayı homojenleştirmesi, sığ, sahih

---

[89] KATO, Shuichi; "Japonya'nın Boş Çekirdeği", **Yüzyılın Sonu-Büyük Düşünürler Çağımızı Yorumluyor** (iç.), Çeviren: B. Ç. Dişbudak, Editör: N. Gardels, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2000, s. 168-169.

olmayan ve homojen bir kültür inşa etmesidir.[90] Amerikanlaşma ya da küresel tüketim kültürü, özellikle bilgisayar ve elektroniğin kültürü, dünyanın çoğu bölgesindeki insanları ürkütmeye, tehdit etmeye başlamış ve aynı zamanda kültürler arasında çatışmalar örmüştür.

Açıkça görülüyor ki; küreselleşme süreci, Avrupa Birliği ve Amerika'nın çıkarlarına bir düzen inşa ediyor, bunu da Batı-dışı mazlum milletleri zayıflatarak gerçekleştiriyor. Avrupa Birliği ve Amerika'nın ekonomik, politik ve kültürel bakımdan daha da güçlü olmaları, Batı-dışı toplumlardaki ulus-devlet yapısını zayıflatmalarına bağlıdır. Onların dünyadaki sermayeyi kendi tekellerinde toplamasının ve büyük şirketlerinin dünyaya rahatça yayılmasının önündeki en büyük engel, hiç kuşkusuz ki, güçlü ulus-devlet yapılarıdır. Böylece, **öznesi Avrupa Birliği ve Amerika olan küreselleşme**, *postmodern söylemlerin*[91] arkasına gizlenerek ve onunla birlikte hareket ederek özellikle **Doğu toplumlarındaki ulus-devlet yapılarına meydan okuyor, kısaca Batı-dışı mazlum toplumları parçalamaya ve yok etmeye çalışıyor.**

---

[90] FEATHERSTONE, Mike; **Postmodernizm ve Tüketim Kültürü**, Çeviren: M. Küçük, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1996, s. 208; STEVENSON, Nick; "Globalization, National Cultures And Cultural Citizenship", **Sociological Quarterly** (iç.), Winter 1997, Vol. 38, Issue 1, s. 41-66; MANDLE, Jon; "Globalization and Justice", **Annals of the American Academy of Political & Social Science** (iç.), July 2000, Vol. 570, s. 126-139.

[91] KIZILÇELİK, Sezgin; "Küreselleşme ve Postmodernleşmeye Karşı Ulusal Bağımsızlık Hareketi", **Eğitim Araştırmaları** (iç.), Sayı: 7, Ankara, Nisan 2002, s. 96-111.

Avrupa Birliği ve Amerika, ekonomik, politik ve ideolojik tahakkümlerini bütün dünyaya yayıyorlar. Avrupa Birliği ve Amerika'nın dünyada emperyal iktidar odağı olarak yer almaları, dünyanın kurallarını ve yönlendirimini üstlenmeye çalışmaları, özellikle Batı-dışı mazlum toplumlara meydan okumaları ve onları zayıflatmalarıyla bağlantılı düşünülebilir. Günümüzde, artık egemenlik yeni bir şekil almış, tek bir hükmetme mantığı etrafında birleşmiş ve bir dizi ulusal ve ulus-üstü organdan oluşmuştur. Yani dünya, bir küresel egemenlik dönemindedir. Bu dönem, Batı'nın, eş deyişle, Avrupa Birliği ve Amerika'nın dünya egemenliğini devam ettirmesinin en üst noktasını oluşturur.

O halde, küreselleşmenin, Avrupa Birliği ile Amerika'nın egemenliğini güçlendirme ve Batı-dışı ezilen ülkelerin otonomilerini azaltma çabası olduğu ileri sürülebilir.[92] Kısaca, **öznesi Avrupa Birliği ve Amerika olan küreselleşme, Batı-dışı mazlum milletleri ve onların ulusal bağımsızlıklarını zayıflatmaya yönelik uygulamaya konulmuş bir tasarıdan ibarettir.**

Küreselleşmede amaç, ulus-devlet egemenliğinin giderek geriletilmesidir. Küreselleşmenin failleri istediklerine kavuşmuş gibi gözüküyorlar: "Üretim ve mübadelenin asli unsurları -para, teknoloji, insanlar ve metalar - ulusal sınırları giderek daha kolay geçiyor; dolayısıyla

---

[92] BURGI ve GOLUP, "Küreselleşme Gerçekten Ulus-Devletleri Lüzumsuz Hale Getirdi mi?", s. 47.

ulus-devlet bu akışı düzenleme gücünü ve ekonomi üzerindeki otoritesini günden güne yitiriyor."[93]

Avrupa Birliği'nin ve Amerika'nın büyük şirketlerinin çıkarlarını gerçekleştirebilmeleri, dünyada serbestçe hareket etmelerine bağlıdır. Küresel ölçekte faaliyet gösteren büyük şirketler için güçlü ulus-devlet yapılanmaları handikap teşkil eder. Büyük şirketler yerkürede sınırsız özgürlük ve hareket serbestileri bakımından dünyanın politik parçalanmasına gereksinim duyarlar. Kısaca, büyük şirketlerin arzularının gerçekleşmesi, güçlü ulus-devletlerin olmamasını gerektirir. Eş deyişle, büyük şirketlerin amaçlarına ulaşabilmeleri, zayıf devletlerin çokluğuna bağlıdır.

Zayıf devletler, küresel şirketlerin özgürlükleri için etkin bir fren olmaktan uzak ve işlerin yürütülmesi için gereken minimum düzeni sağlayan yararlı yerel karakollardır. "Bu 'zayıf devletler'in yerine, küresel bir tür yasama ve polis güçlerinin ikamesinin yerel-ötesi şirketlerin çıkarlarına ters/zararlı olduğunu görmek hiç de zor değildir."[94] Böylece, birbirleriyle çatışmaktan çok uzak olan politik kabileleşme ve ekonomik küreselleşmenin, danışıklı dövüşen yakın dostlar olduğu söylenebilir.

Küreselleşme, Avrupa Birliği ve Amerika'nın çıkarına bir düzen inşa ederken, özellikle Batı-dışı mazlum toplumlarda ulus-devleti zaafa uğratacak yerelliği, kimlikleri ve etniklikleri ön plana çıkartır. Ulusal sınır-

---

[93] HARDT ve NEGRI, **İmparatorluk**, s. 18.

[94] BAUMAN, Zygmunt; **Postmodernlik ve Hoşnutsuzlukları**, Çeviren: İ. Türkmen, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2000, s. 92.

ları aşan küreselleşme felsefi dayanağı olan postmodernizm ile birlikte Avrupa Birliği ve Amerika'nın çıkarları doğrultusunda Batı-dışı mazlum toplumlarda ulus-devletlerin altını oyar, onları zayıflatır, kendine özgülüklerini bitirir, köksüzleştirir ve kimliksizleştirir.

Küreselleşme, Batı-dışı mazlum toplumlarda etnikliğin yükselişine, yeni etnik ideoloji ve oluşumların körüklenmesine katkı sunar ve onları bölmeye çalışır. Zaten, çoğu bilim insanının da bildirdiği gibi,[95] küreselleşme, toplumsalı tahrip eder, ulusal bağları kırar, ulus-devletin yapısını kökten değiştirir ve onu tehdit eder. Küreselleşmenin ulus-devlete saldırısını Habermas çok net olarak ortaya koymuştur: "Küreselleşme, sınırların ihlalini, kaldırılmasını, dolayısıyla da kendi sınırlarını neredeyse nevrotik olarak gözeten bir ulus-devlet için tehlikeyi işaret ediyor."[96]

---

[95] NEWMAN, Christopher; "Realizm: Küreselleşme ve Bağımsız Devlet", Çeviren: M. Türker, **Türkiye Günlüğü** (iç.), Sayı: 64, Kış 2001, s. 79-87; TATLIDİL, Ercan; "Globalleşme Sürecinde İnsan Kaynaklarının Değişimi: Türkiye Örneği", **Prof. Dr. Eyüp Kemerlioğlu'na Armağan** (iç.), Önder Matbaası, Sivas, 2000, s. 119-138; SAYIN, Önal; "Küreselleşmenin Sermaye ve İşgücü Üzerine Etkileri", **Toplum ve Göç** (iç.), Sosyoloji Derneği Yayınları, Ankara, 1997, s. 485; KOCACIK, Faruk; "Kitle Toplumu, Küreselleşme ve Türkiye", **Prof. Dr. Eyüp Kemerlioğlu'na Armağan** (iç.), Önder Matbaası, Sivas, 2000, s. 109; AMİN, **Küreselleşme Çağında Kapitalizm**, s. 81-125; BAUMAN, **Küreselleşme-Toplumsal Sonuçları**, s. 8; BURGI ve GOLUP, "Küreselleşme Gerçekten Ulus-Devletleri Lüzumsuz Hale Getirdi mi?", s. 44.

[96] HABERMAS, Jürgen; "Başarıları ve Sınırları-Egemenlik ve Vatandaşlığın Geçmişi ve Geleceği Üzerine", Çeviren: İ. Türkmen,

Küreselleşme, *"uluslararası pazar güçlerine kayıtsız şartsız teslimiyet"* olarak ele alınabilir. Bu yüzden, küreselleşme sürecinde ulus-devletin iktidar alanı kısıtlanır, onun yerine halkın değil, uluslararası sermayenin egemenliği öne çıkartılır. Küreselleşme söyleminde temel amaç, *"egemenlik kayıtsız şartsız ulusundur"* ilkesinin yerine *"egemenlik kayıtsız şartsız uluslararası sermayenindir"* ilkesinin benimsenmesidir.[97]

Küreselleşme, açıkça, "ulus/devletinde iktidarın bellibaşlı temellerinden birini oluşturan 'ulusal pazarı' öldürdü; onu ortadan kaldırıp, ulusal kapitalizmi sersem ederek, kamu yönetiminin etkisini azalttı."[98]

Küreselleşme taraftarları, ulusal düzenin ve ulus-devletin öldüğünü, onun yerine küreselci bir uluslararası düzen kurulduğunu ileri sürerler. Onlar, aslında bu argümanlarıyla şunları söylüyorlar:[99]

1) Güçlü ulus-devletler, uluslararası düzenin/sistemin egemenleri olmalıdırlar.

2) Zayıf uluslar, güçlü ulusların yönettiği insan toplulukları konumuna gelmelidirler.

Tartışılan Sınırlar Değişen Milliyetçilik (iç.), Derleyen: M. Armağan, Şehir Yayınları, İstanbul, 2001, s. 92.

[97] IŞIKLI, Alpaslan; **Dünya Bankası'nın Laik İmparatorluğunda Kumarhane Kapitalizmi**, Otopsi Yayınevi, İstanbul, 2002, s. 36-37.

[98] Le Monde Diplomatique, Ocak 1997, s. 1'den aktaran; İLHAN, Attilâ; **Hangi Küreselleşme**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1997, s. 11.

[99] MANİSALI, **Yirmibirinci Yüzyılda Küresel Kıskaç Küreselleşme, Ulus-Devlet ve Türkiye**, s. 16.

3) Güçlü devletlerin oluşturacakları ekonomik, politik ve askeri güç odakları, dünya insanları üzerinde egemenlik kurmalıdırlar.

4) Zayıf ve güçsüz ulus-devletler, ortadan kaldırılmalıdır.

Genel olarak denilebilir ki; küreselleşme süreci dünyayı olumsuzluklar yüklü bir alan haline getirdi; neredeyse olumluluğa dair olan her şeyi yok etti. Küreselleşme, sosyal devlet anlayışına ciddi bir biçimde saldırdı. Son 200 yıldır ilk kez, yerkürenin her yerinde hükümetler her türlü sosyal hizmet harcamalarının önceki seviyesini düşürmenin yollarını arıyorlar. Küreselleşme, devletin sosyal güvence sağlamasını zora soktu ve refah sistemlerini ortadan kaldırdı. Böylece, küreselleşme, kendi kurmuş oldukları sömürgeci düzenin devam etmesinden yana olan Batı'daki yeni liberallerin bir icadından başka bir şey değildir. Küreselleşme, kendisini, "**Kâr, İnsandan Önce Gelir**" sloganına dayandırdı, yani insansal değerlerden ziyade *kârları* önemsemeyi öne çıkarttı. Bu da, dünya coğrafyasındaki çoğu insanı rahatsız etmeye başladı.[100] O halde, **küreselleşmeyi evrenselleşme söylemi**

---

[100] RODRIK, Dani; **Küreselleşme Sınırı Aştı mı?**. Çeviren: İ. Akyol ve F. Ünsal, Kızılelma Yayıncılık, İstanbul, Tarihsiz; THUROW, "Globalization: The Product of a Knowledge-Based Economy", s. 19-31; THE ECONOMIST; "Küreselleşme ve Eleştirileri-Bir Küreselleşme İncelemesi/29 Eylül 2001"; ALBROW, **The Global Age: State and Society Beyond Modernity**; WALLERSTEIN, Immanuel; "Küresel Olasılıklar, 1990-2025", **Geçiş Çağı-Dünya Sisteminin Yörüngesi (1945-2025)** (iç.), Editör: T. K. Hopkins ve I. Wallerstein, Çeviren: N. Ersoy ve Diğerleri, Avesta Yayınları, İstanbul, 2000, s.

olarak sunan aldatmacaları dikkate almamak gerekir. Küreselleşme ya da küresel olma, teknolojinin, pazarın, sermayenin, turizmin, iletişimin dünya çapında yaygınlaşması iken evrenselleşme ya da evrensel olma, insansal değerlerin, insan haklarının, özgürlüklerin, kültürlerin ve demokrasinin evrensel kılınmasıdır.[101] Demek ki, küreselleşme sürecinin dinamiklerini evrenselleştirme söylemi içerisinde değil, kârın insana önceliğini esas alan antisosyal devlet anlayışı bağlamında değerlendirmek daha doğru olur. Küreselleşmenin yarattığı tahribatlar ve yol açtığı olumsuzluklar ile evrenselleştirme arasında bir ilgi kurulamaz. Küreselleşmenin inşa ettiği olumsuzluklar ve tahribatlar saymakla bitmez. Dünyanın çeşitli bölgelerindeki insanlar açlık, sefalet ve korku dolu bir yaşam sürdürmeye çalışıyorlar, tabii ki buna bir yaşam denirse. Küreselleşen dünyanın bu durumunu Wallerstein şöyle betimlemiştir: "...hepinizin iyi bildiği gibi, 2000 yılında, herkes korku, şaşkınlık ve artan ümitsizlik içindedir."[102] Güvensizlik ve korku, insanlığı kuşatmış durumdadır. Küreselleşme, dünyada kaosa kaynaklık etti ve kaos imparatorluğu yarattı. Küreselleşmenin esas öznesi olan Amerika, belirsizlik ve risk paradigmasına dayalı olarak dünya ölçeğinde kriz, belirsizlik ve risk toplumları meydana getirdi. Küreselleşmeyle, dünya her yönüyle büyük bir risk

---

295; GIDDENS, **Üçüncü Yol-Sosyal Demokrasinin Yeniden Dirilişi**, s. 40; GIDDENS, **Elimizden Kaçıp Giden Dünya-Küreselleşme Hayatımızı Nasıl Yeniden Şekillendiriyor?**, s. 21.

[101] BAUDRILLARD, **Tam Ekran**, s. 119.

[102] WALLERSTEIN, "Yirminci Yüzyıl: **Gün Ortasında Karanlık**", s. 42.

altına girdi. Dünyada risk toplumu başat oldu. Günümüzün tanınan sosyologlarından Beck'in icat ettiği *"risk toplumu"*[103] terimi, küreselleşmenin belirsizliğine ve risk arttırıcı yönüne, kısacası risklerin egemen olduğu bir yapıya gönderme yapıyor. Beck'e göre, günümüz modern toplumu daha önceki dönemlerde olmayan yeni ve çok tehlikeli riskler üretti. Zaten, "küresel bir çağda yaşamak, çok çeşitli yeni risk durumlarıyla boğuşmak demektir."[104] Risk nosyonu, yaşadığımız küresel dünyanın en temel özelliklerinden biri oldu ve küreselleşme dönemine damgasını vurdu. Micheal Mandel'in dediği gibi, "Yüksek risk toplumuna hoş geldiniz. Bu, ana babalarımızın yetiştiği güvenli ve dengeli toplum değil."[105]

Sonuç olarak **küreselleşme, Batı-dışı mazlum toplumları kültürleriyle birlikte çok hızlı bir biçimde ortadan kaldırmaya dönük bir çabadır.** Küreselleşme, hem küresel ölçekte hem de ulusal bazda ırkçılık, etniklik ve dincilik gibi her türlü ayrımcılığı destekliyor. Küreselleşmenin ayrımcılık ile olan bağıntısını Wallerstein şöyle dile getirmiştir: "Öyle bir sistemde yaşıyoruz ki, başlangıçtan itibaren ırkçılığı ve seksizmi temeline harç yaptı."[106] Avrupa Birliği ve Amerika'nın yönlendirimindeki küresel-

---

[103] BECK, Ulrich; **Risk Society: Towards a New Modernity**, Sage, London, 1992.

[104] GIDDENS, **Elimizden Kaçıp Giden Dünya-Küreselleşme Hayatımızı Nasıl Yeniden Şekillendiriyor?**, s. 48.

[105] Mandel'den aktaran; TABB, **Ahlâksız Fil-21. Yüzyılda Küreselleşme ve Sosyal Adalet Mücadelesi**, s. 87.

[106] WALLERSTEIN, "Yirminci Yüzyıl: Gün Ortasında Karanlık", s. 42.

leşme, dünya toplumlarını birleştirmiyor, tam tersine ayrıştırmaya çalışıyor. Bunda da Avrupa Birliği ve Amerika, büyük ölçüde başarılı oluyorlar. Avrupa Birliği ve Amerika'nın istediklerini gerçekleştirme projesi olan küreselleşme ile birlikte özellikle Batı-dışı mazlum toplumlarda önemli ayrımcılık hareketleri başladı. Söz konusu toplumlar ayrılıkçı hareketler ile yüz yüze bırakıldı ve kendi içlerinde ayrımlaşmalar ortaya çıktı. Örneğin, "1983'te dünyada 144 tanınmış ulus vardı. 1990'lara gelindiğinde bu sayı 200'ün biraz altına ulaşmıştı."[107]

Kısaca, dünyanın çoğu probleminin kaynağı, vahşi ve acımasız kapitalizmin yeni adı olan küreselleşmedir. Küreselleşme, kapitalizm ve emperyalizm bağlamının dışında ele alınamaz. Küreselleşmenin öznesi ise Avrupa Birliği ve Amerika'dır. Küreselleşme, Avrupa Birliği'nin, özellikle de Amerika'nın çıkarınadır. Küreselleşme, Amerikanlaşmadır. Bu gerçeği bize Atatürk, 21 Haziran 1935'te Gladys Baker'e verdiği demeçte *dünyadaki milletleri bir apartmanın sakinleri* olarak telâkki etmesiyle iyi bir şekilde özetlemiştir. Atatürk'ün saptaması günümüzde Amerika'nın dünyada oynadığı efendilik rolünü ve özellikle Irak ve Afganistan gibi Batı-dışı mazlum milletlere saldırmasının mantığını ortaya koyması bakımından ilgi çekicidir : "Birleşik Amerika Cumhuriyetleri bu apartmanın en lüks dairesinde oturmaktadır. Eğer apartman, sâkinlerinden bazıları tarafından ateşe verilirse, diğerlerinin yangının tesirinden kurtulmasına imkân yoktur. Harb için de aynı şey varittir. Birleşik Amerika Cumhuriyetleri-

---

[107] GIDDENS, **Üçüncü Yol ve Eleştirileri**, s. 140.

nin bundan uzak kalması gayrikaabildir. ... Bundan başka, Amerika büyük ve kuvvetli ve dünyanın her yerinde alâkası olan bir devlet olduğundan kendisinin siyaset ve iktisadiyat cihetinden ikinci derecede bir mevkie düşmesine asla müsaade edemez."[108]

Küreselleşme, Atatürk'ün emperyalist Batı tezi ile temellendirildiğinde açıklığa kavuşabilir. Yoksa biz de küreselleşmeyi Tony Blair'in mücahit sosyologu Giddens'ın ele aldığı şekliyle, yani "dünya çapında toplumsal ilişkilerin yoğunlaşması"[109] olarak görür ve onun bütün toplumların çıkarına bir süreç olduğunu düşünmeye başlarız. Küreselleşmeyi dünyadaki sosyal ilişkilerin yoğunlaşması ve bütün insanlığın çıkarma bir süreç olarak görmek müthiş bir tuzaktır. Küreselleşme, emperyalizmin yeni adıdır ve ulus-devletleri ve ulusal bağımsızlıkları tehdit eden bir süreçtir. Küreselleşme, Batı-dışı mazlum toplumları parçalayarak etkisizleştirme ve tarih sahnesinden yok etme projesidir.

---

[108] ATATÜRK, **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri III (1918-1937)**, s. 138.

[109] GIDDENS, **Modernliğin Sonuçları**, s. 62.

2.2. Kapitalizm ve Emperyalizm Olarak *Avrupa Birliği* ya da Avrupa Hıristiyan Devletler Topluluğu

İngiliz'den Sakın[110]

Kardeş, dalgın çıkma yola;
Bir yol tut ki emin ola..

Önde varsa bir İngiliz,
Gitme sakın, fena bu iz:

Çalmaz yalnız o keseni,
Soymaz yalnız elbiseni,

Ruhunu da bütün soyar,
Sen de ne his, ne din koyar..

Önce çalar vicdanını,
Sonra alır vatanını.

Vatanları odur yıkan;
Yüz devlete vâris çıkan;

---

[110] GÖKALP, Ziya; "İngiliz'den Sakın", **Küçük Mecmua**, Diyarbakır, nr. 6, 10 Temmuz 1338/1922, s. 11-12, **Devrin Yazarlarının Kalemiyle Millî Mücadele ve Gazi Mustafa Kemal II** (iç.), Hazırlayan: M. Kaplan ve Diğerleri, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1992, s. 890-891.

Odur boğan hürriyeti,
Esir eden bu milleti..

Hind'i, Mısır'ı odur yutan,
Denizleri elde tutan..

Boğazlar'dan kaçmış iken,
İstanbul'a girdi sulhen:

Dağıtarak ordumuzu
Parçaladı yurdumuzu..
...
Irak'a da saçtı belâ,
Oldu her yer bir Kerbelâ..

Temel İddiamız: *Avrupa Birliği'ni kapitalizm ve emperyalizmin, yani küreselleşme sürecinin somut bir parçası olarak görmek gerekir. Avrupa Birliği, kapitalizmin/liberalizmin temel mantığı ve ideolojisidir. Avrupa Birliği düşüncesi, yeni değildir; kapitalizmin ya da günümüzdeki adıyla küreselleşme sürecinin ortaya çıkışı ile doğmuştur. Avrupa Birliği, özünde, emperyalist bir oluşumdur; hatta Amerikan emperyalizminden daha kapalı ve gizli bir biçimde işleyen emperyalizmdir. Avrupa devletlerini Hıristiyanlık ekseninde birleşme amacı taşıyan Avrupa Birliği, emperyalizmin kendisini modernlik kılıfına sokmuş yeni kisvesidir.*

Avrupa Birliği, küreselleşmenin somut bir yönüdür. Avrupa Birliği, küreselleşmenin dayanağı olan **modernlik** ile birlikte düşünülürse anlaşılabilir. Avrupa Birliği'ni *Sefaletin Sosyolojisi* kitabımızdaki gibi, **Batı=Avrupa=Modernlik=Küreselleşme=Postmodernleşme**[11] denklemi içinde ele almak gerekir. Aslında, Avrupa Birliği, söz konusu denklemin bizatihi kendisidir.

Avrupa Birliği'nin anlaşılır kılınması için, onun tarihsel art yöresine kısaca değinmek yerinde olacaktır. Eş deyişle, Avrupa Birliği nedir? sorusuna bir açılım getirebilmek için Avrupa'nın birleştirilmesi projesinin mantığının tarihsel köklerini kazımak gerekecektir.

Avrupa toplumlarının aralarında birlik oluşturma düşüncesi, yeni değildir. Avrupa'nın birlik kurma tasası, tarihin çeşitli dönemlerinde farklı boyutlar ve bağlamlar içerisinde görülebilir. Eş deyişle, Avrupa toplumlarının farklı amaçlar ve projeler bağlamında bir araya gelmek istemeleri, tarihin çeşitli dönemlerinde hep var olmuştur.

Avrupa'nın birliği ve bütünleşmesi, *sui generis* bir durumdur. **Ekonomik, politik, kültürel ve sosyal bir birlik olarak var olma**, Avrupa'nın ve Avrupalılığın özünde vardır. Avrupa'nın birlik ruhunu ortaya koymaya yönelik olarak tarihin çeşitli dönemlerinde çok sayıda girişim olmuştur. Avrupa Birliği ve onun tarihsel seyri içerisinde yapılanları bu bağlam içinde değerlendirmek gerekir.

Avrupa'da birlik oluşturma düşüncesi, Roma İmparatorluğu'na ve hatta Yunan uygarlığına kadar geri gö-

---

[11] KIZILÇELİK, **Sefaletin Sosyolojisi**, s. 209-210 vd.

türülebilir.[112] "Avrupa Birliği kurmak yoluyla insanlığın birleştirilmesi, Eski Yunan'a (sofistlere) kadar gitmektedir. Bu görüş, ortaçağda Augustinus, yeniçağda da Wolff-Leibniz yoluyla Kant tarafından temsil edilmiştir."[113]

Avrupa Birliği, öncelikle, Hıristiyanlık temelinde ve ekseninde bir birliktir. Nitekim, gerek ülkemizde gerekse de Avrupa'da Avrupa Birliği, zaman zaman ***"Hıristiyan Kulübü"*** olarak nitelendiriliyor. Bu, çok doğru ve yerinde bir tespittir.

Avrupa Birliği'nin bir "Hıristiyan Kulübü" gibi değerlendirilmesi, elbette boş bir çaba değildir. Avrupa Birliği'nin temelleri, 396-430 yılları arasında yaşamış olan ve ilkçağ Hıristiyanlığının en büyük düşün adamı olarak kabul edilen Saint-Augustinus'un Hıristiyan Öğretisi'ne kadar geri gider. Bu, çok abartılı bir değerlendirme değildir. Bu değerlendirmenin gerçekliği ve nesnel dayanakları/temeli vardır.

Avrupa Birliği'nin Hıristiyanlığa dayalı olduğunun en somut kanıtı, onun resmi olarak kuruluşunda açıkça kendisini gösterir. Bilindiği üzere; Avrupa Birliği'nin Fransızlar ile Almanlar arasında resmi olarak kurulmasına kaynaklık eden süreç, *Avrupa Çelik Birliği*'nin oluşturulmasıdır. Avrupa Çelik Birliği'ni kuran Alman ve Fransız politik partilerine baktığımızda; ikisinin de Hıris-

---

[112] DEDEOĞLU, Beril; **Adım Adım Avrupa Birliği**, Çınar Yayınları, İstanbul, 1996, s. 61.

[113] NESİMİ, Abidin; **Türkiye Avrupa Topluluğunda**, Habora Kitapevi Yayınları, İstanbul, 1989, s.5'den aktaran; DEDEOĞLU, **Adım Adım Avrupa Birliği**, s. 61.

tiyanlığı şiar edinen *Hıristiyan Demokrat Partisi* oldukları görülecektir. Bu bağlamda, Attilâ İlhan'ın saptamaları oldukça yerindedir: "Avrupa Birliği, ilk defa Avrupa Çelik Birliği olarak kuruldu. Kökeni odur, Almanlar'la Fransızlar arasındadır. Almanya'da Konrad Adenauer'dir başlangıçta harekete geçen, Fransa'da da Robert Schuman'dır. İkisinin de partilerine bak, meseleyi şıp diye anlarsın. Schuman'nın partisi, MRP'ydi, Hıristiyan Demokrat Partisi. Adenauer'in partisi de, Hıristiyan Demokrat Partisi. Her ikisi de Vatikan'ın talimatıyla kurulmuştur. Yani bu hareket, bir Katolik hareketi. Dikkat et aldıklarına, bir tek Yunanistan Ortodoks. Onu da bize düşman diye aldılar. Bunlar tamamen Hıristiyan mantığı içerisinde, tamamen hâkimiyet üzerinde beraberlik düşünen ve kendilerinin dışındaki bütün halkları 2. sınıf, 3. sınıf gören, onları kendilerine benzetip, onlarla alay eden kavimlerdir."[114]

Avrupa Birliği, Hıristiyanlık ideolojisini esas aldığı için **Katolik Avrupa Birliği** olarak bilinir. Hatta, Sabahattin Zaim'e göre[115], Avrupa Birliği'nin, yani Ortak Pazar'ın kuruluşu İtalya'da yapılan Katolik Kongresi ile ilgilidir. Bu kongreye İtalya Başbakanı De gasperi, Fransa Başbakanı Schuman, Batı Almanya Başbakanı Adenaur da katılmışlardır. Kongreye katılan başbakanlarm üçü de Katolik'tir. İşte, bu üçlünün o kongredeki ittifakı sonucunda Ortak Pazar'ın kurulmasına karar verilmiştir.

---

[114] İLHAN, "Çağdaşlık İle Batıcılık Birbirine Zıt Süreçler", s. 29.
[115] ÇİFTÇİ, Ahmet; **Her Yönüyle Ortak Pazar**, Yaylacık Matbaası, İstanbul, 1970, s. 41.

Avrupa Birliği'nin bir Hıristiyan Kulübü olduğuna ilişkin en somut işaretlerden birisi de, onun *bayrağıdır*. Bilindiği üzere, Avrupa Birliği'nin bayrağında on iki yıldız vardır. Bu, ilk etapta Amerika'nın bayrağındaki yıldızlardan her birinin bir eyaleti temsil etmesine benzer bir şekilde, Avrupa Birliği'nin bayrağındaki yıldızlardan her birinin de bir üyeyi temsil ettiği şeklinde algılanabilir. Oysa, öyle değildir. Çünkü, 2004 yılı itibariyle, Avrupa Birliği'ne üye olan devlet sayısı 25'tir. Demek ki, Avrupa Birliği bayrağındaki 12 yıldızın üye devletlerin sayısı ile hiçbir ilgisi yoktur. Öyleyse, Avrupa Birliği'nin bayrağı, bir Hıristiyanlık simgesidir ve bayraktaki 12 yıldızın Hz. İsa'nın 12 havarisini temsil ettiği açıktır.[116] "AB bayrağı şekli ile ve rengi ile Hıristiyanlık işareti taşıyor."[117] Demek ki, Avrupa Birliği, öncelikle bir "Hıristiyan Kulübü"dür.

O halde, ***Avrupa Birliği* ismini, *Avrupa Hıristiyan Devletler Birliği* olarak değiştirmek gerekir**. Zaten, Batı dünyası, yani Avrupa Birliği'nin şekillendirdiği dünya, kendisine dahil olmak isteyen devletlerle, özellikle Türkiye ile ilişkilerinde Hıristiyan haçlı zihniyeti temelinde hareket ediyor. "Bugün Batı dünyası, bütün sanayileşme, uygarlık, teknolojik düzeyine rağmen, sokaktaki vasat insanı bakımından hâlâ bir Hıristiyan haçlı zihniyeti için-

---

[116] İLHAN, Suat; **Avrupa Birliği'ne Neden Hayır 2**, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2002, s. 114-118.
[117] **A.g.e.**, s. 118.

dedir ve Türkiye'yi hâlâ tarih kitaplarından ve zihninde o açıdan gördüğünü hissedersiniz."[118]

Kısaca, Avrupa Birliği'nin temelinde Saint-Augustinus'un Hıristiyan Öğretisi'ne kadar geri götürülebilecek bir Hıristiyanlık motifi vardır.

Bunun yanı sıra, Avrupa Birliği'nin kökeninde, yalnızca Avrupa ulusları arasında sürekli bir dostluğun ve barışın sağlanmasının izleri vardır. Bu bakımdan, Avrupa Birliği, dinsel olduğu kadar, politik bir birlikteliktir de. Bu bağlamda, Avrupa Birliği projesi, yeni değildir.

Immanuel Kant, 1795'te yayımlanan *Sürekli (Ebedi) Barış Üstüne Felsefi Bir Deneme* metninde; Avrupa Birliği düşüncesini, Avrupa'da barışı sağlayacak bir devletler topluluğu olan **federatif ittifak**tan söz ederek açıkça ortaya koymuştur. Kant'ın söz konusu çalışması, Avrupa Birliği'nin temelini anlamamız açısından çok önemlidir. Kant, Avrupa'nın birleşeceğinden ve bu birleşmenin sürekli olarak genişleyeceğinden emin gözüküyor: "... bütün ahlaksal yasaların yüce mahkemesi olan akıl, savaşı hukuksal bir yol olarak kullanmayı şiddetle lânetler; barış halini de saltık (mutlak) bir yükümlülük olarak tanır; uluslararası bir antlaşma olmaksızın barış durumunun da kurulması olanaksız bulunduğundan, devletlerin daha özel nitelikte bir bağlaşmasını (ittifakını) gerektirmektedir; buna da *barış birleşmesi* (foedus pacificum) adı verilebilir. *Barış ittifakı* ile *barış antlaşması* (pactum pacis) ara-

---

[118] İNAN, Kâmran; "Avrupa ve Türkiye: Bazı Gözlemler", **Avrupa Topluluğu ve Türkiye** (iç.), Editör: Ö. Bozkurt, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1987, s. 33.

sındaki fark, barış ittifakının bütün savaşları, barış antlaşmasının ise yalnız bir savaşı sona erdirmesidir. Bu ittifakın amacı, herhangi bir devlet üzerinde egemenlik kurmak değildir; yalnızca, ittifaka katılan her devletin doğal durumda insanlar hakkında olduğu gibi, kamu gücünün zorlamasına bağımlı olmaksızın, özgürlüğünü güvence altına almaktır. Bütün devletlere zamanla yayılacak ve onları sürekli, adil ve kalıcı (ebedi) barışa götürecek böyle bir barış ittifakının (bağlaşmasının) dayandığı bir federalizm düşüncesinin gerçekleştirilebileceğini, yani günün birinde devletlerin oluşturacağı bu ortaklığın gerçek haline geleceğini kanıtlamak olasıdır. Çünkü, eğer güçlü olduğu kadar aydınlanmış da olan bir ulus, özü gereği sürekli bir barışa eğilimli bir hükümet biçimi olan cumhuriyet biçiminde kurulma mutluluğuna da ererse, artık böyle bir federatif ittifakın ortak bir noktası, merkezi de kurulmuş olacaktır ki, öteki devletler de, Devletler Hukuku ilkelerine uygun olarak, kendi özgürlüklerini güvence altına almak üzere, bu merkeze katılabileceklerdir; bu bağlaşma böylece her gün yeni katılmalarla giderek daha da genişleyecektir."[119]

Kant'ın dışında, Avrupa'da politik bir birliktelik oluşturmayı hedefleyen düşün adamları da vardır. Sözgelimi, John Beller, Kant'tan önce, 1710'da yayımlanan *Some Reasons for European State Proposed to The Powers of Europe* çalışmasında; her yıl toplanacak bir "Avrupa Kongresi" oluşturulmasını ve bu kongreye Avrupa devletlerinin en

---

[119] KANT, Immanuel; "Sürekli (Ebedi) Barış Üstüne Felsefi Bir Deneme (1795)", Immanuel Kant, **Seçilmiş Yazılar** (iç.), Çeviren: N. Bozkurt, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1984, s. 239-240.

az bir temsilci göndermesini ileri sürmüştü. Yine, papaz Abbé de Saint Pierre 1712'de yayımlanan *Avrupa'da Barışı Sürekli Kılma Konusunda Andıç* kitabında; Avrupa'daki Hıristiyan devletler arasında barışı sağlama amacına dönük olarak merkezi Utrech'te (Hollanda) bulunan ve 24 devlet temsilcisinden oluşan bir uluslararası senato kurulmasını önermişti.[120]

19. yüzyılda, Avrupa'da politik bir birlik oluşturulması yönünde en çok çaba sarf eden düşün adamlarının başında Claude Henri Saint-Simon gelir. Saint-Simon, 1814 yılında yayımlanan *Avrupa Toplumunun Yeniden Örgütlenmesi* çalışmasında; **Avrupa Birleşik Devletleri** projesini ileri sürmüştü.[121] Saint-Simon, söz konusu çalışmasında esas olarak Avrupa toplumları arasındaki savaşların, özellikle Fransa ile İngiltere arasındaki çatışmaların sona erdirilmesi gereğine işaret etmiş ve Avrupa'nın barış söylemi etrafında yeni baştan düzenlenmesini amaçlamıştı. Saint-Simon'a göre, "Avrupa'yı barışa kavuşturmak için önce Fransa'yla İngiltere arasındaki çatışmayı sona erdirmeli. ... iki millet arasındaki anlaşma, Avrupa devletinin başlangıcı olacaktır. Önce bir Fransız-İngiliz parlamentosu kurulacaktı, sonra bir Avrupa parlamentosu. Devletler dengesi yerine, devletler kaynaşması. Uluslararası kurumlar yeni bir insan yaratacaktı: Avrupa insanı. Zamanla bir Avrupa vatanseverliği doğacaktı. Avrupa meclisine seçilecekler geniş ufuklu aydınlar olmalıydı ki bu amaca varılabilsin. Kıta'nın eğitimini bu parlamento düzenleyecek, bütün mekteplerde tek ahlâk kitabı okutu-

---

[120] DEDEOĞLU, **Adım Adım Avrupa Birliği**, s. 64.

[121] **A.g.e.**, s. 65.

lacaktı. Gönüller aynı heyecanla ürperecek, vicdanlarda aynı inançlar kök salacaktı. Bütün milletler aynı müesseselerle donatılmadıkça, Avrupa siyasî bir ahenge kavuşamaz, sürekli bir barış sağlanamazdı. Her ülke liberal bir rejimle yönetilmeliydi: İngiltere'deki gibi kuvvetler ayrılığına dayanan karma bir rejim. İnsanlığı kurtarmak için, hürriyeti sağlayan kuruluşları bütün dünyaya yaymak yeter."[122]

19. yüzyılda, Avrupa Birliği düşüncesi, ünlü düşün adamı Victor Hugo'nun kimi çalışmalarında da görülebilir. Victor Hugo, Avrupa'nın bütünleşmesi ve politik birlikteliği için şu saptamayı yapmıştır: "...Siz Fransızlar, siz İtalyanlar, siz İngilizler, siz tüm kıtanın ulusları, onurunuzdan, niteliklerinizden hiç bir şey kaybetmeden bir gün gelecek yüksek düzeyde bir birlik oluşturacak ve Avrupa'da kardeşliği kuracaksınız. Bir gün gelecek İngiliz Parlamentosu'nun, Alman Dieti'nin, Fransız İdari Meclisi'nin yerini alacak gerçek ulusal oyların söz konusu olduğu bir senato kurulacak..."[123]

Demek ki, bazı Avrupalı düşünürler tarafından Avrupa, hep politik bir birliktelik olarak görülmüştür.

Avrupalı kimi düşün adamlarının metinlerinde; Avrupa, politik bir birlikteliğin yanında, aynı zamanda, ekonomik bir birliktelik olarak da karşımıza çıkıyor.

---

[122] MERİÇ, Cemil; **Saint-Simon-İlk Sosyolog, İlk Sosyalist**, Yayına Hazırlayan: M. A. Meriç, İletişim Yayınları, İstanbul, 1996, s. 47.
[123] Jacques Léonard, Christian Hen, Bernard Drénado; **L'Europe**, Editör: La Découverte, Paris, 1985, s. 13'den aktaran; DEDEOĞLU, **Adım Adım Avrupa Birliği**, s. 66.

Avrupa Birliği düşüncesinin ekonomik izlerini ve temellerini çok açık bir biçimde David Ricardo ve Adam Smith gibi ünlü ekonomistlerin metinlerinde görmek olanaklıdır.

David Ricardo, çalışmalarında; uluslararası işbölümünün yararlarından ve bunun için de serbest dış ticaret rejiminin zorunluluğundan söz etmiştir.[124] Ricardo, *Ekonomi Politiğin ve Vergilendirmenin İlkeleri* kitabında; Avrupa Birliği'ne kaynaklık eden **dış ticaretin genişlemesi olgusunu** şöyle açıklamıştır: "Emekçilerin tükettiği gıda ve gereksinmeler dış ticaretin genişlemesi ya da makinelerdeki iyileşme yoluyla pazara daha düşük fiyattan getirilebilirse, kârlar artacaktır. Kendi mısırımızı yetiştireceğimize ya da emekçilerin giyim ve diğer gereksinmelerini kendimiz imal edeceğimize bu metaları yeni bir pazar keşfederek daha ucuz fiyattan sağlayabilirsek, ücretler düşecek ve kârlar artacaktır. Ancak, dış ticaretin genişlemesi ya da makinelerdeki iyileşme sayesinde daha ucuza sağlanan metalar yalnızca zenginlerin tükettiği türden metalarsa, kâr oranında hiçbir değişiklik meydana gelmeyecektir: Şarap, kadife, ipek ve diğer pahalı metalar yüzde 50 oranında ucuzlasalar bile, ücret haddi değişmeyeceği için kârlarda da hiçbir değişiklik olmayacaktır. O halde dış ticaret gelirin harcandığı nesnelerin miktarını ve çeşitliliğini arttırması, metaları ucuzlaştırması ve bollaştırması sayesinde, tasarrufların artması ve sermaye birikiminin büyümesi için dürtü oluşturacak ve ülkeye büyük yarar sağlayacaktır ama ithal edilen metalar emeğin ücretinin

---

[124] DEDEOĞLU, **Adım Adım Avrupa Birliği**, s. 62.

harcandığı türden metalar değilse, sermayenin kârının artması doğrultusunda bir eğilim yaratmayacaktır. ... Tam serbest ticaret sistemi altında, her ülke sermaye ve emeğini doğal olarak kendisi için en yararlı kullanımlara ayıracaktır. Bu bireysel avantaj arayışı, bütünün evrensel çıkarı ile hayran olunacak şekilde bağlantılıdır. Bu bireysel çaba, sanayii canlandırarak, yaratıcılığı ödüllendirerek ve doğanın bahşettiği özgün güçleri en etkin şekilde kullanarak, emeğin en etkin ve en ekonomik dağılımını sağlar; genel üretim kütlesini artırarak, genel yararı yaygınlaştırır, uygar dünyadaki tüm ulusları tek bir ortak çıkar ve temas bağıyla evrensel uluslar toplumu halinde birleştirir."[125]

Ricardo'nun serbest ticaret sisteminin temelini oluşturan karşılaştırmalı üstünlük teorisi, günümüzde Avrupa Birliği'nin çıkarına olan Gümrük Birliği'nin esasını çok net olarak açıklamaktadır. Ricardo'nun anlayışına göre, bir ülkenin üretim gücünün en ucuza sağlanabilecek mallara yöneltilmesi ve bu üstünlüklerden yoksun alanlarda ise en ucuza üreten ülkelerden ithalat yapılması, uluslararası ticarete katılan bütün ülkelerin ve bu ülkelerdeki tüm üretici ve tüketicilerin yararınadır. Görüldüğü üzere, Ricardo'nun karşılaştırmalı üstünlük teorisi, Avrupa Birliği'ne giden süreçte önemli bir yeri olan Gümrük Birliği'nin temel mantığını anlamamızı kolaylaştırmaktadır. Zaten, Gümrük Birliği'nin kurulmasındaki temel amaç, karşılaştırmalı üstünlükler teorisine göre üretim yapılan geniş bir pazarın oluşturulmasından başka bir şey

---

[125] RICARDO, David; **Ekonomi Politiğin ve Vergilendirmenin İlkeleri**, Çeviren: T. Ertan, Belge Yayınları, İstanbul, 1997, s. 118-120.

değildir.[126] Ricardo, *Ekonomi Politiğin ve Vergilendirmenin İlkeleri* kitabında; karşılaştırmalı üstünlük teorisinin ana hatlarını, İngiltere'de ve Portekiz'deki kumaş ve şarap üretimine ilişkin verdiği örnek çerçevesinde şöyle izah etmiştir: "İngiltere'deki koşullar altında kumaş üretmek için bir yıl boyunca 100 kişinin emeğine gerek duyulduğunu varsayalım: Eğer İngiltere şarap yapmaya kalkışırsa aynı süre içinde muhtemelen 120 kişinin emeğine gereksinme duyulacağı için kumaş ihraç ederek şarap ithal etmesi İngiltere'nin çıkarınadır. Portekiz'de şarap üretmek için bir yıl boyunca sadece 80 kişinin emeğine gereksinme duyulabilir. Kumaş üretmek için aynı süre boyunca 90 kişinin emeği gerekebilir. Dolayısıyla kumaş karşılığında şarap ihraç etmesi Portekiz'in çıkarınadır. Bu değişim; Portekiz'in ithal edeceği metanın, Portekiz'de İngiltere'de gerekli olan emekten daha az emekle üretilebilmesine karşın mümkündür. Portekiz kumaşı 90 kişinin emeği ile yapabilirse bile bunu yine de kumaş üretmek için 100 kişinin emeğinin gerekli olduğu ülkeden ithal edecektir; çünkü, Portekiz'in sermayesini şarap üretiminde kullanarak, bu yolla İngiltere'den daha çok kumaş sağlaması, sermayesinin bir kısmını üzüm yetiştirmekten çekip kumaş yapımına ayırmasından daha avantajlıdır."[127] Ricardo'ya göre, İngiltere ile Portekiz arasındaki koşullar

---

[126] TÜZÜN, Çiğdem; "Türkiye-AET Ortaklığında Gümrük Birliği", **Avrupa Topluluğu ve Türkiye** (iç.), Editör: Ö. Bozkurt, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1987, s. 49-50.

[127] RICARDO, **Ekonomi Politiğin ve Vergilendirmenin İlkeleri**, s. 120-121.

dikkate alındığında; hem şarap hem de kumaşın Portekiz'de yapılması ve İngiltere'de kumaş yapımında kullanılan sermaye ve emeğin Portekiz'e götürülmesi, özellikle İngiltere'deki kapitalistlerin çıkarınadır. Çünkü, Portekiz'e kumaş ithal edilebilmesi için kumaşın ithal edildiği ülkeden, yani İngiltere'deki maliyetinden daha fazla altına satılması zorunludur. Aynı şekilde, şarap da Portekiz'deki maliyetinin üzerinde satılamadığı takdirde İngiltere'ye ithal edilmesi mümkün değildir. Hatta, iki ülke arasındaki ticaret salt takas ticareti şeklinde cereyan ederse, bu ticaretin sürmesi için İngiltere'nin başka mallar üretme yerine, kumaş imal etmesi ve de bu kumaşı eskisinden daha fazla şaraba sahip olacak kadar daha ucuza üretmesi zorunludur. Bu durumda, Portekiz için ise elbette bütünüyle aksi koşullar geçerli olacaktır. Ricardo, bu bağlamda, İngiltere ve Portekiz'deki kumaş ve şarap üretimine ilişkin olarak farklı bir durumun inşa edildiğini vurgulamıştır: "Şimdi, İngiltere'nin şarap yapımında yeni bir yol bulduğunu, böylelikle şarap üretmesinin, şarap ithal etmekten daha avantajlı hale geldiğini düşünelim. Bu durumda İngiltere doğal olarak sermayesinin bir kısmını dış ticaretten iç ticarete kaydıracak ve ihracat amacıyla kumaş imal etmekten vazgeçerek kendisi için şarap üretecektir. Böylece şarap ve kumaşın nominal fiyatları da yeni bir düzene girecektir: İngiltere'de şarap fiyatı azalacak, kumaş fiyatı sabit kalacak, Portekiz'de ise bu metaların fiyatlarında hiçbir değişiklik olmayacaktır. Kumaş fiyatı Portekiz'de İngiltere'dekinden daha yüksek olduğu için, İngiltere'nin kumaş ihracatı bir süre devam edecek ama kumaş karşılığında artık şarap değil, para verilecektir. Paranın İngiltere'de birikmesi ve dışarda azalması süreci,

kumaşın iki ülke arasındaki göreli değerini öylesine etkileyecektir ki, sonunda kumaş ihraç etmek kârlı olmaktan çıkacaktır. İngiltere'de şarap yapımındaki iyileşme çok ileri derecede ise, bu iki ülkedeki sermaye kullanımının değişmesi, her iki ülkenin tükettiği şarabın tamamının İngiltere'de, tüm kumaşın da Portekiz'de imal edilmesi eskisinden daha kârlı hale gelebilir."[128] Ancak, bu durumun gerçekleşmesi, değerli madenlerin dağılımının değişmesine ve buna bağlı olarak da kumaş fiyatlarının İngiltere'de artmasına Portekiz'de ise düşmesine bağlıdır. Şarap yapımındaki iyileşmenin getirdiği avantajlar, İngiltere'de şarabın doğal fiyatını düşürür, fakat para birikimine kaynaklık etmesi bakımından kumaşın doğal fiyatını, yani göreli fiyatını arttırır. Ricardo, burada İngiltere'de şarap yapımındaki iyileşme öncesinde bir ölçü şarabın fiyatının 50 sterlin, veri miktardaki kumaşın fiyatının 45 sterlin olduğunu, Portekiz'de ise aynı miktarda şarabın 45 sterlin ve aynı miktarda kumaşın 50 sterline satıldığını varsaymıştır. Dolayısıyla, Portekiz 5 sterlin kârla şarap, İngiltere ise 5 sterlin kârla kumaş ihraç ederler. Ricardo'nun, güçlü ülke olarak İngiltere ile ondan daha güçsüz - İngiltere'nin sömürüsüne maruz kalan -ülke olarak Portekiz arasındaki söz konusu ticari işlemlerin somut karşılığını para cinsinden, yani paranın azalması ve artması çerçevesinde değerlendirmesi, günümüzde Avrupa Birliği'nin özü olan Gümrük Birliği sürecinin temel mantığına işaret etmesi bakımından ilgi çekicidir: "Şarap üretimindeki iyileşmeden sonra İngiltere'de şarap fiyatının 45 sterline düştüğünü, kumaş fiyatının ise eski fi-

[128] A.g.e., s. 122-123.

yatında kaldığını düşünelim. Ticarette her işlem bağımsız bir işlemdir. Tüccar, kumaşı İngiltere'de 45 sterline alıp Portekiz'de alışagelmiş düzeyde kârla satabiliyorsa, İngiltere'den kumaş ihraç etmeye devam edecektir. Bu tüccar, İngiliz kumaşı satın alacak ve ödemeyi Portekiz parasıyla satın aldığı kambiyo senediyle yapacaktır. Bu paraya ne olduğu tüccar için hiçbir önem taşımaz; senedi göndererek borcunu ödemiştir. Yaptığı işlem hiç küşku yok senedi hangi koşullarda sağlayabildiği ile şekillenecektir ama o sırada koşulların ne olduğunu bilmektedir; senedin piyasa fiyatını ya da kambiyo kurunu etkileyebilecek nedenler bu tüccarı hiç ilgilendirmez. Piyasa koşulları şarabın Portekiz'den İngiltere'ye ihraç edilmesine uygun ise, şarap ihraç eden kişi senet satıcısı olacak ve bu senet ya kumaş ithal eden kişi ya da kendisine bu senedi satmış olan kişi tarafından satın alınacaktır. Böylece bir ülkeden diğerine para geçmesine gerek kalmadan her iki ülkedeki ihracatçının sattıkları malların ödemesi yapılmış olmaktadır. Portekiz'de kumaş ithal eden kişinin ödediği para, aralarında doğrudan bir işlem olmaksızın, Portekiz'deki şarap ihraç eden kişiye ödenmiş olacak; İngiltere'deki kumaş ihracatçısı da senedin değerini şarap ithal eden kişiden almaya yetkili kılınmış olacaktır. Aslında şarap fiyatları İngiltere'ye şarap ihraç edilebilmesine uygun düşmese bile kumaş ithalatçısı kambiyo senedini satın alacaktır. Ancak senedi satan kişi, piyasada iki ülke arasındaki işlemleri sonuçlandıracak şekilde bir karşı-senet olmadığını bildiği için, satılan senedin fiyatı daha yüksek olacaktır. Senedi satan kişi bunun karşılığında aldığı altın ya da gümüş paranın İngiltere'deki karşıtına fiilen ihraç edilmesi gerektiğini bildiği için, senet fiyatına, adil ve alı-

şılagelmiş kâr oranına ek olarak yapılan tüm masrafları da ekleyecektir. Eğer senet fiyatına yapılan bu ekleme kumaş ithal ederek sağlanan kâra eşitse ithalat duracaktır. Eğer bu ek yüzde 2 oranındaysa ve İngiltere'deki 100 sterlinlik borcu ödemek için Portekiz'de 102 sterlin ödenmesi gerekiyorsa ve bu sırada 45 sterline malolan kumaş 50 sterline satılıyorsa, kumaş ithal edilecek, senetler satın alınacak ve para ihraç edilecektir. Bu süreç, *paranın Portekiz'de azalmasına ve İngiltere'de birikmesine yol açacak(tır). ... (Bütün bunlarla birlikte) para cinsinden hesaplandığında; Portekiz'in toplam geliri azalacak, İngiltere'nin toplam geliri artacaktır."*[129]

Ricardo'nun İngiltere ile Portekiz arasındaki ekonomik etkinliklere ilişkin anlattığı sürecin mantığı, 6 Mart 1995'te Türkiye ile Avrupa Birliği arasında imzalanan **Gümrük Birliği Antlaşması**'nda da mevcuttur. Nitekim, bu antlaşma ile başlayan süreç, paranın ve zenginliklerin Türkiye'de azalmasına, Avrupa Birliği'nde ise toplanmasına ve birikmesine yol açmıştır. Bu da, Türkiye'nin sürekli olarak gelirinin azalmasına, özellikle yurttaşlarının GSMH'dan aldıkları payın/oranın düşmesine, Avrupa Birliği'nin toplam gelirlerinin ise artmasına, dolayısıyla Avrupalı insanın gelir ve yaşama seviyesinin yükseltilmesine kaynaklık etmiştir.

Adam Smith ise *Ulusların Zenginliği* kitabında; uluslararası ticaretin serbestleştirilmesi ve yoğunlaşmasıyla ulusal ekonomilerin ve politik sınırların öneminin azala-

---

[129] **A.g.e.**, s. 123-125 (Parantez içindeki ilaveler ve italikler tarafımızdan yapılmıştır. S. K.).

cağını ileri sürmüştür. *Laisser-faire* (***bırakınız yapsınlar bırakınız geçsinler***) olarak adlandırabileceğimiz bu anlayış ile Avrupa'da bir birliktelik inşa etmek hedeflenmiştir. Adam Smith'in *Ulusların Zenginliği*'nde tüccarlara ilişkin yaptığı saptama *Laisser-faire'in* serüvenini ve mantığını anlamamız açısından ilgi çekicidir: "Tüccar servetini sık sık sadece rüzgârların ve dalgaların eline bırakmakla kalmamakta, uzak ülkelerde statülerini ve karakterlerini hemen hiçbir zaman iyice bilemiyeceği kişilerin itibarına güvenip, insanlardaki aptallık ve insafsızlık gibi pek anlaşılır belirli unsurlar olmayan karakter özelliklerinin de eline bırakmak zorunda kalmaktadır."[130]

Laisser-faire ya da "Liberal ekonomi öğretisi, başlangıcından, yani 18. yüzyıl sonundan beri, refah artışının yalnızca iç üretim artışı değil, aynı zamanda uluslararası mübadeleden, sermaye hareketlerinden de kaynaklanacağını, bunun da ancak bütün ülkelerin birlikte, serbest piyasa ekonomisi koşullarında devlet müdahalesi olmadan katılmasıyla mümkün olabileceğini savuna gelmiştir."[131]

Avrupa'nın liberal ekonomi politik anlayışı, yani ***Laisser-faire* ideolojisi** bağlamında örgütlenmesi fikri, Avrupa Birliği'ne somut temel ve hukuksal dayanak kazandıran 25 Mart 1957'de imzalanan Roma Antlaşması'nın 3. maddesinin c bendinde açıkça belirtilmiştir: *Kişi-*

---

[130] SMITH, **Ulusların Zenginliği**, s. 310.

[131] KAZGAN, Gülten; "Dünya Ekonomisinde Bütünleşme ve Türkiye", **Yeni Uluslararası Gelişmeler Açısından Türkiye'nin Öncelikleri** (iç.), Hava Harp Okulu Yayınları, İstanbul, 1993, s. 58'den aktaran; DEDEOĞLU, **Adım Adım Avrupa Birliği**, s. 18-19.

lerin, hizmetlerin ve sermayelerin hareket serbestini önleyen engellerin/olumsuz durumların (gümrüklerin, vizelerin vb.) üye devletler arasında lağvedilmesi.[132]

Avrupa Birliği'nin *Laisser-faire* ideolojisine, eş deyişle kapitalizme/liberalizme dayandığı çok açıktır. Nitekim, Avrupa Birliği, bu durumu birliğe girmek isteyen ülkelere, temel bir koşul olarak açıkça beyân etmiştir: "Üyelik için aday ülkenin; ... işleyen bir piyasa ekonomisine ve Birliğin rekabetçi baskısına ve piyasa güçlerine dayanma kapasitesine"[133] sahip olması gerekir. Avrupa Birliği Kasım 2001'de yayımladığı bir raporda ise, piyasa ekonomisi ilkelerinin vazgeçilemez temel özellik olduğunun altını bir kez daha çizmiştir.[134]

Avrupa'nın birleştirilmesi fikri, çok öncelere dayansa da bu konuda somut adımlar, daha çok 20. yüzyılda atılmıştır. Birleşik Avrupa düşüncesine yönelik olumlu ve somut çabaların, 20. yüzyılın ilk yıllarında yavaş yavaş belirmeye başladığı söylenebilir.

Öncelikle, I. Paylaşım Savaşı yıllarında Avrupa'da Fransa'nın girişimleri sonucu "Müttefik İktisadi Konfe-

---

[132] ROMA ANTLAŞMASI, 25 Mart 1957, ÇİFTÇİ, **Her Yönüyle Ortak Pazar** (iç.), s. 88.

[133] BİRDEN, Rana; "Genişlemenin Araçları", **Avrupa Birliği'nin Genişleme Süreci** (iç.), Derleyen: C. Aktar, İletişim Yayınları, İstanbul, 2002, s. 27.

[134] GENİŞLEMEYİ BAŞARIYA ULAŞTIRMAK Strateji Belgesi ve Aday Ülkelerden Her Birinin Katılım Yönünde İlerlemesi Üzerine Avrupa Komisyonu Raporu (Kasım 2001), **Avrupa Birliği'nin Genişleme Süreci** (iç.), Derleyen: C. Aktar, İletişim Yayınları, İstanbul, 2002, s. 151.

ransı" toplanmıştır. Bu konferansta; özellikle savaş sonrası dönemde Avrupa ülkelerinin ortak ticaret politikaları izlemesi yönünde kararlar alınmıştır. I. Paylaşım Savaşı sonrasında oluşturulmuş olan Milletler Cemiyeti de Avrupa'da birlik ve bütünleşme sürecine önemli ölçüde zemin oluşturmuştur. Bu arada Briand, Avrupa Birliği için bir Avrupa Konseyi kurulması önerisinde bulunmuştur. Yine, bu çerçevede, 1921 yılında Belçika ile Lüksemburg "BLUE" olarak bilinen ekonomik birlik oluşturmuş ve bir bakıma Avrupa Topluluğu'na giden süreci hızlandırmışlardır. 1922'de ise Kont Coudenhove Kalergi'nin çabaları sonucunda dünyanın diğer devletleri ile rekabet edebilmek için Avrupa'nın konfederasyon ya da birlik şeklinde bütünleşmesini esas alan "Pan-Avrupa Birliği" kurulmuştur. Avrupa'nın birleştirilmesi için yoğun çabalar, II. Paylaşım Savaşı yıllarında da sürmüştür. Söz konusu savaşa karşın Winston Churchill, Jean Monnet ve Agnelli gibi "Avrupa'nın babaları" sayılan isimler, Avrupa'nın birleşmesi/bir Avrupa federasyonunun oluşturulması için önemli girişimlerde bulunmuşlardır. Hatta, 1940 yılında Monnet'nin Fransa-İngiltere Birliği önerisi, De Gaulle ve Churchill tarafından da benimsenmiştir.[135]

Ancak, bütün çabalar, Avrupa Birliği'nin resmi olarak kurulmasına yetmemiştir. Avrupa'nın birleşmesi için adeta Avrupa devletlerinin II. Paylaşım Savaşı'ndan yenik çıkması beklenmiştir. Başka bir deyişle, II. Paylaşım Savaşı, Avrupa'nın birleşmesi için önemli bir ders/dönemeç olmuştur. Savaş sonrasında Avrupa'da

---

[135] DEDEOĞLU, **Adım Adım Avrupa Birliği**, s. 67-69.

Avrupa'nın birliği sürecinde etkili olan ve bu sürece katkıda bulunan ciddi örgütlenmeler ortaya çıkmıştır.

II. Paylaşım Savaşı sonrası artık, **Avrupalı devletler, dünyaya egemen olmak, büyük bir dünya gücü olma konumuna erişmek ve Avrupa'yı yaşatmak için Avrupa'nın bütünleşerek bir birlik (politik bir güç) inşa etmesinin gerekliliğini anlamışlardı.**

Avrupa'nın savaş sonrası bütünleşme çabalarında ve onun yeniden onarılmasında katalizör işlevi gören faktörler arasında Amerika'nın ekonomik yardımları önemli yer tutar. "ABD ekonomisini canlandırma ve yeni pazar olanakları bulma gibi amaçlar taşıyan bu proje, bir yandan da Avrupa'da somut işbirliğinin ilk uygulama olanağını doğurmuştur."[136]

Amerika'nın bu yıllarda Marshall Yardımı çerçevesinde dünyanın hatırı sayılır ülkelerine yaptığı ekonomik yardımları ihtiyatla karşılamak gerekir. Söz konusu yardımlar, Amerika'nın yeni pazar alanları yaratma ve yardım ettiği ülkeyi vesayet altına alma girişiminin somut bir parçası olarak görülmelidir.

Yeni bir Avrupa'nın yaratılmasının, yani Avrupa Birliği'nin kurulmasının yolunda en önemli adımlardan birisi, 7-11 Mayıs 1948 La Haye toplantısıdır. Bu toplantıda; özellikle ortak pazar koşullarının imkânları tartışılmıştır. La Haye toplantısı ve onu izleyen süreçte Avrupa'da somut olarak bazı olanak ve risklerin bir araya getirilmesi öne çıkmış, liberal ekonomi kuralları (sermaye, işgücü ve iletişim serbestisi gibi) ile gönüllü ortak politika-

---

[136] **A.g.e.**, s. 71.

ların (ticaret, tarım ve taşımacılık gibi) aynı arenada toplatılması söz konusu olmuştur. Bütün bu gelişmeler, Fransız-Alman demir-çelik üretiminin bir yüksek otoriteye bağlı yürütülmesini kabul eden Schuman Önerisi (1950) ile ulusların arasındaki rekabetin üst-düzey kurumlaşma içine çekilmesini sağlamıştır.[137] Böylece, Avrupa Birliği'ne giden yolda çok somut bir adım atılmıştır. *Schuman Bildirisi*'nde bu durum şöyle dile getirilmiştir: "Fransa, Almanya ve katılacak diğer ülkeleri bağlayıcı nitelikte kararlar alacak olan Yüksek Otorite'nin kurumlaşması ve temel ürünlerin (kömür ve çelik) üretimindeki ortaklık sayesinde bu girişim barışın korunması için gereken olmazsa olmaz bir Avrupa Federasyonu'nun somut temellerini atacaktır."[138]

Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'nu (AKÇT) kuran antlaşma, 18 Nisan 1951'de Paris'te **Alman** Şansölyesi ve dışişleri bakanı **Adenauer**, **Belçika** dışişleri bakanı Paul van Zeeland, **Fransa** dışişleri bakanı Robert Schuman, **İtalya** dışişleri bakanı Sforza, **Lüksemburg** Büyük Dükalığı dışişleri bakanı Bech ve **Hollanda** Kraliyet dışişleri bakanı Stikker tarafından imzalanmış ve 1 Ocak 1953'te yürürlüğe girmiştir. Başka bir anlatımla, **Paris Antlaşması** ile Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu kurulmuştur. Belirli bir geçiş döneminden sonra 9 Şubat 1958'de kömür ve demir ürünlerinde ortak pazar oluştu-

---

[137] **A.g.e.**, s. 71-73.

[138] Schuman Bildirisi'nden aktaran; AKTAR, Cengiz; **Avrupa Yol Ayrımında Türkiye**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001, s. 110.

rulmuştur.[139] Eş deyişle, Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu ile kömür ve çelik üretimine ilişkin olarak ortak pazar yaratılması amaçlanmıştır. Söz konusu "Topluluğun görevi, bir ortak pazar kurulması yoluyla ve üye ülkelerin genel ekonomileriyle uyum içinde, bu ülkelerde iktisadi büyümeye, istihdamın geliştirilmesine ve hayat seviyesinin yükseltilmesine katkıda bulunmaktır."[140] Nitekim, Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu, Avrupa Birliği'ne giden yolda önemli kilometre taşı/adım olmuş ve Avrupa Birliği sürecine yoğun bir ivme kazandırmıştır.

Avrupa Birliği sürecinde Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'nun yanı sıra 17 Mart 1948'de **Benelux Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Ortaklık Antlaşması**'nın imzalanması; 16 Nisan 1948'de ***Avrupa İktisadi İşbirliği Teşkilatı***'nın (OECE)[141] kurulması; 4 Nisan 1949'da **NATO Antlaşması**'nın imzalanması; 19 Eylül 1950'de **Avrupa Ödemeler Birliği**'nin kurulması; 4 Kasım 1950'de **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi** ile 27 Mayıs 1952'de **Avrupa Savunma Topluluğu Paris Antlaşması**'nın imza-

---

[139] BOZKURT, Ömer; "Avrupa Topluluğunun Bütünleşme Süreci ve Yapısı: Bir Genel Bakış", **Avrupa Topluluğu ve Türkiye** (iç.), Editör: Ö. Bozkurt, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1987, s. 9; DEDEOĞLU, **Adım Adım Avrupa Birliği**, s. 74.

[140] BOZKURT, "Avrupa Topluluğunun Bütünleşme Süreci ve Yapısı: Bir Genel Bakış", s. 9.

[141] 1960 yılında **Avrupa İktisadi İşbirliği Teşkilatı**'nın (OECE) çalışma alanına, Üçüncü Dünya ülkelerine yardım dahil edilmiş ve Amerika Birleşik Devletleri ile Kanada'da bu birlikteliğe katılmışlardır. Bu örgütün adı da böylece, **İktisadi Kalkınma ve İşbirliği Teşkilatı** (OECD) olmuştur (**A.g.m.**, s. 12).

lanması; 10 Kasım 1952'de Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu üyelerinin GATT antlaşmasını kabul etmesi; 23 Ekim 1954'te **Avrupa Savunma Topluluğu Antlaşması**, 5 Ağustos 1955'te **Avrupa Para Antlaşması**, 25 Mart 1957'de **Avrupa Ekonomik Topluluğu**'nu (*AET*) ve **Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu**'nu (*EURATOM*) kuran **Roma Antlaşması**'nın imzalanması gibi önemli somut adımlardan söz edilebilir.[142]

Almanya, Fransa, Belçika, İtalya, Hollanda ve **Lüksemburg**, Roma Antlaşması ile bugünkü Avrupa Birliği'nin temelini oluşturan **Avrupa Ekonomik Topluluğunu**, yani **Ortak Pazar**'ı kurmuşlardır.

Roma Antlaşması'nın amacı, 2. maddede açık bir biçimde şöyle dile getirilmiştir: *Topluluğun amacı, bir Ortak Pazar tesisi ve üye devletlerin ekonomi politikalarının yavaş yavaş birbirlerine yaklaştırılması yoluyla Topluluğun bütünü içinde ekonomik etkinliklerin ahenkli bir biçimde gelişmesini, sürekli ve dengeli gelişmesi, gittikçe artan bir istikrarı, yaşam düzeyinin hızlıca yükselmesini ve kendine dahil devletler arasında sıkı ilişkiler kurmayı teşvik etmektir.*[143]

Görüldüğü üzere; Roma Antlaşması, Avrupa devletleri arasında ortak pazar yaratmak yoluyla onların ekonomi politikalarını birbirlerine yaklaştırmayı esas almaktadır. Roma Antlaşması'nın inşa ettiği **Ortak Pazar**, sadece üye devletler arasında ekonomik işbirliğini değil, aynı zamanda, onların **politik birlikteliğini ve bütünleşmesini** hedeflemektedir.

---

[142] DEDEOĞLU, **Adım Adım Avrupa Birliği**, s. 264-266.
[143] ROMA ANTLAŞMASI, s. 87.

Roma Antlaşması'nın bu amacı, yani birleşik Avrupa fikri, antlaşmadan önce 1955 yılının Haziran ayında Ortak Pazar'ı kuran devletler arasında Messina'da gerçekleştirilen toplantıda ortaya konulmuştur. Söz konusu toplantının sonuç bildirgesinde; *"Ortak kuramların geliştirilmesi, ulusal ekonomilerin kademeli olarak birleştirilmesi, bir ortak pazarın oluşturulması ve sosyal politikaların kademeli olarak uyumlulaştırılması ile sağlanacak olan birleşmiş Avrupa için çabalar sürdürülmelidir"*[144] denilmiştir.

Roma Antlaşması ile iyice şekillenen ve hukuksal bir zemine taşınan **Ortak Pazar**, aslında Avrupa'daki üye devletler arasında **politik bütünleşmeyi**, yani Avrupa'nın politik organizasyonunun gerçekleşmesi niyetini taşır. Bu durum, Ortak Pazar'ı kuran Roma Antlaşması'nın bazı maddelerinde açıkça ifade edilmiştir. Sözgelimi, bahsi geçen antlaşmanın 145. maddesinde; üye devletlerin ortak ekonomi politikalarının koordinasyonunu sağlayan, karar verme yetkisine sahip olan ve onların üstünde bir karar verme gücüne sahip olan **Konsey**'in konumu açıkça tanımlanmıştır.[145] Roma Antlaşması'nda Konsey'in ve Komisyon'un üye devletlerin politik birlik oluşturmaya dönük işlevleri 100. maddede açık bir biçimde dile getirilmiştir: *Konsey, üye devletlerin, Ortak Pazar'ın kurulması veya işlemesi üzerinde doğrudan doğruya etkisi olan kanunî ve idarî mevzuatları hükümlerinin birbirlerine yaklaştırılması için Ko-*

---

[144] DENIAU, Jean-François ve DRUESNE, Gerard; **Ortak Pazar**, Çeviren: L. Özkale, İletişim Yayınları, Yeni Yüzyıl Kitaplığı, İstanbul, s. 25.

[145] ROMA ANTLAŞMASI, s. 250.

misyonunun teklifi üzerine ittifakla karar kabul etme suretiyle direktifler çıkarır.[146]

Avrupa'nın ekonomik birliğinin temelini oluşturan ve 1 Ocak 1958'de yürürlüğe giren **Roma Antlaşması**, üye devletler arasmda kişilerin, hizmetlerin, malların ve sermayelerin özgürce dolaşımını engelleyen etkenlerin ilgası (madde: 3, 48, 52, 59, 60, 67), üye devletler arasında gümrük resminin lağvedilmesi, ortak gümrük tarifesinin ve ticaret politikasının tanzimi (madde: 9, 12-18, 110-116), ortak vergi politikası uygulaması (madde: 95-99), ortak tarım politikalarının benimsenmesi (madde: 38-47), yasaların birbirlerine yakınlaştırılması (madde: 100-102) ve ortak politik birlikteliklerin/Meclis, Parlamento ve Adalet Divanı vb. oluşturulması (madde: 137, 138, 145, 155, 164, 165, 211, 212, 244) gibi esasları içermektedir.

Ortak Pazar'ın kuruluştan sonraki 12 yılı, Avrupa Birliği yolunda bir *geçiş dönemi* olarak görülmüştür. Bu durum, Roma Atlaşması'nın 8. maddesinde belirtilmiştir: *Ortak Pazar, 12 yıllık bir geçiş dönemi zarfında yavaş yavaş kuvveden (niyetten/fikirden) fiile çıkarılır.*[147]

Avrupa Birliği yolunda önemli bir adım da, 8 Nisan 1965'te imzalanan **Füzyon Antlaşması'dır**. Bu antlaşma ile AKÇT, AET ve EURATOM, **Avrupa Topluluğu** (*AT*) adı altında birleştirilmiştir.[148]

Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu, Avrupa Ekonomik Topluluğu, Avrupa Toplulukları ve Avrupa Top-

---

[146] **A.g.e.**, s. 216.

[147] **A.g.e.**, s. 89.

[148] DEDEOĞLU, **Adım Adım Avrupa Birliği**, s. 80-81.

luluğu isimlendirmeleri, Avrupa'nın bütünleşmesinin kazandığı genişliğe koşut olarak alınan yolun ana dönemeçlerini belirlemesi bakımından önemlidir.[149] Bütün bu yapılanmalar, Avrupa Birliği'ne giden yolda atılan somut adımlar olarak görülmelidir.

Füzyon Antlaşması ile Avrupa Birliği'ne giden yolda önemli bir adım daha atılmış ve Avrupalı devletlerin ne yapmak istedikleri ve amaçları iyice belirginleşmiştir. Bütün bu gelişmelerden sonra tarihlerinin ilk dönemlerinden bu yana birleşme amacı güden Avrupa devletleri amaçlarına ulaşmışlardır.

Başlangıçta birleşik Avrupa düşü -sınırlı da olsa- somut olarak **Almanya, Fransa, Lüxemburg, İtalya, Hollanda** ve **Belçika**'nın katılımıyla gerçekleşmiştir. Daha sonra, 1 Ocak 1973'te **İngiltere, Danimarka** ve **İrlanda**; 1 Ocak 1981'de **Yunanistan**; 1 Ocak 1986'da **İspanya** ve **Portekiz**; 1 Ocak 1995'te **Finlandiya, İsveç** ve **Avusturya**, 1 Mayıs 2004'te **Polonya, Çek Cumhuriyeti, Slovakya, Macaristan, Slovenya, Kıbrıs Rum Kesimi, Malta, Litvanya, Estonya** ve **Letonya**'nın Avrupa Birliği'ne resmen girmeleri ile **büyük ve birleşik Avrupa düşü önemli ölçüde gerçekleşmiştir.**

Demek ki, 1957 yılında Avrupa Ekonomik Topluluğu'nu meydana getiren altı kurucu ülke ile yola çıkan Avrupa Birliği, günümüze gelinceye değin birkaç kez ge-

---

[149] BOZKURT, "Avrupa Topluluğunun Bütünleşme Süreci ve Yapısı: Bir Genel Bakış", s. 8.

nişlemiştir.[150] Avrupa Birliği, başlangıcından günümüze dört kez genişlemiş ve üye sayısını yirmi beşe çıkarmıştır. İlk genişleme, 1973'te İngiltere, Danimarka ve İrlanda'nın

---

[150] BİRDEN, "Genişlemenin Araçları", s. 25. Avrupa Birliği ile Finlandiya, İsveç, Avusturya ve Norveç arasında Corfou'da 24-25 Haziran 1994'te "Katılma Antlaşması" imzalanmıştır. Bu antlaşmadan önce Avrupa Birliği, 2 Mart 1994'te Brüksel'de "birlik genişlemesinin koşulları" üzerine yaptığı toplantıda söz konusu dört devletin Avrupa Birliği'ne katılmalarına -ve hatta Norveç'e bazı ayrıcalıklar tanınarak -karar vermiştir (DEDEOĞLU, **Adım Adım Avrupa Birliği**, s. 288 ve 299). Finlandiya, İsveç ve Avusturya Avrupa Birliği üyesi olurken, Norveç 28 Kasım 1994'te gerçekleştirilen referandumda %52,2'lik bir çoğunlukla Avrupa Birliği'ne katılmaya "Hayır" demiştir. Burada yeri gelmişken Norveç'in durumuna bir açıklık getirmek gerekir. Bir devletin Avrupa Birliği'ne tam üye olma sürecinin hukuksal temeli, Avrupa Birliği'ni kuran antlaşmanın 49. maddesinde açıkça belirtilmiştir. Söz konusu antlaşmaya göre üyelik başvuru koşullarını sağlayan her Avrupalı devlet birliğe üye olmayı talep edebilir. Devlet başvurusunu Avrupa Konseyi'ne yapar. Avrupa Konseyi de, Avrupa Komisyonu'nun görüşünü ve Avrupa Parlamentosu üyelerinin salt çoğunluğu ile verilmiş onayı aldıktan sonra, oybirliği ile karar verir. Kabul edilme koşulları ve Avrupa Birliği'ni kuran antlaşmaların kabule uygun hale getirilmesi üye devletler ile başvuran devlet arasında yapılacak bir antlaşmanın ana konusunu meydana getirir. Söz konusu antlaşma, taraf devletlerin bütününün kendi anayasal normlarına uygun olarak onayına tâbidir. Avrupa Birliği kurumları ve üye devletler üyelik başvurularını kabul veya ret konusunda serbest olduğu gibi Avrupa Birliği'ne başvuran her devlet her zaman başvurusundan vazgeçme hakkına sahiptir (ÇAPAN, Gülüm ve SARI, Gürbüz; "Avrupa Birliği Kurumları ve Genişleme", **Avrupa Birliği'nin Genişleme Süreci**, Derleyen: C. Aktar, İletişim Yayınları, İstanbul, 2002, s. 11-12). Norveç'in durumunu bu çerçeve içinde değerlendirmek gerekir.

katılımlarıyla; ikinci genişleme, 1981'de Yunanistan, İspanya ve Portekiz'in üyeliğe alınmalarıyla; üçüncü genişleme, 1995'te Finlandiya, İsveç, Avusturya'nın üyeliğe kabul edilmeleriyle, dördüncü genişleme ise 2004'te Polonya, Çek Cumhuriyeti, Slovakya, Macaristan, Slovenya, Kıbrıs Rum Kesimi, Malta, Litvanya, Estonya ve Letonya'nın birliğe katılımıyla gerçekleşmiştir.

Ancak, hemen belirtelim ki, **Avrupa'nın genişleyerek bütünleşme süreci** yeni değildir. Avrupa'nın kendi tarihselliğinde ya da tarihsel akışı içerisinde bunu görmek mümkündür. Avrupa devletleri, kimi zamanlarda dinsel motiflerden, kimi dönemlerde kendilerine yönelik savaşlardan, kimi anlarda ekonomik çıkarları yüzünden, kimi zaman periyotlarında politik faktörlerden dolayı bir birlik olarak hareket etmişlerdir. Dedeoğlu'nun bildirdiği gibi; "Avrupa'daki bütünleşme süreci farklı dönem koşullarına göre farklı nitelikler gösteren bir geçmişe sahiptir. Her zaman federal birlik önermeleri taşıyan Avrupa tarihinde uluslararası ve hatta uluslarüstü siyasal bütünleşme çabaları, başlangıçta daha çok savaşlara engel olmak amacı taşımıştır. 19. yüzyıla kadarki olayların en belirgin yanı, savaşları önleme yaptırımı için uluslarüstü örgütlenmenin gerekliliğinin vurgulanmış olmasıdır. Ama, günümüz Avrupa bütünleşmesini belirleyen süreç, siyasal ve ekonomik boyutların bir arada işlendiği ve bunların örgütsel sorumluluklar kazanmaya başladığı 19. yüzyıl gelişmeleri olmuştur. Bu yüzyıldaki Avrupa bütünleşmesinde doğrudan uluslararası ekonomik işbirliği gereksinmeleri öne çıkmış, ikili ya da çok taraflı konferans sistemleri giderek kişilerin adlarıyla anılan birlik modellerinin ileri sürülme-

sine yol açmıştır. Roma Antlaşmalarına dek Milletler Cemiyeti, Birleşmiş Milletler, Avrupa Konseyi gibi kuruluşlarda, dağınık biçimde gelişen hareket, 1950'lerden sonra farklılaşarak Birlik oluşumuna yol açmıştır. Roma Antlaşması, değişen uluslararası koşullarda, bölge esasına dayalı benzer ve rakip ekonomiler arasında bir ortak pazar kurulması ve bu pazar avantajlarının değerlendirilmesi amacıyla ekonomik ve siyasal bir yapılanma sağlayarak Birlik'in ilk yapı taşını oluşturmuştur."[151]

Ayrıca, Avrupa'nın birleşmesi projesinde 1980'lerin ortalarından itibaren meydana gelen gelişmelerin önemli katkısı olmuştur. 1980'lerde Avrupa'nın bütünleşmesi, hukuksal ve mali yönden istenilen düzeye ulaşamamıştı. Hatta, Roma Antlaşması'nın öngördüğü bütünleşme tam anlamıyla gerçekleşememişti. Bu durum karşısında, "'Back to the Future' denildi. 1987 yılı başında yürürlüğe giren Avrupa Tek Senedi imzalandı. Avrupa Tek Senedi 1 Ocak 1993 (ki yürürlüğe girdi) de Avrupa Tek Pazarını kabul etmişti. Tek paraya (ve belki de tek Merkez Bankasına) gidecek yol olan Avrupa Para Birliğini gündeme getirmiştir."[152]

Avrupa Tek Senedi'nin amacı, iç pazara uyum hükümlerini almak ve uygulamaya geçirmek, işbirliği ve bütünleşmede yeni amaçlar belirlemek (ekonomik ve parasal politikada işbirliği, sosyal bütünleşme gibi), konsey

---

[151] DEDEOĞLU, **Adım Adım Avrupa Birliği**, s. 256-257.

[152] İYİBOZKURT, Erol; **Türkiye-AT Gümrük Birliği**, Ezgi Kitabevi Yayınları, Bursa, 1994, s. 25.

statüsünü yeni şekle bağlamak ve parlamentonun karar alma gücünü arttırmaktır.[153]

Aslında, Avrupa'nın genişlemeye dayalı bütünleşme çabalarının somut bir ürünü olan **Avrupa Topluluğu**, 1992'de yeniden yapılanmıştır. 7 Şubat 1992'de Maastricht'te imzalanan ve 1 Kasım 1993'te yürürlüğe giren **"Avrupa Birliğini Kuran Antlaşma" (Maastricht Antlaşması)** ile Avrupa Topluluğu'nun kapsamında önemli değişiklikler olmuştur. Böylece, 1993 yılında Avrupa Topluluğu'nun üstünde ve onu kapsayan bir **Avrupa Birliği** kurulmuştur.[154] Maastricht Antlaşması, "Avrupa Topluluğu'nu her yönüyle birlikte hareket eden bir yapıya götürmesi, Avrupa Birliği'ne geçişi getiren ve ekonomik olduğu kadar siyasi ve askeri anlamda da birlik olmanın somut temellerini ortaya atması yönüyle AT için yeni bir döneme geçişi ifade eder."[155]

Maastricht Antlaşması, Avrupa Birliği'ni esas alan bir anlaşmadır. Bu antlaşma, Avrupa'nın ekonomik, parasal ve politik birlikteliğini, yani Avrupa Birliği'ni ve bu

---

[153] AKMAN, Vedat; **Avrupa Topluluğu ve Türkiye: Uluslarüstü Andlaşmalar ve Ekonomik Birliğin Ötesinde Bir Avrupa**, Alfa Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, Tarihsiz, s. 61.

[154] BİŞKİN, Melis; "Avrupa Birliği'nde Hukuki Araçlar", **Avrupa Birliği'nin Genişleme Süreci** (iç.), Derleyen: C. Aktar, İletişim Yayınları, İstanbul, 2002, s. 44.

[155] BİÇER, Savaş; "Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği: Süreç ve Yaklaşımlar", **Avrupa Birliği'nin Genişleme Süreci** (iç.), Derleyen: C. Aktar, İletişim Yayınları, İstanbul, 2002, s. 135.

birliğin daha ileri bir aşaması olarak *Süper Güç Avrupa Devleti*ni[156] hedeflemektedir.

Maastricht Antlaşması, Avrupa Topluluğu'nu, genel olarak Avrupa'yı, her bakımdan birlikte hareket eden ve ortak tavır takınan bir yapıya doğru taşıması bakımından Avrupa tarihinde önemli dönüm noktalarından birisidir.

Avrupa'nın ekonomik birlikteliğine dayanan Avrupa Topluluğu'nun (AT), 1990'lardan itibaren yapısında ve içeriğinde önemli değişmeler gerçekleşmiştir: **Ekonomik bir topluluk olan Avrupa Topluluğu, gerçek kimliğine kavuşarak politik bir topluluk -Avrupa başlangıcından bu yana politik birlikti- olan Avrupa Birliği'ne dönüşmüştür.**

Resmi olarak, Avrupa'daki bütünleşme, şu şekilde olmuştur:[157] **AET** (1957-1973)— **AT** (1973-1992)— **AB** (1992-2000)— **BAD** (*Birleşik Avrupa Devleti*).

Avrupa Birliği, Kasım 2001'de yayımladığı raporda; "genişlemenin başarısı, yalnızca Avrupa'da değil, komşu bölgelerde ve dünyanın daha uzak kısımlarında da güvenliği ve istikrarı arttıracaktır,"[158] biçiminde bir iddia ortaya atarak, aslında kendisini yeni bir emperyalist

---

[156] İYİBOZKURT, **Türkiye-AT Gümrük Birliği**, s. 30.

[157] ÖLÇEN, Ali Nejat; "'Gümrük Birliği' Kıskacı", **Ekonomik Bağımsızlık, Ulusal Kalkınma ve Sanayileşme İçin Gümrük Birliğine Hayır** (iç.), Türk Devrim Kurumu Yayınları, Ankara, 1996, s. 95.

[158] GENİŞLEMEYİ BAŞARIYA ULAŞTIRMAK Strateji Belgesi ve Aday Ülkelerden Her Birinin Katılım Yönünde İlerlemesi Üzerine Avrupa Komisyonu Raporu (Kasım 2001), s. 152.

oluşum olarak beyân etmiştir. Avrupa Birliği, söz konusu raporda; Avrupa'nın genişleme sürecini sanki bütün devletlerin yararınaymış gibi gösteriyor, ama değil. Tam tersine anılan raporda **Avrupa Birliği, genişleme süreci ile emperyalist tavrını** iyiden iyiye açığa vurmuştur: "AB genişlediği zaman, yeni komşular edinecek ve onlarla ilişkileri, yeni durumu yansıtmak üzere evrimleşecektir. AB, her komşu bölge için spesifik politikalar geliştirmiştir- Batı Balkanlar için İstikrar ve Ortaklık süreci, Akdeniz için Barcelona süreci ve Rusya, Ukrayna ve öteki Yeni Bağımsız Devletler (YBD) için Ortaklık ve İşbirliği çerçevesi. Bütün bunlar, Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi ve Avrupa Ekonomi Bölgesi ülkeleriyle geliştirilen yakın ve entegre ilişkiyi bütünlemektedir. Bu politikalar, AB'yi ve komşularını kapsayan ve içinde demokrasinin ve insan haklarıyla hukukun üstünlüğüne saygının egemen olduğu bir serbest ticaret sahasının yaratılmasını öngörmektedir. AB genişledikçe, AB'nin ve yeni komşularının ortak çıkarlar yelpazesi de genişleyecektir. Bu, büyüme ve yatırım için bir uyarıcı olarak hareket ederek, yeni fırsatlar yaratacaktır. Genişleme, nihaî olarak, 500 milyondan çok tüketiciyi içeren bir iç pazar yaratacaktır. Saydam bir düzenleyici ortam yaratarak iş hayatını güçlendirmek ve ekonomik reformu pekiştirmek için beraber çalışmaya devam etmek, AB'nin ve yeni komşularının çıkarına olacaktır. AB iç pazarı ve düzenleyici çerçevesinin kurallarıyla ilerleyen uyumlulaşma, ticareti kolaylaştıracak ve komşu bölgelerde yatırımı cezbedecektir. ... Genişleme, aşılması gereken sorunlar da getirecektir. AB'nin ve komşularının adalet ve içişleri gibi konularda yakın işbirliği içinde olmaları gereğini arttıracaktır. ... Genişleyen Birlik'in, yakın komşula-

rıyla ilişkilerini derinleştirmesi ve ortak bir yaklaşımı daha da geliştirmesi gerekli olacaktır. Genişleyen AB, büyük bir ihtimalle, halen var olan üç coğrafî politikanın ortak unsurlarını birbirine bağlamakta yarar görecektir."[159]

Avrupa Birliği, politik bütünleşme sonucunda oluşan bir politik birliktir. Bir politik bütünleşme sürecinin politik birlik aşamasına ulaşabilmesi için bazı elverişli koşulların olması gerekir. Bu koşulları, Dedeoğlu şöyle özetlemiştir:[160]

1) Ortak politik ve hukuksal değerler ile uygulamaların var olması,

2) Kültürel açıdan benzerliklerin olması,

3) İşbirliğinin basit bir düzeyden başlatılması,

4) İleriye dönük ortak amaçların inşa edilmesi,

5) Ekonomik birlik koşullarını organize eden ortak yapılar ile ortaklığı harekete geçirici mekanizmaların var olması,

6) Gelişen işbirliği sürecinin çoğunluğun yararına olması ve ortaklıktan elde edilen her şeyin eşit ve karşılıklılık esasına dayanması,

7) Karşılıklı olarak her şeyden haberdar olmayı sağlayacak mekanizmaların bulunması,

8) Uluslararası arenada önemli ve ciddi ekonomik ve politik krizlerin var olması.

---

[159] **A.g.e.**, s. 157-159.

[160] DEDEOĞLU, **Adım Adım Avrupa Birliği**, s. 46.

Sonuç olarak diyebiliriz ki; Avrupa Birliği fikri, yüzyıllar öncesine dayanır. İlkçağlardan itibaren bazı düşün adamları, Avrupa devletleri arasında ortak tarihsel, kültürel, dinsel, ekonomik ve politik benzerliklerden ötürü, onların bütünleşmesi gerektiğini ileri sürmüşlerdir. Bazı düşün adamları, Avrupa Birliği'nin temeli olarak Hıristiyanlık motifini, bazıları politika öğesini, bazıları kültürel özellikleri, bazıları da ekonomik etkeni baz almışlardır. Ancak, Avrupa'nın resmi, politik ve hukuksal yollardan birleşmesi, ancak II. Paylaşım Savaşı sonrası gerçekleşebilmiştir. 1950'lerden itibaren altı Avrupa devletinin girişimiyle kurulan ve üye devletler arasında ekonomik birlikteliği sağlamaya dönük olan Avrupa Ekonomik Topluluğu, daha sonraları genişleyerek ve Avrupa Topluluğu adını alarak, 1990'lardan itibaren politik bir birliktelik olan Avrupa Birliği'ne dönüşmüş ve üye sayısını yirmi beşe çıkarmıştır.

Benzer bir topluluk olan Avrupa ya da günümüzdeki adı ile Avrupa Birliği, ekonomik ve politik bir bütünleşmedir. Ancak, serbest piyasa ekonomisi, yani kapitalizm/liberalizm eksenli bir ekonomik bütünleşme çabası olan Avrupa Birliği, günümüzde güçlü bir politik birliktelik olarak dünyadaki yerini almış ve Amerika bloğunun karşısına dikilmiştir. Avrupa ülkeleri arasında gerçekleşen ekonomik ve politik birliktelikler, günümüzde farklı Avrupa devletlerinin politik bağımsızlığını aşacak/tahrip edecek bir boyuta ulaşmıştır. Zaten, "İktisadi birleşmeler,

siyasal bakımdan bağımsız ülkeleri ekonomik yönden birbirine bağımlı hale getirir."[161]

Kısaca, günümüzde, **Avrupa Birliği, birleşik Avrupa düşünün ötesine geçerek, Avrupa dışı ülkelerin bağımsızlıklarını tahrip etme çabasına girişmiştir. Bu yönüyle de Avrupa Birliği, yeni bir emperyalizm olarak görülebilir. Avrupa Birliği, Amerika gibi dünyanın efendiliğine soyunmaktadır. Artık, Avrupa Birliği'nin genişleme sürecini, yeni bir emperyalizm olarak kavramak gerekir.** *Avrupa'nın genişleme sürecine paralel olarak dünyada istikrar ve güvenlik sağlanacaktır,* biçimindeki argümanlar temelsizdir. Çünkü, Avrupa Birliği, emperyalist olduğunu ekonomi politikalarında ve uygulamalarında ortaya koymuştur.

---

[161] SEYİDOĞLU, Halil; **Uluslararası İktisat**, Güzem Yayınları, İstanbul, 1988, s. 355'den aktaran; DEDEOĞLU, **Adım Adım Avrupa Birliği**, s. 34.

3. BÖLÜM

~

3. TÜRKİYE'NİN KAPİTALİZMİN VE EMPERYALİZMİN YÖRÜNGESİNE GİREREK AVRUPA'NIN SAĞLAM KALESİ OLMA SÜRECİ YA DA TÜRKİYE-AVRUPA BİRLİĞİ İLİŞKİLERİ

"Hakikaten, biz, milli sınırımız dahilinde hür ve bağımsız yaşamaktan başka bir şey istemiyoruz. Biz, Avrupa'nın diğer milletler(in)den esirgenmeyen hukukumuza tecavüz edilmemesini istiyoruz."[1]

"Dörtnala gelip Uzak Asya'dan
Akdeniz'e bir kısrak başı gibi uzanan
bu memleket bizim.

Bilekler kan içinde, dişler kenetli, ayaklar çıplak
ve ipek bir halıya benziyen toprak,
bu cehennem, bu cennet bizim.

---

[1] ATATÜRK, **Atatürk'ün Bütün Eserleri, Cilt: 11 (1921)**, s. 408.

Kapansın el kapıları, bir daha açılmasın,
yok edin insanın insana kulluğunu,
bu dâvet bizim...

Yaşamak bir ağaç gibi tek ve hür
ve bir orman gibi kardeşçesine,
bu hasret bizim..."[2]

Temel İddiamız: *Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerinin var olan çerçevede sürdürülmesinin, Atatürk'ün düşün sistemiyle uygunluk taşıdığını iddia etmek, Atatürk'e karşı yapılan bir ihanettir. Türk aydını ve politikacıları, Türkiye-Avrupa Birliği ilişkileri konusunda büyük aymazlıklar içindedir. Avrupa Birliği konusu, ülkemizde tam bir sendroma dönüştürülmüştür. Türkiye'de Avrupa Birliği'nin yanlış algılanması ve kavranması sorunsalı mevcuttur. Avrupa Birliği, ithal ve devşirmeci aydınlarımız ve politikacılarımız tarafından, Türkiye'de yaşayan bütün insanlarımıza, sorunlarını çözecek büyülü bir dünya ve adeta bir mutluluk havuzu olarak sunuluyor. Türkiye'nin Avrupa'nın ekonomik kaskacının kuyruğuna takılarak kalkınmasını beklemek, olanaksızı istemektir. Avrupa Birliği, sürekli bir biçimde dayatmalarda bulunuyor. Kopenhag kriterleri, bunlardan biridir. Söz konusu kriterlerin, birliğe şimdiye değin üye olmuş öteki devletlerden istenmediği halde, Türkiye'den yerine getirilmesinin talep edilmesi düşündürücüdür. Kopenhag kriterleri, Avrupa'nın Türkiye'ye insan hakları ve demokratikleşme konusunda ders vermeye kalkmasıdır. Oysa, Avrupa Birliği'nin Türkiye'ye söz konusu alanlarda vereceği hiçbir şey yoktur. İn-*

---

[2] NÂZIM HİKMET; **Kuvâyi Milliye**, Adam Yayınları, İstanbul, 1994, s. 90.

san hakları ve demokrasi konusunda dünyanın sicili en bozuk yeri, Avrupa'nın (ve bu arada Amerika'nın) bizatihi kendisidir. Avrupa'nın ve Amerika'nın hem tarihi hem de bugünü insan hakları ve demokrasi ihlalleri ile doludur. Kopenhag kriterleri olarak bilinen siyasi kriterler, Türkiye'yi tamamen Brüksel'in boyunduruğu altına sokmanın yoludur. Türkiye'den istenen siyasal kriterler, emperyalist Batı'nın Ulusal Kurtuluş Savaşı ile Lozan Barış Konferansı'nda kaybettiklerini geri istemesi, hatta Lozan'ın rövanşını geri alma çabasıdır. Avrupa'nın Lozan Barış Konferansı'nda Türkiye'ye yapamadıklarını, şimdilerde Avrupa Birliği, Kopenhag Kriterleri ile gerçekleştirmeye çalışıyor. Söz konusu kriterler çerçevesinde Türkiye'de azınlıklar sorunu öne çıkarılıyor ve Türkiye'nin parçalanmasının yolu açılıyor. Avrupa'nın Türkiye üzerindeki istemlerinden vazgeçtiğini düşünmek, Atatürk'ün deyişiyle "gaflet ve dalâlet ve hâtta hıyânet" içinde bulunmaktır. Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerinde, Kıbrıs ve Ege kıta sahanlığı konusunun gündeme getirilmesi, elbette rastlantısal değildir. Avrupa Birliği, Türkiye'den Kıbrıs ve Ege'den vazgeçmesini istiyor. Kıbrıs'tan vazgeçmek emperyalistlere teslimiyetle eş anlamlıdır. Türkiye'nin Avrupa Birliği ile ilişkileri, Tanzimat zihniyeti çerçevesinde cereyan etmektedir. Hatta, Avrupa Birliği ile olan ilişkilerimizi, II. Tanzimat olarak değerlendirmek daha doğru olacaktır. Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerinde dönüm noktalarından birisi, 1990'ların ortalarında Türkiye ile Avrupa Birliği arasında imzalanan Gümrük Birliği Antlaşması'dır. Gümrük Birliği Antlaşması, Türk tarihinin kara baharları arasında ilk sıralarda yer alır. Avrupa Birliği'ne tam üye olunmadan imzalanan Gümrük Birliği Antlaşması ile birlikte Türkiye, emperyalizmin kanatları altına girmiş, ulusal bağımsızlığımıza aykırı kabul edilemez yükümlülükler yüklenmiştir. Gümrük Birliği Antlaşması, Türkiye'nin uygarlık ve ilerlemesinde değil, tam tersine kölelik ve sömürge-

leşmesi yolunda attığı bir adımdır. Avrupa Birliği, her şeyden önce, bir Hıristiyan birlikteliğidir. Türkiye ile Avrupa Birliği arasında temelde bir kültürel farklılık mevcuttur. Avrupa Birliği'nin, çok yakın bir tarihte yüz milyona ulaşması beklenen Müslüman bir nüfusu bünyesine katması olanaksızdır. Kaldı ki, Avrupa, her zaman için Türkleri düşman olarak algılamıştır. Avrupalının Türk imgesi düşmanlık üzerine şekillenmiştir. Kısaca, Türkiye'nin Avrupa Birliği ile ilişkileri Türkiye'nin aleyhinedir ve Atatürk'ün düşün sistemi ile hiçbir ilgisi yoktur. Çünkü, Avrupa Birliği yanlıları, ulusal değil, ulusal olmayan çözümler peşindedirler. Türkiye'nin Avrupa Birliği ile ilişkileri, asla onaylanamaz türdendir. Türkiye'nin tarihsel ve günümüzdeki misyonu gereği Avrupa Birliği'nin dışında kalması gerekir. Türkiye, Avrupa Birliği'ne dahil olduğunda, ki bu mümkün değil, ya da ilişkilerini yoğun bir biçimde sürdürdüğünde bütün tarihsel misyonunu kaybedecek ve Avrupa'nın içinde eriyip gidecektir. Tıpkı, Tanzimat nasıl Osmanlı'nın tarihsel misyonunu yok edip, onu bitirdiyse, Avrupa Birliği süreci de Türkiye'yi mahvedecektir. Bu konuda Osmanlı deneyiminden/örneğinden ders almamız gerekiyor. O halde, Türkiye'de Avrupa Birliği'ne ve onu savunanlara karşı yeniden bağımsızlık savaşı başlatmalı ve ulusal seferberlik ilan edilmelidir.

Türkiye-Avrupa Birliği'ne ilişkin olarak yukarıda ileri sürdüğümüz temel iddialarımızı yedi alt başlıkta kanıtlamaya çalışacağız.

3.1. Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerini Atatürk'ün Düşün Sisteminin Dışında Düşünmek

Tez 1: *Atatürk döneminde Türkiye, dünya tarihinde emperyalist Batı'ya kafa tutmuş, emperyalizme meydan okumuş ve emperyalizmi mağlup etme başarısını göstererek Avrupa'nın gözünde önemli ve saygın bir ülke olmuşken, şimdilerde Avrupa kapılarında el açan ve onların bir dediğini iki etmeyen bir müstemleke memleketi konumuna düşmüş, saygınlığı ve güvenirliliği zedelenmiştir. Resmi ve hukuksal olarak Türkiye'nin Avrupa'ya sığınması ve onun bir eyaleti ya da sömürgesi olma süreci (Avrupa Birliği süreci), Demokrat Parti iktidarı döneminde başlamış ve ondan sonra gelen bütün iktidarların değişmez anlayışı olmuştur. Bugün, Avrupa Birliği'ne doğru ülkemizi yönlendiren güç odakları, uluslararası sermaye ve onun yerli işbirlikçileridir. Ancak, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne yönelmesinin ardındaki temel nedenlerin ve dinamiklerin Atatürk'ün düşün sistemi ile hiçbir ilgisi yoktur.*

"Artık hayat bulmak için, islah-ı hal etmek için (durumu düzeltmek için), insan olmak için mutlaka Avrupa'dan öğüt almak, bütün işleri Avrupa'nın emellerine göre yürütmek, bütün dersleri Avrupa'dan almak gibi birtakım düşünceler belirdi. Oysa hangi bağımsızlık vardır ki, yabancıların öğütleriyle, yabancıların planlarıyla yükselebilsin? Tarih böylè bir olay kaydetmemiştir. ... İşte Türkiye'de bu galat-ı (yanlış) fikirle, bu galat-ı zihniyet ile malûl (sakat) olan birtakım ricalin (yüksek makamdaki devlet adamları) yüzünden her saat, her gün, her asır biraz daha çok tedenni (gerileme) ve daha çok sukut etmiş-

tir (düşmüştür). Efendiler bu sukut, bu tedenni yalnız maddiyatta olsaydı hiç ehemmiyeti yoktu. Maatteessüf Türkiye ve Türk halkı ahlâken sukut ediyor. ... Efendiler bu sukutun mebdei korku ile ve acz ile başlamıştır. ... Türkiye mütefekkirleri (aydınları) âdeta kendi kendilerini tahkir ediyorlardı. Diyorlardı ki biz adam değiliz ve olamayız. Bizi bilâ kaydu şart canımızı, tarihimizi, mevcudiyetimizi düşman olan Avrupalılara tevdi etmek (bırakmak) istiyorlardı. Onlar bizi idare etsin diyorlardı."[3]

Atatürk, yukarıdaki konuşmayı, 82 yıl önce (6 Mart 1922'de) TBMM'de yapmıştır. Bu konuşma, Türkiye-Avrupa Birliği ilişkileri konusunda önemli ipuçları veriyor. Atatürk, söz konusu konuşmasında; günümüz Türk toplumunun içinde bulunduğu manzarayı ne kadar güzel anlatıyor, değil mi?

Avrupa Birliği konusu, Türkiye'de hep yanlış algılanmıştır. Çünkü, ülkemizde, Avrupa Birliği yeterince bilinmediği için adeta büyük bir sendroma dönüştürülmüştür. Zaten, Avrupa Birliği meraklıları ve yanlılarının ellerinde Avrupa Birliği mevzuatına ilişkin yeterli derecede bilgi ve veri de yoktur.

Bazı çevrelere göre 90 bin, bazı çevrelere göre 120 bin sayfa olan Avrupa Birliği mevzuatı, hâlâ Türkçe'ye çevrilmedi. Herkes bu konuda tam anlamıyla bilgiye sahip değil. Yalnızca halk değil, Türkiye'yi apar topar Av-

---

[3] ATATÜRK, Mustafa Kemal; **Atatürk'ün TBMM Açık ve Gizli Oturumlarındaki Konuşmaları, Cilt: II**, Yayına Hazırlayan: K. Öztürk, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1990, s. 776-777'den aktaran; İLHAN, **Avrupa Birliği'ne Neden Hayır 2**, s. 51.

rupa Birliği üyesi yapmaya çabalayan ve bu yönde kararlar alan yöneticilerimiz de bunlardan habersizdir.[4] Dolayısıyla, Türkiye-Avrupa Birliği ilişkileri konusu üzerine yapılan değerlendirmeler ciddi eksiklikler içeriyor.

Avrupa Birliği, Atatürk'ten sonra, özellikle 1950'lerden bu yana, hep Türk toplumunun sosyal sorunlarını çözecek bir merci olarak algılandı. Türkiye'de 3 Kasım 2002 genel seçimlerinde iktidara gelen *Adalet ve Kalkınma Partisi* (AKP) de, ülkenin kurtuluşu için Avrupa Birliği'ni vazgeçilmez olarak görerek *Demokrat Parti*'nin yolunu izledi ve Avrupa Birliği karşısında tavizler vermeye devam etti. Demek ki, AKP'nin, Demokrat Parti ve onun devamı olan *Adalet Partisi*'nin uzantısı olarak değerlendirilmesi boşuna değilmiş.

Atatürk'ten sonra Türkiye, sürekli olarak, günümüze değin politik açmazlar içine sokulmuş, ulusal bağımsızlıkçı politika anlayışları terk edilmiş ve Türk politikasına arızalar yaptırılmıştır. Bu durumu, Yahya Sezai Tezel çok güzel bir biçimde dile getirmiştir: "Türkiye, insanlık tarihinin en kaygan zeminlerinden birinin üstünde bugün, okyanusta dümeni kırılmış, motoru arıza yapmış bir gemi gibi sürükleniyor. Ama nereye sürüklendiğimizi pek bilmiyoruz. Sürüklenmeyi aşıp, demokratik süreçlerle belirlenmiş tercihlerimizi yansıtan yollar üstünde yürüyebilmemiz için ise, Türkiye'deki siyasi süreçlerin mo-

---

[4] İLHAN, **Avrupa Birliği'ne Neden Hayır 2**, s. 24.

torunu ve dümenini yeniden devreye sokabilecek cesaret, basiret ve dürüstlükte siyasi kadrolara ihtiyaç var."[5]

Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerinin anlaşılması için, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne dahil olma gayretlerinin tarihsel öyküsünün irdelenmesi ve bu sürecin ana hatlarının ortaya konulması gerekir.

Türkiye'nin, resmi ve hukuksal olarak Avrupa Birliği'ne sığınması ve onun sömürgesi olmaya başlaması süreci, Atatürk dönemi sonrasına, yani ülkeye demokrasiyi getirdiğini iddia eden ama demokrasiyi sadece isminde kullanan **Demokrat Parti** iktidarı dönemine tekabül eder. Demek ki, Türkiye'nin resmi kanallardan bugünkü adıyla Avrupa Birliği'ne dahil olmaya çalışması serüveni, Demokrat Parti ile başlamıştır.

Demokrat Parti, *"Yeter artık söz milletin!"* sloganı ile yola çıkmasına karşın, politikalarında ve uygulamalarında daha çok sermaye sınıfından; işadamlarından, toprak ağalarından, büyük sermaye sahiplerinden ve tüccarlardan yana olmuştur. Demokrat Parti'nin Avrupa Birliği'ne, yani o zamanki adıyla **Avrupa Ekonomik Topluluğu'na (Ortak Pazar'a)** üye olma istemlerinin gerisinde büyük sermaye sahiplerinin ve işadamlarının önemli ölçüde baskısı olmuştur. Zaten, Demokrat Parti'nin kendisi de bir sermaye partisiydi. Demokrat Parti ile birlikte Türk

---

[5] TEZEL, Yahya Sezai; "Gümrük Birliği'nin Sonrası Daha Önemli", **Ekonomik Bağımsızlık, Ulusal Kalkınma ve Sanayileşme İçin Gümrük Birliğine Hayır** (iç.), Türk Devrim Kurumu Yayınları, Ankara, 1996, s. 32.

burjuvazisi Türkiye'de iktidarı da ele geçirmiş ve bir daha da bırakmamıştır.

Demokrat Parti taraftarlarından Ahmet Çiftçi de, *Her Yönüyle Ortak Pazar* adlı kitabında yukarıda ileri sürdüğümüz savların doğruluğuna işaret etmiştir: "1959 yılında Demokrat Parti Ortak Pazar'a girmek için olanca gücüyle gayret sarfediyordu. Demokrat Partiyi bu yöne sevkeden, Türkiye Odalar Birliği idi."[6] Türk burjuvazisinin Avrupa Ekonomik Topluluğu'na girme istemine ilişkin Avcıoğlu'nun yaptığı saptamaya katılmamak mümkün değildir: "Yabancı sermayeye tamamen bağımlı ve ülkeyi kalkındırma güç ve yeteneğinden yoksun olan kapitalist sınıf, ekonomik ve toplumsal sorunlar çözülmeden ağırlaştıkça, Türkiye'nin kalkındırılmasını, Avrupa Ekonomik Topluluğu'ndan (AET) beklemeye yönelmiştir. Tanzimat tipi bir Batıcılık anlayışına sahip bürokratlar ile politikacılar da, bu yönelişin şampiyonluğunu yapmışlardır."[7]

Avrupa Birliği'ne dahil olma sürecinde Tanzimat ruhunu taşıyan Türk burjuvazisi ön ayak olmuştu. Günümüzde de Türk burjuvazisi bu tavrını ve isteğini sürdürüyor. Oysa, "Tanzimat ya da Kapitalizm çözüm değildi! (Osmanlıda)"[8], Türk burjuvazisi bunu göremiyor mu da Avrupa Birliği konusunda çok hevesli davranıyor.

---

[6] ÇİFTÇİ, **Her Yönüyle Ortak Pazar**, s. 7.

[7] AVCIOĞLU, Doğan; **Türkiye'nin Düzeni (Dün-Bugün-Yarın), İkinci Kitap**, Tekin Yayınevi, İstanbul, 1990, s. 910.

[8] BELGE, Murat; "Tanzimat ve Kapitalizm Osmanlıda Çözüm Değildi!. ...Ve Ben, Türk Burjuvazisinin AT'na Girmeye Niye Bu Kadar İstekli Göründüğüne Hayret Ediyorum", M. Emin GERGER,

Demokrat Parti'nin Ortak Pazar'a ilişkin tavrından rahatsız olan **Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)** iktidara geldiğinde, Ortak Pazar konusunda tavır takınması beklenirken o da Demokrat Parti'nin yolunu izlemiştir. Nitekim, CHP Genel Başkanı ve Başbakan *İsmet İnönü*'nün[9], ilk icraatlarından birisi, 12 Eylül 1963'te Avrupa Ekonomik Topluluğu ile **Ankara Antlaşması**'nı imzalayarak Türkiye'yi **Ortak Pazar**'a dahil etmek olmuştur.

Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerinin resmileştirilmesi, 12 Eylül 1963'te imzalanmış ve 1 Aralık 1964'te yürürlüğe girmiş olan **Ankara Antlaşması**'dır. Ankara Antlaşması'nın amacı 2. maddede şöyle dile getirilmiştir: "Anlaşmanın amacı, Türkiye ekonomisinin hızlandırılmış kalkınmasını ve Türk halkının çalıştırılma seviyesinin ve yaşama şartlarının yükseltilmesini sağlama gereğini tümü ile göz önünde bulundurarak, taraflar arasındaki ticarî ve

---

Tanzimat'tan Avrupa Topluluğu'na Türkiye: Konuşmalar (iç.), İnkılâb Yayınları, İstanbul, 1989, s. 78.

[9] Ancak, burada hemen İsmet İnönü'nün bir çekinceşini belirtmekte yarar vardır. İsmet İnönü, *Ankara Antlaşması*'nı imzalamadan önce, "Türkiye daha sonra fikrini değiştirdiği taktirde, bu anlaşmayı bozma olanağının bulunup bulunmadığı" konusu üzerine düşünmüş ve yardımcılarına, "ileride çıkmak istersek çıkabilir miyiz" sorusunu yöneltmiş ve "Evet" yanıtını alınca da antlaşmaya onay vermiştir (MANİSALI, **Türkiye-Avrupa İlişkilerinde "Sessiz Darbe"**, s. 73-74). Demek ki, Türkiye, istediği anda Avrupa Birliği ile olan ilişkilerinden vazgeçebilir, imzaladığı antlaşmaları feshedebilir.

ekonomik ilişkileri aralıksız ve dengeli olarak güçlendirmeyi teşvik etmektir."[10]

Aslında, bu antlaşmayla, Türkiye ile emperyalizmin yeni yapılanması olarak karşımıza çıkan Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET)/Avrupa Birliği arasında aslında bir sözde ortaklık kurulmuştur. Ekonomileri arasında önemli farklılıklar bulunan Türkiye ile AET arasında dengeli ve ortaklığa dayalı bir ekonomik ilişkiler ağı kurulamayacağı çok açıktı. Zaten, söz konusu anlaşmayla, Türkiye'nin Avrupa'nın ekonomik kıskacının kuyruğuna takılarak kalkınmasını ve güçlü bir ekonomiye sahip olmasını beklemek de olanaksızı istemekten başka bir şey değildi, nitekim öyle de oldu.

Oysa, 1960'larda yaygın olan anlayış, tam tersini savunmuş ve AET ile Ankara Antlaşması'nı imzalayan Türkiye'nin her yönüyle hızlıca kalkınacağını iddia etmiştir. Dönemin Başbakanı Süleyman Demirel, "Türkiye, Ortak Pazar'a geçmek mecburiyetindedir"[11] derken, Sanayi Bakanı Selâhattin Kılıç ise "Ortak Pazar'a girmekle Türkiye Sanayii ölecektir, demek, mes'eleyi bilmemek demektir"[12] diyordu. 1960'lardan günümüze bu anlayış değişti mi? Tabii ki, Hayır.

---

[10] TÜRKİYE İLE AVRUPA EKONOMİK TOPLULUĞU ARASINDA BİR ORTAKLIK YARATAN ANLAŞMA (ANKARA ANLAŞMASI), **Avrupa Topluluğu ve Türkiye** (iç.), Editör: Ö. Bozkurt, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1987, s. 93.

[11] ÇİFTÇİ, **Her Yönüyle Ortak Pazar**, s. 24.

[12] **A.g.e.**, s. 25.

1960'ların başında Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne (o zamanki adıyla Avrupa Ekonomik Topluluğu'na) katılması konusunda iki gerekçe ileri sürülmüştü. Bu iki gerekçeyi Kazgan, şöyle belirtmiştir: "birincisi, Türkiye'nin 150 yıldır, Batı Dünyası'nın bir parçası olmağa çalıştığı; bugün de, NATO gibi bir askerî andlaşma ile bu dünyaya bağlı olduğu, dolayısıyla, AET'yi izleyecek olan Avrupa Birleşik Devletleri'nin dışında kalamayacağıdır. ... Yetkililerin ağzından daha zayıf ifade bulan ikinci gerekçe ise, 'ticarî' niteliktedir; bu da, Türkiye'ye rakip tarım ürünlerini (şark tipı tütün, kuru üzüm, kuru incir gibi) AET ülkelerine satan Yunanistan'ın, AET'ye katılma kararıyla ilgilidir."[13]

Avrupa Birliği'ne ilişkin aynı görüşler ve açıklamalar, günümüzde de ortalığı kasıp kavuruyor. Yaklaşık 40 yıldır, bütün cumhurbaşkanları, başbakanlar, bakanlar, bürokratlar, kısacası yetkililer, organik aydınlar, Avrupa'dan para alanlar ve medyatik televoleci ekonomistler, sürekli bir biçimde Avrupa Birliği'ne girmekle Türkiye'nin kalkınacağını, sanayileşeceğini ve demokratikleşeceğini ileri sürüyorlar. Hatta, zaman zaman Avrupa Birliği'nin savunuculuğunu ve bir yönüyle onun çığırtganlığını daha ileri götürüp, Avrupa Birliği'ne girmemizi, neredeyse *adamı olmamızın (insan olmamızın)* koşulu olarak kitlelere iletenler de oluyor ve maalesef böyle düşünülerin sayısı da giderek artıyor.

---

[13] KAZGAN, Gülten; **100 Soruda Ortak Pazar ve Türkiye**, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1975, s. 94-95.

Bu arada, Avrupa Birliği sürecini, Atatürk'ün "muasır medeniyet seviyesine" ulaşmanın bir yolu olarak değerlendirenlerin sayısı da gittikçe çoğalıyor. Bu bağlamda, Avrupa Birliği'nin ülkemiz için çok önemli olduğunu söyleyen ve kendisini *Avrupa Birliği genişleme süreci uzmanı* olarak tanıtan ve medyada sıkça yer alan Cengiz Aktar'ın görüşleri, oldukça düşündürücüdür: "Muhafazakâr cenah soldan sağa, M. K. Atatürk'ün öngördüğü *'muasır medeniyet seviyesine'* ulaşmak amacıyla atılması gereken adımın önünün kesilmesinin ne denli güç olduğunu görmekte. O ölçüde de çaresizliğini algılamakta, ifrata kaçan beyanlarda bulunmakta ve ülkenin bekasının 'şimdilik' AB'den geçmemesi gerektiğini anlatabilmek için mumla düşman aramakta. Kürtlerin inatla normalleşme ve siyasileşme yolunda adımlar atmaları; siyasî İslâm'ın 18 Nisan 1999 seçimleri sonrası öncülükten ziyade sıradan bir siyasî oluşum olduğunun ortaya çıkması ve yakınlarda Avrupalı Hıristiyan Demokrat modelinden esinlenen bir 'Müslüman Demokrat' söyleme yeniden yakınlaşması; Yunanistan'ın Türkiye ile olan sorunlarını AB içerisinde konuşarak halletmenin erdemlerini kavramış olması; AB ülkelerinin kendi çıkarları ışığında, burunlarının dibindeki bu coğrafyaya istikrar getirmek için bu ülkeyi evlerine almak gerektiğini kavramış olmaları; ABD'nin son bir yıldır attığı her adımın aynı amaçlara hizmet ettiği ve veciz bir şekilde dile getirecek olursak 'yurtta sulh, cihanda sulh'a doğru giden bir sürecin başlamış olması 76 yıldır politikalarını bu korkular üzerine bina etmiş olan muhafazakâr cenahı epeyi rahatsız etmektedir. Bu tavırda kemikleşmiş reflekslerin, sıradan maddi ve manevi çıkarların olduğu kadar dünyaya kapalı olmanın beraberinde

getirdiği cehaletin ve taşralılığın da payı vardır. Ehemmiyet arz eden husus ise bu kokteylin fevkalade tehlikeli olduğudur."[14]

Atatürk'ü Avrupa Birliği yanlısı göstermeye çalışanlara, ulusal bağımsızlığımız konusunda Avrupa'ya ve Amerika'ya meydan okuyan Atatürk'ün şu sözlerini yeniden hatırlatmak gereği duyuyoruz: "Amerika, Avrupa ve bütün cihan-ı medeniyet bilmelidir ki, Türkiye halkı her medenî ve kaabiliyetli millet gibi, bilâkaydüşart hür ve müstakil yaşamağa kat'iyen karar vermiştir. Bu meşru kararı ihlâle müteveccih her kuvvet, Türkiye'nin ebedî düşmanı kalır. Bu hususta cihan-ı insaniyet ve medeniyetin vicdan-ı hâlisi muhakkak Türkiye ile beraberdir. Memleketimizin zulmen uğradığı tahribatı imar ve senelerden beri türlü türlü mevâni altında tazyik edilen hayatı iktisadiyemizin meşru küşayişini temin ve fen ve irfan içinde çalışkan bir hayata kavuşturmak umde-i sulhiyemizdir."[15]

O halde, Türk toplumunu "muasır medeniyet seviyesine" ulaştırmanın yolu, asla ve asla Türkiye'nin Avrupa Birliği'nin bir sömürgesi olmasından geçmez, tam tersine onun tam bağımsızlığından geçer. Tam bağımsız bir Türkiye'yi savunmak, elbette ki emperyalizmden nasiplenmeyen aydın tavrıdır. Tam bağımsızlığı öne çıkarmak taşralılık ise *yaşasın taşralı aydınlar*. Artık, Avrupa Birliği'ne karşı tavır takınanları taşralılıkla suçlayan, tehlikeli gören ve kendilerini 'dünyaya

---

[14] AKTAR, **Avrupa Yol Ayrımında Türkiye**, s. 27-28.

[15] ATATÜRK, **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri III (1918-1937)**, s. 69.

açık olan' zihniyetler olarak tanımlayanların, kendilerinin yeni bir mandacılık sürecine hizmet ettiklerinin ve büyük bir aymazlık içinde bulunduklarının farkına varmaları gerekir.

Bu bağlamda, gelin hep birlikte, son dönemin yetkin Kemalist aydınlarından Metin Aydoğan'ın Atatürkçü düşün sistemine ilişkin tespitine kulak verelim: "Kemalizm, dünya olaylarını tarihsel derinliği olan evrensel bir anlayışla yorumlar. Uluslararası bir bakış açısına sahiptir ama bu bakış açısı, kendi ülkesinde uyguladığı ulusçu politikalardan ödün vermeyi getirmez. 'Uluslararası dayanışma' ya da, 'karşılıklı işbirliği' adı altında yapılabilecek politik müdahalelere izin verilmez. Dünya uluslarıyla yapılabilecek en gerçek enternasyonalist dayanışmanın, emperyalizmi kendi ülkesinde yenmek olduğunu bilir. Bütün ulusçu güçleri bu amaç doğrultusunda birleştirir. Maddi temeli olmayan politik tartışmalara, ayrılık yaratacak örgütlenmelere ve ulusal mücadeleye zarar verecek eylemlere izin vermez."[16]

Atatürk'ün düşün sistemi, Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerinde ortaya çıkan duruma/sürece taban tabana zıttır. Bu bağlamda, Atatürk'ün **"Yurtta barış, dünyada barış"** ilkesi üzerine kurulu olan dış politika anlayışına bakmak yeterli olacaktır. Sadi Irmak, *Devrim Tarihi* kitabında Atatürk'ün dış politika ilkelerini şöyle sıralamıştır:[17]

---

[16] AYDOĞAN, **Yeni Dünya Düzeni Kemalizm ve Türkiye-20. Yüzyılın Sorgulanması-1**, s. 410.

[17] IRMAK, Sadi; **Devrim Tarihi**, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul, 1967, s. 180.

1) Başka devletleri Türkiye'nin iç işlerine karıştırmamak,

2) Türkiye'nin başka devletlerin iç işlerine karışmaması,

3) Hiçbir devletten ya da kimseden yardım isteyecek duruma düşmemek,

4) Sadece Türkiye'nin ulusal çıkarlarının emrettiği politikayı gütmek fakat aynı zamanda, başka ulusların çıkarlarına dokunmamak,

5) Daima dünya barışı için mücadele etmek,

6) Dış politikada dogmatik değil, realist olmak,

7) Dış politika, yalvarmak veya politika yapmakla değil, kuvvete dayanır.

Dolayısıyla, Atatürk'ün düşün sistemini çarpıtarak ele alan Cengiz Aktar ve onun gibi düşünen binlerce aydınımız (!) büyük bir aymazlık içindedirler. Hatta, Aktar, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyeliği için bir ulusal seferberlik çağrısı yapıyor. Aktar, "Avrupa Birliği için diğer adaylardaki gibi seferberlik gerekiyor" başlıklı yazısına şöyle başlıyor: "Ülkenin Avrupa Birliği (AB) adaylığı kriterlerini yerine getirip üyeliğe hazır olabilmesi için yapması gerekenlerin boyutu bunun ancak bir milli seferberlikle gerçekleştirilebileceğini gösteriyor."[18] Aktar, sözü edilen yazısını şu cümle ile bitiriyor: "Ülkenin istikbali açısından AB mecrasının önemini kavramış herkesin artık

[18] AKTAR, **Avrupa Yol Ayrımında Türkiye**, s. 31.

bir şekilde bu seferberlikte rol edinmesi hayati önemi haizdir."[19]

Aktar, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne girmesi, yani Avrupa'nın vesayeti altına sokulması için ulusal seferberlikten dem vururken, ulusal bağımsızlık yanlılarını küçümsüyor, onların zihniyetlerinin Pol Pot'ların anlayışları olduğunu ileri sürüyor. Aktar, ulusal bağımsızlıktan söz edenleri paranoyaklıkla suçlayacak kadar ileri gitmesiyle, kendisini, düşünsel olarak devşirilmiş ortalama aydın profilimizi en iyi yansıtan bir örnek/model konumuna taşıyor. Aktar, Avrupa Birliği'ne "koşulsuz evet" diyenlerin karşı cephesinde yer alan tek grup durumundaki "ulusal bağımsızlıkçılar"a saldırırken bakın konuyu nasıl saptırıyor ve saçmalıyor: "Uçlardan başlarsak, Türkiye'nin AB'ye üye olmasına açıkça karşı olan grup, eskiden de var olmasına rağmen, adaylık vecibeleri açıklandıkça tepkilerini daha somut örneklere dayandırma fırsatı elde etti. Türkiye'nin hiçbir 'ahval ve şerait' dahilinde bağımsızlığından en küçük bir taviz dahi vermemesi gerektiği ilkesinden hareket eden bu zihniyet son tahlilde, içinde yaşadığı dünya ile kenetlenmiş ve AB üyeliği ile daha da kenetlenecek olan Türkiye'nin kendisini dünyadan soyutlamasını telkin ve teklif etmektedir. Bu zihniyetin tekabül ettiği ülke ve yaşam tarzının modern zamanlardaki uygulamaları insanlığın vahşet tarihi kayıtlarına geçmiş ve belleklerimize nakşedilmiş olan Enver Hoca'nın Arnavutluk'u, Mao Zedong'un Çin'i ve Pol Pot'un Kamboçya'sıdır. Ütopik bir kendi yağıyla kavrulma ideolojisi, di-

---

[19] **A.g.e.**, s. 34.

ğer taraftan da paranoyak bir tam bağımsızlık rüyasıyla donatılmış olan bu zihniyetin ülkede, Allah muhafaza, pek taraftarı yoktur."[20]

Aktar'ın zihniyetine göre ulusal bağımsızlıklardan söz etmenin gereği yoktur ve zaten de ulus-devlet fenomeni ve gerçekliği de bitmiş durumdadır. Aktar'a göre, ulus-devlet kavramı, Türkiye'ye felaketler getirmiştir, ondan kurtulmak gerekir. Aktar, bu konuda şöyle diyor: "Türkiye'nin çok geniş bir tartışmaya ihtiyacı var, Türkiye'nin belki son 76 yıl değil, çok daha gerilere giderek herhalde bütün o devlet felsefesini, devlet mantığını, her şeye kadir devlet baba gibi kavramları bir kenara bırakması gerekecek. Ulus-Devlet ise AB ile tarihe karışmakta olan bir siyasî yapı. Hayırlısı da bu. Bu coğrafyanın başına gelmiş en büyük felaketin Ulus-Devlet kavramı olduğunu düşünürüm hep; sadece Türkiye değil, Avrupalı olmayan bütün ülkelerin başına gelmiş en büyük felaket Ulus-Devlettir. Düzgün işlediği tek yer, icat edildiği yer Avrupa'dır, onun dışında hiçbir yerde Ulus-Deylet kavramı işlememiştir. Sadece ve sadece felaket getirmiştir bu ülkelere."[21] Aktar, ulus-devletin bittiğini ve bu kavramın Türkiye gibi ülkelere sıkıntılar ve felaketler getirdiğini bildiriyor. Hatta, Aktar, ulus-devlet kavramının Türkiye'nin başına en büyük felaketler getiren şey olduğunu iddia ediyor. Aktar'a şu karşılığı veriyoruz: Atatürk, Aktar ve onun gibi düşünenlerin savunduğu Avrupa emperyalizmine karşı verdiği savaşım sonucu Türkiye'de ulus-devleti inşa etmiştir. Atatürk'ün Türkiye'de inşa et-

[20] A.g.e., s. 54-55.

[21] A.g.e., s. 147-148.

tiği ulus-devlet, ulusal bağımsızlığımızın öteki adıdır. Oysa, Aktar'ın ileri sürdüklerinin tam tersine, yani doğru dürüst işlediği tek yer dediği Avrupa'da ulus-devlet gerçek anlamda felaketlere yol açmıştır. 20. yüzyılın başlarında başat olan ve etkisi günümüze değin süren Avrupa faşizmlerini başka türlü nasıl açıklayabiliriz? Türkiye'de ise ulus-devlet, her zaman için özgürlüğün ve bağımsızlığın güvencesi olmuştur. Eğer günümüzde Aktar gibi konuşanlar varsa bu ulus-devlet yapımızın ne kadar özgür olduğunu gösteriyor. Türkiye'de ulus-devlet, emperyalizme karşı verilen savaşımın kalesi durumundadır ve bu kaleyi çökertmeye hiçbir Avrupa Birliği'nin savunucusu devşirmeci/ithal edilmiş işbirlikçinin/işbirlikçilerin gücü yetmeyecektir.

Avrupa Birliği yanlısı Aktar bizi ulus-devletin bittiğine bakın nasıl inandırmaya çalışıyor ve ne kadar bilimsel konuşuyor ya da bilimsel verileri konuşturuyor: "Avrupalının günlük hayatıyla ilgili kararların sadece yüzde 20'si milli devletlerin başkentleri tarafından alınıyor. Hem milli devlet de Adem'den beri varolan bir şey değil ki. 150 yıllık bir süreç bu, artık bitiyor."[22] Bu tür bir değerlendirme, ulus-devletin aşıldığını meşrulaştırmaz. Ulus-devlet belki Adem'den beri var değildi, 19. yüzyıldan itibaren belirginleşti ama Avrupa Birliği düşüncesi Hz. İsa'dan ve onun Hıristiyanlık öğretisinden beri vardı. Ona da dahil olmak gerekmiyor. Avrupa görmüş Aktar, herhalde Avrupa'da ulus-devletin daha da güçlendiğinin farkında değil. Küreselleşmenin akıntılarına yelkenler a-

[22] A.g.e., s. 137.

çanlar elbette ki böyle düşüneceklerdir. Ancak, **küreselleşme girdabında boğulmamak için sağlam bir geminizin ve dayanaklarınızın, yani ulus-devletinizin olması gerekir.**

Avrupa Birliği, ithal ve devşirmeci aydınlarımız ve politikacılarımız tarafından, Türkiye'de yaşayan insanlarımıza, sorunlarını çözecek büyülü bir dünya olarak sunuluyor. Avrupa Birliği, umutsuzluğa yönlendirilen ve çaresiz stratejilerin peşine düşürülen insanlarımız için adeta tek kurtuluş yolu olarak gündeme pompalanıyor. Avrupa Birliği, yol açacağı sonuçlar açısından tartışılmadan ülkemizin insanına, -tek taraflı bir biçimde- olumlu bir durum olarak anlatılıyor. Avrupa Birliği denen oluşum, Türkiye'de herkesin derdine deva olacak ve toplum olarak hepimizin tasalarını azaltacak bir şey gibi pazarlanıyor ve kamuoyunun en hassas olduğu bir konu haline getiriliyor. Bu bağlamda, özellikle, **medyatik televoleci ekonomistler**, medyalarında Avrupa Birliği'ni, Türkiye'nin ekonomik problemlerini aşmanın tek yolu olarak sunuyorlar. Avrupa Birliği sayesinde ülkemizdeki her türlü ekonomik sorunun (işsizlik, krizler ve enflasyonlar) aşılacağını iddia ediyorlar. Tanzimatçı zihniyeti savunanlar, devşirmeci aydınlar ve **medyatik televoleci politikacılar**, Avrupa Birliği konusunu, ülkemizin demokratikleşmesini sağlayacak biricik bir yapı olarak değerlendirip ve Batıcılaşmaya ancak onun sayesinde ulaşılabileceğimizi savunuyorlar. Çünkü, bu kesimler için Avrupa Birliği=Batıcılaşma. Yine, Türkiye'de laiklik karşıtı güç odakları, Avrupa Birliği'ni adeta dinci yaşama imkân alanı şeklinde kavrıyorlar...

Kısaca, ülkemizde Avrupa Birliği ya da modernlik, Avrupa Birlikçileri tarafından hep sorunsuz alan olarak görülüyor. Avrupa Birliği, Türkiye'nin bütün sorunlarını çözecek ana mekanizma şeklinde kavranıyor. Oysa, Avrupa Birliği, Türkiye'deki savunucularının ileri sürdüğü gibi, sorunsuz ve çelişkisiz bir birliktelik değildir. Modernlik olarak Avrupa Birliği, bir mutluluk havuzu biçiminde düşünülmemelidir. Tam aksine, modernliğin somutlaşımı şeklinde ele aldığımız Avrupa Birliği, paradokslarla ve çelişkilerle dolu bir yaşamı içeriyor ve toplumların sahip olduğu çoğu olanak alanını yitirmesine kaynaklık ediyor. Bu bağlamda, Marshall Berman'ın tespitleri ilgi çekicidir: "Modern olmak, bizlere serüven, güç, coşku, gelişme, kendimizi ve dünyayı dönüştürme olanakları vaat eden; ama bir yandan da sahip olduğumuz her şeyi, bildiğimiz her şeyi, olduğumuz her şeyi yok etmekle tehdit eden bir ortamda bulmaktır kendimizi."[23] Modernlik, coğrafi ve etnik, dinsel ve ideolojik, sınıfsal ve ulusal sınırların ötesinde bir dünya yaratmayı amaçlıyor. Böylece, modernliğin, bütün insanlığı birleştirme ve bütünleştirme çabasına koşulduğu söylenebilir. Ancak, bu birliktelikler ve bütünlükler, Berman'ın da bildirdiği gibi[24], paradoksal birliktelikler ve bütünlüklerdir, özellikle de parçalanmışlıkların ve bölünmüşlüklerin birliğidir. Demek ki, modernlik olarak Avrupa Birliği, bölünmüşlüklerin, parçalanmışlıkların, çelişkilerin, belirsizliklerin ve problemlerin çevrelediği bir birlikteliktir.

---

[23] BERMAN, Marshall; **Katı Olan Her Şey Buharlaşıyor**, Çeviren Ü. Altuğ ve B. Peker, İletişim Yayınları, İstanbul, 1994, s. 11.

[24] **A.g.e.**, s. 11.

Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerinde daha temkinli tavır takınan aydınlarımızdan biri olan Erol Manisalı, toplumumuzda Avrupa Birliği'nin "Batılılaşmak isteyenlere 'Batı'nın yolu', Atatürk'ü sevenlere 'Atatürkçülüğün yolu', liberalizmi isteyenlere 'liberalizmin ve piyasa ekonomisinin yolu', İşsizlere 'iş bulmanın yolu', enflasyona kızanlara 'ucuzluğun yolu', demokrasi âşıklarına 'demokrasinin yolu'"[25] olarak sunulduğunu bildiriyor. Oysa, "Türkiye'nin AB üyeliği süreci, sömürgeleşme sürecinin tahkim edilmesinden başka bir anlama gelmiyor."[26] Artık, Türkiye'nin Avrupa Birliği sürecini bu çerçeve içinde değerlendirmek gerekir.

Sonuç olarak, Atatürk, Türkiye'nin tam bağımsız bir ülke olması gerektiğini ve emperyalist Batı ile ilişkilerin sonlandırılmasını şiar edinmişti. Atatürk, Avrupa'nın/Batı'nın amacının Türkiye'yi sömürgeleştirmek olduğunu çok iyi biliyordu. Onun için de Atatürk, emperyalist Batı'ya karşı mesafeli durmuş, Türkiye'yi Avrupa ile hiçbir ittifaka sokmamıştır. Atatürk, Ulusal Kurtuluş Savaşı'nın en güç dönemleri olan 1921 yılının sonlarında şöyle demiştir: *"Biliyorum ki Batı ile uyuşma Türkiye'nin kaçınılmaz olarak köleleştirilmesi anlamına gelecektir."*[27]

---

[25] MANİSALI, Erol; **Türkiye-Avrupa İlişkileri**, Çağdaş Yayınları, İstanbul, 1998, s. 6.

[26] YALÇINER, Mustafa; "Avrupa Birliği ve Türkiye", **Avrupa Birliği ve Sosyalistler: Akıntıya Karşı** (iç.), Derleyen: S. Özbudun ve T. Demirer, Ütopya Yayınları, Ankara, 2000, s. 136.

[27] AYDOĞAN, **Avrupa Birliği'nin Neresindeyiz? Tanzimattan Gümrük Birliğine**, s. 401.

3.2. *Kopenhag Kriterleri, Lozan Barış Konferansı'nın Rövanşı mı?*

Tez 2: *Kopenhag kriterleri, Türkiye'yi Avrupa Birliği'ne almamanın kriterleridir. Türkiye için dayatılan siyasi kriterler, birliğe şimdiye kadar üye olmuş öteki devletlerden istenmemiştir. Siyasi kriterler, boyunduruğu altına almak istediği Türkiye gibi ülkelere Brüksel'in yaptırımlarından başka bir anlama gelmez. Siyasi kriterler, Türkiye'nin demokratikleşmesinden öte, onun parçalanmasına dönüktür. Kaldı ki, Avrupa Birliği'nin Türkiye'ye insan hakları ve demokratikleşme konusunda vereceği hiçbir şey yoktur. İnsan hakları ve demokrasi konusunda dünyanın en sicili bozuk yeri, Avrupa'nın (ve bu arada Amerika'nın) bizatihi kendisidir. Avrupa'nın ve Amerika'nın hem tarihi hem de bugünü insan hakları ve demokrasi ihlalleri ile doludur. Türkiye'den istenen siyasal kriterler, emperyalist Batı'nın Ulusal Kurtuluş Savaşı ile Lozan Barış Konferansı'nda kaybettiklerini geri istemesi, hatta Lozan'ın rövanşını geri alma çabasıdır. Öyleyse, Kopenhag Kriterleri'ni Lozan Barış Konferansı'nın rövanşı olarak görmek gerekir.*

Avrupa Birliği taraftarları, Türkiye'nin sorunlarını aşmasını Avrupa Birliği'nden bekledikleri için, onların ortaya attıkları her şeye dört elle sarılıyorlar. Bu bağlamda, Avrupa Birliği yanlılarının Türkiye-Avrupa ilişkilerinde son yıllarda çok sıkça dile getirdikleri ve ülkemizi Avrupalılaştıracaklarına inandıkları şey, **Kopenhag Kriterleri'dir**. Avrupa Birliği sevdalıları, Türkiye'nin söz konusu kriterlerin gereğini yaptığında hem Avrupalı olacağını hem de Avrupa Birliği'ne tam üye olarak girebileceğini,

dolayısıyla ülkenin bütün sorunlardan kurtulabileceğini iddia ediyorlar.

Avrupa Birliği'nin, kendilerine tam üye olmak isteyen ülkelerden, özellikle de Türkiye'den talep ettiği kriterler olarak adlandırabileceğimiz Kopenhag Kriterleri'ni üç noktada toplamak mümkündür.

Kopenhag Kriterleri Avrupa Birliği'ne tam üye olabilmek için:[28]

1) **Aday ülkenin, demokrasi, insan hakları, hukukun üstünlüğü, azınlıkların korunması ve kabul görmesini güvence altına alan kurumları istikrara kavuşturmuş olmasını talep eder,**

2) Aday ülkede işleyen bir piyasa ekonomisinin (liberalizmin) ve Avrupa Birliği içindeki rekabet baskısı ve piyasa güçleri ile yarışabilme/baş edebilme kapasitesinin var olmasını ister,

3) Aday devletin, politik, ekonomik ve parasal birliklerin amaçlarını benimsenmesi de dahil olmak üzere üyeliğin getireceği yükümlülüklerin ve sorumlulukların altından kalkabileceğini varsayar.

Yukarıdaki üç temel kriteri sağlayan ülkenin derhal Avrupa Birliği'ne tam üye olacağının kesin garantisi yoktur. Çünkü, Avrupa Birliği'nin bu kriterler dışında yeni bir şartı daha vardır. O şart da şudur: "AB, yeni üye-

---

[28] AKTAR, **Avrupa Yol Ayrımında Türkiye**, s. 19-20.

lerin kabul edilmesi açısından uygun zamanlamayı saptama hakkma sahiptir."[29]

Kopenhag Kriterleri'nin daha çok öne çıkartılan yönü, ilk maddede yer alan siyasi kriterlerdir. Hatta, Kopenhag Kriterleri, daha çok *siyasi kriterler* olarak bilinir.

Günümüzde Avrupa Birliği'nin önemli karar organlarından birisi **Kopenhag Konseyi**'dir. *Siyasi kriterler* nosyonu, Kopenhag Konseyi'nin bir ürünüdür ve özellikle Türkiye gibi ülkeleri Avrupa Birliği'ne almamanın bir manifestosudur. Avrupa Birliği açısından önemli olan "Kopenhag Konseyi, 'üyelik için, aday ülkenin, demokrasiyi, hukukun üstünlüğünü, insan haklarını ve azınlıkların sayılmasını ve korunmasını güvence altına alan kurumlarda istikrar sağlamış olması gerektiğini' bildirdi. Avrupa Birliği Antlaşması'nın altıncı maddesi ise, 'Birlik'in özgürlük, demokrasi, insan haklarına ve temel özgürlüklere saygı ve hukukun üstünlüğü ilkeleri üzerine kurulmuş olduğunu' belirtmektedir. Bu ilkeler, Aralık 2000'deki Nice Konseyi'nde ilan edilen Avrupa Birliği'nin Temel Haklar Belgesi'nde vurgulandı."[30]

Avrupa Birliği'nin son zamanlarda kendisine üye olmak için başvuran devletler için koyduğu *siyasi kriterler* oldukça tartışmalıdır. Sözgelimi, Türkiye için dayatılan *siyasi kriterler*, birliğe şimdiye değin üye ol-

---

[29] ÇERÇİ, Tamer; **Avrupa Yalanı-Avrupa Birliği Virajında Türkiye**, Tez Yayınları, İstanbul, 2002, s. 153.

[30] GENİŞLEMEYİ BAŞARIYA ULAŞTIRMAK Strateji Belgesi ve Aday Ülkelerden Her Birinin Katılım Yönünde İlerlemesi Üzerine Avrupa Komisyonu Raporu (Kasım 2001), s. 163.

muş öteki devletlerden istenmemiştir. *Siyasi kriterler*, Brüksel'in boyunduruğu altına almak istediği Türkiye gibi ülkelere yaptırımlarından başka bir şey değildir. Ancak, Avrupa Birliği yanlıları, yani Avrupa'ya gözü kapalı dalış yapma niyeti taşıyanlar ve yeni mandacılığın kanatları altına girmek isteyenler, kısacası tartışmasız Avrupa Birliği'ne "Evet" diyenler ("evetçi" cenah ya da evetçiler), Avrupa Birliği'nin istediği/emrettiği -istemek, emretmektir -*siyasi kriterler*in Türkiye'nin demokratikleşmesine, medenileşmesine, çağdaşlaşmasına, Avrupa standartlarını yakalamasına, ilerlemesine, gelişmesine ve olumlu yönde değişmesine katkı sağlayacağını iddia ediyorlar. Avrupa Birliği yanlıları, Avrupa Birliği'nin buyrukları olarak değerlendirebileceğimiz *siyasi kriterler*in ülkemizin çıkarına olduğunu kabul ediyorlar.

Bunlarla da yetinmeyen Avrupa Birliği taraftarları, daha da ileri giderek, *siyasi kriterler*e karşı çıkanları, hem bilgisizlikle hem de halkı Avrupa Birliği'ne karşı galeyana getirmekle suçluyorlar. "'Siyasi kriterler' kavramı Türkiye'de farklı bir şekilde algılanmakta, adeta kitleleri Avrupa Birliği'ne karşı galeyana getirmektedir. Siyasi iradeyi temsil eden bazı milletvekilleri bile yeri geldiğinde bu hususu, sanki Türkiye'ye karşı yapılmış bir dayatma ya da Avrupa Birliği'nin reddiyeci stratejilerinin bir parçası olarak nitelendirmekte ve halka bu yönde telkinlerde bulunmaktadırlar. Oysa siyasi kriterler, tamamen yasal bir dayanağa oturtulmuş ve Avrupa Birliği ortak değerler sistemini gittikçe dolduran, somut ve pozitif hukuk alanında kendine yer etmiş ilkeleri barındırmaktadır. Avrupa Birliği, bütünleşme hareketinin başarılı olabilmesi için her konuda uyumlaştırma sürecine girmekten

konuda uyumlaştırma sürecine girmekten çekinmezken, yeni üyeleri kabul ettiği zaman bu üyelerden, sistemin bir parçası olabilmeleri için gerekli alt-yapıyı hazırlamalarını istemelerini siyasi komplo olarak yorumlamak, Avrupa Birliği'nin geçmişini ve gelecek için taşıdığı misyonu bilmemek anlamını taşır."[31]

Avrupa Birliği yanlıları kendi argümanlarını ortaya koyarlarken, aslında *siyasi kriterlere* ilişkin bizim savunduğumuz, **Avrupa Birliği acaba *siyasi kriterleri* şimdiye değin üyeliğe aldığı ülkelere neden dayatmadı/talep etmedi? ve Türkiye'den neden talep ediyor?** şeklindeki tavrımızı kısmen de olsa haklılaştırıyorlar, ama bizi ikna edici bir biçimde değil: "Konu hakkında (*siyasi kriterler*) yapılan eleştirilerden biri de geçmişte benzer şartların aranmamasıdır. Gerçekten de belirli ülkeler için bu şartlar aranmamıştır ancak takdir edilmelidir ki bu ülkeler söz konusu kriterlerin oturtulmaya başlandığı yıllardan ya çok önce adaylık müzakerelerini tamamlayıp, tam üye olmuşlar ya da 1995 yılında tam üyeliğe kabul edilen Avusturya, Finlandiya ve İsveç gibi bu kriterlerin gereklerini sistemlerinde fazlasıyla barındıran ülkeler olmuşlardır. Zaten açıkça ifade edildiği gibi Kopenhag Kriterleri olarak ifade edilen, siyasi, ekonomik ve müktesebat uyumu başlıklarına tam uyumun ardında yatan gerçek, son genişlemenin öngördüğü ülkelerin liberal, demokratik sisteme yeni geçen Orta ve Doğu Avrupa ülkelerini

---

[31] UZUN, Ayşegül; "Siyasi Kriterler Çerçevesinde Katılım Ortaklığı ve Ulusal Program'ın Karşılaştırılması", **Avrupa Birliği'nin Genişleme Süreci** (iç.), Derleyen: C. Aktar, İletişim Yayınları, İstanbul, 2002, s. 77.

kapsamasıdır. Kopenhag Kriterleri aday ülkelerin bir an önce bu konularda alt yapılarını hazırlamak ve ancak Birlik seviyesine ulaştıklarında sisteme dahil olmalarını sağlamak amacıyla hazırlanmış bir demokratikleşme paketidir. Türkiye'nin kriterlere dahil edilmesinin ardında yatan gerçek ve hukuki dayanak ise açıktır. Türkiye demokratikleşme sürecini tam olarak yerleştirmiş bir ülke konumunda değildir. Üstelik Türkiye istikrarlı bir ülke konumundan hızla uzaklaşmaktadır."[32]

Yukarıdaki pasaja göre, Avrupa Birliği'nin genişleme sürecinde üye olmak isteyen Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri ile Türkiye'nin siyasal ve ekonomik yapısını değiştirmeleri ve bir an önce birliğe katılmaları için Kopenhag Kriterleri'nin konulduğu iddia ediliyor. Soruyoruz, Kopenhag Kriterleri gibi *siyasi kriterler* konulmadan önce Avrupa Birliği'ne alınan ülkeler, acaba gerçekten demokratik miydi? Sözgelimi, Avusturya, Avrupa Birliği'ne alındıktan kısa bir süre sonra 2000 yılında *demokratik* (!) genel seçimlerde Nazilerin/ırkçı faşistlerin partisi olan *Freiheitliche Partei Österreichs*'nin[33] *(FPÖ)* iktidara geldiği bir ülke değil miydi?

---

[32] A.g.m., s. 77-78.

[33] Ancak, 2000 yılı seçimlerinden sonra koalisyon ortağı olarak hükümette yer alan *Freiheitliche Partei Österreichs (FPÖ)* Avrupa Birliği üyeleri arasında imzalanan **Amsterdam Antlaşması** gereğince yapılan müdahale sonucu iktidardan uzaklaştırılmıştır. Amsterdam Antlaşması'nda; özgürlük, demokrasi, insan hakları ve temel özgürlüklere saygı ve hukuk devleti gibi birliğin üzerine kurulu olduğu ve üye ülkelere ait ortak ilkeleri, ciddi ve sürekli ihlal eden üye devletlere karşı birtakım yaptırımların uygulanması esas alın-

Oysa, Avrupa Birliği yanlıları Avrupa Birliği'nin bu çifte standart tavırlarını görmüyorlar, bunun yerine onlar, sürekli bir biçimde *Türkiye, Kopenhag Kriterleri'nin gereğini yapmalıdır, bu kriterler, onun lehinedir,* çünkü *Türkiye'nin bu kriterlere ihtiyacı vardır,* biçiminde görüşler ileri sürüyorlar.

Türkiye, Avrupa Birliği yanlılarının görüşlerinde hep anti-demokratik bir ülke olarak değerlendirilmektedir. Türkiye'nin demokratikleşmesinin yegane yolu, Avrupa Birliği ve onun yapacağı/yaptıracağı politik ve hukuksal düzenlemelere bağlanmaktadır. Hatta, Avrupa Birliği'ne hayran olanlar için Türkiye, 1990'lardan itibaren demokratikleşmeye başlayan Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinden daha anti-demokratik ve geri bir ülkedir. Bu bağlamda, Türkiye'ye akıl verenler çok sayıdadır: "Türkiye siyasi kriterlere ilişkin olarak yeni demokratikleşmeye başlamış olan Orta ve Doğu Avrupa ülkelerine göre daha geridedir. Dolayısıyla adaylık müzakerelerinin başlayabilmesi için en kısa zamanda siyasi kriterlere ağırlık vermesi ve gerekli reformları Katılım Ortaklığında ifade edilen ivedilikle gerçekleştirmesi gerekmektedir."[34]

Avrupa Birliği'nin Türkiye'ye *insan hakları ve demokratikleşme* konusunda vereceği hiçbir şey yoktur.

---

mıştır. Avrupa Birliği, Amsterdam Antlaşması'nı referans göstererek, Avusturya'ya, iktidara gelen FPÖ'den dolayı yaptırımlar uygulamış ve yaptırımların etkisiyle FPÖ koalisyon ortaklığından ayrılmak zorunda kalmıştır. Bkz. TEZCAN, Ercüment; **Avrupa Birliği Hukuku'nda Birey**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2002, s. 166-188.

[34] UZUN, "Siyasi Kriterler Çerçevesinde Katılım Ortaklığı ve Ulusal Program'ın Karşılaştırılması", s. 80.

İnsan hakları ve demokrasi konusunda dünyanın sicili en bozuk yeri, Amerika'yla birlikte, Avrupa'dır. Avrupa'nın ve Amerika'nın hem tarihi hem de bugünü insan hakları ve demokrasi ihlalleriyle doludur. Farklılıklara tahammül edemeyen ve ırkçılık temelinde kitlesel katliamlara girişen Avrupa'nın ve Amerika'nın kendisi değil midir? Kızılderilileri yok eden, dünyanın bütün coğrafyalarına saldıran, kârı insandan önde tutan, petrol için azgınlaşıp masum Irak halkına saldıran, milyonlarca insanı öldüren Amerika ve onun işbirlikçisi Avrupa, nasıl oluyor da bize insanlık dersi vermeye kalkışıyor? Yakın tarihinde milyonlarca insanı öldüren, Yahudileri fırınlayan ve faşizmlerin kol gezdiği Avrupa, eş deyişle Hitler'li, Musollini'li Avrupa bugün bize insan hakları konusunda nasıl oluyor da direktifler veriyor, Kopenhag Kriterleri diye bir şey dayatabiliyor? Yakın tarihte, Cezayir'de katliamlar yapan Fransa, İrlandalı'lara zulüm eden İngiltere, önce kendi yaptıkları üzerine düşünsün. Yahudilere, Cezayirlilere, İrlandalılara soykırım yapan Avrupa, öncelikle bu insanlık ayıplarını temizlesin...

Avrupa'nın insan hakları karnesi bozuktur. Avrupa'nın ve Amerika'nın 1990'larda Balkanlarda yaptığı insan hakları ihlalleri, hâlâ canlılığını koruyor. Balkanlarda Müslüman bir devlete (Bosna-Hersek'e) tahammül edemeyen Avrupa, Sırp kasabı S. Miloseviç'e örtülü bir biçimde destek vererek en büyük insanlık suçlarından birisini işlemiştir. Müslümanlara karşı Miloseviç'i bir piyon olarak kullanan Avrupa, amacına ulaşınca da onu sözde savaş suçlusu ilan etmiş ve yargılamaya başlamıştır. Bu duruma şaşıran ve bir anlam veremeyen Miloseviç, oyuna

geldiğini sonradan fark etmiştir. Miloseviç'in savaş suçlusu olarak yargılanma konusunda gösterdiği tavır da -söz konusu mahkemeyi tanımaması, ifade vermede diretmesi ve sürekli protesto etmesi vb.- bu durum kolayca anlaşılıyor.

İnsan halkları konusunda Avrupa Birliği'nin Türkiye'ye değil, tam tersine Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne vereceği dersler vardır. Çünkü, "Atatürk devrini de kapsayan 1923'ten bu yana, tüm dünyada yapılan insan hakkı ihlalleriyle kıyaslandığında, bu konuda sicili en temiz ülkenin Türkiye Cumhuriyeti olduğu"[35] açıktır.

Bugün, Avrupa Birliği ve Amerika'nın adeta Batıdışı mazlum toplumlara ve bu arada toplumumuza sürekli olarak dayattığı ve gündemde tuttuğu "insan hakları ihlalleri" konusunda, özellikle Türkiye'nin Avrupa Birliği'nden öğreneceği hiçbir şey yoktur, yalnızca Atatürk'ü doğru anlayalım yeter. Bu bağlamda, Atatürk'ün Erzurum Kongresi'nde yakın çalışma arkadaşlarından olan Cevat Dursunoğlu'nun kongre günlerine ilişkin anlattıkları ilgi çekicidir: "Kongre üyelerinin istirahati için hazırlanmış olan çadırlardan birinde birkaç arkadaş hem çay, kahve içiyor, hem de o günkü ajans haberlerini okuyorduk. Mustafa Kemal Paşa oturum aralarında toplanan bu sohbet gruplarına katılarak üyelerle konuşmayı alışkanlık edinmişti. Bu şekilde hem üyelerle daha yakından tanışıyor, hem de gelecek oturumlarda konuşulacak işler üzerinde sezdirmeden telkinler yapıyordu. O gün

---

[35] SAVAŞ, Vural; **Atatürk'ün Kemiklerini Sızlatan Parti: CHP**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2003, s. 210.

Paşa bizim sohbet grubumuza geldi. Ajansta Erzurum'a yeni tayin edilmiş olan ve birkaç gün önce sarayda padişah tarafından kabul edilerek kendisine direktif verilen Reşit Paşa'nın İstanbul'dan hareket ettiği yazılıyordu. Bu haber Mustafa Kemal Paşa'yı düşündürdü. Biraz sonra oradaki arkadaşlara Reşit Paşa'yı tanıyıp tanımadıklarını ve nasıl bir adam olduğunu sordu. Yeni valiyi içimizden yalnız Süleyman Necati tanıyordu. Reşit Paşa'nın 1328'de (1912) Erzurum'da bulunduğunu ve o zaman bile tükenmiş bir ihtiyar olduğunu söyleyerek Paşa'dan niçin merak ettiğini öğrenmek istedi. Mustafa Kemal Paşa, kısaca *'Eğer işimize zarar verecek bir adamsa, Trabzon'dan İstanbul'a iade edelim, başımıza iş açmasın'* dedi. Bu sohbet grubu arasında bulunan eski Teşkilatı Mahsusa çeteciliğinden ve mollalığından kinaye olarak Piyerlermit lakabını taşıyan Rize üyesi Hoca Necati atılarak *'Paşam üzülmeyin, icap ederse Kop Dağı'nda temizlenir'* dedi. Mustafa Kemal Paşa acı bir güceniklikle *'Hocam ne diyorsun; haydutluk yaparak adam mı vurduracağız. Bu memlekette hükümsüz vatandaş öldürülmez. Vatandaş ancak mahkeme kararıyla cezalandırılır. Devlet adamının böyle düşünmesi lazımdır'* cevabını verdi."[36] Atatürk'ün bu sözleri, onun insan yaşamına ve haklarına ne denli önem verdiğinin bir göstergesidir. Atatürk, bütün yaşamı boyunca insan hakları konusuna önem vermiş, yargısız infaz ve cezalandırmaya karşı radikal tavır takınmıştır.

Türkiye'nin insan hakları konusunda yaşadığı sorunlar ve açmazlar elbette vardır. Ancak, Türkiye'nin in-

---

[36] DURSUNOĞLU, Cevat; **Milli Mücadelede Erzurum**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2000, s. 111-112.

san hakları konusunda günümüzün insan avcısı ve katliamcısı Avrupa'dan ve Amerika'dan alacağı ders yoktur. Türkiye'yi yönetenler, bu konuda onurlu tavır takınmalı, Avrupa'dan insan hakları konusunda nasihat vermek için gelenleri, insan hakları teftişçilerini sınırından içeri dahi kabul etmemelidir.

Oktay Sinanoğlu'nun şu tespiti oldukça önemlidir: ***"Türkiye'ye 'insan hakları' dersi vereceğine, Avrupa önce Bosna'da, Cezayir'de, Kosova'da yaptırdığı katliâmların hesabını vermelidir."***[37] Avrupa'nın insana değer verdiğini ve uygar olduğunu ileri sürmek yanlıştır. Avrupa, uygarlık merkezi olarak görülemez. "Avrupa ırkçı, birkaç yüz senelik bir yaldızı olan hunhar, barbar kavimlerin birleşmesinden oluşur."[38] O halde, Avrupa'yı ve bu arada Amerika'yı barbarlığın kaleleri şeklinde değerlendirmek daha doğrudur.

Avrupa ve Amerika, sadece kendi insanına değer verir, diğer kültür ve coğrafyalardaki insanları fazla önemsemez. Avrupa ve Amerika için önemli olan kendi insanıdır, diğerlerini küçümser ve insan olarak görmez. Hatta, Avrupa ve Amerika, Batı-dışı coğrafyadaki insan kitlesini kesin düşman ve potansiyel suçlu olarak algılar ve yok olmalarına sevindiği gibi imkân da tanır. "Amerikalı ölürse, Avrupalı ölürse bunun 'haber değeri' vardır; Asyalının, Afrikalının ölmesi hiç mi hiç önemli değildir. Hele derisi de biraz kara ise onun ölmesinde yarar bile

---

[37] SİNANOĞLU, Oktay; **Hedef Türkiye**, Otopsi Yayınevi, İstanbul, 2002, s. 129.

[38] SİNANOĞLU, Oktay; **Büyük Uyanış**, Otopsi Yayınevi, İstanbul, 2003, s. 25.

vardır, dünyadan bir 'düşman' eksilmiş olur, bir potansiyel suç ta ortadan kalkar..."[39]

O halde, Avrupa Birliği'nin Türkiye'ye ilişkin olarak Katılım Ortaklığında yer alan ve Türkiye'den talep edilen başlıca *siyasal kriterler*, kabul edilemez türdendir.

Türkiye'den istenen *siyasal kriterler*, genel olarak, Türkiye'nin demokrasi ve hukuk alanında zaaflarının olduğuna, insan hakları ile azınlık hakları konusundaki olumsuz tavır takındığına, Kıbrıs ve Ege kıta sahanlığına ilişkin sorun çıkardığına ilişkin iddiaları içeriyor. **Bütün bunlar, emperyalist Batı'nın Ulusal Kurtuluş Savaşı ile Lozan Barış Konferansı'nda kaybettiklerini geri istemesi, hatta Lozan'ın rövanşını geri alma çabasıdır. Öyleyse, Kopenhag Kriterleri'ni Lozan Barış Konferansı'nın rövanşı olarak görmek gerekir.**

Lozan Barış Konferansı (Lozan Antlaşması), gerek Türk toplumu gerekse de diğer uluslar için önemli bir çabadır. Bu çabanın ne denli önemli olduğu 20 Kasım 1922'de konferansın açılış konuşmasını yapan İsviçre Konfederasyonu Başkanı M. Haab'ın şu tespitinde açıkça ortaya konmuştur: "Ülkelerin ve halkların kaderini ellerinizde tutmaktasınız. Göreviniz hem nâzik hem de çok büyüktür. Sorumluluğunuzun ne kadar büyük olduğunu da bilmekteyiz. Çözümlemek zorunda olduğunuz çetin sorunların kökleri geçmiş yüzyıllara derin bir şekilde gömülüdür."[40]

---

[39] MANİSALI, **Türkiye ve Küreselleşme**, s. 29.

[40] **LOZAN BARIŞ KONFERANSI TUTANAKLAR-BELGELER, Birinci Takım Cilt I, Kitap I**, Çeviren: S. L. Meray, YKY, İstanbul, 2001, s. 2.

Lozan Barış Konferansı, sonuçları bakımından özellikle Türkiye için fevkalâde önemlidir. Orada elde edilen kazanımlar, Türkiye'nin bağımsızlığı ve geleceği açısından çok belirleyici olmuştur. Lozan Barış Konferansı, Türkiye tarihinde ciddi bir dönüm noktasıdır ve Türkiye'nin emperyalist devletlere karşı kazandığı büyük bir zaferdir.

Lozan Barış Konferansı, Ulusal Bağımsızlık Savaşı'nın önemli sacayaklarındandır ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasında belirleyici yollardan biridir. Lozan Barış Konferansı, Türkiye'nin Batılılara karşı cephelerde kazandığı savaşları, onlara bu kez de masa başında onaylatmasıdır. Lozan Antlaşması, Cumhuriyete giden süreçte Batı karşısında elde edilmiş en önemli diplomatik zaferdir.

Lozan Barış Konferansı (kısaca Lozan), Türk ulusunun bağımsızlığı yönünde önemli adımdır ve Batı ile Türk hükümeti ilişkilerinin eşitlikçi bir çerçeve içinde sürdürülmesini sağlayan bir girişimdir. Söz konusu konferansta; Türk hükümeti, ilkelerinden, tavırlarından ve özellikle bağımsızlığından asla taviz vermemiştir. Bu yönüyle Lozan, tarihimizdeki anti-emperyalist sürecin önemli halkalarından birisidir. İsmet İnönü'nün bildirdiği gibi; Lozan'da "Görüşmeler, temsil edilen Devletler arasında eşitlik düzeyinde yürütülmüştür. (...) Türk Temsilcileri, ülkelerinin ve Uluslarının, bütün uygar ülkelerin ve ulusların yararlandıkları tam ve kısıtlamasız bağımsızlığa lâyık olduğunu, her fırsatta belirtmekten geri kalmamışlardır."[41]

---

[41] **LOZAN BARIŞ KONFERANSI TUTANAKLAR-BELGELER, İkinci Takım Cilt I, Kitap II**, Çeviren: S. L. Meray, YKY, İstanbul, 2001, s. 131.

Atatürk'e göre, Lozan Antlaşması, "Türk milletine karşı, yüzyıllardan beri hazırlanmış ve Sévres Antlaşması ile tamamlandığı sanılmış büyük bir suikastın sonuçsuz kaldığını bildirir bir belgedir. Osmanlı tarihinde benzeri görülmemiş bir siyasî zafer eseridir!"[42] Bu antlaşma ile **Misak-i Millî**, emperyalist Batı'ya onaylatılmış ve Osmanlı İmparatorluğu tarihe karışmıştır. İsmet İnönü'nün dediği gibi, "Lozan Muahedesi İmparatorluğun tasfiye edildiği muahededir."[43] Atatürk, Lozan görüşmelerini gerçekleştiren Delegeler Heyeti Başkanı ve dönemin Dışişleri Bakanı İsmet İnönü'ye "Memlekete biribiri ardınca yaptığınız yararlı hizmetlerle dolu ömrünüzü bu defa da tarihî bir başarıyla taçlandırdınız,"[44] demiştir.

Toynbee'ye göre, Lozan görüşmelerinde "dünya, tarihte bir eşi daha olmayan bir olayla karşılaşmıştır. Yenilmiş, parçalanmış bir ulusun, bu yıkıntı içinden ayağa kalkması ve dünyanın en büyük ulusları ile tam eşit koşullar içinde karşı karşıya gelmesi ve Büyük Savaş'ın bu galiplerini dize getirerek her isteğini bunlara kabul ettirmesi şaşılacak bir şeydi."[45]

Nitekim, Lord Curzon da, özellikle, Türklere karşı azınlıklar konusunda Lozan'da hezimete uğradıklarını, Lozan Barış Konferansı'nda açıkça itiraf etmiştir: "Azınlıklar sorunu, başkanlığını yapmakta olduğum Komisyo-

---

[42] ATATÜRK, **Nutuk 1919-1927**, s. 518.

[43] İNÖNÜ, İsmet; "Önsöz", **Lozan Barış Konferansı Tutanaklar-Belgeler, Birinci Takım Cilt I, Kitap I** (iç.), Çeviren: S. L. Meray, YKY, İstanbul, 2001, s. IX.

[44] ATATÜRK, **Nutuk 1919-1927**, s. 533.

[45] TOYNBEE, **Türkiye ve Avrupa**, s. 106.

nun incelediği konulardan biridir ve ben, elde edilen sonuçtan memnunluk duyduğumu söyliyemem. Bence, Türk Temsilci Heyeti daha cömert bir tutum gösterseydi iyi ederdi."[46]

İşte, **günümüzde Avrupa Birliği ve onun yandaşları, Kopenhag Kriterleri çerçevesinde azınlık hakları konusunu gündeme getirerek, Türkiye'nin Lozan'da kazandığı büyük başarıyı zaafa uğratacak çabalara girişmekte ve adeta Lozan'ın rövanşını almak istemektedirler.** Nitekim, İsmet İnönü'de bu gerçeğe işaret etmiştir: "Müttefiklerin âti için bir ümitleri de, yorulmuş, fakir düşmüş bir milletin, harap olmuş memleketini tamir etmek için mutlaka yardıma muhtaç olacağı, bunun için kendilerine müracaat edildiği vakit, harpte ve Lozan'da kaybedilmiş olan eski alıştıkları usullerin ve muamelelerin tekrar konabileceği idi."[47] Bugün, özellikle ekonomik bakımdan Avrupa Birliği'ne muhtaç duruma gelen/getirilen Türkiye, Avrupa Birliği'ne girmek için çaba gösterdiğinde, önüne sürekli olarak Lozan'da kazandıklarından vazgeçmesi konuluyor.

Çağımızda I. Paylaşım Savaşı'ndan kalan antlaşmaların çoğu önemini yitirmiştir. Ancak, Lozan Antlaşması, Türkiye için esas değerini ve uluslararası ilişkilerde

---

[46] **LOZAN BARIŞ KONFERANSI TUTANAKLAR-BELGELER, Birinci Takım Cilt I, Kitap II**, Çeviren: S. L. Meray, YKY, İstanbul, 2001, s. 38.

[47] İNÖNÜ, "Önsöz", **Lozan Barış Konferansı Tutanaklar-Belgeler, Birinci Takım Cilt I, Kitap I** (iç.), s. XII.

kılavuz olacak ilkeleri taşımayı sürdürüyor.[48] Lozan Antlaşması, 80 yıl sonra tam canlılığı ile güncelliğini koruyor.

Lozan Barış Konferansı, Türkiye'nin bağımsızlığının Batı'ya onaylatıldığı, Misak-i Millî ile çerçevesi çizilen sınırlarının benimsetildiği, Batı Trakya, Kıbrıs, Ege kıta sahanlığı, azınlıklar, yabancı dinsel cemaatler vb. çoğu konuların ve sorunların açıklığa kavuşturulduğu bir çözüm süreciydi.

Ancak, emperyalist Batı Lozan Barış Konferansı'nda Türkiye'den istediğini alamamıştı, cephedeki gibi masa başında da mağlup olmuştu. Bundan dolayı, emperyalist Batı, Lozan Barış Konferansı'nı aklından hiç çıkarmayacaktı. Sömürgeci Avrupa, Lozan Barış Konferansı'nda çözüme kavuşturulan konuları, yıllar sonra Türkiye'nin kendisine tam bağımlı olduğu bir dönemde, yani en güçsüzleştirildiği bir zaman diliminde önüne çıkarmanın yollarını arayacaktı. Nitekim, öyle de oldu.

Günümüzde, Avrupa Birliği tarafından, Türkiye'de sürekli bir biçimde **azınlık hakları konusu** öne çıkarılıyor. Oysa, Türkiye'nin böyle bir sorunu olmamasına ve üstelik bu konunun Türkiye ile Batı ülkeleri arasında **Lozan Barış Konferansı**'nda tartışılmasına, azınlıkların çerçevesinin çizilmesine ve kimlerin azınlık olduğunun açıkça belirlenmesine karşın, yeniden gündeme getirilmesi oldukça düşündürücüdür. Emperyalist Batı'nın gerek **Lozan Barış Konferansı**'nda gerekse günümüzde Türkiye'ye yönelik dayatmaları büyük benzerlikler taşıyor. Batı'nın/Avrupa'nın **Lozan Barış Konferansı**'nda Türki-

---

[48] A.g.m., s. XIII.

ye'ye yapamadıklarını, şimdilerde Avrupa Birliği, Kopenhag Kriterleri ile gerçekleştirmeye çalışıyor.

Lozan Barış Konferansı'nda etkili olan ve İngiliz Temsilci Heyeti adına konuşan Lord Curzon, Lozan'da Türk Heyeti Başkanı İsmet İnönü'ye Türkiye'nin Batı Trakya'yı egemenliği altına almak isteyip istemediğini sorduğunda, İnönü, Türkiye'nin böyle bir talebi olmadığını söylemesine karşın Yunanistan temsilcisi M. Veniselos, tartışmaya katılarak, aslında Batı'nın Türkiye'den taleplerini dile getirmiştir: "Yunan Hükümeti, Doğu Trakya ile İzmir ve hinterlandını istemişse, isteklerinin, Müttefiklerin uğrunda savaştıkları ilkelere uygunluğuna inandığı için böyle davranmıştır. Gerçekten, bütün bu topraklarda, hiç değilse Balkan Savaşlarının sonuna kadar, bir Türk çoğunluğu yoktu. O zamandan beri, özellikle Doğu Trakya'dan Bulgarlar çıkartılmış ve yerlerine Bosna Müslümanları getirtilmiştir; bu yüzden, halkların birbirine oranı biraz değişmiştir; bununla birlikte, bu değişikliklerden sonra bile, salt çoğunluk Türkiye'ye geçmemiştir. İzmir'e gelince, orada da bir Türk çoğunluğu yoktu. Çoğu zaman, Anadolu'daki Yunan isteklerinin saçmalığını ispatlamak üzere, Küçük Asya'nın bütünlüğü öne sürülmüştür. Bu iddia geçerli değildir. Küçük Asya, Balkan Yarımadasının Tuna'nın güneyine düşen kısmından biraz daha büyüktür. Niçin, Balkan Yarımadasında birden çok Devlet kurulabilmiş olsun da, Küçük Asya'da üç Devlet kurulamasın: Doğuda bir Ermeni Devleti, Batıda bir Rum Devleti, memleketin geri kalan kısmında da

bir Türk Devleti?"[49] Bugün, Avrupa Birliği'nin Kopenhag Kriterleri ile Türkiye'de yapmak istediği, aslında Veniselos'un Batı dünyası adına bildirdiği talepleri yerine getirmekten, yani Türkiye'yi birkaç küçük devlete dönüştürmekten başka bir şey değildir. Avrupa'nın Türkiye üzerindeki istemlerinden vazgeçtiğini düşünmek, Atatürk'ün deyişiyle *"gaflet ve dalâlet ve hâtta hıyânet"* içinde bulunmaktır.

Emperyalist Batı'nın, kendi çıkarları doğrultusunda Türkiye'yi küçük devletlere bölmek amacı, Lozan Barış Konferansı'nda Türkiye'de azınlıkların çok olduğu tezini gündeme getirmelerinde açıkça görülür. Bu amaçları doğrultusunda Batılılar Lozan Barış Konferansı'nda en çok azınlıklar sorununu dile getirmişler ve azınlıklar ekseninde Türkiye'yi köşeye sıkıştırmak ve onu daha küçük/zayıf bir ülke konumuna indirgemek istemişlerdi.

Lozan görüşmelerinde Lord Curzon, **Batı'nın *sözde* azınlıklar çerçevesinde Türkiye'yi parçalama projesini** 12 Aralık 1922'de yaptığı konuşmada şöyle dile getirmiştir: "Müttefikler savaşa sürüklendikleri zaman, güttükleri amaçlardan birisi, Küçük Asya'da pek çok sayıda bulunan Hıristiyan azınlıkların korunması ve, mümkünse, bunların kurtarılmasıydı. Özellikle Ermenistan'a ilişkin olarak bu amaç güdülmekteydi. (...) Ayrıca, Kürdistan dağlarının çeşitli yerlerinde ve Türk-İran sınırı üzerinde yaşayan önemli bir Nesturî ya da Asurî Hıristiyanları topluluğu vardır. İngiltere, Fransa ve Amerika, özellikle, son

---

[49] **LOZAN BARIŞ KONFERANSI TUTANAKLAR-BELGELER, Birinci Takım Cilt I, Kitap I**, s. 22.

savaşın boğazlaşmalarından ve felâketlerinden çok çekmiş olan bu halkın kaderi ile pek yakından ilgilenmektedirler. (...) Şimdi, bir Ulusal Ermeni Yurdu ... kurulmasına ilişkin olarak, gerek Ermenilerce, gerekse dünyanın her yanındaki dostlarınca öne sürülmüş olan ve herkesçe bilinen isteğe değinmek zorundayım. Bu kadar güçlü bir kişiliği, trajik de olsa böylesine dikkat çekici bir tarihi ve böylesine belirli bir ulusal duygusu olan bir halkın, kendi toprağında oturmak özleminde bulunmasını doğal saymak gerekir. Bu halkın, Erivan Cumhuriyetinde zaten böyle bir ülkesi olduğu söylenecek olursa, buna, söz konusu bölgenin yoksul, nüfusunun kalabalık olduğu ve orada yürürlükteki rejimden Ermenilerden pek çoğunun tiksindiği karşılığı verilmelidir. İşte böylece, sık sık öne sürülmüş olduğu gibi, Türkiye, Asya'daki ülkesinin bir yerinde- ister Kuzey-Doğu vilâyetlerinde, ister Kilikya'nın Güney-Doğusu ile Suriye sınırlarında- Ermeniler için, bunların diledikleri bir toplanma merkezi bulmalıdır."[50]

Lozan'da Lord Curzon'un özellikle Ermenileri destekleyen bu anlayışına, bir destek de "Ermenistan İçin Amerikan Derneği"nden gelmiştir. Lozan Barış Konferansı'nda Amerikan hükümeti açıkça Ermenileri desteklemiş ve söz konusu derneğin sunduğu öneriyi Amerikan Kongresi kabul etmiştir. Amerika'dan 18 Aralık 1922'de Lozan Barış Konferansı'na gelen telgrafta şöyle deniyordu: "Lausanne Konferansının Ermeni Ulusal Yurdu için yeterli büyüklükte bir toprak parçası ayırması şartıyla,

---

[50] **A.g.e.**, s. 181-184.

Başkan, 20 milyon dolarlık parayı Hazine'den ödünç vermeğe yetkili kılınmıştır."[51]

Lozan'da Batı'nın bu tezine İsmet İnönü, çok sert ve doğru bir karşılık vermiş; Türkiye ülkesinin parçası olan bir toprağın Ermeni yurdu kurulmak üzere Türkiye'den ayrılmasını, Türkiye'nin bölünmesi girişimi olarak değerlendirmiş, Türkiye'nin doğu illerinde ya da başka bölgesinde anayurttan vereceği bir karış toprağının olmadığını ileri sürmüştür.[52]

Lozan'da *Ermeni meselesi*ne İsviçreliler bile karışmak istemişlerdi. İsmet İnönü'nün Lozan görüşmeleri sırasında Ermeni meselesi ile ilgilenen İsviçreli bir profesöre verdiği karşılık, Türkiye'de günümüzde Ermeni ve Kürt sorununu öne çıkaranlara verilmiş bir karşılık olarak da okunabilir: "'Profesör Efendi,' dedim, 'haksız bir şey istiyorsunuz. Sizin istediğiniz Türkiye'nin insanları arasında ahengin kurulması değil, bunun bozulmasıdır: Zihniyetiniz vatandaşlar arasında ahenk olmamasını isteyen bir istikamettedir. Fena bir yoldasınız. Muvaffak olamazsınız. Bana memleketin bölünmesini teklif ediyorsunuz. Biz memleketimizi parçalanmaktan kurtarmak için bütün Cihan Harbi boyunca uğraştıktan sonra, dört sene daha uğraşmışızdır. Sizin cemiyetinizin yapacağı mücadele, bi-

---

[51] **LOZAN BARIŞ KONFERANSI TUTANAKLAR-BELGELER, Birinci Takım Cilt I, Kitap II**, s. 247.

[52] **LOZAN BARIŞ KONFERANSI TUTANAKLAR-BELGELER, Birinci Takım Cilt I, Kitap I**, s. 212.

zim yendiğimiz devletler ve güçlükler yanında çok e-hemmiyetsiz kalır. Çok az gelirsiniz.'"[53]

Lozan'da Türkiye'de azınlıklar konusunu öne çıkaran emperyalistler, bu konunun peşini bırakmayacaklarının sinyallerini de vermişlerdi. Bugün, Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerinde; Avrupa Birliği'nin *Kopenhag Kriterleri* çerçevesinde Türkiye'de en öncelikli konu olarak azınlıklar sorununu öne çıkarmasının temelinde, Türkiye'ye karşı Lozan'daki tavrı ve intikamı yatıyor. Lozan'da Lord Curzon'un İsmet İnönü'ye söyledikleri, bu durumun en somut kanıtıdır: "Azınlıklar sorunu, dünyanın dikkatini, herhangi bir sorundan daha çok çekmektedir; Konferans da, bu sorunu çözümleyiş biçimine göre değerlendirilecektir. Eğer Türkler, bu konuda akla yatkın olmayan bir tutum gösterirlerse, bu yüzden görüşmeler kesilirse, birbirimizden ayrılmak zorunda kalırsak, Türk Temsilci Heyetinden yana tek bir ses yükselecek midir? Türk Temsilci Heyeti, belki, Ankara'da biraz destek görür; bunu bilemem; fakat, şüphe yok ki, başka hiç bir yerde destek bulamayacaktır."[54]

Lozan'da Türkiye'nin en çok başını ağrıtan azınlıklar konusu, bugün bilinçli bir biçimde yeniden gündeme getirilmek isteniyor. Lozan'da azınlıklar konusunun gündeme getirileceğini bilen İsmet İnönü, oraya hazırlıklı gitmiş ve emperyalist Batılıların tuzaklarına düşmemiştir. İsmet İnönü, azınlıklar konusunda daha Ankara'dayken

---

[53] İNÖNÜ, İsmet; **Hatıralar, 2. Kitap**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1987, s. 82.

[54] **LOZAN BARIŞ KONFERANSI TUTANAKLAR-BELGELER, Birinci Takım Cilt I, Kitap I**, s. 219.

hazırlamış olduğu tarihi metni, Lozan görüşmelerinde okumuş ve konuşmanın sonunda Batılı delegelere ve özellikle Lord Curzon'a inme inmiştir: "Bu etüt, Osmanlı İmparatorluğu'nda azınlıkların nasyonalist iddialarını körüklemek ve İmparatorluğu zayıflatarak parçalayıp Türk Hükümetini Avrupa'dan, Asya'dan çıkarmak için Avrupa milletlerinin ne oyunlar oynadıklarını, neler yaptıklarını, asırlardan beri süren bütün şekilleri ve hileleri ile tetkik eden bir uzun metindi."[55]

"Türkiye'de azınlıklar sorunu vardır" görüşü, Lozan görüşmelerinden bu yana Batılıların dilinden hiç düşmemiştir. Hatta, Batılıların bu konudaki tavırları, zaman zaman aşırıya kaçarak Türkiye'nin parçalanmasına dönük büyük kışkırtmalara kaynaklık edecek boyutlara ulaşmıştır. Örneğin, yakın müttefikimiz ve büyük dostumuz olarak kamuoyuna sunulan ve uğurlarında çok şey yapmamız gerektiği dile getirilen Batı'nın (Avrupa ve Amerika'nın) tavırları bu doğrultudadır.

CIA Ulusal İstihbarat Konseyi eski başkan yardımcısı Graham Fuller ile Henri J. Barkey'in "Türkiye'nin Kürt Sorunu" başlıklı raporlarında; Türkiye'nin bağımsızlığının ana güvencesi konumundaki "Türk Silahlı Kuvvetleri'nden 'Güneydoğu'daki işgalci güç' diye söz ediliyor."[56] Böylece, Amerikalılar, Güneydoğu Anadolu'yu Türkiye'nin egemenlik alanının dışında görüyorlar.

Tanör'ün, Ulusal Bağımsızlık Savaşı yıllarında azınlık taleplerine ilişkin yaptığı değerlendirme, Türki-

---

[55] İNÖNÜ, **Hatıralar, 2. Kitap**, s. 79.

[56] PERİNÇEK, **28 Şubat ve Ordu**, s. 121-122.

ye'nin karşı karşıya kaldığı bugünkü sorunları anlamamız bakımından önemlidir: "Azınlık talep ve tezleri Türkiye içinden ya da dışından bazı Ermeni, Rum, Kürt ve Çerkez çevreleri tarafından ortaya sürülmüş siyasal programlardır. Bunlar, İtilâf Bloku planları sayesinde, kısmen de ABD ve Yunanistan desteğiyle ayakta durabilecek taleplerdir. Bu nedenle de *yan* ve *bağımlı* karakterdedirler. İtilâf Bloku tezleriyle birleştirildiklerinde bunların işlevi, Türkiye'yi bir *İç Anadolu devleti* derekesine indirmekti."[57]

Türkiye'de azınlıklara yönelik talepler ve tezler, Batı'nın gündemini sürekli meşgul etmiştir. Ulusal Kurtuluş Savaşı'ndan bu yana emperyalist Batı, Türkiye'yi azınlıklar ekseninde zayıflatma programını uygulamaktadır. Burada ana amaç, Türkiye'yi küçük bir devlet konumuna getirmektir.

Kısaca, Türkiye'de azınlıklar sorunu yoktur. Çünkü, Türkiye, kuruluşundan beri ülkede yaşayan herkese eşit derecede yaklaşan bir yapıya sahiptir. Türkiye'de devletin, kamusalın ve toplumsalın inşasında ayrımcılık yapılmamıştır. Türkiye'de yaşayan herkes eşit olarak görülmüş ve benzer muamelelere tabi tutulmuştur. Ülkemizde hele hele Avrupa'daki ve Amerika'daki gibi radikal ayrımcılıklara, sözgelimi ırkçı eğilimlere hiç girişilmemiş, ırksal ve etnik ayrımcılıklar öne çıkarılmamıştır.

Türkiye'de, Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana ayrımcılık söz konusu değildir. Lozan görüşmelerinin gündemdeki yerini koruduğu yıllarda (yani 1924'te)

---

[57] TANÖR, Bülent; **Türkiye'de Kongre İktidarları (1918-1920)**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2002, s. 69.

Toynbee'nin yaptığı bir saptama Batılıların ırkçı olduklarını, buna karşın Türklerin ırkçı olmadıklarını ortaya koyması bakımından ilgi çekicidir: "Ne kadar gariptir; Türkler beyaz insanlar olmakla birlikte, başka renkteki insanları eşit görmeyi reddeden Batı dünyasının Protestan beyazlarından, özellikle bunların İngilizce konuşanlarından tersi bir tutum içindedirler. Bu bakımdan, Türkler batı toplumunun Lâtin asıllı üyelerine benzemektedirler. Fransız ordusunda olduğu gibi, Türk ordusunda da renkli bir subayın beyazlara komuta ettiğini görmek, bir anormallik değildir. Türkler arasındaki bu ırk hoşgörüsü eski bir İslâm geleneğidir."[58]

Zaten, 24 Temmuz 1923 tarihinde Lozan'da imzalanan ve 24 Ağustos 1923'te TBMM'nde onaylanan Lozan Barış Antlaşması'na göre, "Türk Hükümeti, Türkiye'de oturan herkesin, doğum, bir ulusal topluluktan olma [milliyet, *nationalité*], dil, soy ya da din ayırımı yapmaksızın, hayatlarını ve özgürlüklerini korumayı tam ve eksiksiz olarak sağlamayı yükümlenir. Türkiye'de oturan herkes, her inancın, dinin ya da mezhebin, kamu düzeni ve ahlâk kurallarıyla çatışmayan gereklerini, ister açıkta isterse özel olarak, serbestçe yerine getirme hakkına sahip olacaktır. Müslüman-olmayan azınlıklar, bütün Türk uyruklarına uygulanan ve Türk Hükümetince, ulusal savunma amacıyla ya da kamu düzeninin korunması için, ülkenin tümü ya da bir parçası üzerinde alınabilecek tedbirler saklı kalmak şartıyla, dolaşım ve göç etme özgürlüklerinden tam olarak yararlanacaklardır [Madde 38]. Müslü-

[58] TOYNBEE, **Türkiye ve Avrupa**, s. 17-18.

man-olmayan azınlıklara mensup Türk uyrukları, Müslümanların yararlandıkları aynı yurttaşlık [medenî] haklarıyla siyasal haklardan yararlanacaklardır. Türkiye'de oturan herkes, din ayırımı gözetilmeksizin, kanun önünde eşit olacaktır. Din, inanç ya da mezhep ayrılığı, hiç bir Türk uyruğunun, yurttaşlık haklarıyla [medenî haklarla] siyasal haklarından yararlanmasına, özellikle kamu hizmeti ve görevlerine kabul edilme, yükseltilme, onurlanma ya da çeşitli mesleklerde ve iş kollarında çalışma bakımından, bir engel sayılmayacaktır. (...) [Madde 39]."[59]

Görüldüğü üzere; Lozan Barış Konferansı'nda, **Türkiye'de yalnızca *gayrimüslimler azınlık* (*Müslüman-olmayan azınlıklar*) olarak görülmüş ve bunun dışında ülkemizde yaşayan herkes Türk yurttaşı olarak kabul edilmiş ve Türk yurttaşı olan herkesin yasalar önünde eşitliği temin edilmiştir.**[60]

Kaldı ki; Türkiye'nin Lozan'da azınlıklar konusunda takındığı tavır, uluslararası anlaşmalara uygundu. Türkiye'nin Lozan'da azınlıklara ilişkin temel tezi şuydu: "Ekalliyetlere karşı takip olunacak hareket tarzı, Cihan Harbi'nden sonra, gerek Cemiyeti Akvam kanalıyla, ge-

---

[59] **LOZAN BARIŞ KONFERANSI TUTANAKLAR-BELGELER, İkinci Takım Cilt II,** Çeviren: S. L. Meray, YKY, İstanbul, 2001, s. 11.

[60] ATATÜRK, **Nutuk 1919-1927,** s. 513; **LOZAN BARIŞ KONFERANSI TUTANAKLAR-BELGELER, İkinci Takım Cilt II,** s. 10-13; AYBARS, **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi I,** s. 357. Türkiye yurttaşlık ideali konusunda bkz. GÜNDÜZ, Mustafa ve GÜNDÜZ, Ferhan; **Yurttaşlık Bilinci,** Anı Yayıncılık, Ankara, 2002.

rek muahedeler metniyle, müştereken kabul edilmiş ve artık alışılmış uluslararası usuller ve kaideler olarak tayin olunmuştur. Bunların hepsini kabul edeceğiz. Bunun dışında herhangi bir kayıt kabul etmeyiz."[61]

Bütün bunlara rağmen, emperyalist Batılılar, Lozan Barış Konferansı'nda, Türkiye'de özellikle, azınlıklar sorununun olduğunu; "soy azınlıkları" ve "Müslüman azınlıkları" gibi anlayışları öne çıkarmışlarsa da, bunda başarılı olamamışlardı. Türkiye'de *"azınlıklar"* terimi, *"Müslüman-olmayan"*lar biçiminde vardır ve Lozan'da da bu şekliyle, yani *"Müslüman-olmayan azınlıklar"* olarak kabul edilmiştir.[62]

Lozan Antlaşması, Türkiye'de yaşayan herkese bütün olanaklardan yararlanabilme ve ülkemizin yönetiminde eşit pay sahibi olabilme hakkı tanımıştır. Lozan Antlaşması'ndan beri bu anlayış ülkemizde hakim olmuş, kökenine bakılmaksızın Türk yurttaşı olanlar arasında herhangi bir ayrım gözetilmemiştir. O yüzden, hele hele ayrımcılığın anayurdu olan Avrupa Birliği'nin Türkiye'yi ayrımcılıkla suçlaması asla kabul edilemez.

Ancak, Avrupa Birliği, Kopenhag Kriterleri yoluyla, azınlık hakları kavramının önemli olduğunu dile getiriyor ve bu konuyu Türkiye'ye adeta dayatıyor. Avrupa Birliği yanlıları da, Avrupa'nın gördüğü biçimiyle Türkiye'de *azınlık hakları sorunu*nun olduğunu ve bu konunun

---

[61] İNÖNÜ, **Hatıralar, 2. Kitap**, s. 84.

[62] **LOZAN BARIŞ KONFERANSI TUTANAKLAR-BELGELER, Birinci Takım Cilt I, Kitap II**, s. 152-178; **LOZAN BARIŞ KONFERANSI TUTANAKLAR-BELGELER, İkinci Takım Cilt II**, s. 10-13.

gündeme getirilmesi gerektiğini ileri sürüyorlar. Hatta, Avrupa Birliği taraftarlarının bu konunun gündeme getirilemediğinden dolayı yakınmalarının dozajı iyiden iyiye artmış durumda. Türkiye'de azınlıklar konusu, Avrupa Birliği yanlısı bir yazarın metninde şöyle dile getirilmiştir: "Azınlık hakları kavramı dünyada çeşitli değişikliklere uğramış ve günümüzde ciddi bir şekilde korunan ve korunması gereken kavramlardan biri olmuştur. Türkiye'de bu kavramı gündeme getirenler bölücülük suçlamalarıyla karşılaşmışlardır. Oysa bu kavram aracılığıyla savunulan, ülkede yaşayan tüm vatandaşların ülkede bulunan bütün imkânlardan gerek hukuken gerek fiilen faydalanabilme ve o ülkenin yönetiminde eşit pay sahibi olabilme hakkıdır. Türkiye'de azınlık kavramı, sadece Lozan Antlaşması ile belirlenen gayrimüslim vatandaşlara ilişkin bir kavram olarak anlaşılmaktadır. Bu vatandaşlarımız söz konusu antlaşmada açıkça zikredilmiştir. Oysa günümüzde azınlık denildiği zaman, kendini herhangi bir nedenden dolayı toplumda azınlık hisseden her kimseye verilen haklar olarak adlandırılmaktadır. Bu durumda Türkiye'nin azınlık olarak kabul etmediği, ancak Avrupa ülkeleri tarafından azınlık olarak görülen Kürtler gibi topluluklar sorun yaratmaktadır."[63]

Görüldüğü gibi, **Avrupa Birliği yanlıları Türkiye'de Kürtleri azınlık olarak göstermeye çalışıyor. Türkiye'de Kürtler, azınlık değildirler. Türkiye'de azınlıkların sınır ve çerçevesi çok doğru ve net bir biçimde çi-**

---

[63] UZUN, "Siyasi Kriterler Çerçevesinde Katılım Ortaklığı ve Ulusal Program'ın Karşılaştırılması", s. 89-90.

zilmiştir: *"Müslüman-olmayan"*lar, yani gayrimüslim yurttaşlarımız.

Oysa, Türkiye'de Kürtleri azınlık olarak öne çıkaran Avrupa Birliği yanlıları, *azınlık hakları kavramı* bağlamında Kürtlere neredeyse özerklik isteyecek ve verecek kadar ileri gidiyorlar. Avrupa Birliği yanlıları bilmelidirler ki, Türkiye, bütün yurttaşlarıyla ve coğrafyasıyla varlığını muhafaza edebilirse, Batı emperyalizmine karşı daha fazla direnebilir ve onu alaşağı edebilir. Türkiye'de azınlık hakları ve bu bağlamda Kürtleri öne çıkarmak, Batı emperyalizminin büyük bir oyunudur. Çünkü, emperyalistlerin taktiği, karşılarında güçlü ulus-devletlerin olmamasıdır.

Demek ki, emperyalist bir örgütlenme olan Avrupa Birliği'nin, Türkiye gibi güçlü ülkelerin olmasını asla istemeyeceği açıkken, *Türkiye'de azınlıklar vardır, azınlık hakları kavramı önemlidir,* türünden argümanların peşine takılmamak gerekir. Bu tür argümanların destekçileri, her zaman için emperyalistlerin uşağı ve piyonu olmanın ötesinde bir konum elde edemezler.

Kısaca, Avrupa Birliği, her zaman için kendisine muhalefet edebilecek ve meydan okuyabilecek güçlü yapılanmalara karşı olumlu tavır takınmaz. Hatta, Avrupa Birliği, kendi içinde dahi güçlü ve söz sahibi olabilecek bir devletin olmasını arzulamaz. Sözgelimi, Almanya'nın Doğu Almanya ve Batı Almanya olarak ikiye bölünmesinde sadece Sovyetler Birliği'nin değil Fransa'nın ve özellikle General de Gaulle'ün büyük katkısı olmuştur. Bu çerçevede, Fransız Başbakanı Clémenceau şöyle demiştir:

"Ben Almanları o kadar çok severim ki birden çok devlet görmek isterim."[64]

Türkiye'de *azınlık sorunu vardır, Kürtler azınlıktır* gibi söylemleri öne çıkaranlara, Atatürk'ün Balkanların Türkiye'den koparılış sürecine ilişkin yaptığı bir tespiti aktarmakta yarar görüyoruz. Atatürk şöyle diyor: "Biz Balkanları niçin kaybettik biliyor musunuz? Bunun tek bir sebebi vardır. Bu da Islav araştırma cemiyetlerinin kurduğu dil kurumlarıdır, bizim içimizdeki insanların millî şuurlarını uyandırdığı zaman biz Balkanlar'da Trakya hudutlarına çekildik."[65]

Avrupa Birliği, Kopenhag Kriterleri vasıtasıyla Türkiye'de azınlıklar sorununun olduğunu ve bu sorun çözülmezse, Türkiye'nin asla tam üye yapılmayacağını bildiriyor. Bu dayatma, aslında dikkatle incelendiğinde, Lozan Barış Konferansı'nın rövanşından başka bir şey değildir.

Sonuç olarak, Avrupa Birliği'nin tam üye olarak kabul ettiği hiçbir ülkeden azınlıklar konusu ile ilgili bir talebi olmamıştır. Oysa, Avrupa Birliği, Türkiye'de sürekli bir biçimde azınlıklar meselesini öne çıkarıyor ve adeta Türkiye'nin bölünmesini istiyor. **Azınlıklar meselesi bağlamında Avrupa Birliği'nin Türkiye'ye ilişkin ana amaçlarından birisi, Türkiye'yi, Asya'da ve Avrupa'da etkisizleştirmek için küçük bir sömürge haline getirmektir.** Bu nedenle, Türkiye'de azınlıklar sorunu, Avrupalının gündemini sürekli olarak işgal ediyor.

---

[64] İNAN, "Avrupa ve Türkiye: Bazı Gözlemler", s. 37.

[65] Aktaran; İLHAN, **Avrupa Birliği'ne Neden Hayır 2**, s. 83.

Oysa, azınlıklar meselesi gibi konular, doğrudan Lozan'da gündeme getirilmiş ve bir çözüme kavuşturulmuştu. Ancak, Lozan görüşmelerinde söz konusu alanlarda istediğini elde edemeyen emperyalist Batı, bugün Türkiye'yi Avrupa Birliği'ne almak bahanesiyle bu amaçlarına ulaşmak istiyor. Avrupa Birliği, Türkiye'yi küçülterek içine almayı hedefliyor. Kopenhag Kriterleri, yani *siyasi kriterler*, Türkiye açısından bu bağlamda değerlendirilmelidir.

Ne yazık ki, Türkiye'de çoğu kesim, özellikle de Avrupa Birliği'ne kayıtsız şartsız teslim bayrağı açmış olanlar, Kopenhag Kriterleri'ni, Avrupa Birliği'nin Türkiye'yi parçalama projesi olarak görmüyorlar. Hatta, kendisini yıllardır Türk milliyetçiliğinin tek temsilcisi olarak gören **Milliyetçi Hareket Partisi**'nin Genel Başkanı Devlet Bahçeli, 7 Eylül 2000 tarihinde Kopenhag Kriterleri konusunda; *"'MHP'nin Türkiye'nin içine kapanık bir ülke olmasını istemediğini'* söylüyor ve *'Kopenhag Kriterleri artık devlet siyasetidir'* diyordu."[66] Yine, Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkan Yardımcısı Şevket Bülent Yahnici, başkanları Devlet Bahçeli'nin "bilgisi dahilinde", 20 Şubat 2002 günü, **Avrupa Birliği'nin Türkiye'yi parçalama projesinden sorumlu parlamenteri** Karen Fogg'un şerefine ziyafet veriyor ve Avrupa Birliği'ne sadakat yemini ediyor: "Gördüğünüz gibi bizim AB'ye karşı olmamız söz

---

[66] AYDOĞAN, **Avrupa Birliği'nin Neresindeyiz? Tanzimattan Gümrük Birliğine**, s. 249.

konusu değil. Bilakis inisiyatif MHP'de olsa, Türkiye AB ile çok daha kısa sürede bütünleşebilir."[67]

Türkiye'nin Avrupa Birliği ile olan ilişkilerinde geldiği nokta, Tevfik Fikret'i neredeyse haklı çıkarmıştır. Tevfik Fikret Şinasi'den hareketle *Halûk'un Âmentüsü*'nde şöyle demişti: "Toprak vatanım, nev'i beşer milletim..."[68]

Günümüzde, Türkiye-Avrupa Birliği ilişkileri, yukarıdaki dizeyi söyleyerek büyük eleştiriler alan Tevfik Fikret'in düşünü gerçekleştirmesi olarak değerlendirilebilir.[69]

Kısaca, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyeliği konusunda Kopenhag Kriterleri'nin zorunluluk olarak gösterilmesi, özellikle azınlıklar konusunun desteklenmesi, büyük bir siyasal hatadır. Türkiye'nin Kopenhag Kriterleri'ni yerine getirmesi yararına değildir. Türkiye, bu kriterlerin gereğini yapmakla demokratikleşmez. Avrupa Birliği, Türkiye'yi üye olarak kabul etmemek için Kopenhag Kriterleri'ni getirmiştir. Avrupa Birliği'nin Türkiye'yi bünyesine almamasının nedenleri Kopenhag Kriterleri'ne uygun olmaması değildir, nedenler başkadır.

---

[67] Aktaran; PERİNÇEK, Doğu; **Karen Fogg'un E-Postalları**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2002, s. 107.

[68] TEVFİK FİKRET; **Rübâb-ı Şikeste ve Diğer Eserleri**, Yayına Hazırlayan: F. Uzun, İnkılâp ve Aka Kitabevleri, İstanbul, 1973, s. 86. "Milletim nev'i beşerdir Vatanım rûyi zemin" ifadesi, Şinasi'ye aittir (AKINCI, Gündüz; **Batıya Yönelirken Şinasi**, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara, 1981, s. 39).

[69] ÖLÇEN, "'Gümrük Birliği' Kıskacı", s. 95.

3.3. Avrupa Birliği'nin Türkiye'ye *Kıbrıs* ve *Ege Kıta Sahanlığı* Dayatması

Tez 3: *Kıbrıs ve Ege kıta sahanlığı konusu ile Türkiye-Avrupa Birliği ilişkileri konusu birbirlerinden ayrı olarak değerlendirilmelidir. Kıbrıs konusu Türkiye'nin ulusal meselesidir ve emperyalizme karşı verdiğimiz savaşımın onurlu bir parçasıdır. Kıbrıs'tan vazgeçmek emperyalistlere teslimiyetle eş anlamlıdır. Kıbrıs'ı dışarıda bırakan bir Türkiye düşünmemeliyiz. Avrupa Birliği, dünyadaki yayılmacı politikalarına daha fazla imkân vereceği için Kıbrıs konusunu Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerinde sürekli olarak canlı tutuyor ve Türkiye'ye dayatmalarda bulunuyor, yerli işbirlikçiler de bu duruma çanak tutuyorlar.*

Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerinde; azınlık haklarının yanı sıra Avrupa Birliği'nin Türkiye'ye bir başka dayatması da, **Kıbrıs ve Ege kıta sahanlığına** ilişkindir. Türkiye ile Avrupa arasında Ege Denizi adaları[70] ile Kıbrıs sorunu[71] Lozan Barış Konferansı'nda ele alınmış ve bu konu Türkiye'nin lehine bir çözüme kavuşmuştu. Ancak, Avrupa, söz konusu alanlarda Lozan'da tam olarak ula-

---

[70] **LOZAN BARIŞ KONFERANSI TUTANAKLAR-BELGELER, Birinci Takım Cilt I, Kitap I,** s. 100-113; **LOZAN BARIŞ KONFERANSI TUTANAKLAR-BELGELER, İkinci Takım Cilt II,** s. 61-62.

[71] **LOZAN BARIŞ KONFERANSI TUTANAKLAR-BELGELER, Birinci Takım Cilt IV,** Çeviren: S. L. Meray, YKY, İstanbul, 2001, s. 31; **LOZAN BARIŞ KONFERANSI TUTANAKLAR-BELGELER, İkinci Takım Cilt II,** s. 7-8.

şamadığı amaçlarına, günümüzde Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerinde ileri sürdüğü akıl almaz dayatmalarla yeniden ulaşmak istiyor. Nitekim, "AB, Türkiye'deki üyelik konusunda aşırı heves ve duygusallığı gördükçe 'sadece umut dağıtarak' Yunanistan'ın Ege ve Kıbrıs politikalarına göre Türkiye'den ödün istemektedir."[72] Çünkü, **Türkiye kendisinin, Kıbrıs ve Ege konularında karar verici bir güç konumunu Avrupa Birliği'ne teslim etmiştir. Böylece, Avrupa Birliği de kendisini söz konusu alanlarda tek yetkili olarak görmeye başlamıştır.**

Avrupa Birliği'nin Kıbrıs politikası, güvenilir değildir ve Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerinin anlaşılmasında önemli ipuçları vermektedir. Bu bağlamda, Manisalı'nın saptamaları ilgi çekicidir: "Yunanistan 1981'de AB'ye tam üye olurken Türkiye'ye, 'Biz Yunanistan'ı koşullu alıyoruz, size söz veriyoruz, ileride Türkiye-AB ilişkilerinde Yunanistan hiçbir engelleme yapmayacaktır' dediler. Neler yapıldı, gördük ve görüyoruz! 1990'da GKRY AB'ye Kıbrıs Cumhuriyeti olarak, tam üyelik için başvurduğunda AB Ankara'ya, 'hiç merak etmeyin, biz bu başvuruyu işleme koymayacağız' dediler. Oysa, Londra ve Zürih anlaşmalarına göre başvuru hakları yoktu. (Prof. M. Mendelson raporu bunu ayrıntılarıyla ortaya koymaktadır.) 1993'te ise başvuruyu işleme koydular ve çok ilginçtir, kararı 1995'te vereceğiz dediler. Neden, çünkü 1995'te Türkiye'nin Gümrük Birliği kararı onaylanacaktı, bunu Kıbrıs için bir koz olarak kullanacaklardı. Ve kullandılar da, GB'yi imzaladıkları günlerde, Kıbrıs Cumhuriyeti konusunda zehir zemberek açıklama yaptı-

---

[72] MANİSALI, **Türkiye-Avrupa İlişkileri**, s. 103.

lar, yazılı belgeler çıkardılar. Ankara Hükümeti'ne de, 'hiç ses çıkarmayın, garantörlük hakkını falan kullanmayın' dediler. Ve bu yapıldı, iş sadece iç kamuoyuna 'basın bildirileri' ile yani, uluslararası ilişkiler açısından anlamı olmayan balonlarla geçiştirildi. Nota verilmedi, caydırıcı önlem alınmadı. AB daha sonra işleri daha da ileri götürdü, çözüm olsun olmasın biz Rumlarla görüşmelere 31 Mart 1998'de başlayacağız dedi. İşte AB'nin Kıbrıs politikası budur. Politika değil, yalan ve aldatmaca. Ada AB için 1990 sonrasında daha da önem kazandı. AB'nin Doğu Akdeniz ve Orta Doğu'da, üç kıtayı seyreden adanın bütününe sahip olmak istemesi doğal. Türkiye ileride de AB içinde olmayacak, onun için adanın bütünü ile Türkiye'den koparılması gerekiyor. Bu tutum, AB'nin Türkiye politikasını da 'deşifre' etmiş olmuyor mu?"[73] Zaten, Napolyon'un, çok önceleri söylediği, "Akdenizin, tabiat icabı olarak Fransız gölü olması mukadderdir"[74] sözü, Avrupa Birliği'nin Akdeniz'e egemen olmak bakımından Kıbrıs'a bu denli önem vermesinin rastlantısal olmadığını göstermiyor mu? Türkiye'yi yönetenler ve iktidar çevreleri, -hele hele 3 Kasım 2002 seçimlerinin galibi AKP- neredeyse Kıbrıs'ı ülkemizin çıkarları açısından bela, Rauf Denktaş'ı da baş belası olarak görüyorlar. Sadece, AKP mi? Elbette, hayır. Daha önceleri Demokrat Parti yöneticilerinden bazıları ve Anavatan Partisi'nin kurucusu Turgut Özal'da Kıbrıs'ın Avrupa Birliği'ne girmek isteyen

---

[73] MANİSALI, Erol; **Bıçak Sırtındaki Dünya ve Türkiye**, Cumhuriyet Kitap Kulübü, İstanbul, 1998, s. 85.

[74] Aktaran; BİLSEL, Cemil; "Tanzimatın Haricî Siyaseti", **Tanzimat 2** (iç.), Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1999, s. 675.

Türkiye'nin önünde bir engel olduğunu ve adeta Türkiye'nin başına bela olduğunu savunmuşlardı.

Türkiye'de Avrupa Birliği yanlısı çevrenin temel tezi, Kıbrıs'tan bir an önce kurtulup Avrupa Birliği'ne dahil olmaktır. Avrupa Birliği Temsilcisi Karen Fogg, 26 Şubat 2001 günü, medyanın köşe taşlarından gazeteci Şahin Alpay'a gönderdiği e-postada, Rauf Denktaş'tan kurtulmanın talimatını vermiştir: "Bana göre bundan sonra izlenecek yol, Kuzey Kıbrıs'ta Türklerin sesi olan Denktaş'ın itibarını azaltmak ve onun Ankara'daki hiyerarşi ile askeri temsil ettiğini AB'ye göstermektir."[75]

Oysa, **Kıbrıs konusu bizim ulusal meselemizdir, emperyalizme karşı verdiğimiz savaşımın onurlu bir parçasıdır. Kıbrıs'tan vazgeçmek emperyalistlere teslimiyetle eş anlamlıdır.** Türkiye bağlantılı Kıbrıs her zaman için bizim ulusal çıkarlarımızdan yanadır. Kıbrıs'ın Türkiye'nin garantörlüğünden başka bir konuma taşınmaması gerekir. Kıbrıs'ı dışarıda bırakan bir Türkiye düşünmemeliyiz.

Türkiye Kıbrıs ile birlikte hareket ederse, Akdeniz'in önemli coğrafyasından biri haline gelebilir. Türkiye, *"tüm hür dünya için Akdeniz'de tek güvencedir."*[76]

Avrupa Birliği'nin Yunanistan ile birlikte amacı, Kıbrıs'ı bir federasyon biçiminde Avrupa Birliği'ne dahil etmektir. Buradaki esas amaç, adada fiilen kendi devletini kurmuş olan Türk tarafının, yani Kuzey Kıbrıs Türk Cum-

---

[75] Aktaran; PERİNÇEK, **Karen Fogg'un E-Postaları**, s. 65.

[76] SAVAŞ, Vural F.; **Türkiye ve AET**, AR Basım Yayım ve Dağıtım A.Ş., İstanbul, 1983, s. 158.

Cumhuriyeti'nin fiili varlığını sonlandırmaktır. Bu fiili oluşumu sağlayan ve güvence altında tutan Türkiye'nin adadaki askeri varlığını ortadan kaldırmaktır. Böylece, Türkiye Avrupa Birliği dışında olduğu için Kıbrıs Federasyonu, Türkiye açısından, Yunanistan, Portekiz, İspanya ya da diğer üye devletler ne konumda ise, o konumda olacaktır.[77]

Kıbrıs'ın Avrupa Birliği'nin denetimine geçmesi Avrupa'nın emperyalist hedefleri -nazik bir deyişle *genişleme süreci*- bakımından çok önemlidir. Bu bağlamda, Suat İlhan, Kıbrıs'ın Avrupa Birliği'nin egemenliği altına girmesinin onlara sağlayacağı yararların çok iyi bir dökümünü yapmıştır: "AB'nin stratejik güvenliği daha ileriden sağlanmaya başlanacak; Doğu Akdeniz, Anadolu ve Orta Doğu'da (özellikle Suriye, Ürdün, Filistin, İsrail, Mısır...) bölgesel düzeyde; Süveyş Kanalı yolu ile evrensel düzeyde etkinliği genişleyecek, kontrolü artmış olacak; Orta Doğu petrolleri üzerinde ABD gücüne dayanan sömürü düzenini günü geldiğinde kendi üstünlüğüne alarak ABD'ne bağımlılığını azaltabilecek, petrol ihtiyacını karşılama işlevini zaman içinde güvenceye alma olanağı doğacak; Türkiye üzerindeki etkinliği artacak; stratejik değeri yükselecek; İran, Irak, Kürt sorunu, ve Ermenistan ilişkilerine yakınlaşacak. Kutsal topraklar üzerinde etkinliği artacak, Kıbrıs üzerindeki bin yıllık mücadeleyi Batı'nın lehine çözmüş olacak..."[78] Demek ki, Avrupa Birliği'nin Kıbrıs konusu üzerinde bu denli durması ve hatta Türkiye'nin tam üyeliğinin yollarından birisi olarak gündeme

---

[77] MANİSALI, **Bıçak Sırtındaki Dünya ve Türkiye**, s. 77.
[78] İLHAN, **Avrupa Birliği'ne Neden Hayır 2**, s. 76.

getirmesi ve ısrarcı bir tavır takınması rastlantısal değildir. **Avrupa Birliği, dünyadaki yayılmacı politikalarına imkân vereceğinden dolayı Kıbrıs konusunu Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerinde sürekli olarak canlı tutuyor.**

Biz, Kıbrıs'ın Türkiye-Avrupa Birliği ilişkileri çerçevesinde gündeme getirilmesinin, aslında Yunanistan'ın Kıbrıs konusunda istediği hedeflere ulaştırılması anlamına geldiğini iddia ediyoruz. Bu açıdan Yunanistan, Avrupa Birliği'nin Türkiye'ye bakış açısını etkilemekte ve ilişkilerin çıkmaza girmesine neden olmaktadır. Oysa, bizim bu iddiamızın tam tersini düşününler ve özellikle Türkiye'nin bağımsız bir Kıbrıs devleti önünde en büyük engel olduğunu ileri sürenler de vardır. Sözgelimi, Mehmet Uğur, *Avrupa Birliği ve Türkiye* çalışmasında şöyle diyor: "...AB'nin Türkiye'ye yönelik politikasını etkilemek için, Yunanistan hem Kıbrıs sorununu hem de Türk-Yunan anlaşmazlığını kullanmaya çalışmıştır. Bununla birlikte, Yunanistan'ın AB'nin Türkiye'ye yönelik politikasının genel yönelimini etkilediğini söylemek kaba bir abartıdan başka bir şey değildir. ... Türkiye politikası, bağımsız ve tüm adayı temsil eden bir Kıbrıs devletinin kurulmasının önündeki en büyük engel haline gelmiştir. Bu yüzden, Türkiye'nin 'Yunan faktörü' tezi hem yanlıştır hem de amaçlanan hedeflere (Yani Yunanistan'ı tecrit etme veya AB'yi zan altında bırakma hedeflerine) hizmet etmemektedir."[79]

---

[79] UĞUR, Mehmet; **Avrupa Birliği ve Türkiye: Bir Dayanak/İnandırıcılık İkilemi**, Everest Yayınları, İstanbul, 2000, s. 302-303.

Yukarıda bildirilen tez ve benzerlerine katılmak, elbette mümkün değildir. Çünkü, Avrupa Birliği'nin **Kıbrıs konusundaki ana amacı, Türkiye'nin Kıbrıs'taki mevcut durumunu yok etmek ve Kıbrıs'ın tamamını Yunanistan'ın denetimine ve etkisine açmak, eş deyişle, Avrupa Birliği bahanesiyle Kıbrıs'ın tamamını Yunanlılara vermek, dolayısıyla kendi egemenlik alanlarına katmaktır.**

Aslında, Türkiye-Avrupa Birliği ilişkileri çerçevesinde Kıbrıs ve onunla bağlantılı Ege kıta sahanlığı konularının gündeme getirilmesi tamamen yeni bir şeydir. **Kıbrıs ve Ege kıta sahanlığı** konusu ile Türkiye-Avrupa Birliği ilişkileri konusu birbirlerinden ayrı olarak değerlendirilmelidir. Yunanistan ile Türkiye arasında Kıbrıs ve Ege kıta sahanlığı sorunu, Yunanistan Avrupa Birliği'ne (o zamanki Avrupa Ekonomik Topluluğu) üye olurken de vardı, ama gündeme dahi getirilmedi. Oysa, söz konusu konular, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyelik sürecinde gündeme getiriliyor, hatta öncelikli bir sorun olarak. Örneğin, 12 Aralık 2002 Kopenhag Zirvesi'nde dışlanan Türkiye'nin önüne bu kez **Ege Sorunları** konmuştur. Artık, **Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üye olabilmesi için önüne konan yeni kriter, Ege konusu ve sorunlarıdır.** Bu durumu *Cumhuriyet* gazetesi, doğru bir biçimde tahlil etti ve 14 Aralık 2002 tarihindeki manşetine taşıdı: "**Yeni Gündem Ege**" ve Serkan Demirtaş'ın değerlendirmesiyle "**Yeni kriter: Ege Sorunları**"[80] tartışmasını öne çıkardı.

---

[80] CUMHURİYET GAZETESİ, 14 Aralık 2002, s. 1 ve 6.

Açıkçası, Avrupa Birliği, Türkiye'ye karşı tam bir çift standart içindedir. Avrupa Birliği, daha önce kendisine tam üye olanlardan talep etmediği konuları ve sorunları, sürekli bir biçimde Türkiye'nin önüne getiriyor. Artık, Avrupa Birliği'nin gerçek yüzünü görmek gerekiyor. Sözgelimi, "Yunanistan 1981 yılında AET'nin tam üyesi olurken, o tarihte de iki ülke arasında Kıbrıs ve Ege uyuşmazlıkları vardı. Brüksel Atina'ya, 'Önce sorununuzu çözün, sonra üye olabilirsin' demedi. Kıbrıs ve Ege'nin adı bile geçmedi. İspanya'da, 1986'da AET'ye girerken, Cebelitarık ve Bask sorunları had safhada idi. İngiltere'nin de 1973'te K. İrlanda sorunu, çok güncel bir konu idi. Bunlar, üyelik açısından konu bile edilmedi. Türkiye ile ilişkilerde ise bırakın tam üyeliği, en ufak gelişme talebinde bile Türkiye'nin önüne sürülmektedir."[81]

Kıbrıs sorunu ile Ege denizindeki kıta sahanlığı konuları, Türkiye'nin uluslararası platformda sürekli komşusu ve Avrupa Birliği üyesi Yunanistan'la karşı karşıya geldiği sorunların en başında yer almaktadır.[82] Bu konu, Türkiye ile Yunanistan arasında çözümlenebilecek bir konudur. Daha doğrusu, böyle bir sorunu, yapay ve haksız bir biçimde sürekli olarak Yunanistan dile getiriyor. Çünkü, iki ülke arasında sorun teşkil eden bu konular daha önceleri çözümlenmişti. Yunanistan, eskiden verdiği sözlere, imzaladığı anlaşmalara ve bildirdiği taahhütlere uymak istemiyor. **Mikro-emperyalist yapıların somut örneklerinden biri olan Yunanistan, Kıbrıs ve**

---

[81] MANİSALI, **Türkiye-Avrupa İlişkileri**, s. 130.

[82] UZUN, "Siyasi Kriterler Çerçevesinde Katılım Ortaklığı ve Ulusal Program'ın Karşılaştırılması", s. 90.

Ege konusunu Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerinde bir koz olarak kullanmayı sürdürüyor.

Kısaca, Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerinde, Kıbrıs ve Ege kıta sahanlığı konusu, Avrupa Birliği'ne Türkiye'yi tam üye yapmamak ve aynı zamanda onu zayıflatmak için gündeme getirilmiştir. Avrupa Birliği, bu sorunda neredeyse Yunanistan'ın bir aleti gibi iş görüyor. Ancak, burada Avrupa Birliği'nin büyük hedefi, Yunanistan'ı kullanarak ve Yunanistan'ın aracı gibi davranarak, Kıbrıs'ı ve Ege'yi kendi egemenliği altına almaktır. Avrupa Birliği, bu amacını gizlemek için söz konusu sorunu, kendisinin ve Amerika'nın çıkarlarına iş görmek için kurulmuş olan Birleşmiş Milletler'e havale ediyor ve ondan çözüm bulmasını istiyor. Böylelikle de, taraf olan hakem, kendisini, tarafsız olarak ilan ettiği öteki taraflı hakemler topluluğunda/organizasyonunda kamufle etme arayışına yönelmiş oluyor.

Sonuç olarak, günümüzde gerek Kıbrıs gerekse de Ege kıta sahanlığı konusu, Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerinde en çok önümüze getirilen konular olma özelliğine sahiptir. Kıbrıs ve Ege kıta sahanlığı konuları, Avrupalının gündemini sürekli işgal ediyor. Avrupa Birliği, Türkiye'nin tam üyeliği için Kıbrıs ve Ege kıta sahanlığı konularında tam taviz vermesini, yani Kıbrıs'tan ve Ege Denizi'ndeki haklarından vazgeçmesini istiyor.

3.4. *II. Tanzimat* Olarak Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri ya da Türkiye'nin Emperyalizmin Güdümüne Sokulması

Tez 4: *Günümüzdeki Türkiye-Avrupa Birliği ilişkileri, 19. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nun Avrupa ile olan ilişkilerinden farklı değildir. Türkiye'nin Avrupa Birliği ile ilişkileri, Tanzimat zihniyeti çerçevesinde cereyan etmektedir. Hatta, Avrupa Birliği ile olan ilişkilerimizi, II. Tanzimat olarak değerlendirmek daha doğru olacaktır. Bilindiği üzere; Tanzimat, Türkiye'nin dışa bağımlılık sürecinin en önemli kilometre taşlarından birisidir. Tanzimat ile birlikte ülke, emperyalizmin güdümüne sokulmuştur. Çünkü, Tanzimat, ülkenin ekonomik kaynaklarını ve olanaklarını Avrupa'nın çıkarına olacak bir şekilde yönlendirmiş, onlara pazar alanları yaratarak sömürmelerinin kanallarını ve mekanizmalarını açmıştır. Tanzimat, Türk toplumunun imkânlarını emperyalist Batı'nın istediği doğrultuda düzenlemekten başka bir şey değildir. Tanzimat döneminin yöneticileri ile Avrupa Birliği'nin ekonomi politikalarına göre Türkiye'yi yönetenler arasında hiçbir fark yoktur.*

Bugün Türkiye'nin Avrupa Birliği ile ilişkileri, Tanzimat döneminde Osmanlı İmparatorluğu'nun Avrupa ile olan ilişkileri ile neredeyse örtüşüyor. Bu saptamamız için Osmanlı İmparatorluğu'nun 25 Kasım 1838'de Fransızlar ile imzaladığı **Ticaret Antlaşması** ve Türkiye-Avrupa Ekonomik Topluluğu arasında imzalanan **Ankara Antlaşması**'nın bazı maddelerini karşılaştırmak yeterli olacaktır.

Osmanlı-Fransız Ticaret Antlaşması ile *Ankara Antlaşması*'nın mantığı aynıdır. Söz konusu iki antlaşmanın kimi maddelerinin karşılaştırılmasıyla iddia edilen durum daha iyi anlaşılacaktır. Kazgan, *100 Soruda Ortak Pazar ve Türkiye* metninde; yukarıda belirtilen iki antlaşmanın bazı maddelerinin karşılaştırılmasını aşağıdaki gibi yapmıştır:[83]

1) *Osmanlı-Fransız Ticaret Antlaşması'nın amacı*: "Fransız İmparatoru ve Sultan, özel ve yeni bir andlaşma ile tabaları arasındaki ticarî ilişkileri, ülkeleri arasındaki ticareti arttırmak ve iki ülke arasındaki malların mübadelesini kolaylaştırmak amacıyla, yeniden düzenlemektedirler." *Ankara Antlaşması'nın amacı*: "... taraflar arasındaki ticarî ve ekonomik ilişkileri aralıksız ve dengeli olarak güçlendirmeyi teşvik etmektir" (madde 2).

2) *Osmanlı-Fransız Ticaret Antlaşması'nda yabancılara eşit muamele konusu*: "Türkiye'den bir toprak veya sanayi ürünü alan ve bunu Osmanlı toprakları üzerinde satan Fransız tüccarları, satın alma ve satma sırasında, iç ticarette çalışan en imtiyazlı müslüman tab'a veya reayanın bu gibi hallerde ödediği resimlerden fazlasını ödemeyecektir" (madde 3). *Ankara Antlaşması'nda yabancılara eşit muamele konusu*: "Akit taraflar ...uyrukluk dolayısıyla uygulanan her türlü ayırımın, Topluluğu kuran anlaşmanın 7nci maddesinde anılan ilke uyarınca yasak olduğunu kabul ederler" (madde 9).

3) *Osmanlı-Fransız Ticaret Antlaşması'nda ihracat vergilerinin kaldırılması konusu*: "Türkiye'nin her türlü

---

[83] KAZGAN, **100 Soruda Ortak Pazar ve Türkiye**, s. 99-102.

tarım ve sanayi ürünü, ihracat için Fransız tüccarlarınca satın alındığında, yükleme noktasına kadar hiç bir vergi ödemeksizin gelecek; bu noktaya girişinde kıymetinin % 9, çıkışında da % 3 oranında vergi ödeyecektir" (madde 4). *Ankara Antlaşması'nda* ***ihracat vergilerinin kaldırılması konusu***: "Topluluk üyesi devletlerle Türkiye arasında ithalâtta olduğu gibi ihracatta gümrük vergileri ve eşit etkili resimlerin ve miktar kısıtlamalarının, millî üretime, Anlaşmanın hedeflerine aykırı bir koruma sağlamayı gözeten eşit etkili başka her türlü tedbirin yasaklanmasını..." (madde 10-2).

4) *Osmanlı-Fransız Ticaret Antlaşması'nda* ***ulus üstü veya ulusal denetleme konusu***: "Mahallî otoriteler tarafından, (Fransız tüccarlarından) tezkere istenmesi halinde, Babıâli şiddetle sorumlu bütün vezir ve memurları cezalandırır ve Fransız tabasının zararlarını ve kayıplarını tazmin eder (madde 2). ... Fransa imparatoru, ...hiç bir şekilde Sultanın dahili yönetme hakkına, eski andlaşmalarla veya bu andlaşma ile Fransız tabası ve onların mülküne verilen haklara tecavüz edilmedikçe, dokunmayacaktır" (madde 5). *Ankara Antlaşması'nda* ***ulus üstü veya ulusal denetleme konusu***: "Anlaşma ile belirtilen amaçların gerçekleştirilmesi için, Anlaşmanın öngördüğü hallerde Ortaklık Konseyinin karar yetkisi vardır (madde 22). Ortaklık Konseyi anlaşmazlığı karar yolu ile çözülebilir; keza, anlaşmazlığı Avrupa Toplulukları Adalet Divanına veya mevcut herhangi bir başka yargı merciine getirebilir" (madde 25).

5) *Osmanlı-Fransız Ticaret Antlaşması'nda* ***hakların yaygınlaştırılması konusu***: "Babıâli, diğer yabancı devlet-

ler bu andlaşmada bulunan haklardan yararlanmak istediğinde, buna muhalefet etmeyeceğini kabul eder" (madde 9). *Ankara Antlaşması'nda hakların yaygınlaştırılması konusu*: "Her üye devlet ülkesinde ikamet edenler, Türkiye'nin başka bir üye devlete veya üçüncü bir memlekete tanıdığı bütün kolaylıklardan, özellikle yabancı sermaye eylemi ile ilgili kambiyo ve vergi konularındaki kolaylıklardan yararlanırlar" (madde 20).

Metin Aydoğan'ın yerinde tespitiyle, "**Tanzimat** bilinmeden AB kavranamaz."[84] Atatürk sonrası, Türkiye'nin toplumsal yapısı Tanzimat'a göre biçimlendirilmiştir. O halde, günümüzün çoğu probleminin kaynağını Tanzimat mantığında aramak daha doğru olur. Türk sosyolojisinin yaşayan asırlık çınarı Cahit Tanyol'a göre, "Günümüze kadar sürüp gelen birçok toplum ve devlet hastalıklarının kaynağını Tanzimat'ta bulabiliriz."[85]

Tanzimat, Osmanlı'da bir devrin adı ve başlangıcıdır. Bu devri başlatan kişi ise, **Mustafa Reşit Paşa**'dır. Mustafa Reşit Paşa, 1830'ların sonlarından itibaren Osmanlı'nın kaderinde etkili olmuş biridir. Aslında, **Mustafa Reşit Paşa, Osmanlı'yı Batı emperyalizminin kalesi haline getiren kişidir.**

Tanzimat döneminde Osmanlı İmparatorluğu'nun Batı emperyalizminin av sahası haline getirilmesi süreci, Tanzimat liderlerinin Avrupalı liderlerle yaptığı antlaş-

---

[84] AYDOĞAN, **Avrupa Birliği'nin Neresindeyiz? Tanzimattan Gümrük Birliğine**, s. 65.

[85] TANYOL, Cahit; **Çankaya Dramı**, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 1990, s. 53.

malarda çok açık olarak bellidir. "Tanzimat devrinde Osmanlı Devletinin haricî ticaret siyaseti ne olduğu Osmanlı Devleti ile muhtelif devletler arasında aktedilmiş olan ticaret muahedelerinden çıkartılabilir."[86]

Osmanlı-İngiliz Ticaret Sözleşmesi (*Balta Limanı Antlaşması*), 16 Ağustos 1838'te Mustafa Reşit Paşa'nın Balta Limanı'nda bulunan meşhur yalısında İngiltere temsilcileriyle imzalanmıştır.

Osmanlı-İngiliz Ticaret Sözleşmesi ile emperyalist Batılıların (**ecnebilerin**), Türkiye'de ticaret ve ekonomik bakımdan elde ettikleri haklar/kazanımlar aşağıdaki gibidir:[87]

1) Kapitülasyonlar devam edecektir, bu antlaşma ile verilen yeni imtiyazlar eski imtiyazlara eklenecek;

2) Ecnebiler, en ziyade müsaadeye mazhar millet muamelesinden tamamıyla yararlanacaklardır (bazı itibarla yeni bir imtiyaz);

---

[86] TENGİRŞENK, Yusuf Kemal; "Tanzimat Devrinde Osmanlı Devletinin Haricî Tiçaret Siyaseti", **Tanzimat** 1 (iç.), Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1999, s. 289.

[87] A.g.m., s. 294-296. Ancak hemen belirtelim ki, Osmanlı İmparatorluğu İngiliz ticaretine ve sömürüsüne 1838 sözleşmesiyle açılmış değildir. İngiltere, 1830'lara gelene kadar çoktan Osmanlı'nın iç ticaretine el atmıştı. Sözgelimi, Ekim 1801'de yapılan "Ticaret-i Dahiliyye" ve 1809'da yapılan "Kale-i Sultaniyye" antlaşmaları, Osmanlı İmparatorluğu içinde etkinlik gösteren İngiliz tüccarına yeterli güvenceyi sağlamıştır. ORTAYLI, İlber; **İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1999, s. 107.

3) Ecnebiler, memleketin her yerinde memlekete özgü her türlü eşyayı alıp satabileceklerdir (ecnebilerin önceden böyle bir hakları yoktu, yeni bir imtiyaz);

4) Bütün Osmanlı memleketlerinde var olan her türlü inhisarlar (tekeller) kaldırılacaktır;

5) Malların satın alınması ve nakli için hükümetten alınan izin kağıdı (tezkere) istenilmeyecek, ecnebilerden tezkere isteyen kim olursa olsun şiddetle cezalandırılacak ve ecnebi zarara uğratılmışsa, her türlü zararı devlet tarafından karşılanacaktır (alım ve satım için tezkere verme öteden beri âdet idi ve devletin önemli bir gelir kaynağıydı);

6) Ecnebi tüccar memleket dahilindeki ticari etkinliklerinde, vergi ödemelerinde en ziyade müsaadeye mazhar yerli tüccar muamelesi görecektir (anlaşmadan önce ecnebiler bu hakka sahip değillerdi);

7) Memleket dahilinden, başka ülkelere ihraç edilmek üzere bir iskeleye getirilen mallar için bu anlaşma ile sona eren dahili gümrük vergileri yerine yalnız malların değeri üzerinden %9 vergi verilecektir. Mallar ihraç olunduğunda ise ayrıca %3 gümrük verilecek (Önceden bir mal dahilden getirildiği zaman geçtiği yerlerde çeşitli vergiler verilirdi. Bundan sonra maktu (götürü) olarak sadece %9 vergi verilecek, zaten bu vergileri daha ziyade ecnebiler değil, asıl üreticiler verecektir);

8) Ecnebiler, başka ülkelerden her türlü eşya ve mal ithal edilebilecek ve sadece %3 ithalat vergisi verip bunun üzerine %2 de ek bir vergi verdikten sonra o eşyayı memleketin her tarafına, bir yerden başka bir yere tek-

rar takrar götürüp getirdiğinde bile başka bir vergi vermeyecektir (ecnebilerin kazandıkları en önemli ayrıcalıklardan birisidir);

9) Ecnebiler, başka ülkelerden Osmanlı memleketlerine gelmiş olan bütün ecnebi eşyasını da sadece 8. maddede beyan edilen vergileri ödemeleri halinde memleketin her yerinde başka herhangi bir vergi vermeksizin alıp satabileceklerdir (antlaşmadan önce ecnebiler bu hakka sahip değillerdi);

10) Ecnebilerin malları boğazlardan serbestçe geçecek, Osmanlı limanlarında bir gemiden diğerine istenildiği zaman herhangi bir zorlukla karşılaşmadan aktarılabilecek, transit serbest olacak ve ayrıca bütün bu işlemlerden/yapılacak olanlardan hiçbir vergi ve aidat alınmayacaktır (ecnebiler anlaşmadan önce bu hakka sahip değillerdi, bu ecnebiler açısından çok önemli bir kazanımdır);

11) Bu antlaşma hükümleri bütün Osmanlı ülkesinde (Türkiye'de) herkes hakkında uygulanacak, başka devletler de ticaretlerini ve ekonomilerini bu koşullara uydurmak isterlerse devlet buna izin verecektir.

Doğan Avcıoğlu'nun "**Türkiye'nin idam fermanı**"[88] olarak nitelediği 1838 anlaşması ile Türkiye, pazarlarını ve çarşılarını sonuna kadar emperyalist Batı'nın/Avrupa'nın ekonomik etkinliklerine ve şirketlerine açmıştır. Osmanlı-İngiliz Ticaret Sözleşmesi sayesinde, emperyalist Batı, ülkenin ekonomik kaynaklarını istediği

---

[88] AVCIOĞLU, Doğan; **Türkiye'nin Düzeni (Dün-Bugün-Yarın), Birinci Kitap**, Tekin Yayınevi, İstanbul, 1990, s. 102.

biçimde kullanma hakkını kendisinde görmeye başlamıştır. Söz konusu anlaşmayla, "dışa karşı korunma tedbiri getirilmeden içerdeki kayıtların kaldırılması, ülkeyi, Avrupa'nın açık pazarı yapmıştır."[89]

Osmanlı-İngiliz Ticaret Sözleşmesi ile emperyalist Batı, Türkiye'den ekonomik yönden önemli avantajlar elde etmiştir. Avrupalılar, söz konusu antlaşmayla Türkiye'nin her tarafında istedikleri malları alıp satabilme hakkına sahip olmuşlardır. Türkiye'deki yabancılara, Avrupa'dan ya da başka herhangi bir devletten istedikleri malları ithal etme özgürlüğü tanınmıştır. Ayrıca, Avrupalılar, Türkiye'deki her türlü gümrük ve vergi engelinden kurtulmuşlar, her türlü mülk edinme olanağına kavuşmuşlardır. Bu antlaşmayla ecnebilere Türkiye ile her türlü ekonomik etkinliklerinde, özellikle de ticaret ilişkilerinde çok önemli kolaylıklar ve serbestlikler sağlamıştır.

Tengirşenk, "Tanzimat Devrinde Osmanlı Devletinin Haricî Ticaret Siyaseti" başlıklı makalesinde; Osmanlı Devleti ile İngiltere arasında imzalanan antlaşmanın İngilizlerin çıkarlarını kolladığını, Osmanlı'nın sanayiini yok ettiğini, ülkenin ekonomi yönetimini Avrupalıların ve özellikle de İngilizlerin kontrolüne soktuğunu, kısaca Osmanlı'nın emperyalist Batı'nın tam bir pazar haline getirdiğini çok net bir biçimde ortaya koymuştur: "Büyük sanayiin İngiltere'de ilerlemeğe başlamasiyle inkişaf eden istihsal kuvvetleri bu devlete yeni pazarlar aratturıyor. Başka memleketlerde doğmağa başlıyan millî ekonomik şuurun Osmanlı Devletini idare edenlerde bil-

---

[89] A.g.e., s. 106.

hassa Padişahta lazım gelen kuvveti henüz bulmamış olması, Avrupa'nın bu devleti kapitülâsyon zincirleriyle evvelce bağlamış bulunması, o zamanki Osmanlı ülkesinin pek geniş bir pazar teşkil etmesi, Atlas Okyanusu ve sair dünya pazarlarının asrımızdaki vüs'ati daha ihraz etmemiş olması gibi sebepler Büyük Britanya Hükümetini bu pazardan istifadeye sevk ediyor ve Osmanlı padişahlığının o haliyle bakası İngiliz menfaatlerine uygun geliyor; fakat Osmanlı memalikinde ecnebi ticaretine, inhisarlar, ruhsat tezkeresi almak, yerli veya ecnebi malları istediği gibi alıp satmamak, memlekete sokmamak, memleketten çıkartmamak, memleketin her tarafına götürmemek gibi engeller var. Emperyalist menfaatler bu manilerin de kalkmasına Osmanlı Devletinde serbest mübadele sisteminin kurulması icap ediyor. Bu arzularını yerine getirmek için fırsat bekliyen İngiltere İkinci Mahmutla Mehmet Ali arasındaki fena münasebetlerden istifade etmeği düşünüyor. İngiliz memurlar, merkezin emri mahsusiyle hareket ettikleri sabit olmamakla beraber, hem Padişaha siyasî ittifaklar hem de Mehmet Ali'ye istiklâlini ilân ederse bütün İngilterece tanınacağı ümidini veriyorlar. Beklenilmekte olan eşref saat geliyor; zekî Bulwer İngiltere'ye Palmertson'un tavsifi veçhile bir şaheser takdim etmeğe muvaffak oluyor. Öbür taraftan o Padişah Rusya'ya ve Mehmet Ali'ye karşı aradığı istinatgâhı ümit ettiği derecede bulamıyor. Büyük, hamiyetli Reşit Paşa çalışıyor, çabalıyor, Londra'ya, Paris'e koşuyor. Fakat arzularına nail olamıyor. 16 Ağustos 1838 tarihli ticaret muahedesi hem Mehmet Ali'nin, inhisarlarının varidatından mahrum olarak, zayıf düşmesine, hem de Osmanlı Devletinin sınaî, ticarî ve malî cihetlerden harap olmasına sebep olu-

yor: ne İkinci Mahmut için ne de Reşit Paşa ve arkadaşları için bu neticeleri bilerek ve görerek bu muahedeyi imza ettiler denilemez, muahededen Mehmet Ali'nin ordu ve donanmaca zayıflıyacağını bekliyorlardı, fakat bu muahedenin neticede memleketin sanayiini belini doğrutamaz bir hale getireceğini, devletin başına Duyunu Umumiye İdaresi gibi bir belâ musallat edeceğini elbette keşfedemiyorlardı."[90]

Namık Kemal, Osmanlı-İngiliz Ticaret Sözleşmesi ile insanımızın Avrupalıların uşağı durumuna düşürüldüğünü, esnaflarımızın ve tüccarlarımızın kolculuktan başka bir şey yapamaz hale getirildiğini ileri sürmüştür. Namık Kemal'e göre, söz konusu antlaşma ile, "Reşid Paşa Avrupalılara Memâlik-i Osmaniyyede ticaret-i dahiliyye ruhsatını Avrupanın buralara menâfi'ini bir kat daha rabt etmek için vermişdi."[91]

Osmanlı-İngiliz Ticaret Sözleşmesi, yani "Balta Limanı Antlaşması ile gerek ihracatta, gerekse ithalatta İngiliz tüccarları ve onların Osmanlı İslâm Devletinin tebâsı durumundaki yerli işbirlikçileri son derece az bir gümrük vergisiyle Osmanlı sınırları içine istedikleri malı sokabilecekler, Osmanlı ülkesinde üretilen-istedikleri-

---

[90] TENGİRŞENK, "Tanzimat Devrinde Osmanlı Devletinin Haricî Ticaret Siyaseti", s. 318-319.

[91] Namık KEMAL; "San'at ve Ticaretimiz", **İbret** Gazetesi, 57 Sayılı Nüshasından aktaran; KAYNAR, Reşat; **Mustafa Reşit Paşa ve Tanzimat**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1985, s. 128.

malları çıkarabileceklerdi!"[92] Zaten, anlaşmanın imzalanmasından sonra bu süreç hızlı bir şekilde gerçekleşmeye başladı ve Osmanlı'nın ticareti, endüstrisi, üretimi, ihracatı, kısaca ekonomisi dibe vurdu.

Bu bağlamda, söz konusu antlaşmaya ilişkin olarak 1853 yılında İngiliz Edward Michelson'ın söylediklerini, günümüzde Avrupa Birliği'nin fanatikliğine soyunanların dikkatle okuması gerekir: "Türkiye'de yetişen ve yabancı ülkelerde büyük ünü olan Osmanlı Endüstrisinin bir çok kolları, şimdi tamamen yok olmuştur! Bunlar arasında pamuklu endüstrisi başta gelir ki, bugün tamamıyle İngiliz Endüstrisi tarafından sağlanmaktadır. Şam'ın çelik bıçakları, Kıbrıs'ın şeker endüstrisi, İznik'in çini endüstrisi, Teselya'nın Türk kızılı ipek boya endüstrisi hep yok olmuştur. Bütün bu endüstri kollarının bugün Türk topraklarında artık izi bile kalmamıştır."[93] Yine, Osmanlı-İngiliz Ticaret Sözleşmesi'ne ilişkin olarak Avusturya'nın Odesa Konsolosu'nun söylediklerini, Avrupa Birliği'nin kuyruğuna takılanların dikkatle dinlemeleri gerekir: "Şimdi Belçikalı bir tâcir Türkiye'de sattığı mallar için %5 gümrük resmi-vergisi verdiği halde, bir Türk tâciri Osmanlı ülkesi dışına çıkardığı, hatta imparatorluğun bir eyâletinden diğerine gönderdiği mallar için %12 gümrük vermektedir!"[94]

Günümüzde, *"Türkiye, Avrupa Birliği'ne girince ekonomisi düzelir"* diyenlerin, emperyalist Batı ile Tanzi-

---

[92] GERGER, **Tanzimat'tan Avrupa Topluluğu'na Türkiye: Konuşmalar**, s. 161.

[93] **A.g.e**, s. 162.

[94] **A.g.e**, s. 162.

matçılar arasında yapılan 1838 Osmanlı-İngiliz Ticaret Sözleşmesi'ne ilişkin, 1853 yılında Fransız Ubicini'nin değerlendirmelerine kulak vermelerini tavsiye ediyoruz: "Eskiden yalnız Osmanlı İmparatorluğu'nun üretimi yalnız Osmanlı İmparatorluğu'nun tüketimini karşılamakla kalmayıp, Doğu Akdeniz pazarlarının ve Avrupa'daki bir çok ülkenin çeşitli ihtiyaçlarını da karşılayan çeşitli ve çok sayıda imâlathâneler, artık mevcut değiller veya tam bir çöküş halindedirler!.. 1812 yılında Tırnova'da 2000 tane müslin tezgâhı varken, 1841'de bunların ancak 200'ü kalmıştır! Anadolu'da ise kadifeleri, setenleri, ipekleri onca ün yapan DİYARBEKİR ve BURSA, bundan otuz-kırk yıl önce ürettiklerinin-bugün-onda birini bile üretememektedir!"[95] Bu noktada, Metin Aydoğan'm çok net bir belirlemesi vardır: "Günümüzde sıkça dile getirilen, *'Avrupa Birliği'yle bütünleşmezsek kalkınamayız, işsizlik artar, gelir düzeyi düşer, sanayi gelişemez, uygarlaşamayız'* biçimindeki sözler ve bu sözler üzerine kurulu olan politik anlayış, hemen aynısıyla, 1840'larda da yaygındı; bu tür söz ve anlayış sahipleri devletin kilit noktalarında bulunuyordu; Avrupa'ya bağlanma anlayışı bugün olduğu gibi devlet politikası haline getirilmişti; bugün **Brüksel**'in yaptığı yönlendirmeyi o zaman **Londra** yapıyordu. İngiltere Dışişleri Bakanı **Henry Palmerston**, 1839 yılında İstanbul'daki Büyükelçisine şunları yazıyordu: *'Serbest ticaret yoluyla Sultan'ın tebaasının servet ve refahı artacak, sanayi ö-*

---

[95] **A.g.e**, s. 162.

nemli bir gelişme gösterecek, Türkiye bu anlaşmayı uygulamakla Batı uygarlığına girecek. Bunları gereken kişilere anlatın.'"[96]

İşte, Tanzimat ile birlikte Osmanlı sanayii büyük buhranlar içine girdi ve çok olumsuz koşullara sahip oldu. Batı karşısındaki geri kalmışlığımızı, bir yönüyle eski sanayiinin olumsuzluğuna bağlayan Tanzimatçı anlayış, onun yerini dolduracak *"modern bir endüstri de vücude getirememiştir."*[97] Zaten, Batılı ülkelere ve ecnebilere çok sayıda ayrıcalıklar vererek, emperyalist Batı'nın güdümüne/vesayeti altına girerek, modern sanayiinin geliştirilmesi olanaksızlaştırılmıştı.

Hatta, Tanzimat'tan önce, "donanmasının teknelerini gümüşten, yelkenlerini atlastan, halatlarını ibrişimden" yapabileceğini söyleyen Osmanlı, artık, "Asılacaksan İngiliz sicimiyle asıl" diyecek kadar özgüvenini kaybetmiştir.[98]

Kısaca, tıpkı Atatürk döneminden sonra ve özellikle şimdilerde Türkiye'nin yaptığı gibi; 1838 Osmanlı-İngiliz Ticaret Sözleşmesi ile Osmanlı İmparatorluğu, Mısır ekonomisi üzerindeki egemenliğini İngiltere'ye devretmiş, kendi ekonomisinin işleyişine müdahale etme hakkını yitirmiş, eş deyişle, ekonomi yönetimini İngiltere'ye bırakmış, ekonomik ve politik bakımdan emperyalist Batı'ya tam bağımlı hale gelmiş ve onun bir sömürgesi durumuna düşmüştü.

---

[96] AYDOĞAN, **Avrupa Birliği'nin Neresindeyiz? Tanzimattan Gümrük Birliğine**, s. 22.

[97] SARC, Ömer Celâl; "Tanzimat ve Sanayiimiz", **Tanzimat 1** (iç.), Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1999, s. 439.

[98] OZANKAYA, **Cumhuriyet Çınarı**, s. 78.

Aslında, Mustafa Reşit Paşaların egemen olduğu hükümet malî işlerdeki tecrübesizliğinden dolayı ekonomik yapıdaki olumsuzluklara bir çare olacağını zannederek ecnebi devletlere başvurmuştu.[99] Fakat, ecnebilerin Osmanlı'yı emperyalizmin kalelerinden biri haline getirmeleri bilinçli bir çabaydı. İşte, bütün bu nedenlerden dolayı Osmanlı İmparatorluğu, emperyalist Batı'nın gözünde *"Hasta Adam"*[100] olarak görülecektir.

Osmanlı'nın Batılı devletlerle, özellikle İngiltere ve Fransa ile yaptığı ticaret antlaşmalarının, Batılı devletlere sağladığı ayrıcalıkları, avantajları ve hakları, Tanör şöyle sıralamıştır: "Kapitülasyonların sürdürülmesi, kayrılan ülke olma, Osmanlı toprağında her türlü alışveriş, alımsatım hakkı, Osmanlı tekel usulünün kaldırılması, yabancıların mal alım-satımı ve taşımalarında 'tezkere' istenmemesi, ticaretlerinde 'resim' ödememeleri, iç gümrük resimlerinin kaldırılması, dışarıdan her türlü mal getirebilme ve bunları serbestçe satabilme, Boğazlar'dan vergisiz mal geçirebilme hakkı..."[101]

---

[99] KARAMURSAL, Ziya; **Osmanlı Malî Tarihi Hakkında Tetkikler**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1989, s. 16.

[100] Osmanlı/Türkler için *"Hasta Adam"* nitelemesi/sıfatı, 1853'te St. Petersburg'da Çar I. Nikola tarafından, İngiliz büyükelçisi ile yaptığı bir konuşmada kullanılmıştır. Çar, "Elimizde hasta bir adam var, çok hasta bir adam... Her an ellerimizde ölebilir..." demiştir. TOYNBEE, **Türkiye ve Avrupa**, s. 14.

[101] TANÖR, **Osmanlı-Türk Anayasal Gelişmeleri (1789-1980)**, s. 80.

Özetle, Mustafa Reşit Paşa, 1838'de İngilizler ile onların lehine imzaladığı bir antlaşmayla (*16 Ağustos 1838 Osmanlı-İngiliz Ticaret Sözleşmesi*) Osmanlı İmparatorluğu'nu, Avrupa'nın en büyük sömürgesi haline getirmiştir. Bununla yetinmeyen Hariciye Vekili olan Mustafa Reşit Paşa (Büyük Reşit Paşa), sultan Abdülmecit zamanında, 3 Kasım 1839'da **Gülhâne Hatt-ı Hümâyunu** (Tanzimat-ı Hayriyye) ilan etmiş ve açıkça, Osmanlı İmparatorluğu'nu Avrupa'nın güdümüne sokmuştur.

Gülhâne Hatt-ı Hümâyunu, yani ***Tanzimat***, Osmanlı'nın kendi toplumsal, ekonomik ve politik koşullarından doğmamıştır. Eş deyişle, Tanzimat, Osmanlı'nın kendi içsel dinamiklerinin etkisiyle değil, tam tersine, Avrupa'nın, özellikle de İngiltere'nin dayatmasıyla inşa edilmiş bir harekettir. Osmanlıların gayrimüslim tebaayı zapturapt altına almasına son vermesi, tebaanın hukuksal eşitliğinin sağlanması bakımından önemli görülen ve bu çerçevede "Osmanlı modernitesinin 'Magna Carta'sı"[102], "hukuk devleti olma yolunda ilk manifesto"[103] ya da çağdaş yabancı gözlemciler tarafından "legislation-yasama faaliyeti"[104] olarak değerlendirilen Gülhâne Hatt-ı Hümâyunu, Avrupa'nın, özellikle de İngiltere'nin politik baskıları sonucunda gündeme gelmiştir.

---

[102] SOMEL, Selçuk Akşin; "Osmanlı Reform Çağında Osmanlıcılık Düşüncesi (1839-1913)", **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce, Cilt: 1: Cumhuriyet'e Devreden Düşünce Mirası: Tanzimat ve Meşrutiyet'in Birikimi** (iç.), Editör: M. Ö. Alkan, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001, s. 93.

[103] ORTAYLI, **İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı**, s. 101.

[104] **A.g.e.**, s. 230.

Bu bağlamda, Hilmi Ziya Ülken, Tanzimat'ın doğal bir olay olmadığının, gerçekleşmesinde dışsal etkilerin önemli olduğunun altını çizmiştir: "Bir taraftan ecnebi sermayesinin himayesi sayesinde büyük şehirlerde iktisadî faaliyetleri artan azlıkların şikâyetleri yükseldikçe, bir taraftan da Fransız inkılâbı fikirleriyle Makedonya, Mısır ve Balkanların istiklâl teşebbüsleri meydana çıktıkça Osmanlı Devleti inhilâl tehlikesine modern bir teşkilâtla karşı koymaktan başka çare olmadığını görüyordu. Nitekim 1839 Gülhane Hattı Hümayunu ile temin edilemiyen azlıkların şikayetleri sonradan devam ettiği için Âli Paşa zamanında Islahat Fermanı 'Gayri müslimlerin hukukundan' sarahatle bahse mecbur olmuştu."[105] Tanzimat, doğrudan doğruya milletin hamlesi değildir, büyük bir oranda Avrupa'dan gelen politik ve iktisadi olayların baskısı sonucu meydan gelmiştir.[106]

Tanzimat, Batı baskısı sonucu gerçekleştiği için, daha çok azınlıkların çıkarına, dolayısıyla Türklerin aleyhine olmuştur. Ülken, bu durumu şöyle izah etmiştir: "...Tanzimat Fermanı'nın müsaadelerinden faydalanan azınlıklar, ekonomik alanda kuvvetlendiler. Yabancı sermayenin memlekete serbestçe girmesi ve onları koruması, ticaret işlerinin ellerine geçmesine sebep oldu. Ortaçağ Türk loncaları çözülüyor, Kapalıçarşı ve kabanlar zayıflıyor, hatta Tanzimat sırasmda doğmaya başlayan

---

[105] ÜLKEN, Hilmi Ziya; "Tanzimattan Sonra Fikir Hareketleri", **Tanzimat 2** (iç.), Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1999, s. 757.

[106] ÜLKEN, Hilmi Ziya; **Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi**, Ülken Yayınları, İstanbul, 1992, s. 40.

Hayriye esnafı bile yabancı sermayeden yardım gören azınlık ticaretiyle rekabet edemiyordu. Bu hal, Tanzimat'tan sonra feodal Türk endüstrisinin birçok dallarının yıkılması, ticaretin kısmen azınlıklar eline geçmesi, azınlıkların asker olmamaları yüzünden Türk halkına göre nüfusça da çoğalması gibi, Türkiye'nin Türk halkı aleyhine sonuçlar doğurdu."[107]

Türk tarihinde Tanzimat, ekonomik alanda, sömürgeleşmenin hız kazandığı bir dönem olarak karşımıza çıkmaktadır.[108] Tanzimat, sadece ekonomik bir çöküntü değil, aynı zamanda, Anadolu'nun politik açıdan da tahribatına yol açmıştır. Bu durumu, Niyazi Berkes, ***Hıristiyan halklarının kalkınması*** olarak değerlendirmiştir.

Böylece, Berkes, Tanzimat'ı Türkiye açısından tehlikeli bir süreç olarak görmüş ve *Türkiye'de Çağdaşlaşma* metninde şu saptamayı yapmıştır: "Avrupa ticaret pazarına açılmasının getirdiği büyük sorunlardan biri İslâm (Türk) halkının ulusal vatanı sayılabilecek Anadolu'nun yalnız ekonomik değil, etnik açıdan da değişiklikler göstermeye başlamasıdır. Gidiş, bir gün Anadolu'nun bir Rum ve Ermeni vatanı olması yönünde bir gidişti."[109] Kısaca; Tanzimat ile birlikte, "Her açıdan Avrupa tatmin edilmeye çalışıldı."[110]

---

[107] **A.g.e.**, s. 37.

[108] TANYOL, **Çankaya Dramı**, s. 53.

[109] BERKES, Niyazi; **Türkiye'de Çağdaşlaşma**, Doğu-Batı Yayınları, İstanbul, s. 222.

[110] KAÇMAZOĞLU, H. Bayram; **Türk Sosyoloji Tarihine Giriş -Ön Koşullar-, Birinci Cilt**, Birey Yayıncılık, İstanbul, 2001, s. 95-96.

3 Kasım 1839'da Gülhâne'de ünlü fermanı okuyanlar, Tanzimat-ı Hayriyye diye "hayırlı düzenlemelerin yapılacağı hayırlı bir devri"[111] açtıklarını ileri sürmüşlerdi. Ancak, **Tanzimat fermanı öyle pek de *hayırlı* olmadı.**

Attilâ İlhan'ın yerinde vurgusuyla, "Bir de **Tanzimat-ı Hayriyye** demişler! **Hayır** neresinde bunun, tepeden tırnağa **şer**!"[112] Çünkü, "...memleketin batılı emperyalizme teslimi Tanzimat'la kesinleşir, artık bunun **Tanzimat-ı Hayriye** değil düpedüz **Tanzimat-ı Şerriye** olduğunu biliyoruz, zira bundan sonra emperyalizmler **Türkiye**'ye rahatlıkla girip kurulmuş..."[113] Aslında, "'Başımıza gelenler' hep Tanzimat hulyasına aldandığımızdandır."[114]

Osmanlı'nın aleyhine, Avrupa'nın lehine bir süreci başlatan Tanzimat-ı Hayriyye, Avrupa'da çok iyi karşılanmıştır. Demek ki, Tanzimat-ı Hayriyye, Osmanlı'nın pek hayrına olmamıştır, hayırsız bir evlat gibidir: Ailesinden ziyade başkalarına hayırlı olmuştur.

Tanzimat'ın ilanı, hariçte, yani Avrupa'nın her tarafında çok olumlu karşılanmıştır.[115] Hatta, Gülhâne Hatt-ı Hümâyunu okurken orada hazır bulunan Fransa Kralı Louis Philippe'in oğullarından Mustafa Reşit Paşa'nın dostu! Prince de Joinville, söz konusu bildiriye ilişkin ola-

---

[111] ORTAYLI, **İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı**, s. 100.
[112] İLHAN, **Hangi Batı**, s. 203.
[113] İLHAN, Attilâ; **Hangi Sağ**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1996, s. 61.
[114] İZZET, Mehmed; "Tanzimat'a Dair", **Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi, Cilt: 6** (iç.), İletişim Yayınları, İstanbul, 1985, s. 1541.
[115] BİLSEL, "Tanzimatın Harici Siyaseti", s. 662.

rak şu değerlendirmeyi yapmıştır: "Ey Türkler, siz bu zât için bir heykel dikmelisiniz. Bunu yapmazsanız, âlem-i medeniyyet sizi küfrân-ı ni'metle (nankörlükle) ittiham eder."[116] Fransa'da çıkan *Le Siècle* gazetesindeki bir yazıda; Gülhâne Hatt-ı Hümâyunu, yani Tanzimat'ın ilanı şöyle ele alınmıştır: "Garp medeniyetinin bu zaferini haber almaktan mütevellit memnuniyetimiz, bu zaferin umumiyet itibariyle bazı vatandaşlarımızın himmetiyle kazanıldığını öğrenmemizle bir kat daha artmıştır."[117] Yine, Fransız *Le Temps* gazetesi, Tanzimat'ın ilanı için, "dünya şuunda misline rasgelinmiyen bir hâdise"[118] demiştir. Hatta, "Rusya, Tanzimatı Osmanlı İmparatorluğu'nun iç işlerine karışmak için bir vesile olarak kabul etti."[119]

Tanzimat'ı gerçekleştiren Mustafa Reşit Paşa, Auguste Comte'un da ilgisini çekmiştir. Comte, Mustafa Reşit Paşa'ya 4 Şubat 1853 tarihinde gönderdiği mektubunda şöyle demiştir: "... gerçekten milletlerin başında kalan doğulu şefler, her hükümetin 'iyiliğe teşvik, kötülüğe mukavemet'le hülasa edilebilen çift görevlerini yapmaya çaba sarf ediyorlar. Bu asil tutum şimdi Türkiye'de Rusya'dakinden daha az belirgin değildir. Sizin yö-

---

[116] Aktaran; KAYNAR, **Mustafa Reşit Paşa ve Tanzimat**, s. 176.

[117] SİYAVUŞGİL, Sabri Esat; "Tanzimat'ın Fransız Efkârı Umumiyesinde Uyandırdığı Akisler", **Tanzimat 2** (iç.), Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1999, s. 750-751.

[118] A.g.m., s. 752.

[119] KARAL, Enver Ziya; **Tanzimat-ı Hayriye Devri (1839-1856)**, Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş., İstanbul, 1999, s. 29.

netiminiz burada yenilikçi bir Sultanın cesurâne ilk defa yaptığı teşebbüsü akıllıca devam ettirerek şerefli bir pay alıyor."[120]

Nasıl ki, Tanzimat, Avrupa'da geniş yankılar uyandırmış ve beğenilmişse, günümüzde de hükümetlerin çıkardığı Avrupa'ya *uyum* türünden yasalar, Avrupa Birliği'ne üye devletler tarafından takdire şayan olarak görülüyor. Demek ki, Avrupalılarca verilen ev ödevlerimizi iyi yapma alışkanlığımız ve bu konudaki çalışkanlığımız sürüyor. Aferin, bize(!) Bravo parlamenterlerimize(!)

Türkiye, Tanzimat ile birlikte, Batı kapitalizminin büyük bir pazarı haline gelmiştir. Tanzimat, ülkeyi emperyalizmin boyunduruğuna sokmaktan ve Batı'ya bağımlı hale getirmekten başka bir şey değildir.

Atatürk, Tanzimat ile Türkiye'nin emperyalist Batı'nın büyük pazarı olduğunu, onun pazarlarının ve çarşılarının ecnebiler tarafından kuşatıldığını, daha Harp Akademisi'nde öğrenci iken arkadaşlarına verdiği gizli bir konferansta açıkça dile getirmiştir: "...Ali Fuat ile Beyoğlu'nda dolaştık; bütün dükkânlar Rum, Ermeni, Yahudi, Fransız, İngiliz ve İtalyanların levhalarıyla dolu. Bu memleket onların mı, bizim mi? Yüzyıllardır vatan çocuklarını savaş meydanlarında harcamışız, azınlık ise memlekette kalmış, ilerlemiş. Ekonomi bir milletin yaşa-

---

[120] COMTE, Auguste; "Auguste Comte'dan Mustafa Reşit Paşa'ya Yazılan Mektup", 4 Şubat 1853, **Modern Türkiye'de Siyasî Düşünce, Cilt: 1: Cumhuriyet'e Devreden Düşünce Mirası: Tanzimat ve Meşrutiyet'in Birikimi** (iç.), Editör: M. Ö. Alkan, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001, s. 480.

masının temelini teşkil eder. Yıllardır Yunan gemicileri Türk bayrağı altında dolaşarak Akdeniz ve dünya ticaretini eline almış..."[121]

Atatürk'ün yüzyıl önce çizdiği tablo, günümüz Türk toplumunu ne de güzel açıklıyor, değil mi? Çarşılarımız ve pazarlarımız yabancı levhalarla dolu, Türk ekonomisi üzerinde yabancı şirketlerin ve firmaların egemenliği çok belirgin. Avrupa Birliği yanlısı Tanzimatçı zihniyete soruyoruz: Türkiye, yabancıların mı, yoksa Türklerin mi?

Ozankaya'nın bildirdiği gibi; Tanzimat, Türkiye'de İngiltere ve Fransa gibi yabancı devletlerin koruyuculuğunda ve yabancılardan oluşan (kendilerini ne Osmanlılıkta ne de Türklükle kimliklendirmeyen azınlıklardan) ve ülkeyi hammadde satıp sanayı ürünü alan bir pazara çeviren bir ticaret burjuvazisi ortaya çıkardı, böylece Türk ekonomisini bütünüyle yabancıların güdümüne soktu.[122] Böylece, "1839 da devletler hukukundan istifadesi ileri sürülen Osmanlı İmparatorluğu, 1856 da bu hukukun istifadeye resmen kabul olundu, fakat *filen istifade* edemedi; ecnebi devletlerin imtiyaz ve menfaatlerle istismar ettiği bir çeşit müstemleke derecesine düştü."[123]

Zaten, **Tanzimat, ulusal çıkarlar yerine Batı'nın çıkarlarına hizmet etmiştir**. Tanzimat, "millî değil gayri

---

[121] ATATÜRK ANSİKLOPEDİSİ, Cilt:1, May Yayınları, s. 89-90'dan aktaran; OZANKAYA, Özer; **Türkiye'de Laiklik–Atatürk Devrimlerinin Temeli**, Cem Yayınevi, İstanbul, 1995, s. 126.

[122] OZANKAYA, **Türkiye'de Laiklik–Atatürk Devrimlerinin Temeli**, s. 127.

[123] BİLSEL, "Tanzimatın Haricî Siyaseti", s. 700.

millî bir hareketin ifadesidir."[124] Bu noktada Ziya Gökalp de, Tanzimat'ı ulusal olmayan bir oluşum olarak değerlendirmiş ve *Türkleşmek, İslamlaşmak ve Muasırlaşmak* adlı metninde şu saptamayı yapmıştır: "Tanzimatçılar Türklüğün yüzüne aldatıcı bir peçe çekmek istemişlerdi: 'Millî bir Türk dili yoktu, bütün *unsurlara*[125] ait ortak bir **Osmanlıca** vardı. Bütün bu unsurlar birbiriyle kaynaşmış yeni bir örnek kavim, tarihî bir soy, bir 'Osmanlı **Milleti**' meydana gelmişti. Bu milletin özel bir dili olduğu gibi, kendine özgü bir tarihi de vardı.' Bu yalana hiçbir unsur inanmadı. Her kavim okullarında kendi tarihini okuttu. Kendi dilini öğretti. İkinci meşrutiyetten sonra tanzimatçıların başlattığı bu 'göz bağlayıcılığı'na daha fazla önem verilince, azınlık unsurlar; 'Bizi Türkleştirmek istiyorsunuz!.. diye bağırıp çağırmaya başladılar. Gerçekten bu 'Osmanlılaştırmak' politikası Türkleştirmenin gizli bir başlangıcından başka bir şey değildi. Osmanlılıktan maksat 'devlet' ise zaten her Osmanlı tebası (uyruğu) bu devletin bir ferdi idi. Yok, bundan maksat dili Osmanlıca olan yeni bir millet yaratmak idiyse, Osmanlıca Türkçeden başka bir şey olmadığı için bu yeni millet, başka isim altında bir **Türk Milleti** olacaktı. Bunu unsurlar pek iyi anladılar ve kendi milliyetlerini koruyabilmek için, maddî ve manevî teşkilâtlarına daha çok önem ve

---

[124] VELDET, Hıfzı; "Kanunlaştırma Hareketleri ve Tanzimat", **Tanzimat 1** (iç.), Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1999, s. 168.

[125] Ziya Gökalp'e göre bu **unsurlar**, Osmanlı Devleti'nin oluşumunu sağlayan, Türkler ile birlikte, Arap, Rum, Arnavut, Bulgar, Sırplı vb. kavimlerden her biridir. Söz konusu unsurlar, Türk unsuru karşısındaki azınlıklardır. GÖKALP, Ziya; **Türkleşmek İslamlaşmak Muasırlaşmak**, Toker Yayınları, İstanbul, 1988, s. 39.

düzen vermeğe başladılar. Tanzimat'ın bu tuzağına düşen yalnız Türkler oldu."[126] Benzer bir şekilde, Yusuf Akçura da, *Üç Tarz-ı Siyaset* adlı çalışmasında; Tanzimat'ı eleştirmiş ve onun milliyet konusunu (Türklüğü) ihmal ettiğini ileri sürmüştür: "Tanzimat ve Genç Osmanlılık hareketlerinde de, Türkleri birleştirmek fikrinin varlığına dair hiçbir belirtiye rastgelmedim."[127]

Namık Kemal, "Tanzimat" başlıklı makalesinde; Tanzimat'ın Avrupalıların lehine olduğunu açıkça bildirmiştir: "Tanzîmatın en ziyade mazhar-ı taarruz olacağı bir ciheti de Avrupa kefâleti altında bulunmasıdır."[128] *"Avrupaya bir tevecüh olan Tanzimat"*[129] anlayışı, hükümetlerin dışa/Batı'ya karşı *mutavaat (itaat etme/baş eğme) siyaseti* izlemelerine kaynaklık etmiştir.[130]

Tanzimat yöneticileri, Osmanlı İmparatorluğu'ndaki ekonomik ve teknolojik geri kalmışlığı, 1840'ların, yani 19. yüzyılın egemen ideolojisi olan liberalizmin içinde kalarak/liberalizm yoluyla aşmak istemişlerdi,[131] şimdilerde Avrupa Birlikçilerinin yaptığı gibi...

---

[126] **A.g.e.**, s. 39-40.

[127] AKÇURA, Yusuf; **Üç Tarz-ı Siyaset**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1998, s. 23.

[128] Namık KEMAL; "Tanzimat", **İbret** Gazetesi, 46. sayısından aktaran; KAYNAR, **Mustafa Reşit Paşa ve Tanzimat**, s. 196.

[129] BİLSEL, "Tanzimatın Harici Siyaseti", s. 700.

[130] ABADAN, Yavuz; "Tanzimat Fermanının Tahlili", **Tanzimat 1** (iç.), Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1999, s. 57.

[131] ORTAYLI, İlber; "Tanzimat", **Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi, Cilt: 6** (iç.), İletişim Yayınları, İstanbul, 1985, s. 1546.

Tanzimatçıların öncüsü Mustafa Reşit Paşa, Avrupa karşısında geri kalmışlığı, Osmanlı'da eksik olan tek şeye, yani iyi kurumların olmamasına bağlamıştır.[132] Böylelikle, Tanzimatçılar, iyi kurumların yaratılması hususunda Avrupa'ya/Batı'ya öykünmüşler, onların kurumlarını kopya etmişler, tıpa tıp benzerlerini inşa etmeye girişmişler, bununla da yetinmeyip onların düşün yönelimlerini, dünyayı kavrayışlarını, yani Frenk zihniyetini tartışmasız/eleştirisiz bir biçimde benimsemişlerdir.

Tanzimat, Avrupa'nın/Batı'nın üstünlüğü tezi üzerine şekillenmiştir. Osmanlı, Tanzimat ile birlikte Avrupa karşısında bir aşağılık, eskilerin deyişiyle bir *madunluk kompleksine* kendisini kaptırmıştır. **Tanzimat, dünyada, her alanda en iyi olanın Avrupalılarda olduğu anlayışına dayanır.** Avrupa taklit edilmeye başlanınca, değişik alanlarda farklı Avrupa ülkeleri referans alınmıştır. Tanzimat döneminde, "Ecnebi devletler içinde kültür bakımından Fransa, siyaset bakımından İngiltere taklit membaı addediliyor."[133]

Bu bağlamda, Tanzimat'ın liderlerinden ve hatta adı Tanzimat ile özdeşleşen Mustafa Reşit Paşa, tam bir İngiliz hayranıydı, İngiliz yanlısı politikaların yılmaz savunucuydu. Cavit Baysun, "Mustafa Reşit Paşa" adlı ünlü makalesinde; bu durumu açıklarken, Avrupa'nın etkisinde kalmanın olumluluğuna işaret etmiş ve Avrupalıların

---

[132] HAMMER, **Büyük Osmanlı Tarihi, Cilt: 9**, Çeviren: B. S. Baykal, Üçdal Neşriyat , İstanbul, s. 396.

[133] FINDIKOĞLU, Ziyaeddin Fahri; "Tanzimatta İçtimaî Hayat", **Tanzimat 2** (iç.), Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1999, s. 657.

bizlerin dostu olduğunu bildirmiştir: "(Mustafa Reşit Paşa'nın) Uzun müddet Avrupa'da yaşamış olması ihata kabiliyetini arttırmıştı. Bu memleketin kurtulması için garp terakkiyatını takipten başka çıkar yol olmadığına kanaat getirmişti. Tanzimatı Hayriyenin ilânında gösterdiği isabet tatbikında sarf ettiği gayret bu kanaatin mahsulü idi. Yoksa bunu sırf ecnebilerin gözünü boyayıp devrin siyasî müşküllerini tesviyede bir vasıta telâkki etmiş değildi. Reşit Paşa Avrupa devletleri içinde en ziyade İngiltere'nin tesiri altında kalmıştı. O zamanki İngiliz ricalinin Türk devletine samimî surette yardım etmek istediklerini anlamış olduğundan daima İngiliz politikasına istinat etmişti."[134]

O halde, "Tanzimat garbi *üstün görücü* ve garpten *medet umucudur.*"[135] Tıpkı, özellikle son elli yıldır Türkiye'de hükümetlerin alışkanlık derecesinde Avrupa Birliği'ni üstün görerek ondan medet ummaları gibi...

Ancak, Osmanlı İmparatorluğu'ndaki Batı'yı/Avrupa'yı üstün görme ve onlara öykünme, yani Avrupalılaşma çabaları, Osmanlı'nın sonunu da hazırlamıştır. "Osmanlı İmparatorluğu üzerinde mali, siyasi ve askeri egemenliklerini genişleten büyük Avrupa devletleri, gayrimüslim Osmanlıların kendi korumaları altına alınmalarını sağlamışlar, bunu esas alaraktan, Avrupa hukukunun ve yönetim biçiminin kabulü için baskı yapmış-

---

[134] BAYSUN, Cavit; "Mustafa Reşit Paşa", **Tanzimat 2** (iç.), Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1999, s. 745-746.
[135] BİLSEL, "Tanzimatın Haricî Siyaseti", s. 698.

lardır."[136] Bilindiği üzere; Tanzimat, devlet içinde müslim-gayrimüslim arasında eşitlik politikasını esas almıştır.[137]

Demek ki, Tanzimat, Türk toplum tarihinde dezavantajları olan bir dönemdir. Tanzimat'ın Türkiye'yi ileri taşıdığı iddia edilemez. Her ne kadar büyük/popüler tarihçimiz İlber Ortaylı, "Her şeye rağmen Tanzimat hareketi Türkiye tarihinde toplumu ileriye götüren ve çığır açan bir rol oynamıştır"[138] diyorsa da Tanzimat, tarihimizde büyük felaketlere neden olmuş, Osmanlı'nın sömürgeleştirilmesinin kanallarını/yollarını açmıştır.

Özetle, **Türkiye tarihinde Tanzimat, Avrupalılaşma çabalarının başladığı dönem olarak değerlendirilebilir. Tanzimat, Osmanlı'nın her alanda Avrupa'ya benzeştirilmesi ve ona öykündürülmesiydi. Tanzimat, Osmanlı'nın kendisini Avrupa/Batı karşısında küçük, ezik ve çaresiz görmesidir. Bu yönüyle, Tanzimat, Avrupa'ya yönelik çaresiz stratejiler toplamıdır. Tanzimat, Osmanlı yöneticilerinin, bürokratlarının ve aydınlarının aşağılık kompleksinden başka bir şey değildir.**

Tanzimat döneminin Mustafa Reşit Paşa, Ali Paşa ve Fuat Paşa gibi sadrazamları meşhurdurlar ve onlar resmi tarihimizde başarılı devlet adamları olarak takdim edilirler. Sözgelimi, tarihçi Cavit Baysun, "Mustafa Reşit

---

[136] MANİSALI, **İçyüzü ve Perde Arkasıyla Avrupa Çıkmazı: Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri**, s. 14.

[137] İNALCIK, Halil; "Tanzimat'ın Uygulanması ve Sosyal Tepkiler", **Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi, Cilt: 6** (iç.), İletişim Yayınları, İstanbul, 1985, s. 1540.

[138] ORTAYLI, **İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı**, s. 31.

Paşa" başlıklı makalesine şöyle başlamıştır: "Türk milletinin yetiştirdiği büyük devlet adamları içinde adı unutulmıyacak ve hürmetle anılacak şahsiyetlerden biri hiç şüphesiz Mustafa Reşit Paşadır."[139] Hatta, Baysun, Mustafa Reşit Paşa için "XIX. uncu asır ricali arasında ondan mühim bir şahsiyet yoktur"[140] demiştir. Baysun, söz konusu makalesini şöyle bitirmiştir: "Reşit Paşa bu memlekette esaslı bir inkılâp hamlesi yapmış bir devlet adamıdır. Zamanı müsait bulsaydı belki daha büyüklerini düşünebilirdi. O devri, o devrin güçlüklerini göz önünde tutarsak yaptığı işin ehemmiyetini o zaman iyi anlarız. Velhasıl bu büyük adam Türk Tarihinde unutulmıyacak bir şahsiyettir. Adını hürmetle anmak hepimiz için vazifedir."[141] Yine, uluslararası şöhret sahibi sosyal bilimcilerimizden Şerif Mardin, *Tanzimat* kelimesini açıklarken, bu kelimenin doğrudan Mustafa Reşit Paşa'yı hatırlattığına gönderme yapmış ve Mustafa Reşit Paşa'dan reformları yapan öncü bir devlet adamı olarak söz etmiştir. Eş deyişle, Mardin'e göre, Tanzimat terimi, günümüzde bir Türk için, Türkiye'ye Batı'dan esinlenen çok sayıda politik ve toplumsal "reformları getirmede öncü bir devlet adamı olan Mustafa Reşid Paşa'yı hatırlatır."[142] Dünyanın sayılı tarihçileri arasında gösterilen İlber Ortaylı, Mustafa Reşid Paşa'ya ilişkin şöyle bir değerlendirme yapmıştır: "Reşid

---

[139] BAYSUN, "Mustafa Reşit Paşa", s. 723.

[140] A.g.m., s. 745.

[141] A.g.m., s. 746.

[142] MARDİN, Şerif; **Yeni Osmanlı Düşüncesinin Doğuşu**, İngilizce'den Çeviren: M. Türköne ve Diğerleri, İletişim Yayınları, İstanbul, 1998, s. 9.

Paşa çetin müzekereci bir diplomat olarak tanınır ve (t)arihçilerin bazılarının iddiası aksine taviz vermezdi."[143]

Ancak, Mustafa Reşit Paşa başta olmak üzere; Ali Paşa ve Fuat Paşa gibi sadrazamların tamamı hizmet ettikleri Osmanlı padişahına birer vasiyet yazmışlar ve bunlardan bir tanesi vasiyetinde padişaha, "İngiltere Devleti'yle aramızın bozulacağını görmektense, Osmanlı mülkünün bir vilayetini feda etmeyi tercih ederim"[144] demiştir.

İşte, **Atatürk'ten sonra Tanzimatçı bu zihniyet yine egemen olmaya başladı ve Tanzimat geleneği yeniden hortladı: Kıbrıs'ı Yunanlılara verelim, kurtulalım! Özal ve yandaşları sık sık** *"bu ada başımıza bela oluyor, Avrupa Birliği'ne bu yüzden bizi almıyorlar"* **anlamında serzenişlerde bulunmuyorlar mıydı?** Türkiye tarihinde Özal öncesi dönemlere gittiğimizde de benzer anlayışlarla karşılaşmak mümkün. Adnan Menderes hükümeti, *"Kıbrıs'ın İngiltere'ye ait bir ada olduğunu"*[145] dile getirmemiş miydi? Bu konu ile ilgili yakın tarihten bir açıklama vermek de mümkün: TÜSİAD 2001 Aralık ayında, *"Kıbrıs feda edilebilir, bize fazla yük oluyor"*[146] diye bir tartışma başlatmadı mı? Yine, Avrupa Birliği temsilcisi, Türkiye'de bir sömürge valisi olarak görev yapan Karen Fogg, *"halk Denktaş'ı*

---

[143] ORTAYLI, **İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı**, s. 232.
[144] İLHAN, "Çağdaşlık İle Batıcılık Birbirine Zıt Süreçler", s. 30.
[145] AYDOĞAN, **Avrupa Birliği'nin Neresindeyiz? Tanzimattan Gümrük Birliğine**, s. 232.
[146] MANİSALI, **Türkiye-Avrupa İlişkilerinde "Sessiz Darbe"**, s. 149.

değiştirsin"[147] çağrısı yapacak kadar ileri gitmedi mi? Ülkemizde uzun süre Batılıların çıkarlarını koruyan sömürge valisi gibi hareket eden *yerli* ve yabancı bürokratlar olmadı mı? Türkiye'nin son dönem yönetiminde olan eski başbakan Bülent Ecevit ile hükümetlerde uzun süreler yer alan ve Dışişleri Bakanlığı yapmış olan İsmail Cem tuhaf bir biçimde *"AB temsilcileri sömürge valileri gibi hareket ediyorlardı"*[148] demediler mi?

Sonuç olarak, Tanzimat döneminin yöneticileri ile Avrupa Birliği'nin ekonomi politikalarına göre Türkiye'yi yönetenler arasında hiçbir fark yoktur. Bu konuda birisi Tanzimat dönemi, diğeri ise yakın tarihimizde Cumhurbaşkanlığı bile yapmış iki yöneticinin sözlerini aktarmak yeterli olacaktır. Tanzimat sadrazamlarından birisi, "İngiliz Donanması varken, ayrıca donanma masarifi yapmaya ne ihtiyaç var"[149] demiştir. Yakın tarihimizde ise Celal Bayar'da aynı şeyi söylemiştir: "6. filo var, artık o kadar büyük gemilere ihtiyacımız yok."[150] Ben, Türkiye tarihinde Tanzimat dönemi ile Atatürk sonrası dönem arasında pek fark göremiyorum, ya siz?

Avrupa Birliği, Tanzimat ile başlayan sürecin son halkalarından birisidir. Hemen belirtelim ki, Tanzimat ile başlayan süreç, Atatürk ile birlikte sona erdirilmişti. Atatürk'ten sonra Tanzimatçı zihniyet yeniden ağırlık kazandı. Türkiye açısından Avrupa Birliği, II. Tanzimat olarak değerlendirilebilir. Günümüzde nere-

---

[147] **A.g.e.**, s. 150.
[148] A.g.e., s. 150.
[149] İLHAN, "Çağdaşlık İle Batıcılık Birbirine Zıt Süreçler", s. 30.
[150] A.g.m., s. 30.

deyse ikametgah adresi olarak Avrupa Birliği ülkelerini gösterecek olan hükümetlerin, Brüksel'e neler vaat ettiklerini bilmiyoruz. Brüksel'e Kıbrıs'ı mı, Ege Adalarını ya da başka bir şeyler mi veriyorlar? Hangi coğrafyaları pazarlıyorlar, sorunlarımız için onlardan nasıl bir direktif alıyorlar? Akıl hocalarına neler danışıyorlar? Türk kamuoyu bunları tam olarak bilmiyor. Artık, Avrupa Birliği ile ilişkiler gizlilik esasında yürütülüyor. Zaman zaman da kamuoyuna birbirleriyle çelişen mesajlar veriliyor. Kamuoyuna sadece Brüksel'deki ya da Kopenhag'daki ağabeylerle çekilen resimler ve verilen görüntüler yansıyor. Verilen pozlarda, ağabeyin büyüklüğü dikkatlerden hiç kaçmıyor, bizimkiler ise mahcup, utangaç, ezik ve ağabeyin ağzına bakıyor, onun konuşma iznini bekliyor, söz alınca da asla ağabeyini kırmayacak şeyler söylüyor. Ne de olsa ağabeyin, beyin, efendinin, beyefendinin yanında fazla konuşulmaz(!) Ağabeyle konuşulanlar da ağabeyin duyacağı endişesiyle başkalarına aktarılamaz. Ağabeyle ilişkilerde gizlilik ve sadakat esastır.

Kısaca, Türkiye'nin Avrupa Birliği ile olan ilişkilerinin genel çizgileri bilinmekle birlikte, bu konuda kamuoyuna bilgi akışı önleniyor. Hükümetler, tıpkı Tanzimatçıların yaptıkları gibi Avrupa Birliği ile ilişkileri hangi zeminde yürüttüklerini insanlarımızdan saklıyorlar. "Nasıl Tanzimat Fermanı'nı hazırlatan Mustafa Reşit Paşa, bir yıl önce (1838) Balta Limanı'ndaki yalısında gizlice Türk-İngiliz Ticaret Antlaşması'nı imzalamış idiyse, 1959 yılında Türkiye'nin AET'na üye olma başvurusu TBMM'den, hatta o gününün Bakanlar Kurulu'ndan gizli olarak,

Cumhurbaşkanı-Başbakan-Dışişleri Bakanı üçlüsü tarafından yapılmıştır."[151]

3.5. Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerinin Yeni Çıkmazı: *Gümrük Birliği* ya da Emperyalizme Tam Teslim Olmak

Tez 5: *Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerindeki dönüm noktalarından birisi, 1990'ların ortalarında Türkiye ile Avrupa Birliği arasında imzalanan Gümrük Birliği Antlaşması'dır. Türkiye'nin müstemleke yanlısı politikacılarının imzaladığı Gümrük Birliği Antlaşması, Türk toplumu açısından en olumsuz anlaşmalardan birisidir. Avrupa Birliği'ne tam üye olunmadan imzalanan Gümrük Birliği Antlaşması ile birlikte Türkiye, Batılı emperyalistlerin önemli bir pazarı haline gelmiştir. Türkiye, bu antlaşma ile Avrupa Birliği'nin tahakkümü altına girmiş, emperyalizmin kanatları altına sığınmış, ulusal bağımsızlığımıza aykırı, kabul edilemez yükümlülükleri üstlenmiştir. Gümrük Birliği Antlaşması, Türkiye'nin uygarlık ve ilerlemesinde değil, tam tersine kölelik ve sömürgeleşme yolunda attığı bir adımdır. Bu antlaşmayla birlikte ulusal bağımsızlığımız tahrip edilmiş ve ulusal egemenliğimiz önemli ölçüde Avrupa Birliği'ne tabi kılınmıştır. Gümrük Birliği süreci, Atatürk'ün düşün sistemine karşı bir komplodur ve özünde yeni mandacılıktan başka bir şey değildir.*

---

[151] ÖZEL, Mustafa; "İkinci Tanzimat", **Ekonomik Bağımsızlık, Ulusal Kalkınma ve Sanayileşme İçin Gümrük Birliğine Hayır** (iç.), Türk Devrim Kurumu Yayınları, Ankara, 1996, s. 58.

Gümrük Birliği Antlaşması, Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerinde dönüm noktalarından birisidir. Türkiye, Avrupa Birliği'ne tam üye olmadan 6 Mart 1995'te gümrük birliğine girmeyi koşulsuz kabul etmiş ve Türkiye ile Avrupa Birliği arasında **Gümrük Birliği Antlaşması** imzalanmıştır.

6 Mart 1995'te Türkiye'nin imzaladığı Gümrük Birliği Antlaşması, 1989'da Turgut Özal'ın, "AT'ye (AB'ye) tam üye olarak alınmasak da Gümrük Birliği'ne yine de gireceğiz"[152] anlayışının bir ürünüdür. Manisalı, bu durumu çok yerinde bir vurguyla "**Sessiz Darbe**" olarak yorumlamıştır. Özal ile "1989'da başlatılan Sessiz Darbe 1995 belgesi ile kurumlaştırılmış oluyordu."[153]

6 Mart 1995'te, Türkiye-Avrupa Birliği Ortaklık Konseyi Kararı olarak benimsenen ve 13 Aralık 1995'de de, Avrupa Birliği Parlamentosu'nun onayı ile 1 Ocak 1996'da yürürlüğe giren Gümrük Birliği Antlaşması, *Ankara Antlaşması*'nın mantığının bir ürünüdür.

Ankara Antlaşması'nın 2. maddesinin 2. fıkrası Türkiye ile Avrupa Ekonomik Topluluğu arasında bir **gümrük birliği** öngörmektedir. Gümrük birliği konusu, Ankara Antlaşması'nın 10. maddesinde şöyle dile getirilmiştir: "Gümrük Birliği: -Topluluk üyesi Devletlerle Türkiye arasında, ithalâtta olduğu gibi ihracatta gümrük vergileri ve eşit etkili resimlerin ve miktar kısıtlamalarının, millî üretime, Anlaşmanın hedeflerine aykırı bir koruma

---

[152] MANİSALI, **Türkiye-Avrupa İlişkilerinde "Sessiz Darbe"**, s. 119.

[153] **A.g.e.**, s. 27.

sağlamayı gözeten eşit etkili başka her türlü tedbirin yasaklanmasını; - Türkiye'nin üçüncü memleketlerle ilişkilerinde, Topluluğun Ortak Gümrük Tarifesinin kabulünü ve Toplulukça dış ticaret konusunda uygulanan sair mevzuata yaklaşmayı kapsar."[154]

Gümrük Birliği Antlaşması, kamuoyuna Cumhuriyet döneminin en büyük devrimlerinden ve başarılarından birisi olarak sunulmuştur.

Bu antlaşmayı, iktidarda olan *Doğru Yol Partisi-Cumhuriyet Halk Partisi*'nin koalisyonu (**Tansu Çiller ile Murat Karayalçın ortaklığı**) ve onların yandaş tayfası, "Batılılaşma, Atatürkçülük, uygar dünya ile bütünleşme, sloganları ile süslediler."[155] Sözgelimi, Karayalçın, Gümrük Birliği Anlaşması'nın imzalanmasından hemen sonra TBMM'ye bilgi verirken Gümrük Birliği'nin ülkemiz açısından *"...uygarlık yolunda çok önemli bir adım olacağını"*[156] ileri sürmüştür. Aslında, Karayalçın'ın değerlendirmesinin tam tersi bir yorum daha doğrudur: ***Gümrük Birliği Antlaşması, Türkiye'nin kölelik ve sömürgeleşme yolunda attığı bir adımdır.***

*Türkiye'nin çağ atlama projesi*nin yeni versiyonu olan ve *Türkiye'yi uçurma vaatleri*yle ortaya çıkan ve sonun-

---

[154] TÜRKİYE İLE AVRUPA EKONOMİK TOPLULUĞU ARASINDA BİR ORTAKLIK YARATAN ANLAŞMA (ANKARA ANLAŞMASI), s. 95.

[155] MANİSALI, **İçyüzü ve Perde Arkasıyla Avrupa Çıkmazı: Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri**, s. 133.

[156] TEKELİ, İlhan ve İLKİN, Selim; **Türkiye ve Avrupa Birliği-3: Ulus Devletini Aşma Çabasındaki Avrupa'ya Türkiye'nin Yaklaşımı**, Ümit Yayıncılık, Ankara, 2000, s. 421.

da onu da *uçuran* Çiller, Gümrük Birliği Antlaşması'nın imzalandığı gün, Türk televizyon ve radyolarında yayınlanan *Ulusa Seslenis* programında, Gümrük Birliği ile ilgili olarak şu talihsiz açıklamayı yapmıştır: "*... bu tarihi günde çocuklarımıza, torunlarımıza bırakacağımız, büyük sorunlarını çözmüş, pırıl pırıl bir ülkenin müjdesini veriyorum. ... Mal, sermaye ve hizmetlerin kalitelisi daha ucuza halkın eline geçebilecektir. Ticaret artacaktır. Bolluk olacaktır. Tüketicinin seçim imkânı çoğalacaktır. Tüketici korunacaktır. Amaç, insanlarımızın zenginliğidir. Yabancı sermaye ülkemize akacaktır. ... En son teknoloji bizim de ülkemize girecektir. Yeni iş sahaları açılacaktır. Gençlerimiz yeni imkânlara kavuşacaktır.*"[157] Aslında, Çiller, Gümrük Birliği Anlaşması ile nelerin olamayacağını söylüyordu. Eş deyişle, Çiller'in kurduğu bütün olumlu cümleleri olumsuz cümleler olarak düşünmek ve okumak gerekir. Bu durumda, Çiller'in metni şöyle oluşur: ... ***bu tarihi günde çocuklarımıza, torunlarımıza bırakacağımız, büyük sorunlarını çözememiş, aydınlık olamayan bir ülkenin müjdesini veriyorum. ... Mal, sermaye ve hizmetlerin kalitelisizi daha pahalıya halkın eline geçecektir. Ticaret azalacaktır. Kıtlık olacaktır. Tüketicinin seçim imkânı kalmayacaktır. Tüketici korunmayacaktır. Amaç, insanlarımızın yoksulluğudur. Yabancı sermaye ülkemizden kaçacaktır. ... En eski teknoloji bizim de ülkemize girecektir. Yeni iş sahaları açılmayacaktır. Gençlerimiz yeni imkânlara kavuşmayacaktır.***

Çiller ve Karayalçın dışında da genel eğilim, Gümrük Birliği Antlaşması'nın, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyeliğinin bir anahtarı olduğu şeklindeydi. Örneğin,

---

[57] A.g.e., s. 420-421.

Hürriyet Gazetesi Gümrük Birliği Antlaşması'nın imzalanmasını manşetlerine şöyle taşımıştır:' *150 Yıllık Rüya, Çağ Açan İmza.* Türkiye'nin en büyük kamu bankası olan Ziraat Bankası, gazetelere verdiği tam sayfa ilanlarda; *"Türkiye'nin Gücü Kabul Edildi. ... Avrupa'nın Sınırları Türkiye'den Geçiyor..."* şeklinde ifadelere yer vermiştir.[158]

Yukarıdaki gazete manşetleri ile verilen ilanları şöyle okumak daha *doğru bir okuma*dır: ***150 Yıllık (Atatürk Dönemi Hariç, Atatürk'ün Ölümünden Sonra Yoğun Bir İvme Kazandırılan) Bilinçli Proje, Çağ Kapatan İmza. Türkiye'nin Gücü Yok Edildi. ... Avrupa'nın Sınırları Artık Türkiye'den Geçmiyor...***

Açıkçası, Türkiye'nin gümrük birliğine alınması, kamuoyuna Avrupa Birliği'ne girmemiz yolunda atılan çok önemli bir adım olarak sunuldu ve kamuoyu da bu konuda ikna edildi. Bu bağlamda, Manisalı, *Cumhuriyet Gazetesi*'nde yaptığı bir değerlendirmede; ülkemizde gümrük birliği için estirilen havayı, 1930'larda, Almanya'da, Hitler'in estirdiği havaya benzetmiştir: "1939 yılında bir oylama yapılsa, Almanya'da da halkın çoğunluğu Hitler'i desteklerdi. 1995'in ilk aylarmda Türkiye böyle bir dönem yaşıyordu."[159]

Gümrük Birliği sürecinin, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyelik konusunda attığı önemli bir adım ve hatta tam üyeliğin habercisi olduğunu söyleyenlerin sayısı az değildir. Toplumumuzda aydınlar arasında Gümrük Birliği'nin "AB'ne katılmadan önce aşılacak son kademe

---

[158] **A.g.e.**, s. 421.

[159] MANİSALI, **Türkiye-Avrupa İlişkileri**, s. 9.

olduğunu belirtmek abartı olmayacaktır"[160] görüşünde olanların sayıları çok fazladır. Kimileri Gümrük Birliği Antlaşması ile başlayan süreci, Türkiye'nin Avrupa Birliği ile bütünleşmesinin en mühim safhası ve eşiği olarak değerlendirip, Türkiye'nin ortaklık sürecindeki en önemli ilk bütünleyici görevi şeklinde ele almışlardır.[161] Beri yandan, Avrupa Birliği'nin Türkiye'deki sözcü yabancı aydınları, "Gümrük Birliği'nin Türkiye'yi Avrupa Birliği üyeliğine daha yaklaştıracak bir ekonomik rota sağlaması mümkündür"[162] görüşündedirler.

Gümrük Birliği Antlaşması, "ekonomik ve siyasal sonuçları bakımından Cumhuriyet tarihinin en önemli belgelerinden birisidir."[163] Ancak, söz konusu antlaşma, Türkiye açısından çok olumsuzluklar taşıyan ve Avrupa Birliği sürecinde yapılabilecek en berbat bir girişimdir. Böylece, Türkiye, "AB'ye tam üyelik konusunda elindeki en büyük koz olan GB'yi tam anlamıyla tüketmiştir. Öyle

---

[160] YİĞİT, Süreyya; "Buradan Sonsuza-Türkiye, Avrupa Birliği ve Gümrük Birliği", **Türkiye Avrupa'nın Neresinde? Gümrük Birliği Anlaşması'nın Düşündürdükleri** (iç.), Yayına Hazırlayan: B. Gökay, Çeviren: S. Paydak, Ayraç Yayınevi, Ankara, 1997, s. 83.

[161] AYBAK, Tunç; "Ortaklığın Dinamikleri-Türkiye ve Avrupa Bütünleşmesi", **Türkiye Avrupa'nın Neresinde? Gümrük Birliği Anlaşması'nın Düşündürdükleri** (iç.), Yayına Hazırlayan: B. Gökay, Çeviren: S. Paydak, Ayraç Yayınevi, Ankara, 1997, s. 90.

[162] BREWIN, Christopher; "Türkiye ve Avrupa Birliği", **Türkiye Avrupa'nın Neresinde? Gümrük Birliği Anlaşması'nın Düşündürdükleri** (iç.), Yayına Hazırlayan: B. Gökay, Çeviren: S. Paydak, Ayraç Yayınevi, Ankara, 1997, s. 70-71.

[163] MANİSALI, Erol; **Gümrük Birliğinin Siyasal ve Ekonomik Bedeli**, Bağlam Yayınları, İstanbul, 1996, s. 7.

ki, bu durum Türkiye'nin AB'ye tam üyelik şansını iyiden iyiye zora sokmuş, hemen hemen imkansızlaştırmıştır."[164]

Gümrük Birliği Antlaşması'nı imzalayanlar, Türkiye'nin belki de bir an önce Avrupa Birliği'ne alınacağını düşünüyorlardı. Ama bu anlaşma, Türkiye'nin Avrupa'ya giden bütün yollarını tıkayacak içeriğe sahiptir. Bahsi geçen anlaşma ile Türkiye, kendisini emperyalist Batı'nın, yani Avrupa Birliği'nin tahakkümü altına sokmuş, kabul edilemez yükümlülükler üstlenmiş ve bir sömürge ülkesi konumuna düşmüştür.

Gümrük Birliği Antlaşması'nı imzalayan Türk hükümetinin anlaşmaya ilişkin tavrı, Atatürkçü düşün sisteminden tam bir kopuşun, özellikle egemenliğin ulusun elinden alınıp Avrupa Birliği'ne verilmesinin -Atatürk'ün ***"Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir"***, görüşü yerine ülkemizi yönetenler, ***Egemenlik kayıtsız şartsız Avrupa Birliğinindir***(!) demişlerdir- bir göstergesi olarak düşünülmelidir.

Zaten, Avrupa Birliği, özü itibariyle, ulusal egemenliklere karşıdır. "Avrupa Birliği'ne üyeliğin hayat damarı milli egemenliğin uluslarüstü bir kuruluşa devridir."[165]

---

[164] ÖZKAN, İ. Reşat; "Gümrük Birliği Zaferi (!) Ve...", **Ekonomik Bağımsızlık, Ulusal Kalkınma ve Sanayileşme İçin Gümrük Birliğine Hayır** (iç.), Türk Devrim Kurumu Yayınları, Ankara, 1996, s. 26.

[165] AKMAN, **Avrupa Topluluğu ve Türkiye: Uluslarüstü Andlaşmalar ve Ekonomik Birliğin Ötesinde Bir Avrupa**, s. 16.

Oysa, egemenlik, Avrupa Birliği'ne ait değildir, yalnızca ulusumuza aittir ve öyle kalması da gerekir. Atatürk'ün dediği gibi, "Egemenlik, hiçbir mana, hiçbir şekil ve hiçbir renk ve işarette ortaklık kabul etmez."[166] Zaten, egemenliğin ulusa ait olduğu, anayasamızda da güvenceye alınmıştır. Bu durumun değiştirilmemesi gerekir. Türkiye Cumhuriyeti'nin Anayasası'nın 6. maddesi şöyledir: "Egemenlik, kayıtsız şartsız Milletindir. Türk Milleti, egemenliğini, Anayasanın koyduğu esaslara göre, yetkili organları eliyle kullanır. Egemenliğin kullanılması, hiçbir surette hiçbir kişiye, zümreye veya sınıfa bırakılamaz. Hiçbir kimse veya organ kaynağını Anayasadan almayan bir Devlet yetkisi kullanamaz."[167]

Bir grup aydın, sendikacı ve kitle önderlerinin ortak bildirisi olan *Gümrük Birliği'ne Hayır*!da da değinildiği gibi; "Gümrük Birliği, ülkemizde demokratik iktidar yerine Avrupa Birliği'ni(n) organlarının iktidarını egemen kılmayı amaçlamaktadır."[168]

Açıkça, Gümrük Birliği süreci, Atatürk'e ve Atatürkçü düşün sistemine karşı bir süreçtir ve bir komplodur. Bu süreç, mandacılıktan başka bir şey değildir, tıpkı Tanzimat'ta olduğu gibi kendini Batı karşısında mağlup

---

[166] Atatürk'ten aktaran; BAYAR, **Ben de Yazdım: Millî Mücadeleye Giriş, 8. Cilt**, s. 172.

[167] **TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASI**, Yaylım Yayıncılık, İstanbul, 2000, s. 25.

[168] GÜMRÜK BİRLİĞİ'NE HAYIR! (Aydın, Sendikacı ve Kitle Önderlerinin Ortak Bildirisi); **Ekonomik Bağımsızlık, Ulusal Kalkınma ve Sanayileşme İçin Gümrük Birliğine Hayır** (iç.), Türk Devrim Kurumu Yayınları, Ankara, 1996, s. 148.

görenlerin ve aşağılık kompleksine kapılanların durumuna gönderme yapar.

Gümrük Birliği Antlaşması'nın, iddia edilenlerin aksine, Avrupalılaşmak ve Atatürk'ün başlattığı süreçle hiçbir ilgisi yoktur. Gümrük Birliği ile "Atatürk'e, Kemalizm'e karşı bir süreç söz konusudur. (...) Avrupalılaşmak, eğer özgür olmak, bağımsız düşünce sahibi olmak ise bu, ancak başkalarının vesayeti altına girmemek suretiyle sağlanabilir. Manda ve vesayeti altına girmemek!"[169]

Gümrük Birliği Antlaşması'nı imzalayan hükümet bile bile Türkiye'yi Avrupa Birliği'nin bir sömürgesi yapmıştır. Doğrusu, Türk hükümetinden bu kadarını Avrupa Birliği bile beklemiyordu. Hatta, Gümrük Birliği Antlaşması'nı imzalayan hükümetin, yani politik elitlerin tavırları ve icraatları, Avrupa Birliği'nin karargahı olan Brüksel'i dahi şaşırtmıştır. Onlar, "Türkiye'nin vesayet altına girmeye gönüllü olmasını bir türlü anlayamadılar."[170]

Türkiye, Gümrük Birliği Antlaşması ile inanılmaz bir biçimde Avrupa Birliği'nin sömürgesi konumuna sokuldu. O yıllarda İstanbul'da düzenlenen Tekstil Konfeksiyon Zirvesi'ne konuk olarak katılan Avrupa Birliği Komisyonu Türkiye Temsilcisi Michael Lake'in yaptığı konuşmada söylediği sözler, kabul edilebilecek gibi değildi, ancak bir müstemleke memlekette söylenebilecek türden-

---

[169] IŞIKLI, Alpaslan; "Türkiye Manda ve Vesayet Altına Sokuluyor", **Ekonomik Bağımsızlık, Ulusal Kalkınma ve Sanayileşme İçin Gümrük Birliğine Hayır** (iç.), Türk Devrim Kurumu Yayınları, Ankara, 1996, s. 124-125.

[170] MANİSALI, **Türkiye-Avrupa İlişkileri**, s. 25.

di: "Bu işe gebesiniz! GB'ni siz istediniz. Şartlarını yerine getireceksiniz."[171] Tıpkı, Tanzimat döneminde olduğu gibi. Ziya Paşa, Tanzimat döneminde ecnebilerin yapıp ettiklerine ilişkin şöyle demişti: "Pizani'ler, Scheffer'ler, Outrey'ler, Delaporte'lar, Mayer'lerden herbiri bir sefir-i murahhas tarzında hariciye nazırlarına hükmettiler. Bayağı bir adama söylenmesinden hicap olunacak sözleri sadrazamların yüzlerine karşı söylediler."[172]

Gümrük Birliği Antlaşması, anlaşmayı imzalayan hükümetten sonra iktidara gelen hükümetler tarafından aynen benimsenmiş ve gereği yapılmıştır. Örneğin, Türkiye'nin, Avrupa Birliği ilişkileri çerçevesinde Gümrük Birliği'ne kabulünü şaşkınlıkla karşılayan ve o dönemde muhalefette olan **Demokratik Sol Parti**'nin (sosyolojik anlamıyla *Demokratik Sol Parti*, ne *demokratik*tir ne *sol*cudur ne de *parti*dir) şefi ve başkanı Bülent Ecevit, "Avrupa GB'ye yalnızca tam üye ülkeleri kabul eder, ama bu kez Türkiye'yi kabul ediyor. Bu arada AB'nin kapılarını da sıkıca kapıyor. Gelecek bir zamanda bu kapıların açılmasının görüşülmesi bile söz konusu değil. Şu anda AB'ye üye değiliz, hatta gümrük ve dış ticaret komisyonu faaliyetlerine bile dahil değiliz. Ama bu komisyonların kararları Türkiye'yi de bağlıyor. Bu Türkiye'nin egemenlik hakla-

---

[171] Michael Lake'den aktaran; ÇERÇİ, **Avrupa Yalanı-Avrupa Birliği Virajında Türkiye**, s. 35.

[172] Ziya Paşa'dan aktaran; SUNGU, İhsan; "Tanzimat ve Yeni Osmanlılar", **Tanzimat 2** (iç.), Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1999, s. 789.

rının tek taraflı olarak başkalarının elinde olmasıdır"[173] dedi. Ama, aynı Ecevit, Türkiye'nin Gümrük Birliği'ne kabulünden kısa bir süre sonra, yaklaşık olarak dört yıl (Kasım 2002'ye kadar) başbakanlık görevinde bulundu, Avrupa Birliği sürecinde Avrupa'nın istediği her şeyi yaptı, başbakan olmadan önce söylediklerinin tam tersi hareket etti.

Gümrük Birliği'ne şiddetle karşı çıkan Ecevit, 18 Nisan 1999 genel seçimleri sonucunda en çok oy alarak iktidara geldiğinde başbakan olarak yaptığı ilk işlerden birisi, 26 Mayıs 1999 tarihinde Almanya Başbakanı Schröder'e bir mektup yazarak, Avrupa Birliği'nin istediği her şeyi yapacaklarını bildirmesi ve Gümrük Birliği'nden de olumsuz bir süreç olarak söz etmemesidir. Ecevit, mektubunda şöyle diyor: "... Öncelikle sizi temin ederim ki Türkiye daima adaylığın gereklerinin bilincinde olmuştur. Kopenhag Kriterleri, Amsterdam Antlaşması ve özellikle Antlaşmanın 6. maddesinden kaynaklanan yükümlülükler her aday için geçerlidir ve Türkiye üyelik müzakereleri başlamadan önce herhangi bir aday için olduğu gibi bunları yerine getirmeyi ummaktadır. ...Çoğu kez belirttiğimiz gibi bir AB üyesinden beklenen standartlara ulaşmak amacıyla pek çok alanda reform yapılması gerektiğinin bilincindeyiz. Her şartta bu reformlarla ilerlemekte kararlıyız. ... unutulmaması gereken bir nokta da Türkiye'nin AB'ye üye olmadığı halde Gümrük Birliği'ne

---

[173] Bülent Ecevit'ten aktaran; FARUKİ, M. H; "Gümrük Birliği'nin Bedeli Ne?", **Ekonomik Bağımsızlık, Ulusal Kalkınma ve Sanayileşme İçin Gümrük Birliğine Hayır** (iç.), Türk Devrim Kurumu Yayınları, Ankara, 1996, s. 48.

üye olan ve ekonomisini AB ortaklarıyla tam ve başarılı bir şekilde rekabete açan tek ülke olduğudur."[174]

Kısaca, muhalefette iken Gümrük Birliği'ne şiddetle karşı çıkan Ecevit, iktidar koltuğuna oturunca, nedense, Gümrük Birliği Antlaşması'nın tam bir savunucusu oldu. Muhalefette iken ulusalcı bir tavır takman Ecevit, iktidara gelince *Avrupa Birliği yanlısı olma bağlamında ulusal olmayan politikalar* uyguladı ve nitekim sonu da hüzünlü oldu.

Genel olarak denilebilir ki; Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üye olmadan gümrük birliğine girmesi, Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerindeki en mantıksız adımdır ve büyük sakıncalar içermektedir. Gümrük birliği, kesinlikle, Avrupa Birliği'ne girişin bir yolu ve somut bir adımı olarak görülmemelidir. Gümrük birliği, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne girişinin bir basamağı değildir. Oysa, ülkemizde kamuoyu, gümrük birliğinin Avrupa Birliği'ne girişin en önemli yolu olduğuna inandırılmıştır. Ancak, 6 Mart 1995'te imzalanan "belgenin içinde bile, AB açısından, gümrük birliğinin 'son ve nihai safha' olduğunu gösteren ifadeler, açıkça görülüyordu."[175] Sözgelimi, *6 Mart 1995 Ortaklık Konseyi Kararı*'nın *(Gümrük Birliği Anlaşması)* girişinde; taraflar, "... Gümrük birliğine dayalı son Döneme girmekte olduğunu gözönünde bulundurarak; Taraflar arasındaki Ortaklık ilişkisi çerçevesinde Gümrük Birliğinin siyasi ve ekonomik anlamda önemli bir aşama ol-

---

[174] Aktaran; AKTAR, **Avrupa Yol Ayrımında Türkiye**, s. 176-177.
[175] MANİSALI, **Bıçak Sırtındaki Dünya ve Türkiye**, s. 43.

duğunu gözönünde bulundurarak; Aşağıdaki kararları almıştır"[176] ifadesi yer alıyor.

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne girmek maksadıyla imzaladığı Gümrük Birliği Antlaşması, İspanya, Portekiz ve Yunanistan Avrupa Birliği'ne üye olmak için başvurduklarında onların önüne getirilmemiştir. Eş deyişle, "Ne Yunanistan ne de İspanya ve Portekiz, yalnızca AB üst organları tarafından yönetilen ticari çark (gümrük birliği) içine dahil edilmemişlerdir."[177]

Gümrük birliği, üye devletlerin, kendi aralarında gümrük birliğini sağlaması, tek/ortak pazar oluşturarak ekonomik bütünleşmeye gitmesi, gümrük birliği dışındaki ülkelere karşı tek/ortak ticaret tarifesi, ticaret politikası, ekonomik ve mali politikalar uygulaması olarak düşünülebilir. Avrupa Birliği örneğinde bu ortak politikalar, sadece ekonomik ve ticari alanlarla sınırlı değildir, tek bir devlet gibi (Avrupa Devleti) tüm dış ilişkilerin ortaklaşa ve tek bir politika olarak yürütülmesini zorunlu görür. Avrupa Birliği'ne tam üye yapılmayan Türkiye için gümrük birliği tam bir felakettir. Türkiye, gümrük birliğine girmekle, Avrupa Birliği'nin belirlediği dış politikalara uymak zorunda kalmıştır.[178]

Kısaca, Türkiye'yi gümrük birliğine dahil etmek, Avrupa Birliği için ideal bir çözümdür. Türkiye'nin güm-

---

[176] GÜMRÜK BİRLİĞİ ANLAŞMASI (6 MART 1995 ORTAKLIK KONSEYİ KARARI), MANİSALI, **Gümrük Birliğinin Siyasal ve Ekonomik Bedeli** (iç. & ek), s. 103.

[177] MANİSALI, **Türkiye-Avrupa İlişkileri**, s. 47.

[178] **A.g.e.**, s. 14.

rük birliğine sokulması, Avrupa Birliği'nin tam da istediği bir şeydi. "Türkiye kalkıp 'Beni tam üye yapmazsanız ben de gümrük birliğine girip kendimi AB yönetimi altına sokamam' demiyor, dünyada başka bir örneği olmasa da 'kendini tek taraflı yükümlülük altına sokmaya razı oluyordu.'"[179]

Avrupa Birliği, Gümrük Birliği Antlaşması'nı tam üyelik sürecinin işlediği öteki aday ülkelerle de yapmak istemiş, fakat hiçbir ülke böylesi bir anlaşmaya yanaşmamıştır. "AB'ye yeni alınacak 11 ülkenin ilk sırasında Polonya, Çek Cumhuriyeti ve Macaristan'a Brüksel, 'isterseniz sizinle de, Türkiye ile yaptığımız gibi Gümrük Birliği anlaşmasını hemen yapalım, nasıl olsa, birkaç yıl içinde AB'nin tam üyesi olmanız kesinleşti' dedi. Hiçbiri, birkaç yıl için bile, bizimki gibi 'mandacı', tek yanlı bir anlaşmaya yanaşmadılar ve tartışmasını bile yaptırmadılar. Çünkü ülkelerinin çıkarlarını koruyorlardı."[180]

Türkiye, Gümrük Birliği Antlaşması ile kendine özgü parlamentosu, bakanlar kurulu (bakanlar konseyi), yönetsel organı (AB Konseyi) ve kendine özgü hukuk düzeni olan Avrupa Birliği'nin tam egemenliği altına girmiştir. Gümrük birliği, ülkemizde ayrı bir oluşum gibi kavranmıştır. Oysa, gümrük birliği, 10 katlı Avrupa Birliği yapılanması içinde yalnızca bir kattır. Bu katta ticari çarklar, Avrupa Birliği'nin politik organları tarafından döndürülmektedir. Böylece, Avrupa Birliği'nin politik organlarından biri olan Avrupa Parlamentosu, Türkiye'nin imza-

---

[179] **A.g.e.**, s. 18.

[180] MANİSALI, **Bıçak Sırtındaki Dünya ve Türkiye**, s. 51-52.

ladığı gümrük birliği anlaşmasına bağlı olarak, Türkiye üzerinde politik koşullar koyma hakkını kendinde görmektedir. Bilindiği üzere, Avrupa Birliği'nin uluslar üstü bir hukuk düzeni vardır ve bu düzen TBMM'nin iradesinin üzerindedir. Ayrıca, Avrupa Birliği Yüksek Adalet Divanı'nın kararlarını, Türkiye uygulamakla yükümlü kılınmıştır. Gümrük Birliği Antlaşması ile Türkiye'nin açıkça vesayet altına alındığı anlaşılmaktadır. Türkiye, artık tek yanlı olarak, Avrupa Birliği'nce yönlendiriliyor ve yönetiliyor. Dönemin Türk hükümeti, dünyada ancak sömürge konumundaki ülkelerin altına imza atabilecekleri bir belgeyi imzalamıştır.[181]

Gümrük Birliği Antlaşması ile "Türkiye, AB'nin ticari çarkına monte edilmekle, sadece ticari pazar yükümlülükleri altına girmemekte, siyasi, sosyal, savunma, mali politikaların, ticari çark üzerindeki yansımalarını da kabul edip uygulamak zorunda kalmaktadır."[182] Bu belgeyi imzalayanlar, büyük bir hata işlemişler ve ulusal bağımsızlığımızı zaafa uğratacak bir girişimde bulunmuşlardır.

Türkiye, Gümrük Birliği Antlaşması ile Avrupa Birliği'nin dış ticaret politikasına uymayı kabul etmiş, böylece onun güdümüne girmiştir. Sözgelimi, Gümrük Birliği Antlaşması'nın *52. maddesi* şöyledir: "... Gümrük Birliğinin işleyişiyle doğrudan ilgili alanlardaki Türk

---

[181] MANİSALI, **Türkiye-Avrupa İlişkileri**, s. 36-37.
[182] **A.g.e.**, s. 44-45.

mevzuatı Topluluk mevzuatına mümkün olduğu ölçüde uyumlu hale getirilecektir."[183]

Yine, Gümrük Birliği Antlaşması'nın 54. *maddesi*, Türkiye'nin Avrupa Birliği tarafından denetim altına alındığının en önemli işaretlerinden birisi olarak görülebilir: "Topluluk, ... Gümrük Birliğinin işleyişiyle doğrudan ilgili bir alanda mevzuat benimserken derhal Gümrük Birliği Ortak Komitesi bünyesinde Türkiye'yi haberdar ederek Türkiye'nin Gümrük Birliğinin düzgün işleyişini sağlayacak mevzuatı benimsemesine olanak sağlayacaktır."[184] Türkiye'nin Gümrük Birliği Antlaşması ile Avrupa Birliği'nin egemenliği altına sokulduğuna ilişkin en önemli işaret *madde 64*'de de görülebilir: "Bu Kararda yer alan hükümlerin, esas itibariyle Avrupa Topluluğunu kuran Antlaşmanın mukabil hükümleriyle aynı oldukları ölçüde, Gümrük Birliği kapsamına giren ürünlere uygulanmak üzere yorumlanmaları hususu, Avrupa Topluluğu Adalet Divanının ilgili kararlarıyla uyumlu olacaktır. (Divan kararlarına bağlı olacaktır.)"[185] Bu madde, açıkça, Türkiye'nin Avrupa Birliği'nin en üst hukuksal organı olan, verdiği kararların temyizi olanaklı olmayan ve kararları ulusal mahkemeleri bağlayan Adalet Divanı'nın egemenliği altına alındığının en somut kanıtıdır. Türkiye, söz

---

[183] GÜMRÜK BİRLİĞİ ANLAŞMASI (6 MART 1995 ORTAKLIK KONSEYİ KARARI), s. 127.
[184] GÜMRÜK BİRLİĞİ ANLAŞMASI (6 MART 1995 ORTAKLIK KONSEYİ KARARI), s. 127.
[185] GÜMRÜK BİRLİĞİ ANLAŞMASI (6 MART 1995 ORTAKLIK KONSEYİ KARARI), s. 132.

konusu antlaşmayla, bazı alanlardaki egemenlik haklarını Avrupa Birliği'ne devretmiştir.

Manisalı'ya göre, Türkiye Gümrük Birliği belgesi ile "Avrupa'ya sanki, 'Ben senin sömürgenim, buyur, dilediğini yap' demiş(tir)."[186]

Türkiye, bu antlaşma ile kendisini Avrupa Birliği'nin ekonomik ve ticaret alanında çıkardığı/çıkaracağı her türlü mevzuata uymakla yükümlü kılmıştır.[187] Gümrük Birliği Antlaşması ile Türkiye, Avrupa Birliği'nin Üçüncü Dünya ülkeleriyle imzaladığı/imzalayacağı bütün imtiyazlı ticaret antlaşmalarına ve koyacağı kısıtlamalara uymakla yükümlü hale getirilmiştir. Örneğin, Avrupa Birliği, Ermenistan ile ayrıcalıklı bir ticaret antlaşması yaparsa, Türkiye bu duruma uymak zorundadır. Aynı şekilde, Avrupa Birliği, herhangi bir devlete, örneğin Irak ya da Azerbaycan'a ambargo uyguladığı zaman Türkiye'de bu ambargonun kurallarına uymakla sorumlu hale getirilmiştir. Türkiye Avrupa Birliği ile imzaladığı Gümrük Birliği Antlaşması sayesinde bağımsız olarak herhangi bir devlet ile ticari ve ekonomik anlaşma imzalama hakkını da yitirmiştir.[188]

Türkiye, aynı zamanda, söz konusu antlaşma ile Avrupa Birliği hukukunun, Türk hukuku üzerinde olduğunu açıkça kabul etmiştir. Sözgelimi, "Türkiye, AB Ada-

---

[186] MANİSALI, Erol; **2000'li Yıllara Başlarken Dünya ve Türkiye**, Cumhuriyet Kitap Kulübü, İstanbul, 2000, s. 155.

[187] MANİSALI, **Gümrük Birliğinin Siyasal ve Ekonomik Bedeli**, s. 58; MANİSALI, **Türkiye-Avrupa İlişkileri**, s. 48-49.

[188] MANİSALI, **Türkiye-Avrupa İlişkileri**, s. 56.

let Divanı'nın verdiği ve vereceği kararlara uymak zorundadır (madde 64)."[189]

Özü itibariyle, Türkiye'nin Avrupa Birliği ile imzaladığı Gümrük Birliği Antlaşması, yani **6 Mart belgesi, Türkiye'nin sömürgeleştirilmesinin bir yoludur ve Lozan Barış Antlaşması'nın kazanımlarının yeniden kaybedilmesidir.** Bu bağlamda, Manisalı'nın saptamasına katılmamak mümkün değildir: "6 Mart belgesi, adını açık koyalım, bir sömürgeci ülke ile sömürgesi arasında yapılabilecek türden bir belgedir. Bir Ortaklık Konseyi kararı gibi gösterilen bu belge, doğuracağı fiili sonuçlar bakımından olduğu kadar siyasal ve hukuki olarak da Lozan'ı tek yanlı delen bir belgedir."[190] Çünkü, 6 Mart belgesi ile, Avrupa Birliği'ne tam üye olan devletlerin hâkimlerinden oluşan Adalet Divanı, TBMM'nin üzerine çıkmakta ve vereceği kararlar ile TBMM'nin çıkaracağı kararları bağlamaktadır. Bu durum Türkiye'nin Avrupa Birliği tarafından denetim altına alınmasının kanallarını açmış ve ulusal bağımsızlığımıza önemli darbeler vurmuştur.

Gümrük Birliği Antlaşması, Türkiye'yi kaosa sürükleyen bir antlaşma özelliğine sahiptir. Bu antlaşma ile beklenenlerin tam tersi olmuştur. Bu durumu somut olarak açıklamakta yarar vardır.

Gümrük Birliği Antlaşması ile Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne ihracatının artacağı iddia edilmişti. Oysa, tam tersi gerçekleşti. Eş deyişle, ihracat değil, ithalat patlaması yaşandı. Sözgelimi, **Türkiye'nin Avrupa Birliği ile ticare-**

---

[189] **A.g.e.**, s. 51.

[190] **A.g.e.**, s. 65.

tine baktığımızda; Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne 1994'te ihracatı 8.6 milyar dolar, ithalatı 10.3 milyar; 1995'te ihracatı 11.1 milyar dolar, ithalatı 16.9 milyar dolar; 1996'da ihracatı 11.5 milyar dolar, ithalatı 23.1 milyar dolar; 1997'de ihracatı 12.2 milyar dolar, ithalatı 24.9 milyar dolar; 1998'de ihracatı 13.5 milyar dolar, ithalatı 24.1 milyar dolar; 1999'da ihracatı 14.3 milyar dolar, ithalatı 21.4 milyar dolar; 2000'de ihracatı 14.5 milyar dolar, ithalatı 26.6 milyar dolar olmuştur. Türkiye pazarını, imalat sanayii alanında, Avrupa Birliği ülkelerine karşı kayıtsız şartsız sıfır gümrükle açtığı için, 1996'dan itibaren Türkiye'nin Avrupa Birliği ile dış ticaret açığı hızla büyümeye başlamıştır. Gümrük Birliği'nin beş yıllık uygulaması sonucu Avrupa Birliği ile dış ticaret açığımız 57 milyar dolar olmuştur. Avrupa Birliği'nin gizli sübvansiyonlu ürünleri ile üçüncü ülkelerin ucuz ve dampingli ürünleri Türkiye'de pazarları işgal ettiği için fabrikaların çoğu kapanmıştır. Meselâ, 2001 yılında 120 bin işyeri üretim faaliyetini durdurmuştur. Bunun yanı sıra, krize giren ulusal sanayiciler tesislerini, çok düşük bedellerle **Çok Uluslu Şirketlere** (*ÇUŞ*) satmak zorunda kalmışlardır. ÇUŞlar, Türk pazarına egemen olmuş, yerli ve küçük sanayii bitirmişlerdir. Türkiye'nin iç pazarı, yabancıların ve ÇUŞların denetimine girmiştir. Türkiye, Gümrük Birliği Antlaşması ile Avrupa Birliği'nin 6. büyük pazarı durumuna gelmiştir. Bunun yanı sıra Gümrük Birliği Antlaşması ile Avrupa Birliği'nden Türkiye'ye yatırım için sermayenin akacağı düşünülüyordu. Oysa, yatırım için sermaye gelmedi, hatta gelen sermayede büyük bir azalma oldu. Avrupa Birliği'nin büyük şirketleri, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne alınmayacaklarını bildikleri için yatırımlarını Türkiye'den

ziyade birliğe üyeliği daha yakın olan ülkelere kaydırmaya başladılar. Özellikle, Gümrük Birliği Antlaşması, Türkiye'de en çok tarım, tekstil ve otomotiv sektörlerinde olumsuz sonuçlara yol açtı. Kısaca, **Gümrük Birliği sürecinde Türkiye, ekonomik bakımdan da çok şey kaybetti: Türkiye'nin dış ticaret açığı arttı, Avrupa Birliği'nden yatırım için Türkiye'ye gelen sermaye azaldı, mali yardım gelmez oldu, yerli üretimde azalma gerçekleşti, son olarak Türkiye'nin Üçüncü Dünya ülkeleri ile olan ekonomik ve ticari ilişkileri Avrupa Birliği'nin ipoteği altına girdi.**[191] Bunlara ilaveten, "AB ile girilen Gümrük Birliği'nin işleyişi, çalışma ve sosyal mevzuatın, uygulamalarının, ücretlerin, yaşam ve çalışma koşullarının AB standartlarına yükselten bir etkisi olmamıştır."[192]

Özetle, Gümrük Birliği Antlaşması, iddia edilenlerin aksine Türkiye'nin ekonomik yaşam alanında herhangi bir iyileşmesine yol açmadı. Türkiye, Gümrük Birliği Antlaşması sayesinde ekonomik yönden büyük kayıplara uğradı ve gittikçe yoksullaştı. Bu antlaşma ile Türkiye ekonomik açıdan bir arpa boyu ilerleyemediği gibi sefaletlerin yaşandığı bir ülke haline geldi. Azıcık ekonomi bilgisi olan birisi, söz konusu antlaşmayı okuduğunda, bunun Türk ekonomisini batıracağını anlar. Bazı şeyleri an-

---

[191] MANİSALI, **İçyüzü ve Perde Arkasıyla Avrupa Çıkmazı: Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri**, s. 141-150; MANİSALI, **Türkiye-Avrupa İlişkilerinde "Sessiz Darbe"**, s. 175-176.

[192] AKKAYA, Yüksel; "Aymazlık ya da İhanet Üzerine Notlar: Avrupa Birliği ve Emekçiler", **Avrupa Birliği ve Sosyalistler: Akıntıya Karşı** (iç.), Derleyen: S. Özbudun ve T. Demirer, Ütopya Yayınları, Ankara, 2000, s. 311.

lamama gayretinde olan ya da aymazlık içinde bulunan kimi yazar-çizer takımı, Gümrük Birliği Antlaşması ile Türk ekonomisinin şaha kalkacağını ileri sürüyordu. Ne de olsa Gümrük Birliği Antlaşması'nı beyaz atın üstündeki Boğaziçili ekonomi profesörü imzalamıştı, yanındaki yağız delikanlı ile. Ama, öyle olmadı, zaten olamazdı da. Gümrük Birliği süreci ile politik bağımsızlığımız kaybolduğu (Avrupa'nın eline geçtiği) gibi, ekonomi üzerindeki inisiyatifimiz de bitti. Politik bağımlılığı, ekonomik bağımlılıkla birlikte düşündüğümüzde her şey yerli yerine oturuyor. Gümrük Birliği Antlaşması ile Türk ekonomisi dibe vurdu, bağımsızlığı da zaafa uğradı.

Türkiye'nin Avrupa Birliği ile imzaladığı Gümrük Birliği Antlaşması, Tanzimat döneminde Avrupa devletleri ile imzalanan ekonomik antlaşmaların aynısıdır. Eş deyişle, Türkiye'nin 6 Mart 1995'te Avrupa Birliği ile imzaladığı Gümrük Birliği Antlaşması, 16 Ağustos 1838 tarihli "Osmanlı-İngiliz Ticaret Sözleşmesi" ile paralellikler göstermektedir. Nasıl ki, Osmanlı İmparatorluğu 16 Ağustos 1838 tarihli Osmanlı-İngiliz Ticaret Sözleşmesi ile İngiltere (daha sonraları başka Avrupa devletleri) karşısında politik ve malî aciz içine düşmüşse, Türkiye de 6 Mart 1995 tarihli Gümrük Birliği Antlaşması ile Avrupa Birliği karşısında politik, ekonomik ve malî aciz içine düşmüştür. 1838'deki mantık 1995'te de işlemiştir. 1838 Antlaşması ile Osmanlı İmparatorluğu, Batı'nın vesayeti altına girmişti. 1838 Antlaşması, Osmanlı'nın Batı emperyalizminin boyunduruğu altına girişinin en somut belgesiydi. 1995 Antlaşması ile de Türkiye, açıkça Avrupa Birliği'nin tahakkümü altına girdi. Her zaman söylüyoruz: Dünya 19. yüzyıldaki gibi

dönüyor ve günümüz Türkiye'sinde olup bitenler ve yapılan işler, Tanzimat dönemindekinden büyük farklılıklar taşımıyor. İkinci baharı yaşıyoruz (!), ama aynı duygularla. Avrupalıya yine *terk etmedi sevdan beni,* diyoruz.

Açıkçası, Gümrük Birliği Antlaşması'nın özü ve mantığı, 1838 Osmanlı-Ticaret Sözleşmesi'ninkiyle aynıdır. 1838 Osmanlı-Ticaret Sözleşmesi de, gümrük vergilerinin indirilmesini esas almıştı. Dönemin Dışişleri Bakanı ve söz konusu antlaşmayı gizlice imzalayan Mustafa Reşit Paşa, her şeyin iyi olacağını ve Osmanlı'nın içinde bulunduğu durumdan kurtulacağını ileri sürmüştü. Nitekim, söz konusu antlaşma, Osmanlı'da çöküşün başlangıç noktalarından birisi oldu ve antlaşmayı izleyen 10-15 yıl sonra Osmanlı'nın sanayisi, ticareti ve ekonomisi tükenme noktasına geldi. Ancak, aynı anlayış günümüzde de devam ediyor, sadece Mustafa Reşit Paşaların adları değişiyor, onlar Menderes, Özal, Çiller gibi başka adlarla karşımıza çıkıyorlar ve gitgide çoğalıyorlar: "Aradan 150 yıl geçti, Avrupa değişti mi, biz kendimizi Avrupa'ya avuç açmaktan kurtardık mı? Hayır, Avrupa'nın kürdüğü Birliğin yanlı tutumu ve uyguladığı çifte standarttan, bizim de avuç açmayı, Batının Birliğine sığınmayı başarı sayan mantığımızdan, hiçbir şeyin değişmediğini görüyoruz."[193]

Görüldüğü üzere; Türkiye'de Gümrük Birliği Antlaşması ile oluşan süreç, *vesayet sistemi*nden başka bir şey

---

[193] ÖLÇEN, Ali Nejat; "Gümrük Birliğine Sığınmak", **Ekonomik Bağımsızlık, Ulusal Kalkınma ve Sanayileşme İçin Gümrük Birliğine Hayır** (iç.), Türk Devrim Kurumu Yayınları, Ankara, 1996, s. 68.

değildir. Gümrük birliği süreci, medyatik televoleci ekonomistlerin, Amerika'da ve Avrupa'da oturup Türkiye'yi idare etmeye çalışan Tanzimatçı geleneğin devamcılarının iddia ettikleri gibi, Türkiye'nin asla lehine değildir. Gümrük birliğinin Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerinin gelişmesinde ve bu sürecin hızlanmasında hiç bir olumlu katkısı olamayacağı gibi Türkiye'yi Avrupa Birliği sürecinin iyice dışına doğru iteceği de açıktır. Bu bağlamda, Manisalı'nın tespiti son derece doğrudur: "... gümrük birliği anlaşması Türkiye'yi AB vesayeti altına sokan bir anlaşmadır ve yarın Türkiye ile AB arasında büyük sorun ve çatışmaların doğmasına yol açacaktır. Bugün Türkiye'yi Avrupa Birliği'ne yakınlaştıracağı sanılan anlaşma, aksine ortaya çıkacak sorunlar yüzünden Türkiye'nin AB'den uzaklaşmasına yol açabilecektir."[194]

Gümrük Birliği Antlaşması, Türkiye'nin Avrupa Birliği ile bütünleşme sürecinde ve merkeze doğru kaymasında önemli bir aşama değil, tam tersine, Avrupa Birliği'nden, yani merkezden uzaklaşmasına ve kendisini çevreleştirmesine kaynaklık eden bir aşamadır. Çünkü, Türkiye, söz konusu antlaşmayla "AB'ye egemenliğini devretmiş ama kararlarına katılmıyor. Dolayısıyla AB'nin aldığı kararlara aynen uymak durumunda; katılmadığı kararlar olduğu halde. Bilinçli bir şekilde ülke çevreleştirilmiş oluyor."[195] Aslında, bu tür antlaşmalarla, Türkiye, dış dünyaya, "**midesinden bağımlı**"[196] bir ülke haline getirilmiştir. Avrupa Birliği ve Amerika gibi emperyalist o-

---

[194] MANİSALI, **Türkiye-Avrupa İlişkileri**, s. 33.
[195] KAZGAN, "Türkiye, Bağımlılığını Perçinledi", s. 83.
[196] A.g.m., s. 83.

luşumlarla kurulan ilişkiler, tarımı yıkmıştır. Artık, Türkiye, Amerika'dan buğday ithal eden bir ülke konumuna gelmiş ve temel gıda maddelerini üretemez olmuştur. Bütün bunlar, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne politik bağımlılıkların yanında tam da mideden bağımlı olmasına kaynaklık etmiştir.

Sonuç olarak, Türkiye'yi, düşünmeden gümrük birliğine sokanlar, aslında Cumhuriyet tarihinin en büyük hatalarından birisini yapmışlar ve Türkiye'nin ulusal bağımsızlığına gölge düşürmüşler, ulusal çıkarlarımızı hiçe saymışlar ve ülkemizin ulusal inisiyatifini emperyalist Batı örgütü olan Avrupa Birliği'nin tekeline vermişlerdir. Türkiye'nin Avrupa Birliği'nin çıkarlarına olan bir birliğe (gümrük birliğine) dahil olması, tek taraflı olarak kendisini vesayet altına sokmasının ve sömürgeleştirilmesinin açık bir yoludur. Bütün bu yapılanlar kabul edilecek gibi değildir. Ulusal çıkarlarımızdan ve bağımsızlığımızdan yana tavır takınanların bu sorunsal üstüne düşünmeleri ve "Gümrük Birliği'ne 'Hayır' demeleri" ve gereğini yapmaları, yani Türkiye'nin gümrük birliğinin dışına çıkartılması yönünde çaba sarf etmeleri, tarihsel misyonlarının gereğidir. Kısaca, Avrupa Birliği'nin Türkiye'yi tam üye yapması, günümüz koşulları bakımından mümkün değildir. Kaldı ki, Avrupa Birliği, geleceğin Avrupa Devleti'nde Türkiye'nin adını bile anmıyor.

3.6. Avrupalıda Türk Düşmanlığı ya da Avrupalılarla Türklerin Birlikte Yaşamalarının İmkânsızlığı

Tez 6: *Avrupa, her zaman için Türk ulusundan çekinmiş ve Türkleri düşman olarak algılamıştır. Avrupalının Türk imgesi düşmanlık üzerine şekillenmiştir. Avrupa'nın Türkleri düşman olarak kavraması ekonomi politikalarının yanı sıra düşün adamlarının metinlerine de yansımıştır. Dolayısıyla, Avrupalılar ile Türklerin bir arada, birlikte yaşamaları- kültürel kimlikleri ve yaşama biçimlerinin tezatlığı da göz önünde bulundurulursa- oldukça güçtür.*

Avrupa'da Türkler pek sevilmeyen bir millettir. Avrupalının Türk imgesi, düşmanlık üstüne şekillenmiştir. Türkiye, Avrupa'da bir Avrupai ülke ve devlet olarak görülmez. Avrupalıların gözünde Türkler barbar, Türkiye ise Asyalı bir ülkedir. Avrupa'da Türk ve Türkiye yadırganan ve dışlanan öğelerdir.

Türkler, Avrupa'da çoğu zaman en büyük düşman olarak görülürler. Yakın bir tarihte Alman politikacısı F. Schönhuber, "...Türklerin Viyana'da yenilmesi, Avrupa'nın gelmiş geçmiş en büyük bayramlarından birisidir"[197] demiştir.

Avrupalılar, Türklerden hoşlanmadıklarını ve Türk sözcüğünün Avrupa'da kötü şeyleri çağrıştırdığını gizlemezler. Meselâ, 1989'da Avrupa Parlamentosu'na se-

---

[197] Aktaran; İLHAN, Attilâ; **Hangi Laiklik**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1998, s. 27.

çilen ve aynı yıl TBMM ile Avrupa Parlamentosu arasındaki karşılıklı 18'er milletvekilinden oluşan Karma Parlamento Komisyonu eş başkanlığı yapan ve Türkiye'yi çok yakından tanıyan Marc Galle, bu durumu *Sevilmeyen Ülke Türkiye* başlıklı çalışmasında açıkça dile getirmiştir: "Sözlüklerimiz Türk kimliği ile ilgili olarak olumsuz çağrışımlar yapan, hatta çoğu zaman yanlış tanımlar içeren sözcük ve deyimlerle doludur: İspanyolca ve Fransızcada, işlenmiş bir *'kabahat'*in kolayca üstüne atılacağı el altında bulunan bir suçlu anlamına gelen 'Türk kafası' *'cabeza de turco'*, *'tête de turc'* deyimi vardır. Almancadaki *'türken'*, sahtecilik yapmak anlamına gelir. İngilizcede *'türk'*, aynı zamanda *'gaddar, vahşi, yönetilmesi zor insan'* için kullanılır."[198]

Voltaire, Kant, Rousseau, Hegel, Marx, Engels ve Martin Luther King gibi Avrupa'nın önde gelen düşün adamlarının bazı metinlerinde; Türkler, çoğu kez aşağılanmış; ikinci sınıf insanlar olarak görülmüş; Türklerin barbar, saldırgan, baskıcı ve gaddar oldukları iddia edilmiş ve Türklere karşı düşmanca tavır takınılmıştır. Sözgelimi, Cervantes, ünlü çalışması *Don Quijote*'da Türkleri aşağılamış ve Türklere karşı hıncını ortaya koymuştur. Cervantes'e göre, "...Türkler, güzel ve parlak oğlanlara, dünyanın en tatlı kızından daha çok değer verirler. ... Türkler, iki adamınızı öldüren heriflerdir. ... tayfaların ge-

---

[198] GALLE, Marc; **Sevilmeyen Ülke Türkiye**, Çeviren: K. Türkmen, Bilgi Yayınevi, İstanbul, 1995, s. 11.

ri kalan kısmı Mağrip'li ve Türk'tür, kürek çekmekten başka bir işe yaramazlar."[199]

Arnold Toynbee, 1924 yılında yazdığı *Türkiye ve Avrupa* kitabında; Türkiye ve Türk'ün Batılılarda neyi çağrıştırdığını şöyle dile getirmiştir: "'Türkiye' deyince, biz batılıların aklına ne gelmektedir? Çoğumuz için Türkiye, 'halı, tütün, incir ve lületaşından pipo' demektir. Eğer bir iş adamıysak, Türkiye'yi İngiliz malları için bir pazar olarak görürüz. Her iki durumda da Türkiye ile ilgili düşüncemiz ticarîdir. Fakat hiçbir zaman, ilk düşünce olarak, Türkiye, her yıl İngiltere'nin bir miktar mal gönderdiği ve buna karşılık da bazı egzotik mallar satın aldığı bir yerdir. ... Genellikle İngilizin kafasında Türke takılan sıfat 'konuşmaya lâyık olmayan adam'dır."[200] Yine, İngiltere'nin yaşlı Başbakanı Gladston, 19. yüzyılın sonlarında Türkler için şöyle demiştir: *"İnsanlığın tek insanlık dışı tipi Türklerdir."*[201]

Ahmet Rıza Bey, 1922 yılında Paris'te yayımlanan *Batı'nın Doğu Politikasının Ahlâken İflası* yapıtında; "Bir Asya ülkesi olduğu için! Evet, Avrupa'nın büyük hıristiyan devletlerinin Türkiye'yi Avrupa kıtasından atmak niyet ve çabaları apaçık ortadadır,"[202] demiştir. Av-

---

[199] CERVANTES, Miguel de; **Don Quijote, İkinci Cilt**, Çeviren: B. Onaran, Sosyal Yayınlar- Bilge Pazarlama, İstanbul, 1982, s. 524-525.

[200] TOYNBEE, **Türkiye ve Avrupa**, s. 11-12.

[201] Aktaran; AYDOĞAN, **Yeni Dünya Düzeni Kemalizm ve Türkiye-20 Yüzyılın Sorgulanması 2**, s. 842.

[202] AHMED RIZA BEY; **Batı'nın Doğu Politikasının Ahlâken İflası**, Çeviren: Z. Ebûzziya, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1988, s. 29.

rupalıların gözünde Türkler çok olumsuz imaja sahiptirler. Avrupalının nazarında, "'Türk' dâimâ kurbanlarının kanına bulanmış bir barbardır. Şu halde kızıla boyanmış hilâli, bayraklarını sallayarak Hıristiyanlara zulmeden bir mutaassıbdır. Avrupa'nın başına gelen bütün felâketlerin müsebbibi, kötü bir insandır. Kinle yoğurulmuş olduğundan o sadece kin uyandırır. Onun imhâsı dünyanın selâmete ermesi demektir."[203] Ahmet Rıza Bey, anılan çalışmasında; Avrupa'nın Türklere bakışını ortaya koyarken aslında bir gerçeğin altını çizmiştir. Batılılar, geçmişte olduğu gibi günümüzde de Türkleri ikinci sınıf/aşağı insanlar olarak görmüş ve onları kendi denetimleri altına almak istemişlerdir. Çünkü, Avrupalılara göre, "Türkler vahşidir veya ikinci derece bir ırka mensuptur, etnik kusurları yüzünden Avrupa'nın boyunduruğu altında yaşamalıdırlar."[204]

Kısaca, Avrupa insanı Türk insanından pek hoşlanmıyor. Türklerin yurdu olan Türkiye'de Avrupa'da sevilen bir ülke değildir.

Türk imgesi sadece Avrupalılarda değil, zaman zaman ülkemizde de olumsuz olarak karşımıza çıkar. Ziya Gökalp'in *Türkleşmek İslamlaşmak Muasırlaşmak* kitabında aktardığına göre, devlet adamı ve edebiyatçı Ahmet Vefik Paşa, Türklerle ilgili şehirlilerin (Osmanlı döneminde İstanbul'da yaşayanlar) söyledikleri aşağılayıcı sözleri şöyle sıralamıştır:

---

[203] **A.g.e.**, s. 35-36.

[204] **A.g.e.**, s. 60.

"Türk, atına binince bey oldum sanır.

Türk olana şehir içi zindan olur.

Türk pohpohu, Acem pehpehi sever.

Türk işi ödünçtür.

Türk danişment (bilgili) olur, adam olmaz.

Türk ne bilir bayramı, lâk-lâk içer ayranı.

Türk ve Tosun çünkü doğdu anadan, öğüt aldı eşek ile danadan.

Türkün aklı sonradan gelir.

Türk derneği olmaz.

Türk'e beylik vermişler iptida (önce) babasını öldürmüş."[205]

Ozankaya'nın *"Türk Devrimi üzerine bildiğimiz ilk toplum bilimsel nitelikli değerlendirme"*[206] dediği Celal Nuri'nin *Türk Devrimi* yapıtında; Osmanlı Devleti içinde *Türk* sözcüğünün olumsuz algılandığı ve bu sözcüğün ancak Cumhuriyet ile birlikte öne çıktığı dile getirilmiştir. Celal Nuri'ye göre, "'Türk' ve 'Türkiye' sözcükleri, Osmanlılığın baskısı sonucu belirginleşememiş, ancak Türk Devrimi ile resmilik kazanmıştı. Ondan önce Türk'ün Osmanlı topluluğu ya da resmi ulusluğu içinde etnografik bir sayısal öğe olduğunu görüyoruz: Rum, Arap, Kürt, Arnavut, Ermeni gibi. Dahası, Türk bundan daha da aşağı bir ko-

---

[205] GÖKALP, **Türkleşmek İslamlaşmak Muasırlaşmak**, s. 36.

[206] OZANKAYA, Özer; "Sunuş", CELAL NURİ; **Türk Devrimi-İnsanlık Tarihinde Türk Devriminin Yeri-**, Günümüz Yazı ve Diline Çeviren: Ö. Ozankaya, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2002, s. IX.

numda kaldı: Nüfus sayımı kâğıtlarında Rum, Ermeni diye kayıtlar bulunabilirdi, ama Türk diye bir nitelemenin eklenmesi hep savsaklanmıştır."[207]

Aynı zihniyet bugün de sürüyor ve Avrupa Birliği hayranı kimi aydınlarımız Avrupa'yı ve Avrupalıları överken Türkleri aşağılamaya kalkışıyor. Sözgelimi, Emre Gönen, Avrupa Birliği ilişkilerimizde konuşmayı ve Avrupalıya nasıl davranılacağını bilmediğimizi iddia ediyor ve anlayışlarımızı değiştirmemiz gerektiğini ileri sürüyor. Bunun için de Emre Gönen, Türkiye'ye çağ atlatan(!) Turgut Özal ile birlikte değişen ekonomik anlayışın politik ve düşünsel alanda da gerçekleşmesine dikkat çekiyor. "*Türkiye'ye çağ atlatan*(!)" mantığın savunuculuğunu üstlenen Gönen, bu konuda akıl verirken Avrupa'nın üstünlüklerine dikkat çekiyor, Avrupalıyı yüceltiyor, Türkleri küçümsüyor ve Özal'ın *icraatın içinden* programında konuştuğu ağzı kullanıyor: "... bir otuz yıl önce (1970'ler) Avrupa'ya gidecekleri ailecek uğurlardık Yeşilköy Havalimanı'ndan. Yolda giderken Ömür Lokantası'nda durulur, tavuk yenir, ayran içilirdi. Avrupa'dan gelecekleri de gene sülalecek Yeşilköy Havalimanı'na giderek karşılardık. O kadar önemli bir şeydi. Zaten Avrupa'ya gidecek para falan da yoktu. İşte iki yılda bir iki yüz dolar alınabilirdi. Onu alan da sevinçle Avrupa'ya gider, bir iki sene boyunca da neler gördüğünü, klozetlerde hani suyun sabunla akması için takılan ufak şeyler vardır, onlar dahil, 'yahu bak Avrupa'da neler yapıyorlar' diye anlatırdı. Bu Sultan Abdülhamit zamanı değil. Türkiye'de mal

---

[207] CELAL NURİ; **Türk Devrimi-İnsanlık Tarihinde Türk Devriminin Yeri**, s. 7.

üretemezdik, gördüğümüz mallara da hayranlıkla bakardık, 'aman Tanrım neler olabiliyormuş dünyada' diye. Evet, ekonomik altyapıyı değiştirmek fevkalade zordur. Ama yapabilirsiniz, nitekim yaptık da. 24 Ocak kararları Türk ekonomisinin doğasını tamamen değiştirdi. Mecburiyetten oldu belki, ama değişti. Değişmesi zor olan, anlayıştır. O değişmiyor, katiyen değişmiyor. Bugün özelleştirme tartışmalarına bakınız, neredeyse 1970'lerde konuştuğumuz jargonla aynı şeyleri tartışıyoruz. Avrupa Birliği ile ilişkilerimiz geciktikçe bu konudaki aymazlığımız da derinleşiyor. Bilmiyoruz nasıl konuşulacağını. Bakınız son Nice zirvesinde Türkiye hiçbir zaman olmadığı bir pozisyonda bu zirveye dahil oldu. Türkiye daha önce öğle yemeklerine davet edilirdi, o da edilirse. Biz bütün zirvede olanı biteni tanıdık komisyon yetkililerinden, kendimize yakın hissettiğimiz ülke temsilcilerinden veya gazetecilerden öğrenmeye çalışırdık. Bu sefer sayın başbakan diğer on üç ülke ile fiilen organik bir bütün içinde bu zirveye katıldı, konuşmalar, toplantılar yaptı. Herhalde Avrupa Birliği'nin tarihinde gerçekleşen en garip devlet ve hükümet başkanları zirvesi buydu. Bitmedi, çünkü bitiremediler. Fevkalade ciddiydi gündemleri. Toplantı uzatıldı. Ancak başbakanımız konuşmasını yaptı ve ertesi gün döndü. Hatta konuşma yaptığı günün akşamı, yanılmıyorsam. Daimi temsilcimiz de bir sonraki gün döndü. Oysa zirve dört gün daha devam etti."[208]

---

[208] TÜRKİYE'DE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI SEMPOZYUMU- VIII: *TÜRKİYE-AB BÜTÜNLEŞMESİNDE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ ROLÜ*, 15-16 Aralık 2000, **AVRUPA BİRLİĞİ DEVLET VE STK'LAR** (iç.), Yayına Hazırlayan: A.

Aydınlarımızın önemli bir kısmında, özellikle Batıcı cenahta yer alanlarda, Türkiye'yi ve Türk insanını Batı karşısında küçük görme hastalığı vardır. Kendi toplumuna yabancılaşan Batıcı Türk aydını, Batı'yı üstün görüp kendi insanını aşağılamış ve hatta *bizden adam olmaz* anlayışını esas almıştır. Türkiye'nin ve Türk insanının Avrupa ve Amerika olmadan hiçbir şey yapamayacağı anlayışı, Ulusal Kurtuluş Savaşı'nda Atatürk'ün karşısında yer alanlar tarafından da savunuluyordu. Ulusal Kurtuluş Savaşı yıllarında emperyalist Batı safında yer alanlar, *"biz adam değiliz ve olamayız. Avrupalılar bizi idare ve adam etsin,"* anlayışındaydılar.

Oysa, Anadolu halkı, dünyanın en bilinçli ve onurlu halklarındandır. Türk insanının seviyesizliğinden söz edenler, aslında kendi seviyesizliklerini ortaya koymaktadırlar. Bilinmelidir ki, Türk halkı, Avrupalı halklardan daha bilinçli bir halktır. Bu bağlamda, Atatürk devrimlerinin en önemli teorisyenlerinden Mahmut Esat Bozkurt, *Atatürk İhtilali* yapıtında; Erzurum Kongresi sırasında Anadolu halkının sergilediği tutumun, Fransız Devrimi'nde Fransız halkının tavrından daha önemli ve bilinçli olduğunu söylemesi son derecede doğrudur: "Fransa'da, ihtilal patlak verdiği gün cumhuriyetten bahis bile yoktu. Böyle bir kelimeyı bilen yok gibiydi. Louis XVI adına madalyalar basıldı. Ve üzerlerine 'Kurtarıcı Kral' diye yazıldı. ... Versay sarayına giden halk kraldan ekmek istedi. 'Ekmek ver ve başımızda kal iyi Kral, iyi Kraliçe!' diye bağırdı. Bizde nasıl oldu? Erzurum Kongresi sıralarında,

---

Anadol, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul, 2001, s. 121-122.

bir gün, Atatürk, Erzurum Millet bahçesinde gezinirken, millet, etrafını almaya başladı. Atatürk'ün yüzüne bakan halk, bir ağızdan bağırdı. 'Yaşasın Cumhuriyet!' ... Düşünelim bir kere, bunu bağıran kimdi? Türk halkı... hem de öz Türk halkı. Bu halk, arkası gelmeyen savaşlarda bunalmış, sırtında yırtık gömleğiyle, ayağında yarım çarığıyla, yeni kurtuluş savaşlarına girmek üzere bulunan bir halktı. Açtı, çıplaktı. Fakat açım, çıplağım! diye bağırmadı, ekmek dilenmedi. Fransız ihtilaliyle son Türk ihtilalinin başlangıcı arasında fark, psikolojik fark bu kadar büyüktür. Fransız ihtilali ekmekle başladı. Fransız Cumhuriyeti de bunun verimi oldu. *Türk ihtilali ve Türk Cumhuriyeti baylık davanın verimidir. Türk önce ekmeği değil, baylığı istedi ve aldı."*[209] Demek ki, Türkiye'de milletin geriliğinden dem vuranlar, kendi seviyelerini de açığa vurmuş oluyorlar. Türk milleti, asla ve asla oldubittileri benimsemez ve bilinçlidir. **Türk halkı, Ulusal Kurtuluş Savaşı döneminde Fransız Devrimi'ni yapan halktan daha bilinçli bir halktır. Artık, dünyaya bunu anlatmak gerekir. Bu bağlamda, dünya tarihinin en önemli ve en bilinçli halk hareketi olarak Ulusal Kurtuluş Savaşı'nın belleklere kazılması şarttır.** Unutmayalım ki, ünlü filozof F. Nietzsche, *sürü toplumu/sürüleşme* ifadelerini Batı toplumları için kullanmıştı.

Öyleyse, Türk toplumunun reformlar yapması, demokratikleşmesi, değişmesi, gelişmesi ve ilerlemesi için Avrupa Birliği'nden nasihat almasına ve Amerikalılara danışmasına gerek yoktur. Avrupa Birliği ve Amerika'dan *adam olmak* adına dersler alanlar, Erzurum Kong-

---

[209] BOZKURT, **Atatürk İhtilali**, s. 153-154.

resi sırasında halkın gösterdiği tavırları dikkatli okusunlar ve genel olarak Türk tarihine yönelsinler yeter. Biz zaten *adam* gibi *adamız, adam olmaya* birilerinin gereksinimi varsa o da Batılılar ile onların yerli işbirlikçileridir.

Atatürk'ten sonra Türk toplumunun kendi başına hiçbir şey yapamayacağını ileri sürenler, kendilerini uşak mertebesine indirenler, insan olmak ve insani yaşam sürdürmek için tek çare olarak Avrupa Birliği ve Amerika'yı görenler, Atatürk'ün şu cümlesini belleklerine yerleştirirlerse çoğu toplumsal sorunsalımız çözülecek ve kendi kendimize insanca yaşayabileceğimiz anlaşılabilecektir: "Benim kanaatim o idi ki ve o oldu ki, dünyada 'İnsan' diye yaşamak isteyenler, insan olmak niteliklerini ve güçlerini kendilerinde görmelidirler. Bu uğurda her türlü özveriye razı olmalıdırlar. Yoksa hiç bir uygar millet, onları kendi sırasında ve çizgisinde görmek istemez!..."[210]

Avrupa Birliği, Türk toplumunu neden kendi bünyesine ve birliğine katmak istemiyor? sorusu üzerine neredeyse söz söylemeyen kalmadı. Türkiye'nin Avrupa Birliği ile bütünleşmesi sürecinde yaşanan problemler, Avrupa'yı tanımadığımıza bağlandı. Son yıllarda entellektüellerimizin bir kısmı, tuhaf bir biçimde, Avrupa Birliği'ne giremeyişimizin nedeni olarak Avrupa'yı tanıyamamamızı gösteriyorlar. Bu entellektüeller sanki biz Avrupa'yı tanımıyormuşuz gibi bir de kalkıp Avrupa'yı yeniden tanımamız için Batı'nın Doğu'yu sömürgeleştirmesinin yolu olan *Oryantalizme* karşılık Avrupa'yı her yönüyle tanımayı amaç edinen *"Occidentalism"* (Oksidentalizm) an-

---

[210] ATATÜRK, **"Nutuk Öncesi" Atatürk Konuşuyor**, s. 92.

layışını önermeye başladılar. Bu öneriyi yapanlardan Oğuz Adanır, "*Occidentalisme*!" başlıklı makalesinde şöyle demektedir: "Türkiye bu işi (Avrupa Birliği) ciddiye alıp sıkı tutuyor ...ancak toplumsal düzeyde Türkiyeliler, Avrupalılar'ı (genel olarak) kesinlikle tanımıyorlar! İşte bu yüzden *Occidentaliste* araştırmalar merkezinin kurulması ve Avrupalıları derinlemesine araştırıp Türkiye toplumuna tanıtması ve doğal olarak bu arada kendilerinin ciddiye alınıp alınmayacakları konusunda öneriler getirmesi gerekmektedir. ...Türkiye, Avrupa ülkelerinin kültürlerini, zihniyet(ler)ini, toplumsal yapılarını yakından ve derinlemesine tanımak istiyorsa (ki bu olgu Avrupa Birliği'ne girişin ön koşuludur) Oksidantalist araştırmalar yaptırması kaçınılmazdır. ...Bir Oksidantalist Araştırmalar Merkezi kurulması örneğin, TÜSİAD'ın görevi olmalıdır."[211] Adanır, burada şimdiye değin bizim Avrupa'yı tanımadığımızı iddia ediyor ve sanki TÜSİAD'ın Avrupa Birliği ya da küreselleşme ideolojisini Türkiye'ye tanıtmaktan ve Türk toplumunu onlara göre yapılandırmaktan farklı bir işlevi varmış gibi, Avrupa'yı araştırma ve tanıma işini yine TÜSİAD'a havale ediyor. Acaba düşün adamlarımız biraz da Türk toplumunu tanımanın yolunu araştırsalar daha iyi olmaz mı? Gelin hep birlikte Kemal Tahir'e kulak verelim: "Çok az şey biliyorduk. Memleketi bilmiyorduk, halkı bilmiyorduk çünkü tarihimizi bilmiyorduk dersem, neden çok az şey bildiğimizi yete-

---

[211] ADANIR, Oğuz; "*Occidentalisme*!", **Doğu Batı** (iç.), Sayı: 14, Şubat, Mart, Nisan 2001, s. 98-99.

rince anlatmış olurum."[212] Bu bağlamda, Atatürk'ün ülke içindeki kısır politik çekişmelere kaynaklık eden ve topluma yararı bulunmayan tartışmaları yaratan politikacılarımız ve entellektüellerimiz için yaptığı, "Neden Anadolu'ya gelip uğraşmazlar? Neden milletle doğrudan doğruya temasta bulunmazlar? Memleketi gezmeli, milleti tanımalı. Eksiği nedir görüp göstermeli. Milleti sevmek böyle olur. Yoksa lâfla muhabbet fayda vermez"[213], biçimindeki tespit, günümüz entellektüelini ve politikacı profilini ne kadar iyi anlatıyor değil mi?

Avrupa'yı tanımak ve bilmek için Oksidantalist Araştırmalar Merkezi kurulmasına gerek yok ki, zaten bilim adamlarımız şimdiye değin başka bir şey yapmadılar ki. En basitinden Türkiye'de üniversitelerde Avrupa öğretilmiyor mu? Sözgelimi, felsefe ya da sosyoloji tarihinde biz Avrupalı sosyal teorisyenleri; Descartes'ı, Marx'ı, Hegel'i, Comte'u, Nietzsche'yi, Weber'i, Heidegger'i, Derrida'yı, Foucault'u, Habermas'ı ya da Baudrillard'ı öğrenirken, ağırlıklı olarak, Avrupa'yı değil de neyi öğreniyoruz? Meslekten olduğu için örnek veriyorum çoğu Sosyoloji Bölümü'nde okuyan gençlerimiz bazı Türk sosyologlarının adını duymadan mezun olurlarken Durkheim, Comte ya da Weber'i neredeyse duymadıkları ders yoktur. Hâlâ, Hukuk Fakültelerinde "Roma Hukuku" dersi okutan ender ülkelerden biri değil miyiz? Tabii ki, Roma'nın da Avrupa ile ilişkisini hemen hatırlatalım(!) Ya da Batı'ya damgasını vuran ve hatta Ba-

---

[212] TAHİR, Kemal; **Notlar/Roman Notları 3**, Bağlam Yayınları, İstanbul, 1991, s. 11.

[213] ATATÜRK, **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri III (1918-1937)**, s. 15.

tı'nın *kapitalist modernlik* olarak adlandırılmasına kaynaklık eden kapitalizminin ve onun kültürünün (kitle kültürü, popüler kültür ya da Frankfurt Okulu üyelerinin "kültür endüstrisi" dedikleri şeyin) dışında olmadığımızı yeniden anımsayalım.

Aslında, Avrupa'yı anlamak için Frantz Fanon'u okumak yeterlidir. Jean Paul Sartre'ın, "Avrupalılar! Bu kitabı açmalı ve içine girmelisiniz"[214] diye tanıttığı *Yeryüzünün Lanetlileri* kitabında Fanon, Avrupa'yı bakın nasıl görüyor: "Asırlardan beri, Avrupa kendisi dışında kalan insanların gelişmelerini durdurmakta, onları köleleştirmekte; asırlardan beri *'düşünce serüveni'* peşin hükümlülüğü ile insanlığı boğmaktadır."[215]

Herodotos'dan bu yana Batı, kendisini en üstün, Batı-dışı mazlum toplumları, barbar/ilkel/azgelişmiş olarak görmüştür. Herodotos, Yunanlıların ve Barbar'ların savaşma nedenlerinin unutulmaması için *Herodot Tarihi* kitabını yazmıştır.[216] Herodotos'un *Yunanlılar* dediği *Batı*, *Barbarlar* dediği ise Batı-dışı mazlum toplumlar, yani *Doğu*'dur.

Batı'nın Doğu'yu küçümsemesini anlamak ya da Batı'yı/Avrupa'yı tanımak için Herodotos'a kadar geri gitmeye gerek yoktur. Bunun için, 20. yüzyılın tanınan düşün adamlarından Elias'ın *Uygarlık Süreci* yapıtına göz

---

[214] SARTRE, Jean Paul; "Önsöz", FANON, Frantz; **Yeryüzünün Lanetlileri** (iç.), Çeviren: B. Doktor, Birleşik Yayıncılık, İstanbul, Tarihsiz, s. 24.

[215] FANON, **Yeryüzünün Lanetlileri**, s. 259.

[216] HERODOTOS, **Herodot Tarihi**, Çeviren: M. Ökmen, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1973, s. 21.

atmamız yeterli olacaktır: "Bu kavram (uygarlık) Batılı özbilinci ifade etmek için kullanılır. ...Bu kavram, Batılı toplumların son iki ya da üç yüzyıl boyunca daha önceki toplumlardan ya da o günkü daha 'ilkel' toplumlardan farklı olarak sahip olduğuna inandığı şeyleri anlatmak için kullanılır. Batılı toplumlar bu kavramla kendilerine ait özellikleri ve övündükleri şeyleri ifade etmeye çalışırlar: Örneğin, *kendi* teknik gelişmişlik düzeylerini; *kendi* davranış biçimlerini, *kendi* bilimsel bilgi düzeylerini ya da *kendi* dünya görüşlerini ve başka birçok şeyi..."[217]

Kısaca, **Avrupa ve Amerika'yı tanıdığımız kadar Türk toplumunu ve kendimizi tanımıyoruz.** Gerçekten, Avrupa'yı ve Avrupalıyı gayet iyi tanıyoruz. **Avrupalı bizim nazarımızda, kendini üstün gören; kendi ırkı dışındaki insanları aşağılayan; Batı dışındaki bütün insanları kendi köleleri olarak gören; sömürgeci ve emperyalist söylemleri savunan; saldırgan, egoist, çıkarcı, faydacı, ukala ve benmerkezci bir kişiliğe sahip olan ve çoğu insani özelliklerini yitirmiş bir tiptir.** Fanon, *Yeryüzünün Lanetlileri* kitabında, Avrupalıya ilişkin bizim tamamen katıldığımız ne kadar güzel ve doğru bir değerlendirme yapmıştır: "Ne zaman Avrupa stilinde ve Avrupa tekniği içinde bir adam aradımsa insanın olumsuz yönlerini buldum karşımda."[218]

Bütün bunlarla birlikte, Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerinde göz ardı edilen önemli bir husus vardır: Artık,

---

[217] ELIAS, Norbert; **Uygarlık Süreci, Cilt:1,** Çeviren: E. Ateşman, İletişim Yayınları, İstanbul, 2000, s. 73-74.

[218] FANON, **Yeryüzünün Lanetlileri,** s. 260.

Avrupa Birliği'ne mensup insanlar, yani Avrupalılar, Türkler ile birlikte yaşamak istemiyor.

Bu bağlamda, **Avrupa Birliği'nin Türkiye'yi tam üye yapmaması sadece yöneticilerinin verdiği bir karar olarak değerlendirilmemelidir. Çünkü, Avrupa Birliği üyesi devletlerin yurttaşları da Türklerle birlikte yaşamak istemiyor. Eş deyişle, Avrupalının Türklere olumsuz bakışını sadece yöneticilerinde ve bürokratlarında değil, ortalama insanında görmek mümkündür. Bu manzaranın temel dayanağını, Avrupalı insanın *Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üye olmasını ister misiniz?* sorusuna verdiği olumsuz karşılıkta bulmak olanaklıdır.**

Avrupa Birliği, 2004 yılında genişlemeden, yani üye sayısı 25'e çıkmadan evvel, birliğe dahil 15 ülkede yapılan kamuoyu araştırmalarında birliğe aday ülkeler arasında en az istenen ülke, Türkiye'dir. "Norveç'i isteyenler %70, İsveç'i %69, Malta'yı %50, Kıbrıs'ı %44 (Kuzey Kıbrıs ile birlikte), Türkiye en az istenen ülke (13'üncü) %30."[219]

Artık, şunun farkına varmak zamanı geldi: Avrupalı insan Türk insanı ile yaşamak istemiyor. Almanya'da ya da başka Avrupa devletlerinde yurttaşlarımıza yönelik olumsuz tavırlar ve tutumlar, bu durumun en somut işaretleri değil midir? Yaklaşık olarak 3 milyon insanımıza tahammül edemeyen Avrupa'nın nasıl olur da 70 milyon insanımıza olumlu bakmasını ve kendi iç bünyesine katmasını bekleyebiliriz? Avrupa insanı Türkiye'ye olumsuz bakmaktadır. Orhan Gencebay'ın arabesk bir şarkısında dile getirdiği gibi:

[219] İLHAN, **Avrupa Birliği'ne Neden Hayır 2**, s. 28.

dile getirdiği gibi: *Vazgeç gönlüm sen bu aşktan, sana kıymet veren mi var?* Artık, Avrupa sevdamızdan vazgeçelim, Avrupa Birliği dışında kendimize seçenekler arayalım ve Avrupalının peşinden fazla koşup ona iltifat ederek kendimizi küçültmeyelim.

Gelin hep birlikte Atatürk'ün 1926 yılında söylediği şu sözlere kulak verelim: "Büyüklük odur ki hiç kimseye iltifat etmeyeceksin, hiç kimseyi aldatmayacaksın, memleket için hakiki mefkûre ne ise onu görecek, o hedefe yürüyeceksin. Herkes senin aleyhinde bulunacaktır, herkes seni yolundan çevirmeğe çalışacaktır, işte sen bunda mukavemetsûz olacaksın, önüne namütenahi manialar yığacaklardır. Kendini büyük değil, küçük, zayıf, vasıtasız, hiç telakki ederek, kimseden yardım gelmeyeceğine kani olan bu maniaları aşacaksın, ondan sonra sana, 'Bu yüksek' derlerse bunu diyenlere de güleceksin."[220]

Sonuç olarak, Avrupalılar Türkleri sevmiyorlar ve hatta Türklerden nefret ediyorlar. Avrupalının imgesinde Türk, genellikle, ikinci sınıf, barbar ve baskıcı olarak yer edinmiştir. Ayrıca, Türkiye, Avrupa'da pek sevilen bir ülke de değildir. Bütün bunlar gösteriyor ki; Türklerle Avrupalıların birlikte, yani Avrupa Birliği çatısı altında yaşamaları imkânsızdır. En basitinden Avrupalı ile Türk'ün yaşama biçimleri, kültürel kodları, gelenekleri, inanç sistemleri, dünyaya bakış biçimleri, alışkanlıkları, hobileri, eğlenceleri, yaşamdan beklentileri, kişilik yapıla-

---

[220] KÖKÜTÜRK, Yalın İstenç; **Atatürk'ü Anlamak-Vecizeler Yayınlanmamış Telgraflar Hatıra Defterlerine Yazdıkları**, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul, 1999, s. 34-35.

rı, aile biçimleri vb. birbirlerinden tamamen farklı olduğu için birlikte yaşamaları çok güçtür. Üstelik, Avrupalının gözünde Türklerin sürekli *düşman* olarak görülmesi, ikisinin bir arada ve birlikte yaşamalarını daha da zorlaştırmaktadır.

3.7. Avrupa Birliği'nin Türkiye'yi Tam Üye Yapmasının İmkânsızlığı

Tez 7: *Avrupa Birliği, her şeyden önce, bir Hıristiyan birlikteliğidir. Türkiye ile Avrupa Birliği arasında temelde bir kültürel farklılık mevcuttur. Eş deyişle, Türkiye'nin kültürel dokusu ve yapısı Avrupalınınkinden farklıdır. Türkiye, Doğulu bir ülkedir ve Doğu uygarlığına tabiidir, yani kimliği Asyalıdır. Avrupa Birliği ise, Batılıdır ve Batı uygarlığının en temel temsilcisidir. Avrupa Birliği'nin, çok yakın bir tarihte yüz milyona ulaşması beklenen Müslüman bir nüfusu bünyesine katması zordur.*

Avrupa Birliği'nin Türkiye'yi kendi bünyesine katmamasının nedenleri arasında kültürel kimliğinin farklılığının yanı sıra ekonomik ve politik faktörler de önemli yer tutar. Zaten, Avrupa Birliği'nden, Gümrük Birliği Antlaşması ile ekonomik yönden tam bir denetim uyguladığı ve sömürdüğü Türk ekonomisini bünyesine katması ve sorunlarına çözüm üretmesi de beklenmemelidir. Türkiye'nin fazla bir nüfusa sahip olması, nüfusunun sürekli artıyor olması, özellikle genç nüfusunun işsiz oluşu ve fazlalığı, Avrupa Birliği'nin yönetsel ve ekonomik yapısı için olumsuzluk taşımaktadır.

Avrupa Birliği'nin Türkiye'yi tam üye yapmayacağının nedenlerini Manisalı şu şekilde belirtmiştir:[221]

1) Nüfusu hızla artan Türkiye'nin, nüfus oranına göre politik, hukuksal ve ekonomik temsilin bulunduğu Avrupa Birliği piramidinde en üst konuma çıkacağından tam üye olarak kabul edilmesi güçtür. Avrupa Parlamentosu'nda ve komisyonda tam üyeler nüfuslarına göre temsil edildiğinden Türkiye'nin, Avrupa Birliği çatısı içinde en önemli konumdaki ülke olacağından dolayı tam üyeliği olanaksızdır. Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne alınması, Avrupa Birliği'nin bütün politik dengelerini alt üst etmesi anlamına gelir. Avrupa Birliği, geleceğin Avrupa Devleti'nde Türkiye'yi, yöneten büyük devletlerden birisi olarak benimsemesi mümkün olmadığından onu tam üye yapmak istemiyor.

2) Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyeliği, Türk işgücünün serbest dolaşımına yol açacaktır. Bu durumda Avrupa'nın ekonomik dengeleri bozulacaktır. Türk işgücünün Avrupa Birliği içinde serbestçe dolaşması, Avrupa Birliği bakımından hayal bile edilemez. Çünkü, Türk insanının Avrupa içinde serbest dolaşımının olanaklı hale gelmesi, Avrupalı tarafından Avrupa Birliği'nin Türkiye tarafından işgali olarak algılanıyor ve değerlendiriliyor. Günümüzde Avrupa'daki Türkleri geri gönderme peşinde olan Avrupa Birliği'nin işgücünün serbest dolaşımı nedeniyle Türkiye'nin tam üyeliğini kabul etmesi olanaklı değildir.

---

[221] MANİSALI, **Türkiye-Avrupa İlişkileri**, s. 27, 52-53, 60-61, 70, 83-84, 107, 121.

3) Ekonomik yönden Avrupa Birliği'nden geri olan -ve böyle devam ederse hep geride bulunacak olan- Türk ekonomisine, tam üye olması durumunda yapılacak sürekli mali yardım ve ortaya çıkacak mali problemleri/yükleri, Avrupa Birliği'nin kabullenmesi olanaksızdır. Tam üyelik durumunda Avrupa Birliği'nin Türkiye'ye gelişme düzeyi ve nüfusa göre yapması zorunlu olan mali yardım, Avrupa Birliği'ni sarsacak kadar büyüktür. Sözgelimi, İspanya 1987-1994 yılları arasında Avrupa Birliği'nden toplam 48 milyar dolar yardım aldı. Türkiye'ye yapılması gereken mali yardım ise bunun çok üzerindedir. Avrupa Birliği'nin Türkiye'nin tam üyeliği durumunda Türkiye'ye yaklaşık olarak 100 milyar dolar yardım yapması gerekir. Türkiye'ye 6 Mart 1995'te imzalanan Gümrük Birliği Antlaşması'nda belirtilen 400-500 milyon doları vermek istemeyen Avrupa Birliği, Türkiye'yi tam üye yaparak niçin bu kadar büyük mali fedakârlığa katlansın? Avrupa Birliği, salt bu mali yükü üstlenmemek için Türkiye'yi tam üye yapmaz. Çünkü, Avrupa Birliği'nin, kendi vergi ödeyenlerine, böyle bir yükü kabul ettirmesi mümkün değildir.

4) Türkiye'nin kültürel kimliğinin farklı olması, Avrupa Birliği'nin kabullenmesi güç konuların başında yer alıyor. Avrupa Birliği, Türkiye'yi Avrupa kültürünün dışında görmektedir. Avrupa Birliği, asla geleceğin Avrupa Devleti'nde Türkiye ile ortak politik, toplumsal ve ekonomik çatıyı paylaşmak istemez. Kültürel kimlik konusunda içsel problemleri de olan Avrupa Birliği'nin, kalabalık bir Müslüman nüfus kitlesini bünyesinde barındırması zordur.

5) Türkiye, Avrupa Birliği'ne oranla ekonomik, politik ve toplumsal sorunları olan bir ülkedir. Türkiye'nin tam üyeliği durumunda mevcut sorunları, Avrupa Birliği'ne taşınmış olacaktır. Türkiye'nin içsel sorunlarının Avrupa Birliği'ne taşınması, Avrupa Birliği'ne tam üye olan devletleri korkutmaktadır. Özellikle, Türkiye'nin Müslüman bir ülke oluşu, Avrupa Birliği'ni tedirgin etmektedir. Avrupalıda, Türkiye için "Yanımızda olsun, ama içimize alamayız" görüşü egemendir.

Genel olarak, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyeliğini engelleyen etmenlerin başında nüfusunun fazlalığı, yoksul oluşu ve ekonomik yapısının zayıflığı/geriliği gösteriliyor.[222] Yine, 1989 yılı Aralık ayı başlarında Avrupa Ajansı'na sızdırılan Avrupa Komisyonu'nun bir iç Çalışma Notu'nda; Türkiye'nin açıkça Avrupa Birliği'ne alınmayacağı yazılmaktaydı. Bu belge[223], Türkiye'nin büyük bir kurumsal, politik ve mali külfet getireceğinden, Avrupa Birliği'nin tek pazara, ekonomik ve politik birliğe doğru gelişimini engelleyeceğinden ve ciddi bir biçimde Avrupa Birliği'nin karar oluşturma sürecini karmaşık hale getirip yavaşlatacağından dolayı birliğe dahil edilmesinin mümkün olamayacağını bildirmekteydi.

---

[222] CORNELL, Erik; **Türkiye Avrupa'nın Eşiğinde,** Çeviren: G. Ergün, Cem Yayınevi, İstanbul, 1998, s. 184.

[223] UĞUR, Mehmet; "Türkiye'nin Üyeliği Yerine Gümrük Birliği mi? AB-Türkiye İlişkileri Üzerine Bir Başka Yorum", **Türkiye Avrupa'nın Neresinde? Gümrük Birliği Anlaşması'nın Düşündürdükleri** (iç.), Yayına Hazırlayan: B. Gökay, Çeviren: S. Paydak, Ayraç Yayınevi, Ankara, 1997, s. 35.

Ekonomik faktörlerin yanı sıra, özellikle, Türkiye'nin Müslüman kimliği de onun Avrupa Birliği'ne dahil olmayacağının en önemli işaretidir. Aslında, Avrupa Birliği bu niyetini 1990'ların başındaki Balkanlardaki yeniden yapılanma ya da "Müslümanları temizleme" (etnik temizlik) hareketinde açığa vurmuştu. Bu bağlamda, Manisalı'nın saptaması oldukça aydınlatıcıdır: "Bosna-Hersek'te olup bitenlere B.Avrupa'nın ve AB'nin yaklaşımı, Türkiye'nin üyeliğine bakış açısı hakkında bir fikir vermek için yeterlidir sanırız. Balkanlar ve Orta-Avrupa arasındaki bölgede bir Müslüman ülkenin (Bosna-Hersek) varlığını içine sindirmeyen bir anlayış ve yaklaşım, nasıl olur da, 66 milyonluk koskoca Türkiye'yi AB'nin tam üyesi yapıp, üst karar mekanizmalarında söz sahibi yapabilir."[224]

Günümüzde Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerinde; dünyada radikal İslamcı hareketlerin yaygınlaşması ya da Avrupalıda -Hıristiyanlığın Avrupa toplumlarında etkisini arttırmasının da etkisiyle- **11 Eylül Saldırısının** arkasında İslam faktörünün olduğu yönünde bir anlayışın yaygınlaşması, Müslümanlığa ve Müslüman bir toplum olarak Türkiye'ye bakış açılarında önemli değişmelerin olmasına kaynaklık etmiştir. İslam faktörü yüzünden Türkiye'nin Avrupa dışında (çevrede) kalması eğilimi öne çıkmıştır. O halde, Batı'da bir Müslüman ve Asyalı kimliği ile bilinen Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne girmesi oldukça zordur.

---

[224] MANİSALI, **Türkiye-Avrupa İlişkilerinde "Sessiz Darbe"**, s. 37.

L'Avvanire gazetesinde 3 Ocak 2000 günü yer alan bir yazıda; Avrupa Birliği'nin Hıristiyanlık temelinde bir birliktelik olduğu ve bunun da Müslüman dünyaya karşı olarak inşa edildiğinin altı çizilerek, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyeliğinin olanaksızlığına dikkat çekilmiştir: *"Müslüman Türkiye'nin AB'ne girmesi kimliğimize gölge düşürür. Bu üyelik, yan yana büyüyen Hıristiyan gelenekleri ile şekillenen Avrupa medeniyetlerinin temelindeki ittifakları sarsar. Unutmamalı ki 'Avrupalı Fikri', başlı başına 'Düşman Türklere' ve Türkiye'nin başını çektiği İslam dünyasına karşı gelişti. Ankara ile yakın ilişkiler geliştirmeye evet. Ama farklı tarihi ve kültürel gerçekler farklı kalmalıdır."*[225]

Artık, Avrupalıda "'Avrupa Avrupalılarındır' görüşü öne çıkmaya başladı."[226] Aslında, ***Avrupa Birliği, Avrupalılarındır*** görüşü, gerek Roma Antlaşması'nda gerekse de Maastricth Antlaşması'nda net bir biçimde ortaya konulmuştur. Roma Antlaşması'nın 237. maddesinde; *"Her Avrupa devleti Câmiaya (Topluluğa) üye olmak için talepte bulunabilir"*[227] ifadesi yer alır. Benzer bir biçimde Maastricth Antlaşması'nın O. maddesinde; *"Tüm Avrupalı devletler Birliğin üyesi olma talebinde bulunabilirler"*[228] ifadesi vardır. Atatürk döneminde 13 yıl Dışişleri Bakanlığı yapmış olan ve Atatürk'ün düşün sistemini iyi kavrayan

---

[225] Aktaran; AYDOĞAN, Metin; **Bitmeyen Oyun ve Türkiye'yi Bekleyen Tehlikeler**, Otopsi Yayınevi, İstanbul, 2001, s. 118.

[226] MANİSALI, **İçyüzü ve Perde Arkasıyla Avrupa Çıkmazı: Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri**, s. 30.

[227] ROMA ANTLAŞMASI, s. 287.

[228] Aktaran; TEKELİ ve İLKİN, **Türkiye ve Avrupa Birliği-3: Ulus Devletini Aşma Çabasındaki Avrupa'ya Türkiye'nin Yaklaşımı**, s. 242.

ve onun gereğini yapan Tevfik Rüştü Aras, *Atatürk'ün Dış Politikası* adlı önemli kitabında, "Avrupa Birliği Avrupa'ya aittir" gerçeğini net bir biçimde ortaya koymuştur: "Avrupa birliği projesinin büyük bir kusuru vardı. Bu proje bir kıta için yapılmıştı. Bu itibarla da bir kısım devletlerin dışarda kalmasını istilzam ediyordu."[229] Avrupa Birliği'nin dışmda kalacak toplumların başında Türk toplumu gelmektedir.

Böylece, Avrupa Birliği'ne tam üyelik için "Avrupalı devlet/toplum" olma zorunluluğu söz konusudur. Dolayısıyla, bunlar, Avrupa'da Asyalı ve Müslüman bir toplum olarak bilinen/algılanan Türkiye'nin tam üye olamayacağının bir işareti olarak değerlendirilmelidir.

Kanımızca, **Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyeliğini engelleyen en önemli gerekçe, Türkiye'nin kültürel ve tarihsel dokusunun Avrupa Birliği ile uyuşmamasıdır.** Aralarında bir kan uyuşmazlığı var. Elbette ki, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne dahil edilmemesinin gerisinde ekonomik etkenler önemli olabilir. Ancak, salt ekonomik nedenler, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne alınmamasının gerekçesi olamaz. Çünkü, Yunanistan, Portekiz ve İspanya gibi Avrupalı ülkeler, Avrupa Birliği'ne alınırken ekonomileri, Türkiye'nin ekonomisinden çok da iyi durumda değildi.

Bütün bu faktörler dikkate alındığında, Avrupa Birliği'nin Türkiye'yi tam üye yapmayacağı gerçeği çok

---

[229] ARAS, Tevfik Rüştü; **Atatürk'ün Dış Politikası**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2003, s. 75.

çıplak ve yalın bir biçimde karşımızda duruyor. Bunun en somut kanıtlarından birini aşağıda sunuyoruz.

Amerika'nın da desteğini alarak Avrupa Birliği'nden neden bu kadar medet umuyoruz? Yöneticilerimizin çok istediği "Türkiye'yi Avrupa Birliği'ne üye yapmak" çok zor gerçekleşecek bir şeydir. Bunu bize Almanya'nın eski başbakanı Helmut Schmidt, 2000 yılında yayımlanan bir çalışmasında açıkça söylemiştir: "Binlerce yıllık bir süreç içinde benimsediğimiz ortak kültürümüz, Yunan, Roma ve Hıristiyanlık unsurlarından oluşuyor. Türkiye'nin Avrupa kültür çevresi dışında kaldığına hiçbir kuşku yok. Avrupa'nın devlet ve hükümet şefleri Türkiye'yi geleceğe dönük olarak aday üye diye nitelendiriyorlarsa da, böylesi bir genişleme bana aldatıcı bir fikir olarak gözüküyor. ... Gerek büyük kültürel farklılıklar gerekse jeopolitik düşünceler dolayısıyla ... Türkiye'nin AB'ye alınmasından vazgeçilmesini tavsiye etmek zorundayım. Avrupa kültüründen farkları, Rusya ve Ukrayna'nınkilerden çok daha fazla. Türkiye'yi AB'ye almak isteyen kişinin Mısır, Fas, Cezayir ya da Libya'nın olası başvurularını hangi gerekçelerle geri çevireceğini bilmesi gerekiyor."[230]

Açıkçası, Avrupa Birliği'nin Türkiye'yi tam üye olarak kabul etmesi güç ve hatta imkânsız gözüküyor. Çünkü, Avrupa'da Türkiye, bir Doğulu ülke olarak görülüyor, onun Batılı bir kimliğinin olmadığı ileri sürülüyor. Bu durumda, Batılı Avrupa'nın Doğulu Türkiye ile bir-

---

[230] Schmidt'ten aktaran; PERİNÇEK, **Karen Fogg'un E-Postaları**, s. 116.

leşmesi söz konusu edilmiyor. Aslında, bu düşünce çok önceden beri Avrupa'da egemendi. Kipling, çok önceleri "şark şarktır, garp da garp, bunlar asla birleşemezler"[231] demişti.

Avrupa Birliği ile Türkiye'nin çok ayrı dünyalar olduğu gerçeği, Türkiye'nin Avrupa Topluluğu'na (Avrupa Birliği'ne) tam üye olmak için 15 Nisan 1987'de başvurduğunda, Avrupa Topluluğu'nun 18 Aralık 1989'da vermiş olduğu olumsuz yanıtta da görülebilir.

Avrupa Birliği (o zaman ki adıyla Avrupa Topluluğu), Türkiye ile aralarında yapısal farklılıklar, makroekonomik dengesizlikler, sanayiinin yüksek ölçüde korunması ve sosyal koruma düşüklüğü konularını gerekçe göstererek Türkiye'nin tam üye olamayacağını ileri sürmüştü.[232]

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üye olmak için başvurduğu 15 Nisan 1987 yılından tam on yıl sonra, Avrupa Birliği ile görüşmeler yine yoğunlaşınca Avrupa Birliği'nin Türkiye'ye bakış açısını *La Libre Belgique* yazarı Chrstophe Lamfalussy dile getirmiş ve Türkiye'nin tam üyeliğinin mümkün olmadığının altını çizmiştir: "Türkiye AB'ne tam üye olmak istiyor. Kendisine bunun mümkün olmadığını söylemek lazım. Yakınlaşmanın başka yolları olduğunu belirtmek lazım. ... Türkiye'nin tam üyelik baş-

---

[231] Kipling'ten aktaran; SAFA, Peyami; **Türk İnkılâbına Bakışlar**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 1988, s. 67.

[232] TEKELİ ve İLKİN, **Türkiye ve Avrupa Birliği-3: Ulus Devletini Aşma Çabasındaki Avrupa'ya Türkiye'nin Yaklaşımı**, s. 159-161.

vurusu 10 yıl oldu. 10 yıllık rahatsızlık yarı açık kapılar, Türk diplomasisi için 10 yıllık kayıp. Türkiye'ye AB'ye neden tam üye olamayacağını anlatmak lazım."[233]

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne dahil olamayacağını bizzat birliğin üst düzey yetkilileri defalarca dile getirmişlerdir. Türkiye'nin Avrupa Birliği yolunda önündeki en büyük engelin, onun tarihsel, kültürel ve dinsel dokusu olduğu açıkça söylenmiştir. Sözgelimi, Fransa Meclisi Dışişleri Komisyonu Başkanı François Loncle, "Tarihi ve özellikleri dikkate alınınca Türkiye AB'ye hiçbir zaman giremez"[234] demiştir. Yine, Fransa'nın eski cumhurbaşkanı Valery Giscard D'estaing çoğu Avrupalı liderin yaptığı gibi görevden ayrıldıktan sonra, ağzındaki baklayı çıkarmış ve *New Perspectives Quarterly* dergisine verdiği demeçte şöyle demiştir: "Türkiye'nin Avrupa Birliği'nde (içinde) yeri olmayacak. Bugün Avrupa'da hiçbir lider Türkiye'yi AB'nin içinde istemiyor. Yarın için de böyle bir niyetleri bulunmamaktadır. Türkiye'ye haksızlık ediliyor, çünkü Türkiye AB tarafından aldatılıyor. Helsinki'de aday yapılması Türkiye'ye boşuna umut vermektedir."[235]

Avrupa Birliği Türkiye'yi tam üye olarak kabul etmeyeceğinin işaretlerini sürekli olarak veriyor. Meselâ, Avrupa Birliği'nin sahipleri, 9-12 Aralık 1994'te Essen'de yaptığı toplantıda; Avrupa Birliği'nin genişleme sürecini tartıştı. Bu toplantıda; Avrupa Birliği'ndeki "Genişleme-

---

[233] Chrstophe Lamfalussy'den aktaran; ÇERÇİ, **Avrupa Yalanı-Avrupa Birliği Virajında Türkiye**, s. 127.

[234] Aktaran; İLHAN, **Avrupa Birliği'ne Neden Hayır 2**, s. 26.

[235] MANİSALI, **Yirmibirinci Yüzyılda Küresel Kıskaç Küreselleşme, Ulus-Devlet ve Türkiye**, s. 54.

nin önce Orta ve sonra Doğu Avrupa'da olması kararı alındı."[236] Söz konusu toplantıda; "AB'nin Doğu Avrupa ve Akdeniz'de genişleme politikası belirlendi ve 29 ülkeli bir entegrasyon ortaya çıktı. Türkiye, bu 29 ülke içinde bulunmuyordu."[237]

Avrupa Birliği'nin genişlemesinin tartışıldığı Essen toplantısında Türkiye'nin adı bile geçmemiştir. Avrupa Birliği'nin Orta ve Doğu Avrupa Ülkelerini tam üye yapma yönündeki politikaları çerçevesinde, Avrupa Komisyonu 1997 yılında "Gündem 2000" adını taşıyan bir rapor yayımlamıştır. Gündem 2000 başlıklı rapor, Avrupa Birliği'nin kendisine dahil edeceği ülkeleri açıkça bildirmiştir: *Çek Cumhuriyeti, Estonya, Macaristan, Polonya ve Slovenya.*[238] (Nitekim, söz konusu ülkeler, Mayıs 2004'te Avrupa Birliği'ne tam üye olarak kabul edilmişlerdir). Avrupa Birliği'nin yönünü Orta ve Doğu Avrupa Ülkelerine çevirme yılları, 1980'lerin sonunda Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin çözülmesi ile eş zamanlıdır.

Sovyet Bloku'nun parçalanmasından hemen sonra Avrupa Birliği, 1989-1991 yılları arasında Macaristan, Polonya, *Çekoslovakya*[239], Romanya ve Bulgaristan ile ticaret

---

[236] DEDEOĞLU, **Adım Adım Avrupa Birliği**, s. 299.

[237] MANİSALI, **Gümrük Birliğinin Siyasal ve Ekonomik Bedeli**, s. 13.

[238] BİRDEN, "Genişlemenin Araçları", s. 28.

[239] Daha önce Avrupa Birliği'ne tam üye olmak için başvuran Çekoslovakya, 1992'de Çek Cumhuriyeti ve Slovakya olarak ikiye bölünmüştür. Ancak, bu bölünmeye rağmen söz konusu iki ülke Avrupa Birliği'ne girmek için ayrı ayrı başvurmuşlar ve sonunda her ikisi de Mayıs 2004'te Avrupa Birliği'ne tam üye olmuşlardır.

ve işbirliği anlaşmaları yapmıştır.[240] Avrupa Birliği, 1993 yılındaki ünlü Kopenhag Zirvesi'nde, Orta ve Doğu Avrupa Ülkeleri'nin birliğe tam üye olabileceklerine açıklık kazandırmıştır: "AB üyesi olmak isteyen Orta ve Doğu Avrupa Ülkeleri (ortak ülkeler) AB üyesi olacaklardır."[241] Oysa, Avrupa Birliği'nin Orta ve Doğu Avrupa Ülkeleri'nin üyeliğine ilişkin böylesine kurduğu net ve açık bir cümleye, yaklaşık kırk yıldır birliğe girmek isteyen Türkiye ile ilişkilerinde rastlayamıyoruz.

Bunların yanında, Avrupa Birliği'nin son yayımladığı raporlarda; Avrupa Birliği ile ilişkileri daha on yılı doldurmayan çeşitli Orta ve Doğu Avrupa Ülkeleri'nin üyeliğinden sıkça söz edilirken (Mayıs 2004'te çoğu üye oldu), burada Türkiye sürekli olarak aşağılanmakta ve adeta hiçbir şey yapamayan/yapamaz bir ülke olarak anılmaktadır. Sözgelimi, *Genişlemeyi Başarıya Ulaştırmak Strateji Belgesi ve Aday Ülkelerden Her Birinin Katılım Yönünde İlerlemesi Üzerine Avrupa Komisyonu Raporu (Kasım 2001)*, buna en iyi örnek olarak gösterilebilir. Bu raporda; "Çek Cumhuriyeti, Estonya, Macaristan, Letonya, Litvanya, Polonya, Slovakya ve Slovenya da işleyen piyasa ekonomileridir. (...) Türkiye, özellikle son bunalımlar dikkate alındığında, işleyen bir piyasa ekonomisi kurma yolunda ilave ilerleme kaydedememiştir"[242], deniliyor.

---

[240] BİRDEN, "Genişlemenin Araçları", s. 26.

[241] A.g.m., s. 27.

[242] GENİŞLEMEYİ BAŞARIYA ULAŞTIRMAK Strateji Belgesi ve Aday Ülkelerden Her Birinin Katılım Yönünde İlerlemesi Üzerine Avrupa Komisyonu Raporu (Kasım 2001), s. 177.

Hatta, Avrupa Birliği'nin son yıllardaki toplantıları, yayımladığı bildirileri ve belgeleri dikkatle incelendiğinde; Türkiye, Avrupa Birliği'nin Akdeniz ülkeleri (üçüncü ülkeler) ile yapılmakta olan "işbirliğini geliştirme" programı içinde yer almakta ve Mısır, Fas, Tunus, Ürdün ve İsrail gibi ülkelerle birlikte değerlendirilmektedir.[243] Avrupa Birliği literatüründe Türkiye'nin adı, daha çok, Fas, Tunus, Ürdün, Mısır, Cezayir, Lübnan, Suriye ve İsrail gibi ülkelerle anılmaktadır.[244]

Avrupa Birliği, Essen toplantısında; Türkiye'yi gelecekte tam üye yapmayacağını açıkça beyân etmiş ve tam üyelik konusunda Türkiye'nin ismini dahi anmamıştır. Demek ki, artık "Avrupa Birliği'ne gireceğiz", diye daha fazla feryat figan etmenin, gürültü koparmanın ve Avrupa'ya kendimizi ezdirmenin ve uşaklık etmenin gereği yoktur. Avrupa Birliği'nin hem efendileri hem üst düzey bürokratları hem de yurttaşları, Türkiye'yi Avrupa Birliği'ne dahil ederek Türklerle birlikte yaşamak istemiyor. Avrupa Birliği'nde en az istenen ülke, Türkiye'dir. Kısaca, Avrupalılar, Türklerle birlikte yaşamayı düşünmüyor.

Açıkça görülüyor ki, Avrupa Birliği, Türkiye'yi tam üye yapmayacaktır. Ancak, Avrupa Birliği Türkiye ile ilişkilerini de tam olarak koparmak istemiyor, arada bir *Türkiye, Avrupa'nın bir parçasıdır, Türkiye, Avrupa Birliği'ne alınmalıdır, Türkiyesiz Avrupa Birliği olmaz,* biçiminde

---

[243] MANİSALI, **Türkiye-Avrupa İlişkileri**, s. 53.

[244] GENİŞLEMEYİ BAŞARIYA ULAŞTIRMAK Strateji Belgesi ve Aday Ülkelerden Her Birinin Katılım Yönünde İlerlemesi Üzerine Avrupa Komisyonu Raporu (Kasım 2001), s. 161-162.

açıklamalar yapıp bizim politikacılarımız ve aydınlarımızı kandırıyorlar. Avrupa Birliği'nin Türkiye'ye yönelik ara sıra yaptığı olumlu açıklamalar, Avrupa Birliği aşkı ile yanıp tutuşan aydınlarımızı kandırmaya yetiyor. Bu bağlamda, Vural Savaş, çok haklı olarak Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üye olacağına kolaylıkla inanan aydınlarımızı/Avrupa Birliği sevdalılarını, "**artist yapılacağına inandırılarak kandırılan kızlara**"[245] benzetiyor. Kısaca, Avrupa Birliği, Türkiye'ye karşı dürüst davranmıyor. Avrupa Birliği'nin Türkiye'ye karşı takındığı politik tavır, 1960'larda De Gaulle'ün geliştirdiği formüldür: "*Türkiye ne tamamen dışarı itilmeli ne de içeri alınmalıdır.*"[246]

Avrupa Birliği'nin Türkiye'yi tam üye yapmayacağı gerçeği bu kadar çıplak ve açıkken, ülkemizde hâlâ neden Avrupa Birliği'nde ısrar ediliyor? Aslında bu sorunun yanıtlanması gerekiyor.

Türkiye'de Avrupa Birliği sevdasını sürdürmede özellikle yerli burjuvazi ve bürokrasi ikilisi önde gidiyor. Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyelik sorunu, Kazgan'ın yıllar önce dediği gibi, "bize, yerli bürokrasi-burjuvazi ikilisinin hayalinden öte birşey değil gibi geliyor."[247]

Bugün Türkiye'nin Avrupa Birliği seçeneğinde ısrar edenleri, Manisalı *Avrupa Birliği Lobisi* olarak adlandırıyor. Bu lobide, Türkiye'nin Avrupa Birliği'nin vesayeti

---

[245] SAVAŞ, **İrtica ve Bölücülüğe Karşı Militan Demokrasi**, s. 75.
[246] AYDOĞAN, **Avrupa Birliği'nin Neresindeyiz? Tanzimattan Gümrük Birliğine**, s. 120.
[247] KAZGAN, **100 Soruda Ortak Pazar ve Türkiye**, s. 315.

altına girmesini isteyen **büyük sermaye çevreleri, küreselleşme yanlıları, azınlıklar konusunu gündeme getirenler ve aşırı dinciler** yer alıyor.[248] Bu lobinin mensupları, özellikle medyaya hakim oldukları için görüş ve kanaatlerini daha rahat bir biçimde kamuoyuna sunabiliyorlar ve böylece halka erişebilirlik avantajını iyi değerlendiriyorlar.

Avrupa Birliği'nde ısrar eden Avrupa Birliği lobisi, zaman zaman karşımıza *sivil toplum örgütleri* biçiminde de çıkabiliyor. O nedenle, Türkiye'deki çoğu sivil toplum örgütüne mesafeli durmak gerekir. Türkiye'de sivil toplum örgütlerinin 1980 sonrası yaygınlaşması elbette ki, rastlantısal değildir.

Türkiye'de çoğu sivil toplum örgütünün ortaya çıkması ve etkinlik kazanması, Turgut Özal ile birlikte Türkiye'nin Avrupa Birliği ve Amerika tarafından iyice sömürgeleştirilmesi sürecine denk geliyor. 1980 sonrası sivil toplum örgütlerinin yaygınlaşmasını, ülkemizin demokratikleşmesi ve çağdaş toplumların düzeyine getirilmesi ile açıklamak, çok da benimsenebilecek bir görüş değildir. Bir kaçı dışında (başta *Atatürkçü Düşünce Derneği* olmak üzere, *Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği* vb.) Türkiye'deki çoğu sivil toplum örgütü, küreselleşme yanlıları ile etnik ve dinsel özgürlük isteyenlerin egemenliğindedirler. Ülkemizde dinci vakıflar, cemaatler dahi kendisini bir sivil toplum örgütü olarak sunuyorlar.

Yukarıda belirtilenler (ADD ve ÇYDD vb.) dışındaki çoğu sivil toplum örgütü, özünde Avrupa Birli-

---

[248] MANİSALI, **2000'li Yıllara Başlarken Dünya ve Türkiye**, s. 178.

ği'nden ve Amerika'dan besleniyorlar ve oralardan maddi destek alıyorlar. Türkiye'deki çoğu sivil toplum örgütünün asıl amaçları - demokratikleşme, politik katılımı arttırma, ulusal sorunlar karşısında duyarlı durma gibi gözükse de- ulusal düşünceyi ve Atatürk'ün düşün sistemini tahrip etmektir. Bu bağlamda, Manisalı'nın Türkiye'deki sivil toplum örgütlerine ilişkin yaptığı saptama ilgi çekicidir: "Sivil toplum örgütleri ABD'deki 'fonlardan' yardım alıyorlar, AB'den yardım alıyorlar. Bu örgütlerin içinde öğretim üyeleri var, gazeteciler var, hatta siyasiler bile var. Yurt içinde ve dışında çeşitli etkinlikler yapıyorlar; seminerler, konferanslar, toplantılar. Toplumsal yerine 'atomize' olma kavramını yayıyorlar. Bireyin özgürlüğü, etnik özgürlük, dini özgürlük adı altında... Bölücüler, küreselciler, şeriatçılar bu eylemler içindeler. Bunlar ulusalcı düşünceye karşılar, Atatürkçü düşünceye karşılar, toplumsal öğelere karşılar. İşin özünde, batı emperyalizminin Türkiye'deki uzantıları gibiler. Bu sivil toplum örgütleri askeri, ulusalcı düşünceyi, Türk kimliğini yok etmek istiyorlar. En büyük düşman olarak da; Askerleri ve Atatürkçü düşünceyi karşılarında görüyorlar. Askerliğin paralı olması, MGK'nın kalkması, Cumhuriyet fikrinin kaybolması temel hedefleri."[249]

Türkiye'de çoğu kez Avrupa Birliği Lobisi olarak karşımıza çıkan sivil toplum örgütleri ile benzer amaçları olan çeşitli yapılanmalar da söz konusudur. Bu yapılanmalar, *gönüllü kuruluşlar* olarak da bilinir. Gönüllü kuruluşlar arasında; Rotaryenler, Lionlar, Masonlar, İstanbul

---

[249] MANİSALI, **Attilâ İlhan'la 1000 Saat**, s. 17-18.

büyük sermayesi, vakıflar ve dernekler öne çıkmaktadır.[250] Söz konusu gönüllü kuruluşların sayıları, özellikle 1980 sonrası, son 10-15 yılda çoğaldı. Nitekim, "Son yıllarda Batı, Türkiye'de sivil toplum hareketlerine, sivil toplum örgütlerine büyük destek veriyor; para yardımı yapıyor, teknik yardım yapıyor, üyelerini Avrupa'ya Amerika'ya davet ediyor."[251]

Kısaca, yerli burjuvazi ve bürokrasi ikilisi, büyük sermaye çevreleri, küreselleşme yanlıları, azınlıklar konusunu gündeme getirenler ve aşırı dinciler, sivil toplum örgütleri ve gönüllü kuruluşlar olarak karşımıza çıkan *Avrupa Birliği Lobisi*, 1960'lardan bu yana Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne gireceğini ileri sürüyorlar ve bu yönde kamuoyu oluşturuyorlar. Bu lobi, Türkiye'de çok etkindir, işbaşındadır, önemli olanaklara ve ayrıcalıklara sahiptir. Sözgelimi, ülkenin kaynaklarının ve zenginliğinin önemli bir kısmı bunların elindedir; fabrikalar, büyük tekeller ve medya bunlarındır.

Avrupa Birliği Lobisi'nin içindekiler, Türkiye'nin kurtuluş yolunun Avrupa Birliği'nden geçtiğini ileri sürüyorlar. Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerinde çok etkin olan bu lobi, Türkiye'nin tam üyeliğine garanti gözüyle bakıyorlar. Ancak, Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerinde 2002 yılının son aylarında Kopenhag Zirvesi doğrultusunda yaşananlar, bu lobinin isteklerini kursağında bırakmıştır.

---

[250] **A.g.e.**, s. 134-136.

[251] **A.g.e.**, s. 142.

Avrupa Birliği Lobisi'nin medyası, özellikle Kasım ve Aralık 2002'de dozajı arttırılmış bir biçimde Türkiye'nin Avrupa trenine bindiğine ve artık Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üye olacağına kesin gözüyle bakıyorlardı. *Avrupa Birliği Lobisi*, Türkiye'nin Avrupa Birliği rüyasının gerçekleşeceğini gazetelerinin manşetlerine renkli bir biçimde yerleştiriyorlar, televizyonlarının yayınlarını ve program akışlarını, Avrupa Birliği'ne göre ayarlıyorlardı. Oysa, bekledikleri olmadı/olamazdı da.

Gelin hep birlikte, 12 Aralık 2002 Kopenhag Zirvesi'ni izleyen 13-14 Aralık 2002 tarihli ***Avrupa Birliği Lobisi***'nin gazetelerine ve onları destekleyenlere bir göz gezdirelim.

14 Aralık 2002 tarihli *Milliyet Gazetesi* şöyle bir manşet atmış: "**Kopenhag Zirvesi ve Çıkan Karar Tartışma Yarattı: İyi-Kötü-Çirkin.**" Bu manşetin hemen altında yer alan açıklamalara baktığımızda şöyle deniyor: "Açıklanan 2004 Aralık ayı, Türkiye'nin istediği tarih değil. Çünkü o tarihte; aralarında Kıbrıs Rum Kesimi'nin de bulunduğu 10 yeni üye ülke karar mekanizmasında söz sahibi olacak."[252] Yine, aynı gazetede, Kopenhag Zirvesi'nde; Avrupa Birliği'nin efendi babalarının/beylerinin Türkiye'ye ağır ithamlarda bulundukları ve dil uzatanların çok olduğu ileri sürülmektedir: "Türkiye'ye ağır ithamlar yapıldı, garip gerekçeler söylendi. (Fransa başbakanı) Chirac'ın, 'Medeni olmak lazım. Türkler şantaj ya-

[252] MİLLİYET GAZETESİ, 14 Aralık 2002, s. 1.

pıyor' suçlaması çok ağırdı. (Almanya başbakanı) Schröder de, 'Türkiye için para yok' dedi."[253]

12 Aralık 2002 Kopenhag Zirvesi'nde Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyelik için müzakere tarihi konusunda 14 Aralık 2002 tarihli *Star* gazetesi şu manşeti atmış: "**Elde Var Sıfır.**" Manşetin hemen altında şu açıklama yer alıyor: "Aylardır beklediğimiz Avrupa treni, Kopenhag'da 10 yeni yolcusunu aldı, bizi istasyonda bırakıp gitti!"[254] 14 Aralık 2002 tarihli *Sabah* gazetesinin manşeti: "**2010'da Avrupalıyız.**" Gazetede manşetin hemen altında şu vurguya yer verilmiş: "Türkiye ev ödevini iyi yapar zamanını boşa harcamazsa, sekiz yıl içinde AB üyesi olacak."[255]

13 Aralık 2002 tarihli *Güneş* gazetesinin manşeti: "**Çıban Başı Alman.**"[256] Aynı gazete, bir gün sonraki sayısında, yine Almanya'yı hedef alıyor. 14 Aralık 2002 tarihli *Güneş* gazetesinin manşeti şöyle: "**Kına Yak Almanya.**" Söz konusu gazete, manşetin hemen altında şu açıklamaya yer veriyor: "Türkiye'nin nefesini tutarak heyecanla beklediği tarihi Kopenhag Zirvesi'nden hayal kırıklığı çıktı..."[257]

14 Aralık 2002 tarihli *Radikal* gazetesinin manşeti: "**Avrupa Yolunda Devam.**"[258] *Radikal* gazetesinin 15 Aralık 2002 tarihindeki manşeti ise **Avrupa Birliği Lobisi'nin**

---

[253] MİLLİYET GAZETESİ, 14 Aralık 2002, s. 1.
[254] STAR GAZETESİ, 14 Aralık 2002, s. 1.
[255] SABAH GAZETESİ, 14 Aralık 2002, s. 1.
[256] GÜNEŞ GAZETESİ, 13 Aralık 2002, s. 1.
[257] GÜNEŞ GAZETESİ, 14 Aralık 2002, s. 1.
[258] RADİKAL GAZETESİ, 14 Aralık 2002, s. 1.

isteğini tam olarak yansıtıyor: "Şimdi ev ödevi zamanı."[259]

Türkiye'yi el kapılarına düşüren zihniyet, yani *Avrupa Birliği Lobisi*, 12 Aralık Kopenhag zirvesinde Avrupa Birliği'nden nasihat ve yeni ev ödevleri almanın ötesinde hakaretlere de maruz kaldılar. Sözgelimi, Fransa Cumhurbaşkanı Jacques Chirac, "Avrupalı olmak için kibar ve medeni olmak da gerekir"[260] diyerek Kopenhag zirvesinde Türkiye'yi hangi sıfatla ve hüviyetle temsil ettiği belli olmayan Recep Tayyip Erdoğan'a hakaret etti.

Avrupa Birliği Lobisi içinde yer alan Türkiye'nin patronları, yani Türk Sanayici ve İşadamları Derneği (TÜSİAD), Türkiye'nin Kopenhag Zirvesi'nde aşağılanmasına karşın Avrupa Birliği'ne üyelik yolunda ilerlemeyi sürdürmesini ve "Avrupa ile devam" edilmesini beyân ettiler. TÜSİAD başkanı Tuncay Özilhan, Kopenhag'da çıkan karara ilişkin olarak, "Türkiye'nin AB üyeliğini engellemek artık mümkün değildir. Yola devam" dedi.[261]

Yabancı basın, Türkiye'nin Kopenhag Zirvesi'nde tam üyeliğe alınmaması konusuna geniş yer ayırdı. Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne girmesi konusunda Amerikan Başkanı G. W. Bush'un da faaliyette bulunduğunu bildiren *New York Times*, "AB Türkiye'nin talebini geri çevirdi. Ankara'nın talebinin reddedilmesi, Türkiye ile Bush için siyasi yenilgi. Karar Türkiye'nin yeni hükümeti için derin düş kırıklığı yaratacak..." yorumunu yaparken, İngiliz

---

[259] RADİKAL GAZETESİ, 15 Aralık 2002, s. 1.
[260] MİLLİYET GAZETESİ, 14 Aralık 2002, s. 15.
[261] POSTA GAZETESİ, 14 Aralık 2002, s. 7.

The Guardian gazetesi, "AB, Türkiye ile ilgili olarak sürpriz bir olumsuz karar aldı. AB liderleri ABD ve İngiltere'den gelen yoğun baskıları görmezden geldi. Karar Türkiye'deki reformist hükümet tarafından aşağılayıcı bir tokat olarak algılanacak" dedi.[262] İtalyan *Corriere Della Sera* gazetesi, "Türkiye Kopenhag'da aldığı sert cevabı içine sindirmek zorunda"[263] yorumunu yaparken, başka bir İtalyan gazetesi olan *La Stampa*, "Avrupa, Türkiye'ye teslim olmadı"[264] şeklinde bir değerlendirme yaptı.

John Casey'in *The Daily Telegraph*'daki makalesi, aslında, Avrupa Birliği'nin Türkiye'ye yaklaşımını çok net bir biçimde ortaya koyuyor: "Avrupa'ya Truva atını almayalım." Casey, makalesinde; Oxford Papazı'nın 12 Aralık 2002'deki vaazında; Türkiye'nin Hıristiyan topraklarını kabulü konusunu tartıştığını, birkaç gün önce de, "Türkiye asla Avrupa Birliği'nin bir üyesi olmamalıdır" tezini hatırlattığını belirtiyor. Casey'in bildirdiğine göre, papazın görüşlerini, gerçekte, pek çok Avrupalı liderin görüşleri olarak okumak gerekir. Casey, makalesini şu cümleyle sonlandırıyor: "Türklere saygım var, islama hayranım, ancak kesinlikle duvarları kaldırarak bu Truva atını içeri almamamız gerektiğini düşünüyorum."[265] Kısaca, Casey'in görüşleri, Avrupa Birliği'nin temeli olan Hıristiyan Demokrat zihniyetinin de ta kendisidir.

---

[262] MİLLİYET GAZETESİ, 14 Aralık 2002, s. 17.
[263] RADİKAL GAZETESİ, 14 Aralık 2002, s. 8.
[264] CUMHURİYET GAZETESİ, 14 Aralık 2002, s. 9.
[265] CASEY, John; "Avrupa'ya Truva Atını Almayalım", **Radikal Gazetesi** (iç.), 14 Aralık 2002, s. 8.

Sonuçta, Avrupa Birliği, 12 Aralık 2002 Kopenhag Zirvesi'nde Avrupa Birliği'nin genişlemesi konusunu ele aldı. Türkiye, bu zirveden de eli boş döndü ve Avrupa Birliği'ne giremedi. **Avrupa Birliği, Avrupalıların Birliği'dir/Hıristiyan Birliği'dir**, biçimindeki tezimiz yine doğrulandı. Müslüman ve Batılı olmayan bir ulus (Avrupa'nın dışında/Avrupa-dışı) olarak değerlendirilen Türkiye birliğin dışında kalırken, Avrupalı olan Hıristiyan on yeni devlet **Mayıs 2004**'te Avrupa Birliği'ne tam üyelik vizesi aldı. Artık, Avrupa Birliği, Mayıs 2004'te on yeni ülkenin (Polonya, Çek Cumhuriyeti, Slovakya, Macaristan, Slovenya, Kıbrıs Rum Kesimi, Malta, Litvanya, Estonya ve Letonya) katılımıyla 15 ülkeden 25 ülkeye çıktı: **Hıristiyan Avrupa Birliği** birkaç ülke dışında (Bulgaristan, Romanya gibi, onlarda yakın bir tarihte Avrupa Birliği'ne dahil olacaklardır) neredeyse genişlemesini tamamlamış durumdadır.

10 yeni üyenin Mayıs 2004 itibariyle Avrupa Birliği'ne dahil edilmesi, birliğin liderleri tarafından **bir büyük tarihî olay** ve **bir yeni çağ** olarak değerlendirildi. Bu değerlendirmeleri şöyle sıralamak mümkün:[266] Danimarka Başbakanı Anders Fogh Rasmussen: "Özgürlük ve demokrasi için zafer, AB'nin gurur duyacağı bir an. Yeni üye olan dostlarımıza 'Ailemize hoş geldiniz' diyorum. Yeni Avrupamız doğdu"; Almanya Başbakanı Gerhard Schröder: "Hem Avrupa, hem de Almanya için büyük gün. Çünkü biri olmadan öteki olmaz"; İngiltere Başbakanı Tony Blair: "Bu zirve, Avrupa'nın yeniden tanım-

---

[266] MİLLİYET GAZETESİ, 15 Aralık 2002, s. 18.

landığı bir toplantı, Avrupa tarihinde olağanüstü bir an"; Fransa Cumhurbaşkanı Jacques Chirac: "Bu akşam, 20. yüzyılın savaşlarını, Anti semitizm kurbanlarını, insanoğlunun ahmaklıklarını düşünmeden edemiyoruz. Duygusal bir an"; Avrupa Komisyonu Başkanı Romano Prodi: "10 yeni üyenin katılımı Avrupa'nın bölünmüşlüğünü sona erdirecek. Tarihte ilk kez Avrupa, halkların kendi rızasıyla birlik oluyor." Polonya Başbakanı Leszek Miller ise Polonya'nın Avrupa Birliği'ne alınmasına ilişkin olarak şu değerlendirmeyi yaptı: "Polonya bugün Dayanışma Sendikası'nın Polonyası'ndan Dayanışmanın Avrupası'na girdi."

Görüldüğü üzere; Avrupa Birliği'nin efendi babaları, on yeni ülkenin birliğe girişine dair yaptıkları yorumlarda, aslında, Avrupa Birliği'nin nasıl bir oluşum olduğunun da ipuçlarını veriyorlar: **Avrupa Birliği; Avrupa dayanışmasıdır, Avrupa'nın bölünmüşlüğünün sona erdirilmesidir,** Avrupa'nın birlik oluşturmasıdır, geçmişte yaptığı gibi asla savaşmamasıdır, Avrupa'nın yeniden tanımlanmasıdır, yeni bir Avrupa tasarımıdır ve Avrupa'nın lokomotifinin Almanya olduğunun kabul edilmesidir.

4. BÖLÜM

~

4. AVRUPA BİRLİĞİ VE AMERİKAN EMPERYALİZMİNE (KÜRESELLEŞMEYE) KARŞI YENİDEN *KUVÂYİ MİLLİYE HAREKETİ*/YENİDEN *ULUSAL KURTULUŞ SAVAŞI*

"Gâvur bizi bastı gecenin birinde... Alamanın paşası, anadan çıplak uğradı. Biz atlara don-gömlek yetiştik. Gecenin bir vakti... Gâvur bellisiz, Müslüman bellisiz! İngilizin mızrağı o karışıklıkta değdi bizim gözümüze... Sarı sakal gâvur, bizim sol gözü çekti aldı, biz de, Allahın izniyle, domuzun kellesini aldık!"[1]

---

[1] TAHİR, Kemal; **Yorgun Savaşçı**, Tekin Yayınevi, İstanbul, 2003, s 303.

"Adana,
Antep,
Urfa,
Maraş:
düşmüş
dövüşüyordu...

Ateşi ve ihaneti gördük.
Ve kanlı bankerler pazarında
memleketi Alaman'a satanlar,
yan gelip ölülerin üzerinde yatanlar
düştüler can kaygusuna
ve kurtarmak için başlarını halkın gazabından
karanlığa karışarak basıp gittiler.
Yaralıydı, yorgundu, fakirdi millet,
en azılı düvellerle dövüşüyordu fakat,
dövüşüyordu, köle olmamak için iki kat,
iki kat soyulmamak için.

Ateşi ve ihaneti gördük.
Dayandık,
dayandık her yanda,
dayandık İzmir'de, Aydın'da,
Adana'da dayandık,
dayandık, Urfa'da, Maraş'ta, Antep'te.

Antep sıcak,
Antep çetin yerdir.
Antepliler silâhşor olur.
Antepliler yiğit kişilerdir.

Karayılan
Karayılan olmazdan önce
Antep köylerinde ırgattı.

'Karayılan der ki: Harbe oturak,
Kilis yollarından kelle getirek,
nerde düşman varsa orda bitirek,
vurun ha yiğitler namus günüdür...'"[2]

Temel İddiamız: *Batılı büyük emperyalist devletler, temel politika olarak, riyakârca gerekçeler bularak egemenliklerini devam ettirmeyi ve fırsat buldukça zayıf devletleri -yerli işbirlikçilerinin, yani mandacıların da katkılarıyla- kendi aralarında paylaşmayı ve onları tarihi sahnesinden silmeyi benimsemişlerdir. Emperyalist Batı'nın günümüzde çok belirgin olan bu politik tavrı –örneğin, hiçbir dayanağı olmadığı halde çağımızın en büyük emperyalist oluşumu olan Amerika'nın Afganistan'a ve Irak'a saldırması gibi- yüzyıl öncesinde de vardı. Büyük emperyalist devletlerin Hasta Adam adını verdikleri Osmanlı İmparatorluğu da bunlardan biriydi. İşte, Türkiye'nin kapitalist ve emperyalist Batı'ya karşı verdiği Ulusal Kurtuluş Savaşı'nın ideolojisi, ülkemizi müstemleke memleketi yapmamak, ulusal iradeyi etkin kılıp, ulusalcı, laik, halkçı ve devletçi politik söylemlerin ördüğü tam bağımsız özgür bir Türkiye yaratmaktır. Tarihte emperyalizme ve kapitalizme karşı başkaldırmanın en mükemmel örneği olan Ulusal Kurtuluş Savaşı'nda Kuvâyi Milliye'nin büyük katkısı vardır. Bu bağlamda, Ulusal Kurtuluş Savaşı'nın temel taşı, Kuvâyi Milliye'dir. Kuvâyi Milliye, Batılı emperyalistlerin saldırıları ve cinayetleri karşısında Anadolu halkının refleksidir. Atatürk'ün yönlendir-*

---

[2] Nâzım HİKMET, **Kuvâyi Milliye**, s. 15-20.

diği Kuvâyi Milliye sayesinde Türk milleti, emperyalist Batılıların mandasını asla kabul etmemiş ve onların sömürgeci politikalarına çok sert bir karşılık vermiştir. Böylelikle, sömürgeci güçler Anadolu kayasına çarpmışlardır. Ya istiklal ya ölüm, parolası ile yola çıkan Anadolu insanı, istiklalini kazanmış, emperyalistleri ise yurdundan sürmüştür. Çünkü, Türk milleti, bağımsızlığına önem veren bir millettir. Türk milleti, bağımsızlığı için hiçbir fedakârlıktan kaçınmamıştır. Tabii ki, burada da en büyük rolü yine Atatürk üstlenmiştir. O halde, Ulusal Kurtuluş Savaşı'nı anlamamız ve onu günümüz için çözüm olarak düşünmemizde en etkili faktörlerin başında, Kuvâyi Milliye hareketi geliyor. Eğer, bugün Türkiye, Amerika ve Avrupa Birliği'nin emperyalist saldırılarına karşı II. Kurtuluş Savaşı'nı başlatacaksa bunun yolu yeniden II. Kuvâyi Milliye hareketinden geçmektedir. Öyleyse, Kuvâyi Milliye'nin Ulusal Kurtuluş Savaşı'ndaki belirleyiciliği gözden uzak tutulmamalıdır. Kuvâyi Milliye, özünde 1919 yılından başlayarak Anadolu'da öne çıkan, emperyalizm karşıtı emekçiyi, köylüyü ve bütün toplumsal sınıfları içeren bir ulusal güç birliğidir. İşte, bugün de Kuvâyi Milliye'yi harekete geçirmenin, yani ulusal güç birliği yapmanın tam zamanıdır. Yeniden, yeni ve inadına Kuvâyi Milliye...

Tıpkı, Atatürk'ün 19 Kasım 1919'da Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde yapılan gizli oturumda yaptığı konuşmada da değindiği gibi, "çok çekişmeli ve önemli bir zamandayız. Bizi kurtaracak yalnız 'Kuvayi Milliye'mizdir."[3]

[3] ATATÜRK, **Resmi Yayınlara Girmemiş Söylev, Demeç, Yazışma ve Söyleşiler**, s. 76.

4.1. Batı Emperyalizminin Türkiye'ye Yönelişi

Bugün, Batılı emperyalist devletlerin bütün Batıdışı mazlum toplumlar ve bu arada Türk toplumu üzerinde oynadıkları oyunlar, yeni değildir. Emperyalizmin Türkiye'yi kıskaç altına alma çabalarının kökleri eskilere uzanır, en net olarak da Osmanlı İmparatorluğu örneğinde karşımıza çıkar.

Batılı büyük emperyalist güçlerin Osmanlı İmparatorluğu'nda gözettikleri politik amaçları vardı. İngiltere, Fransa, İtalya ve Almanya gibi emperyalist devletlerin, Osmanlı İmparatorluğu'nda işgal etmek istedikleri yerler ve bölgeler farklı olmakla birlikte[4], hepsinin ortak amacı onu parçalayarak yok etmekti. Zaten, emperyalistlerle ilişki içinde olan **İstanbul Hükümeti** de yayınladığı bir beyannâmede; Osmanlı İmparatorluğu'nun içinde bulunduğu duruma işaret ediyordu: "Devlet-i Osmaniye bugün misli görülmemiş bir muhatara içindedir."[5]

Osmanlı İmparatorluğu'nu parçalama projesi sadece itilaf devletleri denen emperyalistlere ait değildi. Osmanlı İmparatorluğu'nun I. Paylaşım Savaşı'na ittifak ederek girdiği Almanlar da onu yok etmek istiyordu. I. Paylaşım Savaşı'nda Başkumandanlık Erkânıharbiye Reisi **Bronsart Paşa** ile İsmet İnönü arasındaki geçen bir diyalog, Almanların sinsi planlarını açıkça ortaya koymuştur.

---

[4] KARABEKİR, Kâzım; **Birinci Cihan Harbine Nasıl Girdik, Cilt: 2**, Emre Yayınları, İstanbul, 1994, s. 85-86.

[5] KARABEKİR, Kâzım; **İstiklâl Harbimiz 3**, Yayına Hazırlayan: F Özerengin, Emre Yayınları, İstanbul, 2000, s. 1361.

İsmet İnönü, *Hatıraları*'nda bu konuya şöyle açıklık getirmiştir:[6]

"Harbe girdiğimiz günlerin birinde, Büyük Karargâhta, benim gibi başka erkânıharp zabitlerinin de bulunduğu bir sırada **Bronsart Paşaya** sordum:

'Harp yapılıyor, ne olacak, kazandınız ne olacaksınız? Bu kadar büyük fedakârlığın karşılığı nedir?'

'Belçika, Belçika!' diye cevap verdi.

Tekrar sordum:

'Belçika bu kadar fedakârlığı karşılayacak bir değer midir? Belçika'nın nesi var? Eti ne, budu ne?'

Bronsart Paşa, 'Evet ufaktır, ufaktır ama çok değerlidir' dedi. Ben kendisini sıkıştırmaya devam ettim. Israrla kendisine soruyordum: 'Harpten sonra ne olacak?'

Nihayet baklayı ağzından çıkardı:

'Türkiye!' dedi.

Bunu, Türkiye'yi kazanacağız, manasına söylediğini anladım. Fena halde çarpılmıştım ama, kendimi tuttum.

'Evet, dedim, ne şekilde? Nasıl olacak?'

'Beraber çalışacağız' cevabını verdi.

'Harpten sonra beraber çalışacağımızı düşünmüyoruz,' dedim.

---

[6] İNÖNÜ, İsmet; **Hatıralar, 1. Kitap**, Yayıma Hazırlayan: S. Selek, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1992, s. 154.

Bronsart Paşa, niyetlerini daha çok açığa vuran bir cevap verdi ve dedi ki:

'Anlıyorum, düşünmüyorsunuz ama kaç kişisiniz? Bu fikri devam ettirecek kaç kişisiniz?'

'Varız kâfi derecede,' dedim."

I. Paylaşım Savaşı'nda Almanlarla birlikte cephede savaşan İsmet İnönü'nün **"Almanlar Türkiye'ye, gitmek üzere gelmemişlerdir"**[7], argümanı bugünlerde, Irak'ı bahane ederek Türkiye'ye gelen Amerikan askerleri için de söylenebilir. Amerika, 2003 Şubat ayından itibaren Türkiye'ye askerlerini yerleştiriyor -ama Türkiye'den gitmemek üzere...

I. Paylaşım Savaşı'nda müttefikimiz olan Almanya'nın Türkiye üzerindeki planlarına ilişkin Peter Hopkirk, *Bitmeyen Oyun* kitabında şöyle demiştir: *"İngiltere 1895 yılında, Osmanlı İmparatorluğu'nun parçalanması için bir teklif hazırladı ve Almanya'ya cömert bir parça sundu. Ancak Berlin buna şaşırtıcı bir ilgisizlik gösterdi. Almanya parçayı değil bütünü istiyordu. Sultan'ın onayı alınarak ülkenin iç bölgelerini araştırmak ve doğal kaynaklarının envanterini çıkarmak için Türkiye'ye Alman uzmanlar gönderildi. Alman 'gezginleri' ve 'kaşifleri', arkeolojik ve antropolojik araştırmalar yapma bahanesiyle tüm ülkeye yayıldılar. Haritalar çıkarıldı, her köy ve aşiretin sahip olduğu ev ve çadıra kadar her şey saptandı. Pan-Germen Birliği, geleceklerinin, zengin ve az kalabalık Osmanlı topraklarında yattığına inandılar. Geçmişte parlak uygarlıklar barındırmış olan verimli Mezopotamya topraklarının 'çalışkan' Almanların elinde büyük bir zenginlik kaynağı*

---

[7] **A.g.e.**, s. 158.

olacağına karar verildi. Kayzer I-I. Wilhelm, 'Doğu birini bekliyor...', Paul Rohrback 'Almanya'nın geleceği Doğu'dadır... Türkiye'de... Mezopotamya'da, Suriye'dedir' diyorlardı."[8]

Batılı emperyalistlerin yüzyıllardır, Türkiye'yi yok etme projelerinin ve eylemlerinin olduğu herkesçe bilinmektedir. Emperyalist Batı'nın Türk toplumunu yok etme projesinin en somut kanıtlarından birisi, **Sevr Antlaşması**dır. Sevr Antlaşması, Türk toplumunu tarih sahnesinden yok etmeye çalışan emperyalistlerin isteklerini açığa çıkaran bir metindir.

10 Ağustos 1920'de Sevr'de (Fransa), emperyalist Batı devletleri tarafından hazırlanan metin, Bâbıâli temsilcilerinin önüne konmuş, onlar da ses çıkarmadan imzalamışlardı. Sevr'de, İngiliz-Fransız-İtalyanlar anlaşarak, aslında "Batı emperyalizminin en şaşırtıcı örneklerinden birisini"[9] ortaya koymuşlardır. Batı emperyalizmi, Sevr'de büyük bir zafer elde etmiştir. Sevr Antlaşması gereğince, Türkiye güçsüz bir devlet, küçük bir koloni olacak, hatta, "Türkiye, en zengin ve en verimli bölgelerden yoksun bırakılacak ve küçük bir sultanlık olarak Anadolu'nun ortasında alçaltıcı bir yalnızlık içinde yaşamaya mahkûm edilecekti."[10]

Sevr Antlaşması, Osmanlı İmparatorluğu'nu fiilen sona erdiren **Mondros Mütarekesi**'nin devamı niteliğindedir. 30 Ekim 1918'de emperyalist Batı ile imzalanan

---

[8] Peter Hopkirk'ten aktaran; AYDOĞAN, **Bitmeyen Oyun ve Türkiye'yi Bekleyen Tehlikeler**, s. 50.

[9] TOYNBEE, **Türkiye ve Avrupa**, s. 68.

[10] **A.g.e.**, s. 69.

Mondros Mütarekesi'ne göre, Türk hükümeti, ordusunu hemen terhis etmek, ordunun bütün silah ve donanımının emperyalistlere teslim etmek zorunluluğu ile karşı karşıya bıraktırılmış ve emperyalist devletler gerekli gördüklerinde Türkiye topraklarının herhangi bir bölgesini işgal etme hakkına sahip olmuşlardır.[11]

Mondros Mütarekesi'nin devamı olan Sevr Antlaşması'na göre Türkiye topraklarını kaybetmiş, ordusu terhis edilmiş ve ekonomisinin yönetimi emperyalistlerin güdümüne girmiş bir sömürge ülkesi olarak düşünülmüştür. Eş deyişle, Sevr Antlaşması, Türkiye'yi Batılı emperyalist devletlerin sömürgesi haline getirme projesidir.

Sevr Antlaşması gereğince[12] Osmanlı Devleti, İstanbul ve çevresi ile Anadolu'da sınırlı küçük bir toprak parçasından ibaret olacaktır. Ancak, Osmanlılar anlaşma hükümlerine uygun davranmazlarsa İstanbul'u emperyalistler işgal edebilecek, kapitülasyonlardan bütün emperyalist ülkeler yararlanacak, Osmanlı Devleti iç ve dış borç alamayacak, Türkiye'nin askeri gücü sınırlanacak, kontrolü emperyalistlere bırakılacak ve zorunlu askerlik hizmeti olmayacaktı. Doğu Anadolu'da Kürtler bir devlet kurmak isterlerse, onların bu istekleri *Birleşmiş Milletler* (Cemiyet-i Akvam) tarafından kabul edilip, Osmanlılara tavsiye edilirse Osmanlılar gereğini yerine getireceklerdi. Van, Erzurum, Bitlis ve Trabzon illerinin bulunduğu coğrafyada bir Ermenistan Devleti kurulacak, bu devletin sınırlarını A-

---

[11] ŞAMSUTDINOV, **Mondros'tan Lozan'a Türkiye Ulusal Kurtuluş Savaşı Tarihi 1918-1923**, s. 27-29; AYBARS, **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi I**, s. 105-107.

[12] AYBARS, **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi I**, s. 235-236.

merika Birleşik Devletleri tayin edecek, Hicaz bağımsız bir devlet olacak, Osmanlılar Mısır üzerindeki bütün haklarından vazgeçecek, on iki ada İtalyanlara, Akdeniz'deki öteki adalar Yunanlılara, Suriye Fransa'ya ve Irak İngiltere'ye verilecekti.

Sevr Antlaşması, yalnızca Osmanlı İmparatorluğu'nu paramparça etmekle kalmıyor, halkı Türklerden oluştuğu için *Wilson Prensiplerine* göre Türk kalması gereken Anadolu'yu bile parçalara ayrıştırıyordu: "Doğu illerinde, İngiliz himayesi altında bağımsız bir Ermenistan ve muhtar bir Kürdistan yaratılıyordu. Suriye olan güney hudut Urfa Kentinin kuzeyinden geçilerek Türk topraklarından büyük bir parça koparılmış oluyordu."[13]

Emperyalist Batı'nın günümüzde Türkiye ve onunla bağlantılı bölgeler üzerindeki sömürgeci hedefleri, Mondros'ta ve Sevr'de belirgin olarak karşımıza çıkıyor. Bunlarla birlikte, emperyalistlerin Ocak 1919'da Osmanlı Devleti konusunda ne gibi bir çözüme gidilmek istendiğine ilişkin hazırladıkları bir belge, onların günümüzde Türkiye üzerindeki planlarını açıkça ortaya koyuyor. Emperyalistler, **Paris Konferansı**'nda Osmanlı'ya karşı nasıl bir tavır takınılması gerektiğine ilişkin projelerini netleştirmişlerdir. Emperyalistler, 1919'lardan başlayarak projelerinin gereği olarak Osmanlı İmparatorluğu'nu paylaşma çabalarına koşulmuşlardır. Bu projenin, tamamlanmamış olan kısımları da sanki bugün tamamlanmaya çalışılıyor.

---

[13] VILLALTA, **Atatürk**, s. 404.

Emperyalist Batı'lıların *Paris Konferansı*'nda hangi hedefleri güttüklerine dair belgenin esaslarını Sina Akşin şu şekilde sıralamıştır:[14]

1) İstanbul ve Boğazlar bölgesi Türkiye'den alınıp ya uluslararası ya da Amerikan yönetimi altına sokulmalıdır. Boğazlar, savaş ve barışta bütün devletlerin (emperyalistlerin) gemilerine açık olmalıdır.

2) Avrupa Türkiye'sinin kalanı ya Yunanistan'a verilmeli ya da Yunanistan ile Bulgaristan arasında paylaşılmalıdır.

3) İzmir ve çevresindeki bir bölge Yunanistan'a verilmelidir. Ancak, bu durum Yunanistan'ın Trakya'da arazi elde edip etmemesine bağlıdır.

4) İstanbul ve İzmir serbest liman olacaktır.

5) Küçük Asya'nın çoğunlukça Türk olan toprakları, en azından maliye ve gümrük konularında uygulanacak olası bir çeşit uluslararası sistem altında olmak üzere, Türkiye'ye bırakılmalıdır. Ama, Osmanlı İmparatorluğu'nun Suriye, Filistin, Mezopotamya, Arabistan, Ermenistan ve Kafkasya'da 'gerçek ya da saymaca egemenliğe hiç bir koşulla' katılmasına izin verilmemeliydi.

6) Fransa'nın Lübnan, Beyrut ve İskenderun'daki özel siyasal konumu tanınmalıdır. A (1916 anlaşmasında Fransız nüfuz bölgesi olarak kabul edilen Suriye-Musul bölgesi) ve B bölgesinde ise büyük devlet olarak sadece

---

[14] AKŞİN, Sina; **İstanbul Hükümetleri ve Milli Mücadele**, Cem Yayınevi, İstanbul, 1983, s. 103-105.

İngiltere benimsenmelidir. Faysal'ın Suriye'de özerk bir Arap devleti kurmasına izin verilmelidir.

7) Filistin ya Amerika'nın ya da İngiltere'nin kontrolü altına girmelidir. Bu konuda mümkün olduğu kadarıyla Arap halkının ve Siyonist örgütlerin isteklerine uyulması gerekir.

8) Musul, Bağdat ve Basra'da İngiliz himayesinde bir Arap devleti ya da devletleri kurulmalıdır. Burada Hicaz Kralının egemen olup olmayacağı karara bağlanmamıştır.

9) Arabistan'da Hicaz Kralı mümkün olduğu kadarıyla bağımsız olmalıdır. Ancak, İtalya ve Fransa burada İngiltere'nin 'özel durumunu' tanımalıdırlar.

10) Kurulacak olan Ermeni Devleti'ne koruyucu olarak İngiltere, Amerika ya da Fransa'yı destekleyecektir. 1916 anlaşmasının yeniden gözden geçirilmesini sağlamak açısından bu konuda Fransa tercih edilecektir. Bu devlet ile birleşip birleşmemek hakkı Rus Ermenistan'ına ait olacaktır.

11) İngiltere Kafkasya'da Gürcistan, Dağıstan, Azerbaycan ve Rus Ermenistan'ı gibi güçlü bağımsız devletler görmek istemektedir. Federasyon kurup kurmamak, Rusya ile ilişkiler o devletlere ait olacaktır. Koruyucu devlet olarak Amerika Fransa'ya tercih edilecektir. Ancak, çok ısrar edilirse son çare olarak İngiltere bu görevi geçici de olsa kabul etmelidir. Çünkü, süresiz olarak buralarda İngiliz kuvvetlerinin bulunmasını gerektirecek yükümlülüklere girmemek gerekir. Batum, Poti, Trabzon ve Bakû serbest liman olmalıdır. Batum-Bakû demiryolu serbest

transit sağlamalıdır. Bakû kenti ve petrol madenlerinde uluslararası çıkarlar korunmalıdır.

12) İngiltere, Botan ırmağının güneyinde Kürt aşiretlerinin özerk bir devlet kurarak İngiltere'nin rehberliğini isteyeceklerini ve Büyük Zap Suyu vadisindeki Nesturî yerleşme bölgelerinin Lübnan'ın anayasasını model alan, Nesturî Prens-Patriğinin hükümeti altında özerk bir bölge meydana getireceklerini ümit etmektedir.

Emperyalistlerin 1919'da Osmanlı Devleti'ne dönük yukarıdaki amaçları ile bugün Türkiye'de yapıp ettikleri ne denli uyuşuyor, değil mi?

Batılı emperyalistlerin Türk toplumunu nasıl yok etmek istediklerini Atatürk, daha *Nutuk*'unun başlangıç kısmında, Samsun'a çıktığı 19 Mayıs 1919'da ülkenin genel durumu ve görünüşünden yola çıkarak şöyle özetlemiştir: "Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu grup, I. Dünya Savaşı'nda yenilmiş, Osmanlı ordusu her tarafta zedelenmiş, şartları ağır bir ateşkes anlaşması imzalanmış. Büyük Savaş'ın uzun yılları boyunca millet yorgun ve fakir bir durumda. Milleti ve memleketi I. Dünya Savaşı'na sürükleyenler, kendi hayatlarını kurtarma kaygısına düşerek memleketten kaçmışlar. Saltanat ve hilâfet makamında oturan Vahdettin soysuzlaşmış, şahsını ve bir de tahtını koruyabileceğini hayal ettiği alçakça tedbirler araştırmakta. Damat Ferit Paşa'nın başkanlığındaki hükûmet âciz, haysiyetsiz ve korkak. Yalnız padişahın iradesine boyun eğmekte ve onunla birlikte kendilerini koruyabilecekleri herhangi bir duruma razı. Ordunun elinden silâhları ve cephanesi alınmış ve alınmakta... İtilâf Devletleri, ateşkes anlaşmasının hükümlerine uymayı ge-

rekli bulmuyorlar. Birer bahane ile İtilâf donanmaları ve askerleri İstanbul'da. Adana ili Fransızlar; Urfa, Maraş, Ayıntap (Gaziantep) İngilizler tarafından işgal edilmiş. Antalya ve Konya'da İtalyan askerî birlikleri, Merzifon ve Samsun'da İngiliz askerleri bulunuyor. Her tarafta yabancı subay ve memurlar ile özel ajanlar faaliyette. Nihayet, ... 15 Mayıs 1919'da, İtilâf Devletleri'nin uygun bulması ile Yunan ordusu da İzmir'e çıkartılıyor. Bundan başka, memleketin her tarafında Hristiyan azınlıklar gizli veya açıktan açığa kendi özel emel ve maksatlarını gerçekleştirmeye, devleti bir an önce çökertmeye çalışıyorlar."[15] İşte, ülkenin içinde bulunduğu manzara buydu.

Hemen belirtelim ki; **Atatürk'ün 19 Mayıs 1919'da Türk toplumunun içinde bulunduğu genel duruma ilişkin yukarıda çizdiği tablo günümüzde, aynen karşımızda duruyor. Belki, Türk toplumu fiilen bu durumda değil, yani ülkemiz fiilen Batılı emperyalistler tarafından işgal edilmemiş, ama emperyalizmin yapıp ettikleri bakımından durum 19 Mayıs 1919'dan önceki gibidir.**

Zaten, yeni emperyalizm çağında sömürgeciliğin biçiminde değişmeler oldu, artık ülkelerin askeri yönden işgal edilmesine çoğu kez gerek bile kalmayabiliyor. Emperyalistlerin yeni taktiklerinden birisi şudur: **İşgal edilmek istenen ülke ekonomik, politik ve yönetsel açıdan bağımlı kılındığında o zaten fiilen işgal edilmiş olur.**

Bu bağlamda, **günümüzde Türk toplumu, Batılı emperyalistler tarafından işgal edilmiş ve sömürgeleştirilmiştir.** Türkiye'nin emperyalist Batı'nın yeni sömürge-

---

[15] ATATÜRK, **Nutuk 1919-1927**, s. 1.

leştirme projesinin asli üyesi olduğuna ilişkin çok sayıda kanıttan söz edilebilir. Örneğin, Türkiye'yi IMF'nin yönetmesi gibi... Batı emperyalizmi IMF gibi yeni araçları ile Çin dışındaki diğer gelişmekte olan bütün toplumlar üstünde kontrolü tam olarak ele geçirmiştir. Bu durumu, bize Jeffrey Sachs şöyle anlatmıştır: "IMF, mali konularda neredeyse hükümetlerin yerini alan daimi bir varlığa sahiptir. Britanya İmparatorluğunun, Mısır ve Osmanlı bakanlıklarının tepesine doğrudan doğruya kendi yüksek memurlarını atadığı günlere pek benzer biçimde, IMF bugün dünya çapında, tam 1.4 milyar kişilik bir toplam nüfusu temsil eden yaklaşık 75 gelişmekte olan ülkenin iç yönetim kademelerine sıkıca yerleşmiştir. Bu hükümetler IMF'ye danışmadan pek nadir adım atabilirler ve bunu yaptıklarında da sermaye piyasalarıyla hayati önem taşıyan bağlarını, dış yardımları ve uluslararası saygınlıklarını riske atarlar. Bu ülkelerin gazete başlıkları IMF heyetlerinin geliş ve gidiş haberleriyle doludur."[16] Bugün, Türkiye'deki gazete başlıkları da her zaman IMF heyetlerinin haberleri ile doludur. İnsanlarımızın önemli bir kısmı çoğu bakanımızın adını bilmezken IMF Türkiye Masası şefi Carlo Cotaerelli ülkemizde şöhret olmuştu ve hatta paparazzi kültürümüzün değişmez aktörüydü, ne yazık ki IMF aktörünü değiştirdi ve yerine Juha Kahkonen'i gönderdi. O, Cotaerelli kadar medyatik olamadı. Daha sonra IMF Kahkonen'in yerine Rıza Moghadam'ı atadı(!) Şimdi direktifleri Moghadam'dan alıyoruz.

---

[16] Sachs'dan aktaran; TABB, **Ahlâksız Fil-21. Yüzyılda Küreselleşme ve Sosyal Adalet Mücadelesi**, s. 95.

Kısaca, günümüzde Avrupa Birliği ve Amerika tarafından işgal edilen Türkiye, yaklaşık 90 yıl önce de işgal edilmişti. Emperyalist Batı ile Osmanlı İmparatorluğu arasında yapılan Mondros ve Sevr gibi antlaşmalar gereğince ülke fiilen işgal edilmişti. O yıllarda, ülkemizde emperyalist Batı'ya ilişkin iki görüş belirmiştir:

1) **Mandacılar, yani emperyalizmin yerli işbirlikçileri;**

2) **Emperyalizm karşıtı ulusal bağımsızlıkçılar.**

Bu iki anlayış, birbirinin tam zıddıydı. Bu iki zıt çevrenin Türkiye'nin kurtuluşuna ilişkin görüşleri, aradan yaklaşık 90-100 yıl geçmesine karşın güncelliğini sürdürüyor. O nedenle, erken 1900'lerdeki mandacılar ile ulusal bağımsızlık yanlısı görüşlerin yeniden irdelenmesi, günümüzde Avrupa Birliği'nin ve Amerika'nın kıskacındaki Türkiye'deki gelişmelere de ışık tutacaktır.

4.2. Batı Emperyalizmi Karşısında Mandacıların Tezleri

Atatürk sonrası dönemin resmi ideolojinde önemli bir yeri olan Halide Edip Adıvar, Ulusal Kurtuluş Savaşı'nın tam hız kazandığı bir dönemde, yani 10 Ağustos 1919'da Atatürk'e yazdığı mektubunda şöyle demiştir: "Memleketin siyasî durumu en son kertesine geldi. Kendimize bir yön çizebilmek için, Türk milletinin zarını atıp olumlu bir durum alma zamanı ise geçmek üzere bulunuyor. ... Yabancı devletlerin Türkiye üzerindeki rekabetlerini ve kuvvetlerini memleketimizden uzaklaştırabile-

cek bir yardımcıya ihtiyacımız var. Bunu ancak Avrupa dışında ve Avrupa'dan daha güçlü bir elde bulabiliriz. Bugünkü oldubittileri ortadan kaldırmak ve davamızı sür'atle dünyaya karşı savunabilmek için, gerekli güce sahip bir devletin yardımını istemek lazımdır. ... Amerika, Doğu'da mandaterlik yapmak Avrupa'da başına dert açmak niyetinde değildir. Fakat onların onur meselesi yaptıkları şey, yöntemleri ve idealleri ile Avrupa'dan daha üstün bir millet olmak iddiasıdır. Bir millet içtenlikle Amerikan milletine başvurursa, Avrupa'ya, girdikleri memleket ve milletin yararına nasıl bir idare kurduklarını göstermek isterler. ... Amerikan resmî mahfillerinin önemli şahsiyetleri arasında epey lehimize bir hava oluştu. İstanbul'a Ermeni dostu olarak gelen birçok hatırı sayılı Amerikalı, Türk dostu ve Türk propagandacısı olarak döndüler. Bu akımı temsil eden resmî ve gayrî resmî Amerikan görüşünün altında yatan gizli düşünce şudur: Türkiye'yi parçalamamak, eski sınırları içinde bir bütün halinde olduğu gibi korumak şartıyla genel ve tek bir mandaya bağlamak."[17]

Ulusal Kurtuluş Savaşı döneminde Halide Edip Adıvar'ın görüşlerini destekleyenler, oldukça yaygındı.

---

[17] ATATÜRK, **Nutuk 1919-1927**, s. 66-67. Halide Edip Adıvar, Sivas Kongresi'nde gerek yerli gerekse yabancıları kullanmak suretiyle, Amerikan mandası hakkında olumlu bir karar alınması yolunda çok çaba sarf etmiştir. Bununla da yetinmeyen Halide Edip Adıvar, "Amerikan Halkına Mektuplar" adı altında risalelerle Türk meselesini, Amerikan kamuoyuna anlatmıştır (BİLGEN, **ABD'li Gözüyle Sivas Kongresi: Amerikan Mandası ve Gazeteci L. E. Browne'ın Faaliyetleri**, s. 153).

Suat İlhan, *Avrupa Birliği'ne Neden Hayır 2* adlı önemli çalışmasında bu konuda önemli bilgiler aktarmaktadır:[18] Daha önce Kafkas Tümen Kumandanı olan Arif Bey, Erzurum'da kongre çalışmalarını sürdüren Atatürk'e Amasya'dan gönderdiği telgrafta şunları yazmıştır: "Bağımsızlık elbette istenir ve tercih edilir. Ancak, tam bağımsızlık istediğimiz takdirde, vatanın birçok parçalara ayrılacağı kesin ve şüphesizdir. Şu halde, iki üç ili içine almaktan ibaret olan bağımsızlığa, vatanımızın bütünlüğünü garanti altına alacak yabancı bir devletin himayesi (mandaterlik) elbette tercih edilir." Refik Halit: "Bizim için tutulacak tek kurtuluş yolu, İngiltere ile beraber yürümektir." Ali Kemal: "Avrupa ile başa çıkmayı asırlardan beri Asya'nın hangi kavmi başardı ki, biz başarabilelim?" Refi Cevat (Ulunay): "Tek çare galiplerle uyuşmak ve anlaşmaktır." Rıza Tevfik: "Medeniyeti temsil eden İngiltere gibi bir devlete itiraz etmek küstahlıktır." Mustafa Şerif Paşa: "Umumun arzusu, İngiltere tarafından idare edilmekliğimizdir." Refet Paşa: "Yirminci yüzyılda, beş yüz milyon lira borcu, harap bir memleketi, pek verimli olmayan bir toprağı ve ancak on beş milyon lira geliri olan bir millet için bir dış dayanak olmadan yaşamak imkânı olamaz."

Manda, Sivas Kongresi'nde en çok tartışılan konudur. **Sivas Kongresi, mandacılığın alaşağı edildiği kongre olması bakımından Türk Bağımsızlık Hareketi'nde büyük bir öneme sahiptir.** Sivas Kongresi'nde

[18] Aktaran; İLHAN, **Avrupa Birliği'ne Neden Hayır 2**, s. 39-41.

mandacılığı savunanlar fazlaydı. Bunlardan bir kaçının görüşüne aşağıda yer verilecektir.

Sivas Kongresi'nde etkili olan kişilerden birisi, Şükrü Bey'dir. Şükrü Bey'in arkadaşlarıyla birlikte benimsedikleri mandacı tavır ile günümüzde Avrupa Birliği ya da Amerika'nın güdümüne girmek isteyenlerin zihniyetleri ve görüşleri arasında hiçbir fark yoktur: "Memlekette ne fen, ne sanaat, ne para var; binaenaleyh elbet bir muavenete ihtiyacımız var. Bu itibar ile müzaheret lüzumuna kani olduk; ve bu müzahirin en muvafıkı kim olacağını düşündük. Mevcut dört devletin hangisi muvafık olacağını hesap ettik. İngiltere'yi kabul edecek olursak, arabamızı sürükler. Fransa maliye itibariyle müsait vaziyette değil, kendisi muhtac-ı himmet. İtalya'nın Anadolu'daki ihtirasatı manidir dedik ve binaenaleyh en muvafık devlet olarak Şarkta istilâ politikası düşünmiyen Amerika'yı kabul ettik."[19]

Sivas Kongresi'nin etkin delegelerinden biri de Refet Bey'dir. Refet Bey, kongre sırasında, "Mandanın istiklâli ihlâl etmiyeceği muhakkaktır" demiştir.[20]

Sivas Kongresi'nin delegelerinden Vasıf Bey ise *manda*ya ilişkin görüşlerini şöyle dile getirmiştir: "Manda... bu kelime nasıl tarif edilirse edilsin benim de kanaatim, hattâ İstanbul'daki ecnebilerin de söyledikleri, bunun ilk defa vaki olan bir şey olduğu merkezindedir; binaena-

---

[19] İĞDEMİR, Uluğ; **Sivas Kongresi Tutanakları**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1999, s. 50.

[20] **A.g.e.**, s. 55.

leyh umumî ve sarih bir mâna aramıyalım; biz buna müzaheret ismini verelim ve müzaherete ihtiyacımız olduğunu söyliyelim. Bugün bendeniz de bir müzaheret istemek mecburiyetinde olduğumuza kaniim. Bütün devletler bizi tamamen müstakil bile bırakacaklarını söyleseler, yine müzaherete muhtacız. 400 ilâ 500 milyon lira borcumuz var; bu parayı kimse kimseye bağışlamaz; bize bunu ödeyiniz diyecekler; halbuki bizim varidatımız faizine bile kâfi değildir! O zaman müşkül bir vaziyette kalacağız. Bunun için müstakil yaşamağa vaziyet-i maliyemiz müsait değildir. Sonra yanı başımızda bizi taksim etmeği emel edinmiş hükümetler var; onların ihtirasatına karşı mahvoluruz! Parasız, ordusuz ne yapabiliriz? Onlar tayyare ile havada uçuyorlar, biz henüz kağnı arabasından kurtulamıyoruz! Onlar dritnot yapıyorlar, biz yelkenli bir gemi yapamıyoruz. Bu hallerle bugün istiklâlimizi kurtarsak bile, yine günün birinde bizi taksim ederler."[21]

1920'lerin başında bağımsızlık, ulusal kurtuluş ve **Kuvâyi Milliye** karşıtı söylemler, günümüzde olduğu gibi, dozajını en çok gazeteler yoluyla artırıyordu. Yılmaz Dikbaş'ın tespit ettiği ve bizim de aşağıda sunacağımız örnekler, *Alemdar, Peyam, Peyam-ı Sabah, Ferda (Adana)* gibi gazetelerden alınmıştır. Bazıları *Refik Halit Karay, Refi Cevad Ulunay, Mümtaz Göztepe* ve *Ahmet Emin* gibi yazarların imzasını taşıyor:[22]

---

[21] **A.g.e.**, s. 69-70.

[22] DİKBAŞ, Yılmaz; **Özelleştirme Sömürgeleştirme**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1997, s. 89-91.

1) "Halkın yeniden kan dökmeye zorlanmasına karşıyız."

2) "Bağımsızlığımızı yalnız başımıza sürdüremeyecek bir durumdayız. Amerikan mandası lafıyla zaman kaybettik. İngiliz mandası istemeliydik."

3) "Bu millet çete ve eşkıya grubu istemiyor... Kemaliler, Cemaliler istemiyor."

4) "Bu bitik durumdan yalnız başımıza kurtulmamıza imkân yoktur."

5) "Misakı Milli ..., ne çirkin, ne gayrı milli bir kelime..."

6) "Yunanlılara karşı çıkmak İtilaf devletlerine karşı çıkmaktır."

7) "Bizim için tek kurtuluş yolu, büyük devletlerle sadakat dairesinde uyuşmaktadır."

8) "Bağımsızlığımızı elde edebilmek için güçlü bir devletin yardımına muhtacız, o devlet ki *İngiltere*'dir ve *İngiltere* olması gerekir. İngiltere bizim elimizden tutmalı ve para harcanması gereken yerleri bize göstererek yaşamaya layık bir güç halinde bizi korumalıdır."

9) "...Birçokları, bizimle insanlık amacıyla ilgilenecek, sonra kendi kendine çekilecek bir devlet bulunamaz, bu bir hayaldir diyorlar. Biz iddia ediyoruz ki, böyle bir devlet vardır ve Amerika'dır."

O dönemde manda usulünü savunanlar arasında öne çıkan isimlerin başında yer alan *Vakit Gazetesi* başyazarı Ahmet Emin Yalman, 12.7.1919 tarihli yazısında şöyle

demiştir: "... Türkiye bağımsız olarak yaşayamaz. Üzerinde yabancı bir idarenin baskısı lâzımdır..."[23]

11 Ekim 1919 tarihli *Renin* gazetesi, Atatürk'ün önderliğindeki Anadolu'daki kurtuluş hareketini boş bir çaba olarak değerlendirmiştir: "Mustafa Kemal Paşa Anadolu'da bir millî hareket yaratmaya çalışıyor. Bu ne çocukça bir hayaldir! Bütün cihanın kuvvetine karşı... Savaştan ezilmiş olan zavallı Anadolu'nun gücü ile... Kafa tutmasının ne hükmü olabilir? Anadolu'da ne kalmıştır, ne var ki mukavemet teşkili kabil olsun."[24]

29 Nisan 1920 tarihli *Alemdar* gazetesi, "Anadolu, Kemalistlerden temizlenecektir" demiştir.[25]

Abdullah Cevdet ve Ali Kemal gibi dönemin ünlü aydınları çok açık bir şekilde İngiliz mandasını savunuyorlardı. Ali Kemal, 7 Ağustos 1919 tarihli *Sabah* gazetesindeki "Türkiye ve Mandaterlik" başlıklı yazısında şöyle demiştir: "Bizim bu müthiş yangından bir şey koparabilmek, hiç olmazsa millî birliğimizi sağlamak için İngilte-

---

[23] Ahmet Emin Yalman'dan aktaran; AKŞİN, Aptülahat; **Atatürk'ün Dış Politika İlkeleri ve Diplomasisi**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1991, s. 32.

[24] AVCIOĞLU, Doğan; **Millî Kurtuluş Tarihi 1838'den 1995'e, Birinci Kitap**, Tekin Yayınevi, İstanbul, 1993, s. 146.

[25] **A.g.e.**, s. 146. Ancak, *Alemdar* ve *Peyâmı Sabah* gibi gazetelerin yayımları, İstanbul halkı tarafından kızgınlık ve tiksintiyle karşılanmıştır (ATATÜRK, Mustafa Kemal; **Atatürk Özel Arşivinden Seçmeler**, Yayıma Hazırlayan: T.C. Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1981, s. 143).

re'ye dayanmamız, İngiliz mandaterliğini istememiz elzemdir."[26]

Kısaca, Ulusal Kurtuluş Savaşı döneminde ülkemizde mandacılar çok etkindi. Mandacılar, İngiltere'nin ya da Amerika'nın bir an önce Türkiye'yi denetimlerine almaları için çırpınıyorlardı. Mandacılar, savundukları şeylerin önemli olduğunu Anadolu halkına yaymak için oldukça fazla çaba harcıyorlardı. Mandacılar, ülkeye Batı emperyalizmini davet ederlerken Türklerin kendi başlarına bir şey yapamayacağını vurgulayarak onları aşağılıyorlardı.

Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Atatürk'ün Samsun'a çıkmadan evvel Türk toplumunun içinde bulunduğu koşullara ilişkin anlattıkları, bugün Türk olduğundan utanan, bütün umudunu emperyalist Batı'ya bağlamış, Amerika'yı kafasında ilahlaştırmış, oralara kaçmak için çırpınan ve hatta onlarla arada aşk ve sevgi olmadan evlenmeyi bile kendine bir kurtuluş yolu olarak gören insanımızın yapıp ettikleriyle, ülkemizi sürekli adam etmeye(!) çalışan Avrupa Birliği ve Amerika'nın küreselleşme söylemi arkasına gizlenen emperyalistlerin ve mandacıların tavırlarıyla tam olarak örtüşüyor, yani günümüzü özetliyor: "Gün geçmiyordu ki, elime aldığım bir gazetede memleketim hakkında yeni bir idam hükmüne rastgelmeyeyim. Gün geçmiyordu ki, bir umumî mecliste veya bir konferans salonunda Türk ırkının manevî şahsiyetini çamurdan çamura sürüklenir görmeyeyim. Gün

---

[26] AVCIOĞLU, **Millî Kurtuluş Tarihi 1838'den 1995'e, Birinci Kitap**, s. 214.

geçmiyordu ki, bir mağazada, bir lokantada Türk olduğum anlaşılınca acı bir istihza veya ağır bir hakaretle karşılaşmayayım. Nihayet, İtilâf memleketleri matbuatının ve bunlara yardakçılık edenlerin şenî propagandaları dünyanın her tarafında olduğu gibi bu bağımsız şehirde amme efkârını bizim aleyhimize o derece kışkırtmıştı ki, bir sokaklarda, mahalle çocuklarının bizi taşlamadıkları kalıyordu. Makak (Macaque) –yani bir nevi şempanze maymunu- bizim lâkabımızdı ve bunu, gazeteler, bizden bahsederken, sık sık kullandıkları gibi, halk arasında bazı kimselerin de yüzümüze haykırdıkları oluyordu ve gönül verdiğimiz genç kızlar Türklüğümüzü sezince bizden iğrenip kaçıyordu."[27]

Ulusal Kurtuluş Savaşı yıllarında Amerikan mandasını isteyenler, o zamanki Amerika Başkanı Wilson'ın Türkiye'ye yönelik planlarını gayet iyi biliyorlardı. "Türkiye, haritadan silinmelidir"[28] sözü, Wilson'a aittir. Yine, aynı Wilson, 1912 yılında Morgenthau'nun Türkiye'ye elçi atanması kendisine önerildiği zaman şöyle demiştir: *"Türkiye diye birşey olmayacak ki, elçi göndermek gereksin."*[29]

Ulusal Kurtuluş Savaşı yıllarında emperyalist Batı ile birlikte hareket eden ve Sevr hayalleri peşinde koşan yerli işbirlikçiler de (**Sevrciler**) durumdan yararlanarak ülkemizi emperyalistlerin çıkarları doğrultusunda parçalama eylemlerine girişmişlerdi. Bu dönemde bedenin zayıf zamanını kollayan kolibasili gibi harekete geçen bir

---

[27] KARAOSMANOĞLU, **Atatürk**, s. 34.

[28] AVCIOĞLU, **Milli Kurtuluş Tarihi 1838'den 1995'e, Birinci Kitap**, s. 302.

[29] **A.g.e.** s. 285.

takım cemiyetler kendilerini aktif bir biçimde öne çıkarmışlardır. Söz konusu cemiyetlerden bazıları aşağıdaki gibidir:[30]

1) **Mavri Mira**: Bu cemiyetin amacı, Boğazlar'ı, Trakya bölgesini ve Batı Anadolu'yu Yunanistan'a katmaktı.

2) **Rum Pontus Cemiyeti**: Amacı, Sinop'tan Batum'a kadar uzanan coğrafyada, yani Karadeniz'de bir Rum Pontus devleti kurmaktı.

3) **Hınçak Cemiyeti**: Bu cemiyet, Doğu Anadolu'da bir Ermeni devleti yaratmayı amaç edinmiştir.

4) **Kürt Teali Cemiyeti**: Bu cemiyetin amacı, Güneydoğu Anadolu bölgesinde bir Kürt devleti kurmaktı.

5) **İslam Teali Cemiyeti**: Bu cemiyetin amacı, Konya'da bir İslam devleti inşa etmekti.

6) **İngiliz Muhipleri Cemiyeti**: Amacı, İngilizlerin himayesinde bir Türk devleti oluşturmaktı.

Söz konusu cemiyetleri, yani **hıyânet şebekelerini** kuranlar, sıradan insanlar değillerdi. Sözgelimi, İngiliz Muhipleri Cemiyeti'nin başkanı, Padişah ve Halife-i Ru-yi Zemin Sultan Vahdettin, yardımcısı Sadrazam Damat Ferit, Genel Sekreteri Dahiliye Vekili Ali Kemal, üyeleriyse, Adil ve Mehmet Bey'lerdi. Bu cemiyetin gerçek başkanı ise, İngiliz gizli servisine mensup, yeraltı çalışmaları, entrika ve tezvîr gibi işlerde uzman olan papaz Frew'dur.

---

[30] BORAK, **Atatürk'ün İstanbul'daki Çalışmaları (1899-16 Mayıs 1919)**, s. 195 ve TUNAYA, **Türkiye'de Siyasal Partiler, Cilt 2: Mütareke Dönemi 1918-1922**.

Türk halkına, İngiliz mandasını kabul ettirmek için çalışan bu cemiyet, ülke içinde gizli isyanlar çıkartarak, ulusal direnişi ve bilinci kırmayı amaçlamıştır.[31]

Atatürk ve arkadaşları bir taraftan emperyalist Batı ile savaşım verirken bir taraftan da ülkeyi parçalamak ve küçük devletler topluluğu haline getirmek isteyen yukarıda belirttiğimiz cemiyetler ile mücadele etmiştir. Dolayısıyla, Atatürk ve arkadaşlarının sömürge imparatorluklarına karşı direnmede işleri oldukça güçtü. Gerek emperyalist Batı'nın gerekse de yerli işbirlikçilerinin (**mandacılar, satılmışlar, yeni Tanzimatçılar, emperyalizm hayranları**, yukarıda belirtilen cemiyetler vb.) kışkırtmaları sonucunda ülkede oldukça fazla **iç ayaklanma** meydana gelmiştir.

Ulusal Kurtuluş Savaşı'nda yurdumuzun değişik yerlerinde zuhur eden emperyalizm bağlamlı ***iç ayaklanmaları***, Aybars, şu şekilde sıralamıştır:[32]

1) **Şeyh Eşref Ayaklanması**: 26 Ekim, 24 Aralık 1919'da Bayburt'un Hart kazasında şeriat devleti kurmak için yapılan bir ayaklanmadır.

2) **Bozkır Ayaklanmaları**: 27 Eylül-4 Ekim ve 20 Ekim-4 Kasım 1919'da Konya'nın Bozkır ilçesinde gericilik/şeriat esasına dayalı bir ayaklanmadır.

---

[31] SALIŞIK, Selahattin; **Kurtuluş Savaşı'nın Gizli Örgütü M.M. Grubu**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1999, s. 19 ve BAYAR, Celâl; **Ben de Yazdım: Millî Mücadeleye Giriş, 7. Cilt**, Sabah Kitapçılık San. ve Tic. A.Ş., İstanbul, 1997, s. 85.

[32] AYBARS, Ergün; **İstiklal Mahkemeleri**, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1998, s. 30-31.

3) **Anzavur Ayaklanmaları**: İngiltere'nin, 1 Ekim-25 Kasım 1919 ve 16 Şubat-16 Nisan 1920 tarihleri arasında iki kez, Çanakkale Boğazı civarında kendi güvenliğini korumak için teşvik ettiği ayaklanmalardır.

4) **Düzce Ayaklanmaları**: Osmanlı Hükümeti'nin, 13 Nisan-31 Mayıs ve 8 Ağustos-23 Eylül 1920 tarihleri arasında Adapazarı ve İzmit civarındaki Çerkezleri kışkırtmaları sonucu çıkmış ayaklanmalardır.

5) **Yozgat Ayaklanmaları**: 15 Mayıs-27 Ağustos ve 5 Eylül-30 Aralık 1920 tarihleri arasında Çapanoğulları'nın tertibi sonucu meydan gelmiş ayaklanmalardır.

6) **Zile Ayaklanması**: Osmanlı Hükümeti'nin kışkırtmasıyla Mayıs-21 Haziran 1920 tarihleri arasında meydan gelen bir ayaklanmadır.

7) **Konya Ayaklanması**: Osmanlı Hükümeti'nin kışkırtmasıyla/İstanbul'dan bazı kişilerin yönlendirmesiyle, 2 Ekim-15 Kasım 1920 tarihleri arasında asker kaçaklarını da yanlarına toplayanların çıkardıkları bir ayaklanmadır.

8) **Milli Aşireti Ayaklanması**: Haziran-Eylül 1920 tarihleri arasında Doğu Anadolu'da bağımsız bir Kürdistan devleti kurulması için çaba sarf edenlerin çıkardıkları bir ayaklanmadır.

9) **Pontusçuluk Hareketi**: Karadeniz'in orta ve doğu bölgelerinde Milli Mücadele'nin başlangıcından sonuna kadar devam eden ve Rum Pontus Devleti'nin kurulmasını amaçlayan bir harekettir.

10) **Koçgiri Ayaklanması**: 6 Mart-18 Haziran 1921 tarihleri arasında Koçgiri Aşireti'nin çıkardığı bir ayaklanmadır.

Kısaca, Türkiye, Batılı emperyalistlerin ve onların yerli işbirlikçilerinin egemen olduğu bir ülke idi. İstanbul Hükümeti gibi Türkiye'nin kilit noktalarında bulunanlar ile stratejik ve önemli mevkileri işgal edenlerin çoğu emperyalistlerin çıkarları için çalışıyorlardı.

Hatta, 1919'larda ülkenin emniyetinden sorumlu olan polis teşkilatı bile yabancıların çıkarlarına hizmet ediyordu. İsmet İnönü, bu durumu/o günleri *Defterler (1919-1873)*'de şöyle anlatmıştır: "Polis müdürü Halil Bey'e Saffet Bey'le birlikte gittik. Kendini birçok methetti. İngilizlerin adamı olduğu belli. Kendi de söylüyor, 'Yirmi beş senedir hizmet ediyor imiş. Bu millet kendini takdir etmemiş. İki günde herifler nasıl anlamışlar.' Silahlar için vesika vermeyi vaat etti (27 Nisan 1919). Öğleden evvel ve sonra polis müdüriyetine gittim. Tahrirat müdürü Ali Bey'in (eski kaymakam) odasında bir saatten fazla bekledim. Bazı muhaberat gördüm. Polis idaresi tamamen İngiliz idaresi gibi çalışıyor. Vesikayı aldım (28 Nisan 1919)."[33]

Atatürk, 29 Mayıs 1919 tarihinde Havza'dan Sivas, Erzurum ve Ankara'daki kolordu kumandanlarına gönderdiği bir telgrafta; "İtilaf devletlerinin milletimize itisâfkâr (doğru yoldan sapma, yolsuzluk etme) bir siyaset uyguladıkları, milli bağımsızlığımızı ve devletimizi ida-

[33] İNÖNÜ, **Defterler (1919-1973), I. Cilt: 1919-1955, s. 11.**

ma mahkûm etmekte oldukları ortaya çıkmıştır," diyor.[34] Atatürk'ün bu saptamasını ve "ya istiklâl ya ölüm" anlayışını, IMF'den para alabilmek için Washington'da turlar atanların, Brüksel'in buyurduğu ev ödevlerini uysal öğrenci edasıyla hızlıca yapanların ve genel olarak toplumumuzdaki küreselleşme, yani emperyalizm taraftarlarının dikkatle okuması gerekir.

İşte, yukarıda üzerinde durduğumuz mandacı zihniyet, Türkiye'nin kurtuluşunu kendi dinamiklerinde ve kaynaklarında görmemiştir. Mandacı kafalar, ülkenin Batı emperyalizmine teslim edilerek bir müstemleke memleketi haline gelmesi için uğraşmışlardır. Böylece, mandacılardan büyük destek ve katkı gören Batı emperyalizmi de bütün gözlerini iyiden iyiye Türkiye'ye doğru yöneltmiştir, tıpkı bugünlerdeki gibi...

4.3. Batı Emperyalizmi Karşısında Ulusal Bağımsızlıkçıların Tezleri

Batılı emperyalistlerin (adlarına itilaf denen Batılı emperyalist devletleri ile sözde ittifak devletlerinin başı olan Almanya) ve onların yerli işbirlikçileri olan mandacı zihniyetin, Türkiye'yi parçalama programlarında hesap etmedikleri bir aktör vardı: **Atatürk**. Eş deyişle, bütün yaşamı boyunca emperyalistlerin isteklerinin asla kabul edilemeyeceğini bildiren ve bu yolda müthiş savaşımlar veren olağanüstü insan: Atatürk.

---

[34] ATATÜRK, **Atatürk'ün Bütün Eserleri**, Cilt: 2, s. 337.

Atatürk, gerek Batılı emperyalistlere gerekse de onların yerli işbirlikçilerine, ulusun kendi bağımsızlığını kendisinin elde etmesinin dışında hiçbir seçeneğin, yani manda ve himayenin asla kabul edilemeyeceğini ve Türk toplumunun asla köleliğe rıza gösteremeyeceğini çok net bir biçimde söylemiştir. Atatürk, 6 Temmuz 1919'da harbiye nâzırı Ferid Paşa'ya gönderdiği bir ültimatomda bu gerçeği şöyle dile getirmiştir: "Altı yüz elli sene efendilik eden bir milletin ve onun başında mübarek bir hanedanın köle mevkiine düşmesi kolay bir hadise değildir."[35] Atatürk'e göre, Türk toplumu derhal bu kölelik düzeninden kurtulmalı ve ulusal bağımsızlığına yeniden kavuşmalıdır.

"Benim için en büyük korunma noktası ve şefaat kaynağı milletimin sinesidir"[36] diyen Atatürk, ulusa ve ulusal iradeye dayalı olmayan hiçbir seçeneğin benimsenemeyeceğini ileri sürmüştür. Eş deyişle, Atatürk, Türkiye'nin kurtuluşunun, yani özgürlüğünün ve bağımsızlığının yolunun ancak ulusal iradenin temele alınmasıyla olanaklı olacağını bildirmiştir. Ulusal irade dışında hareket edenler, ulusa karşı büyük bir suç işleyenlerdir. Atatürk'ün 1 Mart 1922'de TBMM'nde yaptığı konuşma ilgi çekicidir: "Büyük Millet Meclisi Hükümeti Türkiye'nin ve Türkiye halkının beka ve istiklâlini temine çalışıyor. Çünkü Türkiye'nin sahib-i aslisi, sahib-i meşru ve hakikîsi olan Türkiye halkının arzu ve irade-i katîyesi bu yoldadır. ... Bu idare-i âliye-i millîyenin hilâfında harekete cüret ve tasaddi edenler millete karşı âsi, bağı, haindirler. ... Bu gi-

---

[35] ATATÜRK, **Atatürk'ün Bütün Eserleri, Cilt: 3, s. 149.**

[36] **A.g.e., s. 282.**

bi günahkârlar evvel-ü âhir irade-i millîyenin tecelli-i adaletinden kurtulamazlar."[37]

Türkiye, Atatürk'ün önderliğinde emperyalist Batı'yı ve onların yerli işbirlikçilerini tarihin derin karanlıklarına gömme harekatına girişmiş, bütün yurtta tarihte eşi görülmemiş bir ulusal kurtuluş savaşımı başlatmıştır.

Artık, Batılı emperyalistler, "beklenmeyen manzara karşısında şaşkınlığa düştüler. Gücünü yitirmiş Osmanlı İmparatorluğu yeniden canlanmıştı."[38]

Atatürk'ün *Nutuk*'ta; Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminde öne çıkan mandacı zihniyete ilişkin tespitleri, Türk toplumu için çıkış yolu olarak sadece Batı'yı gören, her fırsatta Amerika'nın ve Avrupa Birliği'nin önemini dile getiren, neredeyse onların mandasına girilmesini önerecek kadar ileri giden zihniyeti, yani günümüz Türkiye'sindeki egemen manzarayı anlamamıza olanak tanımaktadır: "Düşman devletler, Osmanlı devlet ve memleketine karşı maddi ve manevî saldırıya geçmişler. Onu yok etmeye ve paylaşmaya karar vermişler. Padişah ve halife olan zat, hayat ve rahatını kurtarabilecek çareden başka bir şey düşünmüyor. Hükûmeti de aynı durumda. Farkında olmadığı halde, başsız kalmış olan millet, karanlıklar ve belirsizlikler içinde olup bitecekleri beklemekte. Felâketin dehşet ve ağırlığını kavramaya başlayanlar, bulundukları çevreye ve alabildikleri etkilere göre kendilerince kurtuluş çaresi saydıkları tedbirlere

---

[37] ATATÜRK, **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I (1919-1938)**, s 252-253.

[38] VILLALTA, **Atatürk**, s. 69.

başvurmakta... Komutanlar ve subaylar, I. Dünya Savaşı'nın bunca çile ve güçlükleriyle yorgun, vatanın parçalanmakta olduğunu görmekle yürekleri kan ağlıyor; gözleri önünde derinleşen karanlık felâket uçurumu kenarında beyinleri bir çare, kurtuluş reçetesi aramakla meşgul... Diğer bir önemli noktayı da belirtmek gerekir. Kurtuluş çaresi ararken İngiltere, Fransa ve İtalya gibi büyük devletleri gücendirmemek temel ilke olarak kabul edilmekte idi. Bu devletlerden yalnız biri ile bile başa çıkılamayacağı kuruntusu hemen bütün kafalarda yer etmişti. Osmanlı Devleti'nin yanında, koskoca Almanya, Avusturya-Macaristan varken, hepsini birden yenip yerlere seren İtilâf kuvvetleri karşısında, yeniden onlarla çatışmaya varabilecek durumlara girmekten daha büyük mantıksızlık ve akılsızlık olamazdı. Bu zihniyette olan yalnız halk değildi; özellikle seçkin ve aydın denen insanlar böyle düşünüyordu. O halde, kurtuluş çaresi ararken iki şey söz konusu olmayacaktı. Önce, İtilâf Devletleri'ne karşı düşmanca tavır alınmayacak; sonra, Padişah ve Halife'ye canla başla bağlı ve sadık kalmak temel şart olacaktı. ... Açıkladığım hususlara ve yaptığım gözlemlere göre üç türlü karar ortaya atılmıştır. Birincisi, İngiliz himâyesini istemek, ikincisi, Amerikan mandasını istemek. Bu iki türlü karar sahipleri, Osmanlı Devleti'nin bir bütün halinde korunmasını düşünenlerdir. Osmanlı topraklarının çeşitli devletler arasında taksimi yerine, imparatorluğu tek bir devletin koruyuculuğu altında bulundurmayı tercih edenlerdir. Üçüncü karar, bölgesel kurtuluş çarelerine başvurmaktır. Söz gelişi, bazı bölgeler kendilerinin Osmanlı Devleti'nden koparılacağı görüşüne karşı ondan ayrılmama tedbirlerine başvuruyordu. Bazı bölgeler de Osmanlı Dev-

leti'nin ortadan kaldırılacağını ve Osmanlı ülkesinin taksim edileceğini oldubitti kabul ederek kendi başlarını kurtarmaya çalışıyordu. ... ben bu kararların hiçbirinde isabet görmedim. Çünkü bu kararların dayandığı bütün deliller ve mantıklar çürüktü, temelsizdi. Gerçekte, içinde bulunduğumuz o tarihte, Osmanlı Devleti'nin temelleri çökmüş, ömrü tamamlanmıştı. Osmanlı memleketleri tamamen parçalanmıştı. Ortada bir avuç Türk'ün barındığı bir **ata yurdu** kalmıştı. Son mesele bunun da taksimini sağlamaya çalışmaktan ibaretti. Osmanlı Devleti, onun istiklâli, padişah, halife, hükümet, bunların hepsi anlamı kalmamış birtakım boş sözlerden ibaretti. ... **bu durum karşısında tek bir karar vardı. O da millî hâkimiyete dayanan, kayıtsız şartsız, bağımsız yeni bir Türk devleti kurmak!**"[39]

Atatürk, 19 Temmuz 1919'da 20. kolordu kumandanı Ali Fuat Paşa'ya gönderdiği bir telgrafta şöyle demiştir: "Milli arzuya bağlı ve uygun olmayan kararlar hiçbir zaman millet nazarında veri olamayacağına göre milli ve vatani mukadderatta milli vicdana tercüman olmaktan ibaret bulunan vazifemizi iyi yapmak için milli arzunun toplanmasını ve ilgilenmesini beklemeden hiçbir meselede yetkili görünmemiz doğru değildir. ... Şurası da nazarı dikkatte tutulmalıdır ki, memleket ve milletin mukadderatı hakkında Amerika veya herhangi bir devletle anlaşmaya yetkili olabilecek bir hükümet ancak milli hâkimiyet esasını kabul ve bir milli şûranın varlığını onaylayan ve ona dayanmayı uygun gören bir hükümettir. Şu

---

[39] ATATÜRK, **Nutuk 1919-1927**, s. 7-9.

taktirde merkezi hükümeti oluşturacak kişilerin mutlaka bu nitelikte olması gerekmektedir."[40]

Atatürk'ün *Nutuk*'da; Batılı emperyalistlerin sürekli güdümünde bulunan zihniyete ilişkin yaptığı çözümleme ve ileri sürdüğü kurtuluş reçetesi, günümüzde **IMF'leşen, Amerikanlaşan(!)**, toplumumuzu krizlere sürükleyen ve kendine özgüvenini yitiren **emperyalist Batı teslimiyetçilerini** anlamamıza imkân tanıması bakımından oldukça önemlidir: "Güçsüz ve korkak insanlar, herhangi bir felâket karşısında, milletin de uyuşukluğa düşmesine ve çekingen bir duruma gelmesine yol açarlar. Güçsüzlük ve kararsızlıkta o kadar ileri giderler ki, âdeta kendi kendilerine hakaret ederler. Derler ki, biz adam değiliz ve olamayız! Kendi kendimize adam olmamıza imkân yoktur. Biz, kayıtsız ve şartsız olarak varlığımızı bir yabancıya teslim edelim. ... Türkiye'yi, böyle yanlış yollarda çökme ve yok olma uçurumuna sürükleyenlerin elinden kurtarmak lâzımdır. Bunun için bulunmuş bir gerçek vardır. Ona uyacağız. O gerçek şudur: **Türkiye'nin düşünen kafalarını yepyeni bir imanla donatmak... Bütün millete taptaze bir manevi güç vermek.**"[41]

Onun için Atatürk, emperyalistlerin Türkiye'ye yönelik planlarının asla kabul edilemeyeceğinin ısrarla altını çizmiş ve onlara karşı ulusal kurtuluş hareketinin kaçınılmazlığını öne çıkarmıştır.

Bu bağlamda, Atatürk, 17 Ocak 1921'de *United Telgraph* muhabirine verdiği demeçte; Batılı emperyalist-

---

[40] ATATÜRK, **Atatürk'ün Bütün Eserleri, Cilt: 3**, s. 177.
[41] ATATÜRK, **Nutuk 1919-1927**, s. 432.

lerin Türkiye'yi parçalama projesi olan Sevr Antlaşması'nın asla kabul edilemeyeceğini ve böyle bir anlaşmanın varlığından söz edilemeyeceğini çok net bir biçimde söylemiştir: "İstiklâl-i siyasî, adlî, iktisadî ve malîmizi imhaya ve binnetice kakk-ı hayatımızı inkâr ve iptale mâtuf olan Sevr ahidnâmesi bizce mevcut değildir. Levazım-ı istiklâl ve hâkimiyetimizi temin edecek bir sulhün akdi nuhbe-i âmâlimizdir."[42] Atatürk, politik bağımsızlığımızı, adaletimizi, ekonomimizi, maliyemizi çökerten ve sonuçta Türk toplumunun yaşama hakkını ve varlığını sürdürmesini yok sayan Sevr'in kesinlikle benimsenemeyeceğini, onun yerine Türk toplumunun ulusal bağımsızlığını ve egemenliğini sağlayacak barış antlaşmalarının yapılması gerektiğini açıkça bildirmiştir.

Atatürk, 13 Haziran 1921'de, Fransa Başbakanı ile Bekir Sami Bey arasında Paris'te yapılmış olan görüşmeler esas alınarak kesin bir antlaşma imzalatmak üzere Türkiye'ye gelmiş olan Franklin-Bouillon'a ikametgâhında şöyle demiştir: *"Sèvres Antlaşması Türk Milleti için bir ölüm fermanıdır. Öyle ki, kendisine dost diyen bir ağızdan isminin bile telaffuz edilmemesini istiyoruz. Bu, görüşmelerimiz sırasında telaffuz edilmeyecektir. Kafalarından Sèvres Antlaşması'nı kovmamış olan ülkelerle güvene dayanan ilişkiler kuramayız. Bu antlaşma bizim indimizde mevcut değildir."*[43]

Sevr Antlaşması'nın soyguncu koşulları, aslında, Türk halkı arasında ve kamuoyunda büyük bir tepki ile karşılandı ve yurdumuzun çoğu bölgesinde emperyalist

---

[42] ATATÜRK, **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri III (1918-1937)**, s. 22-23.

[43] SPERCO, **Mustafa Kemal Atatürk 1881-1938**, s. 77.

Batı'ya karşı bir nefret oluşturdu. Böylece **adında *"barışı"* olan Sevr Antlaşması, Ulusal Kurtuluş Savaşı'nın ivmesinin artmasında ve emperyalistlere karşı olan hareketlerde adeta bir katalizör işlevi gördü.**

Atatürk'teki Türkiye'yi kurtarma, ulusu egemenliğe ve bağımsızlığa kavuşturma düşüncesi, Yıldırım Orduları Grup Kumandanı olarak kısa bir süre kaldığı (31 Ekim 1918-10 Kasım 1918) Adana'da doğdu.[44] Atatürk, ulusal bağımsızlık düşüncesinin iyice somutlaştığı yerin Adana olduğunu, 15 Mart 1923'te ziyaret ettiği Adana'da ifade etmiştir: *"Bende bu vekayiin ilk his-i teşebbüsü bu memlekette, bu güzel Adana'da doğmuştur."*[45]

Batılı emperyalistlere karşı Türkiye'nin **Ulusal Kurtuluş Savaşı**'na daha planlı ve programlı bir biçimde girişmesi, esas itibariyle 19 Mayıs 1919'da Atatürk'ün Samsun'a çıkışıyla başlar.

Ulusal Kurtuluş Savaşı, anti-emperyalist ve anti-kapitalist bir hareket olarak başlamıştır. Atatürk, bu gerçeği, 20 Ocak 1921'de Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne sunduğu Teşkilât-ı Esasiye Kanunu'nun, yani anayasanın "Maksat ve Meslek" kısmında açıkça dile getirmiştir: *"Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti, hayat ve istikbâlini kurtarmayı yegâne maksat ve gaye bildiği halkı, emperyalizm ve kapitalizm tahakkümünden ve zulmünden kurtararak, idare ve hâkimiyetinin hakiki sahibi kılmakla, gayesine vâsıl olacağı ka-*

---

[44] TOROS, Taha; **Kurtuluş Savaşı'nda Çukurova**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2001, s. 5-6.

[45] **A.g.e.**, s. 5.

naatindedir."[46] Aydoğan'ın dediği gibi; "Emperyalist işgalin gerçek niteliğini kavrayıp, tam bağımsızlığı hedefleyerek, emperyalizme karşı tek başına mücadeleye girişen ve bunu başaran ilk ulusal hareket, **Türk Kurtuluş Savaşıdır."**[47]

Atatürk, Ulusal Kurtuluş Savaşı'nda meşaleyi Anadolu'da yakmıştır. Atatürk, Türkiye'nin kurtuluşunu Anadolu'dan başlatma kararını çok gizli tutmuş ve bu sırrı yalnızca İsmet İnönü'ye açmıştır. Atatürk, yakını Falih Rıfkı Atay'a not ettirdiği anılarında bu olayı şöyle anlatmıştır: "İçimde, çok dikkatle sakladığım gizemi, sırası gelmedikçe kimseye açmadım. Böyle bir kararım yokmuş gibi, çevre yapma işimi sürdürdüm. Sırdaşlarımdan birini size haber vereyim: bir gün İsmet Bey'i çağırdım. Şişli'deki evimde beni yalnız bulan İsmet Bey,

-'Gene ne var?' dedi. Bunu sorarken gözlerinin içi, yüksek zekâsı ve güven veren neşesi ile gülüyordu. Hatırladığıma göre İsmet Bey o tarihte 'İstihzaratı Sıhhıye' (Sağlık Hazırlıkları) Komisyonunda askeri uzman olarak bulunmaktaydı.

-'Ne haber?'.." dedim.

-'Tahmin edeceğin gibi...'

-'Şuradan bana bir Türkiye haritası bulup masaya açar mısın? Üzerinde konuşacağım.'

---

[46] Atatürk'ten aktaran; AYDEMİR, Şevket Süreyya; **Tek Adam Mustafa Kemal 1922-1938, Cilt: III,** Simge Yayıncılık ve Dağıtım A.Ş., İstanbul, 1999, s. 323.

[47] AYDOĞAN, **Yeni Dünya Düzeni Kemalizm ve Türkiye-20. Yüzyılın Sorgulanması-1,** s. 338.

İsmet Bey haritayı bulup açtı. Ayrıca, her zaman cebinde taşıdığı pergeli de çıkardı. Şakalaştım:

-'Daha pergellik iş yok... Biraz pergelsiz görüşelim.'

-'Ne yapacaksın?...' diye sordu.

Yeri gelmişken söylemeliyim ki benim en iyi anlaştığım dostlarımdan biri İsmet olmuştur. Onun için bu buluşmanın boşuna olmadığını anlamıştı.

'Tutalım' dedim, 'hiçbir sıfat ve yetkim olmadan Anadolu'ya geçmek ve orada ulusu uyandıracak kurtuluş çareleri aramak için en elverişli bölge ve beni o bölgeye götürecek en kolay yol hangisi olabilir?...'

Yüzüme baktı. Yeni baştan neşeli ve umutlu güldü:

-'Karar verdin mi?...' dedi.

-'Şimdilik bundan söz etmeyelim. Bana memleketi, milleti, orduyu anlayıp bilen, durumu yakından gören, tehlikede kuşkusu olmayan bir arkadaş gibi soruma karşılık ver.'

İsmet Bey, masanın kenarındaki sandalyeye ilişti ve derin derin düşünmeğe başladı. O sıralarda ben salonda dolaşıyordum. Bana seslenınceye kadar gezindim. Birdenbire ayağı fırladı, gülerek:

-'Yollar çok, bölgeler çok!...' dedi."[48]

Atatürk, İstanbul'da iken Anadolu halkının emperyalistlere karşı çok radikal bir çizgide olacağını

---

[48] ATATÜRK, **"Nutuk Öncesi" Atatürk Konuşuyor**, s. 88-89.

ummuyordu. Bu bağlamda, Atatürk şöyle demiştir: "İstanbul'da iken milletin bu kadar kuvvetli ve az vakitte felâketlerden bu derece müteyakkız olduğunu tahayyül edemezdim."[49] Atatürk'ün Anadolu'ya geçtiği günlerde, Kuvâyi Milliye hareketi bütün Anadolu'ya yayılmıştı.[50]

Atatürk'e göre, emperyalizme karşı ulusal bağımsızlığa gönül vermiş ve onun için her türlü fedakârlığa katlanmış olan yoksul Anadolu insanının mukaddes heyecanını, ancak ulusun güvenini kazanmış bir hükümetin işbaşına getirilmesi tatmin edebilirdi.[51] Atatürk, Türk ulusunun kaderine egemen olacak bir ulusal iradenin, müdahaleden korunmuş bir şekilde ortaya çıkışının, ancak Anadolu'dan beklenebileceğini bildirmiştir.[52] Eş deyişle, "Türk milletinin kendi kaderine sahip çıkma kararı ancak Anadolu'dan doğabilirdi."[53] Bu bağlamda, Erzurum Kongresi'nde aktif olarak görev alan Cevat Dursunoğlu'nun *Milli Mücadelede Erzurum* kitabında Erzurum şehri için anlattıkları; Ulusal Kurtuluş Savaşı'nda Türkiye'nin içinde bulunduğu duruma ışık tutması ve Atatürk'ün bağımsızlık savaşını niçin Anadolu'dan başlattığını kavramamız bakımından ilgi çekicidir: "Çocukluğumun en mutlu günlerini içinde geçirdiğim ve 1915-1916 kışında tabyalarında dövüştüğüm Erzurum şehri bir

---

[49] ATATÜRK, **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I (1919-1938)**, s. 17.
[50] ROZALIEV, **Mustafa Kemal Atatürk-Yaşamı ve Siyasal Etkinliklerine İlişkin Deneme**, s. 33.
[51] ATATÜRK, Mustafa Kemal; **Atatürk'ün Bütün Eserleri, Cilt: 7 (1920)**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2002, s. 49.
[52] ATATÜRK, **Atatürk'ün Bütün Eserleri, Cilt: 3**, s. 185.
[53] KINROSS, **Atatürk-Bir Milletin Yeniden Doğuşu**, s. 219.

enkaz yığını olmuştu. Savaştan önce seksen bin nüfusu oldukça refahla besleyen; çarşılarında, pazarlarında kalabalıktan geçilmeyen bu gösterişli sınır kentinden kocaman bir köy harabesi ortada kalmıştı. Savaş yıllarında on binlerce insan tifüsten ve çeşitli bulaşıcı hastalıklardan ölmüş; istila öncesinde, eli ayağı tutanlar göçmen olmuş, on bin kadar hemşehriyi de Ermeniler çekilirken öldürmüşlerdi. Şehirde kılıç artığı olarak, üç dört bin kişi kalmıştı. Bir bu kadar da köylerden buraya göç etmişlerdi. Bu yüzden şehir köyleşmişti. Ölümlerden kurtulan hemşehrilerle muhacirlikten dönenler, yangınlardan ve patlayan cephaneliklerin depremlerinden arta kalan eski refahlı evlerinin harabelerinde birer ikişer oda tamir ederek içine sığınmış, geri kalan enkazı yakarak kışı geçirmeye uğraşıyorlardı. Dış görünüş umut verici değildi. Erzurum'a vardığımızın ilk günlerini evimizin haraplıktan kurtulmuş köşeceğinde hısım akrabanın, eşin dostun dertlerini, ölüm acılarını dinleyerek geçirdim. Bir iki gün sonra çarşıya çıkarak eski bildiklerimi aramaya başladım. İstanbul'dan geldiğimi duyan her hemşehrinin ilk sözü, 'İstanbul'un buralar hakkında ne düşündüğü ve memleketin kaderinin ne olacağı?' sorusu oluyor ve arkasından memleketin savunması bakımından işgal altındaki İstanbul'dan bir şey beklemenin imkânsız olduğu hükmü geliyordu. Fakat, bu kötümser hükmü veren insanlar umutsuz bir şekilde boyun eğip kaderin gerçekleşmesini beklemek istemiyorlardı. Muhacirliğin elemini, istilanın sıkıntılarını tatmış ve Ermeni zulmünün ağırlığını yaşamış olan bu eski ve şanlı kalenin çocukları, son ferde kadar savunmanın bir zorunluluk olduğu imanını çehrelerinde taşıyorlardı. Birkaç gün, esnaf, tüccar, çiftçi, kısacası her

sınıftan birçok kişiyle görüştüm. Hemen herkes aynı fikirler etrafında konuşuyor ve içinde bir tek Ermeni bulunmayan bu bölgeyi İtilaf devletlerinin Ermenilere peşkeş çekmek istemelerindeki gafleti bir türlü akıllarına sığdıramıyorlardı. Dedelerinden, babalarından çeşitli kahramanlık hikâyeleri dinleyerek yetişmiş ve hayatın zorluklarını tatmış olan bu halk kitlesi, aynı kahramanlıkları tekrar yaratacak azmi kendilerinde görüyor; canla başla yurtlarını savunacaklarına yüzde yüz bir güvenle bakıyorlardı. Bu kahraman halka âşık olmamak ve onun yoluna baş koymamak, insanlık duygusu taşıyan hiçbir adamın elinde değildi."[54]

İşte, Anadolu, emperyalistlere karşı koymada umutların yeşereceği yerdi. Bir insanın kendi içine çekilmesi ve büyük talihsizliği içinde kendi kendisini araştırması gibi, Türk ulusu da "ruhundaki gerçek gücünü, Anadolu yaylasında bulabilirdi. Türkiye kendi ırkının kaynağından yeniden canlanacaktı."[55] Bu nedenle, Atatürk, Ulusal Kurtuluş Savaşı'nı Anadolu'dan başlatmıştır. Atatürk, Ulusal Kurtuluş Savaşı'nda Anadolu'ya yönelişinin gerekçesini şöyle açıklamıştır: "Anadolu'ya geçmekteki maksadım, Anadolu'nun ortasında ve Türk milletinin kütle-i azîmesi içinde Türk milletinin yüksek seciyesine ve sarsılmaz azim ve imanına istinat etmekti."[56] Nitekim, "Millî hareket, kaynağını Anadoluda bulmuş, ihtilâlin li-

---

[54] DURSUNOĞLU, **Milli Mücadelede Erzurum**, s. 36-37.

[55] VILLALTA, **Atatürk**, s. 357.

[56] ATATÜRK, **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri III (1918-1937)**, s 99.

derini Anadolu barındırmış ve bütün ihtilâlci ve savaşçı kuvvetleri Anadolu vermiştir."[57]

Emperyalist Batı'ya karşı oluşan genel nefret ve öfke, Anadolu halkının o güne kadar bağımsızlık savaşına etkin ve fiili olarak katılmamış tabaka ve kesimlerine de yayılmıştır. Bu, Ulusal Kurtuluş Savaşı'nda önemli bir adımdır. Ülkenin her tarafında emperyalizme karşı Türk halkı direnişe geçmiştir. Örneğin, emperyalistler Doğu Anadolu'da müthiş bir tepkiyle karşılaşmışlar, hatta çok kısa bir süre içinde *Erzincan ve Erzurum*'u[58], *Sarıkamış ve Kars*'ı[59] terk etmek zorunda kalmışlardır. Hatta, emperyalistlerin denetiminde olan ve sıkıyönetim uygulaması altında bulunan İstanbul'da dahi protesto hareketleri kendisini göstermiştir. Böylece, **Ulusal Bağımsızlık Savaşı ile Türk halkı bir kez daha, iddia edilenlerin tam tersine, ne denli bilinçli bir halk olduğunu ortaya koymuştur.**

Türk milleti, devletler yönetmiş bilinçli bir millettir. Ona güvenen başarıya ulaşır. Atatürk'ün dediği gibi, **"Ben milletimi, muharebe meydanlarında, ölüm karşısında tanıdım. Büyük millettir. İmparatorluklar idare etmiştir. Ona inanan kazanır ve muvaffak olur."**[60]

---

[57] SELEK, Sabahattin; **Anadolu İhtilâli**, Cem Yayınevi, İstanbul, 1976, s. 223.

[58] KARABEKİR, Kâzım; **Birinci Cihan Harbini Nasıl İdare Ettik-Erzincan ve Erzurum'un Kurtuluşu, Cilt: 3**, Emre Yayınları, İstanbul, 1995.

[59] KARABEKİR, Kâzım; **Birinci Cihan Harbini Nasıl İdare Ettik-Sarıkamış, Kars ve Ötesi, Cilt: 4**, Emre Yayınları, İstanbul, 1994.

[60] Atatürk'ten aktaran; BAYAR, **Ben de Yazdım: Millî Mücadeleye Giriş, 8. Cilt**, s. 177.

Sevr Antlaşması'na karşı bütün ülkede yürütülen bilinçli kampanyalar, aynı zamanda, halkın işgalcilere karşı örgütlü savaşımında güçlerini birleştirmelerine, yani **ulusal bağımsızlık için güç birliği** yapmalarına kaynaklık etmiş ve düzenli ordunun kurulması çabalarına da hız vermiştir. Emperyalizme karşı direnebilecek her yaştan yurttaşlar silah altına alınmış, düzenli birlikler oluşturulmuş ve **Kuvâyi Milliye ruhu** inşa edilmiştir.

Kuvâyi Milliye terimi, ilk kez, Ulusal Kurtuluş Savaşı'nda görev yapan **milis güçleri** anlamında kullanılmıştır. **Ulusal Güçler** anlamına gelen Kuvâyi Milliye, işgal altındaki bir ülkede halk tarafından oluşturulmuş direniş örgütleridir. Kuvâyi Milliye, ülkemizde daha sonraları emperyalizme karşı Ulusal Kurtuluş Savaşı'na katılan herkesi içeren bir terim olarak kullanılmıştır.[61] Kuvâyi Milliye, Millî Mücadeleyi ifade eder. Gerçekten, sadece silahlı halk kuvvetleri değil, Müdafaa-i Hukuk ve Reddi İlhak teşekkülleri, Hey'eti Milliyeler, kongreler, Ankara'da toplanan Büyük Millet Meclisi, bunlara yardımcı olan bütün organlar ve hatta ordu, millî kuvvetlerdir. Bütün bu kuvvetlerin ve yarattıkları hareketin, emperyalist devletlerle mütareke imzalamış olan Osmanlı Devleti'yle huku-

---

[61] MUMCU, Uğur; **Bütün Yazıları 38: Örs ve Çekiç (1 Şubat-24 Temmuz 1992 Yazıları)**, um:ag Vakfı Yayınları, Ankara, 1997, s. 198. Kuvâyi Milliye, dar anlamda istilâcı düşmana karşı koymak için yerel olarak örgütlenmiş kuvvetlerdir. Geniş anlamda ise, bağımsızlığımızı koruma uğrana yasal bir ulusal hareket olarak, ulusal irade ve ulusun genel desteğiyle meydana gelen ve milletin kuvvetlerini varlığında toplayan bir örgüttür (AYDINEL, Sıtkı; **Güneybatı Anadolu'da Kuvâ-yı Milliye Harekâtı**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2002, s. 75).

ki ve siyasi hiçbir ilgisi yoktur. Kuvâyi Milliye, gücünü milletten alan ve ona dayanan bir harekettir.[62] Kısaca, Kuvâyi Milliye, Ulusal Bağımsızlık Savaşı'nda yurdun bütün bölgelerinde emperyalist işgallere direnen halk kitlelerinin genel adıdır.

Hâkimiyet-i Milliye gazetesindeki bir yazıda Kuvâyi Milliye'nin ne olduğu çok yalın bir biçimde şöyle açıklanmıştır: "...'Kuvâ-yı millîye'ye ne oluyor?' sualini soranlara vereceğimiz cevap, sağ elimizle Anadolu ve Rumeli'nin işgal sahalarını göstermek olacaktır."[63] Demek ki, Kuvâyi Milliye, işgalci güçlere karşı direnme odaklarıdır.

Atatürk, Erzurum'da çoğu başıbozuk olan Kuvâyi Milliye birliklerinin, emperyalist ülkelerin, yani İtilâf Devletlerinin düzenli ve güçlü orduları karşısında ne işe yarayabileceğini soran kötümser bir dostuna şu karşılığı vermiştir: "Bu milli kuvvetler, namuslu bir adamın yastığının altındaki tabancaya benzer. Namusunu kurtarmak umudunu büsbütün yitirdiği zaman, hiç olmazsa tabancasını çekip kendini öldürebilir."[64] Bu bağlamda, Atatürk'ün kendisi de Türk ulusunun özgürleşmesi sürecin-

---

[62] SELEK, **Anadolu İhtilâli**, s. 120.

[63] HÂKİMİYET-İ MİLLİYE, "Kuvâ-yı Millîye Ne Oluyor?", nr. 11, 24 Şubat 1336/1920, **Devrin Yazarlarının Kalemiyle Milli Mücadele ve Gazi Mustafa Kemal I** (iç.), Hazırlayan: M. Kaplan ve Diğerleri, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1992, s. 247.

[64] Atatürk'ten aktaran; KINROSS, **Atatürk-Bir Milletin Yeniden Doğuşu**, s. 224-225.

de canını ortaya koymuştur: "Ben, Erzurum'dan İzmir'e sağ elimde tabanca, sol elimde sehpa öyle geldim."[65]

Kuvâyi Milliye, Batılı emperyalistlerin saldırılarına ve cinayetlerine Anadolu halkının karşı koymasından doğan bir harekettir. Aydın mıntıka ve havalisi umum Kuvâyi Milliye kumandanı Demirci Mehmed Efe şöyle demiştir: "İşte Yunanlıların ...vahşetleri Aydın vilâyetinde biz Müslümanları kaçırmak, mahvetmek ve bu vechile bu güzel memleketimizi bir Yunanistan yapmak içindir. ... Yunanlıların bu şenâatleri, bu cinayetleri karşısında siz bizim yerimizde olsa idiniz ne yapardınız? Silâha sarılmaz mıydınız? İşte bizim yaptığımız vazife-i dinîye ve millîye budur ve bize de Kuvâ-yı millîye ismini vermişlerdi."[66]

Kuva-yı Milliye, "XX. yüzyılın gördüğü ilk 'Halk Kurtuluş Ordusu'dur."[67] Kuva-yı Milliye, ulusal kurtuluşçu ordunun sivil halkla bütünleşmesidir.[68] Enver Behnan Şapolyo *Kuvâ-yi Milliye* adlı yapıtında Kuvâyi Milliyeci'yi şöyle tanımlamıştır: *"Kuvâ-yi Milliye'ci, yalnız millî vicdanından emir alan, mücadelesinde hayatını istihkar*

---

[65] AVCIOĞLU, Doğan; **Millî Kurtuluş Tarihi 1838'den 1995'e, Üçüncü Kitap**, Tekin Yayınevi, İstanbul, 1993, s. 1187.

[66] HÂKİMİYET-İ MİLLİYE, "Mücahit Demirci Mehmed Efe'nin Mühim Bir Telgrafı", nr. 23, 20 Nisan 1336/1920, **Devrin Yazarlarının Kalemiyle Millî Mücadele ve Gazi Mustafa Kemal I** (iç.), Hazırlayan: M. Kaplan ve Diğerleri, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1992, s. 272-273.

[67] İLHAN, **Hangi Atatürk**, s. 13.

[68] MUMCU, Uğur; **Bütün Yazıları 25: Sahte Atatürkçülük (26 Haziran-31 Aralık 1985 Yazıları)**, um:ag Vakfı Yayınları, Ankara, 1997, s. 207.

İzmir kışlasında kuram çekilir
Anamın babamın belleri bükülür
Davulla zurnayı düğün mü sandın?
Al yeşil bayrağı gelin mi sandın?
Askere gideni gelir mi sandın?

Atatürk, TBMM'nde 29 Aralık 1920'de yapılan gizli oturumda, Kuvâyi Milliye'nin önemine ve gerekliğine ilişkin şöyle demiştir: "... hepimiz kuva-yi millîyeyiz. Ekseriya düşünülecek şey, şunun bunun teşebbüs-i şahsîsi ile şuradan, buradan toplanılmış, mahpushaneden çıkarılmış, evsaf ve mahiyatına dikkat edilmeye lüzum görülmemiş birtakım insanlardan mürekkep kuvvetler, istersek 'çete' diyelim, bittabi bu mahiyetteki kuvvetler, maksadımızı, halkımızı ve siyasetimizi izrar etmiştir."[71]

---

[69] Enver Behnan ŞAPOLYO; **Kuvâ-yi Milliye'den aktaran;** AYDEMİR, Şevket Süreyya; **Tek Adam Mustafa Kemal 1919-1922,** Cilt: **II,** Simge Yayıncılık ve Dağıtım A.Ş., İstanbul, **1999, s. 162.**
[70] BOZKURT, **Atatürk İhtilali,** s. 252.
[71] ATATÜRK, **Gizli Oturumlardaki Konuşmalar, s. 111.**

Demek ki, "Bizim, kaynağımız, kökenimiz 'kuvay-ı milliye ruhu'ndadır."[72]

Atatürk'ün önderlik ettiği Kuvâyi Milliye, Türk toplumunda her sınıf ve tabakadan oluşan "millici" (ulusalcı) güçleri bir araya toplamıştır.[73]

Atatürk, Damat Ferit Paşa'ya Erzurum'dan gönderdiği 16 Ağustos 1919 tarihli telgrafta; Kuvâyi Milliye hareketinin gücünü ve onun önünde hiçbir gücün barınamayacağını bildirmiş ve açıkça merkezi hükümeti uyarmıştır: "Hayat hakkı ve bağımsızlığı için çalışan milletin maksadındaki temizliğe ve ciddiyete karşılık merkezi hükümet mülki ve askeri yöneticilere yapmış olduğu gizli tebliğlerle milli birliği kırmak, memleket ve milletin kurtuluşuna yönelen milli teşebbüsleri sonuçsuz bırakmak, kısaca millete karşı hasım vaziyet almak tarafını tutuyor. Bu hayat tarzı tabii ki büyük üzüntü yaratıyor. Bu hal milleti merkezi hükümete karşı arzu edilmeyen hareketlere yöneltebilecek mahiyettedir. Gayet samimi olarak arz ederim ki millet her türlü iradesini gerçekleştirmeye muktedirdir. Teşebbüslerinin önüne geçebilecek hiçbir kuvvet mevcut değildir. Merkezi hükümetin yasaklama teşebbüsleri hiçbir tarafta ve hiçbir kimse tarafından uygulanma yeri bulamamaya mahkûmdur. Millet çizdiği program dairesinde gayet kesin ve açık adımlarla maksadına yürümektedir. Merkezi hükümetin şimdiye kadar olan ön-

---

[72] MUMCU, Uğur; **Bütün Yazıları 18: Alaturka Kapitalizm (1 Ocak-6 Temmuz 1982 Yazıları)**, um:ag Vakfı Yayınları, Ankara, 1997, s. 210.

[73] MUMCU, Uğur; **Bütün Yazıları 4: Çağın Suçu (1 Ocak-17 Haziran 1975 Yazıları)**, um:ag Vakfı Yayınları, Ankara, 1997, s. 193.

leyici teşebbüslerinin hiçbir tarafta hiçbir tesir yapamamakta olmasıyla hakikat ve vaziyetin takdir buyrulmuş olacağına şüphe yoktur. ... Bütün temennüler şu merkezdedir ki hükümeti seniyemiz meşru olan milli cereyana karşı engelleyicilikten, velev geçici olsun günahsız olan memurları ihanete uğratmaktan kaçınarak, tersine Kuvayi Milliye'ye dayanmalı ve her türlü teşebbüsünde milli emelleri rehber almalıdır."[74] Aslında, ulusal bağımsızlık hareketimizin önemli aşamalarından biri olan **Erzurum Kongresi**'nden sonra İstanbul Hükümeti'ne ve padişaha çok sert bir tavır takınılmıştır: *"Be hey! Milletsiz Padişah! Ve ey vaziyeti o kadar açık yazmaklığıma rağmen uykuda gezer gibi iş gören hükümet! Siz bu gidişle heybetli, bir çığ gibi büyüyen milli teşkilatın altında uyanmadan ademe gideceksiniz, haberiniz olsun! "*[75]

Atatürk, Kuvâyi Milliye'nin oluşmasının tarihsel ve toplumsal temellerini, 1 Mayıs 1920'de TBMM gizli oturumunda yaptığı konuşmada şöyle açıklamıştır: "Yüksek malumunuz, İstanbul'da merkezi hükümet vardı. Ve bütün kuvvetler oraya bağlı idi. Merkezi hükümet düşmanların şiddetli çemberi içindeydi; siyasi, askeri, sıkı bir çember vardı. İşte böyle bir çember içinde, vatanı müdafaa edecek, milletin ve devletin bağımsızlığını muhafaza edecek milletin bütün kuvvetlerine emrediyorlardı. Bu tarzda yapılan emirlerle millet ve devlet vasıtaları asli vazifelerini yerine getiremiyordu ve getiremezdi. Bu müda-

---

[74] ATATÜRK, **Atatürk'ün Bütün Eserleri, Cilt: 3,** s. 274.

[75] KARABEKİR, Kâzım; **Nutuk ve Karabekir'den Cevaplar 8**, Yayına Hazırlayan: F. Özerengin, Emre Yayınları, İstanbul, 1997, s. 2424.

faa vasıtalarının birincisi olan ordu da, ordu namını muhafaza etmek ve bu namı göstermekle beraber, bittabi asli vazifesini yerine getirmekten mahrumdu. İşte bunun içindir ki, vatanı müdafaa ve muhafazadan ibaret olan asli vazife, doğrudan doğruya milletin kendisine teveccüh etmiş bulunuyordu. Millet orduya; kendi içinden teslim ettiği efradını, düşman tecavüzüne maruz kalan bölgelerin müdafaasına, düşman tasallutuna uğrayan kardeşlerinin hayatının muhafazasına memur etmeye mecbur olmuştu. İşte buna Kuvayi Milliye diyoruz ve bütün kâinat böyle diyor."[76]

Kuvâyi Milliye'nin temelinde Anadolu halkının direncini görüyoruz. Atatürk'e göre, Anadolu insanı 1919'larda iki büyük felaket ile karşı karşıya kalmıştır.[77] Bunlardan ilki, vatan ve ulusun uğradığı haksız muameleler; ikincisi, eski hükümetin bu taarruzlar esnasında, adeta Yunanlılar ile işbirliği eder gibi davranmalarıdır. Bu iki büyük neden, ülkenin her yerinde bir uyanış, emperyalizme karşı bir başkaldırı hareketi başlatmıştır. Ülkenin her yerinde etkisini göstermiş olan aynı nedenler ve gerekçeler, aynı amaç uğrunda, her tarafta ulusal güçler ve örgütlerin ortaya çıkmasına kaynaklık etmiş ve sonunda da dağınık olan bütün ulusal güçler ve örgütler birleşerek toplumun her tarafına yayılmıştır. Böylece, Kuvâyi Milliye ve onun ruhu bütün Anadolu'yu kaplamıştır.

---

[76] ATATÜRK, Mustafa Kemal; **Atatürk'ün Bütün Eserleri, Cilt: 8 (1920)**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2002, s. 164.

[77] ATATÜRK, **Atatürk'ün Bütün Eserleri, Cilt: 4**, s. 261.

Demek ki; Kuvâyi Milliye, "çeşitli saldırılar, can ve yurt tehlikeleri karşısında Halk'ın, kendi içinden beliren bir savunma çabasıdır."[78] Atatürk, 13 Ekim 1919'da *Tasviri Efkâr* gazetesi başyazarı Velit Beyefendi ile yaptığı bir söyleşide; Kuvâyi Milliye'nin meydan gelmesinin esas nedeninin, "Milletin maruz kaldığı haksız muameleler" olduğunu söylemiştir.[79]

Kuvâyi Milliye, aslında toplumun aşağıdan yukarıya, temelden çatıya doğru örgütlenmesidir. Böylece, ulusal irade kendiliğinden belirmiş olacaktır. Zaten, Atatürk, Kuvâyi Milliye'nin amacını 24 Aralık 1919'da Kırşehir Gençler Derneği'nde yaptığı konuşmada şöyle açıklamıştır: "Kuvayi Milliye'nin esası, milli iradenin hâkim olmasıdır. Ve teşkilatın ruhu budur."[80]

Atatürk, Kuvâyi Milliye'yi etkin ve ulusal iradeyi egemen kılmak konusunda şöyle demiştir: "Bir millet mevcudiyeti ve hakları için bütün kuvvetiyle, bütün fikri ve maddi kuvvetleriyle alakadar olmazsa, bir millet kendi kuvvetine dayanarak mevcudiyet ve bağımsızlığını temin etmezse, şunun bunun oyuncağı olmaktan kurtulamaz. Milli hayatımız, tarihimiz ve son devirde idare tarzımız buna pek güzel delildir. Bu sebeple teşkilatımızda Kuvâyi Milliye'nin etken ve milli iradenin hâkim olması esas kabul edilmiştir. Bugün, bütün cihanın milletleri yalnız bir hâkimiyet tanırlar: Milli hâkimiyet.. Teşkilatın diğer teferruatına bakacak olursak, işe köyden ve mahalleden ve

---

[78] AYDEMİR, **Tek Adam Mustafa Kemal 1919-1922, Cilt: II**, s. 141.
[79] ATATÜRK, **Atatürk'ün Bütün Eserleri, Cilt: 4**, s. 295.
[80] ATATÜRK, Mustafa Kemal; **Atatürk'ün Bütün Eserleri, Cilt: 5 (1919)**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2001, s. 381.

mahalle halkından, yani fertten başlıyoruz. Fertler fikir sahibi olmadıkça, haklarını idrak etmiş bulunmadıkça, kütleler istenilen istikamete, herkes tarafından iyi ya da fena istikametlere sevk olunabilirler. Kendini kurtarabilmek için, her ferdin mukadderatı ile bizzat alakadar olması lazımdır. Aşağıdan yukarıya, temelden çatıya doğru yükselen böyle bir müessese elbette sağlam olur."[81]

Atatürk, Kuvâyi Milliye üzerinde milletten başka hiçbir gücün etkisinin olmadığını bildirmiştir: "Kuvayi Milliye'mizin hâkim etkeni, ancak millet ve yüksek milli maksatlardır. Başka hiçbir fert ve cemaat, teşkilat üzerinde tesir icra eyleyemez."[82]

Bu bağlamda, Atatürk, Kuvâyi Milliye'yi şu şekilde formüle etmiştir: "Her türlü yabancı işgal ve müdahalesine karşı ve Osmanlı Hükümeti'nin dağılması halinde, millet topyekûn kendisini savunacak ve direnecektir. ... Kuva-yı Milliye'yi tek kuvvet olarak tanımak ve millî iradeyi hâkim kılmak esastır."[83] Atatürk, Kuvâyi Milliye ve ulusal iradeye olan güvenini, 21/22 Haziran 1919 gecesi Amasya'da yazdığı genelgede dile getirmiş ve özellikle ulusun bağımsızlığının tehlikede olduğuna işaret etmiştir.

Selek, *Anadolu İhtilâli* metninde, Kuvâyi Milliye'nin Ulusal Kurtuluş Savaşı'ndaki rolünü ve yapıp ettiklerini şöyle sıralamıştır:[84]

---

[81] ATATÜRK, **Atatürk'ün Bütün Eserleri, Cilt: 6** s. 30.
[82] ATATÜRK, **Atatürk'ün Bütün Eserleri, Cilt: 4**, s. 323.
[83] ATATÜRK, **Nutuk 1919-1927**, s. 46.
[84] SELEK, **Anadolu İhtilâli**, s. 122.

1) Dünya kamuoyunda, Türk halkının Yunan işgalini sükûnetle karşıladığı kanısının yerleşmesini engellemek ve böylelikle Yunan Başbakanı Venizelos'un emperyalist devletlere bu hususta verdiği güvenceleri çürütmek.

2) Yunan işgal güçlerinin Anadolu'da rahatça ilerlemesine engel olmak.

3) Yunan işgal güçlerini her yerde rahatsız etmek ve onlara kayıplar verdirmek.

4) Türk köylerini, Rum ve Ermeni çetelerinden korumak ve onları bozguna uğratmak.

5) Ordunun örgütlenmesine imkân ve zaman kazandırmak.

6) Dünya kamuoyuna Anadolu hareketini bir ulusal ayaklanma olarak göstermek.

7) Müdafaa-i Hukuk teşekküllerinin kurulmasına, çalışmalarına destek olmak ve onlara muhaliflere karşı tavır takınmak.

8) Karşı-devrimci hareketleri bastırmak.

9) İstanbul'dan Ankara'ya kaçmayı, silah, cephane ve malzeme nakliyatı yapmayı olanaklı hale getirmek için, İstanbul-Ankara yolunu açmak.

10) Orduya yardımcı olarak savaşmak.

Kısaca, **Kuvâyi Milliye, Ulusal Kurtuluş Savaşı'nın temelini oluşturur. Kuvâyi Milliye'nin ana gücü halk yığınlarıdır. Bu halk yığınları, İstanbul dışında Türkiye'nin bütün bölgelerinde emperyalistlere karşı muazzam bir biçimde harekete geçmişlerdir.**

Kuvâyi Milliyeciler, Anadolu'nun bütün bölgelerinde etkin olarak emperyalistlere direnç göstermişlerdir. Batı Anadolu'da, Ayvalık bölgesinde, işgalci emperyalistlere karşı, Ayvalık, Burhaniye, Edremit ve öteki yerleşme noktalarında geniş cepheler kurulmuştur. Bu bölgedeki Kuvâyi Milliye birliklerinin başında köylülerden Mehmet Ağa, Nazım Ağa ve kaymakam Köprülü Hamdi Bey vardı.

Soma bölgesinde cepheyi, Mehmet Emin Ağa ve Hulusi Ağa adlı köylüler, Bergama cephesine ise Mehmet Emin (Adalı), Ali Osman Efe, Şerif Ali Efe ve İbrahim Efe komuta ediyorlardı.

Akhisar bölgesinde cepheyi, Akhisar, Palamut, Kayışlar ve öteki yerleşme noktaları çeteleri oluşturmaktaydı. Bu birliklerin komutanları ise Hafız Hüseyin Ağa, Dramalı Rıza Bey ve Osman Bey'diler.

Salihli bölgesindeki cepheyi, yani Salihli, Alaşehir ve diğer yerleşim yerlerini Koko Mehmed ve Pehlivan Ağa idare ediyordu.

Ödemiş bölgesinde emperyalistlerle savaşım verenleri Tahir, Hamit Şevket Bey, Mestan Efe, Sarı Edip Efe, Halil Efe, Gökçen Efe ve Ali Orhan Efe yönlendiriyordu.

Aydın bölgesindeki cephe, Aydın, Nazilli ve Denizli Kuvâyi Milliyecileri oluşturmaktaydı. Bu Kuvâyi Milliyecilerin komutanları, Demirci Mehmed Efe, Yörük Ali Efe, Hüseyin Efe ve Sökeli Ali Efe'dir.

Kocaeli bölgesinde Kuvâyi Milliyeciler, Arslar, Yahya Kaptan, Hacı Necati ve Hafız Mustafa komutasında oluşan bir birliktir.

Karadeniz bölgesinde emperyalistlerle mücadele eden Kuvâyi Milliyecilerin başında İpsiz Recep ve Osman Bey bulunmaktaydı.

Zonguldak'ta, Yüzbaşı Cevat Rıfat Bey, Emin Bey, Murat Bey, Binbaşı Ethem Bey ve Sabri Bey komutasındaki Kuvâyi Milliyeciler emperyalistlerle çarpışmaktaydı.

Kilikya bölgesinde ulusal güçleri harekete geçirenler, Şahin Bey, Özdemir, Nuri Bey, Kılıç Ali Bey, Yörük Selim, Şadi Bey, Hüseyin Ağa ve Kara Yusuf'tur.[85]

Yukarıda kısaca sıraladığımız Kuvâyi Milliyeciler, Ulusal Kurtuluş Savaşı'nda o kadar etkili olmuşlardır ki, onların hepsi de birer halk kahramanı ve efsane olmuşlardır. Örneğin, Aydın bölgesi Kuvâyi Milliyecilerinden Yörük Ali Efe türkülere konu olmuş ve onun adına bir türkü tutturulmuştur:

Şu dağları oydular
İçinē çete koydular
Yörük Ali'nin adını
Hazreti Ali koydular

Vay gidinin efesi
Efelerin efesi

---

[85] ŞAMSUTDINOV, **Mondros'tan Lozan'a Türkiye Ulusal Kurtuluş Savaşı Tarihi 1918-1923**, s. 125-128.

Mintanımın kolları
Parıldıyor pulları
Yörük Ali geliyor
Açıl Aydın dağları

Vay gidinin efesi
Efelerin efesi.

Kuvâyi Milliye, aslında bir başkaldırıdır, emperyalistlere meydan okumadır. Kuvâyi Milliye, Anadolu halkının emperyalist Batı'ya karşı efelenmesi ve hesap sormasıdır. Bu bağlamda, TBMM'nin ilk yıllarında milletvekillerinden birisinin yaptığı konuşmaya Atatürk'ün verdiği karşılık ilgi çekicidir. Celal Bayar, bu olayı şöyle anlatıyor: "Atatürk'le birlikte konuşmaları dinliyorduk. Sıra Meclisin güçlü hatiplerinden birine geldi. Kendisine has jestleri ve ses tonu ile dinleyenler üzerinde etki yaparak konuşuyor ve Kuvayı Milliye fikrini, heyecanlı bir üslup ile anlatıyordu. Meclis büyük bir dikkatle dinlemekte ve hatibi alkışlamaktaydı. Sonunda hatip 'Kuvayı Milliye' sözü üzerine basarak durdu; ve çok önemli son tarifini verecekmiş gibi – herhalde aklına başka bir şey gelmemiş olacak ki – 'kuvayı milliye bir cinnet-i mukaddestir' dedi. Cinneti mukaddese, yani kutsal delilik!.. Atatürk yerinden fırladı, etrafındaki bizlere 'Bu adam ne söylüyor?..' dedikten sonra kürsüye müdahale et-

ti: 'Ne demek cinneti mukaddesedir?..' Kuvayı milliye hesaptır, hesap!.."[86]

Kuvâyi Milliye ruhu, Ulusal Kurtuluş Savaşı yıllarında Batı devletlerinin emperyalizmine karşı çıkan ve Türkiye'yi bağımsız, özgür ve çalışkan insanların ülkesi haline getirmek isteyen ruhtur.[87] Samet Ağaoğlu, *Kuvayi Milliye* yapıtında **Kuvâyi Milliye ruhunu** şöyle tanımlamıştır: "Bu ruh yaratıcılık, iyimserlik, dayanma, tenkit, murakabe, şiddet ve azim demektir. Bu ruh bütün maddî ve mânevî kabiliyet ve zenginliklerin millet ve dava uğruna bırakılması demektir."[88]

Ahmet Ağaoğlu ise, *Türk İnkılâbı* yapıtında Kuvâyi Milliye ruhunu şu şekilde izah etmiştir: "'Wilhelm Tel' oğlunun tepesi üzerine konmuş bir elmayı nişan alırken bütün bir milletin maddî ve manevî kurtuluş ve hürriyetini hedef olarak kabul ettiğini hayaline getirmemişti. İzmir efeleri de dağa çıkarken gösterdikleri cesaretin Türkiye'nin maddî ve manevî, dış ve iç kurtuluşu ile yükselebileceğini elbet düşünememişlerdi. Maşerî (sosyal) hareketlerin en verimlileri böyle şuursuz başlayan hareketler olduğunu tarih bu gibi misallerle ispat ediyor! Çünkü bu gibi hareketler milyonlarca insanları içine toplayan bir kitlenin tâ derinliklerinden kopup gelen fırtınalardır ki, kendi kendine ve tabiî sevk ile patlayan tabiî kuvvetlere benzerler. Bunlar da son patlamalarını, tâ son sarsıntılarını yapmadan, kendilerini tahrik eden maddelerin hepsini

---

[86] BAYAR, **Atatürk Gibi Düşünmek (Atatürk'ün Metodolojisi)**, s. 22.

[87] ALTAN, **Atatürk'ün Sosyal Görüşleri**, s. 11.

[88] AĞAOĞLU, **Kuvayı Milliye**, s. 156.

çıkarıp atmadan yatışamazlar, duramazlar. Elverir ki, bir millet böyle patlamak, infilâk etmek, tufanlar, zelzeleler koparmak kabiliyetini taşısın! Ziya Gökalp Bey'in 'Mukaddes Ateş' dediği maddeyi taşısın, yanıp yakabilmek bilsin, mukaddes deliliğe tutularak ortalığı altüst etmek istidadını taşısın! Tarih yapan, insanlığın gidişini ve mukadderatını tayin eden bu mukaddes ateşi taşıyan milletlerdir. Birinci Nikola'dan beri Türkiye'yi hasta adam diye göstermeye alışmış olan Avrupa ve Avrupa ile beraber bütün insanlık âlemi, böyle bir kabiliyeti, böyle bir istidadı Türkde tasavvur bile etmiyordu. Bu Rus çarı bu hasta adam için ilâç olarak 'Operation pas Reformation' yani düzeltme değil, ameliyat usulünü tavsiye ediyordu. Bu yanlış fikrin tesiri iledir ki, Avrupa Cihan Harbinin sonunda yerlere serilmiş olan Türk üzerinde tâ ötedenberi düşündüğü ameliyeyi, tam sırası geldiğini sanarak yapmak istedi. Türkü ve Türk vatanını parçaladı. Türkü hiçbir zaman hakkı ile temsil edememiş olan Babıâli ile ortaklarının miskinlik ve alçaklığı, ecnebilere ilk zamanlarda, Türk hakkındaki düşüncelerinin gerçeğe uygun olduğu fikrini verdi. Türk'ü herkes ölü saydı ve mezarının üstünde ölüm dansları başladı. Fatih'i taklit eden ecnebî generalinden başlayarak, tâ son Rum palikaryasına, Ermeni meyhanecisine kadar herkes o mezar etrafında dans etmeğe koyuldu. Onun şerefi, haysiyeti (onuru) ile oynadı. Fakat yaralı, kana boyanmış aslan silkindi, yaralı kalbinin tâ içinden kopardığı ses, İzmir dağlarından Trabzon vadilerine, Erzurum dağlarından Antep vahalarına kadar aksederek bütün o geniş yerleri titretti. Feryat ve inilti Türk vatanını kapladı. Eli silâh tutan silâhına sarıldı, bilinmiyen bir yere doğru koştu. Her taraf kaynaştı. Ka-

dın, çoluk, çocuk ihtiyar birbirine karıştı. Türk yapılan hakaretlere dayanamıyor, namusu ile ölmeyi namussuz yaşamaya üstün buluyordu."[89]

Kuvâyi Millîye ruhu, köle ve esir olarak yaşamayı asla kabul etmemiş/etmeyecek olan Anadolu halkının ortak paydasıdır. Bu ruhu, Mehmet Akif Ersoy, yazdığı **Bağımsızlık Marşımızın** bir dörtlüğünde şöyle dile getirmiştir:

"Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım,
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış şaşarım,
Kükremiş sel gibiyim bendimi çiğner aşarım,
Yırtarım dağları, enginlere sığmam taşarım."

Ulusal Kurtuluş Savaşı'nda Kuvâyi Milliye ruhu o denli etkin olmuştur ki, bu ruh sadece düşmanla çarpışmakla kalmamış, aynı zamanda, ülkenin bağımsızlığı için sürekli kafa yormuş ve kongreler yapmıştır. Kuvâyi Milliye ruhunu, yurdun bütün bölgelerinde emperyalistlere karşı direnen halk yığınlarının yaptığı kongrelerde de görmek mümkündür.

Ulusal Bağımsızlık Hareketi'nde ülkenin değişik coğrafyalarında kongreler yapılmıştır. Bu kongreler arasında belki de alınan kararların ulusal ölçekli olması bakımından en iyi bilineni **Erzurum Kongresi** ile **Sivas**

---

[89] Ahmet AĞAOĞLU; **Türk İnkılâbı'ndan aktaran**; AĞAOĞLU, **Kuvayı Millîye**, s. 182-183.

Kongresi'dir. Ancak, emperyalizme direnme noktasında söz konusu kongrelerin dışında başka kongreler de yapılmıştır.

Bülent Tanör, *Türkiye'de Kongre İktidarları (1918-1920)* adlı bilinen çalışmasında; Ulusal Kurtuluş Savaşı'nda 30 önemli kongreden söz etmiştir. Bu kongreler, yapıldıkları tarih sırasına göre şöyle sıralanabilir:[90]

1) **Kars İslam Şûrası** (5 Kasım 1918)

2) **Birinci Kars Kongresi** (14 Kasım 1918)

3) **Kars İslam Şûrası Büyük Kongresi** (30 Kasım-2 Aralık 1918)

4) **Birinci Ardahan Kongresi** (3-5 Ocak 1919)

5) **İkinci Ardahan Kongresi** (7-9 Ocak 1919)

6) **Büyük Kars Kongresi** (17-18 Ocak 1919)

7) **Birinci Trabzon Kongresi** (23 Şubat 1919)

8) **İzmir Büyük Kongresi** (17-19 Mart 1919)

9) **İkinci Trabzon Kongresi** (22 Mayıs 1919)

10) **Birinci Balıkesir Kongresi** (27 Haziran-12 Temmuz 1919)

11) ***Erzurum Kongresi*** (23 Temmuz-7 Ağustos 1919)

12) **İkinci Balıkesir Kongresi** (26-30 Temmuz 1919)

13) **Birinci Nazilli Kongresi** (6-8 Ağustos 1919)

---

[90] TANÖR, **Türkiye'de Kongre İktidarları (1918-1920)**, s. 115.

14) **Alaşehir Kongresi** (16-25 Ağustos 1919)

15) **Muğla Kongresi** (18 Ağustos 1919)

16) **SİVAS KONGRESİ** (4-12 Eylül 1919)

17) **Üçüncü Balıkesir Kongresi** (16-27 Eylül 1919)

18) **İkinci Nazilli Kongresi** (19-20 ya da 23-24 Eylül 1919)

19) **Üçüncü Nazilli Kongresi** (6 Ekim 1919)

20) **Birinci Edirne Kongresi** (16 Ekim 1919)

21) **Sivas İçin Muğla Kongresi** (20-31 Ekim 1919)

22) **Dördüncü Balıkesir Kongresi** (19-29 Kasım 1919)

23) **İkinci Edirne Kongresi** (15 Ocak 1920)

24) **Oltu İslam Terakki Fırkası Kongresi** (21 Şubat 1920)

25) **Beşinci Balıkesir Kongresi** (10-23 Mart 1920)

26) **Lüleburgaz Kongresi** (31 Mart-2 Nisan 1920)

27) **Üçüncü (Büyük) Edirne Kongresi** (9-14 Mayıs 1920)

28) **Afyon Kongresi** (2 Ağustos 1920)

29) **Birinci Pozantı Kongresi** (5 Ağustos 1920)

30) **İkinci Pozantı Kongresi** (8 Ekim 1920).

Yukarıdaki kongreler arasında Erzurum Kongresi ile Sivas Kongresi'nin özel bir önemi vardır. Tanör'ün belirlemesiyle, "Erzurum Kongresi bölgesel karakterine kar-

şın, ulusallığa gidişin ilk kurumsal unsurlarını taşır. ... Uygulamada da Erzurum Kongresi bölgeselliğini aşan bir yankı yaratmış, yurdun başka yörelerinde izlenmiş, almış olduğu kararlar bazı kentlerde gizlice çoğaltılıp dağıtılmıştır. ... Türkiye'deki direniş hareketinin *ulusallaşması* ve *merkezîleşmesi* açısından en önemli kerte Sivas Kongresi'dir."[91]

Anadolu halkı, yurdun değişik yerlerinde emperyalizme karşı direnen ve çözüm üreten kongrelerin yanında çeşitli dernekler ve cemiyetler de kurmuşlardır. Ulusal Kurtuluş Savaşı'nda bölgesel amaçlı derneklerin, yani **Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri**'nin kurulmasının temel nedeni, "Trakya'nın Batı Anadolu'nun Yunanistan'a, Doğu Anadolu'nun Ermenistan'a verileceği ve Kilikya'nın Türkiye'den alınacağı, Karadeniz kıyılarında Samsun-Trabzon yöresinde Pontus Rum devleti kurulacağı endişeleri oldu."[92] Ulusal Kurtuluş Savaşı'ndaki bölgesel amaçlı **Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri**'nin arasında en bilinenleri aşağıdaki gibidir:[93]

1) **Trakya Paşaeli Müdafaa Heyet-i Osmaniyesi,**

2) **İzmir Müdafaa-i Hukuk-ı Osmaniye Cemiyeti,**

3) **İzmir Müdafaa-i Vatan Heyeti (Redd-i İlhak Heyet-i Milliyesi),**

---

[91] **A.g.e.**, s. 224-225.

[92] AYBARS, **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi I**, s. 127.

[93] TURAN, Şerafettin; **Türk Devrim Tarihi, 1. Kitap: İmparatorluğun Çöküşünden Ulusal Direnişe**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1991, s 123-130 ve AYBARS, **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi I**, s. 125-131.

4) Vilâyet-ı Şarkiye Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti,

5) Adana Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye (Kilikyalılar) Cemiyeti,

6) Trabzon ve Havalisi Adem-i Merkeziyet Cemiyeti,

7) Trabzon Muhafaza-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti.

Kuvâyi Milliye, Ulusal Bağımsızlık Savaşı'na katkıları büyük olan bir halk hareketidir. Kuvâyi Milliye'nin, Türk toplumunun kurtuluşu ve bağımsızlığı açısından önemi çok büyüktür. Kuvâyi Milliye'nin ulusal bağımsızlığımız açısından rolünü anlamak için, gelin hep birlikte Ceyhun Atuf Kansu'nun *"Bağımsızlık Gülü"*[94] şiirinin dizelerinden akanlara kulak verelim:

"Yerden alıp o gülü
Hangi gülü?
Bir topçu neferinin
Sakaryalı yaz toprağında
Sıcak kanlı gülü.

Alıp koklamak o gülü
Hangi baharda?
Türkçenin özgür kırlarında
Türkülerde burcu burcu,
Bilgeliğin ana gülü!

---

[94] KANSU, Ceyhun Atuf; **Bağımsızlık Gülü**, Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş., İstanbul, 1999, s. 86-87.

Bir basmadan alıp o gülü,
Hangi basmadan?
Nazilli fabrikasından
Pamuğumuzdan, emeğimizden,
Dokuduğumuz halk gülü

Hoyrat ellerinden alıp o gülü
Hangi ellerden?
Uzak Teksaslı çobanların
Bilmediği, uğruna can vermediği
Türkiyeli o çileler gülü.

Yerine koymak, kutsamak o gülü,
Hangi yerine?
Mustafa Kemal'in bahçesine
Bir ulusun suladığı beslediği
Yediveren bağımsızlık gülü!

Kuvâyi Milliyeciler, özgürlük ve bağımsızlık için Ulusal Kurtuluş Savaşı'na girişmiş insanlardır. Ulusal Kurtuluş Savaşı yıllarında Anadolu'da öylesine bir kaos ortamı, öylesine bir insan ormanı vardı ki, oradan *yeni bir insan gücü* çıkarmak gerekiyordu. Bu yeni insan gücünü en iyi anlatanların başında, hiç kuşkusuz ki, Nâzım Hikmet gelir.

Onaran'a göre[95], Nâzım'ın *Kuvâyi Milliye*'si o yeni insan gücünün destanıdır. Kuvâyi Milliyecileri ve o hareketin ruhunu Nazım Hikmet, *Kuvâyi Milliye* destanında şahane bir biçimde anlatmıştır:[96]

"İstanbul'da birçok hanımlar, beyler, paşalar,
Türk halkından kesmişlerdi umudu.
Yağdırıldı telgraflar Erzurum'a:
"Amerikan mandası altına girelim," diye.
"İstiklâl, diyorlardı, şâyanı arzu ve tercihtir, amma
bugün bu, diyorlardı mümkün değil,
birkaç vilâyet diyorlardı, kalacak elde,
şu halde diyorlardı, şu halde,
Memâliki Osmaniye'nin cümlesine şâmil
Amerikan mandaterliğini talep etmeyi
memleketimiz için nâfi
bir şekli hal kabul ediyoruz."

---

[95] Nâzım Hikmet, *Kuvâyi Milliye Destanı*'nı 1939'da, İstanbul Tevkifhanesi'nde yazmaya başlamış ve 1941 yılında Bursa Cezaevi'nde tamamlamıştır. Nâzım Hikmet'in *Kuvâyi Milliye Destanı*'na ilişkin Onaran'ın şu pasajı ilgi çekicidir: "O zamanlar Emniyet Genel Müdürü olan Şükrü Sökmensüer, Nâzım Hikmet'e demişti ki: 'Sen *Benerci* gibi başka ülkelerin kahramanlarını ele alıyor, onların kurtuluş savaşımını anlatıyorsun. Biz bir 'Millî Mücadele'den geçtik. Onun destanı yazılmaya değmez mi? Neden bizim insanlarımızın destanını ele almıyorsun?' " (ONARAN, Mustafa Şerif: *"Kuvâyi Milliye İnsanları"*, Varlık (iç.), Sayı: 1137, Haziran 2002, s. 21).

[96] NÂZIM HİKMET, Kuvâyi Milliye, s. 26-29.

Fakat bu şekli lalli kabul etmedi Erzurumlu.
Erzurum'un kışı zorludur,
balam, buz tutar yiğitlerin bıyığı.
Erzurum'da kaskatı, dimdik ölür adam,
kabullenmez yılgınlığı...
"İstanbul'da hanımlar, beyler paşalar,
tül perdeler, kravatlar, apoletler, şişeler,
çıtı pıtı dilleri ve pamuk gibi elleri
ve biçare telgraf telleri
devretmek için Amerika'ya Anadolu'yu
şöyle diyorlardı Erzurum'dakilere:

"Bizi bir başımıza bıraksalar,
tarafgirlik, cehalet
ve çok konuşmaktan başka müspet
bir hayat kuramayız.
İşte bu yüzden Amerika çok işimize geliyor.
Filipin gibi vahşi bir milleti adam etti Amerika.
Ne olacak,
Biz de on beş, yirmi sene zahmet çekeriz,
sonra Yeni Dünya'nın sayesinde
İstiklâli kafasında ve cebinde taşıyan
bir Türkiye vücuda geliverir.
Amerika içine girdiği memleket ve millet hayrına
nasıl bir idare kurduğunu
Avrupa'ya göstermek ister.
Hem artık işi uzatmağa gelmez.
Çok tehlikeli anlar yaşıyoruz.
Sergüzeşt ve cidâl devri geçmiştir:
Türkiye'yi, geniş kafalı birkaç kişi belki kurtarabilir."

4 Eylül 919'da toplandı Sivas Kongresi,
ve 8 Eylülde
Kongrede bu sefer
yine ortaya çıktı Amerikan mandası.
Ak koyunla kara koyunun

geçitte belli olduğu günlerdi o günler.
Ve İstanbul'dan gelen bazı zevat,
sapsarı yılgınlıklarıyla beraber
ve ihanetleriyle birlikte
bir de Amerikan gazeteci getirmiştiler.
Ve Erzurumlulardan ve Sivaslılardan ve Türk milletinden çok
işbu Mister Brawn'a[97] *güveniyorlardı.*
Bu zevata:
"İstiklâlimizi kaybetmek istemiyoruz efendiler!"
denildi.
Fakat ayak diredi efendiler:
"Mandanın, istiklâli ihlâl etmiyeceği muhakkak iken,"
dediler,
"Herhalde bir müzâherete muhtacız diyorum ben,"
dediler,

---

[97] Amerikalı olan gazeteci Louis E. Browne, görünüşte Chicago Daily News gazetesinin muhabiri idi. Browne, aslında, Paris'te güçlü emperyalist devletler tarafından kurulan ve görevi daha çok Arap eyaletleri ile ilgili manda sorununu inceleyen *King-Crane* komisyonunun başlarından biri olan Charles R. Crane'in özel temsilcisiydi. Browne, özellikle Halide Edip (Adıvar)'in tavsiyesi üzerine Sivas Kongresi'ne gönderilmiştir (KINROSS, **Atatürk-Bir Milletin Yeniden Doğuşu**, s. 228-229). Louis E. Browne'un Sivas Kongresi ve Türkiye'deki faaliyetleri konusunda bkz. BİLGEN, **ABD'li Gözüyle Sivas Kongresi: Amerikan Mandası ve Gazeteci L. E. Browne'ın Faaliyetleri**.

"Hem zaten,"
dediler,
"birbirine mani şeyler değildir
istiklâl ile manda
Ve esasen,"
dediler,
"müstakil kalamayız böyle bir zamanda
Memleket harap,
toprak çorak,
borcumuz 500 milyon,
vâridât ise 15 milyon ancak
Ve Allah muhafaza buyursun
İzmir kalsa Yunanistan'da
ve harbetsek,
düşmanımız vapurla asker getirir.
Biz Erzurum'dan hangi şimendiferle nakliyat yapabiliriz?
Mandayı kabul etmeliyiz, hemen,"
dediler.
"Onlar dretnot yapıyor,
biz yelkenli bir gemi yapamıyoruz.
Hem, İstanbul'daki Amerikan dostlarımız:
Mandamız korkunç değildir,
diyorlar,
Cemiyeti Akvam nizamnamesine dahildir,
diyorlar."

Ve böylece, bin dereden su getirdi İstanbul'dan gelen zevat.
Sivas, mandayı kabul etmedi fakat,
"Hey gidi deli gönlüm,"
dedi,
"Akıllı, umutlu, sabırlı deli gönlüm,
ya İSTİKLÂL, ya ölüm!"
dedi.

Ulusal Kurtuluş Savaşı'nın ***ya bağımsızlık ya ölüm!*** parolası, *Hâkimiyet-i Millîye* gazetesinde; "...'Manda'nın kabulü bizim için ölüme müsavîdir"[98] biçiminde yer almıştır. Böylece, Ulusal Kurtuluş Savaşı'nın en önemli yönü, emperyalizme karşı kazanılan ulusal bağımsızlık ve onun sonucu ortaya çıkan özgürlüktür.

Ulusal bağımsızlık, bir ulusun kişiliği, şerefi, onuru ve özgürlüğüdür. "'Emperyalizme ve kapitalizme' karşı verlien [verilen] bir ulusal kurtuluş savaşı ile kazanılmış"[99] olan ulusal bağımsızlığımız, ulusal onurumuzu kurtarmıştır. Bağımsızlık, "öteki ulusal kişiliklere karşı özgürlük"tür.[100] Ancak, hemen belirtelim ki, Bernard

---

[98] HÂKİMİYET-İ MİLLİYE, "Ayıntab'lıların Protestosu", nr. 88, Kânun-ı evvel 1336/1920, **Devrin Yazarlarının Kalemiyle Millî Mücadele ve Gazi Mustafa Kemal I** (iç.), Hazırlayan: M. Kaplan ve Diğerleri, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1992, s. 404.

[99] MUMCU, **Bütün Yazıları 18: Alaturka Kapitalizm (1 Ocak-6 Temmuz 1982 Yazıları)**, s. 209.

[100] KANSU, Ceyhun Atuf; **Atatürk Devriminin Temeli: Ya Bağımsızlık Ya Ölüm**, Varlık Yayınları, İstanbul, 1964, s. 8.

Lewis'in yerinde saptamasıyla, Atatürk, "Özgürlükle, yalnız yabancı boyunduruğundan siyasal bağımsızlığı değil, kendi ülkesinin insanları için de özgürlük sağlamayı anlatıyordu."[101]

Bağımsızlık, bilinçlenmiş özgürlüklerin birleşmesinden meydana gelir. Bağımsızlık, birleşik/ortak bir özgürlüktür. Bir toplumda bireyler özgür değilse, bağımsızlık bilinci gelişemez. Birleşik/ortak özgürlük, yani bağımsızlık olmayınca, bireysel özgürlük de olanaklı değildir. Atatürk'ün kurtarmak istediği bağımsızlık, bireyleri özgürleşmiş, kendi kendine yeterli, düşünen, sorgulayan çağdaşlaşmış bir toplumun bilinçli birleşik/ortak bir özgürlüğüdür.[102]

Bağımsızlığını kaybeden bir devlet, varlığını sürdürmek noktasında kendisine sürekli bir biçimde efendi arar. Çünkü, uşak konumuna gelmiş olan insanlar efendisiz yaşayamazlar. Türkiye'de İkinci Meşrutiyetin efendisi Almanlar iken, Atatürk dönemi sonrasının efendisi Amerika ve onunla birlikte, özellikle günümüze doğru geldikçe Avrupa Birliği oldu, yani efendi sayısı ikiye çıktı. Bu da, yakın tarihimizin bir özelliği. Tanzimat ile birlikte efendi sayısı genelde birdi. Efendi değişse de -Fransa, İngiltere, Almanya gibi- ama sayı hep birdi. Atatürk döneminden sonra ikiye çıktı.

---

[101] OZANKAYA, **Dünya Düşünürleri Gözüyle Atatürk ve Cumhuriyeti-Söyleşiler**, s. 25.

[102] KANSU, **Atatürk Devriminin Temeli: Ya Bağımsızlık Ya Ölüm**, s. 31.

Türkiye'nin emperyalistlerden arınmış, yani efendisiz yaşadığı tek dönem, Atatürk dönemidir. Atatürk, "Ne Alman, ne İngiliz, ne Amerika: Hiç bir koruyuculuk kabul etmiyordu. Bağımsızlık için pazarlığa oturmuyordu. Yüzyıllardan sonra ilk kez, Türkiye tarihinde, tam bağımsızlık isteyen bir adam ortaya çıkıyordu."[103] Atatürk, 2 Temmuz 1920'de şöyle demiştir: "Yaşamak isteyen milletimizin talebi bir kelimede saklı ve gayet meşrudur: Bağımsızlık."[104]

Atatürk ulusal bağımsızlıktan yana olan tavrının temel mantığını *Nutuk*'da şöyle dile getirmiştir: "Temel ilke, Türk milletinin haysiyetli ve şerefli bir millet olarak yaşamasıdır. Bu ilke, ancak tam istiklâle sahip olmakla gerçekleştirilebilir. Ne kadar bolluk ve zenginlik içinde olursa olsun, istiklâlden yoksun bir millet, medenî insanlık dünyası karşısında uşak olmak mevkiinden yüksek bir muameleye lâyık görülemez. Yabancı bir milletin koruyup kollayıcılığını kabul etmek, insanlık vasıflarından yoksunluğu, güçsüzlük ve miskinliği itiraftan başka bir şey değildir. Gerçekten de bu seviyesizliğe düşmemiş olanların, isteyerek başlarına bir yabancı efendi getirmelerine asla izin verilemez. Halbuki, Türk'ün haysiyeti, gururu ve kabiliyeti çok yüksek ve büyüktür. Böyle bir millet esir yaşamaktansa yok olsun daha iyidir!... O halde, ya istiklâl ya ölüm! İşte, gerçek kurtuluş isteyenlerin parolası bu olacaktır."[105]

---

[103] **A.g.e.**, s. 21.
[104] ATATÜRK, **Atatürk'ün Bütün Eserleri, Cilt: 8**, s. 383.
[105] ATATÜRK, **Nutuk 1919-1927**, s. 9-10.

Demek ki, Atatürk, yakın tarihimizde, Türk toplumu için herhangi bir Batı ülkesinin yardımlarını, koruyuculuğunu ve efendiliğini kabul etmemiş, Türkiye'nin kapitalist-emperyalist Batı ile olan her türlü bağımlılık ilişkilerini sonlandırmış, sömürücü Batı'ya büyük bir meydan okuma içine girmiş, yani ulusal bağımsızlık mücadelesi vermiş tek toplum liderimizdir. O halde, Atatürk olmasaydı, bugün Türk toplumundan söz etmek mümkün olmayabilirdi. Bu bağlamda, Celâl Bayar'ın "... iddia edebilirim ki o büyük adamın (Atatürk) memleket çapında tutumu, umumi görüş ve ilhamı, millî kuvvetleri kendi mihveride toplama gayret ve mahareti olmasa idi; düşmanların ve saltanat idaresinin entrikaları yüzünden bizler ve bizim gibiler erir giderdik"[106] biçimindeki saptaması, son derece doğrudur.

Ancak, hemen belirtelim ki; Atatürk'ün emperyalist dünyaya karşı önderlik ettiği **Bağımsızlık Savaşı**, sadece askeri olarak değil, yeni bir ideoloji ya da E. H. Carr'ın vurgusuyla "**ideolojik bağımsızlık**" olarak değerlendirilmelidir. Carr, *Bolshevik Revolution* kitabında; "Türkler İstiklal Savaşı'nda sadece askerî bir savaş vermemişlerdir; aynı zamanda ideolojik bir savaş vermişlerdir" diyor.[107] Bu, çok yerinde bir saptamadır. Bana göre **Türkiye'nin Batı emperyalizmine ve kapitalizmine karşı verdiği savaşımın temel ideolojisi, Türkiye'yi müstem-**

---

[106] BAYAR, **Ben de Yazdım: Milli Mücadeleye Giriş**, 7. Cilt, s. 146-147.

[107] E. H. Carr'dan aktaran; TUNAYA, **Türkiye'de Siyasal Gelişmeler (1876-1938), Mütareke, Cumhuriyet ve Atatürk (1918-1938)**, s. 225.

leke memleketi yapmamak, ulusal iradeyi etkin kılıp, tam bağımsız özgür bir Türkiye yaratmaktır.

Mumcu'ya göre, Kurtuluş Savaşımızın "ulusal ideolojisi" şudur: "'Milli irade' adı verilen örgütlü halk gücüne inanmak, emperyalizme ve kapitalizme karşı bu örgütlü gücün öncülüğünde savaşmak ve ulusun kendi yazgısını kendisinin belirlemesini vazgeçilmez bir inanç ve ilke olarak benimsemek."[108]

Atatürk, Batı emperyalizmine karşı en şiddetli ve radikal çıkışlarından birini Erzurum Kongresi günlerinde yapmış ve verdiği mücadelenin ideolojik temellerini de netleştirmiştir. Atatürk, emperyalistlerin sömürge düzeninin asla kabul edilemeyeceğinde ve tek kurtuluşun tam bağımsız Türkiye olduğunda ısrar etmiş, bunun için gerekirse bütün milletin ve bu arada kendisinin ölümü göze aldığını bildirmiştir. Mazhar Müfit Kansu, *Erzurum'dan Ölümüne Kadar Atatürk'le Beraber* adlı yapıtında Atatürk'ün konuya ilişkin vurgularını şöyle aktarmıştır: "İstanbul bir Amerikan mandasıdır tutturmuş gidiyor. Bu olmayacaktır. Türkiye tam istiklale sahip olacaktır. Öyle bir manda istenecek veya verilecekmiş ki, hükümranlık (egemenlik) hukukuna, hariçte temsil hakkımıza, kültür bağımsızlığımıza, vatan bütünlüğümüze dokunulmayacakmış. Buna ve böylesine, Amerikalılar değil, çocuklar bile güler. Her şeyin başında Amerikalılar kendilerine hiçbir menfaat temin etmeyen böyle bir mandayı niçin

---

[108] MUMCU, Uğur; **Bütün Yazıları 22: Devlet Modası: Tek Yol Özal! (1 Ocak-15 Haziran 1984 Yazıları)**, um:ag Vakfı Yayınları, Ankara, 1997, s. 258.

kabul etsinler? Amerikalılar, bizim kara gözlerimize mi âşık olacaklar? Bu ne hayal ve gaflettir? Hayır paşalar, hayır; hayır beyefendiler hayır; hayır hanımefendiler hayır; manda yok! Ya İstiklal! Ya Ölüm!"[109] Ulusal Kurtuluş Savaşı'ndaki bu tavır Karabekir'in aşağıdaki dizelerinde şöyle dile getirilmiştir:

"Ya istiklâl ya ölüm
Vatanım, milletim, sancağım, evim
İstiklâlsiz yoktur yerim
Zincir vurdurur mu Türkler boynuna
Varlığı fedâdır vatan yoluna
Biz tarihin Türk dediği yılmaz milletiz
Hür yaşar, hür ölür nurlu ümmetiz."[110]

Emperyalizme karşı Türkiye'nin önünde iki seçenek vardı: Ya **istiklâl, ya ölüm.** Atatürk'e göre, "Türkiye, esir olarak mahvolmaktansa, son nefesine kadar mücadele ve mücahedede bulunmağa azmetmiştir."[111] Atatürk, bu düşüncesini Sivas Kongresi'nin bitiminden bir hafta

---

[109] Mazhar Müfit KANSU; **Erzurum'dan Ölümüne Kadar Atatürk'le Beraber**, s. 191 vd.'dan aktaran; TÜFEKÇİ, Gürbüz; "Sunuş", Atatürk, **Seyahat Notları 1930-1931 (iç.)**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1998, s. 14-15.

[110] KARABEKİR, Kâzım; **Kürt Meselesi**, Yayına Hazırlayan: F. Özerengin, Emre Yayınları, İstanbul, 1995, s. 195-196.

[111] ATATÜRK, **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri III (1918-1937)**, s. 79.

kadar sonra Sivas'a gelen emperyalistlerin temsilcisi general Harbord ve heyeti ile 22 Eylül 1919 tarihli diyalogunda da açıkça dile getirmiştir: "Harbord, 'Şimdi ne yapmak niyetindesiniz?' diye sordu. Konuşmaları sırasında Mustafa Kemal, ince parmakları arasında çevirdiği bir tespihle oynamaktaydı. Bu anda, sinirli bir hareketle tespihin sicimini koparmıştı. Taneler yere düşüp dağıldı. Kemal, taneleri teker teker topladı ve bunun Generalin sorusuna cevap olduğunu söyledi. Böylece, ülkenin dağılmış parçalarını biraraya getirmek, çeşitli düşmanlardan temizlemek, bağımsız ve uygar bir devlet yaratmak isteğini belirtmek oluyordu. Harbord, bu türlü bir umudun ne mantığa, ne de askeri gerçeklere uyduğunu söyledi. 'Birtakım insanlardan kendi canlarına kıydıklarını biliyoruz. Şimdi de bir milletin intiharına mı tanık olacağız?' Mustafa Kemal, 'Söylediğiniz doğrudur, General,' dedi. 'İçinde bulunduğumuz durumda yapmak istediğimiz şey, ne askerlik açısından, ne de başka bir açıdan açıklanabilir. Ancak, her şeye rağmen, yurdumuzu kurtarmak, özgür ve uygar bir Türk devleti kurmak, insan gibi yaşayabilmek için yapacağız bunu.' Avucunu yukarıya doğru dönük olarak, elini masanın üzerine koydu. 'Başaramazsak,' diye devam etti, 'bir kuş gibi düşmanın avucu içine düşecek ve ağır ve şerefsiz bir ölüme katlanacak yerde' - konuştuğu sırada parmaklarını yavaş yavaş kapatıyordu - 'atalarımızın çocukları olarak, dövüşerek ölmeyi tercih ederiz.' Yumruğu tamamen kapanmıştı. Mustafa Kemal'in kararlılığı, yılmazlığı, Harbord'u etkilemişti. 'Her

şeyi hesaba katmıştım, ama bunu değil,' dedi. 'Sizin yerinizde olsaydık, biz de aynı şeyi yapardık.'"[112]

Atatürk, emperyalizme karşı tam bağımsızlık ideolojisini savunmuş ve emperyalist Batı ile hiçbir bağımlılık ilişkisine girilmemesini esas almıştır. Atatürk, Türkiye'nin emperyalist Batı'ya bağlı olarak gelişmesinin ve özgürleşmesinin mümkün olmadığını bildirmiştir. *Bağımlılık* ilişkileri ile *gelişme* ve *özgürlükler* söz konusu olamaz. Atatürk, bu gerçeği, "Hürriyet ve istiklâl benim karakterimdir"[113], diyerek belirtmiş ve bize de emperyalizme karşı nasıl durulacağını göstermiştir. Atatürk, özgürlük ve bağımsızlık konusunda şöyle demiştir: "Ben milletimin ve büyük ecdadımın en kıymetli mevrusatından olan aşk-ı istiklâl ile meftur bir adamım. Çocukluğumdan bugüne kadar ailevî, hususî ve resmi hayatımın her safhasına yakından vâkıf olanlarca bu aşkım malûmdur. Bence bir millette şerefin, haysiyetin, namusun ve insanlığın vücut ve baka bulabilmesi mutlaka o milletin hürriyet ve istiklâline sahip olmasiyle kaaimdir. Ben şahsen bu saydığım evsafa çok ehemmiyet veririm, ve bu evsafın kendimde mevcudiyetini iddia edebilmek için milletimin de aynı evsaf ile muttasıf olmasını şart ve esas bilirim. Ben yaşayabilmek için mutlaka müstakil bir milletin evlâdı kalmalıyım. Bu sebeple milli istiklâl bence bir hayat meselesidir. Millet ve memleketin menafii icabettirdiği taktirde beşeriyeti teşkil eden milletlerden her biriyle medeniyet muktezasından olan dostluk ve siyaset münasebatını bü-

---

[112] KINROSS, **Atatürk-Bir Milletin Yeniden Doğuşu**, s. 230-231.
[113] ATATÜRK, **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri III (1918-1937)**, s 31.

yük bir hassasiyetle takdir ederim. Ancak benim milletimi esir etmek isteyen herhangi bir milletin de bu arzusundan sarfınazar edinceye kadar bilaman düşmanıyım. Meselâ: Harb-i umumî küre-i arz üzerinde infilâk ettiği zaman vaziyet-i coğrafiye, vekayi-i tarihiye ve muvazenet-i siyasiyenin icbarları karşısında muhafaza-i bitarafiye adem-i imkân yüzünden Almanların bulunduğu zümreye dahil olduk; Almanlarla dost olduk. Almanlar memleketimize, ordumuza ve hükûmetimize kadar girdiler. Bunların hepsini hoş gördük; fakat Almanlardan bâzıları haysiyet ve istiklâlimizi muhil vaz u tavır almağa başladıkları dakikadan en evvel ve hemen, hiçbir kayıt ve şarta bakmaksızın ruhan ve hattâ fiilen isyan ettim."[114]

Atatürk, özgürlüğün olmadığı bir toplumda hiçbir şeyin gerçekleştirilemeyeceğinin altını çizmiştir. Atatürk, bütün toplumların ve bu arada Türk toplumunun kurtuluşunun özgürlüklerden geçtiğinin farkındadır. Atatürk, Türk toplumunun ilerlemesi, gelişmesi, değişmesi ve bağımsızlığına kavuşmasının önemini sürekli bir biçimde bütün yaşamı boyunca vurgulamıştır. Atatürk, bu konudaki hassasiyetini Ulusal Kurtuluş Savaşı'ndan çok önceleri dile getirmiştir. Atatürk, Türkiye'nin Batılı emperyalizmden kurtulması için gizlice kurmuş olduğu *Vatan ve Hürriyet Cemiyeti*'nin Selanik Şubesi'nin kurulması (1906 yılında) sırasında arkadaşlarına hitaben şöyle demiştir: "Arkadaşlar! Bu gece burada sizleri toplamaktan maksadım şudur: Memleketin yaşadığı vahim anları size söylemeye lüzum görmüyorum. Bunu cümleniz biliyorsunuz.

---

[114] A.g.e., s. 31.

Bu bedbaht memlekete karşı önemli vazifelerimiz vardır. Onu kurtarmak, biricik hedefimizdir. Bugün Makedonya'yı ve bütün Rumeli kıtasını vatan camiasından ayırmak istiyorlar. Memlekete yabancı nüfuz ve hâkimiyeti kısmen ve fiilen girmiştir. Padişah zevk ve saltanatına düşkün, her aşağılığı yapabilecek iğrenç bir şahsiyettir. Millet zulüm ve istibdat altında mahvoluyor. *Hürriyet olmayan bir memlekette ölüm ve yok oluş vardır. Her ilerlemenin ve kurtuluşun anası hürriyettir.* Tarih bugün biz evlatlarına büyük vazifeler yüklüyor. Ben Suriye'de bir cemiyet kurdum. İstibdat ile mücadeleye başladık. Buraya da bu cemiyetin esasını kurmaya geldim. Şimdilik gizli çalışmak ve teşkilatın organlarını oluşturmak zaruridir. Sizden fedakârlıklar bekliyorum. Kahredici bir istibdada karşı ancak ihtilal ile cevap vermek ve köhneleşmiş çürük idareyi yıkmak, milleti hâkim kılmak, kısacası vatanı kurtarmak için sizi vazifeye davet ediyorum!... Biz kuracağımız teşkilat ile bir gün mutlaka ve ne olursa olsun muvaffak olacağız. Vatanı, milleti kurtaracağız."[115]

Atatürk'ün öncülüğünde Türk ulusu, bağımsızlığını çok zor koşullar ve savaşlar sonucu elde etmiştir. Türk ulusu bağımsızlığına kavuştuktan sonra önünde başka idealleri de vardı: **Özgürlük**. "Böyle bir ideale kavuşmak için, insanlar tarihte sehpalarda, zincirler içinde ölüp giderler, sürgünlerde ömürlerini geçirirler. Onların imtihanını yalnız çekenler bilir. Onların savaşını hiç bir zaman alkış izlemez. Dümdüz, gösterişsiz askerler gibi

---

[115] ATATÜRK, **Atatürk'ün Bütün Eserleri, Cilt: 1**, s. 32 (İtalikler tarafımızdan yapılmıştır. S.K.).

gelip geçerler. Bu, tek başına kazanılmak için savaşılan amaç hürriyet imtihanıdır."[116]

Ulusal Kurtuluş Savaşı'nda Atatürk, bağımsızlığımızın ve özgürlüğümüzün sembolü olmuştur. Gerçekten, Atatürk'ün istediği bütün şey, Türk toplumunun özgür ve bağımsız olmasıdır.

Atatürk'e göre, özgürlük ve bağımsızlık birbirleriyle doğrudan ilişkilidir. Bir toplumun onurlu, şerefli ve namuslu olabilmesinin yolu mutlaka onun özgürlük ve bağımsızlığına sahip olmasıyla olanaklıdır. Atatürk'e göre, Türk toplumu özgür ve şerefiyle yaşamak isteyen bir toplumdur. Türk toplumu, esir yaşamayı asla kabullenmemiş bir karaktere sahiptir. Toplumun farklı kesiminde yer alan bütün insanlarımızın ortak yönleri bulunmaktadır. Türk toplumunda yaşayan bütün bireylerin ortaklaşa benimsedikleri nokta, bağımsızlığımızın sağlanmasıdır. Atatürk'te "istiklâli tam, denildiği zaman, bittabi siyasi, malî, iktisadi, adlî, askeri, harsi ve ilâ... her hususta istiklâli tam ve serbestii tam demektir."[117] Eş deyişle, Atatürk'te tam bağımsızlık, elbette politik, kültürel, ekono-

---

[116] EDİB-ADIVAR, Halide; **Türkün Ateşle İmtihanı-Kurtuluş Savaşı Anıları**, Atlas Kitabevi, İstanbul, 1979, s. 261.

[117] ATATÜRK, **Nutuk II**, s. 624. Ayrıca, Atatürk, bağımsız olmayı özel yaşamında da tercih etmiş biridir. Atatürk, Ankara'da yayımlanan *Hâkimiyet-i Milliye* gazetesi başyazarı Falih Rıfkı Atay ile, İstanbul'da yayımlanan *Milliyet* gazetesi başyazarı Mahmut Soydan'a anlattığı ve yazdırdığı hatıralarında şöyle demiştir: "Yalnız ve bağımsız bulunmayı, çocukluğumdan çıktığım zamandan itibaren daima tercih etmiş ve sürekli olarak öyle yaşamışımdır" (ATATÜRK, **Atatürk'ün Bütün Eserleri, Cilt: 3**, s. 30).

mik, mali, adli ve askeri vb alanlarda tam bağımsızlık ve tam serbestlik anlamına gelir. Söz konusu alanlardan herhangi birinde bağımsızlıktan yoksunluk, ulus ve toplumun bütün bağımsızlığından yoksun olması demektir.

Atatürk, Türk milletinin emperyalizm karşıtı ve bağımsızlık sevdalısı tavrını iyi kavramış, insan profilimizi doğru tahlil etmiş ve onun başaramayacağı hiçbir şeyin olmadığı kanaatine varmıştır. Bu bağlamda, Yunus Nadi, Atatürk'ün beşinci ölüm yıldönümü olan 10 Kasım 1943'te *Cumhuriyet* gazetesindeki başyazısında Atatürk'ü çok doğru değerlendirmiştir: "O her şeyden önce bir ferdi bulunduğu Türk milletini herkesten iyi tanıyan bir kafa ve herkesten iyi duyan bir ruh taşıyordu. Türk olarak biliyordu ki, bu millet esir yaşamaktansa ölümü bin defa tercih eder. Kumandan olarak biliyordu ki, Türk erinin manevî değeri, sayısız maddî engelleri devirecek kadar yüksektir. Dâhi olarak görüyordu ki, ona lâyık bir Baş olduktan sonra bu milletin başaramıyacağı güçlük yoktur."[118]

Atatürk, 22 Eylül 1919'da Sivas'ta Harbord'un "millet, tasarlanıp yapılabilecek her türlü teşebbüs ve fedakârlığa başvurduktan sonra da başarı sağlanamazsa ne yapacaksın?" şeklindeki sorusuna şu karşılığı vermiştir: "Bir millet varlığını ve istiklâlini kurtarabilmek için düşünülebilen her türlü teşebbüs ve fedakârlığı yaptıktan sonra başarıya ulaşır. Ya başaramazsa demek, o milletin ölmüş olduğu hükmüne varmak demektir. Öyle ise, millet yaşadıkça ve fedakârca teşebbüslerine devam ettikçe

---

[118] CUMHURİYET GAZETESİ, 10 Kasım 1943, s. 1.

başarısızlık da söz konusu olamaz."[119] Amerikalı general Harbord, Erzurum'da gördüğü manzarayı Karabekir'e şöyle aktarmıştır: "Mühim bir varlık görüyoruz, fakat itiraf edeyim ki Türkiye'de gördüğümüz bu ilk manzaradır. İçinde bulunduğunuz felâkete rağmen Türkler uykuda kanaatiyle dolaşıyorduk. Mıntakanızdan gördüğümüz manzaralar bizi hayrete düşürdü."[120]

Atatürk, Türk milletine olan güvenini her fırsatta dile getirmiş ve onun başaramayacağı hiçbir şeyin olamayacağını söylemiştir: "Ben 1919 senesi mayısı içinde Samsun'a çıktığım gün elimde maddi hiçbir kuvvet yoktu. Yalnız büyük Türk milletinin asaletinden doğan ve benim vicdanımı dolduran yüksek ve mânevi bir kuvvet vardı. İşte ben bu ulusal kuvvete, bu Türk milletine güvenerek işe başladım."[121] Çünkü, devlet ve toplum konularında hele hele onların kurtuluşları sürecinde, Türk milletinin, öteki milletlerden farklılıklar gösteren bir yapısı vardır, yeter ki bilinçli ve halkını düşünen iyi yöneticileri olsun. Türk milletinin göz ardı edilmemesi gereken önemli bir özelliği vardır, o da; "Türk ulusunun en yoksul, en zayıf, en güçsüz olduğu dönemlerde bile gerçekten büyük insanların önderliğinde inanılmaz başarılar elde edebilecek yetenekte, yapıda olduğudur."[122] Bu konuda, Falih Rıfkı

---

[119] ATATÜRK, **Nutuk 1919-1927**, s. 118-119.

[120] KARABEKİR, Kâzım; **İstiklâl Harbimiz 2**, Yayına Hazırlayan: F. Özerengin, Emre Yayınları, İstanbul, 2000, s. 676.

[121] ATATÜRK, **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II (1906-1938)**, s. 328.

[122] KİLİ, Suna; "Meclis'ten 30 Ağustos'a –Bir Savaşımın Öyküsü-", **Büyük Zafer ve Sonuçları** (60. Yıldönümü Toplantısı Bildirileri)

Atay'ın *Çankaya* kitabında anlattığı bir anekdot ilgi çekicidir: "Bir gün Müslüman memleketlerinden birinde (Mısır'da) bağımsızlık davası için çalışan liderlerden biri, Mustafa Kemal'i görmeye gelmişti. Kendisine: -Bizim hareketin de başına geçmek ister misiniz? diye sordu. Olabilecek şey değildi ama, insan yoklamalarını pek seven Mustafa Kemal: -Yarım milyonunuz bu uğurda ölür mü? diye sordu. Adamcağız yüzüne baka kaldı: Fakat paşa hazretleri yarım milyonun ölmesine ne lüzum var? Başımızda siz olacaksınız ya... dedi. -Benimle olmaz, beyefendi hazretleri, yalnız benimle olmaz. Ne zaman halkınızın yarım milyonu ölmeye karar verirse o vakit gelip beni ararsınız."[123] Ulusal Kurtuluş Savaşı'nda özellikle Çukurova'nın işgali sırasında bölgesel örgüt kuran, 1923-1942 arası Mersin Belediye Başkanlığı yapan ve Atatürk'ü yakından tanıyan Mitat Toroğlu, Nazmi Kal ile söyleşisinde; Atatürk Mersin'deyken yaşanan bir olaya ilişkin anlattığı anekdot milletlerin kurtuluşlarının ancak kendilerinin çabalarıyla olacağının en önemli işaretlerinden birisidir: "Dükkânların yoğun olduğu kısma gelince güzel giyinmiş, güzel bir Arap Hıristiyan kızı elinde bir buket çiçekle Suriyeli Müslüman Arap tüccar ile birlikte Gazi Paşa'nın önünü kesiyor, çiçek kendisine sunuluyor, 'Suriye hemşehrilerimizi de kurtarın Paşam' diyor. Paşa 'Her mil-

---

(iç.), Boğaziçi Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1982, s. 22.

[123] ATAY, Falih Rıfkı; Çankaya, Cilt: III, Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş., İstanbul, 1999, s. 122-123.

let kendi mukadderatını kendisi tayin eder' diyor ve yürüyor."[124]

Atatürk, Batılı emperyalistlerin ülkemizden kovulmasının ve Ulusal Kurtuluş Savaşında elde edilen başarıların ulusa ait olduğunu ve asla kendisine mal edilemeyeceğini bildirmiştir. Atatürk, 27 Ocak 1923'te İzmir hükümet konağında yaptığı bir konuşmada bu durumu şöyle dile getirmiştir: "... bütün bu muvaffakiyat yalnız benim eserim değildir ve olamaz. Bütün muvaffakiyat bütün milletin azim ve imaniyle tevhidi mesai etmesi neticesidir. Kahraman milletimizin ve güzide ordumuzun ihraz ettiği muvaffakiyat ve muzafferiyattır."[125]

Atatürk, Ulusal Kurtuluş Savaşı'nda her şeyi Türk milleti ile yapmış ve *yeter artık söz Türk milletinindir,* demiştir. Atatürk, bu gerçeği her zaman ifade etmiştir. Atatürk'ün İzmir seferinden dönerken, Uşak istasyonunda bir öğretmenin "Siz şöyle yaptınız, böyle yaptınız!..." biçimindeki sözlerine verdiği karşılık ilgi çekicidir: "Bunu dinlerseniz, size yeniden zıllullah yaratacaktır. Ben Türk milletini tehlikede gören bir kumandan, herhangi bir fert gibi ortaya atıldım. Millet benimle beraber mücadeleye girdi. Bugün, ne yapılmış ise, Türk milleti yapmıştır. Ben ne yapabilirim, Türk milleti olmasaydı?"[126]

---

[124] KAL, Nazmi; **Atatürk'le Yaşadıklarını Anlattılar, Anı-Söyleşi,** Bilgi Yayınevi, Ankara, 2001, s. 28.

[125] ATATÜRK, **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II (1906-1938),** s. 80-81.

[126] KARABEKİR, Kâzım; **Paşaların Kavgası-İnkılap Hareketlerimiz,** Yayına Hazırlayan: F. Özerengin, Emre Yayınları, İstanbul, 1994, s. 36.

Atatürk, Türkiye'nin Bağımsızlık Bildirgesi olan Amasya Genelgesi'nde; "milletin bağımsızlığını, yine milletin azim ve kararı kurtaracaktır,"[127] demiş ve ulusal güçlere olan güvenini sürekli olarak dile getirmiştir. Atatürk, bazı yakın arkadaşlarının bile tereddütle imzaladıkları Devrim Bildirisi olan Amasya Genelgesi ile Türk ulusuna *"bağımsızlık-egemenlik"*[128] savaşının yapılması çağrısında bulunmuştur.

Zaten, bağımsızlık ve egemenlik, birbirini tamamlayan iki terimdir, birisi olmadan ötekisi olamaz. Atatürk devrimlerinin ve Cumhuriyetin özünde de tam bağımsızlık ve ulusal egemenlik vardır. Eş deyişle, Atatürk'ün temel amacı ve ideolojisi, ulusal egemenliğini kendi elinde bulunduran tam bağımsız bir Türkiye yaratmaktı. "Tam bağımsızlık ve ulusal egemenlik, birbirlerini bütünleyen iki kavramdır. Tam bağımsızlığı olmayan bir ülkede halkın kendi kendini yönetmesi olası değildir. Tam bağımsızlık ve ulusal egemenlik Cumhuriyet'in iki temel taşıdır."[129]

---

[127] ATATÜRK, Nutuk 1919-1927, s. 21.

[128] AYBARS, Ergün; "75. Yılında Türkiye Cumhuriyeti", *Yeni Türkiye* Cumhuriyet Özel Sayısı: Cumhuriyet 1923-1998 Dönemi Değerlendirmesi I- Genel Değerlendirme ve İdeoloji (iç.), Sayı: 23-24, Eylül Aralık 1998, s. 626.

[129] MUMCU, Uğur; Bütün Yazıları 21: Ortadirek Türküleri (23 Temmuz-31 Aralık 1983 Yazıları), um:ag Vakfı Yayınları, Ankara, 1997, s. 158.

Berkes'in de bildirdiği gibi, Atatürk'ün adı ulusal bağımsızlık ile eşittir.[130] Atatürk, daha 1 Aralık 1921'de Bakanlar Kuruluna hitaben yaptığı konuşmada şöyle demiştir: "Efendiler, biz hayat ve istiklâl isteyen milletiz. Ve yalnız ve ancak bunun için hayatımızı ibzâl ederiz."[131] Bu bağlamda, Winston Churchill Atatürk'ü şöyle değerlendirmiştir: "Türk, budalalıkların yükü altında ezilmiş, suçlarla lekelenmiş, kötü yönetim yüzünden çürümüş, savaşta yenilmiş, bitmez tükenmez felâketler, savaşlarla çökmüş, çevresinde İmparatorluğu paramparça olmuştu. Ama o hâlâ canlıydı. Göğsünde dünyaya meydan okumuş ve yüzyıllar boyunca bütün istilâcılara karşı başarıyla savaş vermiş bir ırkın kalbi çarpıyordu. Elinde yine modern bir ordunun donanımı ve başında, kendisi hakkında bildiğimiz kadarıyla, kıyametin dört ya da beş olağanüstü insanıyla boy ölçüşebilecek kıratta bir Başkumandan vardı. Dünya yasasına yön verecek adamlar Paris'in duvarları kumaş kaplı, yaldızlı salonlarında toplanmışlardı. İstanbul'da Müttefik filolarının topları altında çalışan bir kukla hükümet bulunuyordu. Ancak Türkün anayurdu Anadolu'nun sarp tepeleri üzerinde bir avuç yoksul insan, kaderlerinin bu şekilde tayin edilmesini kabul etmiyorlardı. Şu anda, bir açık ordugâh ateşi önünde, bir mültecinin eski püskü elbiseleri altında oturan, yüce bir şövalyelik ruhuydu."[132]

---

[130] BERKES, Niyazi; **Atatürk ve Devrimler**, Adam Yayınları, İstanbul, 1993, s. 104.

[131] ATATÜRK, **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I (1919-1938)**, s. 216.

[132] Winston CHURCHILL; **The World Crisis: The Aftermath**'dan aktaran; KINROSS, **Atatürk-Bir Milletin Yeniden Doğuşu**, s. 224.

Atatürk, sürekli bir biçimde egemenliğin ulusa ait olduğunu bildirmiştir. Atatürk'e göre, artık dünyanın bütün ulusları ve bu arada Türk ulusu için ulusal egemenlikten başka bir egemenlik türü kabul edilemez. "Türk halkı kayıtsız şartsız hâkimiyetine sahiptir,"[133] "hâkimiyet kayıtsız şartsız milletindir"[134], "hâkimiyet milletindir"[135], "milletin hâkimiyeti müebbettir"[136], şeklindeki vurgular, Atatürk tarafından sürekli olarak dile getirilmiştir. Hatta, Atatürk, *hükümet* ile *milleti* bile birbirinden ayırmamıştır: "Hükûmet millettir ve millet hükûmettir."[137]

Atatürk'e göre, toplumda millet ve halk her şeyden değerlidir. Toplumu yönetenlerin bütün çabası halkı mutlu etmek ve onların problemlerini çözmek olmalıdır. Bir toplumda her şey halkın çıkarları doğrultusunda gerçekleşmelidir. Toplumlarda siyasal örgütlenme olan devlet, eş deyişle, ulusun örgütlenme biçimi tamamen halkın istemlerine ve gereksinimlerine karşılık vermelidir. Zaten, Atatürk'te **devlet ulus için vardır, yoksa ulus, devlet için değil.**

Böylelikle, Atatürk'ün toplum ve devlet anlayışı, devleti her şeyin üstünde tutan ve her şey devlet için anlayışını benimseyen faşizmden çok büyük bir farklılık gösterir. Atatürk'te "her şey ulus içindir", anlayışı egemendir. Atatürk'e göre, devlet ve hükümet mekanizmaları tamamıyla halkı memnun ve mutlu edecek bir biçimde

---

[133] ATATÜRK, **Nutuk 1919-1927**, s. 474.
[134] **A.g.e.**, s. 382.
[135] **A.g.e.**, s. 486.
[136] ATATÜRK, **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II (1906-1938)**, s. 67.
[137] **A.g.e.**, s. 241.

hareket etmelidir. Atatürk'ün bu bağlamda ileri sürdüğü görüşler, *"bu gün git, yarın gel"* söylemine dayalı hantal bürokrasi anlayışımıza ve bu anlayışın uygulayıcılarına önemli bir ders niteliğindedir: "Hükûmeti ve fırkayı zaif düşüren mühim sebeplerden birisi de halk şikâyetlerinin ve fırka teşkilât temennilerinin kayıtsızlığa maruz kalmasıdır. Halktan gelen müracaat ve şikâyetler Devlet teşkilâtımızda daima esaslı bir makes bulmalıdır. Hükûmete gelen her müracaat ve şikâyet tâli memurların değil bizzat Vekilin (veya mahallinde valinin) imzalayacağı (müsbet veya menfi olsun) esbabı mucibeli bir cevapla karşılanmalıdır. Bu cevap şikâyet mevzuun ehemmiyeti derecesinde çabuk verilmelidir."[138]

Ulusalcı, laik, halkçı ve devletçi anlayışlar bağlamında tam bağımsız bir Türkiye yaratmak isteyen Atatürk'ün, hayalci hiçbir politik amacı yoktur. Bugün kendilerini Atatürkçü ilan edip Turancılık peşinde koşanlara Atatürk'ün TBMM'nde 24 Nisan 1920 tarihindeki gizli oturumda yaptığı şu tespitini aktarmakta yarar görüyoruz: "Turanizm politikasını kendi arzumuzla takip etmek istemedik."[139] Atatürk, İslam birliği ya da Turancılık söylemlerine karşı çıkarak Türkiye'nin politik yönelimini şöyle somutlaştırmıştır: "Bizim için ne ittihad-ı İslâm ve ne de Turanizm mantıkî bir meslek-i siyaset olamaz itikadındayım. Artık Türkiye'nin devlet siyaseti hudud-ı millîyesi dahilinde hâkimiyetine istinâden müstakil ya-

---

[138] ATATÜRK, Mustafa Kemal; **Seyahat Notları (1930-1931)**, Yayına Hazırlayan: G. Tüfekçi, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1998, s. 48.
[139] ATATÜRK, **Gizli Oturumlardaki Konuşmalar**, s. 11.

şamaktır. Bugünkü millî hükûmetimizin düstur-ı hareketi budur."[140]

Atatürk'e göre, Türkiye için ne İslam birliği ne de Turancılık mantıklı bir politik yol değildir. Yeni Türkiye'nin devlet politikası, ulusal sınırları içinde, egemenliğine dayanarak bağımsız yaşamaktır.[141] Atatürk, Türkiye'nin devlet yapısını ve onun politik açılımını şöyle yapmıştır: "Türkiye; ulusaltçı, halkçı, devletçi, dışdinseltçi ve devrimci bir cumhuriyettir."[142] Atatürkçülüğün ilk teorisyeni Mahmut Esat Bozkurt da Türk devriminin ana ilkeleri olarak,[143] *ulus egemenliği (kayıtsız ve şartsız), cumhuriyetçilik, ulusalcılık, halkçılık, devletçilik, laiklik ve devrimcilik*ten söz etmiştir.

Sonuç olarak, yurt savunmasında bütün varlıklarını ve canlarını ortaya koyan Kuvâyi Milliyeciler, emperyalistlerin safında olan yerli işbirlikçiler (satılmışlar) tarafından düşman olarak nitelendirilmişlerdir. Günümüzde de Kuvâyi Milliye ruhundan söz etmek, tıpkı, Damat Ferit Hükümeti dönemindeki gibi suç olmaya başlamıştır.

İngilizlerin kuklası durumundaki Damat Ferit Hükümeti, Kuvâyi Milliyeye karşı savaş açmış ve emperyalistlerden aldıkları talimatlar gereği onun karşısına **Kuvayiinzibatiye**'yi **(Kuva-i İnzibatiye)** dikmiştir. Bununla da yetinmeyen Damat Ferit Hükümeti, yani İngiliz

---

[140] ATATÜRK, Mustafa Kemal; **Gazi Mustafa Atatürk'ün 1923 Eskişehir-İzmit Konuşmaları**, Yayına Hazırlayan: A. İnan, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1982, s. 29.
[141] ATATÜRK, **Din ve Laiklik Üzerine**, s. 82.
[142] **A.g.e.**, s. 242-243.
[143] BOZKURT, **Atatürk İhtilali**, s. 53.

Hükümeti, Kuvâyi Milliye önderlerinin idam edilmeleri gerektiğini bildirmiştir. "Damat Ferit'in 'millici'lere karşı kuvvet göndermesi İngiliz hükümetince de çok uygun bulunmuştu. Ancak bu kuvvetlerin hemen sonuç alabilmesi için iyi eğitim görmüş düzenli askerlerden oluşturulması gerekli bulunmuştu... Sadrazam da bu öğüte uymuş ve 'isyan'ı bastıracağı umulan bu kuvvete *'Kuvayiinzibatiye'* (düzeni sağlayan kuvvetler) adı verilmişti. ...Damat Ferit hükümeti, ***Kuvayiinzibatiye***yi oluştururken Anadolu isyanının elebaşıları olarak suçladığı Mustafa Kemal ve onunla birlikte çalışan bazı öncüler hakkında dava açtırma yoluna da gitmişti. ... 1 Mayıs 1920'de açıklanan ilk karara göre M. Kemal, Kara Vasıf ... idam cezasına çarptırılmışlardı."[144]

İşte, Ulusal Kurtuluş Savaşı, Batı emperyalizmine ve onların yerli işbirlikçisi olan mandacılara karşı koyuştur. Bu savaşın temel özelliği, "anti-emperyalist" ve "anti-kapitalist" bir savaş olmasıdır.[145] Atatürk'ün öncülüğünde kapitalizme ve emperyalizme karşı başlatılan ulusal direniş ve kurtuluş hareketiyle hem yurdumuz emperyalistlerden temizlenmiş hem de mazlum insanımız zedelenmiş onurunu tamir ederek kendine olan özgüvenini yeniden elde etmiştir. O halde, "Ulusal Kurtuluş Savaşı,

---

[144] TURAN, Şerafettin; **Türk Devrim Tarihi, 2. Kitap: Ulusal Direnişten Türkiye Cumhuriyeti'ne**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1998, s. 167-169.

[145] MUMCU, Uğur; **Bütün Yazıları 6: Yolsuzluk, Şiddet, Bağımlılık (2 Ocak-16 Haziran 1976 Yazıları)**, um:ag Vakfı Yayınları, Ankara, 1997, s. 180.

Türk ulusunun yeniden doğuşu demektir."[146] Yakın tarihimizin en büyük olayı olan Ulusal Kurtuluş Savaşı, Batı emperyalizmine karşı, asker-sivil aydınlar öncülüğünde, eşrafın desteği[147] ve halkın muazzam karşı koyması ile kazanılmıştı, şimdi neden ikincisi olmasın? Atatürk'ün sık sık tekrarladığı gibi:

"Yürüyelim, arkadaşlar!
Sesimizi yer, gök, su dinlesin,
Sert adımlarla her yer inlesin,
inlesin!"

Bugün, Türkiye'de ulusal bağımsızlıkçıların emperyalizme ve mandacılığa karşı yeniden savaşım vermesi gerekir, tıpkı Atatürk'ün yaptığı gibi. "20. yüzyılın ilk çeyreğindeki işgal yılları ve Kurtuluş Savaşı döneminin mandacıları ile bağımsızlıktan yana olanlar arasındaki mücadele bu kez 21. yüzyılda yeniden yaşanacağa benzemektedir."[148] Attilâ İlhan'ın bildirdiği gibi, "Eski defterleri tekrar açtılar, Türkiye yeniden 19 Mayıs 1919'daki

---

[146] MUMCU, Uğur; **Bütün Yazıları 17: Namuslu Olma Cesareti (20 Haziran-31 Aralık 1981 Yazıları)**, um:ag Vakfı Yayınları, Ankara, 1997, s. 109.

[147] MUMCU, Uğur; **Bütün Yazıları 3: Amerika Küsmesin (1 Ağustos-31 Aralık 1974 Yazıları)**, um:ag Vakfı Yayınları, Ankara, 1997, s. 57.

[148] AKKAYA, Yüksel; "Yeni Mandacılık Avrupa Birliği ve Sosyal Güvenlik", **Avrupa Birliği ve Sosyalistler: Akıntıya Karşı** (iç.), Derleyen: S. Özbudun ve T. Demirer, Ütopya Yayınları, Ankara, 2000, s. 218.

noktaya geldi: ABD ve Avrupa Türkiye'yi kendi himayelerine almak, sömürgeleştirmek istiyorlar, Toprak talepleri var, milli menfaatlerimizi hiçe sayıyorlar, dayatıyorlar."[149] Enver Behnan Şapolyo'nun *Kuvayi Milliye Tarihi* kitabında Ulusal Kurtuluş Savaşı'nda mandacılar için yaptığı şu tespit günümüzde Avrupa Birliği ve Amerika taraftarlarını ne kadar güzel özetliyor: *"Mandacıların hepsi öz Türk soyundan olmayan, hürriyet ve hâkimiyetin kudretini tadamamış yabancı ajanların vasıtaları idi."*[150]

Ulusal Kurtuluş Savaşı yıllarında mandacılığı isteyenler, Türk halkına güven duymayan kişilerdir. Bugün de Türkiye'de sorunların aşılmasında ve ülkenin kalkınmasında Türk insanına güvenmeyenler, yeni mandacılardan başkaları değildir. Günümüzde, Türk halkının kendi öz kaynakları ve çabaları ile her şeyi başarabileceğini ileri sürdüğümüzde, bu yeni mandacı zevat bizim hayal ve macera peşinde koştuğumuzu ve ülkenin gelişmesinin önünde engel olduğumuzu ileri sürüyor ve hatta bizleri geri kafalı/çağdışı olarak gösterebiliyor.

Kuvâyi Milliye, Halide Edip gibi mandacılara, Batılı emperyalistlerin yerli işbirlikçilerine, işi *İngiliz Muhibleri Cemiyeti* kuracak kadar ileri götürenlere ve kendilerine uşak konumunu yakıştıranlara karşı Anadolu'da başlamış büyük bir kurtuluş hareketidir. 2000'li

---

[149] Attilâ İlhan'dan aktaran; MANİSALI, **Attilâ İlhan'la 1000 Saat**, s. 169.

[150] Enver Behnan ŞAPOLYO; **Kuvayi Milliye Tarihi**, s. 25'den aktaran; ŞAMSUTDINOV, **Mondros'tan Lozan'a Türkiye Ulusal Kurtuluş Savaşı Tarihi 1918-1923**, s. 88.

yıllarda da ülkemizde Halide Ediplerin sayısı oldukça fazladır ve onlar Türkiye'yi Avrupa Birliği ile Amerika'nın mandası, eyaleti ve sömürgesi haline getirmek için muazzam çaba sarf ediyorlar.

Batılı emperyalistlerin kışkırttığı ve onların yerli işbirlikçileri olan mandacıların örgütlediği, Türkiye'nin çeşitli bölgelerinde kurulan cemiyetler ve ortaya çıkan iç ayaklanmalar başta Atatürk olmak üzere bütün ulusal bağımsızlık savaşımı verenlerin işlerini oldukça zora sokmuştur. Bu bağlamda, emperyalist Batı'nın günümüzde Türkiye'ye yönelik izlediği strateji ve taktiklerde herhangi bir değişme olmamıştır. O nedenle, Ulusal Kurtuluş Savaşı'nda emperyalistlerin güdümünde kurulan cemiyetler, vakıflar ve onların kışkırtmaları sonucu beliren iç ayaklanmalar ile günümüzde Avrupa Birliği'nin ve Amerika'nın desteklediği cemiyetler, vakıflar, dernekler, sivil toplum örgütleri ve onların yapmak istedikleri arasında büyük bir benzerlik vardır. Bugün, Batı'nın desteklediği cemiyetler, vakıflar, dernekler ve sivil toplum örgütleri Türkiye'yi zayıf düşürme noktasında *sözde demokrasinin* arkasına gizlenerek etkinliklerini sürdürüyorlar. Bu konuda dikkatli davranılması gerekiyor.

Atatürk'ün Ulusal Kurtuluş Savaşı yıllarında mandacılar için söyledikleri, günümüzün yeni mandacılarının kulaklarına küpe olmalıdır: "Amerikan mandası diye çırpınanlar, bu millete ve bize inanmayanlardır. Bizim hayal ve mâcera peşinde koştuğumuzu sananlardır."[151]

---

[151] AVCIOĞLU, **Millî Kurtuluş Tarihi 1838'den 1995'e, Birinci Kitap**, s. 255.

Atatürk'e göre, tam bağımsız bir Türkiye Batı'lıların hiç işine gelmez.[152] Atatürk'ün 16 Ağustos 1919'da Damat Ferit Paşa'ya gönderdiği "İngilizlerin gösterdikleri yolda kurtuluş çaresi aramak abestir. Ve netice olarak hüsran nedenidir,"[153] biçimindeki ültimatom, günümüzde sürekli olarak Batı'dan medet uman, el kapılarında yardım toplayan, oralardan sorunlarımıza çözüm önerileri ve kurtuluş çareleri arayanlara büyük bir ders olmalıdır.

Atatürk, 15 Ekim 1919'da *United States Radio Press*'e şöyle demiştir: "... Türkiye eğer iyi bir hükümete kavuşursa, zengin ve müreffeh bir ülke yapılabilir inancındayız. Hükümetimiz yabancı müdahale ve entrikaları yüzünden zayıf düştü."[154] O halde, Atatürk'ün düşün sistemine önem vermeli ve ulusça kurtuluş çarelerinin ancak ulusun kendi ruhundan ve örgütlenmesinden kaynaklanacağını temele koymalıyız. Atatürk, 16 Mart 1923'te Adana esnaflarına yaptığı konuşmada; "Arkadaşlar, bu memleketin halkı üzerinde kimsenin hak ve salâhiyeti olmadığı gibi bu memleketi harice muhtaç ettirmemek de size terettüp eden bir vazifedir"[155] demişti. Atatürk, sanki bugünkü sosyo-ekonomik ve politik durumumuzu görüyor ve söyledikleriyle günümüz politik arenasının aktörlerine sesleniyor ve onları uyarıyor.

Türkiye Ulusal Kurtuluş Hareketi, bağımsızlık yolumuzun öteki adıdır. Ancak, Ulusal Kurtuluş Savaşı de-

---

[152] ATATÜRK, **Atatürk'ün Bütün Eserleri**, Cilt: 5, s. 130.
[153] ATATÜRK, **Atatürk'ün Bütün Eserleri**, Cilt: 3, s. 274.
[154] ATATÜRK, **Atatürk'ün Bütün Eserleri**, Cilt: 4, s. 314.
[155] ATATÜRK, **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II (1906-1938)**, s. 130.

neyimi, sadece Türkiye için değil, Batı-dışı mazlum toplumlar için de büyük bir referans kaynağıdır. "1920-1923 yılları arasında dünya kamuoyunun ilgisini üzerinde toplayan bu evre tüm dünya tarihinin önemli olaylarından birini oluşturdu."[156] **Türkiye'nin Atatürk'ün önderliğinde bağımsızlığı için verdiği *ulusal kurtuluş savaşı*, *Batı-dışı mazlum milletler* ve bütün dünya açısından büyük bir öneme sahiptir.**

Unutmayalım ki, Ulusal Kurtuluş Savaşı, Kuvâyi Milliye ruhu ile örgütlenmiş Türk halkı ve onun öz elleriyle kurulmuş yiğit bir ordu ve tam bağımsızlığa ve ulus egemenliğine inanmış Atatürk'ün öncülüğü ile kazanıldı,[157] yoksa emperyalistlerin sayesinde ve onların katkıları ile değil. "Türkiye'mizin tek kurtuluşu, Ulusal Kurtuluş ideolojisine ve inancına dönmeye bağlıdır. Buna biz 'tam bağımsızlık' inancı ve 'Kuvayı milliye ruhu' diyoruz."[158]

Gelin hep birlikte, Avrupa ve Amerika'dan vazgeçip, Atatürk'ü ve Kuvâyi Milliye ruhunu çok iyi bir biçimde anlatan Nâzım Hikmet'in şu dizelerine kulak verelim:[159]

---

[156] ŞAMSUTDINOV, **Mondros'tan Lozan'a Türkiye Ulusal Kurtuluş Savaşı Tarihi 1918-1923**, s. 243.

[157] MUMCU, Uğur; **Bütün Yazıları 24: Kuvvayı Ticariye Ruhu (1 Ocak-25 Haziran 1985 Yazıları)**, um:ag Vakfı Yayınları, Ankara, 1997, s. 225.

[158] MUMCU, Uğur; **Bütün Yazıları 23: Ermeni Mandacıları (16 Haziran-25 Aralık 1984 Yazıları)**, um:ag Vakfı Yayınları, Ankara, 1997, s. 156.

[159] NÂZIM HİKMET, **Kuvâyi Milliye**, s. 82-83.

ateşler yanıyordu.
Ve yıldızlar öyle ışıltılı, öyle feralıtılar ki
şayak kalpaklı adam
nasıl ve ne zaman geleceğini bilmeden
güzel, rahat günlere inanıyordu
ve gülen bıyıklarıyla duruyordu ki mavzerinin yanında,
birdenbire beş adım sağında onu gördü.
Paşalar onun arkasındaydılar.
O, saati sordu.
Paşalar : "Üç," dediler.
Sarışın bir kurda benziyordu.
Ve mavi gözleri çakmak çakmaktı.
Yürüdü uçurumun başına kadar,
eğildi, durdu.
Bıraksalar
İnce, uzun bacakları üstünde yaylanarak
ve karanlıkta akan bir yıldız gibi kayarak
Kocatepe'den Afyon Ovası'na atlıyacaktı.

Batılı emperyalistlerden kurtulmanın, düşmanları yenmenin, yeniden Ulusal Kurtuluş Savaşı başlatmanın ve Kuvâyi Milliyeyi harekete geçirmenin tam zamanıdır. Atatürk'ten sonra yerli işbirlikçilerin çoğalmasıyla ülke-

mizi egemenliği altına almış Batılı emperyalistleri yurdumuzdan kovarak, ülkemizin kötü gidişatını durdurmanın ve mazlum milletimizi yeniden özgürlüğe kavuşturmanın tam zamanıdır. Atatürk'ün Batılı emperyalistlere karşı kazanılan İkinci İnönü zaferinden sonra İsmet İnönü'ye gönderdiği telgraf bizim için iyi bir referans olmalıdır: "Siz orada yalnız düşmanı değil, milletin makûs (ters) talihini de yendiniz. İstilâ altındaki bedbaht topraklarımızla beraber bütün vatan bugün müntahalarına (en uzak köşelerine) kadar zaferinizi tesit ediyor (kutluyor). Düşmanın hır istilâsı (istilâ hırsı), azim ve mahiyetinizin yalçın kayalarına başını çarparak hurdahaş (paramparça) oldu."[160]

Kısaca, Atatürk, Türk toplumu için büyük bir yol göstericidir. Onun yapıp ettikleri, Türk toplumu için hayati derecede önemli şeylerdir. 1920'ler Türkiye'sinde ve günümüzde Cumhuriyet bir olanak alanıdır.[161] Türkiye Cumhuriyeti, sonradan -özellikle de Atatürk'ten sonra- çoğu yöneticisi hedefi şaşırsa da, "**Müdafaa-i Hukuk, Misak-ı Milli** ve **Kuva-yı Milliye** 'kaidesi' üzerinde yükselmiştir: yurt, tarih ve kültür, kısacası millet bilincine sahip **Anadolu** halkının, o şaşmaz sağduyusunun eseri olan bu 'demir üçgen', daha o zaman bu 'oyunu' bozmuş, bu 'tuzağı' parçalamıştır."[162] O halde, Türkiye Cumhuriyeti, bu *demir üçgene* sahip olduğu için ilelebet yaşacaktır.

---

[160] Atatürk'ten aktaran; AĞAOĞLU, **Kuvayı Millîye**, s. 159.
[161] KIZILÇELİK, Sezgin; "1920'ler Türkiye'sinde Bir Olanak Alanı Olarak Cumhuriyet", **75. Yılında Tüm Boyutlarıyla Cumhuriyet Sempozyumu** (iç.), C. Ü. Rektörlük Basımevi, Sivas, 1998, s. 11-36.
[162] İLHAN, **Hangi Küreselleşme**, s. 177.

Şimdi bu demir üçgene en çok gereksinim duyduğumuz bir dönemden geçiyoruz. Batı emperyalizmine karşı yeniden **Kuva-yı Milliye**, yeniden **Ulusal Kurtuluş Savaşı** vermenin tam da zamanıdır. Nâzım Hikmet'in 1959 yılında yazdığı bir şiiri bütün coşkumuzla okumanın tam zamanıdır. Nâzım Hikmet'in *Şehitler* adlı şiirini[163] hep birlikte okumaya ne dersiniz?

Şehitler, Kuvâyi Milliye şehitleri,
mezardan çıkmanın vaktidir!
Şehitler, Kuvâyi Milliye şehitleri,
Sakarya'da, İnönü'nde, Afyon'dakiler
Dumlupınar'dakiler de elbet
ve de Aydın'da, Antep'te vurulup düşenler,
siz toprak altında ulu köklerimizsiniz
yatarsınız al kanlar içinde.
Şehitler, Kuvâyi Milliye şehitleri,
siz toprak altında derin uykudayken
düşmanı çağırdılar,
satıldık, uyanın!
Biz toprak üstünde derin uykulardayız,
kalkıp uyandırın bizi!
uyandırın bizi!
Şehitler, Kuvâyi Milliye şehitleri,
mezardan çıkmanın vaktidir!

---

[163] NÂZIM HİKMET; **Son Şiirleri (1959-1963)-Şiirler 7**, Adam Yayınları, İstanbul, 1994, s. 28.

5. BÖLÜM

~

AMERİKA'NIN VE AVRUPA BİRLİĞİ'NİN EMPERYALİST EKONOMİ POLİTİĞİNE (KÜRESELLEŞME) KARŞI EKONOMİK BAĞIMSIZLIK VE YENİDEN *KALPAKLI KALKINMA*/DEVLETÇİLİK

Kimseden ümmid-i feyz etmem, dilenmem perr ü bal
Kendi cevvim, kendi eflakimde kendim tairim.
İnhina tavk-ı esaretten girandır boynuma;
Fikri hür, irfanı hür, vicdanı hür bir şairim.[1]

---

[1] Atatürk, 25 Ağustos 1924'te öğretmenlere, "Hiçbir zaman hatırlarınızdan çıkmasın ki, Cumhuriyet sizden 'fikri hür, vicdanı hür, irfanı hür' nesiller ister" [ATATÜRK, **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II (1906-1938)**, s. 179] derken, aslında Tevfik Fikret'in yukarıdaki dizelerinden yararlanmıştır. Tevfik Fikret, yukarıdaki dizelerinde; *kimseden bağış beklemediğini, kimseden kolkanat istemediğini*, söylemiştir. Tevfik Fikret, *kendi göklerimde, kendi boşluğumda kendim uçarım*, demiştir. Tevfik Fikret, hiçbir kimseden yardım beklememiz gerektiğini dile getirmiştir. Şair, neyin ve kimin önünde olursa olsun eğilmeyi, *tutsaklık boyundurığından daha ağır bulduğunu*

Temel İddiamız: *Günümüzde dünyadaki ve ülkemizdeki çoğu problemin özellikle de ekonomik krizlerin kaynağı, küreselleşme süreci ve bu sürecin özneleri olan Amerika ve Avrupa Birliği'dir. Dünyada yaşanan açlık ve sefaletin baş sorumlusu Amerika ve Avrupa Birliği'nin küreselleşme anlayışlarıdır. Bugün dünyadaki son krizlerin (özellikle Türkiye ve Arjantin'deki krizler) temel nedenini Amerika ve Avrupa Birliği'nin politikalarında aramak gerekir. Sözgelimi, dünyanın en zengin ekonomik kaynaklarına sahip ülkelerinden biri olan Arjantin'deki toplumsal isyanın tek nedeni ve sorumlusu, küreselleşmenin, yani Amerika'nın uluslararası kurumları olan IMF ve Dünya Bankası'dır. Aslında, Arjantin'deki toplumsal patlama, küreselleşmenin araçlarına yöneliktir. Türkiye'deki 2001 Şubat krizinin ana nedeni, IMF ve Dünya Bankası'dır. Batı-dışı mazlum toplumların ekonomilerini IMF ve Dünya Bankası yönetiyor. Örneğin, Türkiye, Şubat Krizi'nden sonra kurtarıcı olarak IMF'te çalışan sayın Kemal Derviş'i getirdi ya da Derviş gönderildi. Bugün ülkemizi yönetenler küresel sermayenin koruyuculuğundan başka bir şey yapmıyorlar. Türk toplumu uygulanan ekonomi politikalarla tıpkı Osmanlı İmparatorluğu'nun Tanzimat dönemindeki konumuna yaklaşmaktadır. Nasıl ki, Duyun-u Umumiye (uluslararası haciz yönetimi), Osmanlı İmparatorluğu'nu perişan etmişse, günümüzde de IMF (Amerika'nın Batı-dışı mazlum toplumları yönetme politikası), Türkiye'yi mahvetmiştir. Türkiye'nin ulusal ekonomik kalkınma politikalarını, yani devletçiliği esas alması ve ekonomide tam bağımsızlığa sahip olması, Türk toplumunun var oluşu, bağımsızlığı ve sürekliliği için ana koşuldur. O halde, ekonomi politikalarında Atatürk'ün devletçi modeline geri dönmenin*

---

ileri sürmüştür (MUMCU, Uğur; **Devrimci ve Demokrat**, umag Vakfı Yayınları, Ankara, 1998, s. 38).

tam zamanıdır. Küreselleşmeye karşı ulusal bağımsızlıkçı ekonomik seferberliğe girişmenin, emperyalistleri ülkeden kovmanın, Atatürk'ü alkışlamanın ve ona minnet duymanın tam zamanıdır. Çünkü, Atatürk, Ulusal Kurtuluş Savaşı'nda emperyalistleri Türkiye'den kovarken ve tam bağımsızlığımıza kavuşmamızı sağlarken, bu durumun sürdürülmesinin ekonomik bağımsızlıktan geçtiğini defalarca dile getirmişti.

Bugün Türkiye'deki hükümetler, Tanzimat'ta olduğu gibi, yabancı sermayenin jandarmalığını üstlenmiş durumdadır. Türk toplumu, emperyalist Batı karşısında yeniden köle ülke konumuna gelmiştir. Artık, Türk toplumunu ezilen köle toplumu durumundan kurtarmanın zamanı geldi. Atatürk, Türk toplumunun geçmişini değerlendirirken sanki günümüzü anlatıyordu: "Filhakika mazide ve bilhassa Tanzimat devrinden sonra, ecnebi sermayesi memlekette müstesna bir mevkie sahip oldu. Ve ilmî mânasiyle denebilir ki, devlet ve hükûmet ecnebi sermayesinin jandarmalığından başka bir şey yapmamıştır. Artık her medeni devlet gibi, millet gibi, yeni Türkiye dahi buna muvafakat edemez. Burasını esir ülkesi yaptıramaz. ... biz memleketimizi artık esir ülkesi yapamayız."[2] Atatürk'ün bütün çabası ve ekonomi politiğinin özü, emperyalistlerin ekonomik güdümünden kurtulan, ekonomi alanında kendi ayaklarının üstünde duran ve dışa bağımlı olmayan bir anlayış olarak görülebilir.

---

[2] ATATÜRK, **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II (1906-1938)**, s 113.

Atatürk, Batılı emperyalistler ile ekonomik bağımlılık ilişkilerinin sonlandırılmasından yanadır. Atatürk, daha önce kongre çalışmaları için gittiği Sivas'ta hazırladığı ve 28 Ocak 1920'de Türkiye Büyük Millet Meclis'inde kabul edilen *Misak-ı Millî* (**Ulusal Ant**) metninin altıncı maddesinde bu gerçeği dile getirmiş ve emperyalistlere ekonomik yönden bağımlılığımızı pekiştiren ***kapitülasyonların***[3] kaldırılması gerektiğini bildirmiştir: "Milli ve iktisadi gelişmelerimiz imkân dairesine girmek ve daha asri bir muntazam idare şeklinde işleri yürütmeye muvaffak olabilmek için, her devlet gibi bizim de gelişme vasıtalarımızın temininde tam bağımsızlık ve serbestiye mazhar olmamız, hayat ve bekamızın esas temelidir. Bu sebeple siyasi, milli, adli, mali ve diğer gelişmelerimizi engelleyici kayıtlara muhalifiz. Tahakkuk edecek borçlarımızın ödenme şartları da bu esaslara aykırı olmayacaktır."[4] Misak-ı Millî'nin bu maddesi, Atatürk'ün uygulayacağı ekonomi politikaları açıkça ortaya koymaktadır.

Türkiye'nin ulusal ekonomik kalkınması ve daha modern/düzgün bir yönetimle devletin yönetilebilmesi için, tam bağımsızlığa ve özgürlüğe sahip olunması gerekir. Dolayısıyla, Türk toplumu, adli, politik ve ekonomik gelişmesine engel olacak her türlü kayıtlara karşı tavır takınmak zorundadır.

Atatürk, emperyalist Batı dünyası ile girişilen ekonomik ve ticari etkinliklerin Türk toplumunu perişan ettiği-

---

[3] Kapitülasyon, Latince'de, *"kafayı teslim etmek"*, yani *"kelleyi vermek"* anlamına gelir (SİNANOĞLU, Oktay; ***Bir Nev-York Rüyası* "Bye-Bye" Türkçe**, Otopsi Yayınevi, İstanbul, 2002, s. 157).

[4] ATATÜRK, **Atatürk'ün Bütün Eserleri, Cilt: 6**, s. 168.

ni bildirmiştir. Atatürk, 20 Mart 1923'te Konya esnaf ve tüccarlarına hitaben yaptığı konuşmada şöyle demiştir: "Bugün için düşündüğüm yegâne şey kapitülâsyonlardır. Maddeten, fiilen, kanla kaldırılmış olan kapitülâsyonların bir daha dirilmemek üzere ademe gömülmesini temin etmektir. Ticaretimizin de, sanayimizin de, her nevi iktisadiyatımızın da inkişaf ve taalisi ancak bunun ile kaimdir."[5]

Kapitülasyonlar, Türk toplumunu emperyalist Batı'ya bağımlı kılmıştı. Atatürk, Türkiye'nin ulusal bağımsızlığının ve özgürlüğünün önünde en büyük handikaplardan birisi olarak gördüğü kapitülasyonları, Tanzimat'ın mantığı olarak değerlendirmiştir. *Yabancılara özel haklar* anlamına gelen kapitülasyonlar, *bağımsız bir Türkiye'nin ihlalidir.*[6] Atatürk, Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılış sürecini hızlandıran kapitülasyonların toplumumuzu geri bıraktığını ve emperyalistlerin üzerimizde tahakküm kurmasına kaynaklık ettiğini açıkça dile getirmiştir. Atatürk, 1 Mart 1922'de TBMM'nin birinci dönem, üçüncü yasama yılını açış konuşmasında şöyle demiştir: "Tanzimatın açtığı serbest ticaret devri Avrupa rekabetine karşı kendisini koruyamayan ekonomimizi bir de iktisadî kapitülâsyon zincirleriyle bağladı. Kuruluş ve özel sektör yönünden ekonomik alanda bizden çok kuvvetli olanlar, memleketimizde bir de ayrıca imtiyazlı durumda bulunuyorlardı. Gelir vergisi vermiyorlardı. Gümrüklerimizi ellerinde tutuyorlardı. İstedikleri zaman istedikleri eşyayı, istedikleri şartlar altında ülkemize sokuyorlardı. Bütün

---

[5] ATATÜRK, **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II (1906-1938)**, s. 140.

[6] ATATÜRK, **Atatürk'ün Bütün Eserleri, Cilt: 13 (1922)**, s. 277.

ekonomimizin her bölümüne bu sayede kesin olarak hâkim olmuşlardı. ... Bize karşı yapılan rekabet gerçekten, çok gayri meşru, gerçekten çok yok edici idi. ... Rakiplerimiz bu davranışlarıyla gelişmeye elverişli sanayiimizi de öldürdüler. Tarımımıza da zarar verdiler. Ekonomi ve maliyemizin gelişmesi ve olgunlaşmasını önlediler."[7]

Kapitülasyonlar konusunda benzer bir saptama Kâzım Karabekir'e aittir. Karabekir, Kırım Savaşı ve Tanzimat ile başlayan yanlış Batıcılaşma hareketinin kapitülasyonlara kaynaklık ettiğini iddia etmiştir: "Kırım muharebesinden sonra Batılılaşmak cereyanları belirmişti. Bazıları evlerine mürebbiyeler almak suretiyle batılılaşacaklarını zannetmişlerdi. Bu esnada Avrupa hummalı bir faaliyetle çalışıyor, şirketler teşkil ediyor ve iktisadiyatını geliştiriyordu. Bu gelişme yayıldı, memleketimizin mahvına yürüdü ve boynumuza (Kapitülasyon) edilen (denilen) bir zincir vuruldu."[8]

Kapitülasyonların, emperyalist Batı'nın lehine olduğu Türk hükümetince *Lozan Barış Konferansı*'nın 27 Nisan 1923 tarihli oturumunda da net bir biçimde dile getirilmiştir: "Kapitülasyonlar uluslararası anlaşmalar değil, fakat tek-taraflı senetler(dir)."[9]

---

[7] ATATÜRK, Mustafa Kemal; **Atatürk'ün Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni Açış Konuşmaları**, TBMM Basımevi, Ankara, 1987, s. 70.

[8] KARABEKİR, Kâzım; **Çocuk Davamız 2**, Yayına Hazırlayan: F. Özerengin, Emre Yayınları, İstanbul, 1995, s. 157.

[9] **LOZAN BARIŞ KONFERANSI TUTANAKLAR-BELGELER, İkinci Takım Cilt I, Kitap I**, Çeviren: S. L. Meray, YKY, İstanbul, 2001, s. 28.

Emperyalist Batı'nın kapitülasyonları, Türkiye'ye istediği biçimi vermiş, onu kendi çıkarlarına ve ilişkilerine göre yeniden kurmuş ve perişan etmiştir. Türkiye, kapitülasyonlarla kapitalizmin yasalarına tabii bir ülke haline gelmiştir.

Kapitülasyonları iki noktada düşünmek gerekir: **Malî ve iktisadî kapitülasyonlar ve adlî kapitülasyonlar.**

Türkiye'de kapitülasyonların ecnebilere sağladığı ticari ayrıcalıklar, oldukça fazlaydı. Türkiye, günümüzde olduğu gibi kapitülasyonlar döneminde de adeta, yabancıların sermayelerini biriktirme yeriydi. Ülkemiz, ecnebiler için bir cennetti, şimdi de öyle...

Yabancı şirketler, bankalar ve kuruluşlar, Türk denetiminden uzak ve bağımsızdılar; istedikleri zaman istediği şeyleri yapma hakkına sahiptiler. Türkiye'de yabancı bir banka ya da ticari şirket çalışmalarında, herhangi bir yere şube açmak istediğinde yasal formalitelere uymak zorunda değildi. Bu açıdan ecnebi bankaları veya ticaret şirketleri, tam bir özgürlüğe sahiptiler. Sözgelimi, kapitülasyonlar döneminde Türkiye'deki Credit Lyonnais, Atina Bankası, Banco di Roma ve Standart Oil Company (bugünkü Mobil şirketi) gibi yabancı ekonomi kuruluşları bu duruma en iyi örneklerdir.[10]

Ayrıca, yabancıların şirketleri, bankaları ve çeşitli ekonomik kuruluşları, Türkiye'de uygulanan her türlü vergiden muaf tutulmuşlardı. Türkiye'de yabancı bankalar, ekonomi üzerinde tam etkili konuma gelmişlerdi. Yabancı bankaların ve ticari şirketlerin yanı sıra ecnebi ban-

---

[10] TOYNBEE, **Türkiye ve Avrupa**, s. 126.

kerler ülkede adeta cirit atıyor, esnafı, tüccarı ve sanayiciyi yüksek faizli borçlandırmalar altında eziyorlardı.

Malî ve iktisadî kapitülasyonlar, Türk devletini vergi almakta bütün bağımsız devletlerin sahip olduğu serbestlik hakkından yoksun bırakmıştı. Kendi yurttaşlarımızdan alınan vergiler aynı işi yapan yabancılardan alınamıyordu. Bunun sonucunda da vergi veren Türkler, vergi vermeyen yabancılarla eşit koşullarda ticaret yapamıyorlardı ve rekabet edemiyorlardı. Böylece, iktisadi gücümüzün kaynağı olan ulusal ticaret de gelişemiyordu.

Yine, gümrük tarifeleri üzerinde devletin hükümranlık hakkını kullanmak serbestliği yoktu. Dolayısıyla, ulusal sermayenin, ulusal sanayii mal ve mamullerinin himayesi olanaksızdı. Gelin gerisini Atatürk'ün Âfetinan'a yazdırdıklarından dinleyelim: "Ticaret muahedelerinde bugün yapılan şekillerde ecnebilerle karşılıklı menfaat hesaplarına dayanan hükümler koymak haddimiz değil idi. Kendi iskelelerimiz arasındaki deniz nakliyatını kendi bayrağımızı taşıyan gemilere yaptırmak hakkımız değil idi (kabotaj). Her devletin esas haklarından olan bu mazhariyetten mahrum idik. Bütün bunlar millî iktisadı tahrip ve imha ediyordu. Bugün herhangi bir devlet bu şartlar altında yaşamağa mecbur olsa onun için kısa zamanda iflâs etmek mukadder olur."[11] Atatürk, *"Bugün herhangi bir devlet"* vurgusu ile sanki günümüz

---

[11] ÂFETİNAN, A.; **Medenî Bilgiler ve M. Kemal Atatürk'ün El Yazıları**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1988, s. 292-293.

Türkiye'sini kastediyor. Eş deyişle, Âfetinan'ın Atatürk'ten aktardığı malî ve iktisadî kapitülasyonlara ilişkin söz konusu açıklamalar, ülkemizin içinde bulunduğu sosyo-ekonomik ve politik durumu pek güzel özetliyor, değil mi?

Kapitülasyonların malî ve iktisadî mahiyetlerinin yanı sıra adlî kapitülasyonlar da Türk toplumunu perişan etmiştir. Adlî kapitülasyonlar, bugün ülkemizde uluslararası sermayeye müthiş özgürlükler ve olanaklar sunan **uluslararası tahkim yasaları** olarak karşımıza çıktı. Adlî kapitülasyonlar ile tahkim yasalarının mantığı ve özü aynıdır. ***Adlî kapitülasyonlar***dan dolaşarak yakın bir zaman önce Türkiye'nin kabul ettiği tahkim yasalarını anlayabiliriz: "Türkiye'de her ecnebi konsoloshanesinde bir mahkeme vardı. Bunlar kendi şubelerine ait hukuk ve hatta ceza davalarını görürlerdi. Ecnebi tebaasından birisi ile bir Türk arasındaki meseleyi hal için Türk mahkemelerinin şahit veya mücrim ecnebileri doğruca celp ve ihzar etmek hakları yoktu. Hükümlerin icra ve infazı da hakkımız değildi. İstanbul'daki bu nevi davalar ecnebi bir hâkimin de bulunduğu karışık mahkemelerde görülürdü. Mahkûm olan ecnebileri Türk hapishanelerine koyamazdık. İflâs eden ecnebilerin muameleleri konsoloshanelerinde görülürdü."[12] Bu bağlamda, Atatürk'ün yakınında bulunan ve o dönemdeki bazı olayların tanığı olan Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun *Atatürk* adlı metninde anlattığı bir olay ilgi çekicidir: "Bir gün, on bir yaşında bir çocuktum. Manisa'da, büyüklerimden biriyle

[12] A.g.e., s. 293.

gezintiden eve dönüyorduk. Oturduğumuz sokağın ağzında, Sultan Camii meydanında bir acayip kalabalığa rastladıktı. Beş on kişilik, kızıl yüzlü, panama şapkalı bir seyyah grubu ellerinde kalın bastonlarla, etrafını alan bir alay mahalle çocuğunu merhametsizce dövüyordu. Bu yavrucakların bir kısmı haykırarak kaçışıyor, diğer bir kısmı yerden topladığı taşlarla kendini müdafaaya çalışıyordu. Çoğunu, şahsen tanıdığım ve iyi ailelere mensup olduklarını bildiğim bu çocuklar, hiç şüphesiz, memleketin âdetlerine göre tuhaf kıyafetli bu seyyah grubuna, sırf tecessüs saikasıyle yanaşmış bulunuyorlar! öbürleri de, bunları sanki bir sürü muzır ve rahatsız edici mahlûkatmış gibi yanlarından defetmek istiyorlardı. Fakat bunun için, kullandıkları tedbir o kadar vahşî ve gayrî insanî idi ki, benim bile küçücük yüreğim isyanla doldu ve boğazım hıçkırıklarla tıkanarak bağırdım: -Ne hakla vuruyorlar? Yanımdaki, başını önüne eğdi ve bana cevap vereceği yerde dayak yiyen çocuklara seslendi: -Haydi, savulun bakayım, haydi savulun... Lâkin savulmak isteyenler de bir müddet gene dayaktan kurtulamıyorlardı: -Bırakın dedim; bırak beni. Gidip karakola haber vereyim. Aldığım cevap şu oldu: -Karakol, ecnebilere karşi ne yapabilir, a oğul!.."[13]

Kapitülasyonların sağladığı hukuksal ayrıcalıklar, Türkiye'deki yabancılara, kendi ülkelerinin yasalarına, hukuksal sistemlerine, kendi mahkemelerine ve kendi yargıçlarına bağlı kalmak hakkını vermişti. Nitekim, 1535'ten sonra Osmanlı topraklarında bulunan yabancı

[13] KARAOSMANOĞLU, **Atatürk**, s. 18-19.

konsolosluklar, Türkiye'deki yurttaşları arasındaki hukuksal sorunları çözümlemek yetkisine sahiptiler. Bu durumda, Osmanlı hukuk sistemine gereksinim yoktu ve Osmanlı mahkemelerine gitmeye hiç gerek kalmıyordu.[14]

Kısaca, Türkiye'nin kapitalizme bağlanışı, kapitülasyonlarla başlamıştır. "Vakıa o zamanlar kuvvetli olan Osmanlı Devleti bu kapitülasyonları Avrupalılara bir lûtûf kabilinden vermişti. Fakat bu lûtûf kabilinden verilen imtiyazlar zamanla ve Osmanlı Devleti zafa uğradığı nisbette bir esaret ağı şeklini aldı. Neticede Osmanlı Devleti iktisadî ve hukukî sahalarda serbestii hareketini tamamen kaybetmiş oldu."[15]

Osmanlı İmparatorluğu, 19. yüzyılın sonlarına doğru her bakımdan ve özellikle ekonomik yönden iflasını ilan etmiş, 1881 yılında ise *Muharrem Kararnamesi*[16] diye

---

[14] TOYNBEE, **Türkiye ve Avrupa**, s. 125.

[15] TÖKİN, İsmail Husrev; **Türkiye Köy İktisadiyatı**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1990, s. 124.

[16] Türkiye, **Lozan Barış Konferansı**'nda Osmanlı İmparatorluğu'nun borçlarına sahip çıkmış, emperyalist Batı karşısında kendini ve atalarını ezdirmemiş ve böylelikle onurlu bir tavır takınmıştır. Türkiye, özellikle *Muharrem Kararnamesi* ile yapılmış Osmanlı devlet borçlarının kendi namına düşen kısmını ödemeyi kabul etmiştir (**LOZAN BARIŞ KONFERANSI TUTANAKLAR-BELGELER, Birinci Takım Cilt III**, Çeviren: S. L. Meray, YKY, İstanbul, 2001; **LOZAN BARIŞ KONFERANSI TUTANAKLAR-BELGELER, İkinci Takım Cilt II**, s. 13- 19). İsmet İnönü, bu konuya ilişkin olarak net bir tavır koymuştur: "Osmanlı Devlet Borcu yönetiminin durumunu belirleyen Muharrem Kararnamesi konusunda, Osmanlı Devlet Borcu senetlerini ellerinde bulunduranlara, bize yapılmış teklife uygun olarak bir bildiride bulunmağa razı

bilinen yasa ile **Osmanlı Devlet Borçları İdaresi** (*Duyun-u Umûmiye*) kurulmuştu.

Duyun-u Umûmiye, Osmanlı'nın dış borçlarını ödemenin bir yolu olarak düşünülmüştü. "Bilindiği gibi Kırım Savaşı öncesinde başlatılan dış borç bulma girişimleri, kısa sürede sonuçlandırılmış ve Avrupalı bankerlerden borç sağlanmıştır. İlk borçlanmadan sonra, ikinci, üçüncü dördüncü borçlanmalar olmuş, derken 25 yıl içinde günden güne artan devlet borçlarının tutarı 1880'lerde 200 milyon Sterlin'e çıkmıştır. Devlet, bu borçların faizlerini ödemeyerek, alacaklıların belirli İmparatorluk gelirlerinin yönetimini ele almalarına izin vermek zorunda kalmıştır. Genel borçlar yönetimi dediğimiz, *'Düyûn-u Umumiye'* örgütü kurulmuş ve gelir kaynakları üzerindeki denetimini yıldan yıla artırarak sürdürmüştür."[17] Eş deyişle, "Duyûn-i Umûmiyye'nin mebdei Kırım Harbi zamanına rastlar, 1854 yılında imparatorluğun harp masraflarını karşılamak maksadıyla, Osmanlı Devleti'nin ilk defa Avrupa piyasalarına müstakriz sıfatıyla çıkmasına Fransa ve İngiltere hükümetleri önayak olmuşlardır. Bu

---

olmaktayız. (...) Osmanlı Devlet Borcunun [Düyun-u Umumiye-i Osmaniye'nin], aynı adı taşıyan kurumca bölüştürülmesini ve gecikmiş (biriknıiş) kuponların ödenmesi konusunda, bu kurumla bir anlaşma yapmağı da kabul ediyoruz" (**LOZAN BARIŞ KONFERANSI TUTANAKLAR-BELGELER, Birinci Takım Cilt IV**, s. 10). Nitekim, Türkiye, emperyalist Batı'ya olan Osmanlı'nın borcunu son kuruşuna kadar ödemiştir.

[17] ÇADIRCI, Musa; **Tanzimat Döneminde Anadolu Kentleri'nin Sosyal ve Ekonomik Yapısı**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1997, s. 179-180.

ilk istikrazı 1881 yılına kadar 14 borçlanma anlaşması daha takip etmiştir."[18]

Duyun-u Umûmiye, Osmanlı topraklarında emperyalist Avrupa devletlerinin ekonomik üstünlüğe sahip olduklarının en açık işaretidir. Çünkü, Duyun-u Umûmiye, Osmanlı'nın emperyalist devletlere borçlarının ödenebilmesi için, emperyalist Batı güçlerinin denetiminde *"devlet içinde devlet"*[19] yetkilerine sahip olan özel bir yönetimdir. Duyun-u Umumiye için Parvüs Efendi oldukça doğru bir saptama yapmıştır: "Düyun-i Umumiye İdaresi maliye işlerinin her yönünde Maliye Nezareti sırasında gitmekte ve her yerde kendisine yol açmakta olup bu suretle devlet içinde bir devlet olmuştur."[20] Parvüs Efendi, sanki günümüzdeki IMF ile Türkiye ilişkilerini anlatıyor, değil mi?

Duyun-u Umumiye'nin etkin olduğu yıllar için yabancı bir iktisatçı, "Türkler borçlanma sanatını çabuk ve iyi öğrenmişlerdir" demiştir. Ne var ki, o yıllarda Türkler dış borçlanmanın faturasını gayet iyi öğrenecek-

---

[18] ELDEM, Vedat; **Osmanlı İmparatorluğu'nun İktisadi Şartları Hakkında Bir Tetkik**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1994, s. 183.

[19] KOLOĞLU, Orhan; "II. Abdülhamit'in Siyasal Düşüncesi", **Modern Türkiye'de Siyasî Düşünce, Cilt: 1: Cumhuriyet'e Devreden Düşünce Mirası: Tanzimat ve Meşrutiyet'in Birikimi** (iç.), Editör: M. Ö. Alkan, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001, s. 274.

[20] PARVÜS (Hervè Alphand); **Türkiye'nin Can Damarı, Devlet-i Osmaniye'nin Borçları ve Islahı**, s. 36'dan aktaran; TUNAYA, Tarık Zafer; **Türkiye'de Siyasal Partiler, Cilt III: İttihat ve Terakki: Bir Çağın, Bir Kuşağın, Bir Partinin Tarihi**, Hürriyet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1989, s. 351.

lerdi. Çünkü, o dönemde dış borçlanma, "vatanın bir köşesini rehin etme" olarak değerlendiriliyordu.[21]

Osmanlı İmparatorluğu'nun (Türkiye'nin) mali çöküşünde sadece Duyun-u Umumiye değil, **Osmanlı Bankası** da etkili olmuştur. Fransız romancı Claude Farrere'nin İstanbul siluetine dayalı tablosu bu durumun çok net olarak açığa vurulmasıdır: "Eğer bir gün Türkiye'nin mali çöküşünü işitirseniz, şu iki kaleyi hatırlayınız: Galata sırtlarında Osmanlı Bankası, İstanbul sırtlarında Düyun-i Umumiye. Türkiye'nin ölümünü işitirseniz bunları düşünün."[22]

Duyun-u Umumiye, yani uluslararası haciz yönetimi, Osmanlı'yı perişan etmiştir -günümüzde IMF'nin Türk ekonomisini mahvettiği gibi. "Osmanlı ülkesindeki beynelmilel haciz memuru diyebileceğimiz Düyun-u Umumiye etkin bir mali örgütlenme kurmuştu."[23] Aslında, günümüzde Türkiye'yi kıskacına alan IMF modelinin, Osmanlı İmparatorluğu'nu ipotek altına alan **Düyun-u Umumiyeden** hiç bir farkı yoktur.[24]

Duyun-u Umûmiye, dış borçları ödeme maksadı ile ülke gelirinin büyük bir kısmına, tütün ve tuz tekeli, pul vergisi, İstanbul, Edirne ve Bursa ipek öşürü, Bulgaristan, Kıbrıs, Doğu Rumeli haracı, Marmara deniz balıkçılığı vergisi vb. yollarla el koymuştu.

---

[21] TUNAYA, **Türkiye'de Siyasal Partiler, Cilt III**, s. 348.
[22] **A.g.e.**, s. 348.
[23] ORTAYLI, **İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı**, s. 222.
[24] MUMCU, Uğur; **Tarikat, Siyaset, Ticaret**, um:ag Vakfı Yayınları, Ankara, 1998, s. 53.

Türk ekonomisine en büyük darbeyi ise **Tütün İdareciliği**, yani **Reji** vurmuştu. Söz konusu idare, emperyalist Batı devletleri adına tütün üretme, hazırlama ve tütün ürünlerini ihraç etme hakkına sahipti. Tütün üzerinde emperyalistlerin kurdukları tekeller, tütüncülük ile geçimini sürdüren Türk köylüsünü zorluklar içine itmiş ve köylünün yaşam ve geçimini büyük ölçüde sarsmıştır. Böylece, **Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde emperyalistler, özellikle Fransız sermayesi Türk tütünleri üzerinde büyük bir etkiye sahip olmuştur.**

19. yüzyılın sonunda ve 20. yüzyılın başında Türk ekonomisi günümüzde olduğu gibi tamamıyla emperyalist Batı'nın eline geçmiştir. Eş deyişle, "geçen yüzyılın sonunda ve bu yüzyılın başında Türk ekonomisinin büyük kısmı, başta bankacılık sektörü olmak üzere, demiryolları inşaatı, madencilik, büyük şehirlerdeki belediye hizmetleri vb. yabancı sermayenin eline geçmiş bulunuyordu."[25]

Şimdi soruyoruz, Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerindeki ekonomik görünümü ile 2000'li yıllardaki Türk ekonomisinin içinde bulunduğu durum arasında fark var mı? Ben, ikisi arasında fark göremiyorum, ya siz?

Yüzyıl aradan sonra ekonomimiz aynı yörüngede: **yine, yeni ve yeniden emperyalizm.**

Atatürk, Batı ile aramızda olan ve bize Osmanlı İmparatorluğu'ndan miras kalan kapitülasyonların ve benzeri anlayışların ülkemize bir daha girmemesini ileri

---

[25] ROZALIEV, **Mustafa Kemal Atatürk-Yaşamı ve Siyasal Etkinliklerine İlişkin Deneme**, s. 9-10.

sürerken, sanki kendi ekonomi politiğinden sapılacağını ve Türkiye'nin IMF ve Dünya Bankası'nın reçetelerine bağlı olacağını biliyordu.

Atatürk, günümüzde kendilerini Atatürkçü olarak gösteren bütün politik partilerin savunduklarının tam tersine, **ulusal bağımsızlığımız için ekonomimizin gelişmesinin** öneminden sürekli söz etmiştir.

Atatürk, Batılı emperyalistlerin ülkemizden kovulması ile her şeyin çözümlendiğini düşünmüyordu. Yapılması gereken, ulusal bağımsızlığımız açısından Türk ekonomisini emperyalistlerin güdümünden kurtarmak ve onu bağımsız hale getirmekti. **Atatürk, Ulusal Kurtuluş Savaşımızın başarıya ulaşabilmesi ve Türkiye'nin *tam bağımsız* olabilmesi için, ekonomide yeni atılımların yapılması ve anti-emperyalist bir tavır takınılması gerektiğinin bilincindeydi. Başka bir deyişle, Ulusal Kurtuluş Savaşı, sadece emperyalist Batı'yı Türkiye'den kovma olarak düşünülmemelidir. Türkiye, Ulusal Kurtuluş Savaşı'nda tam bağımsızlığını elde ederken, Atatürk, onun korunmasının ekonomik bağımsızlıktan geçtiğinin farkındaydı. Atatürk, ulusal bağımsızlık için ekonomik bağımsızlığın zorunluluğuna dikkat çekmiş, Ulusal Kurtuluş Savaşı'nın elde ettiği kazanımların sürdürülmesinin ekonomik temelin sağlam olması, yani bağımsız olmasıyla mümkün olacağını bildirmiştir. Kısaca, Ulusal Kurtuluş Savaşı ile Türkiye, aynı zamanda ekonomik bağımsızlığını da kazanmıştır.**

Emperyalist Batı, Türk toplumunu ekonomik yönden kendisine tam bağımlı bir hale getirmişti. Emperyalistler, "iktisadî esaretle bizi felce uğratıyorlardı. Öteden

beri bize bir şeyleri vermiş gibi, bizim bazı haklarımızı tanımış gibi vaziyet alırlar, hakikatte iktisatta bizim elimizi kolumuzu bağlarlardı. Bu esarete katlanan rical memnundu. Çünkü zâhiren azametli bir istiklâl temin etmişlerdi. Fakat hakikati halde milleti mânen hufrei meskenete atmışlardır. Bunlar iktisadî mahkûmiyeti gayri müdrik bedbaht hayvanlardı. Fakat artık bugün milletimiz hayat noktasının nerede olduğunu pek güzel anlamıştır. ... şimdiye kadar büyük muzafferiyetler kazandık. O zaferleri hayat için, saadet için, milletin refahı için kâfi sandık; bu suretle gafletten gaflete düştük. Halbuki zafer ve fütuhattan sonra derhal sanat ve iktisadiyat sahasında seri hatvelerle yürümek lâzımdı."[26]

Emperyalizme karşı ulusça elde edilen zaferler ulusal bağımsızlığımız açısından yeterli değildi. Elde edilen başarıları ve zaferleri ileriye taşımak gerekirdi. Atatürk, 25/26 Ocak 1923'te Alaşehir'de halka hitaben yaptığı konuşmada bu gerçeğin altını çizmiştir: "Bundan sonra pek mühim zaferlere kavuşacağız. Fakat bu zafer süngü zaferi değil, iktisat ve ilim ve irfan zaferleri olacaktır. Ordumuzun şimdiye kadar istihsal ettiği muzafferiyetler memleketinizi halâsı hakikîye sevketmiş sayılamaz. Bu zaferler ancak müstakbel zaferimiz için kıymetli bir zemin hazırlamıştır. Muzafferiyatı askeriyemizle mağrur olmayalım. Yeni ilim ve iktisat zaferlerine hazırlanalım."[27] Yine, Atatürk, 20 Mart 1923'te Konya esnaf ve tüccarlarına yaptığı konuşmada; "süngü ile, silâhla, kanla istihsal etti-

---

[26] ATATÜRK, **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II (1906-1938)**, s 123-124.

[27] **A.g.e.**, s. 76.

ğimiz zaferden sonra, irfan, ilim, fen, iktisadiyat gibi sahalarda muzaffer olmak için çalışacağız"[28], demiştir.

Atatürk, Türk ulusunun elde ettiği bağımsızlığı sürdürme noktasında ekonominin çok önemli ve belirleyici olduğuna dikkat çekmiştir: "Türk milleti, bütün tarihinde harp meydanlarında birçok zafer taçları giymiştir. Bununla övünür, daima övünecektir. Ancak, bu övünç tacını daha çok süsleyerek milletin başında tutabilmek için diğer bir sahada da mutlaka muvaffak olması lâzımdır. O da iktisattır."[29]

Ulusal Kurtuluş Savaşı sırasında ve sonrasında Türk toplumunun en büyük iki temel problemi, yoksulluk ve cehalet olmuştur. Bu iki problemi aşmak için elbette büyük bir çaba gerekir. Karabekir'in dediği gibi, "Anadolu'yu baştan başa istilâ eden ...yoksulluk ile mücadele bugünkü zaferimizi taçlandıracaktır. Bugün harp meydanlarında en büyük vazifesini ifa eden gençliğin, yarın için en mukaddes vazifesi bu olmalıdır."[30] Zaten, Atatürk'ün yaptığı önemli devrimlerin gerisinde söz konusu iki problemi aşma çabası vardır.

Atatürk, politik bakımdan ulusal bağımsızlığımızı elde ettikten sonra ekonomimizin gelişmesinin en mühim mesele olduğunu açıkça söylemişti. Bunun için Atatürk, "... ülkeye gerekli olan sanayiin kurulması tamamlanmadıkça her yönden gönül rahatlığı duymamıza imkân yok-

---

[28] A.g.e., s. 139.

[29] KOCATÜRK, **Atatürk**, s. 195.

[30] KARABEKİR, Kâzım; **Çocuk Davamız 1**, Yayına Hazırlayan: F. Özerengin, Emre Yayınları, İstanbul, 1995, s. 225.

tur. Bu nedenle ülkemizin sınaî kuruluşlarını tamamlamak için bütün güç ve dikkatinizi çekmeyi yerinde buluyorum"[31] demiştir.

Atatürk, toplumumuz için ekonominin önemini 16 Ocak 1923'de Arifiye'de yaptığı konuşmada şöyle dile getirmiştir: "Memleket iktisaden çok gayrete muhtaçtır. İktisadiyatımızın ıslah ve tanzimine vereceğimiz ehemmiyet derecesinde memlekete bir refah temin edeceğiz."[32] Bunun için de elbette çok çalışmak gerekliydi ve Atatürk de bunun bilincindeydi.

Atatürk, sürekli bir biçimde, Türk toplumunun ekonomik yönden gelişmesini, halkın refaha kavuşmasını ve uygarlaşmasını kendisine büyük bir görev edinmiştir. Atatürk, her zaman Türk ulusuna güvenmiş ve asla onları bir maceraya sürüklememiş ve böylelikle ne kadar güvenilir ve kararlı bir kişi olduğunu kanıtlamıştır. Yakın tarihimizde halkın gözünün içine bakarak yalan söyleyenler, verdikleri sözlerde durmayanlar, vaatlerinin hiçbirini tutmayanlar ve özellikle *"dün dündür, bugün bugündür"* diyenler, Atatürk'ün, 1 Ocak 1923'te Bursa Şark Sinemasında halka yaptığı konuşmadan aldığımız şu pasajı iyice okusunlar: "Milletimizi şimdiye kadar söylediğim sözlerle ve harekâtımla aldatmamış olmakla müftehirim. 'Yapacağım. Yapacağız. Yapabiliriz' dediğim zaman onların filhakika yapılabileceğine kail ve kani idim. Nitekim Sakarya muharebesi başlamadan evvel 'düşmanı memleketimiz

---

[31] ATATÜRK, **Atatürk'ün Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni Açış Konuşmaları**, s. 206.

[32] ATATÜRK, **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II (1906-1938)**, s. 57.

içinde boğacağız' demiştim. Bana bazı mühim telâkki edilen yerlerden müracaatlar vaki olarak milleti beyhude yere kırdırmayınız demişler; Romenlerden, Bulgarlardan, Yunanlılardan bahsederek halâsımızı âtiye talik etmenin muvafık olacağını söylemişlerdi. Fakat milletin kabiliyetini, azmini, imanını nazarı dikkate alarak onlara 'Hayır yapacağız!' demiştim. Şimdi de milleti refaha, terakkiye, memleketi umrana sevketmek için mevcut kabiliyetimizi nazarı dikkate alarak 'Bunu da yapacağız!' diyorum."[13] Çünkü, Atatürk, ütopyacı değildi, neyin yapılması neyin yapılmaması gerektiğinin bilincindeydi. Atatürk, ulusal bağımsızlık için yapılması gerekenlerin ulusumuz ile gerçekleştirileceğinin farkındaydı. Atatürk, bütün strateji ve taktiklerinde çok iyi tanıdığı ve bütün yönlerini iyi çözümlediği Türk ulusunu dikkate alarak hareket etmiş ve bu yüzden de Türk halkı ile bütünleşmiştir. Atatürk'ün Türk ulusunu çok iyi tanıdığına ve onunla bütünleştiğine ilişkin en çarpıcı bir tespiti bize Karaosmanoğlu şöyle aktarmıştır: "Eski rejim erkânından, hattâ eski kazaskerlerden birisi, bana, bir gün demişti ki: 'Tarihimizde bunun kadar büyük bir psikolog tanımıyorum. Milletin ruhunu avucunun içi gibi biliyor.' Milletin ruhunu avucunun içi kadar biliyordu. Zira, hiçbir fert, mensup olduğu milletle onun kadar kaynaşıp birleşmemiştir. Milletin bütün ıstıraplarını kendi vücudunda hissetmiş; milletin neyi istediğini, neyi istemediğini, ne düşünüp, neden şikâyet ettiğini kendi beyninin hareketlerinde ve kendi vicdanının feveranlarında keşfedip anlamıştır."[14] Atatürk, özellikle Türk

---

[13] **A.g.e.**, s. 74.

[14] KARAOSMANOĞLU, **Atatürk**, s. 77.

ulusunun özgürlük ve bağımsızlık yanlısı doğasını iyi keşfetmiştir.

Atatürk, Batılı emperyalistlere ekonomik yönden bağımlı olmak ile ulusal bağımsızlığın bağdaşmayacağının farkındaydı. Atatürk, bizim çok önemsediğimiz ve bu çalışmada sık sık tekrar ettiğimiz, tam bağımsızlık ile ekonomik bağımsızlık arasındaki bağlantıya sürekli bir biçimde dikkat çekmiştir: "Bu günkü mücadelemizin amacı tam bağımsızlıktır. Bağımsızlığın tam sağlanabilmesi ise ancak malî bağımsızlık ile mümkündür. Bir devletin aslı bağımsızlıktan yoksun olunca o devletin bütün hayatı bölümlerinde bağımsızlık sakat durumdadır. Çünkü her devlet organı ancak maliye ile yaşar. Malî bağımsızlığın korunması için ilk şart bütçenin ekonomik bünye ile uygunluğu ve denk olmasıdır. Bundan dolayı devlet yapısını yaşatmak için dış ülkelere başvurmadan ülkeyi gelir kaynakları ile yönetmek çözüm ve önlemlerini bulmak gereklidir ve bulunabilir."[35] Bu bağlamda, özellikle de Atatürk döneminden itibaren Türkiye'de sosyalist düşüncenin gelişmesinde katkısı olan Şefik Hüsnü'de, Türk devriminin başarıya ulaşmasında ekonomik alandaki bağımsızlığın önemine dikkat çekerek; Türk halkının da bunun farkında/bilincinde olduğunu ileri sürmüştür. Şefik Hüsnü, *Türkiye'de Sosyal Sınıflar* kitabında şöyle demiştir: "Kesinlikle iddia edilebilir ki, dış ve iç düşmanlarına karşı Türk halkının açtığı amansız mücadele, onun ruhundan fışkırmış ve tarihi etkenlerin baskısı altında bütün bir milleti şahlandırdığı için doğal bir şekilde başarılı olmuştur.

---

[35] ATATÜRK, **Atatürk'ün Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni Açış Konuşmaları**, s. 73.

Şunu da eklemeliyiz ki, aynı Türk halkı yarın henüz ekonomik alanları içine almayan kurtuluşunu tamamlamak, bu kez dolaysız ve doğrudan egemenlik kurmak zamanı geldiğini anlayınca, gene kendi ruhundan gelen bir hamle ile gereksiz vesayetleri başından atacak ve toplumsal devrimini de kendi isteğiyle başaracaktır."[36]

Atatürk, Türk toplumunun tam bağımsızlığının **güçlü bir ekonomiye sahip olması** ile mümkün olabileceğini bildirmiştir: "Tahakkuku tammını temin edebilmek için yegâne kuvvet, hakikî en kuvvetli temel iktisadiyattır."[37] O, asla *borç yiğidin kamçısıdır* anlayışına sığınmamamız gerektiğini bildirmiştir. Çünkü, **yiğit adam borçlu olmaz, olmamalı da**. Bunun için Atatürk, ekonomiye oldukça önem vermiştir. Atatürk'e göre, "iktisadiyat demek, her şey demektir."[38] O halde, Türkiye, ekonominin "hakim tepelerini" ve stratejik tesislerini yabancıların denetimine ve eline bırakmamalıdır.[39]

---

[36] ŞEFİK HÜSNÜ; **Türkiye'de Sosyal Sınıflar,** Günümüz Türkçesine Çeviren: M. Türkkan, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1997, s. 226.

[37] ATATÜRK, **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II (1906-1938)**, s. 111.

[38] **A.g.e.**, s. 114.

[39] MUMCU, Uğur; **Bütün Yazıları 33: Askeri Marksizmden Demokrat Sosyalizme (13 Haziran-31 Aralık 1989 Yazıları)**, umag Vakfı Yayınları, Ankara, 1997, s. 152. Unutmayalım ki, 1931'de İktisat Vekili Mustafa Şeref Bey'in belirttiği gibi, *"Bu memlekette bir vakitler şimendiferler, bankalar, ticaret, sanayi, milli şirketlerin hisse senetleri, hatta en iyi tarlalar ve şehirler dahilindeki en iyi emlak Türklerin değil ecnebilerin elinde idi"* (Aktaran; KURUÇ, Bilsay; **Mustafa Kemal Döneminde Ekonomi**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1987, s. 46).

Bir toplumda ekonomik problemlerin fazla oluşu, o toplumda politik ve sosyal problemlerin artmasına kaynaklık eder. Toplumdaki çoğu problemin kaynağında ekonomik etkenler yer alır. Toplumların ilerlemeleri, bilim, sanat, politika gibi üstyapı öğelerindeki gelişmeleri, doğrudan ekonomik gelişme ile bağlantılıdır. Kısaca, ekonomik açıdan geri kalmış bir toplum, çoğu alanda önemli atılımlar yapamaz.

Bu bağlamda, Atatürk, toplumların sorunlarının çözümünde ve ülkelerin bağımsız duruşunda ekonominin önemli olduğunun altını çizmiştir: "... iktisaden zayıf bir bünye fakrü sefaletten kurtulamaz; kuvvetli bir medeniyete, refah ve saadete kavuşamaz; içtimai ve siyasi felâketlerden yakasını kurtaramaz. Memleketin idaresindeki muvaffakiyet de iktisadiyatındaki müktesebat derecesile mütenasip olur. Hiçbir medeni devlet yoktur ki, ordu ve donanmasından evvel iktisadını düşünmüş olmasın. Memleket ve istiklâl müdafaası için vücudu lâzım olan bütün kuvvetler ve vasıtalar iktisadiyatın inbisat ve inkişafiyle mükemmel olabilir."[40]

Ekonomi, toplumlar açısından en temel faktördür. Bunun farkında olan Atatürk, 17 Şubat 1923 tarihinde **İzmir İktisat Kongresi**'nin yapılmasını sağlamıştır. Söz konusu kongreye başkanlık yapan Karabekir'in bildirdiği gibi, "Kongrenin toplanmasını İktisat vekiline Gazi emretmişti."[41] Kongre, 17 Şubat 1923-4 Mart 1923 tarih-

---

[40] ATATÜRK, **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II (1906-1938)**, s. 188.

[41] KARABEKİR, **İktisat Esaslarımız- Hatıra ve Zabıtlarıyla 1923 İzmir İktisat Kongresi**, s. 183.

leri arasında daha çok çiftçilerin, sanayicilerin, işçilerin ve ticaret erbabının katılımıyla yapılmıştır.

Fakat, İzmir İktisat Kongresi'ni, Türklerin askerlikten başka şeyleri başaramayacağını ve hele hele iktisadi işlere akıl erdiremeyeceğini ileri sürerek başarısızlığa uğratmak/sabote etmek isteyen bazı dış entrikacılar ve onların yerli işbirlikçileri olmuşsa da onlar amaçlarına erişememişlerdir.[42]

Atatürk, toplumlar için ekonominin ne denli önemli olduğunu, özellikle kendi toplumumuzun bağlamından yola çıkarak, İzmir İktisat Kongresi'ni açış söylevinde şöyle dile getirmiştir: "Efendiler, tarih, milletlerin itilâ ve inhitatı esbabını ararken bir çok siyasî, askeri, içtimaî sebepler bulmakta ve saymaktadır. Şüphe yok, bütün bu sebepler, hâdisatı içtimaiyede müessirdir. Fakat bir milletin doğrudan doğruya hayatile, itilâsile, inhitatile alâkadar ve münasebettar olan milletin iktisadiyatıdır. Tarihin ve tecrübenin tesbit ettiği bu hakikat, bizim millî hayatımızda ve millî tarihimizde de tamamen mütecellidir. Hakikaten Türk tarihi tetkik olunursa bütün itilâ ve inhitat esbabının bir iktisat meselesinden başka bir şey olmadığı anlaşılır. Efendiler, tarihimizi dolduran bunca muvaffakiyetler, zaferler veyahut mağlubiyetler, izmihlâl ve felâketler, bunların, kâffesi; vukua geldikleri devirlerdeki ahvali iktisadiyemizle münasebettar ve alâkadardır. Yeni Türkiyemizi lâyık olduğu mertebeye isal

---

[42] KARABEKİR, **Çocuk Davamız 2**, s. 98; KARABEKİR, **İktisat Esaslarımız- Hatıra ve Zabıtlarıyla 1923 İzmir İktisat Kongresi**, s. 177; KARABEKİR, **Paşaların Kavgası-İnkılap Hareketlerimiz**, s. 124.

edebilmek için, behemehal iktisadiyatımıza birinci derecede ehemmiyet vermek mecburiyetindeyiz. Çünkü zamanımız tamamen bir iktisat devresinden başka bir şey değildir."[43] Bu bağlamda, Çetin Yetkin'in günümüzden dolaşarak Türkiye'nin geleceğine yönelik değerlendirmesi bir hayli ilgi çekicidir: "İlerde Türkiye Cumhuriyeti Devleti tarihini yazacak olanlar da, devletimizin yükseliş ve çöküş nedenlerinin ekonomik olduğunu göreceklerdir. Ekonomimizin nasıl *'milli'*likten soyutlanarak *'küreselleştirildiği'*, Türkiye'nin dış borçlarını ödeyemez duruma düştüğü, devleti yönetenlerin dış borçların faizlerinin ödenmesinin ertelenmesini bile nasıl övünç kaynağı yaptıkları ise, bu tarihin bölüm başlıkları olacaktır."[44]

Bir ulusun yaşama alanı doğrudan o ulusun iktisadi hayatına bağlıdır. Atatürk'e göre, tarihsel temelleri olan bu gerçeği, Türk toplumunun tarihinde görmek olanaklıdır. Türk toplum tarihi dikkatlice incelendiğinde, yükseliş ve çöküş nedenlerinin iktisat sorunlarından başka bir şey olmadığı ortaya çıkar. Eş deyişle, Türk toplumunun tarihindeki çoğu başarı ya da yenilgilerin bütünü iktisadi durum ile ilişkilidir. Dolayısıyla, Türk toplumunun gelişmesi ve kalkınması, iktisada birinci derecede ve en çok önem vermesi ile olanaklıdır. Çünkü, insanlığın

---

[43] ATATÜRK, **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II (1906-1938)**, s. 104.

[44] YETKİN, Çetin; "Dünden Bugüne Bağımsızlık, Özgürlük, Ulusal Egemenlik Açısından Atatürkçülük", ***Yeni Türkiye*** **Cumhuriyet Özel Sayısı: Cumhuriyet 1923-1998 Dönemi Değerlendirmesi I-Genel Değerlendirme ve İdeoloji** (iç.), Sayı: 23-24, Eylül Aralık 1998, s. 622.

tarihi, bir bakıma her şeyin iktisat tarafından belirlendiği bir tarihtir. Atatürk'e göre "... yeni Türkiye devleti temellerini süngü ile değil, süngünün dahi istinat ettiği iktisadiyatla kuracaktır. Yeni Türkiye devleti cihangir bir devlet olmayacaktır. Fakat yeni Türkiye devleti bir devleti iktisadiye olacaktır."[45]

Atatürk, Türk toplumunun ekonomi alanında yükselişe geçmek zorunluluğuna işaret etmiş ve bunda da yöneticilere büyük bir görev ve sorumluluk düştüğünü dile getirmiştir: "Biz bu milleti bugünkü şeklinden yüksek mertebelere çıkarmakla mükellef adamlarız. Bu yükseliş yalnız ve yalnız meydan muharebelerinde kazandığımız şereflerle olamaz. Bu, bana kâfi değil. Asıl yükseliş iktisat sahasında yükseliş olacaktır."[46] Karabekir'in İzmir İktisat Kongresi'nin kapanış nutkunda dediği gibi, "Milletimiz mazisinden değil artık istikbalinden mesuldür."[47]

Atatürk'e göre, zaten Türk halkı da ülkeyi ekonomik yönden kalkındırma noktasında gerekli bilince sahip bir halktır. Türk halkının ekonomik kalkınmaya verdiği önem, 17 Şubat 1923'te İzmir'de toplanan İktisat Kongresi'nde çok net olarak ortaya çıkmıştır. İzmir'de toplanan ilk Türkiye İktisat Kongresi'nin oybirliğiyle kabul ettiği *Misak-ı İktisadi*'nin üçüncü maddesi bu durumun en somut kanıtı ve işaretidir: "Türkiye halkı, tahribat yapmaz;

---

[45] ATATÜRK, **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II (1906-1938)**, s. 60-61.

[46] ATATÜRK, **Resmi Yayınlara Girmemiş Söylev, Demeç, Yazışma ve Söyleşiler**, s. 253.

[47] KARABEKİR, **İktisat Esaslarımız- Hatıra ve Zabıtlarıyla 1923 İzmir İktisat Kongresi**, s. 158.

imar eder. Bütün mesai, iktisaden memleketi yükseltmek gayesine matuftur."[48] Atatürk, bu konudaki tavrını İzmir İktisat Kongresi'ndeki konuşmasında açıkça ortaya koymuştur: "...Yeni devletimizin, yeni hükümetimizin bütün esasları, bütün programları iktisad programından çıkmalıdır."[49]

Açıkça görülüyor ki; **Atatürk, politik egemenliği, ekonomik egemenlik ile birlikte düşünmüştür.** Bu noktada, Atatürk'ün öncülüğündeki Türk Devrimi, sadece politik değil, aynı zamanda ekonomik alanda gerçekleşen devrimdir. Ulusal Bağımsızlık Savaşı, emperyalist Batı'nın Türkiye'ye yönelik ekonomi politiğini reddetme ve ona karşı koyma savaşımıdır. Ulusal Kurtuluş Mücadelesi'nde Atatürk ve arkadaşları, "yalnızca Anadolu'nun paylaşılmasını önlemek istedikleri için değil, aynı zamanda yeni Türkiye'nin, Batı'nın ekonomik sömürgesi olarak kalmasını reddettikleri için de antiemperyalisttiler."[50]

Atatürk döneminin ekonomi bakanlarından Mahmut Esat Bozkurt, İzmir İktisat Kongresi'nde yaptığı konuşmada şöyle demiştir: "Ben hakimiyet-i milliyeyi, milli hakimiyet-i iktisadiye olarak anlarım. Böyle olmazsa hakimiyet-i milliye bir *serap* olur."[51] Demek ki, Mahmut Esat Bozkurt, çok yerinde bir değerlendirmeyle, **ulusal egemenliği, iktisadi ulusal egemenlik olarak değerlen-**

---

[48] **A.g.e.**, s. 31.

[49] ATATÜRK, **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II (1906-1938)**, s. 115.

[50] AHMAD, **İttihatçılıktan Kemalizme**, s. 185.

[51] KARABEKİR, **İktisat Esaslarımız- Hatıra ve Zabıtlarıyla 1923 İzmir İktisat Kongresi**, s. 129.

dirmiş ve eğer böyle olmazsa o zaman ulusal egemenliğin bir hayal olduğunu ileri sürmüştür.

Bir toplum ekonomik bağımsızlığını temin etmeden başka bir toplumun politik bağımlılığından kurtulamaz. Eş deyişle, bir toplumun politik bağımsızlığının yolu, öncelikle ekonomik bağımsızlığa kavuşmasından geçer.

Atatürk, ulusal bağımsızlık için ekonomik bağımsızlığın ne denli önemli olduğunu, İzmir İktisat Kongresi'ndeki konuşmasında açıkça dile getirmiştir. **İzmir İktisat Kongresi, ulusal bağımsızlığımızın mihenk taşları ve önemli dönemeçleri olan Erzurum Kongresi ve Sivas Kongresi kadar tarihidir ve önemlidir.** Atatürk, bu gerçeği İzmir İktisat Kongresi'nde yaptığı konuşmanın sonunda dile getirmiştir: "Efendiler, heyeti aliyyenizin bugün akdetmiş olduğu Türkiye İktisat Kongresi çok mühimdir, tarihidir. Nasıl ki Erzurum Kongresi, Sivas Kongresi felâket noktasına gelmiş olan bu milleti kurtarmak hususunda Misakı Millî'nin ve Teşkilâtı Esasiye Kanunun ilk temel taşlarını tedarik hususunda âmil olmuş, müessir olmuş, müteşebbis olmuş ve bundan dolayı tarihimizde, tarihi millimizde ve hayati milliyemizde en kıymetli ve yüksek hâtırayı ihraz etmiş ise, kongreniz dahi milletin ve memleketin hayat ve halâsı hakikîsini temine medar olacak düsturun temel taşlarını ve esaslarını ihzar edip ortaya koymak suretile, tarihte en büyük namı ve çok kıymetli bir hatırayı ihraz edecektir."[52] Bilindiği üzere; İzmir İk-

---

[52] ATATÜRK, **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II (1906-1938)**, s. 116.

tisat Kongresi'nin iktisadi kararları Büyük Millet Meclisi hükümetine takdim edilmek üzere hazırlanmış ulusal bir iktisat önergesidir.[53]

Atatürk, halk döneminin ekonomi dönemi kavramıyla belirtildiğini ileri sürer. Öyle bir iktisat döneminde yaşıyoruz ki, "kılıç ile fütuhat yapanlar, sapanla fütuhat yapanlara mağlûp olmıya ve binnetice terki mevki etmiye mecburdurlar. ... kılıç kullanan kol yorulur, nihayet kılıcı kınına koyar ve belki kılıç o kında küflenmiye, paslanmıya mahkûm olur. Lâkin sapan kullanan kol gün geçtikçe daha ziyade kuvvetlenir ve daha çok kuvvetlendikçe daha çok toprağa malik ve sahip olur."[54]

Atatürk'ün ekonomiye bu denli önem vermesinin nedeni, yaptığı devrimlerin, özellikle de kültürel ve politik atılımların sağlam bir ekonomik temel üzerinde yerleşebileceği ve gelişebileceğinin bilincinde olması ile açıklanabilir. Atatürk, yaptığı köklü devrimlerin ekonomik alanın güçlendirilmesiyle ya da o alanla doğrudan bağlantılı olduğunu çok iyi biliyordu.

Atatürk döneminde egemen paradigma, "Ekonomik altyapı değiştirilmediği sürece sadece askeri kazanımların değil, aynı şekilde, sosyal ve kültürel kazanımların da uzun ömürlü olmayacağı"[55] biçimindeydi.

---

[53] KARABEKİR, **Çocuk Davamız 2**, s. 100.

[54] ATATÜRK, **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II (1906-1938)**, s. 106-107.

[55] ÖNDER, İzzettin; "Cumhuriyet'in Ekonomik Hikayesi", ***Yeni Türkiye* Cumhuriyet Özel Sayısı: Cumhuriyet 1923-1998 Dönemi**

Ekonominin önemini çok iyi bilen Atatürk, kendi döneminde etkin olan sosyalizm ve kapitalizm dışında yeni bir model üretmiştir. Atatürk, sosyalizm ve kapitalizmi Türk toplumu için uygun görmemiştir. Söz konusu iki model de Türk ulusunun ve insanının yapısıyla koşutluk göstermez. Atatürk'ün sosyalizm ve kapitalizm dışında ürettiği model, Ulusal Kurtuluş Savaşı'nın başarıya ulaşması bağlamında önem arz eden ve söz konusu savaşımın ekonomik sacayağı olan, yani **ekonomik kurtuluş savaşı olan *devletçilik***tir.

O halde, Aysan'ın bildirdiği ve bizim de kabul edeceğimiz gibi, "Atatürk'ün devrimleri üstyapısaldı" demek, eksik bir değerlendirmedir. Atatürk, "bir üstyapı devrimcisiydi, altyapı devrimlerini yapamadı" demek yanlıştır. Bütün devrimleri gibi, Atatürk'ün ekonomik devrimi de (yani devletçilik anlayışı), Türk toplumunu temelden değiştirmek ve Türk ekonomisinin olanaklarını iyileştirmek amacına dönüktür. Demek ki, Atatürk'ün bütün devrimleriyle eşdeğer bir ekonomi devrimi vardır. Her alanda olduğu gibi, onun ekonomi alanında yapıp ettikleri Türk insanına yol gösterecektir.[56]

Hemen belirtelim ki, Türkiye'de devletçilik anlayışı her ne kadar 1930'ların başında yaygınlık kazanmış ya da egemen olmuşsa da, bu Atatürk'ün devletçilikten daha önce söz etmediği anlamına gelmez. Atatürk, daha

---

Değerlendirmesi V- Ekonomik İdari Hukuki Değerlendirme (iç.), Sayı: 23-24, Eylül Aralık 1998, s. 3312.

[56] AYSAN, Mustafa A.; **Atatürk'ün Ekonomi Politikası**, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul, 2000, s. 155-170 (Kitabın ismi, iç kapakta **Atatürk'ün Ekonomik Görüşleri** olarak geçiyor).

1920'lerin başında devletçilikten söz etmiş, ekonomik bağımsızlığımız ve toplumun genel çıkarları için onun öneminden dem vurmuştur. Atatürk, 1 Mart 1922'de TBMM'nin Birinci Dönem Üçüncü Yasama Yılını açarken yaptığı konuşmada devletçilikten şöyle söz etmiştir: "Ekonomik politikamızın önemli amaçlarından biri de genel yararı doğrudan doğruya ilgilendirecek kurumlar ve iktisadî teşebbüslerin malî kudretimizin ve teknolojimizin izni oranında devletleştirilmeleridir."[57]

Atatürk'ün ideolojik yönelimi, her zaman için Batı ideolojilerinin dışındadır. Atatürk, Batı ideolojilerinden herhangi birini referans almamıştır. Peyami Safa, 23 Kasım 1938'teki *"Nazariyeler Karşısında Atatürk"* adlı yazısında bu konuya açıklık getirmiştir: "Atatürk'ün on dokuz senelik nutuklarından hiçbirinde, hiçbir sözünde Avrupa ideolojilerinden herhangi birine işaret görülmez."[58] Nitekim, Atatürk'ün devletçilik anlayışı da, Batılı ideolojilerin dışındadır.

Atatürk'ün devletçilik görüşü, "hem kapitalizmin hem de sosyalizmin dışında bir kalkınma yolu"[59] olarak görülebilir. Atatürk devletçilikten ne anlaşılması gerektiğini şöyle dile getirmiştir: *"Türkiye'nin tatbik ettiği Devletçilik sistemi, XIX. asırdan beri sosyalizm nazariyecilerinin ileri sürdükleri fikirlerden alınarak terciime edilmiş bir sistem değil-*

---

[57] ATATÜRK, **Atatürk'ün Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni Açış Konuşmaları**, s. 71.

[58] SAFA, Peyami; "Nazariyeler Karşısında Atatürk", Cumhuriyet Gazetesi (iç.), 23 Kasım 1938, s. 5.

[59] YERASİMOS, **Azgelişmişlik Sürecinde Türkiye-Kitap: 3- Dünya Savaşından 1971'e**, s. 118.

dir. Bu, Türkiye'nin ihtiyaçlarından doğmuş Türkiye'ye has bir sistemdir. Devletçiliğin bizce manası şudur: Fertlerin hususî teşebbüslerini ve faaliyetlerini esas tutmak; fakat büyük bir milletin bütün ihtiyaçlarını ve bir çok şeylerin yapılmadığım göz önünde tutarak, memleket iktisadiyatını Devletin eline almak. Türkiye Cumhuriyeti Devleti, Türk Vatanında asırlardan beri ferdî ve hususi teşebbüslerle yapılamamış olan şeyleri bir an evvel yapmak istedi ve görüldüğü gibi kısa zamanda yapmağa muvaffak oldu. Bizim takip ettiğimiz yol görüldüğü gibi liberalizmden başka bir sistemdir."[60] Atatürk, devletçilik için "Bizim takibini muvafık gördüğümüz (mutedil devletçilik) prensibi; bütün istihsal ve tevzi vasıtalarını fertlerden alarak milleti büsbütün başka esaslar dahilinde tanzim etmek gayesini takip eden sosyalizm prensibine müstenit kollektivizm, yahut komünizm gibi hususî ve ferdî iktisadî teşebbüs ve faaliyete meydan bırakmayın bir sistem değildir"[61] demiştir.

Atatürk'e göre, "Bizim takip ettiğimiz Devletçilik ferdî mesai ve faaliyeti esas tutmakla beraber mümkün olduğu kadar az zaman içinde milleti refaha ve memleketi mamuriyete eriştirmek için milletin umumî ve yüksek menfaatlerinin icap ettirdiği işlerde bilhassa iktisadî sa-

---

[60] AFETİNAN, **Devletçilik İlkesi ve Türkiye Cumhuriyetinin Birinci Sanayi Planı 1933**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1972, s. 15.

[61] **MUSTAFA KEMAL ATATÜRK'ÜN EL YAZILARI İLE BELGELERİ VE YAZDIRDIĞI KISIMLAR**, AFETİNAN, A.; **Medenî Bilgiler ve M. Kemal Atatürk'ün El Yazıları** (iç.), Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1988, s. 449.

hada devleti fiilen alakadar etmektir."[62] Devletçilikte iktisadi teşebbüsü devlet ele alır ve sermayeyi o bulur.[63] Devletçilik stratejisi, devletin üretim ve yatırım alanlarında büyük bir rol oynamasını gerektirir.[64]

Atatürk'ün geliştirdiği devletçilik modeli, bireyciliğin karşıtıdır. Atatürk'e göre, "kişinin çalışması esas olmakla beraber, mümkün olduğu kadar az zaman içinde milleti refaha ve memleketi geliştirmeye eriştirmek için milletin genel ve yüksek menfaatlarının icap ettirdiği iş-

---

[62] AFETİNAN, **Devletçilik İlkesi ve Türkiye Cumhuriyetinin Birinci Sanayi Planı 1933**, s. 23. Ancak, Atatürk döneminde uygulama olanağı bulan devletçi ekonomi politikadan, Atatürk'ün ölümünden kısa bir süre sonra vazgeçilmiştir. Sözgelimi, Haziran 1943'de toplanmış olan Beşinci *Cumhuriyet Halk Partisi* Kurultayı'nda; "**Parti... vatanda fertlerin ve hükmî şahısların bütün vasıta ve çalışmalarından ve Devletin bütün kuvvetlerinden aynı zamanda istifade etmeyi lüzumlu görür... Parti, şahısların bugün hiç veya kâfi derecede yapamadığı işleri Devlet eli veya sermayesi ile yapmaya çalışır. Devletin hususî teşebbüsleri teşvik ve bunları tanzim ve murakabe etmesi tabiîdir. Devletçiliğimiz millet menfaatinin zarurî kılmadığı hiçbir şekilde hususî menfaatlerle mücadele etmez**" (TALAS, Cahit; **Ekonomik Sistemler**, S. Yayınları, Ankara, 1980, s. 352), şeklinde değerlendirilen devletçilik anlayışı, Atatürk dönemindeki devletçilikten uzaklaşmanın en somut kanıtıdır. Zaten, birkaç yıl sonra iktidara gelen *Demokrat Parti*'nin ekonomi politiği tamamen devletçilik modelinin karşısında yer alan liberalizm olmuştur.

[63] BOZKURT, **Atatürk İhtilali**, s. 241.

[64] AHMAD, **Modern Türkiye'nin Oluşumu**, s. 120.

lerde özellikle ekonomik alanda devleti fiilen alakadar etmek mühim esaslarımızdandır."[65]

Aslında, yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin hayati davaları ve yüzyılların durgunluğunu atmak için izlediği yol, Atatürk'ü ekonomiye ve hayata ülkenin sosyal, politik ve kültürel koşulları içinde yön verecek bir politikaya doğru götürdü. Atatürk, "eğer milletin acil ihtiyaçlarını karşılama görevini özel girişimin tabii gelişmesine bırakmış olsaydı, gerçek hayatın hızlanan ahengine zıt hareket etmiş olacaktı."[66] Bu bağlamda, Atatürk'ün uygulamaya koyduğu "Türk devletçiliği, Türk inkılâbının bir müdafaa vasıtasıdır."[67]

Atatürk'ün devletçilik anlayışı, Ulusal Kurtuluş Savaşı veren toplumlara özgü, sınıf karşıtlıklarını gideren, fakat sosyalizm ve kapitalizmden ayrı bir üçüncü yoldur. Bu sistemde, geniş bir devlet sektörü vardır ve devlet, ulusal ekonominin kumanda manivelâlarını elinde tutmaktadır.[68] Bu bağlamda, Maurice Duverger, Türkiye'deki devletçilik modelinin, özellikle de Batı-dışı ülkelerin kalkınması için çok önemli bir model olduğunu ileri sürmüştür. Duverger, bir Türk sistemi olan devletçi eko-

---

[65] Atatürk'ten aktaran; AFETİNAN, **M. Kemal Atatürk'ten Yazdıklarım**, s. 123.

[66] VILLALTA, **Atatürk**, s. 660.

[67] VEDAT NEDİM; "Devletçilik Yolunda Aydınlık", **Kadro -Aylık Fikir Mecmuası** (iç.), Sayı: 23, 1933, s. 12.

[68] AVCIOĞLU, **Türkiye'nin Düzeni (Dün-Bugün-Yarın), Birinci Kitap**, s. 450.

nomi politiği, Batı-dışı toplumlar için Marxizmin karşısına dikilen seçenek olarak görmüştür.[69]

Atatürk'ün devletçilik modelinde devlet, toplumun kalkınmasında ve sosyal adaletin gerçekleşmesinde baş faildir. Ancak, Atatürk'ün esas aldığı "devlet, ferdi ve ferdiyeti yutan bir robot olamaz, özgürlükleri kaldıramaz, kendi sırtından fertlere veya kliklere kamu zararına çıkarlar sağlıyamaz. Kütlelerin ekonomice ve kültürce sefaletine seyirci kalamaz."[70]

Atatürk'ün devletçilik modeli, ağırlıklı olarak, devletin ekonomi alanına yatırım yapmasını esas alır. Burada asıl amaç, kamu yararıdır. "Kamu çıkarı olan noktada devlet özel sermayenin yerini almalıydı."[71] Bu yönüyle, Atatürkçü ekonomi politik anlayış, sosyalizme yaklaşır, fakat bu politikanın ülke koşullarına göre uygulanmasında ve ulusa özgür bir yaşam sağlamasında temel bir farklılık gösterir. Sözgelimi, sosyalizmin temeli olan proletarya Atatürk tarafından da önemsenmiştir, ancak sosyalizmdeki kadar değil.

Atatürk, işçilerin hakları ve çıkarlarını ön planda tutan bir anlayışa sahiptir. Atatürk, 1930'ların başında

---

[69] ÜLKEN, Yüksel; "Atatürk'ün İktisadi Düşüncesi ve Politikası", **Atatürkçülük -İkinci Kitap** (iç.), Yayınına Hazırlayan: Genel Kurmay Başkanlığı, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1988, s. 270; Maurice Duverger'den aktaran; BOZDAĞ, **Atatürk'ün Avrasya Devleti**, s. 169.

[70] IRMAK, **Devrim Tarihi**, s. 223.

[71] KOÇAK, Cemil; "Siyasi Tarih (1923-1950)", **Türkiye Tarihi 4-Çağdaş Türkiye 1908-1980** (iç.), Cem Yayınevi, İstanbul, 1995, s. 110.

yaptığı bir konuşmada şöyle demiştir: "Amele ve işçilerin hayat ve hakları ve menfaatleri çiftçiler ve diğer vatandaşlar gibi aynı derecede ehemmiyetle telakki olunarak icapları nazarı dikkate tutulur. Buna mukabil Türk amelesinin (beynelmilel fikirlerden uzak) milliyetperverliğe merbutiyetleri esastır. Bazı muğlak kısımlarının tanzimi tecrübe ve müşahedelerin artmasına talik olunsa bile memleketimizin işçi hayatını tanzim edecek umumî hatları ile bir (iş kanununun) ... çıkarılması lüzumlu bir ihtiyaç olarak görülmüştür."[72] Nitekim, "Atatürk, demokratik sosyalist değildi, ancak demokratik sosyalizme de karşı değildi."[73] Bu bağlamda, Batı kaynakları, Atatürk'ün ve partisinin (Cumhuriyet Halk Partisi'nin) benimsediği "devletçilik" anlayışını nitelendirirken, genellikle, "**devlet sosyalizmi**" deyimini kullanmışlardır. Sözgelimi, *Encyclopaedia Britannica*'da, Atatürk'ün "devletçilik ilkesi", "**state socialism**" deyimi ile anılır. Atatürk'ün yakınında yer alan Hüseyin Ragıp, Celâl Bayar ve Mahmut Esat Bozkurt da Türk devletçiliğini, "devlet sosyalizmi" olarak nitelemişlerdir.[74] Meselâ, Mahmut Esat Bozkurt, "Bize her yönden uyan ekonomik politika: Devletçilik, devlet sosyalistliği idi. Bu kabul edildi"[75] demiştir.

Atatürk'ün ekonomi politikası çerçevesinde yeni açılımlar yapmayı amaçlayan ve bu noktada sosyalizm yerine **ulusal sol** bir çözüm öneren **Kadro Hareketi** (Şev-

---

[72] ATATÜRK, **Seyahat Notları (1930-1931)**, s. 111-112.

[73] ASLAN, **Sömürülen Atatürk ve Atatürkçülük**, s. 49.

[74] AKSOY, Muammer; **Atatürk ve Sosyal Demokrasi**, Gündoğan Yayınları, Ankara, 1990, s. 34-35.

[75] BOZKURT, **Atatürk İhtilali**, s. 241.

ket Süreyya Aydemir, Vedat Nedim Tör, Burhan Asaf Belge, İsmail Hüsrev Tökin ve Yakup Kadri Karaosmanoğlu), Atatürk'ün öncülüğündeki Ulusal Kurtuluş Hareketi'ni, var olan uluslararası sistemi dağıtmaya yönelik önemli bir adım olarak görmüştür. *Kadro*, kapitalist-emperyalist uluslararası sisteme karşı çıkarak onun yıkılmasını, onun yerine ekonomik olarak bütünleşmiş ulusal birimlerin inşa edilmesi gerektiğini savunmuştur.[76] Atatürk'ün sağlığında ve onun desteğiyle çıkan, anti-kapitalist ve anti-emperyalist düşünceleri savunan *Kadro Hareketi*'ne göre, dünya ölçeğinde kapitalizm, "metropol-koloni nizamına" dayanır. Demek ki, temel çelişki, sömüren ülkeler ile sömürülen ülkeler arasındadır. Bu yüzden, ön planda olan Marxizmin öngördüğü sınıf savaşımları değil, Ulusal Kurtuluş Savaşları'dır.[77]

Demek ki, Atatürk'ün devletçilik anlayışına göre, **ekonomide ulusallık** temeldir. Ona göre, ekonomide ulusalcı politikalar her zaman için uygulayan ülkeyi özgür ve bağımsız kılar.

Atatürk'ün devletçilik görüşü, özgündür ve öncelikle malî disiplinin sağlanmasına yöneliktir. Ekonomiden çok iyi anlayan Atatürk, Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşünde malî disiplinin olmayışının etkisinin farkındadır. **Atatürk, devletçilik ile kendi malî disiplinine sahip bir bağımsız ulus-devlet yaratmayı amaçlamıştır.** Bilsay

---

[76] TÜRKEŞ, Mustafa; "Kadro Dergisi", **Modern Türkiye'de Siyasî Düşünce, Cilt: 2, Kemalizm** (iç.), Editör: A. İnsel, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001, s. 471.

[77] MUMCU, Uğur; **Terörsüz Özgürlük**, um:ag Vakfı Yayınları, Ankara, 1998, s. 25-26.

Kuruç, Atatürk'ün devletçiliğinin temelindeki mali disipline ilişkin şöyle demiştir: "Malî disiplinin esin kaynağı 19. yüzyılın ikinci yarısında ve 20. yüzyılın başlangıcında Avrupa (ve dünya) sahnesinin belli başlı aktörleri olan imparatorlukların ve ulus-devletlerin iktisat politikası çerçevesidir. Bu politika uluslararası alanda altın standardı olarak bilinen titiz kabuller üzerine kuruludur: Ülkenin bütçesi denk olacak, hatta fazla verecek; dış açıklar geçici olacak ve tercihen dış fazlalarla rezerv birikimi sağlanacak; ve bu titizlikler sayesinde ülkenin belirli bir altın miktarına göre 'ayarda' tutulan parası sağlam ve döviz kuru sabit olacak. Paranın sağlamlığı için, ayrıca para yönetimi de siyasetin etkilerinden korunacak (depolitize edilecek). Bu ana kabullere bağlı malî disiplin ekonomiyi (gerekirse zaman zaman deflasyonla yönetme pahasına) enflasyondan uzak tutacaktır."[78]

Bunların yanı sıra Atatürk, devletçilik anlayışı ile Türk toplumuna bir çok sanayi teşebbüsü, yani kamu iktisadi teşebbüsleri (*KİT*) kazandırmıştır. Eş deyişle, "Günümüz KİT'inin başlangıcı 1930'lu yıllarda gerçekleştirilen devletçilik uygulamasıdır."[79]

Atatürk döneminde kurulan ancak özellikle 1980 sonrası hor görülmeye başlayan ve şimdilerde hızlıca *ö-*

---

[78] KURUÇ, Bilsay; "Kemalist Ekonomiden Kesitler", **Modern Türkiye'de Siyasî Düşünce, Cilt: 2, Kemalizm** (iç.), Editör: A. İnsel, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001, s. 298.

[79] KEPENEK, **100 Soruda Gelişimi, Sorunları ve Özelleştirilmeleriyle Türkiye'de Kamu İktisadi Teşebbüsleri (KİT)**, s. 20.

zelleştirme[80] adı altında satılan çok sayıda sanayi teşebbüsü arasında Kayseri, Ereğli, Nazilli, Malatya ve Bursa'da tekstil; Erzurum'da pamuk ipliği fabrikası; İzmit'te kağıt ve selüloz; Gemlik'te yapay ipek; Paşabahçe'de cam ve şişe; Kütahya'da çini; Isparta'da gülyağı fabrikası; Keçiborlu'da sülfür; Sivas'ta çimento fabrikaları; Zonguldak'ta antrasit; Karabük'te demir ve çelik tesisleri; Ankara ve Kırıkkale'de silah fabrikaları; Kayseri ve Eskişehir uçak fabrikaları; Gölcük tersanesi; Alpullu, Eskişehir, Turhal ve Uşak şeker fabrikaları başta gelir.[81]

---

[80] *Özelleştirme*, aslında bir kamu girişiminin mülkiyetinin özel ve tüzel kişilere satılmasına denir [KEPENEK, **100 Soruda Gelişimi, Sorunları ve Özelleştirilmeleriyle Türkiye'de Kamu İktisadi Teşebbüsleri (KİT)**, s. 146]. **Özelleştirme**, Atatürk'ten sonra -özellikle de 1980 sonrasında- ülkemizin ekonomi politiğinin demirbaşı olmuştur. Özelleştirme, günümüzün egemen paradigması konumundadır. **Ülkemizde özelleştirmeye karşı çıkanlar, çoğu kez, *"demokrasi düşmanı, hırsız, vatan haini* vb." ithamlarla karşı** karşıya kalmıştır. Birkaç örnek verelim. İktisat profesörü, gazeteci ve televizyonlardaki ekonomi programlarının değişmez ismi Asaf Savaş Akat: "...özelleştirmeye karşı çıkanlar aslında Türkiye'nin demokratikleşmesini engellemeye çalışmaktadırlar"; İzmir Büyükşehir Belediye Başkanlığı yapmış olan Dr. Burhan Özfatura: "KİT'ler bir hırsızlık yuvasıdır. Özelleştirmeye karşı çıkmak, hırsızlık ve sömürü düzeninin devamını istemektir"; Türkiye'nin en büyük işadamlarından Sakıp Sabancı: "KİT'ler canavardır, özelleştirmeye karşı çıkan da vatan hainidir", diyor (DİKBAŞ, **Özelleştirme Sömürgeleştirme**, s. 72).

[81] LEWIS, Bernard; **Modern Türkiye'nin Doğuşu**, Çeviren: M. Kıratlı, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1991, s. 286; MIKUSCH, Dagobert von; **Avrupa ile Asya Arasındaki Adam: Gazi Mustafa Kemal, Cilt: 4**,

Devletçiliğin bir diğer önemli yönü, ülkedeki **yabancı şirketlerin ulusallaştırılmasıdır.** Atatürk dönemi hükümetleri, "Türk ekonomisinde, yabancı sermaye egemenliğinin yerini ulusal sermayenin alması, ya da böyle bir sermaye henüz emekleme döneminde bulunduğundan, sermayenin birikimi için en iyi koşulları sağlamak amacıyla, ... yabancı şirketlerin büyük bir kısmını, özellikle demiryolu, madencilik ve kamusal işletmecilik alanında tazminat karşılığında ulusallaştırdı. Yasal önlemlerle ve Türk-Yunan nüfus değişimi yoluyla Rum, Ermeni ve Yahudi tüccarların ve esnafının etkisini de kırdı."[82]

Batılı emperyalistlerden satın alma yoluyla ulusallaştırılan yabancı şirketler arasında, Mersin-Tarsus-Adana demiryolları, Haydarpaşa Liman Şirketleri, Mudanya-Bursa Demiryolu T.A.Ş., İstanbul Türk Anonim Su Şirketi, İzmir Rıhtım Şirketi, İzmir Kasaba ve Temdidi, İstanbul Rıhtım, Dok ve Antrepo T.A.Ş, Aydın Demiryolu Şirketi, İstanbul Telefon T.A.Ş., Ereğli Şirketi, Şark Demiryolları T.A.Ş., İzmir Telefon T.A.Ş., Üsküdar ve Kadıköy T.A.Ş.,

---

Çeviren: E. N. Erendor, Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş., İstanbul, 2000, s. 111-112. Ama, ne yazık ki, Atatürk'ün kurdurduğu Kamu İktisadi Teşebbüsleri (KİT'ler), özellikle 1980'den bu yana tek tek, ona-buna, genellikle de emperyalistlerle işbirliği içinde olanlara neredeyse peşkeş çekilmektedir. En son olarak kapatılan KİT ise, Atatürk döneminin önemli sanayi tesislerinden **Paşabahçe Şişe Cam Fabrikası**'dır. Paşabahçe Şişe Cam Fabrikası, 6 Ağustos 2002 tarihi itibariyle, inanılmaz bir gerekçeyle, yani zarar ediyor bahanesiyle kapatılmıştır. Söz konusu fabrikanın yakın bir tarihte yeni bir sermayedara gerçek fiyatının çok altında bir parayla satılacağı açıktır.

[82] GLASNECK, **Türkiye'de Faşist Alman Propagandası**, s. 58.

İstanbul Türk Anonim Elektrik Şirketi, İstanbul Tramvay Şirketi, İstanbul Türk Anonim Tünel Şirketi, Ankara Elektrik, Ankara Havagazı, Adana Elektrik T.A.Ş., Bursa ve Müttehit Elektrik T.A.Ş., Ilıca İskele-Palamutluk Demiryolu T.A.Ş., İzmir Tramvay ve Elektrik T.A.Ş., İzmir Suları A.Ş. ve Ergani Bakır T.A.Ş. önemli bir yer tutar.[83]

Bütün bu olumlu gelişmelerle, 1930'lu yıllarda uygulama olanağı bulan devletçi ekonomi politik anlayışı ile birlikte -Atatürk'ün öldüğü yılın dışında- Türkiye'nin ihracatı sürekli olarak artmış, buna karşın ithalâtı azalmıştır. Yerasimos'un bildirdiği üzere;[84] Türkiye'nin 1930'da ithalâtı 147 milyon TL, ihracatı 151 milyon TL; 1931'de ithalâtı 126 milyon TL, ihracatı 127 milyon TL; 1932'de ithalâtı 85 milyon TL, ihracatı 101 milyon TL; 1933'de ithalâtı 74 milyon TL, ihracatı 96 milyon TL; 1934'de ithalâtı 86 milyon TL, ihracatı 92 milyon TL; 1935'de ithalâtı 88 milyon TL, ihracatı 95 milyon TL; 1936'da ithalâtı 92 milyon TL, ihracatı 117 milyon TL; 1937'de ithalâtı 114 milyon TL, ihracatı 137 milyon TL; 1938'de ithalâtı 149 milyon TL, ihracatı 144 milyon TL; 1939'da ithalâtı 118 milyon TL, ihracatı 127 milyon TL olmuştur.

Atatürk'ün uyguladığı devletçilik modeliyle Türkiye her alanda önemli atılımlar yapmış, ekonomik alanda en büyük kalkınmayı gerçekleştirmiştir. Atatürk döneminde (1923-1938) ekonomik göstergelerdeki olumlu-

---

[83] AVCIOĞLU, **Türkiye'nin Düzeni (Dün-Bugün-Yarın), Birinci Kitap**, s. 454-456.

[84] YERASİMOS, **Azgelişmişlik Sürecinde Türkiye-Kitap: 3- Dünya Savaşından 1971'e**, s. 126.

luğa, Cumhuriyet tarihinin başka bir döneminde rastlamak mümkün değildir. Bu olumlu tablo, aşağıdaki alanlarda daha net olarak okunabilir:[85]

a) Cumhuriyet tarihinde ulusal gelirin yıllık büyüme hızı en yüksek düzeye, Atatürk döneminde çıkmıştır (%7.4);

b) Cumhuriyet tarihinde sanayide büyüme oranı en yüksek seviyeye, Atatürk döneminde çıkmıştır (%9.6);

c) Cumhuriyet tarihinde tarımda büyüme oranı en yüksek seviyeye, Atatürk döneminde ulaşmıştır (%7.6);

d) Cumhuriyet tarihinde enflasyonun en düşük olduğu dönem, Atatürk dönemidir. Hatta, Atatürk döneminde *enflasyon*[86] bile olmamış, tam tersine fiyatlarda %2 düşüş gerçekleşmiştir;

e) Cumhuriyet tarihinde dolara karşı Türk lirasının en güçlü olduğu dönem, Atatürk dönemidir. Bu dönemde Türk lirası, dolara karşı %1.8 oranında değer kazanmıştır.

Atatürk dönemi ekonomi politiğine baktığımızda; herkese iş olanağının sağlanması (tam istihdam), hızlı ekonomik kalkınma (hızlı ve dengeli sermaye birikimi), ihracatın elverdiği kadar ithalat yapılması (dış ödemeler

---

[85] DİKBAŞ, **Özelleştirme Sömürgeleştirme**, s. 37-38.

[86] "Millî Mücadele, enflâsyonsuz başarılmıştır" [ERGİN, Feridun; "Atatürk Döneminde Emisyon Hareketleri ve Politikası", **Atatürk Döneminde Türkiye Ekonomisi Semineri** (iç.), Yapı ve Kredi Bankası'nın Atatürk Yılı Armağanı, 1982, s. 13]. Gerçekten, Atatürk'ün "**Türk Kurtuluş Savaşı'nı bile enflasyonsuz yürütmesi**" (OZANKAYA, **Cumhuriyet Çınarı**, s. 287) oldukça önemlidir.

dengesi), insanlar arasındaki büyük gelir farklılıklarının kapatılması (dengeli gelir dağılımı), enflasyonsuz kalkınma (gelir-harcama dengesi) ve bütün bölgelerin kalkındırılması (bölgeler arası dengeli kalkınma) gibi hedefler ortaya konmuş[87] ve bu hedeflerin neredeyse tamamı gerçekleşmiştir.

Türkiye, devletçilik ekonomi politiği ile olumlu ekonomik sonuçlar elde etmiştir. Devletçilik uygulamalarıyla Türkiye, ekonomik ve politik bağımsızlığını korumuş ve sanayileşmenin temellerini sağlam atmıştır. 1930'lu yıllarda Türkiye'nin ulusal geliri sürekli bir biçimde artmıştır. Bunun yanında, Türkiye, Osmanlı Devleti'nin Batılı emperyalistlere olan borçlarının büyük bir kısmını ödemiş, az bir miktarda kalan borçların tamamı 1944 yılında bitmiştir. Devletçilik uygulaması ile birlikte Türkiye, dış ticaret dengelerini düzene sokmuş, üretimin önemli sektörlerindeki yabancı şirketlerin çoğunu satın almış, yeni sanayi alanlarını faaliyete geçirmiş, ekilir topraklarının oranını arttırmış, tarım, hayvancılık ve sanayi ürünlerinin ihracatını düzene koymuş ve kısaca her türlü ekonomik atılımı gerçekleştirmiştir. Bütün bu ekonomik atılımlar, Türkiye'nin görünümünü değiştirmiş ve Türk halkının yaşam düzeyini ve standartlarını yükseltmiştir. Türk insanı, emperyalistlere bağımlı olmadan daha özgür, mutlu ve refah içinde yaşamıştır.

Kısaca, Atatürk döneminde uygulanan devletçi ekonomi politik ile Türkiye'nin vizyonu ve çehresi önemli ölçüde değişmiştir. Türk ekonomisinin çıkarlarına ters o-

---

[87] AYSAN, **Atatürk'ün Ekonomi Politikası**, s. 42.

lan ve emperyalistlerin lehine faaliyette bulunan yabancı şirketlerin etkinlik alanları daraltılmış, büyük bir kısmı ulusallaştırılmış, ünlü Reji tütün tekeli gibi tekeller ortadan kaldırılmış, para mübadelesi devletin denetimi altına alınmış, yabancı reklâmcılığına son verilmiş ve bütün yazışmalar Türkçe yapılmaya başlanmıştır. Devletçilik uygulamasıyla ekonomik, politik, sosyal ve kültürel yaşamı bakımından Türkiye'de yeni bir dönem açılmıştır."[58] Nitekim, 1938 yılında, İngiltere'nin Maliye Bakanı Sir John Simon, Atatürk'ün devletçilik modeline ilişkin şöyle demiştir: "Türk hükümeti, son on beş yıl içinde, ülkenin ekonomik görünüşüne yeni bir şekil veren programını uygularken, ekonomik alanda hayret verici bir gelişme göstermiş ve ülkesindeki zengin maden yataklarını işleterek sanayiye göze çarpan bir itici güç sağlamıştır. Dünyada, bu güç zamanlarda Türkiye'nin yaptığı gibi, ödemeler dengesini muhafaza etmeyi başarmış pek az ülke vardır."[59] Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası'nın 1951 yılındaki raporunda, "devletçilik yöntemi altında Türkiye büyük ilerlemeler yapmıştır"[60] deniliyor. Aslında, "Türkiye'nin altyapısında bugün elle tutulan ne varsa, devletçi yıllarda yapılmıştır."[61]

---

[58] BOZATLIV, Mustafa Kemal Atatürk-Yaşamı ve Siyasal Etkinliklerine İlişkin Deneme, s. 80-81

[59] VILLARI, Atatürk, s. 004-005.

[60] LEWIN, Modern Türkiye'nin Doğuşu, s. 280.

[61] MUMCU, Uğur; Bütün Yazıları 37; Serbest Piyasa ve Kemalizm (17 Mayıs-5 Kasım 1991 Yazıları), umanag Vakfı Yayınları, Ankara, 1997, s. 204

Sonuçta, Atatürk, emperyalizme karşı yaptığı başarılı devrimlerle Türk toplumunu içinde bulunduğu kaos ortamından uzaklaştırmanın yanı sıra, 1930'lar dünyasında uygulamaya koyduğu devletçilik ile günümüzdeki bir çok ülkenin hedeflediği **sosyal refah devleti anlayışına**[92] da yaklaşmış oluyordu. Çünkü, Atatürk'ün benimsediği ve uygulamaya çalıştığı devletçilik anlayışı, mevcut dengelerin korunmasının yanı sıra, sosyo-ekonomik kalkınma ve sosyal güvenlik sorunlarını da içermektedir.

O halde, ekonomik etkinlik alanında Türk toplumunun çıkarlarını koruyabildiğimiz ölçüde insanımızın ekonomik refah seviyesi yükselebilir. Yoksa, kamuya ve topluma ait her şeyi mafyavari ilişkilerle para babalarına satarak (*özelleştirerek*), mazlum milletimizi daha fazla sefalet içine atarız. Zaten de, para babaları ya da para torbaları ülkenin kaynaklarını ve olanaklarını sürekli olarak yiyorlar, üstelik hapır hapır. Para babalarının ya da kompradorların *yağmalama* düzenini bozmak gerekir, yoksa yağmalamaları devam edecektir. Türkiye'de küçük bir zümrenin yeme alışkanlıklarını sürdürmeleri, mazlum halkımızın koşullarını daha da kötüleştirecektir. Sermayedarlar servetlerine servet ekleyince, mazlum insanlarımız da dertlerine dert ekleyecektir.

Tevfik Fikret, yıllar önce Osmanlı İmparatorluğu'nu sömürgeleştiren kaynak/kan emici yarasa takımı emperyalist Batılılar ve onların yerli işbirlikçileri olan sü-

---

[92] KIZILÇELİK, Sezgin; "Atatürk Döneminde Sanayileşme Çabaları", **Ata Dergisi** (iç.), Sayı: 4, Konya, 1993, s. 138.

rüngenleri/satılmışları kastederek bakın ne güzel demiş ti:[93]

Bu sofracık, efendiler, ki –iltikama muntazır
huzurunuzda titriyor –şu milletin hayâtıdır;
şu milletin ki muztarib, şu milletin ki muhtazır,
fakat sakın çekinmeyin, yiyin, yutun, hapır hapır.
Yiyin efendiler, yiyin; bu han ı iştihâ sizin;
doyunca, tıksırınca, patlayıncaya kadar yiyin!

Efendiler! Pek açsınız, bu çehrenizde bellidir;
yiyin, yemezseniz bugün, yarın kalır-mı, kim bilir?
Şu nâdi i ni'âm, bakın, kudûmunuzla müftahir,
bu hakkıdır gâzanızın, evet, o hakk da eldebir!
Yiyin efendiler, yiyin; bu han ı zî | safâ sizin;
doyunca, tıksırınca, patlayıncıya kadar yiyin!

Bütün bu nazlı beylerin, ne varsa ortalıkda say:
Haseb, neseb, şeref, şataf, oyun, düğün, konak, saray
bütün sizin, efendiler, konak, saray, gelin, alay
bütün sizin, bütün sizin, hazır hazır, kolay kolay.
Yiyin efendiler, yiyin; bu han ı iştihâ sizin;
doyunca, tıksırınca, patlayıncıya kadar yiyin!

---

[93] TEVFİK FİKRET; **Rübâb-ı Şikeste ve Diğer Eserleri**, s. 36-37.

Büyüklüğün biraz ağır da olsa hazmı, yok zarar,
gurûr i ihtişâmı var, sürûr i intikamı var.
Bu sofra iltifâtınızdan işte âb ü tâb umar;
sizin şu baş, beyin, ciğer, bütün şu kanlı lokmalar.
Yiyin efendiler, yiyin; bu han ı cân | fezâ sizin;
doyunca, tıksırınca, çatlayıncıya kadar yiyin!

Verir zevallı memleket, verir ne varsa; mâlini,
vücûdunu, hayâtını, ümîdini, hayâlini;
bütün ferâğ ı hâlini, olanca şevk ı bâlini
hemen yutun, düşünmeyin haramını helalini.
Yiyin efendiler, yiyin; bu han ı iştihâ sizin;
doyunca, tıksırınca, patlayıncıya kadar yiyin!

Bu harmanın gelir sonu, kapışdırın giderayak:
Yarın bakarsınız söner, bugün çıtırdıyan ocak;
bugünkü miğdeler kavî, bugünkü çorbalar sıcak,
atışdırın, tıkışdırın, kapış kapış, çanak çanak...
Yiyin efendiler, yiyin; bu han ı pür | nevâ sizin;
doyunca, tıksırınca, çatlayıncıya kadar yiyin!..

Atatürk'e göre, "Milletler keder ve felaket görmemelidirler. Devlet adamlarının görevi onları, hayatı mutluluk ve sevgi ile karşılayacak şekilde idare etmektir."[94] Atatürk'ün yaşam felsefesini yansıtan şu sözleri, özellikle

[94] VILLALTA, **Atatürk**, s. 708.

toplumun çıkarlarından çok, yalnızca kendi çıkarları için çaba gösteren politik iktidarlara ve yöneticilerimize büyük bir ders olmalıdır: "Herhangi bir şahsın, yaşadıkça memnun ve mutlu olması için gereken şey, kendisi için değil, kendisinden sonra gelecekler için, çalışmaktır. Makul bir adam, ancak bu suretle hareket edebilir. Hayatta tam zevk ve saadet, ancak gelecek nesillerin şerefi, varlığı mutluluğu için çalışmakta bulunabilir."[95]

Bugün, Türkiye'yi yönetenler tek çare olarak Amerika ve Avrupa Birliği'ni gördüklerinden onların çıkarları için oldukça yoğun çalışıyorlar, neredeyse gece ve gündüzlerini TBMM'de geçiriyorlar, kendi işlerine dahi bakamıyorlar. Atatürk'ün dediği gibi, "asırlardan beri Türkiye'yi idare edenler çok şey düşünmüşlerdir; fakat yalnız bir şeyi düşünmemişlerdir: Türkiye'yi."[96]

Ülkemizi yönetenler, Atatürk'ün düşün sistemini terk ettikleri için halkın değil de emperyalizmin aracı olan IMF'nin dediklerini yapıyorlar. Batı'lılar IMF aracılığıyla Türkiye'de yaptıklarını, Osmanlı İmparatorluğu'nda kapitülasyonlar yoluyla yapıyorlardı. Bu durumun işaretleri Lozan Barış Konferansı'nda kapitülasyonlar sorunu görüşülürken emperyalist Batı adına konuşan M. Barrére tarafından açıkça dile getirilmişti. Barrére Lozan'da kaldırılan kapitülasyonların yerine yeni bir sistemin getirilmesinden dem vururken, aslında IMF ve Dünya Bankası gibi yeni emperyalizm aletlerinin de ilk sinyallerini ortaya

---

[95] **A.g.e.**, s. 707.

[96] ATATÜRK, **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II (1906-1938)**, s. 186.

koymuştu: "Kapitülasyonların ortadan kaldırılmasından söz edildiğine göre, demek ki, bu Kapitülasyonlar bugün de vardır. Konferansın ödevi, çağdaş gereklere daha uygun düşecek, ve çağı geçmiş görüşlere dayanan Kapitülasyonlar rejiminin yerine geçebilecek, bir sistem araştırmaktadır. Bununla birlikte, yeni rejimin, hukuk açısından, yabancıların isteklerini karşılayacak ve onlara gerekli güvenceleri verecek hükümleri kapsaması zorunlu olacaktır."[97]

Osmanlı İmparatorluğu'nu emperyalist Batı'nın Duyun-u Umumiyyesi mahvetti. IMF gibi kuruluşların kendi kalkınma modellerini Türkiye'ye dayatmaları ta Tanzimat ve mütareke dönemine kadar geriye götürülebilir. *New York Times* gazetesinden sunacağımız pasajı dikkatle okumakta yarar var: "...**Bize göre Türkiye'nin düzenli bir yönetime kavuşabilmesi için tek çare ülkenin Avrupa'nın çeşitli ülkelerinden derlenmiş bir yabancı yöneticiler grubunun denetimi altında yönetilmesidir. Kendi kendilerini yönetmekten aciz olduklarını ispatlayan Türklerin üstün bir kuvvet tarafından denetlenmesi kaçınılmaz zorunluluktur...**"[98]

Yukarıdaki pasajda anlatılanlar, 14 Aralık 1918 tarihli *New York Times* gazetesinden. Sanki günümüzü anlatıyor, değil mi?

---

[97] **LOZAN BARIŞ KONFERANSI TUTANAKLAR-BELGELER, Birinci Takım Cilt II**, Çeviren: Seha L. Meray, YKY, İstanbul, 2001, s. 3-4.

[98] **New York Times** Gazetesinden aktaran; İLHAN, Attilâ; **Batı'nın 'Deli Gömleği'**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1995, s. 59.

Atatürk, Türk ulusu ile birlikte Osmanlı İmparatorluğu'nun darmadağın olan yapısından, Türkiye'yi inşa etmiştir. Atatürk olmasaydı, Türk toplumu, "başka ülkelerin imparatorlukları arasına sıkışmış, belki de bir uydu durumuna düşüp yutulmuş olacaktı."[99] Ancak, Türk toplumu, Atatürk'ün ölümünden sonra onun düşün sisteminden tamamen vazgeçtiği için, küreselleşme ve Avrupa Birliği yanlısı politikalarla tam bir sömürge haline gelmiştir.

Türk toplumunun kalkınması için geçmişte olduğu gibi günümüzde de Batı toplumlarına gereksinimi yoktur. Hele hele ekonomimizi emperyalistlerin sermayelerinden, büyük şirketlerinden ve onların borçlandırma programı olan yardımlarından uzak tutmak gerekir. Tarihte ve şimdilerde emperyalist Batı'nın kalkındırdığı ve geliştirdiği tek bir ülke var mı? Batılı emperyalistler hangi topluma girmişlerse orayı mahvetmişlerdir. O halde, tek **bir şeye gereksinimimiz var; o da çalışmak, her şeyin çalışma ile elde edilebileceğine inanmak, emeğe saygı ve özellikle *"vurguncu-soyguncu-hortumcu"* üçlemesinin ördüğü yozlaşmadan kendimizi kurtarmak.** II. Paylaşım Savaşı'nda emperyalist Amerika'nın atom bombası yağdırdığı ve neredeyse haritadan sildiği Japonya'nın yaklaşık elli yıl sonra dünyanın süper güçlerinden biri haline gelmesini ve dünyada adeta bir *Yen Bloğu* inşa etmesini Japon ulusunun *çok ve dürüst* çalışmasının dışında açıklamak mümkün mü? Gelin hep birlikte Atatürk'ün söylediklerine kulak verelim: "Denebilir ki, hiçbir şeye muhtaç değiliz, yalnız tek bir şeye çok ihtiyacımız vardır; çalışkan

---

[99] KINROSS, **Atatürk-Bir Milletin Yeniden Doğuşu**, s. 546.

olmak. Emrazı içtimaiyemizi tetkik edersek asıl olarak bundan başka, bundan mühim bir maraz keşfedemeyiz, maraz budur. O halde ilk işimiz bu marazı esaslı surette tedavi etmektir. Milleti çalışkan yapmaktır. Servet ve onun neticei tabiiyesi olan refah ve saadet yalnız ve ancak çalışkanların hakkıdır."[100] Atatürk, Türk ulusunun çalışkan olduğunun altını çizmiştir. Bu gerçeği bize Atatürk, *Onuncu Yıl Söylevi*'nde açıkça dile getirmiştir: "Az zamanda çok ve büyük işler yaptık. Bu işlerin en büyüğü, temeli, Türk kahramanlığı ve yüksek Türk kültürü olan Türkiye Cumhuriyetidir. ... Fakat yaptıklarımızı asla kâfi görmeyiz. Çünkü daha çok ve daha büyük işler yapmak mecburiyetinde ve azmindeyiz. Yurdumuzu dünyanın en mâmur ve en medeni memleketleri seviyesine çıkaracağız."[101]

Açıkçası, günümüzde uygulanan ekonomi politikalarla Türkiye'nin küreselleşme sürecinde etkin ve başat bir konum elde etmesi mümkün değildir. Türk toplumu, toplumlar arası ilişkilerdeki tarihsel misyonunu yitirmek üzeredir. Türk toplumunun, toplumlar arası ilişkilerde, özellikle Doğu-Batı ilişkilerinde belirleyici olabilmesi için; yeniden kendi ulusal temeline, ulusal kültürüne ve öz kaynaklarına yönelmesi gerekir. Bu da öncelikle Amerika ve Avrupa'nın hükümranlığından başka bir anlam ifade etmeyen ve onların çıkarlarına olan postmodernizm patentli küreselleşme sürecine karşı, adeta yeniden ulusal bağımsızlık savaşımı vermesi ile mümkündür. Türk top-

---

[100] ATATÜRK, **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II (1906-1938)**, s. 63.

[101] **A.g.e.**, s. 318.

lumu olarak küreselleşme girdabından çıkmalı ve postmodern nirvanada rahatlamayı terk etmeliyiz. Bunun için Atatürk'ün *Gençliğe Hitabesi*'ndeki "Muhtaç olduğun kudret damarlarındaki asil kanda mevcuttur" sözünü iyi anlamalıyız.

Unutmayalım ki, küreselleşme denen anlayış, yeni sömürgecilikten başka bir şey değildir. Türkiye'nin küreselleşme politikalarıyla ekonomisini ve politikasını düzeltme, iyileştirme ve geliştirme olanağı yoktur.

Ulusal bağımsızlığın korunmasında ekonomik ve mali konular son derece önemlidir. Atatürk'ün de dediği gibi; asıl önemli olan "ülkeyi dağılmaktan kurtarmaktır. Dağılmadan daha kötüsü de bağımsızlığımızın elden gitmesidir. Asıl güçlük mali yetersizlikten geliyor. Ama, zorunlu hale düşünce yapılacak iş, halka başvurmaktan ibarettir."[102] Demek ki, ülkemiz herhangi bir kriz ve sorun ile karşılaştığında Avrupa Birliği, Amerika ya da IMF'ye değil, halka başvurmalı, çünkü ulusal her türlü problemi aşmanın yolu, halka, yani kendi insanımıza yönelmek ile mümkündür.

Ulusal bağımsızlık için ekonomik bağımsızlık zorunludur. O halde, Türkiye'nin kurtuluşu için yeniden devletçilik şarttır. Vural Savaş'ın *Satılmışların Ekonomisi* kitabında dediği gibi; **"YENİ EMPERYALİZME KARŞI TEK ÇÖZÜM: KALPAKLI KALKINMA."**[103]

---

[102] ATATÜRK, **Resmi Yayınlara Girmemiş Söylev, Demeç, Yazışma ve Söyleşiler**, s. 121.

[103] SAVAŞ, Vural; **Satılmışların Ekonomisi**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2002, s. 373.

6. BÖLÜM

~

AMERİKA VE AVRUPA BİRLİĞİ'NE KARŞI *DÜNYANIN BÜTÜN MAZLUM MİLLETLERİNİ* BİRLEŞTİRME VE *BATI-DIŞI MAZLUM TOPLUMLAR BLOKU* İNŞA ETME PROJESİ

Kardeşlerim
bakmayın sarı saçlı olduğuma
ben Asyalıyım
bakmayın mavi gözlü olduğuma
ben Afrikalıyım[1]

Temel İddiamız: *19. ve 20. yüzyıl boyunca kapitalizme ve emperyalizme karşı savaşımda proletarya başarılı olamadı. Bütün dünyada, özellikle kapitalist ve emperyalist Batı'da proletarya sistemle uzlaştı ve sistemin en büyük koruyucusu durumuna geldi. Emperyalizmin en ileri aşamasının, yani kü-*

---

[1] NÂZIM HİKMET; **Son Şiirleri (1959-1963)-Şiirler 7**, s. 114.

reselleşme sürecinin yaşandığı günümüzde proletarya kaynaklı devrim ve dönüşümler buharlaşıp uçtular. Emperyalizm ya da öteki adıyla küreselleşmeden kurtuluşun yolu artık ezilen, sömürülen mazlum milletlerin birleşmesinden geçmektedir. Kapitalizm karşıtı hareketler, ezen Batı'dan değil, tam tersine ezilen Batı-dışı coğrafyadaki toplumlardan, yani Batı-dışı mazlum toplumlardan doğacak ve gelişecektir. Emperyalizme karşı devrimsel hareketleri, Batı'dan beklemek büyük bir gaflet ve aymazlıktır. 21. yüzyıl, ezilen ulusların ulusal kurtuluş savaşlarına sahne olacaktır. Hiç kimsenin kuşkusu olmasın: Batı-dışı mazlum milletler, Batı emperyalizmini tarih sahnesinde etkisiz özne konumuna indirecek, onu tarihin derinliklerine bir daha çıkmamak üzere gömecektir. Ancak, hemen belirtelim ki, dünyanın bütün ülkelerinde proletaryanın çıkarları ile ulusal çıkarlar zaten birbirleriyle çelişmez, birbirleriyle uyumluluk gösterir. Biz mazlum milletlerden dem vururken onu proletaryayı da içerecek bir anlamda kullanıyoruz. ***Amerika'ya ve Avrupa Birliği'ne karşı dünyanın bütün mazlum milletleri birleşin!*** *çağrısını yapıyoruz. Mazlum milletler için tarihi bir fırsat ortaya çıktı. Emperyalizmi yurtlarından kovmanın tam zamanıdır. 21. yüzyıl emperyalistlerin (Amerika'nın ve Avrupa Birliği'nin) değil, mazlum milletlerin yüzyılı olacaktır. Türkiye'yi yöneten iktidarlar, IMF ve Dünya Bankası'nın reçetelerini terk edip, emperyalizmin yerli işbirlikçileri misyonundan sıyrılırlarsa, Türkiye, 21. yüzyılda Batı-dışı mazlum milletlerin lideri olabilir. Çünkü, Türkiye, 20. yüzyılın başında Ulusal Kurtuluş Savaşı'nı, aynı zamanda, mazlum milletlerin özgürleşmesi için gerçekleştirmiş ve özellikle Şarktaki bütün mazlum milletlerin öncüsü olmuştur. Ulusal Kurtuluş Savaşı'nda bütün Batı-dışı mazlum milletlerin kurtuluşu için savaşan Türkiye, mazlum milletlerdendir ve onun kimliği Asyalıdır. Türkiye'yi yeniden tarihsel misyonuna kavuşturmak, onu emperyalistlerin sömür-*

ge pazarı/kalesi olmaktan çıkarmak ve Batı-dışı mazlum toplumlar bloğunu kurarak onu lider ülke yapmak elimizde, yeter ki Atatürk'ü doğru anlayalım ve onun görüşlerini iktidara taşıyalım.

Amerika ve Avrupa Birliği'nin dünyayı sömürgeleştirme ve mahvetme politikalarına karşı yukarıda ileri sürdüğümüz temel iddialarımızı dört ayrı başlık altında kanıtlamaya çalışacağız.

6.1. Kapitalist ve Emperyalist Sisteme Karşı *Dünyanın Bütün İşçileri Birleşemedi*

Kapitalizmin en ileri aşaması olan emperyalizm, günümüzdeki ismiyle küreselleşme, ya da V. İ. Lenin'in bildirimiyle *emperyalizm-kapitalizmin en yüksek aşaması*[2] üstüne Atatürk'ün düşün sisteminden ve diskurlarından dolaşmak gerekir. Kapitalizm ve emperyalizm üstüne Atatürk'ten çok daha önceleri, Karl Marx ve Marxçılar önemli açılımlar yapmışlardır. Bu katkı, yadsınamaz ve küçümsenemez. Ancak, Marx ve Marxçılar kapitalizm ve emperyalizm karşısında sınıfsal bir bakış açısı ortaya koymuşlar ve işçi sınıfının galebe geleceğinden dem vurmuşlardır. Hatta, Marx ve Engels, kapitalizm ve emperyalizm sorunsalının aşılmasında işçi sınıfının rolüne yönelik tezlerini netleştirdikleri *Komünist Parti Manifestosu*'nu "BÜTÜN ÜLKELERİN İŞÇİLERİ, BİRLEŞİN!"[3] sloganı ile

---

[2] LENİN, Vladamir İliç; **Emperyalizm-Kapitalizmin En Yüksek Aşaması**, Çeviren: C. Süreya, Sol Yayınları, Ankara, 1998.

[3] MARX ve ENGELS, **Komünist Parti Manifestosu**, s. 55.

sonlandırmışlardır. Ancak, çağımızda emperyalizm karşısında dünyada işçilerin birleş(e)medikleri ve hatta *karşı-devrimci bir güç* haline geldikleri, açıkça ortadadır.

Marx'ın ileri sürdüğü biçimiyle işçi sınıf (proletarya) kapitalist toplumu dönüştürecek etkili bir tarihsel özne konumundan ya da sosyal değişmenin tarihsel amilini tesis edecek bir güç odağı/tarihsel dönüşüm aracı olmaktan uzaklaşmış, "ileri sanayi düzeninin 'maddi olumsuzlanması' olmaktan çıkmış"[4] gitgide kapitalist toplumla arasında organik bağ örerek/geliştirerek, onunla toplumsal ve ekinsel anlamda bütünleştirilmiş, hatta bizatihi kendisi tarihsel misyonuna aykırı olarak karşıdevrimci bir bilinç üreterek, kendisini sosyal dönüşüm ve devrimlerin önündeki en büyük güç konumuna indirgemiştir. Herbert Marcuse, *Karşıdevrim ve Başkaldırı* adlı ünlü metninde şöyle demiştir: "İşçi sınıfının büyük bir kesiminde *devrimci olmayan-hayır*, karşıdevrimci-*bilincin* yaygınlığı açıkça ortadadır. Elbette ki, devrimci bilinç kendisini her zaman devrimci durumlarda hissettirmiştir; fark, artık işçi sınıfının toplumdaki durumunun böylesi bir bilinçliliğe büyük oranda engel olmasından kaynaklanır. İşçi sınıfının büyük bir kesiminin kapitalist toplumla bütünleşmesi yüzeysel bir görüngü değildir; kökleri altyapının kendisinde, tekelci kapitalizmin politik ekonomisinin içindedir: büyük şehir işçi sınıfına artık kâr sayesinde sağlanan yararlar, yeni-sömürgeci sömürü, askeri bütçe ve devasa devlet ödenekleri. Bu sınıfın zincirlerinden başka kaybe-

---

[4] GIDDENS, Anthony; "İnanılmaz Guru: Marcuse'yi Yeniden Okumak", A. Giddens, **Siyaset, Sosyoloji ve Toplumsal Teori** (iç.), Çeviren: T. Birkan, Metis Yayınları, İstanbul, 2000, s. 227.

decek çok şeyi olduğunu söylemek belki kaba bir ifade olacaktır, ama bu aynı zamanda doğrudur da."[5]

Marx'ın ve Engels'in teorisinin[6] aksine proletaryanın kapitalist toplumla bütünleşmesi gerçeğini, Marcuse *Tek-Boyutlu İnsan*'da detaylı bir biçimde analiz etmiştir. Marcuse, proletaryadaki dönüşümü, yani onun kapitalizm ile ittifakını ve kapitalist toplumla bütünleşmesini dört ana faktör etrafında incelemiştir:

---

[5] MARCUSE, Herbert; **Karşıdevrim ve Başkaldırı**, Çeviren: G. Koca ve V. Ersoy, Ara Yayıncılık, İstanbul, 1991, s. 11-12.

[6] Proletaryanın kapitalist toplumdaki konumu ve işlevine dair Marx ve Engels'in **Komünist Parti Manifestosu**'ndaki argümanları Marxist teori için can alıcı konumdadır. Konuya dair biz **Manifesto**'dan şu pasajları seçtik: "Günümüze kadarki bütün toplumların tarihi, sınıf savaşımlarının tarihidir (s. 9)... Çağımızın.. ayırıcı özelliği, sınıf karşıtlıklarını basitleştirmiş olmasıdır. Tüm toplum, giderek daha çok iki büyük düşman kampa, doğrudan birbirlerinin karşısına dikilen iki büyük sınıfa bölünüyor: burjuvazi ve proletarya (s. 10) ...Burjuva, yani sermaye, hangi oranda gelişiyorsa, proletarya da, modern işçi sınıfı da aynı oranda gelişiyor (s. 18)... Bugün burjuvazi ile karşı karşıya duran bütün sınıflar içerisinde yalnızca proletarya gerçekten devrimci bir sınıftır. Öteki sınıflar modern sanayi karşısında erirler ve sonunda yok olurlar; proletarya ise onun özel ve temel ürünüdür (s. 23). Proleter hareket, büyük çoğunluğun, büyük çoğunluk çıkarına olan öz-bilinçli, bağımsız hareketidir (s. 24)... Sanayinin, istemsiz taşıyıcısı burjuvazi olan, ilerleyişi, emekçilerin rekabetten ileri gelen yalıtılmışlıklarının yerine, birliktelikleriden ileri gelen devrimci birliğini kor. Demek ki, modern sanayinin gelişmesi, burjuvazinin ayaklarının altından, üzerinde ürünleri ürettiği ve mülk edindiği temeli çeker alır. Şu halde, burjuvazinin ürettiği, her şeyden önce, kendi mezar kazıcılarıdır. Kendisinin devrilmesi ve proletaryanın zaferi aynı ölçüde kaçınılmazdır" (s. 25-26).

1) Makineleşme süreci emekte harcanan bedensel erkenin niceliğini ve yeğinliğini sürekli olarak indirger. Bu evrimin Marxist işçi kavramı, yani proleter bakımından büyük bir önemi vardır. Marx için, proleter birincil olarak el emekçisidir. Proleter, makinelerle çalışsa bile çalışma sürecinde bedensel erkesini harcar ve tüketir.[7] Artıdeğerin özel iyeliğe geçirilmesi için insanlık dışı bu bedensel erkenin satın alınması ve kullanılması sömürünün başkaldırıcı insanlık dışı yanlarını zorunlu hale gelir. Marxist anlayış, burada, emeğin bedensel acı ve yoksulluğunu suçlar. İşte, ücret köleliği ve yabancılaşmadaki maddi, somut öğe bundan ibarettir. Bu durum, klasik kapitalizmin biyolojik ve fizyolojik boyutudur. Oysa, Marcuse'e göre, 20. yüzyılın ilerleyen kapitalizmindeki emeğin her zamankinden daha fazla ve tam makineleşmesi, sömürüyü devam ettirirken, aynı zamanda, sömürülenlerin tutum ve konumlarını da değişikliğe uğratmaktadır. Bu noktada, "uygulayımbilimsel bütünde, özdevimli ve yarı-özdevimli tepkilerin emek zamanının [bütünü değilse de] büyük parçasını doldurmasıyla ıralanan makineleşmiş çalışma, bir yaşam-boyu uğraş olarak, tüketici, aptallaştırıcı, insanlık-dışı bir kölelik olarak kalmaktadır-giderek daha da tüketici olmaktadır, çünkü artan bir hızlandırma, [üründen daha çok] makine işletmenlerinin denetlenmesi ve işçilerin birbirlerinden yalıtılması söz konusudur. Hiç kuşkusuz, bu ağır iş biçimi *durdurulmuş, bölümsel* özedimlileşmeyi, aynı fabrika içerisinde

---

[7] MARCUSE, Herbert; **Tek-Boyutlu İnsan: İleri İşleyim Toplumun İdeolojisi Üzerine İncelemeler**, Çeviren: A. Yardımlı, İdea Yayınları, İstanbul, 1990, s. 21.

özedimli, yarı-özedimli ve özedimli-olmayan kesimlerin bir arada varoluşunu anlatmaktadır, ama bu koşullar altında bile, 'kas yorgunluğu yerine uygulayımbilim gerilim ve/ya da ansal çabayı geçirmiştir'. Daha ileri özedimlileştirilmiş fabrikalar için, fiziksel erkenin uygulayımsal ve ansal becerilere dönüşümü vurgulanmaktadır: '...elden çok kafanın, zanaatçıdan çok mantıkçının, kastan çok sinirin, el işçisinden çok makinecinin, işletmenden çok bakım ustasının becerileri...'"[8]

İleri kapitalizmdeki makineleşme, proletaryayı ustaca ve profesyonelce köleleştirir. Bu usta köleleştirim, özsel olarak, sekreterin, banka memurunun ya da televizyon sunucusunun köleleştirilmesinden ayrı değildir. Makineleşme süreci, tüm işleri standartlaştırır, rutin üretken ve üretken-olmayan işleri benzeştirir ve hatta insan "özgürlüğün[ün] en iç gizliliğini kırmakta ve cinsellik ve emeği bilinçsiz, dizemli bir özedimlileşmede birleştirmektedir..."[9]

2) İleri kapitalist toplumdaki makineleşme sürecinin benzeştirici yönelimi kendisini, aynı zamanda, mesleksel tabakalaşmada da gösterir. Temel teknik ve endüstriyel kuruluşlarda, mavi-yakalı işgücü, beyaz-yakalı işgücüne oranla gitgide azalmakta, yani üretici-olmayan işçilerin sayısında artış olmaktadır. Bu nicel değişim geride temel üretim araçlarının karakterinde bir değişim ile bağıntılıdır. İleri makineleşme döneminde teknolojik olgusallığın parçası olarak makine kendisinin bir düzenekli

---

[8] A.g.e., s. 22-23.

[9] A.g.e., s. 24.

aletler ve ilişkiler sistemi olması ve böylece bireysel çalışma sürecinin çok ötesine geçme/yayılma ölçüsünde, emekçinin "mesleksel özerkliğini" indirgeyerek ve onu teknolojik topluluğun altına düşen ve bu topluluğu yönlendiren başka mesleklerle bütünleştirerek, daha kapsamlı bir denetim gücünü ileri sürmektedir. Hiç kuşkusuz, emekçinin önceki mesleksel özerkliği daha çok onun mesleksel köleleştirilmesi idi. Ama, bu belirli köleleştirme kipi, aynı zamanda, emekçinin belirli, mesleksel olumsuzlama gücünün de kaynağı konumundaydı. Öz itibariyle, emekçi ileri kapitalist yapılanmada kendisini önemli kılan ve bir sınıfın üyesi yapan mesleksel özerkliğini kaybetmiştir. Kısaca, ileri kapitalist toplumlarda makineleşme ile birlikte işin/çalışmanın niteliğinde ve karakterinde, dolayısıyla işgücü yapısında ve üretim araçlarında önemli değişmeler gerçekleşmiştir.

3) İleri kapitalist yapılanmalarda makineleşme süreciyle gerçekleşen çalışmanın karakterinde ve üretim araçlarındaki değişim, hiç kuşkusuz ki, emekçinin tutum ve bilincini de değiştirmiştir. Bu da kendisini çok tartışılan bir olguda, işçi sınıfının kapitalist toplumla "toplumsal ve ekinsel bütünleşmesi"[10] olgusunda açığa çıkarır. Marcuse sorunu işçinin fabrikayla bütünleşmesi, çalıştığı fabrikaya bağlılık duyması noktasına indirger: "Uygulayımbilimsel olarak kimi en ileri kuruluşlarda, işçiler giderek kuruluşa yönelik içten bir ilgi bile göstermektedirler-anamalcı kuruluşa 'işçilerin katılması'nın çok sık gözlenen bir sonucu Fransa'da Ambes'deki büyük ölçüde A-

[10] A.g.e., s. 26.

merikanlaştırılmış Caltex rafinelerine ilişkin kışkırtıcı bir betimleme bu eğilimin ırasını göstermeye yardım edebilir."[11] Kısaca, ileri kapitalist toplumlarda proletaryanın sınıfsal tavrı ve bilinci değişmiştir.

4) İleri kapitalist toplumlarda proletarya, artık sisteme karşı etkili ve diri bir çelişki değildir. Proletaryanın sisteme karşı bu duruşunda kapitalist üretim biçiminin işleyişinde, özellikle işletmecilikte ve yönlendirmede kapitalist patronların yönetsel tavırlarının değişmesi, proleter-patron arasındaki otorite ilişkisinin farklı bir boyuta taşınmasının da büyük bir rolü olmuştur. Bu noktada, kapitalist patronlar ve mal sahipleri sorumlu etkenler olarak kimliklerini yitirmiş ve bir şirket makinesindeki bürokratların işlevini üstlenmişlerdir. Bireysel kuruluşun çok ötesine bilimsel laboratuara ve araştırma kurumuna, ulusal hükümet ve ulusal hedeflere değin genişleyen yürütme ve işletme kurullarının geniş hiyerarşisi içerisinde, sömürünün somut kaynakları yok olmakta veya nesnel akılcılaşma/akılcılık görünüşünün arkasında kaybolmaktadır. Aslında, bu süreçte proleterin kapitalist sisteme karşı nefret ve hayal kırıklığı belirli amaçlarından mahrum edilir ve teknolojik sis perdesi sosyal eşitsizlik, adaletsizlik ve köleleştirmenin yeniden-üretimini gizler.[12]

Kapitalist toplum, özgürlüğü bastıran, bireyleri yabancılaştıran, tektipleştiren, benzeştiren, monotonluğu ve sıkıcılığı arttıran, muhalifliği özellikle de örgütlü muhalefeti yok eden, proletaryanın sosyal değişmeyi mey-

---

[11] A.g.e., s. 27.

[12] A.g.e., s. 28-29.

dana getirme kapasitesini ve potansiyelini eriten bir toplumdur. Kapitalist toplumdaki böylesi bir oluşum, çeşitli araçlar yoluyla sağlanır. Bu araçlar aşağıdaki gibidir:[13]

1) **Teknolojik egemenlik**: Gelişen teknolojinin herkesin yararına olduğu görüntüsü yaratılır ve sömürülenlerin sistemi değiştirme iradesi kırılır.

2) **Sınırlı özgürlük toleransı**: Kapitalist toplumda bireyler çeşitli siyasal partiler ve ticari ürünler arasında seçim yapabilirler, ama onların aralarındaki farklılıklar oldukça azdır.

3) **Ticari reklamcılık**: Kapitalist toplumda tüketim temeldir. Sosyal denetim bile yanlış ve yapay olarak üretilen gereksinimler vasıtasıyla sağlanır. Sistem, proletaryayı kuşatan aynı ürünler ve gereksinimler üretir, onları çok iyi bir şekilde tanıtır ve kendi kendini böylece gerçekleştirir. Buradaki temel kaide proletaryayı tüketim toplumuna dönüştürmek ve onların başkaldırılarını engellemektir.

4) **Kitle kültürü**: Kapitalist toplumda kültür, eleştirel boyutlarını ve yönlerini yitirir, yani kitle kültürüne dönüşür. Egemen duruma geçen kültür paradigması konumundaki kitle kültürü, kapitalist sistemin vazgeçilmez parçası olduğundan, sistemin devamını ebedileştirir.

5) **Cinsellik**: Kapitalist toplum insanlara kendi yaşamlarına ilişkin önemli politik kararlara katılım özgürlüğü dışında her türlü özgürlüğü, özellikle de cinsel öz-

---

[13] ETZIONI-HALEVY, Eva; **Social Change: The Advent and Maturation of Modern Society**, Routledge and Kegan Paul, London, 1981, s. 59-60.

gürlüğü verir. Bu aşırı izin veriş sisteme itaati yükseltir ve hoşnutsuzlukları serbest bırakır.

Marcuse'e göre, kapitalist toplumda proletaryanın zincirlerinden başka kaybedeceği çok şeyi olduğu salt maddi alanda değil, aynı zamanda psikolojik düzeyde de söz konusudur. Kapitalist sistemle bütünleşen ve ona bağımlı hale gelen proleterlerin bilinçlilik sorunları değişmiştir. Bu konuda en önemli olan ise, başat konumdakilerin iktidar yapısının insanların yalnızca bilinçlerini değil, yarı-bilinçli yaşadıkları alanları ve hatta bilinçaltlarını bile güdülemekte, yönetmekte ve denetlemekte çağımızda ulaşabildikleri noktadır.[14]

İleri kapitalist toplumlardaki kapitalist gelişim düzeneğinin en yüksek basamağı, en düşük devrimci potansiyele tekabül eder. Eş deyişle, kapitalist üretim ilişkilerinin şekillendirdiği yapılanma geliştikçe, proletarya öncülüğünde devrimsel oluşum gerçekleşeceği[15] yerde, tam zıddına, proletarya pasifleştirilmiş ve varolan sistemle uyumlu hale getirilmiştir.

---

[14] MARCUSE, Herbert; "Marcuse ve Frankfurt Okulu", **Yeni Düşün Adamları** (iç.), Derleyen: B. Magee, Çeviren: Ü. Oskay, Birey ve Toplum Yayınları, Ankara, 1985, s. 62.

[15] Marxist teoriye göre, proletarya, kapitalist sistem içinde süreç ilerledikçe, yani kapitalizmin çelişkileri arttıkça kendisini devrimci bir sınıf olarak örgütleyecek, dolayısıyla varolan sistemin (yapının) "mezarcısı" olacaktır (MARCUSE, Herbert; **Sovyet Marksizmi**, Çeviren: S. Çağan, May Yayınları, İstanbul, Tarihsiz, s. 29). Bilindiği üzere, Marx hem **Kapital I** (s. 783) hem de Engels ile birlikte kaleme aldıkları **Komünist Parti Manifestosu**'nda (s. 26); "burjuvazinin ürettiği, herşeyden önce, kendi mezar kazıcılarıdır", demiştir.

Günümüz kapitalist toplumlarında proleter hareket, tarihsel misyonunu yerine getirmekten uzaklaşmış ve yozlaşmıştır. "İşçi hareketinin yozlaşması, mensuplarının resmi iyimserliğiyle de kanıtlanıyor. Kapitalist dünya pekiştikçe daha da artar görünen bir iyimserlik bu."[16] Habermas'a göre artık, "proleterya... devrimin müjdecisi olmadığı gibi, sınıf mücadelesi de artık kapitalizmin sürekliliğini tehdit eden ya da toplumun dönüşümünün en olası kaynağını öneren ana gerilim kaynağı değildir."[17]

Varolan kapitalist yapılanmada, yani küreselleşmenin egemen paradigma olduğu günümüz dünyasında, uzlaşmaz sınıfsal karşıtlıklar ve savaşımlar yerine, proletaryanın kapitalist sisteme toplumsal ve ekinsel yönden bütünleşme çabası, burjuvazinin de proletaryanın koşullarını görece iyileştirmesi sonucu, "sınıf uzlaşması" sağlanmıştır. Proletarya ile burjuvazi arasında sağlanan bu uzlaşı doğal olarak, "sınıf kavgasını ortadan kaldırmıştır."[18] Habermas şöyle diyor: "Batı'da, ...işçi hareketi, büyük ticari şirketler ve hükümet arasında bir sözleşme ortaya çıkmıştır. Sendika ve iş çevreleri, ücret artışlarını ve diğer ihtilaflı durumları, pazarca belirlemeye açık bırakmaktan ziyade, doğrudan antlaşmaya bağlama eğiliminde-

---

[16] ADORNO, Theodor W.; **Minima Moralia: Sakatlanmış Yaşamdan Yansımalar**, Çeviren: O. Koçak ve A. Doğukan, Metis Yayınları, İstanbul, 1998, s. 117.

[17] GIDDENS, Anthony; "Jürgen Habermas", **Çağdaş Temel Kuramlar** (iç.), Editör: Q. Skinner, Çeviren: A. Demirhan, Vadi Yayınları, Ankara, 1991, s. 142.

[18] KOÇDEMİR, Kadir; "Jürgen Habermas ve Toplum Teorisi [II]", **Türkiye Günlüğü** (iç.), Sayı: 54, Ocak-Şubat 1999, s. 102.

dedir. Artık tamamıyla rekabetçi emek pazarı gibi bir şey yoktur; artık rekabetçi ürün pazarları vardır. Sosyalist partiler biçiminde, örgütlenmiş emek, modern Devlet'te önemli bir siyasal role sahiptir. Kısmen bunun bir sonucu olarak, örgütlü kapitalizm, uygun bir biçimde 'refah kapitalizmi' olarak adlandırılabilir. –Hastalık sigortaları, işsizlik maaşları ve benzeri- bir dizi refah şeması, daha az imtiyazlı kimseleri pazarın dalgalanmasından korur. Böylece sınıf ilişkileri 19. yüzyılda sahip oldukları katı sınırlara sahip değildir, işçi hareketi de toplumsal değişmenin önde gelen aktörü değildir bugün."[19]

Sonuç olarak, Marx, tarihin motoru olarak sınıf savaşımlarını almıştır. Marx'a göre, tarih, sınıf savaşımı tarihidir. Buna göre proletarya kapitalist toplumda aşırı yoksullaşması ve sömürülmesi sonunda zincirlerinden başka kaybedecek bir şeyi kalmayacak ve bu süreçte sınıf bilincini geliştirerek burjuvaziyi alaşağı edecek yegane devrimci sınıftır, yani devrimin müjdecisidir. Marx'tan bu yana kapitalizmin yapısında değişme olmuş, ekonomide devletin müdahalesi artmış, kamu yatırımları yoğunlaşmış, proletaryanın konumu görece iyileştirilmiş, proletaryanın zincirlerinden başka kaybedecek çok şeyi olmuş, örneğin iş güvenliği sağlanmış, proletarya kapitalist sistemle toplumsal ve ekinsel anlamda bütünleşmiş, karşıdevrimci bir bilinç geliştirmiş, dolayısıyla günümüz kapitalist yapılanmasında sınıf bilinci parçalanmış, sınıf çatışması çökmüş ve sınıf uzlaşması öne çıkmıştır.[20]

---

[19] GIDDENS, "Jürgen Habermas", s. 143.
[20] KIZILÇELİK, Sezgin; **Frankfurt Okulu**, Anı Yayıncılık, Ankara, 2000, s. 270.

Batı'da proletarya, aslında dünyayı sömüren emperyalistlerin yapıp ettiklerinin tam farkına varamamıştır. Batı'da proletarya, görece olarak kendi koşulları Batı-dışı dünyanın mazlum milletlerinkine göre daha iyi ve olumlu olduğundan emperyalistlerin politikalarına fazla ses çıkarmama eğilimindedir. Bu bağlamda, Işıklı'nın Batı proletaryasına ilişkin tespiti oldukça yerindedir: "Batının işçi sınıfının başta gelen zaafı, Batı merkezli bir bencilliğin tuzağından kendisini kurtaramamış olmasıdır. Batı işçi sınıfı, genellikle, kendi ülkelerinin sermayedarlarının yeryüzünün sömürüsünden sağladığı zenginlikten pay almayı, kendileri açısından yeterli ve memnunluk verici bir durum olarak görebilmiştir. Dolayısıyla, Batılı sermayedarların sömürgeci tutumları, Batı işçi sınıfı açısından esas itibariyle karşı çıkılması gereken bir durum olarak görülmemiştir."[21]

Günümüz ileri kapitalist (post-kapitalist) toplumlarında proletarya tarihsel misyonunu yitirmiştir. Artık, proletarya, kapitalist ve emperyalist toplum düzenini dönüştürecek olan etkili tarihsel bir kategori olmanın epeyce uzağındadır. Marx ve Engels'in dedikleri, *"dünyanın bütün işçileri birleşin"*, gerçekleşememiştir. Onların dediklerinin tam tersine, **dünyanın bütün işçileri birbirlerinden kopmuşlar ve uzaklaşmışlardır**. O halde, ne yapmalı? Emperyalizme karşı, sınıfsal savaşımın yerine onu da içerecek bir biçimde ezilen, sömürülen Batı-dışı mazlum milletleri harekete geçirip, onların dünya ölçeğinde birleşmelerini sağlamak gerekir.

---

[21] IŞIKLI, **Dünya Bankası'nın Laik İmparatorluğunda Kumarhane Kapitalizmi**, s. 53.

6.2. Atatürk'ün Kapitalist ve Emperyalist Sisteme Karşı *Dünyanın Bütün Mazlum Milletlerini Birleştirme* Tezleri

Çağımızda Marx ve Engels'in özlemleri gerçekleşmemiş, yani kapitalizme ve emperyalizme karşı dünyanın bütün işçileri birleşememiştir. Hatta, zamanımızda dünyanın bütün işçileri yerine büyük kartelleri ve şirketleri birleşmiştir (*Küreselleşme*). Eş deyişle, çağımız, dünyanın bütün kapitalistlerinin ve emperyalistlerinin birleşmesine tanıklık etmiştir: Dünyanın bütün patronları, birleşin! (*birleşmiş*).

Bütün ülkelerin büyük sermayedarlarının birleştiği bir dünyada, kapitalizm ve emperyalizm belasından kurtulmak için sadece işçi sınıfı değil, onu da içine alacak bir biçimde bütün bağımsızlık yanlısı "**mazlum milletler**"in birleşmesi gerekir. Bunun için emperyalizme ve kapitalizme karşı tavır alışlarda Atatürk'ün mazlum milletlere ilişkin argümanları, ulusal bağımsızlıkçı tezleri ve söylemleri referans alınmalıdır.

Atatürk, 22 Ekim 1920'de Rusya Sosyalist Federatif Sovyet Cumhuriyeti Dışişleri Halk Komiseri Çiçerin'e yazdığı bir mektupta şöyle demiştir: "Kesin olarak inanmaktayım ve bu inancımı yurttaşlarım da paylaşmaktadır ki, bir taraftan Batılı emekçiler, diğer taraftan köleleştirilen Asya ve Afrika halkları, bugün milletlerarası sermayenin, onları birbirine kırdırmak, köleleştirmek ve efendilerinin azami kârı için onları kullandığını anladıkları ve sömürge politikalarının bir cinayet olduğu bilinci dünya emekçi kitlelerinin kalbine yerleştiği gün burjuvazinin ik-

tidarı son bulacaktır."[22] Işıklı'ya göre, Atatürk bu sözleriyle, tarihin çarkını ileriye doğru çevirecek ve Batı emperyalizmini ve sömürgeciliğini sona erdirecek iki güce işaret etmiştir: Batı'nın işçi sınıfı ile köleleştirilmiş halklar, kendi deyişiyle "mazlum milletler."[23]

Atatürk, aslında, yeryüzünde burjuvazinin bir gün hükümranlığının sona ereceğinin farkındadır. O halde, günümüzde Avrupa Birliği ve küreselleşme sürecine karşı koymak için Atatürk'ün proletaryayı da içeren mazlum milletler söylemine yeniden bakmak ve onu öne çıkarmak gerekir.

Atatürk'ün mazlum milletler tezini öne çıkarırken Ekim Devrimi'nin Tatar aktörlerinden Sultan Galiyev'in çerçevesini çizdiği ana tezlere bakmak gerekir. Galiyevci program ve söylem, bir yönüyle Atatürk'ün düşün sistemiyle koşutluk taşır.

Bilindiği üzere; "anti-emperyalizm ve milli kurtuluşçuluk, devlet esası olarak millîlik ve mazlum milletler söylemi, Galiyevçi programın parçalarıdır."[24] Attilâ İlhan'ın yerinde tespitiyle Atatürk'ün anti-emperyalizm tezi, önemli ölçüde Sultan Galiyev'in "ezilen halklar" dü-

---

[22] ATATÜRK, **Atatürk'ün Bütün Eserleri, Cilt: 10 (1920-1921)**, s. 64.

[23] IŞIKLI, **Dünya Bankası'nın Laik İmparatorluğunda Kumarhane Kapitalizmi**, s. 52-53.

[24] AYDIN, Suavi; "Sosyalizm ve Milliyetçilik: Galiyefizm'den Kemalizm'e, Türkiye'de 'Üçüncü Yol' Arayışları", **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce, Cilt: 4, Milliyetçilik** (iç.), Editör: T. Bora, İletişim Yayınları, İstanbul, 2002, s. 446.

şüncesinden esinlenmiştir.[25] Atatürk ile Galiyev arasında benzerlikler vardır.[26] En azından, "İkisi de milliyetçiydi. İkisi de anti-emperyalistti."[27]

Sultan Galiyev'in tezleri, aslında, onun kendi öz yaşam öyküsünün köklerinde saklıdır: *"Beni doğurup büyüten çevre, ezilmiş çevreydi; acı ve zulüm ile asırlarca süren fakirlik içindeki çevreydi. Ben ezilmiş uluslardan ve ezilmiş halklardan biriydim. İşte, devrimci olduğum halde, ezilmiş bir devrimciydim. Bunu hiç unutamıyordum ve rahatsızlık hissediyordum."*[28]

Sultan Galiyev, **"Batı proletaryasından hayır yoktur, devrim mutlaka mazlum ülkelerden, yani sömürge ya da yarı-sömürge durumuna indirgenmiş doğu ülkelerinden gelecektir. Bunun için de asıl bu ülkelere el uzatılması gereklidir"**[29] demiştir.

Sultan Galiyev, Mart 1918'de Müslüman topluluğun sömürgeciler tarafından ezildiği gerekçesiyle tüm Müslümanların proletarya olarak nitelendirilmesi gerektiğini ileri sürmüştür. Sultan Galiyev, Almanya ve Rusya'daki hareketlere önem veren Komintern'e (Üçüncü Enternasyonale) Avrupa'ya yönelik olduğu gerekçesiyle

---

[25] KÖKSAL, Duygu; "Attilâ İlhan", **Modern Türkiye'de Siyasî Düşünce, Cilt: 2, Kemalizm** (iç.), Editör: A. İnsel, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001, s. 493.

[26] İLHAN, **Hangi Atatürk**, s. 257.

[27] MANİSALI, **Attilâ İlhan'la 1000 Saat**, s. 27.

[28] Sultan Galiyev'den aktaran; YAMAUCHİ, Masayuki; **Sultan Galiyev, İslam Dünyası ve Rusya**, Çeviren: H. Matsutani, Bağlam Yayınları, İstanbul, 1998, s. 76.

[29] Aktaran; İLHAN, **Hangi Atatürk**, s. 256.

karşı çıkarak, Asya ve Afrika'daki ezilmiş uluslardan oluşan **Sömürge Enternasyonalinin** kurulmasını istiyordu. Sömürge Enternasyonali, bütün ezilmiş/mazlum halkları içine alacak bir çabadır.[30] Bu bağlamda, Sultan Galiyev, "... Asya'daki sömürge bölgelerinde ve kurtulmuş bölgelerde, sınıf ile ulusun çıkarları arasında nasıl bir denge kurulabilir diye ciddî olarak düşünmeye başlamış"[31] ve böylelikle *"proleter ulus"* söylemini öne çıkarmıştır.

Proleter uluslar, günümüz dünyasında önemli bir konumdadırlar, hepsi de mazlum durumundadırlar. Proleter uluslar, burjuva uluslardan farklılıklar gösterir; ilki ezilen dolayısıyla yoksul, ikincisi ezen dolayısıyla zengindir.

Duverger, "Burjuva uluslarla proleter uluslar arasındaki fark, XIX. yüzyıl Avrupasında aynı ülkenin burjuvazisi ile proletaryası arasındaki fark kadar büyüktür"[32] demiştir. Üstelik, burjuva uluslarla proleter uluslar arasındaki bu fark günümüzde gitgide artmaktadır. Duverger'e göre, artık birisi zengin diğeri yoksul iki dünya karşı karşıyadır. Burjuva uluslar gittikçe zenginleşirken tam tersine proleter uluslar yoksullaşmaktadırlar.[33]

Sanayi Devrimi'nin dışında kalan, tarımı ilkel, enerjisi ve makine üretimi yetersiz, buna karşın ticaret burjuvazisi gelişmiş, ulusal geliri düşük toplumlar konu-

---

[30] YAMAUCHİ, **Sultan Galiyev, İslam Dünyası ve Rusya**, s. 49-50.
[31] **A.g.e.**, s. 85.
[32] DUVERGER, Maurice; **Politikaya Giriş**, Çeviren: S. Tiryakioğlu, Varlık Yayınları, İstanbul, 1984, s. 198.
[33] **A.g.e.**, s. 197-198.

mundaki proleter uluslar, günümüzde gelişmiş, sanayileşmiş emperyalist devletlerin pazarları konumundadırlar. Gelişmiş emperyalist ülkeler, proleter uluslar üzerinde, yardım adı altında ekonomik ipotekler kurmuşlardır. 20. yüzyılın başındaki askeri işgaller, günümüzde ekonomik işgallere dönüşmüştür.

Türkiye, emperyalistlerin ekonomik işgallerine maruz kalmış proleter ulusların başında yer almaktadır. Bu noktada, proleter ulusların tek kurtuluş yolu, uluslararası kapitalizme (küreselleşmeye) karşı savaşım vermelerine bağlıdır. Bu savaşıma, "anti-emperyalizm" denir. Zaten, gerçek ulusalcılık da budur. Bu ulusalcılık anlayışında, ulusallık ve sınıfsallık iç içedir.

Artık, çağımızda proletaryanın çıkarları ile ulusun çıkarlarını birbirlerinden ayrı düşünmemek gerekir.[34] Uluslar bağımsız olurlarsa, proletarya da var olabilir. O halde, proletaryaya düşman bir ulusalcılık anlayışı terk edilmelidir.

Atatürk'ün önderliğindeki Ulusal Kurtuluş Savaşımız, proleter uluslara özgü "ulusalcılığın" 20. yüzyıldaki görkemli örneğidir.[35] Başka bir deyişle, "Kemalizm,

---

[34] Proletaryanın bir yurdu ve ulusu vardır. Proletarya, özünde ulusalcıdır. Ulusalcı söylemlerle proletaryanın söylemleri birbirine koşuttur. "Proletarya, her şeyden önce, siyasal gücü ele geçirmek, ulusun önder sınıfı durumuna gelmek, kendisini ulus olarak oluşturmak zorunda olduğuna göre, kendisi, bu ölçüde, ulusaldır, ama sözcüğün burjuva anlamında değil" (MARX ve ENGELS, **Komünist Parti Manifestosu**, s. 34).

[35] MUMCU, Uğur; **Bütün Yazıları 12: Sistem (2 Ocak-6 Haziran 1979 Yazıları)**, um:ag Vakfı Yayınları, Ankara, 1997, s. 184.

mazlum ulusların emperyalizme karşı onurlu başkaldırısının meşalesinin Anadolu bozkırlarında ilk defa tutuşturulması hareketinin adıdır."[36]

Kalpaklı kuvvacı Uğur Mumcu'nun da işaret ettiği gibi, kapitalizm-emperyalizme ve onun yerli işbirlikçilerine karşı savaş, bütün Üçüncü Dünyacı hareketlerin, yani mazlum milletler hareketinin çıkış noktası olmalıdır.[37]

Atatürk, Doğu toplumları, yani Batı-dışı mazlum toplumlar içinde en önemli toplumun Türk toplumu olduğunu bildirmiştir. Atatürk, bu gerçeği 2 Şubat 1923'te İzmir'de halkla yaptığı konuşmada açıkça dile getirmiştir: "Doğu kavimlerinden bahsettiğim zaman bunların başında ve en kuvvetlisinin Türk unsuru olduğunu cümlemiz bilmeliyiz."[38]

Türk milleti, mazlum milletlerdendir. "Bahusus Bolşevizm millet için mağdur olan bir sınıf halkı nazar-ı mütalâaya alır. Bizim milletimiz ise heyet-i umumiyesiyle mağdur ve mazlûmdur. Bu itibarla dahi bizim milletimiz beşeriyeti tahlise (kurtarmaya) müteşebbis olan kuvvetler tarafından himayeye şayestedir (lâyıktır)."[39] Atatürk, 2 Mart 1922'de Afganistan'ın bağımsızlığının dördüncü

---

[36] IŞIKLI, **Dünya Bankası'nın Laik İmparatorluğunda Kumarhane Kapitalizmi**, s. 77.

[37] GÜNAL, Asena; "Uğur Mumcu", **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce, Cilt: 2, Kemalizm** (iç.), Editör: A. İnsel, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001, s. 483.

[38] ATATÜRK, **Resmi Yayınlara Girmemiş Söylev, Demeç, Yazışma ve Söyleşiler**, s. 159.

[39] ATATÜRK, **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I (1919-1938)**, s. 102.

dönüm yılı dolayısıyla Afganistan'ın Ankara elçilik binasında düzenlenen şölende yaptığı konuşmada, "mazlum ulus" tespiti ile Türk toplumunun dünya coğrafyasındaki yerine vurgu yapmıştır: "Biz Türkiyeliler Asyai bir milletiz, Asyai bir devletiz."[40]

Türkiye, kendisine yakın ve dost olarak her zaman Doğu toplumlarını görmüştür. Türk toplumunun Doğu toplumları ile ilişkilerinin tarihsel, ekonomik, jeopolitik ve kültürel temelleri vardır.

Türkiye'nin yerini her zaman Doğu-Batı ilişkileri ve çatışması içerisinde değerlendirmek gerekir. Türk toplumu, Batı toplumlarından ziyade Doğu toplumlarının yanında ve safındadır. Türk toplumunun Doğu toplumları ile olan ilişkileri Batı toplumlarına göre daha önemlidir. Bu noktada, Atatürk'ün ileri sürdükleri ilgi çekicidir: "Türkiye halkının şark milletleriyle, Rusya ile, Azerbaycan ile, Afgan'la, İran ile olan revabıtı yalnız hissiyat üzerine mübteni değildir. Hakikî, maddi, gayri kabili tebeddül bir takım esaslara dayanmaktadır."[41]

Bilâl Şimşir, *Doğunun Kahramanı Atatürk* kitabında; Türk toplumu ile Asya ve Afrika arasındaki benzerliklere önemli ölçüde ışık tutmuştur: "Asya ve Afrika'nın mazlum milletleri, yani ezilen ulusları ile Türk ulusu arasında tarihsel bağlar vardır. Daha doğrusu, dünün ezilen ulusları ile Türk ulusunun alınyazıları bir bakıma ortak ol-

---

[40] ATATÜRK, **Resmi Yayınlara Girmemiş Söylev, Demeç, Yazışma ve Söyleşiler**, s. 140.

[41] ATATÜRK, **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II (1906-1938)**, s. 44.

muştur. Bu ulusların hepsi Batının saldırısına uğramış, hepsi Batıya karşı kurtuluş savaşları vermiştir."[42]

İşte, bu nedenle Türk toplumu, emperyalist Batı'nın karşısında, ezilen Asya'nın safında yer almıştır. Nitekim, Atatürk'ün, "'Asya'nın Savunucusu', 'Asya'nın Kurtarıcısı', 'Asya'nın Değerli Evladı'"[43] olarak yüceltilmesi boşuna değildir. Atatürk, Türk-Afgan ilişkileri üzerine 2 Mart 1922'de yaptığı bir konuşmada; "Afganistan nasıl Asya'nın bir kapısı ise Türkiye'de Asya için metin ve rasin (sağlam) bir kale halindedir. Teminat-ı kaviye ile bugün dostlara arzederim ki Türkiye halkının en son ferdi kanını akıtıncaya kadar bu kalenin muvaffakıyetle ve muzafferiyetle muhafaza olunacağına emin olsunlar,"[44] demiştir. Atatürk'e göre, Türk halkının ve ordumuzun elde ettiği başarı, "bütün şark'ı ve şarktaki mazlum milletleri elbette alakadar eder. Biz eminiz ki mücadelemizde Şark milletleri, âlem-i İslam ve cihan-ı medeniyet bizimle beraberdir."[45] Çünkü, "Türkiye orduları öyle bir yeri müdafaa ediyorlar ki bu istikamet, yekvücut olan Şark devletlerine müteveccihtir."[46]

Batı emperyalizminin Türkiye'ye yönelik saldırıları, bir yönüyle Türkiye'nin Doğu'nun lideri olmasından kaynaklıdır. "Malumu âlileri olduğu üzere, mahvımızı

---

[42] ŞİMŞİR, Bilal N.; **Doğunun Kahramanı Atatürk**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1999, s. 197.

[43] **A.g.e., s. 15.**

[44] ATATÜRK, **Resmi Yayınlara Girmemiş Söylev, Demeç, Yazışma ve Söyleşiler**, s. 142.

[45] **A.g.e., s. 151.**

[46] **A.g.e., s. 141.**

emel edinmiş olan İngiltere'nin bütün İslam âlemini kapsayan genel bir esaret tesisi hususundaki hainane teşebbüslerine mukavemet ve muhalefet edebilecek yegâne İslam hükümeti Türkiye devleti olduğu içindir ki, bütün Batı emperyalizm ve kapitalizminin en müthiş taarruzları Anadolu üzerine yöneltilmiş bulunuyor."[47]

Nitekim, Türkiye de, Ulusal Kurtuluş Savaşı'nda bütün Batı-dışı mazlum milletlerin kurtuluşu için çalışmıştır. "Türkiye'nin bugünkü mücadelesi yalnız kendi nam ve hesabına olsaydı belki daha kısa, daha az kanlı olur ve daha çabuk bitebilirdi. Türkiye âzîm ve mühim bir gayret sarfediyor. Çünkü müdafaa ettiği bütün mazlum milletlerin, bütün şarkın dâvasıdır ve bunu nihayete getirinceye kadar Türkiye, kendisiyle beraber olan şark milletlerinin beraber yürüyeceğinden emindir."[48] Sömürge durumunda bulunan mazlum milletlere ulusal kurtuluş hareketlerinde örnek/model olmak, Atatürk'ün başlattığı Ulusal Kurtuluş Savaşı'nın dolaylı, fakat bilinçli bir amacıydı.[49] Bu yönüyle, Ulusal Kurtuluş Savaşı, emperyalizmin tahakkümü altında ezilen *mazlum milletler*in nasıl örgütlenip yurtlarını savunacaklarını gösteren eşsiz bir örnektir.[50]

---

[47] ATATÜRK, **Atatürk'ün Bütün Eserleri, Cilt: 10 (1920-1921)**, s. 22.
[48] ATATÜRK, **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II (1906-1938)**, s. 44.
[49] GÖNLÜBOL, Mehmet; "Atatürk'ün Dış Politikası: Amaçlar ve İlkeler", **Atatürk Yolu** (iç.), Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1987, s. 254-255.
[50] MUMCU, **Bütün Yazıları 25: Sahte Atatürkçülük (26 Haziran-31 Aralık 1985 Yazıları)**, s. 81.

Atatürk, Lenin'e gönderdiği 4 Ocak 1922 tarihli mektubunda, Türkiye'nin Batı-dışı mazlum milletlere yol göstermesinden kaynaklı olarak sürekli saldırılara maruz kaldığının altını çizmiştir: "Türkiye'nin, hala açık veya kapalı olarak çılgınca saldırılara hedef olmasının nedeni, bütün mazlum uluslara kurtuluş yolunu göstermiş olmasıdır."[51]

Böylece, Atatürk, yapıp ettikleriyle, sadece Türk ulusunun bağımsızlığını elde etmesini sağlamamış, aynı zamanda, emperyalist Batı'nın ezdiği bütün Batı-dışı mazlum milletlere de emperyalizme karşı koymaları noktasında büyük bir referans kaynağı olmuştur.

Batı emperyalizmine karşı çetin bir savaşım vermiş olan **Atatürk**, Doğu halklarının (Asya ve Afrika halklarının), yani **bütün mazlum milletlerin umudu, ilham kaynağı** ve **kahramanıdır**.[52] Eş deyişle, Atatürk, "Kurtarıcı ve anti-kolonialist özelliği dolayısıyla, ta başından beri, ezilen bütün Asya ve Afrika halklarının yakın ilgisini ve sempatisini çekmişti."[53] Bu bağlamda, Bulgar tarihçi Stefan Velikov, "**Türk ulusunun Kurtuluş Savaşı ya da Kemalist Devrim, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Asya'da meydana gelen antiemperyalist eylemin en aydınlık örneğidir**"[54] demiştir.

Ulusal Kurtuluş Savaşı'nda, Atatürk'ün liderliğinde Türk ulusunun kazandığı zaferler ve bağımsızlık ko-

---

[51] ATATÜRK, **Atatürk'ün Özel Mektupları**, s. 170.
[52] ŞİMŞİR, **Doğunun Kahramanı Atatürk**, s. 15.
[53] **A.g.e.**, s. 41.
[54] Aktaran; OZANKAYA, **Cumhuriyet Çınarı**, s. 110.

nusunda elde ettiği başarılar, "Asyanın bir ucundaki Endonezya'dan Hint yarımadasına, Orta Doğuya, Fas'a kadar sömürge haline getirilmiş bulunan İslam alemini bir uçtan bir uca sevince boğmakla kalmamıştır; Çin'den Hindiçini'ye, Hint yarımadasından Kara Afrika'ya kadar sömürge veya yarı sömürge idaresi altında yaşayan Konfüçyüs'çü, Brahman, Budist, Hristiyan veya putperest yüz milyonlarca insana da umut, sevinç ve ilham kaynağı olmuştur."[55] Nitekim, Asya ve Afrika'da, Türk Ulusal Kurtuluş Savaşı'ndan sonra, bir çok ulusal kurtuluş savaşımları olmuş ve hepsi de başarıya ulaşmıştır. Bu savaşımların manevi lideri, hep Atatürk olmuştur. Hatta, söz konusu kıtalarda ulusal bağımsızlık savaşı veren savaşçılar göğüslerinde Atatürk'ün resmini taşımışlardır.[56]

Atatürk'ün Ulusal Kurtuluş Savaşı ile bütün Batıdışı mazlum milletlere önderlik ettiği konusunda Hindistan Parlamento Kurulu Başkanı Madam Sucheta Kripalani şöyle demiştir: "**Atatürk yalnız Türk ulusunun değil, özgürlüğü uğruna savaşan bütün ulusların önderiydi. O'nun yönlendirmesiyle siz bağımsızlığınıza kavuştunuz. Biz de o yoldan yürüyerek özgürlüğümüze kavuştuk.**"[57]

---

[55] FEYZİOĞLU, Turhan; "Millî Kurtuluş Önderi Olarak Mustafa Kemal Atatürk ve Milletlerarası Alanda Etkisi", **Büyük Zafer ve Sonuçları** (60. Yıldönümü Toplantısı Bildirileri) (iç.), Boğaziçi Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1982, s. 113.

[56] IRMAK, **Devrim Tarihi**, s. 2.

[57] Aktaran; OZANKAYA, **Cumhuriyet Çınarı**, s. 110.

Kısaca, **Türk toplumunun kimliği Asya'lıdır. Türkiye Asya'lı bir devlettir ve giriştiği Ulusal Kurtuluş Savaşı da Asya'lı ulusların çıkarınadır.** Bu bağlamda, Nobert von Bischoff *Ankara* adlı yapıtında Atatürk'ün görüşlerini şöyle dile getirmiştir: "Avrupa devletlerinin öteden beri bir hükümranlık –nüfuz mücadele bölgesi ilan edilmesi âdet olmuş bir dünya parçasında, Asya'lı küçük bir devlet, iki yüz seneden beri devam eden kötü idare ve fâsılasız bozgunların kendisini tam ortadan kaldıracağı bir sırada, kendiliğinden, hiçbir dostu ve vasıtası olmadığı halde, hazırlıksız ve adeta bir gecenin içinde, Cihan Harbinin cihanı ellerinde tutan galiplerine karşı koymayı gözüne kestirerek bu cesaret ve cüretinde, bütün haklarını ve hürriyetlerini silahla geri almak kuvvetini bulmuştur. İşte bu hareketin Asya'lı milletlere verdiği örnekte, eşsiz bir tesir ve ikna kuvveti vardır."[58]

Türk ulusu emperyalizme yönelik takındığı tavır ile bütün Doğu toplumlarına, yani Asya ve Afrika'ya yönelik emperyalist saldırılara da karşı koymuş oluyordu. "Anadolu her türlü tasallutlara, taarruzlara karşı bütün mevcudiyetiyle müdafaainefs etmektedir ve bunda muvaffak olacağından emindir. Anadolu bu müdafaasiyle yalnız kendi hayatlarına ait vazifeyi ifa etmiyor, belki bütün şarka müteveccih hücumlara bir sed çekiyor."[59]

Atatürk'ün öncülüğünde Anadolu halkı, özgürlüğü ve bağımsızlığı için savaşmıştır. Ancak, emperyalizme

---

[58] BISCHOFF, Nobert von; **Ankara,** s. 157-158'den aktaran; BORAK, **Atatürk Gençlik ve Hürriyet,** s. 46.

[59] ATATÜRK, **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II (1906-1938),** s. 24.

karşı girişilen özgürlük ve bağımsızlık savaşı, özgürlüklerinden ödün vermektense ölmeyi tercih eden bir ulusun destanını gözleyen diğer uluslara en iyi örnektir. Böyle bir örnek, hiç kuşkusuz ki, "hem ezilenlere hem de ezenlere düşünmeleri için imkân sağlayacaktı."[60]

Böylece, Türk Kurtuluş Hareketi'nin ve Atatürk'ün düşün sisteminin özellikle ezilen halklar üzerinde büyük tesiri olmuştur. "1920'lerde, bağımsız fakat emperyalist ülkelerin kuvvetli etki altındaki Afganistan ve İran'dan başka, Afrika'da, Asya'da, Kafkaslar'da ve Ortadoğu'da ve Balkanlar'daki Müslümanların tümü yabancı egemenliği altındaydı. Birinci Dünya Savaşı'ndaki ağır yenilgisine rağmen, Batı emperyalizmine baş kaldırabilecek durumda olan tek güç Türkiye'ydi."[61]

Ulusal hareketlerin yeni yeni uyanmaya başladığı Doğu dünyası/toplumları, ulusal kurtuluş savaşı yıllarındaki emperyalizm karşıtı Türkiye'yi iyi bir model ve önder gibi görmeye başlamışlardı. Çünkü, Türkiye, Batı emperyalizmine başkaldırmış, onun tahakkümünü ve boyunduruğunu silkip atmak için savaşa girmiş ilk Doğulu ülkeydi. Bir zamanlar Avrupa'da Garibaldi'nin adı nasıl yayılmışsa, artık Mustafa Kemal ismi de Asya'da öyle yayılmıştır.

---

[60] VILLALTA, **Atatürk**, s. 667.

[61] KAZANCIGİL, Ali; "Anti-emperyalist Bağımsızlık İdeolojisi ve Üçüncü Dünya Ulusçuluğu Olarak Kemalizm", **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce, Cilt: 2, Kemalizm** (iç.), Editör: A. İnsel, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001, s. 242.

Atatürk'ün Ulusal Kurtuluş Savaşı'ndaki tavırları, bütün Doğu toplumlarında ulusal bir bilinç ve özgürlük isteği uyandırmış, onların özgürlük ve bağımsızlık yanlısı hayallerini kamçılaşmıştır. Atatürk'ün önderliğinde Türkiye'nin emperyalistlere karşı yaptığı savaşın etkileri, Doğu toplumlarının tamamında yankı bulmuş ve dikkatle izlenmiştir.

Atatürk'ün 1933 yılı Mart ayında bir sabah Mısır Büyükelçisi'ne Çankaya sırtlarından doğmakta olan güneşi göstererek söyledikleri, aslında onun Batı-dışı mazlum toplumların ulusal kurtuluşlarına olan inancını çok net bir biçimde ortaya koyması bakımından oldukça önemlidir: "Doğudan şimdi doğacak olan güneşe bakınız! Bugün, günün ağardığını nasıl görüyorsam, uzaktan, bütün doğu milletlerinin de uyanışını öyle görüyorum. Bağımsızlık ve hürriyetine kavuşacak daha çok kardeş millet vardır. Onların yeniden doğuşları, şüphesiz ki ilerlemeye ve refaha yönelmiş olarak vuku bulacaktır. Bu milletler, bütün güçlüklere ve bütün engellere rağmen, mânileri yenecekler ve kendilerini bekleyen geleceğe ulaşacaklardır."[62]

Atatürk, Doğu toplumları için büyük bir kahramandır. Örneğin, Hindistanlı üst düzey bir kişi, Atatürk için şöyle bir değerlendirme yapmıştır: "Mustafa Kemal Paşa harikalar yaratmıştır. Hint halkının bu adı ne kadar sevdiğini bilemezsiniz. Türk milleti bir kez daha, şerefine

---

[62] **Dünya Gazetesi**, 20. 12. 1954'ten aktaran; KOCATÜRK, **Atatürk**, s. 188.

sürülmek istenen lekenin öcünü almıştır."[63] Çinli yazar Tcang Yang Ye Pan'ın da bildirdiği gibi; Atatürk, "bütün Asya kıtasının ATA'sıdır."[64]

Atatürk, Batı-dışı mazlum toplumların emperyalizme karşı direnç göstermelerini önemserken, aynı zamanda, söz konusu toplumların baskıcı ve despot yönetim anlayışlarından da kurtulmaları gerektiğini açıkça bildirmiştir.

Batı-dışı mazlum toplumlar, çoğu kez, kendi iradeleriyle, halkın belirlemeleriyle, yani egemenliğiyle ve kendi hisleriyle hareket etmemişlerdir. Doğu toplumlarının başında sürekli olarak keyfi hareket eden Çarlar, Hanedanlar, Hüdavendler vardı. Atatürk'ün savaşım verdiği şeylerin başında Çarlar, Hanedanlar, Hüdavendler geliyordu. Atatürk'e göre, onların hepsini yıpratmak ve yeni bir tarih yazmak gerekiyordu. Sözgelimi, "İran Devleti Aliyesi, İran milleti muhteremesi hakikaten şark muvazenci umumiyesinde fevkalâde haizi ehemmiyet bir kitledir. Şimdiye kadar Türkiye halkı ile İran halkı hakikî ve candan temasa mazhar olamamıştı. Çünkü başlarında öyle adamlar bulunmuştur ki, onlar buna mâni idi. Fakat ben yakinen bilirim ki, İran milliyetperveranı pek mukaddes bir arzu için asırlarca, fevkalâde kahraman bir millettir. Eğer İranîler buna bütün mâna ve şümulü ile muvaffak olamamışlarsa bittabi kabahat kendilerinde, mesailerinde değildir. Bu arzettiğim nokta pek mühimdir.

---

[63] KINROSS, **Atatürk-Bir Milletin Yeniden Doğuşu**, s. 352.

[64] Tcang Yang Ye Pan'dan aktaran; BOZDAĞ, **Atatürk'ün Avrasya Devleti**, s. 173.

Şimdiye kadar Devleti Aliyei Osmaniye unvanı altındaki imparatorluk ile Devleti Aliyei İraniye arasındaki münasebetin İranlıların ve Türkiye halkının ciddi temayüllerine mutabık tecelli edememiş olduğunu itiraf etmek lazımdır. Fakat bugün İranlı kardeşlerimiz emin olabilirler ki Türkiye'nin başında bulunanlar aynı adamlar değildir. Mümtazüddevle Hazretlerinin temsil ettiği İran millet ve devleti, hakikî temas noktasını bulmuştur. Bunun tecellisi pek feyizli olacaktır. Bu feyizden yalnız Türkiye ve İran değil, bütün şark milletleri müstefiz olacaktır."[65]

Sonuç olarak, Atatürk, politik yaşamı boyunca Batı emperyalizmine karşı koymuştur. Atatürk'ün Ulusal Kurtuluş Savaşı'nda elde ettiği başarılar, Batı-dışı mazlum toplumlarda ilgiyle izlenmiştir. Çünkü, Ulusal Kurtuluş Savaşı, sadece Türkiye'yi kurtarmaya yönelik yapılmamıştır. Ulusal Kurtuluş Savaşı, aynı zamanda, Batı-dışı mazlum milletleri emperyalizmin güdümünden kurtarmak amacına dönüktür. Atatürk'ün amacı, kapitalist ve emperyalist Batı'ya karşı Batı-dışı mazlum toplumların sözcüsü olmaktır. Türkiye'yi Asyalı olarak değerlendiren ve onu mazlum milletlerin öncüsü olarak gören Atatürk, dış politikada Batı dışı mazlum milletler ile ilişkilerini sıkı ve samimi tutmuştur, onlarla diyaloga büyük önem vermiştir. Atatürk'ün bu politik yönelimini Atatürk döneminin Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras, şöyle dile getirmiştir: "Garpta Balkanlılar, Şarkta İran, Afgan ve Arap milletleri arasında bir ahenk aramak ve bunlarla ayrı ayrı ve hep birlikte iyi komşuluk nizamı kurmanın çarelerini

---

[65] ATATÜRK, **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II (1906-1938)**, s. 44-45.

araştırmak, harici siyasette güttüğümüz planın icaplarındandı."[66] Kısaca, Atatürk, Batı emperyalizmine karşı Batıdışı mazlum milletlerin birleşmesi için yoğun çaba sarf etmiştir.

6.3. Kapitalist ve Emperyalist Sisteme Karşı Atatürk Döneminin Türkiye'sinin Komşularıyla ve Batı-Dışı Mazlum Milletlerle Kurduğu Yakın İlişkiler ve Birliktelikler

6.3.1. Atatürk Döneminde Türk-Sovyet İlişkileri

Atatürk'ün yakın diyalog kurduğu ve dostluk ilişkilerini geliştirdiği ülkeler arasında **Rusya'nın** ayrıcalıklı bir yeri vardır. Atatürk, **Rusya** ile yakın ilişki kurmuş ve Rus hükümetleriyle iyi anlaşmaya özen göstermiştir.

Atatürk, Türk-Sovyet ilişkileri üzerinde önemle durmuştur. Çünkü, Türk-Sovyet ilişkileri, Türkiye'nin Batı emperyalizmine karşı vermiş olduğu mücadelede önemli olmuştur. Aslında, Bolşevizm ile emperyalizm arasında sıkışan Türkiye, ilişkilerinde Bolşevikleri tercih etmiştir.

Rus Bolşevikleri ile Türk milliyetçileri arasındaki ilişkiler, *zorunlu evlilik*[67] ilişkisi olarak görülebilir. Atatürk, Türk ulusu ile Rus ulusu arasındaki diyalogu geliştirme

---

[66] ARAS, **Atatürk'ün Dış Politikası**, s. 108.

[67] GÖKAY, Bülent; **Bolşevizm İle Emperyalizm Arasında Türkiye (1918-1923)**, Çeviren: S. Yalçın, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1997.

konusunda çok gayret göstermiştir. Atatürk, 6 Şubat 1921'de *Hâkimiyet-i Milliye* gazetesine verdiği demeçte, "Ruslarla mevcut dostluğumuz daima hüsnühalde devam etmektedir,"[68] demiştir. Atatürk'ün söz konusu gazetenin kendisine yönelttiği *"komünizm ile Rus dostluğu esasatı arasında bir münasebet var mıdır?"* biçimindeki bir soruya verdiği karşılık bir bakıma Onun komünizm ve Rusya'ya bakış açısını ortaya koyması bakımından önemlidir: "Komünizm içtimaî bir meseledir. Memleketimizin hali, memleketimizin içtimaî şeraiti, dinî ve milli ananelerinin kuvveti Rusya'daki komünizmin bizce tatbikine müsait olmadığı kanaatını teyid eder bir mahiyettedir. Son zamanlarda memleketimizde komünizmin esasatı üzerine teşekkül eden fırkalar da bu hakikati bittecrübe idrak ederek tatil-i faaliyet lüzumuna kaani olmuşlardır. Hattâ bizzat Rusların mütefekkirleri dahi bizim için bu hakikatın sübûtuna kaail bulunuyorlar. Binaenaleyh bizim Ruslarla olan münasebat ve muhadenetimiz ancak iki müstakil devletin ittihad ve ittifak esaslariyle alâkadardır."[69]

Atatürk, Batı emperyalizmine karşı savaşım verirken Rusya ile iyi ve ittifaka dayalı ilişkiler kurmayı tercih etmiştir. Atatürk, 26 Nisan 1920'de Lenin'e gönderdiği mektupta; "Emperyalist hükümetler aleyhine harekâtı ve bunların tahakküm ve esareti altında bulunan mazlum insanların kurtuluşu gayesini hedefleyen Bolşevik Ruslarla mesai ve harekât birliğini kabul ediyoruz"[70] demiştir.

---

[68] ATATÜRK, **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri III (1918-1937)**, s. 26.
[69] **A.g.e.**, s. 26.
[70] ATATÜRK, **Atatürk'ün Bütün Eserleri, Cilt: 8**, s. 114.

Atatürk, *Türkiye Bolşevik mi oluyor?* ve *Bolşevik Rusya'sı ile ittifak mı yapıyoruz?* tartışmalarına TBMM'nde 19 Mayıs 1920'de yapılan gizli oturumda şu karşılığı vermiştir: "Biri, Bolşevik olmak; diğeri, Bolşevik Rusyasiyle ittifak etmek. Biz, Heyet-i İcraiye, Bolşevik Rusyasiyle ittifak etmekten bahsediyoruz. Yoksa, Bolşevik olmaktan bahsetmiyoruz. Bolşevik olmak büsbütün başka bir meseledir. Böyle bir mesele ile bizim iştigale ihtiyacımız yoktur. Fakat ittifak meselesi, kemâl-i ciddiyet ve ehemmiyetle takip edilmektedir ve muvaffak olacağımıza ümidimiz berkemâldir."[71]

Atatürk, bir taraftan Türkiye'nin Bolşevik olmayacağını bildirirken diğer yandan da Rus Devrimi'ni önemsemiştir. Bu bağlamda, Atatürk ile Rusya Dışişleri Halk Komiserliği arasındaki mektuplaşmalar önemlidir. Atatürk, Rusya Dışişleri Halk Komiserliği'ne gönderdiği bir mektupta; Rus Devrimi'nin ne denli önemli olduğunu vurgulamış ve onun bütün dünyanın emperyalizmden kurtulması açısından önemine değinmiştir: *"Size, sadece kendi zincirlerini kırmakla yetinmeyip iki yıldan fazla süredir bütün dünyanın kurtarılması uğrunda eşi görülmemiş bir mücadele yürüten ve ezginin dünya yüzünden sonsuza dek silinmesi için duyulmamış acılara seve seve katlanan Rus halkına, Türk halkının hayranlık duyduğunu bildirmekten çok büyük mutluluk duyuyorum."*[72]

Emperyalizmden nefret eden ve bu bağlamda Marx'a önemli göndermeler yapan Atatürk, Rus Devri-

---

[71] ATATÜRK, **Gizli Oturumlardaki Konuşmalar**, s. 66.
[72] ATATÜRK, **Atatürk'ün Özel Mektupları**, s. 159.

mi'nden çok etkilenmiştir. Çünkü, Rus Devrimi'ni gerçekleştiren Lenin, emperyalizme karşı uluslara bağımsızlık olanağı tanınmasından yana olan ve özellikle Rusya'nın işgal ettiği Türk topraklarından çıkması gerektiğini savunan bir liderdi.

Lenin, daha 1917 yılında şöyle demiştir: "Sovyet Hükümeti, derhal, bütün savaşan halklara (yani hem onların hükümetlerine, hem de işçi ve köylü sınıflarına) demokratik koşullarda acil bir genel barış ve aynı zamanda acil bir ateşkes (yalnızca üç aylık bile olsa) sağlanması için öneri götürmelidir. Demokratik bir barış için temel koşul ilhaklardan (işgaller) geri çekilmektir – bütün güçlerin kaybettiklerini geri almaları gibi yanlış bir anlamda değil, hem Avrupa'daki, hem de sömürgelerdeki tüm ulusların, hiçbir ayrım yapılmaksızın, özgürlüklerine ve ayrı devlet kurup kurmayacaklarına veya başka bir devlete katılıp katılmayacaklarına kendilerinin karar verme olanağına sahip olmaları gibi tek doğru anlamda. Barış koşullarını öneren Sovyet Hükümeti'nin kendisi derhal bu koşulların yerine getirilmesine yönelik adımlar atmalıdır; yani bugüne dek bizi bağlayan, çarın karar verdiği ve Rus kapitalistlerine Türkiye, Avusturya vb'yi yağmalama sözü veren gizli antlaşmalar açıklanmalı ve reddedilmelidir. Sonra Ukraynalılar ve Finlilerin taleplerine karşılık vermeliyiz; onlara ve Rusya'daki Rus olmayan bütün uluslara, ayrılma hakkı da içeren tam bir özgürlük sunmalıyız. Aynı koşulları Ermenistan'a da sağlamalıyız; bu ülke gibi, işgal ettiğimiz Türk topraklarını da boşaltma sözü vermeliyiz."[73]

---

[73] LENİN, **Collected Works**, XXVI, s. 62'den aktaran; GÖKAY, **Bolşevizm İle Emperyalizm Arasında Türkiye (1918-1923)**, s. 9.

Bunun yanında, Rus Devrimi'nin lideri Lenin, Atatürk'ün Ulusal Kurtuluş Savaşı'nda emperyalistlere karşı başarılı olacağından emindi. Bu bağlamda, Lenin'in Atatürk'e ilişkin değerlendirmelerini Aralov bize şöyle aktarmıştır: "Mustafa Kemal Paşa, tabii ki sosyalist değildir, ... ama, görülüyor ki, iyi bir teşkilatçı... Kabiliyetli bir lider... İlerici, akıllı bir devlet adamı. Bizim sosyalist inkılabımızın önemini anlamış olup, Sovyet Rusya'ya karşı olumlu davranıyor. O, istilacılara karşı bir kurtuluş savaşı yapıyor. Emperyalistlerin gururunu kıracağına, padişahı da yardakçılarıyla birlikte silip süpüreceğine inanıyorum. Halkın ona inandığını söylüyorlar. Ona, yani Türk halkına yardım etmemiz gerekiyor."[74]

Ulusal Kurtuluş Savaşı yıllarında Türk-Sovyet ilişkileri çok sağlam bir zeminde yürümüş ve dostluk temeline dayanmıştır. "Cumhuriyetimizin temelini kuran Büyük Millet Meclisi hükümetine ilk dost elçi Sovyet Rusya'sından geldi. Sovyet Rusya'sına sadece normal münasebetlerle değil, en samimi bir dostlukla bağlanan ilk devlet yeni Türkiye oldu."[75] Atatürk, Sovyet Rusya ile ilişkilere özen göstermiş ve bu konuda şöyle demiştir: "Biz Rusya ile dostuz. Çünkü Rusya herkesten evvel bizim hukuku milliyemizi tanıdı ve ona riayet etti. ... Bu

[74] ARALOV, S. İ.; **Bir Sovyet Diplomatının Türkiye Hatıraları -1**, Çeviren: H. A. Ediz, Yenigün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş., İstanbul, 1997, s. 46-47.

[75] ARAS, **Atatürk'ün Dış Politikası**, s. 33.

şart dâhilinde bugün olduğu gibi yarın da ve daima Rusya Türkiye'nin dostluğundan emin olabilir."[76]

Türk-Sovyet ilişkileri ilişkilerinin pozitif oluşu iki ülkenin de çıkarınaydı. Türkiye, emperyalist Batı'yı yenme noktasında Ruslardan maddi destek görürken, Ruslar da Panislamizm'in Rusya'ya yayılmaması için Ulusal Kurtuluş Savaşı'nın başarıya ulaşmasını istiyorlardı. Bir anlamda iki ülkenin birbirlerini desteklemeleri ikisinin de lehineydi.

Sovyet hükümetinin o yıllarda Atatürk'ün yapıp ettiklerini desteklemesi, kendi çıkarınaydı. Sovyet Rusya, Kemalistleri "İslam dünyasının ilerici ve demokratik odağı" olarak görmüştür. Sovyet Rusya, bu odağın yok edilmesinin, kendilerine yöneltilecek gerici Panislamizm ve yobazlığın gelişmesine neden olacağını düşündüklerinden dolayı Atatürk'ün politikalarına karşı dostça tavır takınmışlardır.[77]

Atatürk, Anadolu'ya ayak bastığından beri - özellikle emperyalistlere karşı bir koz olarak kullanmak için bile olsa- Rusya ile sürekli bir biçimde dostluklar kurmuştur. Türkiye ile Sovyet Rusya arasında dostluk kurulması, Türk halkının anti-emperyalist savaşı bakımından tarihsel bir önem taşımaktadır. "İtilaf Devletleri ve müttefiklerinin düşmanca çemberi arasında sıkışan

---

[76] ATATÜRK, Mustafa Kemal; **Atatürk'ün T.B.M.M. Açık ve Gizli Oturumlarındaki Konuşmaları 1**, Derleyen: K. Öztürk, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1992, s. 604.

[77] KAZANCYAN, Rem; **Bolşevik-Kemalist-İttihatçı İlişkileri, Yeni Belgeler (1920-1922)**, Çeviren: A. Acaloğlu, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2000, s. 22.

Türk kurtuluş hareketinin yöneticileri ve eylemcileri, bağımsızlık mücadelesinin daha ilk günlerinden bakışlarını Sovyet devletine çevirmişlerdi. Daha Sivas Kongresi'nin toplanma öncesinde, bazı Türk yurtseverleri, Türkiye'nin kurtuluş mücadelesine destek için Sovyet Rusya'ya gitmek sorununu tartışmışlardı."[78]

Atatürk, 1920'lerin başında Lenin'e bir mektup yollayarak, Türkiye ile Bolşevik Rusya arasında bir işbirliği önermiş ve Batı emperyalizmine karşı savaşımında, Rusya'nın Türkiye'ye yardım etmesini talep etmiştir. Atatürk'ün Lenin'e gönderdiği 26 Nisan 1920 tarihli mektubunu aynen aşağıya alıyoruz:

"1- *Emperyalist Hükümetler aleyhine 26 Nisan 1920 harekatı ve bunların tahakküm ve esareti altında bulunan mazlum insanların kurtarılması amacını güden Bolşevik Ruslarla işbirliği ve harekatı kabul ediyoruz.*

2- *Bolşevik kuvvetleri Gürcistan üzerine askeri harekat yapar veyahut takip edeceği siyaset ve göstereceği tesir ve nüfuzla Gürcistan'ın da Bolşevik ittifakına dahil olmasını ve içlerindeki İngiliz kuvvetlerini çıkarmak üzere bunlar aleyhine harekata başlamasını temin ederse Türkiye Hükümeti de emperyalist Ermeni Hükümeti üzerine askeri harekat icrasını ve Azerbaycan Hükümetini de Bolşevik Devletler zümresine ithal etmeyi taahhüt eyler.*

3-*Evvela, milli topraklarımızı işgal altında bulunduran emperyalist kuvvetleri tart ve ileride emperyalizm aleyhine vuku bulacak müşterek mücadelemiz için dahili kuvvetlerimizi or-*

---

[78] ŞAMSUTDİNOV, **Mondros'tan Lozan'a Türkiye Ulusal Kurtuluş Savaşı Tarihi 1918-1923**, s. 187.

Atatürk'e bir süre sonra Rusya'dan Çiçerin'in imzasıyla bir cevap gelmiştir. Ruslar, Atatürk'e Misakı Milli'yi tanıdıklarını, diplomatik ilişkilerin geliştirilmesinin gerektiğini ve Türk toplumunun emperyalistlere karşı savaşımlarını desteklediklerini bildirmişlerdir. Bu çerçevede, Türkiye'ye mali yardım yapacaklarını belirtmişlerdir.

Ulusal kurtuluş ve bağımsızlık hareketlerini destekleme ilkesini izleyen Rusya, Türkiye'ye ulusal kurtuluş hareketinde her türlü yardım ve desteği vermiştir.[80] Ancak, Rusya'nın Türkiye'ye yaptığı yardımın miktarı ve biçimi tam da açık değildir.[81] Fakat, Rusya'nın Ulusal Kurtuluş Savaşı'nda Türkiye'ye silah ve para yardımı yaptığı çok açık. Bu konuda, Atatürk'ün muhafızı İsmail Hakkı

---

[79] ATATÜRK, **Atatürk'ün Özel Mektupları**, s. 160.

[80] ROZALIEV, **Mustafa Kemal Atatürk-Yaşamı ve Siyasal Etkinliklerine İlişkin Deneme**, s. 49.

[81] GÖKAY, **Bolşevizm İle Emperyalizm Arasında Türkiye (1918-1923)**, s. 137-139; ŞAMSUTDINOV, **Mondros'tan Lozan'a Türkiye Ulusal Kurtuluş Savaşı Tarihi 1918-1923**, s. 217-218; AYDEMİR, **Tek Adam Mustafa Kemal 1919-1922, Cilt: II**, s. 385-387; AYBARS, **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi I**, s. 327-333; ROZALIEV, **Mustafa Kemal Atatürk-Yaşamı ve Siyasal Etkinliklerine İlişkin Deneme**, s. 49-50; KARABEKİR, Kâzım; **İstiklâl Harbimiz 4**, Yayına Hazırlayan: F. Özerengin, Emre Yayınları, İstanbul, 2000, s. 1692-1694; AVCIOĞLU, Doğan; **Millî Kurtuluş Tarihi 1838'den 1995'e, İkinci Kitap**, Tekin Yayınevi, İstanbul, 1993, s. 821-822.

Tekçe şöyle demiştir: "Kurtuluş Savaşı'nda Ruslardan büyük yardım gördük. Silah, cephane ve altın. Gönderdikleri altın rublelerle ordunun maaşı verilirdi. Bir gün ilk Meclis'te konuşurken şöyle demişti: 'Düşmanı behemahal memleketten atacağız. Memleketimizi, milletimizi muasır medeniyete kavuşturacağız.' Bunun üzerine Hamdullah Suphi bir soru sordu: 'Paşa hazretleri bu dediklerinizi yapabilmek için önce silah lazım. Silahı nereden bulacağız?' Atatürk hiç tereddüt etmeden cevap verdi: 'Bizi silahtan tecrit etmek isteyenlerden silah alacağız ve memleketi düşmandan kurtaracağız.' On gün sonra İnebolu'ya Huda'ya emanet bir motor yanaştı. Ruslar silah göndermişlerdi. İçinden 10 bin piyade tüfeği çıktı. Cumhuriyet'in ilanından sonra da Ruslarla ilişkilerimiz devam etti."[82] Ayrıca, o dönemin tanıklarından Aptülahat Akşin, "Biz samimi olarak Bolşevik Rusya ile iyi komşuluk ve işbirliği etmek ve onlardan silah yardımı görerek, her iki tarafın da mağduru olduğu Batı emperyalizmine karşı bir baraj yapmak istiyorduk"[83] demiştir.

---

[82] TEKÇE, İsmail Hakkı; **Muhafızı Atatürk'ü Anlatıyor-Emekli General İsmail Hakkı Tekçe'nin Anıları**, Yayına Hazırlayan: H. Pulur, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2000, s. 48.

[83] AKŞİN, **Atatürk'ün Dış Politika İlkeleri ve Diplomasisi**, s. 49. Ancak, hemen belirtelim ki, Atatürk, Ulusal Kurtuluş Savaşı'nın başlarında Sovyetler'den para ve silah yardımı almasına karşın, Türkiye'nin politik bağımsızlığını koruyabilmek için Moskova'nın ideolojik ve politik etkisinden uzak durmuştur [MUMCU, Uğur; **Bütün Yazıları 39: Kemalizm Sendromu ve Pax-Amerikana (25 Temmuz-31 Aralık 1992 Yazıları)**, um:ag Vakfı Yayınları, Ankara, 1997, s. 236-237].

Türk ulusu ile Rus ulusu arasındaki samimiyet bütün dünya tarafından biliniyordu. Türk ulusunun özgürlük, bağımsızlık ve mutluluğunu arzu eyleyen ve bu konuda samimi tavır takman ulusların başında Ruslar geliyordu. "Rusların bu arzusu (Ukrayna büyük elçisi general) Frunse arkadaşımızın dediği gibi, kağıtta değil, kalb ve vicdandadır."[84] Hatta, Rus milleti ve Rusya Şûralar hükümetiyle Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti arasında var olan olumlu ve samimi ilişkileri resmen ifade etmek için bir ahitname yapılmıştır. Türk-Sovyet ilişkilerinde önemli katkıları olan **M. Frunse**[85] 30 Aralık 1921'de Ankara'da kendisi için verilen yemekte, *"Yaşasın Türk ordusu, yasasın Türk halkı, yaşasın Mustafa Kemal Paşa!"* deyince, Atatürk Frunse'ye şu karşılığı vermiştir: "Frunse Cenaplarının ... sözlerine kısa bir cevap vereceğim. Abilof Hazretleri buyurmuşlardı ki, garpte mazlumlar aleyhine bir takım müzakerat cereyan ediyor. Bizde bir darbımesel vardır: 'Mâzlumların âhı zalimlere kalmaz.' Onlar istedikleri müzakeratı yapabilirler. Fakat hiç şüphe etmemelidir ki, en nihayet mâzlumların hakkını tanımaktan ibaret olan doğru yola gelmeğe mecburdurlar. Bütün zulüm

---

[84] ATATÜRK, **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II (1906-1938)**, s. 31. (Parantez içindekiler tarafımızdan eklenmiştir. S.K.).

[85] Aslan'a göre, Türk-Sovyet ilişkilerinde çoğu sorunun aşılmasında ve iki ülke arasındaki dostluğun pekiştirilmesinde Atatürk ile M. Frunze arasındaki görüşmelerin büyük bir rolü vardır. Frunze'nin Ankara'ya gelişi ile birlikte ilişkilerde yaşanan olumlu gelişmeler, Türk-Sovyet ilişkilerinde "zirve"yi oluşturmuştur (ASLAN, Yavuz, **Mustafa Kemal-M. Frunze Görüşmeleri Türk-Sovyet İlişkilerinde Zirve**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2002, s. 33-60).

dünyasına karşı harekette pişvâ olan Rus milletinin şeref ve kadrini kemali takdir ile tezkâr eylerim. Yaşasın Rus milleti ve Rusya Şûralar Hükûmeti, yaşasın Ukrayna ordusunun Başkumandanı arkadaşımız kahraman Frunse!"[86]

Atatürk, sürekli bir biçimde, Rus ulusunun ve Ukraynalıların Türk ulusuna çok yakın olduğunu bildirmiştir. "Ukrayna ile Türkiye, denilebilir ki, muttasıl iki memlekettir. Nazarlarımızı şimale tevcih edelim: bir deniz... bir an için bu denizin mefkudiyetini tasavvur edersek, Türkiye ve Ukrayna'nın yekdiğerine en yakın iki memleket olduğunu görürüz. Bu iki memleket halkları arasındaki samimiyet de bu derece yakındır."[87] Atatürk, 18 Haziran 1922'de *Vakit Gazetesi* muhabirine Türkiye'nin genel durumuna ilişkin verdiği beyanat da şöyle demiştir: "Türkiye-Rusya dostluğu bildiğiniz surette devam ediyor. Münasebatımız samimî ve kuvvetlidir."[88] Yine, Atatürk, 30 Ocak 1922'de Rus sefiri Aralof'a şöyle demiştir: "Kendi memleketinde ahalisini gaddarane pençesinde bulunduran ve komşu ülkeleri daima istila tehdidi altında tutan Çarlığı devirdikten sonra kapitalizm ve emperyalizmin dünya çapındaki zulmünü kaldırarak insanlığa yeni bir saadet hayatı kazandırmaya çalışan Rusya köylü ve amelesiyle söz konusu kapitalizm ve emperyalizm altında kalıp ezilmemek için en ağır şartlara rağmen hayat ve mevcudiyetini müdafaaya çalışan Türkiye halkı ve onun hükümeti arasındaki dostane ve kardeşçe münasebetlerin

---

[86] ATATÜRK, **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II (1906-1938)**, s. 29.
[87] **A.g.e.**, s. 31.
[88] ATATÜRK, **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri III (1918-1937)**, s. 54.

gelişmesi emrinde azami yardıma hazır olduğumu beyan ile iftihar ederim."[89]

Rusya ile Türkiye arasındaki dostluk ilişkileri, 16 Mart 1921'de imzalanan *Moskova Antlaşması* ile iyice pekiştirilmiştir.

Moskova Antlaşması'nın büyük politik önem taşıyan giriş bölümünde; *"Ulusların kardeşliği ve halkların kendi yazgılarını özgürce belirleme hakkını tanımak konusunda anlaşan Türkiye Büyük Millet Meclisi hükûmeti ile Rusya Şuraları Fedaratif Sosyalist Cumhuriyeti hükûmeti, emperyalizme karşı mücadeledeki dayanışmalarını ve bu iki halktan herhangi biri için söz konusu olan güçlüğün diğer halkın durumunu da kötüleştireceği olgusunu göz önünde bulundurarak ve aralarında sürekli ve yürekten karşılıklı ilişkiler ve her iki tarafın karşılıklı çıkarlarında temellenen kopmaz ve içten bir dostluk kurma isteğiyle dolu olarak bir dostluk ve kardeşlik antlaşması imzalamaya karar verdiler,"*[90] denilmekteydi.

Moskova Antlaşması'na göre, Osmanlı İmparatorluğu ile Çarlık Rusyası arasında imzalanmış olan bütün anlaşmalar hükümsüz sayılmış, Rusya Misak-ı Millî'yi tanımış ve kapitülasyonların kaldırılmış olmasını kabul etmiştir. Ayrıca, iki devlet arasında her türlü ilişkileri, özellikle ekonomik ilişkileri geliştirecek antlaşmalar yapılması benimsenmiştir.[91] Söz konusu anlaşmayla taraflar, Doğu'da yaşayan halkların ulusal kurtuluş hareketleri ile

---

[89] ATATÜRK, Mustafa Kemal; **Atatürk'ün Bütün Eserleri, Cilt: 12 (1921-1922)**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2003, s. 251.

[90] ŞAMSUTDINOV, **Mondros'tan Lozan'a Türkiye Ulusal Kurtuluş Savaşı Tarihi 1918-1923**, s. 207-208.

[91] AYBARS, **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi I**, s. 276-277.

Rus emekçilerinin yeni bir toplum düzeni, yani sosyalist sistem kurmak uğruna giriştikleri savaş sırasında ortak paydalar bulunduğunu göz önünde tutmuşlar ve ulusların bağımsızlık ve özgürlük haklarını tanıyarak istedikleri hükümet biçimini seçme konusunda özgür olduklarını kabul etmişlerdir.[92] Söz konusu anlaşmada;[93] özellikle, ulusların kendi kaderlerini tayin etme hakkına sahip olduğu belirtilmiş ve iki ülkenin kardeşlik anlaşması yapmasına neden olan emperyalizm ile savaşımda birleşmeden söz edilmiştir.

---

[92] KINROSS, **Atatürk-Bir Milletin Yeniden Doğuşu**, s. 292.

[93] VILLALTA, **Atatürk**, s. 440. Ancak, Rusya ile Türkiye arasındaki samimi ve dostluk dolu ilişkiler, hem Rusya'da hem de Türkiye'de sistem karşıtları tarafından eleştiri konusu olmuştur. Türkiye'deki sisteme muhalif gruplar ya da Atatürk karşıtları *Türkiye Bolşevik oluyor* iddiasını ortaya atarlarken Rusya'daki Lenin karşıtları da *Rusya'nın sosyalizmden vazgeçtiğinden ve Lenin'in sosyal demokrasiye kaydığından* dem vurmaktaydılar. Sözgelimi A. R., "Yunan-Türk Savaşı" (7 Nisan 1921) başlıklı yazısında; Atatürk ile yakın ilişkileri olan ve Türk devrimini destekleyen Lenin'i açıkça eleştirmiş ve onu sosyal demokrasiye kaymakla suçlamıştır: "Bolşeviklerin mücadele yöntemine karşı Sosyal Demokrasinin en çok başvurduğu savlardan biri de, Bolşeviklerin yarı-feodal 'devrimci' Kemal Paşa ile ittifak yaptıkları, böylece emperyalist –'Bonapartçılar' olduklarını kanıtladıkları ve artık kendilerine proleter hükümet demeye hakları olmadığıdır. Rus proletaryasının bu 'iyi niyetli' dostları, dünyanın tek işçi hükümetinin kapitalist dünyaya karşı mücadelesi ile Rus devletinin İttifak Devletleri emperyalizmine karşı mücadelesi arasındaki farkı göremiyorlar" [A. R.; "Yunan-Türk Savaşı" (7 Nisan 1921), **Komintern Belgelerinde Türkiye-1: Kurtuluş Savaşı ve Lozan**, Derleyen: D. Perinçek, Çeviren: F. Artunkal, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1999, s. 23].

Atatürk, Lenin'e yazdığı 10 Nisan 1922 tarihli mektubunda, şöyle demiştir: "Rusya dostluğu geçmişte olduğu gibi her zaman Türkiye Büyük Millet Meclisi hükümetinin asli siyaseti olacaktır. Emperyalist ve kapitalist devletlerin ortaya attıkları yeni metotlar karşısında memleketlerimizin her zamankinden daha sıkı bir cephe teşkil etme zorunda olduklarına inanıyorum. Rusya'nın birçok defalar bize yaptığı yardım bizce özel bir ehemmiyet kazanmıştır."[94]

Rus ulusu ile Türk ulusunun ortak yönleri çoktur. Her iki ulus benzer badireler atlatmış, çeşitli baskı ve zulümlerle karşı karşıya kalmıştır. Atatürk'e göre, "Gerek Ruslar, gerek Çarlığa tabi olan Rusya'daki diğer milletler ... felâketlerden kurtulmak için kanlı ihtilâller yaptılar. Kendilerini gayei hakikiyei beşeriyeye isâl eden yollar aradılar. Fakat muvaffak olmak güç idi. Türkiye halkı da aynı suretle, aynı istibdat ve zulüm altında sevk ve idare edilmiştir."[95] Nitekim, Atatürk, Rus lideri Lenin'e gönderdiği 4 Ocak 1922 tarihli mektubunda; Türk ve Rus halklarının yakınlıklarını ve ortak yönlerini öne çıkarmıştır. Atatürk, söz konusu mektubunda; her iki ülkenin Batılı emperyalistlerin saldırılarına maruz kaldıklarını, ***ulusların kendi kaderlerini kendilerinin tayin etmeleri*** anlayışı çerçevesinde her iki ulusun kapitalist ve emperyalist düzenlere karşı savaştıklarını belirtmiş ve iki ülke arasındaki ilişkilerin geliştirilmesini önermiştir. Atatürk, mektubunda; ayrıca Türk devriminin ana karakterine ve bu yönde yapılan savaşımlara da değinmiştir. Atatürk, Lenin

---

[94] ATATÜRK, **Atatürk'ün Bütün Eserleri, Cilt: 12 (1921-1922)**, s. 373.
[95] ATATÜRK, **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II (1906-1938)**, s. 30.

ile yazışmasında; Türkiye'nin kesinlikle kapitalist sistemden ayrı bir yol izlediğini, bu yolun ise Avrupa'dan ziyade Rusya'nın sistemine daha yakın olan halkçılık olduğunun altını özenle çizmiştir.

Atatürk'ün Lenin'e gönderdiği mektubu, onun ölümünden sonra Rus halkını Türk halkına *komünist* kelimesini anlamından saptırarak, yani *ahlaksız, namussuz, değersiz ve dinsiz* olarak tanıtan, Rusları öcü ve büyük düşman olarak gösteren, Türkiye'deki *komünistler Moskova'ya* deyip 1990 sonrası ise Moskova'dan ayrılmayanların, keza aynı şekilde 2002 yılında Çin'e gidip oradan bir türlü ayrılamayıp 15 gün kalan iktidar mensuplarının (milliyetçi kanadının) dikkatli okuması gerekiyor: "Ankara'da genel bir saygı ve sempati kazanan yoldaş Frunze'nin, ülkemizden ayrılışı vesilesinden yararlanarak, kişisel duygu ve düşüncelerimden başka, gizli olarak, Türk politikası konusundaki görüşlerimi ve özellikle, Türk-Rus ilişkilerini, size, kısaca açıklamak isterim. Bildiğiniz gibi, Türk ve Rus halkları, yüzyıllarca sürdürülmüş boyunduruk zincirlerini bir hamlede silkip attıktan sonra, kendi halklarının da bu yolu izleyeceklerinden dolayı büyük korkuya kapılan Batılı emperyalist ve kapitalist kuvvetlerin saldırısına uğradığından, halklarımız arasındaki yakınlık ve anlaşma, kendiliğinden gelişmiştir. Hatırlayacağınız gibi, ortak umutların ve benzer koşulların sonucu olarak ortaya çıkan düşüncelerin gelişmesi, hükümetlerimiz arasında resmi ilişkilerin kurulmasına yol açmış ve özellikle, bu ilişkilerde kesin bir rol oynamıştır. Türkler ve Ruslar, tarihleri, yüzyıllarca sürdürülmüş savaşlarla doldurulduktan sonra, anlaşmış ve uzlaşmışlardır. Bu durum öteki u-

lusları şaşkınlığa uğratmıştır. Pek çoğu, dostluğun geçici olduğu ve şartların zoruyla sağlandığı konusunda bir inanca sahip olmuşlardır. Hala da bu inançtadırlar. Fakat, iki halkın hangi şartlarla ve ne ölçüye kadar birbirlerini anlayıp sevdiğini ve eski kavgaların, zalim yöneticilerin kışkırtmaları ile çıkmış olduğunu, son savaşta subayların birbirleriyle nasıl isteksizce savaştığını görmüş olanlar, yeni durumun sürekli ve istikrarlı olduğunu kabul etmekte gecikmeyeceklerdir. Türkiye'nin rejim değiştirmesi, Rusya'da olduğu gibi, sosyal bir devrimle ortaya çıkmış olmayıp, yabancı devletlerin saldırı ve egemenliklerine karşı bir başkaldırma türünde olduğundan, dünyanın dikkatini çekmemiştir. Bu başkaldırış, canlı ve gerçek olarak dile getirilmemiştir. Yüzeyden de olsa, ülkemiz hakkında bir bilgiye sahip olanlar, 1918 silah bırakmasından (mütarekesinden), özellikle 16 Mart 1920'den beri alınan yolun çok uzun olduğunu kabul edeceklerdir. Yüzyıllardan beri her şeyde efendilerine ve saraylılara ve daha sonra, oligarşiye bağlı kalan Türk halkı, 1919 yazında girişilen savaşla, kendi kaderine sahip olmayı başarmıştır. Açık konuşuyorum. Erzurum ve Sivas Kongrelerinde bir araya gelen delegeler, insanların kendi kaderlerinin kendilerince tespit edilmesini öngören bir yargıya varmışlardı. Siz, Sayın Başkan, daha Dünya Savaşından önce, bu hususu savunmaktaydınız. Bu kongrelerde kabul edilen kararlarla, İstanbul'un yetersiz ve yeteneksiz ellerde iktidarı tasfiye edecek ve yeni yöneticileri, bizzat ulusun kendisi seçecekti. Bu büyük halk toplantısında bulunanlar, Türkiye'de yeni bir dönemin başladığını ve Türk halkının artık kendi liderlerinin koruyuculuğu altında değil, kendi kendisini yöneteceğini ilan ettiler. 16 Mart 1920'den

sonra Ankara'da toplanan 'halk temsilcileri', ulusun iradesini ve kaderini bağımsız ve egemen bir varlık olarak tayin etme arzusunu ilan ettiğinde, bu isteğin, bütünüyle gerçekleşmesi ulusal bir amaç olmuştu. Şimdi, bütün bunlar gerçekleşmiştir. Halk tarafından seçilmiş olan 'temsilciler', sadece teşrii kuvveti değil, aynı zamanda, icrai (yasama ve yürütme) kuvveti de elinde bulundurmaktadırlar. İstisnai olarak, ulusun bağımsızlık ve güvensizliğinin söz konusu olduğu yerlerde, halk temsilcileri, kazai görevi de yerine getirmektedir. ... Sonuç olarak, bugünün Türkiye'si, Batı Avrupa'ya olduğundan çok, bir bakıma, Rusya'ya daha yakındır. Sonra, ülkelerimiz arasında bir başka benzerlik, bizim, kapitalist ve emperyalist düzene karşı savaşmamızdır. Kapitalizm, Türkiye'de, Rusya'da olduğundan daha zayıftır. Fakat durum, büyük teşebbüslerdeki hemen bütün kapitalin yabancılar tarafından yatırılmış olması yönünden, karmaşıktır. ... Uluslararası politika alanında, Türk-Fransız anlaşması, Rus-İngiliz anlaşması gibi, şartların zoruyla vücut bulmuştur. Bu anlaşma, gelecekte imzalayacağımız anlaşmalar gibi, dostluk anlayışlarımızı zedeleyemez. Size, TBMM'nin, Sovyet Rusya'ya karşı izlediği politikanın değişmediğini, söylentilerin gerçeğe dayanmadığını belirtmek isterim. Hükümetlerimizin, dolaylı ya da dolaysız olarak birbirleri aleyhinde bir anlaşmaya ve koalisyona girmeyeceklerine inanıyorum. Aramızdaki yanlış anlaşmalar, Ankara-Moskova arasındaki yazışmaların yavaşlığı yüzündendir. Gerçeklere açıklık veren bu mektubun, ilişkilerimizin kuvvetlenmesine yardımcı olacağı kanaatindeyim, Sayın Başkan."[96]

---

[96] ATATÜRK, **Atatürk'ün Özel Mektupları**, s. 168-171.

Atatürk'e göre, Türkiye ile Rusya arasındaki ilişkiler her gün daha ziyade esaslaşmaktadır ve daha çok esaslaşacaktır.[97]

Türkiye ile Rusya arasındaki dostluk ilişkileri, özellikle Ulusal Kurtuluş Savaşı yıllarında maddi bir temele dayanmaktaydı. **Her iki ülkenin düşmanları ortaktı: Emperyalist Batı.** Nitekim, Atatürk de bu gerçeğe çok açık bir biçimde dikkat çekmiştir. Atatürk, Türk ulusu ile Rus ulusunun emperyalizme karşı birlikteliklerini vurgulamış ve 14 Ağustos 1920'de TBMM'de yaptığı konuşmada onlardan "müşterek düşmanları binnetice mağlûbetmek için azmetmiş olan iki millet,"[98] diye söz etmiştir. Türk-Rus dostluğunun ortak düşmandan kaynaklandığını Kâzım Karabekir de açıkça söylemiştir: "Biz Ruslarla hatta bir ittifak bile akdetmiştik. Çünkü İstiklâl Harbinde düşmanımız aynı idi; Dost olduk!"[99]

Aynı şekilde Lenin, emperyalizme karşı Türklerin ve Rusların yaptıkları direniş hareketinin önemli olduğuna dikkat çekmiştir: "Türkler, milli kurtuluşları için savaşıyorlar... Emperyalistler Türkiye'yi soyup soğana çevirdiler, hâlâ da soyuyorlar. Köylüler ve işçiler buna katlanamadılar ve baş kaldırdılar. Sabır bardağı taştı, gerek Doğu halkları gerek biz emperyalist kuvvetlere karşı savaşıyoruz. Sovyetler Birliği emperyalistlerle olan işini bitirdi. Onları bozguna uğrattı ve memleketten kovdu. On-

---

[97] ATATÜRK, **Resmi Yayınlara Girmemiş Söylev, Demeç, Yazışma ve Söyleşiler**, s. 202.

[98] ATATÜRK, **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I (1919-1938)**, s. 101.

[99] KARABEKİR, **Ankara'da Savaş Rüzgarları, II. Dünya Savaşı-CHP Grup Tartışmaları**, s. 281.

ların dişlerini söktük, keskin tırnaklarını vücudumuza geçirmelerine izin vermedik."[100]

Böylece, düşmanın birleştirme işlevi en iyi bir biçimde Türk-Rus dostluğunda kendisini göstermiştir. Rusya ve Türkiye 1915'lerden itibaren yoğun bir biçimde emperyalist Batı ile savaşım içine girmişlerdir. Bu bağlamda, Ankara hükümetinin resmi yayın organı olan *Hakimiyet-i Milliye*'de öne çıkan yazılar Türkiye ile Rusya arasındaki dostlukları ve ittifakı yansıtması bakımından önemlidir: "... Kızıl Ordu, Sovyet Rusya'sını savaş ve siyaset yoluyla bağlamak isteyen emperyalistlere karşı mücadele açtı. Millî Ordu da emperyalistlerin doğrudan doğruya ya da dolaylı yoldan Anadolu'ya suikaste gelen ordularıyla savaştı. Her iki ordu, kapitalist Avrupa'nın Asya'daki iştahını söndürmek için kan döküyor. ... Görülüyor ki, Doğu'nun en esaslı iki hükümeti, Türklerle Sovyetler, Doğu'nun kurtuluş davasında yalnız samimiyetten değil, onun kadar siyasetten, pek hayatî karşılıklı menfaatlerden doğan bir birlikle aynı savaşı yapmışlar, aynı düşmanlara karşı birbirlerini savunmuşlardır."[101]

Batı emperyalizmine karşı Türk-Rus ittifakının en somut örneği, Türk ordusu ile Rus ordusunun Kafkasya'da İngiliz emperyalizmine karşı birlikte verdiği savaşımdır. Atatürk, Türk ordusu ile Rus ordusunun Nahçıvan'daki birliktelikleri ve ordumuzun Rusya'daki karşılanışına ilişkin olarak 14 Ağustos 1920'de TBMM'de

---

[100] ARALOV, **Bir Sovyet Diplomatının Türkiye Hatıraları-1**, s. 46.
[101] *Hakimiyet-i Milliye*'den aktaran; PERİNÇEK, **Kemalist Devrim-1, Teorik Çerçeve**, s. 50-51.

yaptığı konuşmada şunları söylemiştir: "1 ağustos tarihinde Rus Bolşevik Hükûmetinin Kızılordusiyle Büyük Millet Meclisi'nin ordusu Nahçıvan'da biribiriyle maddeten birleşmiş oldu (alkışlar) oraya giden kuvvetlerimiz, kızıl kuvvetler tarafından merasim-i mahsusa ve ihtiramat-ı fevkalâde ile kabul edilmişlerdir. Burada birleşen iki hükûmet kuvvetleri diğer kuvvetler gelinceye kadar mahallinde müştereken tedabir ittihaz etmekle el'an bugün dahi meşguldür."[102]

20. yüzyılda, "Eski Yunan'dan beri gelen sömürgeler devrine karşı, dünyada bir karşı hareket gelişmiştir. Karşı hareketin bir tanesi sosyalist özelliğiyle Rusya'da verilmiştir, ötekisi demokratik ve antiemperyalist özelliğiyle Türkiye'de."[103]

Türkiye ve Rusya'nın emperyalizm karşısında takındıkları tavırlar, insanlık tarihinde oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Atatürk'ün öncülüğünde gerçekleşen Ulusal Kurtuluş Savaşımız ile Lenin'in önderliğinde gerçekleşen Rus Devrimi, Batı emperyalizmine karşı verilmiş iki büyük mücadeledir. Eş deyişle, Atatürk'ün ve Lenin'in kendi ülkelerinde gerçekleştirdikleri devrim hareketleri, 20. yüzyılın en önemli olayları olup, özellikle mazlum milletlerin tarihleri ve kaderleri açısından birer dönüm noktasıdırlar.

Türkiye ile Rusya arasındaki dostluklar, yakın bağlar, emperyalizm karşıtı net tavırlar ve hareketler, dünyadaki bütün Batı-dışı mazlum toplumlara çok iyi bir

---

[102] ATATÜRK, **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I (1919-1938)**, s. 99.
[103] İLHAN, "Çağdaşlık İle Batıcılık Birbirine Zıt Süreçler", s. 28.

örnek/modeldir. Atatürk, bu gerçeği 27 Haziran 1921'de Türk-Sovyet ilişkileri üstüne yaptığı bir değerlendirmede; "Türk ve Rus milletlerinin zulüm ve tecavüze karşı mücadele ile teşkil ettikleri misal bütün mazlum milletler için şüphesiz bir sebeb-i ikaz olmuştur,"[104] biçiminde dile getirmiştir.

Kısaca, Atatürk, özellikle Ulusal Kurtuluş Savaşı yıllarından itibaren Ruslar ile yakın diyaloglar kurmuş ve iki ülkenin dostluk temelinde ilişkilerini sürdürmesi için muazzam bir çaba sarf etmiştir. Aynı şekilde, Ruslar da Türkiye'ye karşı olumlu politikalar sürdürmüştür. Ancak, özellikle Atatürk'ün ölümünden sonra Rusya Türkiye'de en büyük düşman olarak görülmeye başlanmıştır. Bunda elbette ki, Türkiye'yi yönetenlerin, Türkiye'nin Amerikan emperyalizminin boyunduruğu altına girmesine yönelik politikaları belirleyici olmuştur. Atatürk döneminde Türkiye'nin en büyük dostu ve müttefiki olan Rusya, Atatürk'ün ölümünden sonra en büyük düşmanımız ilan edilmiştir. Atatürk'ten sonra yapılan büyük yön değişikliklerinden birisi de bu konudur. Eş deyişle, **Atatürk döneminde en büyük düşmanımız olan emperyalist Batı, Atatürk'ten sonra en büyük dostumuz(!) ve müttefikimiz(!) olurken, Atatürk'ün yakın ilişki kurduğu Rusya, Irak ve İran gibi dost devletler birer birer düşman ilan edilmişlerdir.**

---

[104] ATATÜRK, **Resmi Yayınlara Girmemiş Söylev, Demeç, Yazışma ve Söyleşiler**, s. 135.

6.3.2. Atatürk Döneminde Türkiye-Balkan Devletleri İlişkileri

Atatürk'ün yakın diyalog kurduğu devletler arasında Rusya'dan sonra **Balkan devletleri** önemli bir yer tutar.

Balkan devletleri, yani Arnavutluk, Bulgaristan, Romanya, Yunanistan ve Türkiye gibi devletler asırlarca beraber yaşamışlardır. Balkan milletlerinin, ortak tarihsel kökleri vardır. Atatürk, Balkan devletlerinin, Ankara'da **Balkan Birliği**'ne hazırlık olarak yaptıkları ilk toplantıyı açarken bu gerçeği dile getirmiştir: "Karadeniz'in kuzey ve güney yollarıyla, binlerce yıl deniz dalgaları gibi birbiri ardınca gelip Balkanlar'a yerleşmiş olan insan yığınları başka başka adlar taşımış olmalarına rağmen, aslında bir beşikten çıkan ve damarlarında aynı kan dolaşan kardeş kavimlerden başka bir şey değillerdir."[105]

Atatürk'e göre, aralarında kardeşlik bağları olan "Balkan milletleri ... uzak ve derin mazinin kırılmaz çelik halkalariyle birbirine pekâlâ bağlanabilir."[106] Demek ki, Atatürk, ortak tarihsel bağlarla birbirlerine bağlı Balkan milletleri arasında ekonomik, kültürel ve politik alanlarda işbirliğine çok önem vermiştir.

Atatürk, aslında Batı emperyalizmine ve özellikle Alman ve İtalyan faşizmine (Hitler ile Mussolini'ye) karşı bir denge sağlamak için bir **Balkan Birliği/Balkan Dayanışması** oluşturma çabasına girişmiştir. Atatürk'ün Batı

---

[105] KINROSS, **Atatürk-Bir Milletin Yeniden Doğuşu**, s. 536.
[106] ATATÜRK, **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II (1906-1938)**, s. 305.

emperyalizmine karşı Balkanların direnci olarak düşündüğü Balkan Birliği/Balkan Dayanışmasının en somut adımı, **Balkan Antantı/Paktı**'dır. Eş deyişle, Balkan Paktı'nın doğuşu, "Alman gücünün yeniden dirilmesi ile yayılma siyasetinden ve aynı zamanda İtalyan Emperyalizminden kaynaklanmıştır."[107]

Balkan Paktı, 9 Şubat 1934'de Atina'da Türkiye, Yunanistan, Romanya ve Yugoslavya arasında imzalanmıştır. Bu antlaşma, aslında uzun süren diplomatik bir çabanın ürünüdür. İlgili antlaşma, "9 yıl süren diplomatik girişimlerin, ikili görüşmelerin ve biribirini izleyen 4 konferansın sonunda imzalanabilmişti."[108]

Balkan devletlerinden Bulgaristan ve Arnavutluk paktın dışında kalmayı tercih etmişlerdir. Arnavutluk, İtalya ile yaptığı önceki anlaşmalar nedeniyle pakta katılamazken, Bulgaristan ise *Barış Antlaşmaları* üzerinde bir değişme yapılacağı umuduyla söz konusu pakta imza atmaktan kaçınmıştır.[109]

Balkan Paktı ile Türkiye, Yunanistan, Romanya ve Yugoslavya kendi Balkan sınırlarının güvenliğini karşılıklı olarak güvence altına almışlardır. Anlaşmayı imzalayan devletler, ortak çıkarları konusunda birbirlerine danışacak ve hiçbir devlet ötekinin aleyhine bir karar almayacaktı.[110]

---

[107] VILLALTA, **Atatürk**, s. 684.

[108] TURAN, **Türk Devrim Tarihi, 3. Kitap (İkinci Bölüm): Yeni Türkiye'nin Oluşumu (1923-1938)**, s. 179.

[109] VILLALTA, **Atatürk**, s. 683.

[110] AKŞİN, **Atatürk'ün Dış Politika İlkeleri ve Diplomasisi**, s. 263.

Balkan Paktı, Balkan devletleri arasındaki dayanışmanın ve güç birliğinin en somut şeklidir. Atatürk, Balkan ülkeleri arasında önemli bağların ve dayanışmanın bulunduğunu, Balkan Antantı'nın ise bunun en somut adımlarından birisi olduğunu bildirmiştir.

Atatürk, Balkan Paktı hakkında 2 Şubat 1938'de şöyle demiştir: "Balkan ittifakı bizim öteden beri samimiyetle üzerinde durduğumuz bir idealdir. Bu idealin her gün geniş bir saha üzerinde daha ziyade genişlemesini ve mesaha almasını görmekle bahtiyarım. Bu hususta müttefik Balkan devletlerini sevk ve idare eden zevatın büyük hizmetleri ve muvaffakiyetleri ve ittifaka bağlılıkları şayanı takdirdir. Bugün, bu şekliyle dahi hepimizin memnuniyetini mucip olan Balkan birleşik vaziyetinin, birgün birçok kimselerin hâtıralarından bile geçirmedikleri mütekâmil şekli alacağına itimadım berkemaldir. Bu yüksek ideale giderken müttefik devletlerin başında bulunan zevatın himmetlerine, matbuatın dahi büyük hizmetlerinin sebkatetmekte olduğunu müşahede etmekteyiz. Balkan milletleri matbuatının bu yüksek ideali kendi idealleri telâkki etmelerini ve bu idealin tahakkuku için bütün imkânlarla çalışmalarını kendilerinden temenni ederim."[111]

Atatürk'e göre, "Balkan Paktı, gittikçe, Avrupa barışının başlıca temel taşlarından biri olmak yerindedir."[112]

Balkan Paktı'nda Türkiye başrolde olan bir ülkedir. "Balkan Antantı'nın ortaya çıkmasında nasıl baş rolü

---

[111] ATATÜRK, **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II (1906-1938)**, s. 329-330.

[112] ATATÜRK, **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I (1919-1938)**, s. 400.

Türkiye oynadıysa, bu Antant'a sonuna kadar sadakatla bağlanan da Türkiye oldu."[113] Kinross'a göre[114] bu pakt, Türkiye'nin uluslararası bir liderlik kazanmasına yol açmıştır. Atatürk, Balkan Paktı ile bölgesel bir "Milletler Cemiyeti" kurmak niyetindeydi.

Balkan devletleri ile olan işbirliğine çok önem veren Atatürk, 1938 Haziranı başlarında Balkan devletlerinin başkentlerine bir gezi planlamıştı. Ama bu gezi Atatürk'ün sağlığının bozulması nedeniyle iptal edilmiştir.[115]

Kısaca, Atatürk, yakın komşularımız olan ve ortak tarihsel köklerimiz bulunan Balkan devletleri ile bir politik birliktelik inşa etme çabasına koşulmuş ve Balkan toplumları arasında **Balkan Birliği**'nin kurulmasını sağlamıştır. Ne yazık ki, Balkan devletleri arasındaki bu pakt kısa bir süre sonra sona ermiştir. Günümüzde çok daha net olarak gözüktüğü gibi, emperyalistlerin ve onların yerli işbirlikçilerinin çabaları sonucunda/sayesinde Balkan devletleri birbirlerine düşman edilmişlerdir.

6.3.3. Atatürk Döneminde Türkiye ile Asya Toplumları Arasındaki İlişkiler

Atatürk, Rusya ve Balkan devletlerinin yanı sıra başka devletlerle, özellikle de yakın komşularımızla pozi-

---

[113] ARMAOĞLU, Fahir; **20. Yüzyıl Siyasî Tarihi (1914-1990), Cilt I: 1914-1980**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1991, s. 339.

[114] KINROSS, **Atatürk-Bir Milletin Yeniden Doğuşu**, s. 531.

[115] MIKUSCH, **Avrupa ile Asya Arasındaki Adam: Gazi Mustafa Kemal, Cilt: 4**, s. 126.

tif diyaloglar ve politik birliktelikler kurma çabasına girişmiştir. Bu devletler arasında Asyalı olan **Afganistan, Irak, Suriye ve İran** başta gelir.

Atatürk, Batı kapitalizmine ve emperyalizmine karşı bir cephe oluşturmak için Asyalı toplumlarla, yani Batı-dışı mazlum milletler ile olumlu diyaloglar geliştirmiş ve onlarla politik birliktelikler inşa etmiştir.

Atatürk'ün Batı-dışı mazlum milletler ile yakın diyalog kurmasının iki temel nedeni vardır:

1) **Türkiye'nin Doğulu, yani Asyalı bir toplum olması. Eş deyişle, Türk milletinin mazlum milletlerden olması.**

2) **Batı emperyalizminin yeryüzünden kalkması için dünyanın bütün mazlum milletlerinin birlikte hareket etmesinden başka bir yolun bulunmaması.**

Atatürk'ün yukarıdaki nedenler bağlamında yoğun bir biçimde ilişki kurduğu ülkelerin başında, şimdilerde Amerikan emperyalizminin tahakkümüne giren **Afganistan** gelir.

Atatürk döneminde Türkiye-Afganistan ilişkileri, çok sağlam ve dostluk üzerine kuruluydu, şimdilerdeki gibi değildi. Türkiye ile Afganistan arasında, dostluklar, "revabıt-ı kaviye mevcuttu."[116]

Türkiye ile Afganistan arasında ortak temas noktaları ve dolayısıyla müşterek görevler ve amaçlar vardır.[117]

---

[116] ATATÜRK, **Resmi Yayınlara Girmemiş Söylev Demeç Yazışma ve Söyleşiler**, s. 134.
[117] **A.g.e.**, s. 141.

Atatürk'e göre, yüzyıllardan beri Türkiye İslamiyet için yalnız savaşım veriyordu, bundan sonra yanında Afganistan gibi bir dostla beraber çalışacaktır.

Ancak, hemen belirtelim ki, Atatürk'ün düşün sistemi bağlamında Türkiye'nin Afganistan ve diğer Batı-dışı mazlum milletlerle ittifakı, İslam birliği ya da *Panislamizm* üzerine kurulu değildir, tam tersine ezilen mazlumların ezen emperyalistlere karşı güç birliği temelindedir. Atatürk, 14 Aralık 1921'de İslam dünyası ile ilişkiler üzerine yaptığı bir değerlendirmede bu konuya açıklık getirmiştir: "İttihadımız Panislamizme matuf değildir; mazlumların zalimlere karşı ittihadıdır ve bunun mazharı muvaffakiyet olacağından eminim. Türkiye, emperyalizme karşı mücadelesiyle hüsn-i misal olmuş ise, bundan pek büyük bir bahtiyarlık duyacağım."[118]

Atatürk, emperyalist Batı'ya karşı direnme odaklarının başında yer alan Asya'nın kapısı Afganistan ile çok samimi ilişkiler kurmuştur. Atatürk, Batı-dışı mazlum milletler açısından Afganistan'ın stratejik öneminin farkındaydı. Yüzyılımızda Afganistan'ın hep emperyalist saldırılara maruz kalması, elbette ki, rastlantısal değildir.

Kısaca, Afganistan, Asya'nın en sağlam kalesidir. Dünyadaki terör eylemlerinin çoğunun arka planında yer alan emperyalist Amerika'nın 11 Eylül 2001 Saldırısı'nı bahane ederek Afganistan'ı işgal etmesi rastlantısal değildir. Emperyalistler açısından Afganistan'ı ele geçirmek, Asya'da çok etkin olmanın bir yoludur. Emperyalist Amerika, Asya içindeki jeopolitik konumu nedeniyle za-

---

[118] **A.g.e.**, s. 139.

ten Afganistan'ı ne pahasına olursa olsun -ikiz kuleler bunun için çok rahatlıkla feda edilmiş olabilir- ele geçirmek için bahane arıyordu, kendi şirketlerinin "ortağı" Usame Bin Ladin'i terörist ilan ederek, Asya'nın sağlam kalesini ele geçirdi. Böylece, Amerika, bütün Asya'ya yayılacağının ilk işaretlerini vermiş oldu. Batı-dışı mazlum milletler, Afganistan'da, Amerikan işgaline çanak tuttuğu sürece Afganistan'ın ve Asya'nın kurtulması mümkün değildir.

"Biz tabiatıyla bütün Müslüman devletlerle son derece dostane münasebetler içindeyiz"[119] diyen Atatürk'ün, Batı emperyalizmine karşı direnme noktasında temas kurduğu Müslüman devletler arasında Afganistan ile birlikte **Irak**, **Suriye** ve **İran** önemli yer tutar.

Atatürk'ün yakın ilişki kurduğu Asya ülkelerinden biri de **Irak**'tır. Atatürk, 7 Temmuz 1931'de Irak kralı Faysal I. şerefine Ankara'da verilen davette Türkiye-Irak ilişkilerini şöyle değerlendirmiştir: "Milletler arasındaki bağların ve alâkaların inkişafında pek mühim olan ve tarihin seyrinde daima kendini gösteren coğrafi, iktisadi âmillerden başka, bugünkü karşılıklı menfaatleri ve dahilî, haricî sulh ve sükûn siyasetleri ve münasebetleri de Irak ile Türkiye'yi birbirine yaklaştırmakta ve daha çok dost yapmaktadır."[120]

Atatürk, politik yaşamı süresince Irak ve Suriye hükümetleri ile temasa geçmiş, Iraklılar ile Suriyelileri sü-

---

[119] ATATÜRK, **Atatürk'ün Bütün Eserleri, Cilt: 11 (1921)**, s. 63.
[120] ATATÜRK, **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II (1906-1938)**, s. 304.

rekli olarak uyarmış ve Türkiye'nin kendileri ile birleşebileceğini bildirmiştir. Biz, burada Atatürk'ün TBMM'nin 24 Nisan 1920 tarihindeki gizli oturumunda Iraklı ve Suriyeli yetkililere mesaj niteliğinde olan sözlerini aktarmakta yarar görüyoruz ve bu anlayışın Avrupa Birliği dışında hiçbir seçeneği düşünmeyen ve düşünenleri de neredeyse *düşman* olarak gören günümüz politikacılarına yol göstermesini ümit ediyoruz: *"Kendi dahilinizde kendi kuvanızla, kendi mevcudiyetinizle (istiklâlinizi temine çalışınız. Biz de) her şeyden evvel istiklâlimizin teminine çalışıyoruz. Ondan sonra birleşmemiz için hiç bir mâni kalmaz."*[121]

Atatürk'ün önem verdiği Asya ülkelerinden birisi de İran'dır. Atatürk, daha 1926 yılında İran ile Türkiye ilişkilerinin geliştirilmesi için çok somut adımlar atılması gerektiğine inanmıştır. Sözgelimi, Türkiye ile İran arasında 22 Nisan 1926 tarihinde bir dostluk ve güvenlik anlaşması imzalanmıştır. Söz konusu anlaşma gereğince; "Türkiye ile İran arasında hiçbir suretle bozulamayacak bir barış ve dostluk olacaktır. İki ülkeden biri saldırıya uğrarsa öbürkü tarafsız kalacaktır. İki taraftan hiçbiri öbürküne karşı hiçbir tecavüzde bulunmayacaktır. Ve onun aleyhinde olan siyasî, iktisadî ve malî anlaşmalara katılmayacaktır. İki taraf topraklarında, diğeri aleyhine müteveccih hareketlere ve propagandaya meydan vermeyecektir."[122]

Günümüzde, Türkiye ile İran sadece yukandaki anlaşmanın gereğini yerine getirseler bile iki ülke arasın-

---

[121] ATATÜRK, **Gizli Oturumlardaki Konuşmalar**, s. 14.

[122] AKŞİN, **Atatürk'ün Dış Politika İlkeleri ve Diplomasisi**, s. 195.

da herhangi bir sorun yaşanmayacak, ikisi de emperyalizme direnme noktasında önemli güç odakları olarak varlıklarını sürdürecektir.

Atatürk, Afganistan, İran, Irak gibi Batı-dışı mazlum milletlerle iyi diyalog kurmanın ötesinde şeyler de yapmıştır. Atatürk, söz konusu devletler arasında politik bir birliktelik de inşa etmiştir: **Saadabad Paktı**.

Atatürk'ün girişimleri ile 1935 yılında Türkiye, İran, Irak ve Afganistan arasında dörtlü bir paktın tasarısı hazırlandı ve bu pakt, iki yıl sonra 8 Temmuz 1937'de Tahran'da Saadabad Sarayı'nda imzalandı. İmzalandığı yerin adı olan Saadabad ile anılan Saadabad Paktı (resmi adı: *Ademi Tecavüz Muahedenamesi*), söz konusu "dört devlet arasında içişlerine müdahaleyi yasak eden, sınırlarının dokunulmazlığını, uluslararası anlaşmazlık olursa aralarında istişare etmeyi öngören bir belgedir."[123] Eş deyişle, Saadabad Paktı ile taraflar; aralarındaki her türlü dostluk ve kardeşlik ilişkilerini geliştirmeyi/sürdürmeyi, birbirlerinin içişlerine karışmamayı, ortak sınırlarına saygı göstermeyi, ortak çıkarlarını ilgilendiren mevzularda birbirlerine danışmayı, birbirlerine saldırmamayı ve saldırma maksadı taşıyan hiçbir politik kombinasyona dahil olmamayı temel almışlardı.[124] Saadabad Paktı, anlaşmaya taraf olanlar arasında her türlü ilişkinin ve işbirliğinin geliştirilmesini ve düşmanca saldırıların olmamasını esas almıştır.

---

[123] **A.g.e.**, s. 198.

[124] ARMAOĞLU, **20. Yüzyıl Siyasî Tarihi (1914-1990), Cilt I: 1914-1980**, s. 347.

Saadabad Paktı, yukarıda bildirilenler bakımından Ortadoğu'da imzalanmış ilk dayanışma antlaşması olma özelliğine sahiptir.[125] Ancak, Saadabad paktına, Mikusch'nin de bildirdiği gibi,[126] Batılı devletler ve özellikle İngiltere karşı çıkmıştır. İngiltere, bu birliğin dağılması için elinden gelen her şeyi yapmış ve Atatürk'ün ölümüyle de amacına ulaşmıştır.

Batı-dışı mazlum milletlerin dayanışması niteliğindeki Saadabad Paktını dağıtmak ve işlevsiz kılmak için emperyalist Batı, yoğun politik manevralar içine girmiş, pakta yer alan ülkeleri birbirine karşı düşman yapmayı başarmıştır -tabii ki bütün bunlar Atatürk'ün ölümünden sonra gerçekleşmiştir.

Sonuçta, Atatürk, Batı-dışı mazlum milletlerden olan Türkiye, İran, Irak ve Afganistan arasında bir **Asya Birliği**'nin kurulması için muazzam bir çaba göstermiştir. Ancak, Atatürk'ün ölümünden sonra bu birlik girişimleri sona ermiş ve hatta Asya toplumları Batılı emperyalistlerin oyunlarına gelerek birbirlerine düşman olmuşlardır.

Atatürk sonrası dönemde, özellikle de yakın tarihte düşman olarak görmeye başladığımız Afganistan, İran, Irak ve Suriye, aslında emperyalizme karşı ittifak yapılacak Batı-dışı mazlum milletler arasında önemli yere sahiptirler. Oysa, gerek söz konusu ülkelerin gerekse de ülkemizin politik kaderini belirleyenler, Batı

---

[125] TURAN, **Türk Devrim Tarihi, 3. Kitap (İkinci Bölüm): Yeni Türkiye'nin Oluşumu (1923-1938)**, s. 189.

[126] MIKUSCH, **Avrupa ile Asya Arasındaki Adam: Gazi Mustafa Kemal, Cilt: 4**, s. 116.

emperyalizmi ile ittifak yaptıkları için birbirlerini düşman ilan etmişlerdir. Somut bir örnek: Son yıllarda sürekli bir biçimde Irak'ı düşman ilan edip emperyalist Amerika'nın safında yer almıyor muyuz? Daha Amerika ve diğer emperyalist ülkeler Irak'a savaş kararını parlamentolarından çıkarmadan AKP hükümeti, 1 Mart 2003 tarihinde TBMM'den Amerikan askerinin Türkiye'yi, Irak'ı ve Ortadoğu'nun diğer mazlum milletlerini işgal etmesi için *tezkere* çıkarmaya teşebbüs etmedi mi?

Kısaca, ne yazık ki, tıpkı Balkan Birliği'nin somut adımı olan Balkan Paktı gibi, Asya toplumları arasındaki Saadabab Paktı da kısa bir süre sonra sona ermiştir. Günümüzde çok daha net olarak gözüktüğü gibi, emperyalistlerin ve onların yerli işbirlikçilerinin çabaları sonucunda Asya devletleri, yani Batı-dışı mazlum milletlerin önemli bir kısmı birbirlerine düşman olmuşlardır.

6.4. Amerika ve Avrupa Birliği'ne Karşı Batı-Dışı Mazlum Toplumlar Bloku İnşa Etmek

Atatürk, anti-emperyalist ve anti-kapitalist ekonomi politikalarından yanadır. Atatürk, Türk ulusunun bağımsızlığına ve özgürlüğüne gölge düşürmeyecek bir şekilde Türkiye ile dostluk ilişkisini sürdüren/sürdürecek olan ülkelerle ve özellikle Batı-dışı mazlum toplumlarla politik ve ekonomik ilişkilerin geliştirilmesinden, bu doğrultuda anlaşmalar yapılmasından ve birliktelikler kurulmasından yanadır. Atatürk, 9 Mayıs 1920'de şöyle demiştir: "Malî işlerdeki politikamızda dahi hedefimiz millî

mücadelemiz de, düşmanlarımızın saldırganca düşüncesine karşı, halkımızın refah ve saadetine uygun bir şekilde, memleketin ekonomik durumunu kuvvetlendirmek olacaktır. Memleketimizin menfaatleri temel esas olmak üzere, gerçek dostluğunu fiilen isbat edecek devletlerle ekonomik ilişkiler kurmaya taraftarız."[127]

İşte, bu çerçevede, Atatürk, yaşadığı dönem içinde sürekli olarak Türkiye'nin yakın komşularıyla ve özellikle Batı-dışı mazlum toplumlarla dostluk temelinde ilişki kurmuştur. Bu amaç doğrultusunda Atatürk hem Balkanlarda bir **Balkan Birliği** hem de Asya'da **Asya Birliği** kurmak çabasında olmuştur. Atatürk'ün amacı, emperyalist Batı'ya karşı güçlü bir blok oluşturmaktır. "Savaş ve emperyalist bloklaşmaya karşı olan Atatürk, bir başka bloklaşmadan yanaydı: Barışı korumak ve emperyalist bloklaşmalara daha etken bir şekilde karşı çıkmayı sağlayacak bir gruplaşma. Toplumların kurtuluşu ve her birinde koşullarına uygun bağımsız bir iç toplumsal gelişmeye olanak sağlayacak bir dayanışma."[128] Atatürk, Türkiye'nin de dahil olduğu Batı-dışı mazlum milletlerin kurtuluşları için çözümler üretmiş ve bu bağlamda **mazlum milletler** tezini geliştirmiştir.

O halde, Türkiye'nin kurtuluşu için Amerika'nın küreselleşme politikaları ve onun somut şekli olan **Avrupa Birliği** tek seçenek mi? Yoksa **Asya Birliği** seçeneğini

---

[127] Atatürk'ten aktaran; AFETİNAN, **Devletçilik İlkesi ve Türkiye Cumhuriyetinin Birinci Sanayi Planı 1933**, s. 27.

[128] KOLOĞLU, Orhan; **Mazlum Milletler Devrimleri ve Türk Devrimi (Atatürk'ün Açıklamalarıyla)**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2004, s. 122.

de düşünmemiz gerekmez mi? Daha genel olarak dünyanın Amerika ve Avrupa Birliği belasından kurtulması için başka seçenekler yok mu? Dünyanın, özellikle Batı-dışı mazlum toplumların Batı'nın hükümranlığından kurtulmasının yolları ne olabilir? İşte, bu gibi sorulara yanıt vermek, yani dünyanın ve Türkiye'nin kurtuluş stratejilerine açıklık getirmek için Atatürk'ün düşün sisteminden, özellikle de onun mazlum milletler tezinden dolaşmak gerekir.

Atatürk, emperyalist Batı'ya sırt çevirmiş, Türkiye'nin Batı-dışı mazlum toplumlarla diyalog kurmasına ve birlikte hareket etmesine özen göstermiştir. "Avrupa ve Amerikan mandacılarına karşı zafer kazanan Mustafa Kemal, hiçbir emperyalist ülke ile işbirliği yapmamış, emperyalist ülkelere ziyarete bile gitmemiştir. Buna karşılık, bölge ülkeleri ile hızlı bir yakınlık sağlama politikasının ısrarlı takipçisi olmuştur. Balkan ülkeleri ile kurduğu Balkan İttifakı ile Ortadoğu ülkeleri ile oluşturduğu Sadabad Paktı böylesine bağımsız ve bölge ağırlıklı dış politikanın sonucudur. Bölge ülkeleri arasındaki paktlara Mustafa Kemal hiçbir biçimde emperyalist ülkeleri almamıştır,..."[129]

Cehaletimiz o kadar çok arttı ki, çalışmamızın ilk bölümünde de değindiğimiz gibi, MGK Genel Sekreteri Orgeneral Tuncer Kılınç'ın *Türkiye için tek seçenek Avrupa Birliği değildir, gerekirse Rusya ve İran ile bir işbirliğine gidilebilir*, şeklinde bir tez ileri sürmesi entelektüellerimiz ve politikacılarımız tarafından çok tuhaf karşılanmıştır. Oy-

[129] ÇEÇEN, **Atatürk ve Avrasya**, s. 349.

sa, Atatürk bu gerçeği bize çok önceleri söylemiştir. Atatürk, *dünyanın mukadderatı Avrupa ya da Amerika değil, Asya'da hallolunacaktır* biçimindeki temel iddiayı destekleyen birisidir.[130] Atatürk, Türkiye'nin geleceğini Avrupa'da değil, Doğuda, yani Asya'da görmüştür.

Atatürk, emperyalist Batı karşısında Türkiye'nin yerini Asya'da görmüştür. Çünkü, Atatürk, sürekli olarak Batı kapitalizmine ve emperyalizmine karşı savaşım vermiş ve her zaman ezilmiş ve zulüm görmüş uluslardan yana tavır takınmıştır.

Türkiye'nin önündeki en iyi seçenek Asya seçeneğidir. Asya, dünya nüfusunun yarısından fazlasını barındıran, ekonomik, kültürel, jeo-stratejik önemi olan bir kıtadır. Türkiye, kimlik olarak Asyalıdır. Türkiye'nin Avrupa Birliği seçeneğinin peşini bırakması ve çok ciddi bir biçimde Asya Birliği seçeneğini düşünmesi gerekir.

Attilâ İlhan'a göre, "Halk Asya ile ilişkilerin geliştirilmesine açıktır, Asya'ya yakındır. İşin özünde biz de Asyalıyız, değer yargılarımız Asyalınınkine çok benzer."[131] Attilâ İlhan da Asyalının Avrupalıdan farklı olduğunun önemle altını çizmiştir: "... Balkanlar'dan Japonya'ya kadar ezgiler aynıdır, insanlar benzer şeyleri sever, bu aslında Asya'nın ta kendisidir. ... Çin'deki tezgâhtar kızların gülüşü bile Avrupalıdan farklı idi, Asyalı gülüşü idi, Asyalı farklı bakar, farklı güler, farklı davranır. Ge-

---

[130] ATATÜRK, **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri III (1918-1937)**, s. 135.

[131] **Attilâ İlhan'dan aktaran**; MANİSALI, **Attilâ İlhan'la 1000 Saat**, s. 170.

çenlerde Kenan Bey anlattı (60'lı yılların bürokratı); Aliağa'nın ön görüşmeleri için o yıllarda Moskova'ya gitmiş; 'Rus mandalinayı soydu, eliyle bana iki dilimi uzattı' diyor, onu çok etkilemiş; 'bunu ancak bir Asyalı yapar' diye ekliyor."[132]

Batı uygarlığından ve Batı kimliğinden uzak, ancak Batı emperyalizmi karşısında ezilen ve mağdur konumunda bulunan Asya ve Afrika'nın mazlum milletleri arasında önemli benzerlikler ve ortak tarihsel bağlar mevcuttur, yani hepsinin tarihsel kökleri ve kültürleri benzerlikler gösterir. Gerek Türk toplumu gerekse Asya ve Afrika, Doğu uygarlığına dahildirler ve Doğulu bir kimliğe sahiptirler. Türk toplumu ile Asya ve Afrika'nın sorunları, kaygıları, tasaları, yazgıları ve düşmanları ortaktır.

Türkiye'nin önüne yalnızca ve tek seçenek olarak Avrupa Birliği konulamaz. Türkiye'nin Avrupa Birliği ile hiçbir ortak paydası ve temeli yoktur. Avrupa Birliği yüceltilip, Asya ve Asya eksenli birliktelikler hafife alınmamalıdır.

Asya, asla küçümsenmemeli ve bütün kötülüklerin ve olumsuzlukların anası olarak görülmemelidir. Artık, Batı'ya bakarak Asya'yı küçümsemek hastalığımızdan vazgeçelim. Her şeyin ölçüsü olarak Batı'yı referans almayalım.

Türk aydını ve politikacısı Asya'yı küçük görme hastalığını terk etmelidir. Örneğin, Peyami Safa, *Türk İnkılâbına Bakışlar* adlı kitabında; Asya'yı/Şark'ı çok kötü bir

---

[132] **A.g.e.**, s. 179.

biçimde küçümsemiş, aşağılamış ve zeka özürlü olarak değerlendirmiştir: "Şark nereden gelip nereye gittiğinin farkında değildir. Derin, esrarlı ve düşünceli Asya, birkaç prensiyle birkaç şairinin ruhundadır, halkın hiçbir şeyden haberi yoktur. Bu şark, kendini zamansız bir dünya içinde ebedî sanır, faniyi beğenmez ve ârın menfaatlerini teper. Şimdiki zamana bağlı şeylere karşı alâkasızdır ve kendi gözünde bunların bir ehemmiyet kazanabilmesi için mazi olmalarını bekler. Çok vakti olduğu için naziktir. Sessizlikten ve düşüncenin gizli konserlerinden hoşlanır. İnce bir sezişe sahip olduğu için garbın şiddetini lüzumsuz bulur. Avrupa'nın hâkimiyet hırsını çocukça bir iştah telâkki eder. Vedaların telkini altında insanı kelimelerden başka hakikî bilgiden ayıran bir şey olmadığına inandığı için sessizliğine sadıktır ve hakikatleri sükûtun tılsımı içinde arar. Şarkın ilmi olmadığı gibi tenkidi de yoktur. O halde orada bir fikir hayatından, hatta zekâdan bahsedilemez. ... Şark hürriyetten, hukuktan, ilimden, ahlâktan bahsetmeye mecbur olduğu zaman garbı taklit eder. Fakat bunlardan hiçbir şey anlamaz. İçine hiçbir mana dolduramadığı için bomboş kelimeler kullanılır. Şarklılar Voltaire'den, Rousseau'dan, Goethe'den, Lamarck'tan veya Montesquieu'den bahsetmeye kalktıkları zaman garplıları güldürürler."[133] Artık, Peyami Safa gibi düşünenlerin görüşlerini fazla dikkate almayalım ve Batı karşısındaki eziklik ve aşağılık kompleksimizden kendimizi arındıralım, yoksa Batı'ya uşaklık yapmaya devam ederiz.

---

[133] SAFA, **Türk İnkılâbına Bakışlar**, s. 81.

Asya'yı eleştirme konusunda ülkemiz aydınları arasında adeta büyük bir yarış vardır. Örneğin, Demokrat Parti'nin (Adnan Menderes döneminin) en önemli ideologlarından olan Mümtaz Turhan, Princeton Üniversitesi'nde basılan ve geri kalmış ülkelerin sorunlarına ışık tuttuğu iddia edilerek Amerikan üniversitelerinde tez konusu olan *Garplılaşmanın Neresindeyiz?* yapıtında; "Şarklı'dan ister Asya'da ister Afrika'da yaşasın, ilim zihniyetine erişmemiş bir cemiyeti kasdediyoruz"[134] diyor. Turhan'ın yapıtının Amerikan üniversitelerinin bu denli ilgisini çekmesinin nedeni hemen anlaşılıyor. Batılılara Şarklıyı/Asyalıyı kötüle, gerisini merak etme sen!

Demek ki, Türk aydınının önemli bir kısmı, dünyada ve gündelik yaşamda ne gibi olumsuzluklar var ise, Asya'nın sırtına yüklemiştir. Asya, olumsuzlukların adresi olarak ele alınmıştır. Bu bağlamda, Necati Cumalı'nın yaptığı tespite katılmamak mümkün değildir: "Boşinanlara dayanan, çağdışı saydığımız, düzensiz tutarsız her olayı, her davranışı alaturkadır diyerek Doğu'ya yükledik; Batı'da her gördüğümüzü iyidir, doğrudur, güzeldir sanarak alınmalıdır, aktarılmalıdır dedikçe de alafrangalaştık."[135]

Grenard, *Asya'nın Yükselişi ve Düşüşü* adlı kitabında; "Asya'nın, insanlarının çokluğu, genişliği, tabiî zenginlikleri, medeniyetlerinin eskiliği, siyasî teşkilâtlarının büyüklüğü ve kuvveti sayesinde elde bulundurduğu par-

---

[134] TURHAN, Mümtaz; **Garplılaşmanın Neresindeyiz?**, Yağmur Yayınevi, İstanbul, 1972, s. 65.

[135] CUMALI, **Ulus Olmak-Atatürk Denemeleri**, s. 95.

lak avantaj; üstünlüğü, küçük, bölünmüş, fakir ve uzun zaman barbar yaşamış bir Avrupa'ya bırakmasına mani olamadı"[136] demiştir.

Asya, köklü uygarlıklara sahip, coğrafyası geniş, zengin kaynakları ve olanakları olan nüfusça büyük kıtadır. Asya, yeniden Avrupa karşısında üstünlüğü ele geçirebilir. Sadece, bütün Asyalıların bir araya gelmesi, aralarında güçlü ittifaklar kurması ve emperyalist Batı/Avrupa karşısında ortak tavır takınmaları yeterlidir. Bu da gerçekleşmesi çok güç olan bir proje değildir. Asya toplumlarının birlikteliği asla ütopik bir şey ya da bir hayal olarak görülmemelidir. Asya, bu birlikteliği sağlayacak bir geleneğe, tarihsel dokulara/imkânlara ve politik iklime vakıf olan bir uygarlıktır.

Asya toplumlarının Asya Birliği kurmalarına çok güç bir girişim ya da bir rüya olarak bakılmamalıdır. Bunun için Asya toplumlarında, Asyalı halklarda Asya bilinci yaratmak önem arz etmektedir. Asyalıların **Asyalı kimliğe** sahip çıkmaları ve emperyalist Batı'nın/Avrupa'nın üstünlüğü anlayışından kendilerini sıyırmaları gerekir.

Asyalılar kendi tarihlerine kısa bir şekilde de olsa göz attıklarında Avrupalıların kendilerinden üstün olmadıklarını göreceklerdir. **Yeniden Asyalı bir bilinç** inşa edildiğinde, Asya Birliği'nin mümkün olabileceği hemen görülecektir. Neden kendi tarihi barbarlıklarla, vahşetlerle, insan kıyımlarıyla dolu olan Avrupalıları üstün görelim? Niçin, Asya'nın bütün avantajlarını ve üstünlükleri-

---

[136] GRENARD, Fernand; **Asya'nın Yükselişi ve Düşüşü**, Çeviren: O. Yüksel, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1992, s. 154.

ni, hoşgörüsüz, önyargılı, ırkçı, saldırgan, otoriter, totaliter, despotik kısaca olumsuzluğa dair ne varsa onunla dolu olan Avrupa'ya/Batı'ya bırakalım? Neden, çoğu Asyalı devlet, emperyalist Amerika ve Avrupa Birliği bazı Asyalı halkları (Irak, Afganistan gibi) ezerken, Asya'nın kaynaklarını sömürürken onların safında yer alıyorlar? Neden kimi Asyaî devletler, emperyalist Batı'nın (Amerika ve Avrupa Birliği'nin) çıkarlarını kollayan kuvvetler oluyorlar ve onların gece bekçiliğini yapıyorlar? Niçin bazı Asyalı milletler, emperyalistlerle birlikte hareket ediyorlar? Kimi Asyalı devletler, emperyalist Batı Afganistan'a, Irak'a ya da başka bir Asyaî devlet(ler)e saldırdığında onların safında yer alıyorlar? **Asyalı halklara ve onların politik şeflerine şu çağrıyı yapıyoruz: Gelin hep birlikte emperyalist Amerika ve Avrupa Birliği'ne karşı ortak tavır takınalım, onların peşlerine takılmaktan vazgeçelim, varlığımızın ve etkinliğimizin artmasının yolunun ortaklaşa hareket etmemizden geçtiğini artık kabullenelim.**

Artık, Amerika'nın ve Avrupa Birliği'nin kuyruğundan ayrılmanın zamanı geldi. Fanon'un bildirdiği gibi, "Haydi arkadaşlar! Yolumuzu değiştirmenin zamanıdır. İçine gömüldüğümüz bu karanlığı yırtıp çıkmamız gerekiyor. Düşlerimizi, batıl inançlarımızı ve geçmişteki kan bağına dayalı yakınlıklarımızı terketmek zorundayız. Kısır çekişmelerle ve boş laflarla zaman kaybetmeyelim. Karşılaştığı yerde, dünyanın dört bir yanında bulduğu yerde öldürdüğü insanları anlata anlata bitiremeyen şu Avrupa'nın kuyruğunu bırakalım."[137]

---

[137] FANON, **Yeryüzünün Lanetlileri**, s. 259.

Çağımızda, Amerika'nın "hegemonya emelleri Asya kayasına çarpmıştır."[138] Artık, Atlantik Çağının sonu gelmiş ve dünya ekonomisinin ağırlığı Pasifik'e kaymıştır. Asya'nın yükseliş dönemine tanık olmaktayız. Bu bağlamda, Türkiye, 21. yüzyılda Asyalı olmaktan gurur duyacak ve çağdaş uygarlığın öncü devletlerinden biri konumuna erişecektir.[139]

Asya, 21. yüzyılın yeni yıldızı olacaktır. Eş deyişle, "Asya 21. yüzyılın en önemli kıtası olmaya adaydır."[140] Türkiye, Azerbaycan, Gürcistan, İran gibi Kafkas ülkeleriyle, Orta Asya'nın Türk cumhuriyetleriyle, Çin Halk Cumhuriyeti, Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti ile ve Asya'nın diğer ezilen devletleriyle ortak çıkarlara sahiptir. Bu devletler, emperyalist Batı'nın pazar ve paylaşım kavgasının hedefleri konumundadırlar. Söz konusu devletlerle dayanışma ve işbirliğine gidilmelidir.[141]

O halde, Türkiye, derhal ezilen Asya ülkeleri ile diyaloga girmeli ve önündeki **Asya** seçeneğini asla göz ardı etmemelidir. Çağımız Asya'nın çağı, Batı-dışı mazlum milletlerin çağı olacaktır. **Mazlum milletler**, insanlığa yön verecek ve dünyamızı şekillendirecektir. Mazlum milletler, emperyalistlere karşı yürütülen/yürütülecek savaşlarda eninde sonunda başarılı olacaklardır. Ata-

---

[138] PERİNÇEK, **28 Şubat ve Ordu**, s. 283.

[139] **A.g.e.**, s. 246.

[140] KAVAK, Cavit; "Avrupa Birliği'nin Geleceği Bugünden Belli", **Ekonomik Bağımsızlık, Ulusal Kalkınma ve Sanayileşme İçin Gümrük Birliğine Hayır** (iç.), Türk Devrim Kurumu Yayınları, Ankara, 1996, s. 64.

[141] PERİNÇEK, **28 Şubat ve Ordu**, s. 31.

türk'ün mazlum milletlere ilişkin şu tespitini esas almamız gerekir: "Bütün mazlum milletler zalimleri bir gün mahv ve nâbut edecektir. O zaman dünya yüzünden zalim ve mazlum kelimeleri kalkacak, insanlık kendisine yakışan bir haleti içtimaiyeye mazhar olacaktır. Bizim memleketimiz o zaman, bu gayeye vasıl olan milletler arasındaki tekaddümiyle cidden iftihar edecektir. Bugün aralarında tecanüs bulunduğunu gördüğümüz devletler mazlumları daha sıkı zinciri esarette bulundurmak ve bu suretle onların emeklerinden ettikleri istifadelerle zevklerini tatmin eylemek için aralarında bir çok muahedeler yapmışlardır. Fakat bu muahedeler, kıymeti olmayan birer kâğıt parçasından başka bir şey değildir. Hakka tecavüzü tazammun eden kâğıtların azimkâr milletlerin üzerinde hiç bir tesiri olmayacaktır. Milletlerimiz ancak bunları parçalamakla saadeti beşeriyenin kabil olacağına iman etmişlerdir. Bu, kendileri için bir saadettir."[142]

Batı-dışı mazlum toplumların birleşmeleri için öncelikle ülkelerindeki emperyalist devletleri kovmaları gerekir. Bunun için anti-emperyalist ve anti-kapitalist bir başkaldırı olan Ulusal Kurtuluş Savaşı deneyiminden yararlanabilirler. Çünkü, Ulusal Kurtuluş Savaşı, günümüz dünyasında bütün mazlum milletlerce benimsenen/paylaşılan evrensel bir niteliği bulunan tek örnektir. Batı emperyalizminin boyunduruğu altında ulusal kurtuluş savaşı verecek bütün Batı-dışı sömürülen "proleter" uluslar, Atatürkçülüğün bağımsızlık bilincini kabul etme-

---

[142] ATATÜRK, **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II (1906-1938)**, s. 32. Atatürk, 3.1.1922'deki bu konuşmasında ilk defa "mazlum milletler"den açıkça söz etmiştir.

lidirler. Çağımız, bir bağımsızlık çağı ise, bunun başlangıç ve de referans noktası Anadolu'daki Kuvâyi Milliye savaşlarıdır.[143]

Dünyanın, Amerika'nın ve Avrupa Birliği'nin emperyalizmlerinden kurtuluşunun yolları, Atatürk'ün düşün sisteminde mevcuttur. İnsanlığın hep birlikte bunu düşünmesinin tam zamanıdır. Atatürk'ü kapitalizm ve emperyalizm karşıtı olarak kavramak ve onu emperyalist Batı'nın en büyük düşmanlarından birisi şeklinde değerlendirmek, en doğru çözümlemedir. Atatürk, emperyalist dünyaya karşı ulusal ölçekte ilk ciddi savaşım vermiş ve emperyalistlerin politikalarına meydan okumuş bir halk kahramanı ve ulusal bir devrimcidir.

Atatürk'ün dünya toplumlarına dönük politik tavrı çok esaslıdır, günümüz dünyasının barışa ve mutluluğa kavuşmasının referans noktasıdır. Zira Atatürk'ün dış politika anlayışı, "bütün mazlum ülkelerin, özellikle antiemperyalist, milliyetçi ve devrimci mazlum ülkelerin örnek aldıkları, hatta İsveç gibi Batılı ülkelerin de benimsedikleri, çağdaş koşullara en uygun düşen, bağlantısız, aktif bir barış politikasıdır."[144]

20. yüzyılın başında, Atatürk'ün liderliğinde emperyalizme karşı Batı-dışı mazlum milletlerin bağımsızlık savaşlarına öncülük eden Türkiye, Çalık'ın belirttiği gi-

---

[143] MUMCU, Uğur; **Suçlular ve Güçlüler**, um:ag Vakfı Yayınları, Ankara, 1999, s. 66-67.

[144] AVCIOĞLU, Doğan; **Devrim ve "Demokrasi" Üzerine**, Tekin Yayınevi, İstanbul, 1997, s. 194.

bi,[145] 21. yüzyılın başında da küreselleşme adı altında kendisini kamufle eden küresel vahşi kapitalizme karşı yoksul ülkelerin ekonomik bağımsızlık ve ulusal kalkınma savaşımlarına yol gösterici olabilir. Tabii ki bunun için öncelikle IMF ve Dünya Bankası gibi Bretton Woods kurumlarının reçetelerini terk etmesi gerekir. Türkiye'yi yönetenler sosyal problemlere çözümü Edirne ile Kars'ın arasında değil de Brüksel ile Washington arasında aramayı sürdürürse son olmayacak krizlere zemin hazırlarlar. Aslında "bir ulus, varlığını kendi gücü ile ispat etmedikçe, başka devletlerden insanlık görmeye bel bağlamamalıdır."[146] Bu bakımdan, Türkiye'nin geleceği, Atatürk'ün öncülüğünü yaptığı ulusal kurtuluşçuluğun anti-emperyalist bilincinin bir halk iktidarı doğrultusunda geliştirilip geliştirilemeyeceğine bağlıdır.[147]

Türkiye'nin ve bu arada Batı-dışı mazlum milletlerin geleceği, Atatürk'ün düşün sisteminden gerekli dersler çıkarıp çıkarmamasına bağlıdır. "Atatürk'ün 'mazlum milletler' kelimeleriyle dile getirdiği tarihsel gerçek, günümüzde yaygınlıkla 'az gelişmiş ülkeler' veya 'üçüncü dünya' gibi terimlerle anlatılmağa çalışılan büyük dünya sorununun göbek adıdır. Böylece Atatürk, eylemde olduğu kadar düşüncede de bir çığır açıcı olarak dünya sahnesine çıkmaktadır."[148]

---

[145] ÇALIK, Mustafa; "Ekonomik Kriz, Siyasî İflâs ve 'Küresel' Yalan", **Türkiye Günlüğü** (iç.), Sayı: 65, Bahar 2001, s. 65.
[146] BERKES, **Atatürk ve Devrimler**, s. 104.
[147] AVCIOĞLU, **Millî Kurtuluş Tarihi 1838'den 1995'e, Dördüncü Kitap**, s. 1746.
[148] TÜTENGİL, Cavit Orhan; **Atatürk'ü Anlamak ve Tamamlamak**, Varlık Yayınları, İstanbul, 1981, s. 21.

Tevfik Rüştü Aras, "Türkiye, Atatürk'ün politikasını İkinci Dünya Savaşı döneminde titizlikle izleseydi, Balkan Antantı'na ve Sadâbat Antlaşması'na dayanan Türkiye ve müttefikleri, 1945 yılının üçüncü büyük kuvveti; Türkiye, ekonomik ve siyasal açıdan gelişmiş bir toplum olurdu..."[149] diyerek, çok doğru bir tespit yapmıştır.

Zaten, Atatürk, enternasyonalizmden yana olduğunu, Philadelphia'da yayımlanan *Public Ledger* gazetesine gönderdiği 25 Şubat 1921 tarihli mektubunda açıkça söylemiştir: "Eğer enternasyonalizm demekle bütün ulusların bağımsızlık ve haklarına saygıyı söylüyorsanız o zaman evet biz enternasyonalistiz de."[150]

Çeçen'in bildirdiği gibi; "Türkiye'de iktidara gelecek Kemalist çizgi, yeni dünya dengelerinde antiemperyalist bir cephe oluşturarak, mazlum uluslar enternasyonalinin kurulması sürecini başlatacaktır."[151] Çünkü, Avrupa Birliği ile Amerikanın ekonomi politikalarından bunalmış Türkiye'nin, Avrupa Birliği ve Amerika seçeneklerinin dışında başka bir seçeneğe yönelmesi gerekir.

Öyleyse, Türkiye'nin, Asya'nın bir parçası olduğu ve Asya ülkeleri ile Batı emperyalizmine karşı dayanışma içine girmesinin zorunluluğu ortaya çıkıyor.[152] Türkiye'nin öncülüğünde Amerika ve Avrupa Birliği'ne karşı yeni bir bloğa gereksinim vardır. Bu blok, elbette ki, Batı-

---

[149] ARAS, **Atatürk'ün Dış Politikası**, s. 192.
[150] ATATÜRK, **Atatürk'ün Kurtuluş Savaşı Yazışmaları II**, s. 240.
[151] ÇEÇEN, **Atatürk ve Avrasya**, s. 127.
[152] **A.g.e.**, s. 324.

dışı mazlum toplumlardan oluşacaktır. Batı-dışı mazlum toplumlar bloğunun ortaya çıkması ve etkin olabilmesi için de söz konusu toplumlarda Atatürk'ün mazlum milletler tezini savunacak iktidarlara gereksinim vardır, özellikle de Türkiye'de.

Batı-dışı Mazlum Milletler Bloku için Türkiye'de gerçek ve radikal Atatürkçüler iktidara gelmelidir. Yoksa böylesi bir bloğun oluşması olanaksızdır. Çünkü, Atatürk dönemi sonrasının politik elitleri sayesinde, "**Biz bugün bağımsızlıkları için savaşan milletler aleyhinde oy kullanmakla şöhret sahibi olduk.**"[153] Atatürk'ün ölümünden sonra Türkiye, politikacılarımız sayesinde, maalesef Batı-dışı mazlum milletlerin safında değil, onların karşısında olan Amerika'nın ve Avrupa Birliği'nin yanında yer aldı. Türkiye, emperyalist Amerika'nın ve Avrupa Birliği'nin çıkarları için savaşan ve uluslararası arenada onların lehine oy kullanan ülke konumundadır. Hatta, bu konuda ülkemizdeki politik iktidarlar birbirleriyle yarış halindedirler. Sözgelimi, *Türkiye'yi küçük Amerika* yapmak isteyenler, Atatürk'ün ölümünü izleyen yıllarda, yani 1950'lerin başında emperyalist Amerika'nın gözüne girebilmek ve dolayısıyla onların çıkarları için örgütlenmiş NATO'ya dahil olabilmek için insanımızı kardeş Kore'de, onların aleyhine olan bir savaşın içine attılar ve yüzlerce yoksul Anadolu insanımızı (askerimizi) orada kırdırdılar ve daha sonraları ölenlere *şehit* ve kalanlara *gazi* dediler ve bir süre sonra da hepsini unuttular.

---

[153] ALTAN, **Atatürk'ün Sosyal Görüşleri**, s. 33.

Atatürk'ün ölümünden sonra Türkiye, Batı-dışı mazlum toplumlarla olan ilişkilerini koparmış ve emperyalist Batı ile özellikle de yüzyılın **büyük emperyalisti Amerika** ve **Avrupa Birliği** ile ittifak arayışlarına girmiş ve onların safında yer tutmuştur. Sözgelimi, Türkiye, Cezayir'in bağımsızlığı sürecinde Cezayir'in değil, Fransa'nın safında yer almış, yakın tarihte ise gerek 1991 Körfez Savaşı'nda gerekse de 20 Mart 2003'deki **Irak'a Amerikan müdahalesinde** Amerika'nın tarafını tutmuştur. Türkiye, Atatürk'ten sonra Batı-dışı mazlum toplumlarla ilişkilerini Atatürk'ün politikaları doğrultusunda sürdür(e)memiştir. Türkiye, 1950'lerde, Batı-dışı mazlum toplumların birlikteliklerini sağlamayı amaçlayan Bandung Konferansı'na dahi ilgisiz kalmıştır -üstelik orada Atatürkçülüğe muazzam derecede ilgi duyulmasına rağmen.

Türkiye'nin Atatürk'ten sonra dış politikasındaki kırılmayı ve Batı-dışı mazlum toplumlara sırt çeviriş serüvenini Ali Kazancıgil şöyle anlatmıştır: "İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, 1945'lerden 1960'ların sonuna kadar çok sayıda Ortadoğu, Asya ve Afrika sömürgesi bağımsızlıklarına kavuşmuştu. Bu ülkelerin uluslararası düzeyde örgütlenerek 'Üçüncü Dünya' ve 'Bağlantısızlar' gruplaşmalarını oluşturmaları 1955'te yapılan Bandung Konferansı ile başlamıştır. Bu tarihî toplantının liderleri Nehru (Hindistan), Sokarno (Endonezya), Nasır (Mısır), Çu En Lay (Çin) ve Ho Şi Min (Vietnam) idiler. Bunların ilk üçü Kemalist hareket ile ilgilenmişlerdi. Fakat, Batı ile dış politika ve askerî bakımdan kenetlenmiş, NATO üyesi ve diğer gelişmekte olan ülkelerle- özellikle Balkanlar'da ve

Ortadoğu'da- olan ilişkilerini, Kemalist devirde olduğu gibi kendi tercihlerinden ziyade ABD ve sömürge imparatorluklarının çıkarlarına göre düzenleyen Türkiye, Bandung Konferansı'na sırt çevirmişti. Kurtuluşlarını arayan veya gelişmekte olan ülkelerin güç birliğine giderek, Sovyet bloğu ile Batı bloğunun yanında, bir üçüncü blok yaratma gayretlerinin önemini anlayamamıştı. Oysa, ... Kemalizm 1919-1923 döneminde bu yaklaşımın öncüsü olmuştu. 1950'lerin ortalarında, Bandung'da doğan tarihsel harekete yabancı kalarak ve uluslararası forumlarda, kurtuluşları için uğraş veren ulusların değil de, sömürge imparatorluklarının yanında yer alan Türkiye -örneğin, Birleşmiş Milletler'de Cezayir'e karşı Fransa lehinde oy kullanmak gibi- Üçüncü Dünya nezinde prestijini neredeyse yok etmişti."[154]

İşte, bu nedenlerden dolayı Batı-dışı mazlum toplumlar bloğunun hayata geçmesi için öncelikle bu bloğun motoru olacak Türkiye'de gerçek ve radikal Atatürkçülerin egemen olması şarttır. Eş deyişle, eğer Türkiye'de gerçek Atatürkçüler yönetime ve işbaşına geçerlerse **Batı-dışı Mazlum Milletler Bloku** olanaklı olabilir.

Batı-dışı Mazlum Milletler Bloku, insanoğlunun şimdiye değin inşa etmiş olduğu en mükemmel bir blok olacaktır. Bu bağlamda, Atatürk'ün şu saptaması üzerinde çok dikkatlice düşünmek gerekir: "Dünyada şimdiye kadar başka, başka milletlerin Birlik kurdukları ve yüzyılları beraberce yaşadıkları görülmüştür. Bizim, kurmak is-

---

[154] KAZANCIGİL, "Anti-emperyalist Bağımsızlık İdeolojisi ve Üçüncü Dünya Ulusçuluğu Olarak Kemalizm", s. 245-246.

tediğimiz Birlik'in tarihte geçmişi olan Birliklerin en üstünü olmasını isteriz."[155]

Sonuç olarak, barışçıl ve insancıl uygarlıklar, Batı'dan değil Doğu'dan, yani Batı-dışı mazlum milletlerden kaynaklanacaktır. "Çağdaş, insancıl, barışçı uygarlık, ancak ezilen ulusların kutsal isyanlarında saklıdır. Ezilen uluslar, haklarını ezen ulusların ellerinden almadıkça barış yeryüzünde kurulamayacak(tır)."[156] Görüşümüzce, dünyanın ezilen bütün ulusları, özellikle Batı-dışı mazlum toplumlar aralarında güç birliği yaparak ve Batı-dışı mazlum toplumlar bloğunu kurarak, 21. yüzyılda emperyalist Amerika'yı ve Avrupa Birliği'ni tahtlarından indirecekler ve kendi egemenliklerini gerçekleştireceklerdir. Böylece, **Batı Kapitalizmine ve Emperyalizmine Karşı Güç Birliği ya da Batı-dışı Mazlum Toplumlar Bloku** sayesinde dünyada eşitlik, dostluk, barış ve kardeşlik olabilecektir.

---

[155] Atatürk'ten aktaran; BOZDAĞ, **Atatürk'ün Avrasya Devleti**, s. 59.

[156] MUMCU, Uğur; **Bütün Yazıları 1: Katiller Demokrasisi Hırsızlar Düzeni (1962-1972 Yazıları)**, um:ag Vakfı Yayınları, Ankara, 1999, s. 63.

7. BÖLÜM

~

SONSÖZ

"Türkiye halkı asırlardan beri hür ve bağımsız yaşamış ve bağımsızlığı hayati bir gereklilik kabul etmiş bir kavmin kahraman evlatlarıdır. ... Bu millet bağımsızlık olmadan yaşamamıştır, yaşayamaz ve yaşamayacaktır."[1]

"Ankara'nın taşına bak
Gözlerimin yaşına bak
Uyan uyan Gazi Kemal
Şu dünyanın işine bak!.."[2]

---

[1] ATATÜRK, **Atatürk'ün Bütün Eserleri, Cilt: 13 (1922)**, s. 94.

[2] Ulusal Kurtuluş Savaşı'ndan bugüne gelen bir halk türküsü (MUMCU, Uğur; **Bütün Yazıları 7: Devlet, Silah, Adalet (16 Haziran-31 Aralık 1976 Yazıları)**, um:ag Vakfı Yayınları, Ankara, 1997, s. 123).

Dünyada yaşanan açlığın, yoksulluğun, sefaletin, savaşların, eşitsizliklerin, kısaca bütün olumsuzlukların baş sorumlusu, küreselleşme süreci ve onun öznesi olan Amerika ve Avrupa Birliği'dir. Eş deyişle, dünyadaki bütün sorunlar dikkatli bir biçimde incelendiğinde altından Amerika'nın ve Avrupa Birliği'nin emperyalist ve sömürgeci politikaları çıkar. Amerika ve Avrupa Birliği, vahşi ve acımasız küreselleşme anlayışları ile, dünyanın bütün kaynaklarını ve zenginliklerini kendilerinde topladılar ve dünya coğrafyasının büyük bir bölümünü, özellikle de Batı-dışı mazlum milletleri her alanda büyük bir sefaletin içine ittiler.

O halde, Amerika ve Avrupa Birliği'nin ekonomi politikalarını (yeni sömürgecilik şekli olan küreselleşmeyi) bütün toplumların çıkarına bir süreç olarak ele almak müthiş bir tuzaktır. Küreselleşme, dünya toplumları arasındaki ilişkilerin olumlu düzlemde yürütülmesine olanak vermez. Öncelikle, *ilişki* terimi basitçe ele alındığında *karşılıklılık* terimini içerir. Oysa, küreselleşmenin ördüğü dünyadaki ilişkilere bütün toplumlar katılamazlar ve ilişkiler tek taraflı olarak belirlenir. Olayı çok basitçe ele aldığımızda, aklımıza hemen şu soru geliyor: Amerika ya da Avrupa Birliği ile Batı-dışı mazlum toplumlar arasındaki ilişkilerde Batı-dışı mazlum toplumlar ne kadar belirleyici olabiliyor? Örneğin, Türkiye'deki politik güç odakları, yani iktidar elitleri, Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerinde sürekli olarak Avrupa Birliği'nin istediği çoğu şeyi yaparken, acaba Avrupa Birliği Türkiye'nin istediği herhangi bir şeyi yapıyor mu? Türkiye'nin, Avrupa Birliği'nin veya Amerika'nın parlamentosunda herhangi bir

yasa çıkartma gücü var mı? Hayır (!). Oysa, Amerika ve Avrupa Birliği, istedikleri zaman istedikleri yasayı TBMM'den çıkartabiliyorlar. Türkiye'yi yönetenlerin emperyalizmin yeni aleti IMF'nin istekleri doğrultusunda 2001 yılında Cumhuriyet tarihimizde rekor denebilecek bir sürede TBMM'nden 15 yasayı 15 günde çıkardıklarını -bu anlayış devam ederse daha çok önemli kararları meclisten çıkaracaklarını- unutmayalım.

Atatürk'ün düşün sistemi ve yapmak istedikleri ise tamamıyla Batı kapitalizmine, emperyalizmine ve onların ileri bir aşaması olan küreselleşmeye karşı koymaktı. Atatürk'ten sonra Türkiye'yi idare edenler, onun düşün sistemini tamamen terk ettikleri için Türkiye, Amerika ve Avrupa Birliği'nin hegemonyası altına girerek onların her dediğini yapan bir müstemleke memleketi oldu.

Türkiye'nin müstemleke memleketi olduğuna dair çok sayıda somut kanıt ve gerekçe göstermek mümkündür. Bugün, Türkiye'nin ekonomi politikasında, Amerikan emperyalizminin yeni aleti IMF'nin büyük bir rolü yok mudur? Avrupa Birliği, Gümrük Birliği Antlaşması ile Türkiye'nin başka devletlerle yapacağı her türlü ekonomik ve ticari faaliyetin üzerinde bir denetim mekanizması kurmamış mıdır? Bu antlaşma ile Türk ekonomisini yönlendirme işi, Avrupa Birliği'nin inisiyatifine geçmemiş midir? Ekonomimizin üzerinde Amerika ve Avrupa Birliği'nin ipoteği yok mudur?

Gerçekten, Amerika ve Avrupa Birliği Türkiye'nin ekonomi politikaları üzerinde söz sahibidirler. Artık, Amerika ve Avrupa Birliği'ne bağlı politikaların ve buralardan alınan dış borçların Türkiye'yi müstemleke mem-

leketi haline getirdiğinin farkına varılmalıdır. Örneğin, Türkiye'nin IMF ile ilişkilerindeki mantık, tıpkı Osmanlı İmparatorluğu'nun Batı'ya verdiği *kapitülasyonlar* benzeri bir mantıktır. Osmanlı İmparatorluğu'nu emperyalist Batı'dan alınan dış borçlar mahvetmişti. Bugün, yüksek faizlerle IMF'den alınan dış borçlar -IMF'den dilenilen paralar ve alınan sözde ekonomik yardımlar, daha doğrusu ekonomik hayata doğrudan yansımayan paralar- Batı emperyalizminin Osmanlı İmparatorluğu'ndaki haciz yönetimi ("devlet içindeki devlet") olan Duyun-u Umumiyye'den farklı bir şey değildir. Duyun-u Umumiyye yüzünden Osmanlı İmparatorluğu'nun yaşadığı dramı asla unutmayalım. Emperyalist Batı'dan alınan dış borçların tek bir mantığı var: Ülkeyi emperyalistlere teslim etmek ve fiili olarak onların tahakkümü altına girmek.

Dış borçlar -liberal ekonomistler ve medyatik televoleci ekonomist takımı ne derlerse desinler- bir toplumu borç alınan ülkeye ya da kuruluşlara bağımlı kılmanın en iyi yoludur. Oysa, Atatürk, Türk toplumunun ekonomik bağımsızlığının mühim bir mesele olduğunu düşünerek asla ve asla dış borç uygulamasına gitmemiş, özellikle kendinden sonraki ülkemizi yönetenlerin yaptığı gibi el kapılarında para toplamaya çalışmamış ve şu ya da bu emperyalist ülkeye boyun eğmemiş, tam aksine onların karşısında onurlu ve dimdik durabilmişti. Çünkü, Atatürk, ulusal bağımsızlığın, ancak ekonomik bağımsızlıkla sürdürülebileceğini çok iyi kavramıştı.

Türk toplumunun ekonomik yönden Batı emperyalizmine bağımlı kalarak gelişmesi ve ulusal bağımsızlı-

ğını sürdürmesi elbette mümkün değildir. Türkiye'yi yönetenler ve özellikle Atatürkçü olduğunu söyleyenler, onun şu görüşünü esas alsalar ne kadar iyi bir iş yapmış olurlar: "... bu topraklar dahilinde tamamiyle müstakil, yani kapitülâsyonsuz bir Türkiye yaşamasını istiyoruz. İşte bütün istediklerimiz budur."[3]

Bugün, sürekli olarak sömürülen, eleştirilen, yanlış anlaşılan ve düşmanı bol olan Atatürk olmasaydı, Türkiye, Batı emperyalizminin tam sömürgesi ve mandası konumuna getirilerek yok edilecekti. Ancak, Türk politik sisteminin yönlendirici aktörleri, Atatürk'ün ölümünden sonra onun düşün sisteminden tamamen vazgeçtikleri için, Türkiye, Amerika ve Avrupa Birliği'nin belirlediği politikalarla *Amerikan İmparatorluğu* ile *Avrupa İmparatorluğu*'nun arasına sıkışmış, onların uydusu ve sömürgesi haline gelmiştir. Burada yapılan en büyük yanlışlık, Atatürk'ün düşün sisteminden vazgeçilmesi, Atatürk karşıtı (karşıdevrimci) bir sürecin öne çıkarılmasıdır.

Türkiye'nin müstemleke memleketi konumuna düşmesi, doğrudan Atatürk'ün düşün çizgisinden kopuş ile bağlantılıdır. Eğer, Atatürk'ten sonra Türkiye'de Atatürk'ün ekonomi politikaları terk edilmemiş olsaydı, ülkenin Batı emperyalizminin büyük bir kalesi haline dönüşmesi mümkün olamazdı. Türkiye'de Atatürk'ten sonra karşıdevrimci bir süreç başlamış; Atatürk'ün sisteminden vazgeçilmiş, onun devrimleri ve ilkeleri ortadan kaldırılmış, Atatürk sömürüsü ve düşmanlığı yaygınlaştırıl-

---

[3] ATATÜRK, **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri III (1918-1937)**, s. 71.

mış, dolayısıyla da ülkemiz Amerika ve Avrupa Birliği'nin yeni ve büyük bir sömürgesi haline getirilmiştir.

Atatürk sonrası dönemde, Türkiye'de egemen olan siyasiler, ülkeyi târumâr etmişler, kötülük üstüne kötülük yapmışlar ve onu emperyalizmin rasîn kalelerinden biri haline getirmişlerdir. Son yıllarda, Avrupa Birliği'ne girme bahanesiyle, Türkiye'nin topraklarının bir kısmı satılıyor. Ecnebiler, istedikleri yeri/yerleri rahatça satın alabiliyorlar. Meselâ, *GAP'ı* (Güneydoğu Anadolu Projesi) *kimseye kaptırmam* diyenler ve onların yamakları, onu başta İsrailliler olmak üzere gâvurlara kaptırdılar bile. Oysa, Atatürk, ülkeyi yönetenlerin emperyalizm belası karşısında çok uyanık olması gerektiğine daha 1912 yılında işaret etmişti: "...siyaset adamlarının, memleketi büsbütün tarumar olmaktan korumak için, gözlerini dört açması lâzımdır."[4]

Atatürk'ten sonra Türkiye'de eğer *gerçek ve radikal Atatürkçüler* egemen olsalardı, Türkiye, Avrupa Birliği ve Amerikan emperyalizminin hegemonyası altına asla girmezdi; Amerika'nın politik uydusu ve askeri üssü olmazdı; emperyalizmin yeni aletleri IMF ve Dünya Bankası'na bağımlı ekonomik programlar uygulamazdı; ekonomik, kültürel, politik ve toplumsal bakımdan tam bağımsız olurdu, dünyanın en saygın ülkesi durumuna gelirdi; Avrupa Birliği'ne ve Amerika'ya değil Altı Ok'a sımsıkı bağlılık gösterirdi. Bunlarla birlikte, Atatürk'ten

---

[4] Atatürk'ten aktaran; BAYAR, Celâl; **Ben de Yazdım: Millî Mücadeleye Gidiş, 2. Cilt**, Sabah Kitapçılık San. ve Tic. A.Ş., İstanbul, 1997, s. 111.

bu yana *gerçek ve radikal Atatürkçüler* iktidarda olsalardı, Batı-dışı mazlum milletler emperyalizmin kaleleri haline gelmezdi.

Artık, bugün ülkemizde *gerçek ve radikal Atatürkçüler* egemen değiller. Hakiki Atatürkçülük, Atatürk'ün ölümü ve İsmet İnönü'nün iktidar olmasından bu yana rafa kaldırıldı. Atatürk sonrası Türkiye'nin düzeni, Atatürk'ün düşün sistemi dışında yeniden yapılandırıldı. Demek ki, Atatürk'ün ölümü sonrası egemen olan resmi ideolojinin Atatürkçülükle hiçbir ilgisi yoktur.

Türkiye'de Atatürk'ün görüşlerinden vazgeçildiği içindir ki; Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne giremediği zaman mahvolacağını söyleyen yöneticiler (**Avrupa Birliği yanlısı zevat**), tıpkı 20. yüzyılın ilk yıllarındaki Osmanlı İmparatorluğu'nun yöneticileri gibi tavır takınıyorlar. Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde Harbiye Nazırı olan Fevzi Paşa Hazretleri İngilizler konusundaki bir emrinde dediklerini, bugün ülkemizi yönetenler Avrupa Birliği için sürekli olarak tekrar edip duruyorlar. Fevzi Paşa, şöyle demişti: *"İngilizlere hürmet edeceksiniz. İngilizlerin emirlerini dinleyeceksiniz. Böyle hareket etmediğimiz taktirde mahvolacağız. Bu tarz-ı hareketi hamiyet-i vataniyenizden rica ederim."*[5] Fevzi Paşa'nın söyledikleri, aynen günümüzde Avrupa Birliği savunucuları tarafından da dile getiriliyor: *Avrupa Birliği ülkelerine ve yöneticilerine hürmet edeceksiniz. Onların emirlerini dinleyeceksiniz. Böyle hareket etmediğimiz taktirde mahvolacağız. Bu hareket tarzına bütün yurttaşlarımızın uymalarını rica ederiz.* Bu an-

[5] ATATÜRK, **Gizli Oturumlardaki Konuşmalar**, s. 27.

layış, bütünüyle sömürge insanı tavrıdır. Bu anlayışın, Atatürk'ün düşün sistemiyle hiçbir ilgisi yoktur. Avrupa Birliği'ne girme çabalarını da 1919 ruhu ile ilişkilendirmek son derece yanlıştır.

Türkiye'nin Avrupa Birliği ve Amerika olmadan hiçbir şey yapamayacağı anlayışı, Ulusal Kurtuluş Savaşı'nda Atatürk'ün karşısında yer alanlar tarafından da savunuluyordu. Ulusal Kurtuluş Savaşı yıllarında emperyalist Batı safında yer alanlar, *biz adam değiliz ve olamayız. Avrupalılar bizi idare ve adam etsin,* anlayışındaydılar. Bu anlayışı savunanların başında yer alan İzzet Paşa şöyle demişti: *"Biz kendi kendimizi adam ve insan edemeyiz. Biz, kendi kendimizi ıslaha muktedir değiliz."*[6]

Bugün, Türk toplumunu ve devletini yönetenler tek kurtuluş yolu olarak Avrupa Birliği'ni görüyorlar. Avrupa Birliği, Türkiye için adeta olmazsa olmaz bir hale getirildi. Hatta, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne girmesi için sarf ettiği çabalar, çarpıtılarak Atatürk'ün yolunda ilerlemek olarak görülmeye başlandı. Egemen sınıflar, Türk toplumunun kendi başına ya da Avrupa Birliği dışında hiçbir şey yapamayacağını bozuk plak gibi tekrar edip durmaktadır. Avrupa Birliği'ne hasta düzeyde sevdalı olan bu kesimin temel argümanları şunlardır: *Avrupa Birliği'ne girersek daha çok demokratikleşeceğiz, insan haklarına saygılı olacağız, daha uygar olacağız, yoksulluğumuz ve sefaletimiz ortadan kalkacak, işsizlik giderilecek, daha insanca yaşayacağız, adam olacağız... vb.* Oysa, biz toplum olarak Avrupa Birliği dışında kalarak kendi kendimize daha fazla

---

[6] A.g.e., s. 231.

demokratikleşemez miyiz? İnsan haklarına ve ideallerine saygılı olamaz mıyız? Farklı görüş, ideoloji ve anlayıştaki insanlara ya da kesimlere tahammül edemez miyiz? Kendimiz gibi düşünmeyenlere karşı hoşgörülü olamaz mıyız? Ekonomik geri kalmışlığımızı ya da işsizliğimizi bertaraf edemez miyiz? Bütün bunlar illa da **Batılı emperyalistlerin Hıristiyan kulübü olan Avrupa Birliği'ne** girmekle mi gerçekleşecek?

Türk toplumu tarihselliği içinde düşünüldüğünde, onun bilinçli ve onurlu bir toplum olduğu görülecektir. *Biz kendi kendimize adam olamayız* anlayışı ise aslında insanımıza, toplumumuza ve tarihimize yönelik büyük bir aşağılama örneğidir. Türk halkı, dünyanın en bilinçli ve onurlu halklarındandır, yeter ki emperyalizm karşıtı, bağımsızlık yanlısı Atatürk gibi yöneticileri olsun. Türk toplumunun emperyalist Batı'dan, onların kulüplerinden ve birliklerinden öğrenecek hiçbir şeyi yoktur. Onları model olarak almak, büyük bir gaflet ve dalâlettir. Bir toplumun kendini başka bir toplum karşısında ezik ya da aşağı görmesine gerek yoktur. Hele hele Türk toplumunun emperyalist, soyguncu, tarihi ve şimdiki zamanı büyük kötülüklerle, zulümlerle dolu faşist Batı'dan alacağı hiç bir ders yoktur. Avrupa Birliği ve Amerika'nın Batı-dışı mazlum toplumlara ve özellikle toplumumuza sürekli olarak dayattığı ve gündemde tuttuğu insan hakları ihlalleri konusunda onlardan öğreneceğimiz hiçbir şey yoktur. Türk toplumunun reformlar yapması, demokratikleşmesi, değişmesi, gelişmesi ve ilerlemesi için Avrupa Birliği'nden nasihat almasına ve Amerikalılara danışmasına gerek yoktur.

Atatürk'ten sonra Türk toplumunun kendi başına hiçbir şey yapamayacağını ileri sürenler, sürekli olarak emperyalist Batı'ya yamananlar, Batı'ya *yanaşma* olmak için yoğun çaba sarf edenler, -bu konuda adeta birbirleriyle yarışan uşaklar- kendilerini uşak mertebesine indirenler, insan olmak ve insani yaşam sürdürmek için tek çare olarak Avrupa Birliği ve Amerika'yı görenler, emperyalistlerden medet umanlar, Atatürk'ün emperyalistlerin ülkemizi işgal ettiği yıllarda bir İtalyan diplomatının evinde yaşadıklarına ilişkin söylediği söze kulak versinler: "Görüyorsunuz, arkadaşlar, bir Millet tutsaklığa düşünce, o milletten olan herkes nasıl bir hiç olur. Ben, bu yabancının evinden çıkarken, bütün uşaklarının arkamdan güldüğünü duyar gibi oluyordum."[7] Atatürk'e göre, "Bütün cihanın bilmesi lâzımdır ki Türkiye halkı, Türkiye Büyük Millet Meclisi ve onun hükümeti uşak muamelesine tahammül edemez."[8] O halde, diyoruz ki, Amerika ve Avrupa Birliği'nden medet ummayı bırakmalı ve onlarla olan her türlü bağımlılık ilişkisini sonlandırmalıyız. Artık, yeniden emperyalizme karşı tavır takınmak, tam bağımsız Türkiye için savaşım vermek gerekiyor.

Tarihsel gerçekliklerle toplumsal gerçeklikler iç içedir ve ikisinin birlikte düşünülmesi gerekir. Bugün, ülkemizin içinde bulunduğu durum, Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde içinde bulunduğu durum ile büyük bir koşutluk gösteriyor.

---

[7] ATATÜRK, **"Nutuk Öncesi" Atatürk Konuşuyor**, s. 94.

[8] Atatürk'ten aktaran; BORAK, **Atatürk Gençlik ve Hürriyet**, s. 42.

İşte, Türk toplumu Batı emperyalizmine karşı savaşım vermede kendi deneyimlerinden ve tarihinden çıkış noktası bulmalı; bir ***Ulusal Kurtuluş Savaşı*** örneğinden, bir ***Kuvâyi Milliye*** ruhundan hareket etmelidir.[9] Batılı emperyalistlere karşı koymanın ve yoksul Anadolu halkını içinde bulunduğu sefaletten çıkarmanın tam zamanıdır. Atatürk'ün ölümünden bu yana Türk halkının onurunu zedeleyen, onun çıkarlarını koruyamayan ve Batılı emperyalistlerin güdümünde olan iktidarlardan kurtulmanın ve ulusumuzun bu kötü kaderini yenmenin tam zamanıdır. Bunun için emperyalizme karşı yeniden ***Ulusal Kurtuluş Savaşı*** vermenin ve ***Kuvâyi Milliye*** ruhunu yeniden canlandırmanın tam zamanıdır. Batılı emperyalistlerden kurtulmanın ve onları yenmenin anıdır şimdi.

Atatürk, yaşadığı dönem içerisinde emperyalist Batı karşısında Türk toplumunun sorunlarına ne şekilde çözümler üretmişse ve toplumsal yapımızı nasıl değerlendirmişse günümüzde de aynı yol izlenmelidir. Başka bir arayışa gerek yoktur. Önümüzde, Ulusal Kurtuluş Savaşı ve Kuvâyi Milliye gibi muazzam deneyimlerimiz ve birikimlerimiz var.

Türkiye, Batı emperyalizmine karşı büyük bir savaşım vermediği sürece kurtuluşu mümkün değildir. Türkiye'nin kurtuluşu, çoğu krizini aşmasının tek yolu, Atatürk'ün yaptığı gibi, Batı emperyalizmini Türkiye'den kovmaktır. Bunun dışındaki bütün kurtuluş reçeteleri,

---

[9] KIZILÇELİK, Sezgin; "Küreselleşme Süreci Karşısında Atatürkçü Düşün Sisteminin Konumu", **Eğitim Araştırmaları** (iç.), Sayı: 8, Ankara, Ağustos 2002, s. 13-29.

toplumsal yapımıza uygun olmadığı gibi, ülkemiz için de bir çözüm üretemez.

Bu bağlamda, Türkiye, Avrupa Birliği'nin politikalarını izleyerek kurtulamaz. Türkiye'nin Avrupa Birliği ile ilişkileri Türkiye'nin aleyhinedir ve Atatürk'ün düşün sistemi ile hiçbir ilgisi yoktur. Çünkü, Avrupa Birliği yanlıları, ulusal değil, ulusal olmayan çözümler peşindedirler: Ulusal ekonomi değil, ÇUŞ'lara bağlı bir ekonomi; ulusal politika değil, Brüksel'in belirlediği ve yön verdiği bir politika; ulusal kültür değil, Avrupa'nın kitle kültürü; savunma ve güvenlik alanında Türk Silahlı Kuvvetleri değil, Avrupa Birliği'nin Silahlı Kuvvetleri (Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği).

Türkiye'nin Avrupa Birliği ile ilişkileri, asla onaylanamaz türdendir. Türkiye'nin tarihsel ve günümüzdeki misyonu gereği Avrupa Birliği'nin dışında kalması gerekir. Türkiye'nin, Avrupa Birliği'ne girmesi, Avrupa'nın bir eyaleti ve sömürgesi olması demektir. Ulusal Kurtuluş Savaşı ile Batı emperyalizmine karşı savaşım vermiş ve bu alanda Batı-dışı mazlum milletlere öncülük etmiş Türkiye, asla Avrupa Birliği'ne dahil olmamalıdır. Türkiye, Avrupa Birliği'ne dahil olduğunda, ki bu mümkün değil, ya da ilişkilerini yoğun bir biçimde sürdürdüğünde bütün tarihsel misyonunu kaybedecek ve Avrupa'nın içinde eriyip gidecektir. Tıpkı, Tanzimat nasıl Osmanlı'nın tarihsel misyonunu yok edip, onu bitirdiyse, Avrupa Birliği süreci de Türkiye'yi mahvedecektir. Bu konuda Osmanlı deneyiminden/örneğinden ders almamız gerekiyor. O halde, Türkiye'de Avrupa Birliği'ne ve

onu savunanlara karşı yeniden bağımsızlık savaşı başlatmalı ve ulusal seferberlik ilan edilmelidir.

Türkiye ile Avrupa Birliği'nin yapıları birbirlerinden büyük farklılıklar göstermektedir. İkisinin birlikteliği, birbirleriyle istemeden evlendirilen insanların yaşadığına benzer, evlilikleri uzun sürmez, çünkü arada bir gönül bağı yoktur. Demek ki, Batı-dışı mazlum toplumlardan olan Türkiye'nin, Avrupa Birliği seçeneğinin dışında arayışlara girmesi, geleceğini Avrupa'da görmemesi gerekir. Türkiye'nin dünyadaki yeri ve kimliği bellidir. Türkiye, Avrupalı değil, Asyalıdır. Türkiye'nin geleceği, Avrupa Birliği'nde değil, Batı-dışı mazlum toplumlar bloğundadır, Asya Birliği'ndedir. Türkiye, derhal, İran, Irak, Suriye, Mısır, Afganistan, Gürcistan, Azerbaycan, Kazakistan gibi Batı-dışı mazlum milletlerle, Amerika ve Avrupa Birliği'ne karşı yeni bir blok oluşturmanın yollarını aramalıdır. Türkiye'de Avrupa Birliği ya da Amerika seçeneği yerine Batı-dışı mazlum toplumlar bloğu, Asya Birliği gibi seçenekler tartışılmalıdır. Atatürk'ün düşün sisteminden hareketle, Doğulu Türkiye'nin ne işi var Avrupa'da? diye sorabiliriz.

Bir yönüyle, Asya'da bir yönüyle Avrupa'da bulunun, yani iki kıtanın kesiştiği bir alan olan ve aynı zamanda sahip olduğu denizlerle ve Boğazlarla Akdeniz dünyası ile Karadeniz dünyasını birbirine bağlayan *Asya kimlikli Türkiye*'nin, emperyalist Batı yanlısı küreselleşme politikaları ile gelişmesi ve Batı'yı yakalaması mümkün değildir. Türkiye, jeopolitik konumunu, ekonomik gücünü ve tarihsel misyonunu iyi değerlendirmeli, Avrupa Birliği'ni tek kurtuluş yolu olarak görmemelidir. Türki-

ye'nin yeniden etkin bir ülke olması Avrupa Birliği politikalarını harfiyen yerine getirmesiyle ya da Amerikanlaşmasıyla mümkün değildir. Türkiye'nin dünyanın etkin ve belirleyici ülkelerinden birisi olması, Atatürk'ün düşün sistemini ve politikalarını temele koymasıyla mümkündür. Türk toplumunun sorunlarını çözecek olan Atatürkçü düşün sistemidir.

Yaşadığımız yüzyıl, çok açık bir biçimde, Amerika'nın ya da Avrupa Birliği'nin değil, Batı-dışı mazlum milletlerin yüzyılı olacaktır. Eş deyişle, 21. yüzyılın öznesi, Amerika ve Avrupa Birliği değil, Batı dışı mazlum milletler olacaktır. Batılı emperyalistlerin mahvettikleri dünyanın kurtuluşu da ancak yeniden ulusal bağımsızlık savaşlarıyla olacaktır. Çünkü, Atatürk'ün bildirdiği gibi, "hâkimiyeti milliye öyle bir nurdur ki, onun karşısında zincirler erir, taç ve tahtlar yanar, mahvolur. Milletlerin esareti üzerine kurulmuş müesseseler her tarafta yıkılmaya mahkûmdurlar."[10]

21. yüzyılda toplumların kurtuluşu, Amerikanlaşmayı ve Avrupalılaşmayı bir kenara bırakmalarına ve kendi dinamiklerine dönmelerine bağlıdır. Başka bir deyişle, ulusların krizlerini aşmasının yolları, krizlerine kaynaklık eden Amerikanlaşma ve Avrupalılaşma değil, yeniden ulusal temele, ulusal kültüre, öz kaynaklara yönelmeleri ve ulusal bağımsızlık yanlısı tavır takınmalarından geçer. Dünyanın problemlerinin çözümünde ulusallık, ulus-devlet ve ulusal bakışlar referans alınmalıdır. Ancak, ulus-devlet de insanı merkeze koyan, insansal de-

---

[10] ATATÜRK, **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II (1906-1938)**, s. 185.

ğerleri kârdan daha fazla önemseyen, insanlar arasındaki her türlü eşitsizlikleri gideren, özgürlük, adalet, hoşgörü, saygı ve tahammül gibi temel anlayışları esas alan bir yapıya kavuşturulmalıdır. Ulus-devlet düzeneği ve ulusal hareketler, 21. yüzyıldaki bütün problemlerin aşılmasında en önemli araç olarak gözükmektedir. Nasıl ki, 19. yüzyıl İngiltere'nin, 20. yüzyıl Amerika'nın yüzyılı idiyse, 21. yüzyıl da ulus-devletlerin, özellikle de Batı-dışı mazlum milletlerin yüzyılı olacaktır.

Eğer Batı-dışı mazlum toplumlar emperyalist Amerika ve Avrupa Birliği'ne karşı güç birliği yaparlarsa, yani Batı-dışı mazlum toplumlar bloğunu kurarlarsa tarih sahnesinde daha etkili özneler olacaklardır. Bu bloğun mantığı ve nasıl inşa edileceğinin temelleri, Atatürk'ün düşün sisteminde mevcuttur. Bu arada Türkiye, Atatürk'ün düşün sistemi ve eylemlerine göre kendini yeniden yapılandırırsa, Batı-dışı mazlum milletlerin öncüsü olarak küreselleşen ve emperyalistlerin av alanı haline dönüşen yerkürenin en önemli söz sahibi ülkelerinden biri olacaktır. Atatürk'ün bildirdiği gibi; "... dünya uygarlığı Türkiye'mizin de gelecekte bir yeri olduğunu çok geçmeden öğrenecektir. Türkiye, uygarlığı kösteklemek değil, geliştirecektir."[11]

Atatürk, dünyada emperyalizme karşı ilk kez ulusal bağımsızlık savaşı vermiş ve bunda da başarılı olmuş bir liderdir. Atatürk, Batılı emperyalistlerin Türk toplumuna yönelik bütün planlarını altüst etmiş, tarihin akışını

---

[11] ATATÜRK, **Resmi Yayınlara Girmemiş Söylev, Demeç, Yazışma ve Söyleşiler**, s. 155.

ve yönünü değiştirmiştir. Atatürk'ün yapıp ettikleri Türkiye ile sınırlandırılamaz. Atatürk, sadece yerel ve ulusal bir lider değildir, o aynı zamanda, 20. yüzyılın en büyük evrensel politik kişisidir. Çünkü, Atatürk, Türk toplum tarihinin olduğu kadar dünya tarihinin de akışını değiştirmiş bir halk kahramanıdır. Atatürk'ün emperyalizme karşı elde ettiği başarı, Batı-dışı mazlum milletlere yol gösterici olmuştur. Nitekim, Atatürk, Batılı emperyalistlere karşı Batı-dışı mazlum toplumların en büyük savunucusu olmuştur.

Bugünkü terimlerle küreselleşme olarak karşımıza çıkan sömürgeciliğe ve emperyalizme karşı savaşımın önemli simgelerinden olan Atatürk, Batı-dışı mazlum milletler tarihinde büyük ve parlak bir sayfa açmıştır. Atatürk, insanlık tarihinde bir dönüm noktasıdır.

Kısaca, Amerika ve Avrupa Birliği'nin emperyalist ve sömürgeci anlayışları yüzünden dünya toplumları arasında kardeşlik ve dostluk ilişkileri ortadan kaldırılmıştır. Dünya coğrafyasında kısa bir gezinti yaptığımızda bu durum hemen anlaşılacaktır. Örneğin, günümüzde Türkiye ile Irak arasında neden büyük bir düşmanlık yaşanıyor? Türkiye ile Irak aralarında tarihsel, kültürel bağlar ve dostluk ittifakları olan Batı-dışı mazlum toplumlardır. Bu iki toplum arasındaki düşmanlı ilişkiler dikkatli bir biçimde incelendiğinde arkasında Amerikan emperyalizminin olduğu hemen görülecektir. Maalesef, Türkiye, 2003 yılında, dünyada Irak'a karşı savaş tezkeresini parlamentosunda görüşen ilk ülke olmuştur. Türkiye'deki hükümet ve iktidar elitleri bu işte öncülük ederek savaş tezkeresini 1 Mart 2003'te TBMM'ne getirmişlerdir. Üste-

lik, Türk hükümeti savaş tezkeresi konusunda Irak'ı ve Ortadoğu'yu işgal etmek isteyen Amerika'dan çok daha önce davranmıştır. Oysa, kendisini Atatürkçü/Kemalist olarak nitelendiren sistem, Atatürk dönemini doğru bir biçimde değerlendirmiş ve anlamış olsaydı ne Amerika'nın en önemli müttefiki(!) olurdu ne de Irak'a karşı Batı emperyalizminin yanında yer alırdı. Çünkü, Atatürk'ün bütün savaşımı, Batı ülkeleriyle olmuştur. Atatürk, hiçbir zaman Batı-dışı mazlum milletlerin herhangi birisiyle savaşmamıştır. Eş deyişle, Atatürk, Fransa, İtalya, İngiltere gibi emperyalist Batı devletleri ile savaşırken, asla Irak, İran, Suriye, Afganistan, Rusya gibi devletlerle savaşmamıştır. Bugün, Atatürk dönemindeki dost ülkeler ile düşman, düşman ülkeler ile dost(!) olmuşuz.

O halde, günümüzde birbirlerine düşman olan Batı-dışı mazlum toplumlar, Atatürk'ün görüşlerini doğru bir biçimde anladıklarında, Batı emperyalizminin oyunlarına geldiklerini ve büyük bir tarihsel yanılgıya düştüklerini anlayacaklardır.

Atatürk'ün düşün sistemi ve politik tavrı, Türkiye'nin ve dünyanın geleceğinde esas alınmalıdır. Çünkü, Atatürk, ulusal bağımsızlığa ve özgürlüğe önem vermekle beraber bütün insanlığın sorunlarına ilgi duymuş ve dünya barışını çok önemsemiştir. Dünyayı açlık, sefalet, baskı, korku, ayrımcılık ve savaş gibi çeşitli problemler alanı haline getiren ve adeta insanlığın başına bela olan küreselleşme sürecinin taraftarları, yani Amerikancılar ve Avrupacılar Atatürk'ün şu vurgularını dikkate alırlarsa günümüzde dünya barışının sağlanmasının ne kadar kolay olacağını anlayacaklardır: "*Beşeriyetin hepsini bir vücut*

ve her milleti bunun bir uzvu saymak icap eder. Bir vücudun bir parmağının ucundaki acıdan, diğer bütün uzuvlar müteessir olur. Ancak böyle bir düşünüş, insanları, milletleri hodbinlikten kurtarır. Eğer milletler arasında bir hastalık varsa, hadise ne kadar uzak olursa olsun, kendi aramızda olmuş gibi, bu esastan şaşmamak lazımdır. Eğer devamlı sulh isteniyorsa, insan kitlelerinin vaziyetlerini iyileştirecek milletlerarası tedbirler alınmalıdır. İnsanlığın heyet-i umumiyesinin refahı, açlığın ve baskının yerine geçmelidir. Dünya vatandaşları haset, açgözlülük ve kinden uzaklaşacak şekilde terbiye edilmelidir."[12]

İnsanlık tarihinin en önemli politik lideri olan Atatürk'ün görüşlerinin doğru anlaşılması, insanlığın çoğu sorununun aşılmasında önemli katkılar sunacaktır. Gerek Türk toplumunun gerekse de bütün dünya toplumlarının, özellikle de Batı-dışı mazlum toplumların barış ve dostluk içinde varlıklarını sürdürmeleri Atatürk'ün düşün sistemini pratik etmelerine bağlıdır.

Atatürk'e göre, "sömürgecilik ve emperyalizm yeryüzünden yok olacak ve yerlerine milletler arasında hiçbir renk, din ve ırk farkı gözetmeyen yeni bir uyum ve işbirliği çağı hâkim olacaktır."[13] O halde, dünyayı problemlerden, eşitsizliklerden, yoksulluklardan, belalardan, savaşlardan ve her türlü sefaletten kurtaracak Atatürk gibi düşünen gerçek bir düşün adamına ve evrensel lidere

---

[12] AYDEMİR, **Tek Adam Mustafa Kemal 1922-1938, Cilt: III**, s. 505.

[13] Enver Ziya KARAL; **Atatürk'ten Düşünceler**, Millî Eğitim Bakanlığı Devlet Kitapları, İstanbul, 1981, s. 17 vd.'dan aktaran; PERİNÇEK, "Kemalist Devrim'in Stratejik Kimlik Beyanı: Asyalıyız", s. 20.

gereksinim vardır. Kısaca, "dünyaya mutlaka bir Atatürk lazım."[14]

Görüldüğü üzere, *dünyaya bir Atatürk gerekiyor* dememizi ve *"Hoş gelişler ola Mustafa Kemal Paşa"* türküsünü tutturmamızı haklılaştıracak gerekçeler çok fazladır.

Biz, Türk toplumuna, Batı-dışı mazlum toplumlara ve dünyanın bütün ezilen insanlarına diyoruz ki, güzel günlere kavuşacağımızın ümidini içimizden hiç atmayalım. Büyük şair Nâzım Hikmet'in dediği gibi;[15]

Güzel günler göreceğiz çocuklar,
güneşli günler
göre-
-ceğiz...
Motorları maviliklere süreceğiz çocuklar,
ışıklı maviliklere
süre-
-ceğiz...

Amerika ve Avrupa Birliği'nin ezdiği Batı-dışı mazlum milletlerin halkları, güzel ve rahat günler sizleri bekliyor, yeter ki siz, Atatürk'ün düşün sistemini iyi kavrayın. Sorunlarınızın çözümlerini Brüksel ve Washington

---

[14] CHOPRA, Deepak; "Dünyaya mutlaka bir Atatürk lazım", **Milliyet Gazetesi** (iç.), 3 Mayıs 2002, s. 5.
[15] NÂZIM HİKMET; **835 Satır-Şiirler 1**, Adam Yayınları, İstanbul, 1994, s. 190.

yerine ülkelerinizin içinde arayın. Gelin hep birlikte, Amerika'dan ve Avrupa Birliği'nden; Hans'lardan, George'lardan ve Bush'lardan ve onların yerli işbirlikçilerinden vazgeçerek, insanlığın barış, kardeşlik ve dostluk içinde yaşadığı sömürüsüz bir dünya için Batı-dışı mazlum toplumlar bloğunu kuralım. **AMERİKA'NIN VE AVRUPA BİRLİĞİ'NİN KAPİTALİST VE EMPERYALİST SİSTEMLERİNE KARŞI DÜNYANIN BÜTÜN MAZLUM MİLLETLERİ BİRLEŞİN!**

KAYNAKÇA

ABADAN, Yavuz; "Tanzimat Fermanının Tahlili", **Tanzimat 1** (iç.), Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1999, s. 31-58.

ADANIR, Oğuz; *"Occidentalisme!"*, **Doğu Batı** (iç.), Sayı: 14, Şubat, Mart, Nisan 2001, s. 97-102.

ADORNO, Theodor W.; **Minima Moralia: Sakatlanmış Yaşamdan Yansımalar**, Çeviren: O. Koçak ve A. Doğukan, Metis Yayınları, İstanbul, 1998.

AFETİNAN, **Devletçilik İlkesi ve Türkiye Cumhuriyetinin Birinci Sanayi Planı 1933**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1972.

AFETİNAN, A.; **Medenî Bilgiler ve M. Kemal Atatürk'ün El Yazıları**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1988.

AFETİNAN, A.; **M. Kemal Atatürk'ten Yazdıklarım**, Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş., İstanbul, 1998.

AĞAOĞLU, Samet; **Kuvayı Millîye**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1981.

AHMAD, Feroz; **Modern Türkiye'nin Oluşumu**, Çeviren: Y. Alogan, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1999.

AHMAD, Feroz; **İttihat ve Terakki 1908-1914**, Çeviren: N. Yavuz, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1999.

AHMAD, Feroz; **İttihatçılıktan Kemalizme**, Çeviren: F. Berktay (Baltalı), Kaynak Yayınları, İstanbul, 1999.

AHMED, Akbar S.; "Bağdat Kapılarında Medya Patronları", **Yüzyılın Sonu- Büyük Düşünürler Çağımızı Yorumluyor** (iç.), Çeviren: B. Ç. Dişbudak, Editör: N. Gardels, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2000, s. 32-47.

AHMED RIZA BEY; **Batı'nın Doğu Politikasının Ahlâken İflası**, Çeviren: Z. Ebûzziya, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1988.

AKÇURA, Yusuf; **Üç Tarz-ı Siyaset**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1998.

AKINCI, Gündüz; **Batıya Yönelirken Şinasi**, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara, 1981.

AKKAYA, Yüksel; "Yeni Mandacılık Avrupa Birliği ve Sosyal Güvenlik", **Avrupa Birliği ve Sosyalistler: Akıntıya Karşı** (iç.), Derleyen: S. Özbudun ve T. Demirer, Ütopya Yayınları, Ankara, 2000, s. 215-223.

AKKAYA, Yüksel; "Aymazlık ya da İhanet Üzerine Notlar: Avrupa Birliği ve Emekçiler", **Avrupa Birliği ve Sosyalistler: Akıntıya Karşı** (iç.), Derleyen: S. Özbudun ve T. Demirer, Ütopya Yayınları, Ankara, 2000, s. 297-311.

AKMAN, Vedat; **Avrupa Topluluğu ve Türkiye: Uluslarüstü Andlaşmalar ve Ekonomik Birliğin Ötesinde Bir Avrupa**, Alfa Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, Tarihsiz.

AKSOY, Muammer; **Atatürk ve Sosyal Demokrasi**, Gündoğan Yayınları, Ankara, 1990.

AKŞİN, Aptülahat; **Atatürk'ün Dış Politika İlkeleri ve Diplomasisi**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1991.

AKŞİN, Sina; **İstanbul Hükümetleri ve Milli Mücadele**, Cem Yayınevi, İstanbul, 1983.

AKŞİN, Sina; "Kemalist Devrimin Doğası", ***Yeni Türkiye* Cumhuriyet Özel Sayısı: Cumhuriyet 1923-1998 Dönemi Değerlendirmesi I- Genel Değerlendirme ve İdeoloji** (iç.), Sayı: 23-24, Eylül Aralık 1998, s. 613-619.

AKTAR, Cengiz; **Avrupa Yol Ayrımında Türkiye**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001.

ALBROW, Martin; **The Global Age: State and Society Beyond Modernity**, Polity Press, Cambridge, 1996.

ALTAN, Çetin; **Atatürk'ün Sosyal Görüşleri**, İnkılâp Kitabevi Yayınları, İstanbul, 1999.

AMİN, Samir; **Eşitsiz Gelişme-Çevre Kapitalizmi Toplumsal Kuruluşları Üzerine Deneme**, Çeviren: A. Kotil, Arba Yayınları, İstanbul, 1991.

AMİN, Samir; **Üçüncü Dünya, Demokrasi ve Sosyalizm**, Çeviren: Y. Bener ve F. Başkaya, Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları, Ankara, 1992.

AMİN, Samir; **Kaos İmparatorluğu-Yeni Kapitalist Küreselleşme**, Çeviren: İ. Soner, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1993.

AMİN, Samir; **Küreselleşme Çağında Kapitalizm**, Çeviren: V. Eranus, Sarmal Yayınevi, İstanbul, 1999.

AMİN, Samir; **Kapitalizmin Hayaleti-Günümüz Entellektüel Modalarının Bir Eleştirisi**, Çeviren: C. Algan, Sarmal Yayınevi, İstanbul, 1999.

AMİN, Samir; **Değişim Halindeki Dünya Sistemi**, Çeviren: F. Başkaya, Cantekin Mat. Yay. Tic. Ltd. Şti, Ankara, 2000.

AMİN, Samir; **Entellektüel Yolculuğum**, Çeviren: U. Günsür, Ütopya Yayınevi, Ankara, 2000.

ANDAY, Melih Cevdet; "Atatürk'ün Bir Saati Vardı", **Atatürk Şiirleri** (iç.), Hazırlayan: M. Celâl, Kavram Yayınları, İstanbul, 1998, s. 44.

A. R.; "Yunan-Türk Savaşı" (7 Nisan 1921), **Komintem Belgelerinde Türkiye-1: Kurtuluş Savaşı ve Lozan**, Derleyen: D. Perinçek, Çeviren: F. Artunkal, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1999, s. 23-28.

ARALOV, S. İ.; **Bir Sovyet Diplomatının Türkiye Hatıraları -1**, Çeviren: H. A. Ediz, Yenigün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş., İstanbul, 1997.

ARAS, Tevfik Rüştü; **Atatürk'ün Dış Politikası**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2003.

ARMAOĞLU, Fahir; **20. Yüzyıl Siyasî Tarihi (1914-1990), Cilt I: 1914-1980**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1991.

ARMSTRONG, H. C.; **Bozkurt: Kemal Atatürk'ün Yaşamı**, Çeviren: G. Ç. Güven, Arba Yayınları, İstanbul, 1997.

ARRIGHI, Giovanni; **Uzun Yirminci Yüzyıl-Para, Güç ve Çağımızın Kökenleri**, Çeviren: R. Boztemur, İmge Kitabevi, Ankara, 2000.

ASLAN, Asım; **Sömürülen Atatürk ve Atatürkçülük**, Uzman Matbaacılık, Ankara, 2002.

ASLAN, Yavuz, **Mustafa Kemal -M. Frunze Görüşmeleri Türk-Sovyet İlişkilerinde Zirve**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2002.

ATATÜRK, Mustafa Kemal; **Atatürk Özel Arşivinden Seçmeler**, Yayıma Hazırlayan: T.C. Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1981.

ATATÜRK, Mustafa Kemal; **Gazi Mustafa Atatürk'ün 1923 Eskişehir-İzmit Konuşmaları**, Yayına Hazırlayan: A. İnan, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1982.

ATATÜRK, Mustafa Kemal; **Atatürk'ün Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni Açış Konuşmaları**, TBMM Basımevi, Ankara, 1987.

ATATÜRK, Mustafa Kemal; **MUSTAFA KEMAL ATATÜRK'ÜN EL YAZILARI İLE BELGELERİ VE YAZDIRDIĞI KISIMLAR**, ÂFETİNAN, A.; **Medenî Bilgiler ve M. Kemal Atatürk'ün El Yazıları** (iç.), Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1988, s. 351-546.

ATATÜRK, Mustafa Kemal; **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I (1919-1938)**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1989.

ATATÜRK, Mustafa Kemal; **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II (1906-1938)**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk

Araştırma Merkezi Türk Inkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1989.

ATATÜRK, Mustafa Kemal; **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri III (1918-1937)**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1989.

ATATÜRK, Mustafa Kemal; **Atatürk'ün T.B.M.M. Açık ve Gizli Oturumlarındaki Konuşmaları I**, Derleyen: K. Öztürk, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1992.

ATATÜRK, Mustafa Kemal; **Atatürk'ün Kurtuluş Savaşı Yazışmaları I**, Derleyen: M. Onar, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1995.

ATATÜRK, Mustafa Kemal; **Atatürk'ün Kurtuluş Savaşı Yazışmaları II**, Derleyen: M. Onar, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1995.

ATATÜRK, Mustafa Kemal; **Gizli Oturumlardaki Konuşmalar**, Derleyen: S. Borak, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1997.

ATATÜRK, Mustafa Kemal; **Seyahat Notları (1930-1931)**, Yayına Hazırlayan: G. Tüfekçi, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1998.

ATATÜRK, Mustafa Kemal; **Resmi Yayınlara Girmemiş Söylev, Demeç, Yazışma ve Söyleşiler**, Derleyen: S. Borak, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1998.

ATATÜRK, Mustafa Kemal; **Atatürk'ün Özel Mektupları**, Derleyen: S. Borak, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1998.

ATATÜRK, Mustafa Kemal; **Din ve Laiklik Üzerine**, Derleyen: D. Perinçek, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1999.

ATATÜK, Gazi Mustafa Kemal; **Vecizeler**, Hazırlayan: F. R. TUNCOR, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 1999.

ATATÜRK, Mustafa Kemal; **Atatürk'ün Bütün Eserleri, Cilt: 1 (1903-1915)**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1998.

ATATÜRK, Mustafa Kemal; **Atatürk'ün Bütün Eserleri, Cilt: 2 (1915-1919)**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1999.

ATATÜRK, Mustafa Kemal; **Atatürk'ün Bütün Eserleri, Cilt: 3 (1919)**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2002.

ATATÜRK, Mustafa Kemal; **Atatürk'ün Bütün Eserleri, Cilt: 4 (1919)**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2000.

ATATÜRK, Mustafa Kemal; **Atatürk'ün Bütün Eserleri, Cilt: 5 (1919)**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2001.

ATATÜRK, Mustafa Kemal; **Atatürk'ün Bütün Eserleri, Cilt: 6 (1919-1920)**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2001.

ATATÜRK, Mustafa Kemal; **Atatürk'ün Bütün Eserleri, Cilt: 7 (1920)**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2002.

ATATÜRK, Mustafa Kemal; **Atatürk'ün Bütün Eserleri, Cilt: 8 (1920)**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2002.

ATATÜRK, Mustafa Kemal; **Atatürk'ün Bütün Eserleri, Cilt: 9 (1920)**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2002.

ATATÜRK, Mustafa Kemal; **Atatürk'ün Bütün Eserleri, Cilt: 10 (1920-1921)**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2003.

ATATÜRK, Mustafa Kemal; **Atatürk'ün Bütün Eserleri, Cilt: 11 (1921)**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2003.

ATATÜRK, Mustafa Kemal; **Atatürk'ün Bütün Eserleri, Cilt: 12 (1921-1922)**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2003.

ATATÜRK, Mustafa Kemal; **Atatürk'ün Bütün Eserleri, Cilt: 13 (1922)**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2004.

ATATÜRK, Mustafa Kemal; **Nutuk 1919-1927**, (Bugünkü Dille Yayına Hazırlayan: Z. Korkmaz), Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2000.

ATATÜRK, Mustafa Kemal; **Nutuk I**, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 2000.

ATATÜRK, Mustafa Kemal; **Nutuk II**, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınlan, İstanbul, 2000.

ATATÜRK, Mustafa Kemal; **Nutuk III**, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınlan, İstanbul, 2000.

ATATÜRK, Mustafa Kemal; **"Nutuk Öncesi" Atatürk Konuşuyor**, Atatürk'ün Söylediklerini Yazan: F. R. Atay, Derleyen: İ. Bozdağ, Tekin Yayınevi, İstanbul, 2000.

ATAY, Falih Rıfkı; **Çankaya, Cilt: III**, Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş., İstanbul, 1999.

ATAY, Falih Rıfkı; **Çankaya, Cilt: V**, Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş., İstanbul, 1999.

ATEŞ, Toktamış; "Resmi İdeoloji ve Atatürkçülük", *Yeni Türkiye* **Cumhuriyet Özel Sayısı: Cumhuriyet 1923-1998 Dönemi Değerlendirmesi I- Genel Değerlendirme ve İdeoloji** (iç.), Sayı: 23-24, Eylül Aralık 1998, s. 609-612.

ATEŞ, Toktamış; "Kemalizm ve Özgünlüğü", **Modern Türkiye'de Siyasî Düşünce, Cilt: 2, Kemalizm** (iç.), Editör: A. İnsel, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001, s. 317-322.

AVCIOĞLU, Doğan; **Türkiye'nin Düzeni (Dün-Bugün-Yarın), Birinci Kitap**, Tekin Yayınevi, İstanbul, 1990.

AVCIOĞLU, Doğan; **Türkiye'nin Düzeni (Dün-Bugün-Yarın), İkinci Kitap**, Tekin Yayınevi, İstanbul, 1990.

AVCIOĞLU, Doğan; **Millî Kurtuluş Tarihi 1838'den 1995'e, Birinci Kitap**, Tekin Yayınevi, İstanbul, 1993.

AVCIOĞLU, Doğan; **Millî Kurtuluş Tarihi 1838'den 1995'e, İkinci Kitap**, Tekin Yayınevi, İstanbul, 1993.

AVCIOĞLU, Doğan; **Millî Kurtuluş Tarihi 1838'den 1995'e, Üçüncü Kitap**, Tekin Yayınevi, İstanbul, 1993.

AVCIOĞLU, Doğan; **Millî Kurtuluş Tarihi 1838'den 1995'e, Dördüncü Kitap**, Tekin Yayınevi, İstanbul, 1991.

AVCIOĞLU, Doğan; **Devrim ve "Demokrasi" Üzerine**, Tekin Yayınevi, İstanbul, 1997.

AYBAK, Tunç; "Ortaklığın Dinamikleri-Türkiye ve Avrupa Bütünleşmesi", **Türkiye Avrupa'nın Neresinde? Gümrük Birliği Anlaşması'nın Düşündürdükleri** (iç.), Yayına Hazırlayan: B. Gökay, Çeviren: S. Paydak, Ayraç Yayınevi, Ankara, 1997, s. 85-106.

AYBARS, Ergün; **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi I**, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İzmir, 1986.

AYBARS, Ergün; **İstiklal Mahkemeleri**, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1998.

AYBARS, Ergün; "75. Yılında Türkiye Cumhuriyeti", ***Yeni Türkiye* Cumhuriyet Özel Sayısı: Cumhuriyet 1923-1998 Dönemi Değerlendirmesi I- Genel Değerlendirme ve İdeoloji** (iç.), Sayı: 23-24, Eylül Aralık 1998, s. 626-630.

AYDEMİR, Şevket Süreyya; **Tek Adam Mustafa Kemal 1881-1919, Cilt: I**, Simge Yayıncılık ve Dağıtım A.Ş., İstanbul, 1999.

AYDEMİR, Şevket Süreyya; **Tek Adam Mustafa Kemal 1919-1922, Cilt: II**, Simge Yayıncılık ve Dağıtım A.Ş., İstanbul, 1999.

AYDEMİR, Şevket Süreyya; **Tek Adam Mustafa Kemal 1922-1938, Cilt: III**, Simge Yayıncılık ve Dağıtım A.Ş., İstanbul, 1999.

AYDEMİR, Şevket Süreyya; **İkinci Adam, Birinci Cilt: 1884-1938**, Simge Yayıncılık ve Dağıtım A.Ş., İstanbul, 2000.

AYDEMİR, Şevket Süreyya; **İkinci Adam, İkinci Cilt: 1938-1950**, Simge Yayıncılık ve Dağıtım A.Ş., İstanbul, 2000.

AYDEMİR, Şevket Süreyya; **İkinci Adam, Üçüncü Cilt: 1950-1964**, Simge Yayıncılık ve Dağıtım A.Ş., İstanbul, 2000.

AYDIN, Suavi; "Sosyalizm ve Milliyetçilik: Galiyefizm'den Kemalizm'e, Türkiye'de 'Üçüncü Yol' Arayışları", **Modern Türkiye'de Siyasî Düşünce, Cilt: 4, Milliyetçilik** (iç.), Editör: T. Bora, İletişim Yayınları, İstanbul, 2002, s. 438-482.

AYDINEL, Sıtkı; **Güneybatı Anadolu'da Kuvâ-yı Milliye Harekâtı**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2002.

AYDOĞAN, Metin; **Yeni Dünya Düzeni Kemalizm ve Türkiye-20. Yüzyılın Sorgulanması 1**, Otopsi Yayınevi, İstanbul, 2000.

AYDOĞAN, Metin; **Yeni Dünya Düzeni Kemalizm ve Türkiye-20. Yüzyılın Sorgulanması 2**, Otopsi Yayınevi, İstanbul, 2000.

AYDOĞAN, Metin; **Bitmeyen Oyun ve Türkiye'yi Bekleyen Tehlikeler**, Otopsi Yayınevi, İstanbul, 2001.

AYDOĞAN, Metin; **Avrupa Birliği'nin Neresindeyiz? Tanzimattan Gümrük Birliğine**, Kum Saati Yayınları, İstanbul, 2002.

AYSAN, Mustafa A.; **Atatürk'ün Ekonomi Politikası**, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul, 2000.

BALES, Kevin; "Expendable People: Slavery In The Age Of Globalization", **Journal of International Affairs** (iç.), Spring 2000, Vol. 53, Issue 2, s. 461-485.

BANOĞLU, Niyazi Ahmet; **Nükte Yergi ve Fıkralarıyla Atatürk**, Aksoy Yayıncılık, İstanbul, 2000.

BARBER, Benjamin R.; **Jihad vs. McWorld**, Times Books, New York, 1995.

BARSAMIAN, David; "Noam Chomsky ile Seattle'ın Anlamı Üzerine", Çeviren: F. Deniztekin, **Varlık** (iç.), Sayı: 1124, Mayıs 2001, s. 49-52.

BAŞKAYA, Fikret; "Sunuş," **Küreselleşme mi? Emperyalizm mi? Piyasacı Efsanenin Çöküşü** (iç.), Derleyen: F. Başkaya, Ütopya Yayınevi, Ankara, 1999, s. 9-22.

BAUDRILLARD, Jean; **Sessiz Yığınların Gölgesinde Ya da Toplumsalın Sonu**, Çeviren: O. Adanır, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1991.

BAUDRILLARD, Jean; **Kötülüğün Şeffaflığı-Aşırı Fenomenler Üzerine Bir Deneme**, Çeviren: E. Abora ve İ. Ergüden, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1995.

BAUDRILLARD, Jean; **Amerika**, Çeviren: Y. Avunç, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1996.

BAUDRILLARD, Jean; **Tüketim Toplumu**, Çeviren: H. Deliceçaylı ve F. Keskin, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1997.

BAUDRILLARD, Jean; **Simülakrlar ve Simülasyon**, Çeviren: O. Adanır, Dokuz Eylül Yayınları, İzmir, 1998.

BAUDRILLARD, Jean; **Tam Ekran**, Çeviren: B. Gülmez, YKY Yayınları, İstanbul, 2001.

BAUMAN, Zygmunt; **Küreselleşme-Toplumsal Sonuçları**, Çeviren: A. Yılmaz, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1999.

BAUMAN, Zygmunt; **Siyaset Arayışı**, Çeviren: T. Birkan, Metis Yayınları, İstanbul, 2000.

BAUMAN, Zygmunt; **Postmodernlik ve Hoşnutsuzlukları**, Çeviren: İ. Türkmen, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2000.

BAYAR, Celâl; **Ben de Yazdım: Millî Mücadeleye Gidiş, 1. Cilt**, Sabah Kitapçılık San. ve Tic. A.Ş., İstanbul, 1997.

BAYAR, Celâl; **Ben de Yazdım: Millî Mücadeleye Gidiş, 2. Cilt**, Sabah Kitapçılık San. ve Tic. A.Ş., İstanbul, 1997.

BAYAR, Celâl; **Ben de Yazdım: Millî Mücadeleye Gidiş, 3. Cilt**, Sabah Kitapçılık San. ve Tic. A.Ş., İstanbul, 1997.

BAYAR, Celâl; **Ben de Yazdım: Millî Mücadeleye Gidiş, 4. Cilt**, Sabah Kitapçılık San. ve Tic. A.Ş., İstanbul, 1997.

BAYAR, Celâl; **Ben de Yazdım: Millî Mücadeleye Giriş, 5. Cilt**, Sabah Kitapçılık San. ve Tic. A.Ş., İstanbul, 1997.

BAYAR, Celâl; **Ben de Yazdım: Millî Mücadeleye Giriş, 6. Cilt**, Sabah Kitapçılık San. ve Tic. A.Ş., İstanbul, 1997.

BAYAR, Celâl; **Ben de Yazdım: Millî Mücadeleye Giriş, 7. Cilt**, Sabah Kitapçılık San. ve Tic. A.Ş., İstanbul, 1997.

BAYAR, Celâl; **Ben de Yazdım: Millî Mücadeleye Giriş, 8. Cilt**, Sabah Kitapçılık San. ve Tic. A.Ş., İstanbul, 1997.

BAYAR, Celal; **Atatürk Gibi Düşünmek (Atatürk'ün Metodolojisi)**, Derleyen: İ. Bozdağ, Tekin Yayınevi, İstanbul, 1999.

BAYNE, Nicholas; "Globalization And The Commonwealth", **Round Table** (iç.), October 1997, Issue 344, s. 473-483.

BAYSUN, Cavit; "Mustafa Reşit Paşa", **Tanzimat 2** (iç.), Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1999, s. 723-746.

BECK, Ulrich; **Risk Society: Towards a New Modernity**, Sage, London, 1992.

BELGE, Murat; "Tanzimat ve Kapitalizm Osmanlıda Çözüm Değildi!. ...Ve Ben, Türk Burjuvazisinin AT'na Girmeye Niye Bu Kadar İstekli Göründüğüne Hayret Ediyorum", M. Emin GERGER, **Tanzimat'tan Avrupa Topluluğu'na Türkiye: Konuşmalar** (iç.), İnkılâb Yayınları, İstanbul, 1989, s. 74-80.

BEN-RAFAEL, Eliezer ve STERNBERG, Yıtzhak; "Analyzing Our Time: a Sociological Problématique", **Identity, Culture and Globalization** (iç.), Editör: E. Ben-Rafael ve Y. Sternberg, Brill, Boston, 2001, s. 3-17.

BERKES, Niyazi; **Türk Düşününde Batı Sorunu**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1975.

BERKES, Niyazi; **Atatürk ve Devrimler**, Adam Yayınları, İstanbul, 1993.

BERKES, Niyazi; **Türkiye'de Çağdaşlaşma**, Doğu-Batı Yayınları, İstanbul.

BERMAN, Marshall; **Katı Olan Her Şey Buharlaşıyor**, Çeviren: Ü. Altuğ ve B. Peker, İletişim Yayınları, İstanbul, 1994.

BEST, Steven ve KELLNER, Douglas; **Postmodern Teori-Eleştirel Sorgulamalar**, Çeviren: M. Küçük, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1998.

BİÇER, Savaş; "Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği: Süreç ve Yaklaşımlar", **Avrupa Birliği'nin Genişleme Süreci** (iç.), Derleyen: C. Aktar, İletişim Yayınları, İstanbul, 2002, s. 133- 146.

BİLGEN, Deniz; **ABD'li Gözüyle Sivas Kongresi: Amerikan Mandası ve Gazeteci L. E. Browne'ın Faaliyetleri**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2004.

BİLSEL, Cemil; "Tanzimatın Harici Siyaseti", **Tanzimat 2** (iç.), Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1999, s. 661-701.

BİRDEN, Rana; "Genişlemenin Araçları", **Avrupa Birliği'nin Genişleme Süreci** (iç.), Derleyen: C. Aktar, İletişim Yayınları, İstanbul, 2002, s. 25-42.

BİŞKİN, Melis; "Avrupa Birliği'nde Hukuki Araçlar", **Avrupa Birliği'nin Genişleme Süreci** (iç.), Derleyen: C. Aktar, İletişim Yayınları, İstanbul, 2002, s. 43-50.

BONEFELD, Werner; "Küreselleşme Siyaseti: İdeoloji ve Kritik", Çeviren: A. Kaban, **Türkiye Günlüğü** (iç.), Sayı: 64, Kış 2001, s. 49-60.

BORAK, Sadi; **Atatürk Gençlik ve Hürriyet**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1998.

BORAK, Sadi; **Atatürk'ün İstanbul'daki Çalışmaları (1899-16 Mayıs 1919)**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1998.

BORAK, Sadi (Derleyen); **Atatürk'ün Armstong'a Cevabı- "Bozkurt" Kitabındaki Yanlışlar ve Çarpıtmalar**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2000.

BOVÉ, José ve DUFOUR, François; **Dünya Satılık Değildir**, Röportaj: G. Luneau, Çeviren: T. Y. Gürsel, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001.

BOYER, R. ve DRACHE, D. (Editör); **States Against Markets**, Routledge, London, 1996.

BOZDAĞ, İsmet; **Atatürk'ün Avrasya Devleti**, Tekin Yayınevi, İstanbul, 1999.

BOZKURT, Ömer; "Avrupa Topluluğunun Bütünleşme Süreci ve Yapısı: Bir Genel Bakış", **Avrupa Topluluğu ve Türkiye** (iç.), Editör: Ö. Bozkurt, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1987, s. 7-29.

BOZKURT, Mahmut Esat; **Atatürk İhtilali**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1995.

BOZOK, Salih; **Yaveri Atatürk'ü Anlatıyor**, Yayına Hazırlayan: C. Dündar, Doğan Kitapçılık A.Ş, İstanbul, 2001.

BRAUDEL, Fernand; **Maddi Uygarlık, Ekonomi ve Kapitalizm-XV-XVIII. Yüzyıllar Cilt III: Dünyanın Zamanları**, Çeviren: M. A. Kılıçbay, Gece Yayınları, Ankara, 1993.

BRAUDEL, Fernand; "Bugünkü Dünya ve Kapitalizm", Çeviren: A. İnsel, **Birikim Dergisi** (iç.), Sayı: 104, Aralık 1997, s. 25.

BRENNER, Neil; "Globalisation As Reterritorialisation: The Re-Scaling Of Urban Governance In The European Union", **Urban Studies** (iç.), March 1999, Vol. 36, Issue 3, s. 431-451.

BREWIN, Christopher; "Türkiye ve Avrupa Birliği", **Türkiye Avrupa'nın Neresinde? Gümrük Birliği Anlaşması'nın Düşündürdükleri** (iç.), Yayına Hazırlayan: B. Gökay, Çeviren: S. Paydak, Ayraç Yayınevi, Ankara, 1997, s. 42-71.

BURGI, Noelle ve GOLUP, Philip S.; "Küreselleşme Gerçekten Ulus-Devletleri Lüzumsuz Hale Getirdi mi?", Çeviren: A. Atalık, **Türkiye Günlüğü** (iç.), Sayı: 64, Kış 2001, s. 44-48.

CASEY, John; "Avrupa'ya Truva Atını Almayalım", **Radikal Gazetesi** (iç.), 14 Aralık 2002, s. 8.

CEBESOY, Ali Fuat; **Sınıf Arkadaşım Atatürk**, İnkılâp Kitabevi Yayınları, İstanbul, Tarihsiz.

CELAL NURİ; **Türk Devrimi-İnsanlık Tarihinde Türk Devriminin Yeri-**, Günümüz Yazı ve Diline Çeviren: Ö. Ozankaya, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2002.

CERVANTES, Miguel de; **Don Quijote, İkinci Cilt**, Çeviren: B. Onaran, Sosyal Yayınlar· Bilge Pazarlama, İstanbul, 1982.

CHOMSKY, Noam; **Demokratik İdeallerin Çöküşü**, Çeviren: C. Cerit, Pınar Yayınları, İstanbul, 1997.

CHOMSKY, Noam; **Medya Gerçeği**, Çeviren: A. Yılmaz, Tüm zamanlar Yayıncılık, İstanbul, 1999.

CHOMSKY, Noam; **Halkın Sırtından Kazanç-Neoliberalizm ve Küresel Düzen**, Çeviren: D. Hakyemez ve B. Zeren, Om Yayınevi, İstanbul, 2000.

CHOMSKY, Noam; **Dünya Düzeni: Eskisi Yenisi**, Çeviren: A. Çakıroğlu ve T. Birkan, Metis Yayınları, İstanbul, 2000.

CHOMSKY, Noam; **Demokrasi Gerçek ve Hayal**, Çeviren: C. Cerit, Pınar Yayınları, İstanbul, 2001.

CHOMSKY, Noam; **11 Eylül**, Çeviren: D. Körpe, Om Yayınevi, İstanbul, 2002.

CHOMSKY, Noam; **Yeni Dünya Düzeninde Yalanlar ve Gerçekler**, Çeviren: S. Göbelez, Sarmal Yayınevi, İstanbul, Tarihsiz.

CHOPRA, Deepak; "Dünyaya Mutlaka Bir Atatürk Lazım", **Milliyet Gazetesi** (iç.), 3 Mayıs 2002, s. 5.

COMTE, Auguste; "Auguste Comte'dan Mustafa Reşit Paşa'ya Yazılan Mektup", 4 Şubat 1853, **Modern Türkiye'de Siyasî Düşünce, Cilt: 1: Cumhuriyet'e Devreden Düşünce Mirası: Tanzimat ve Meşrutiyet'in Birikimi** (iç.), Editör: M. Ö. Alkan, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001, s. 480-481.

COMTE, Auguste; **Pozitif Felsefe Kursları**, Çeviren: E. Ataçay, Sosyal Yayınları, İstanbul, 2001.

CORNELL, Erik; **Türkiye Avrupa'nın Eşiğinde**, Çeviren: G. Ergün, Cem Yayınevi, İstanbul, 1998.

CUMALI, Necati; **Ulus Olmak-Atatürk Denemeleri**, Çağdaş Yayınları, İstanbul, 1998.

CUMHURİYET GAZETESİ, 13 Kasım 1938.

CUMHURİYET GAZETESİ, 10 Kasım 1943.

CUMHURİYET GAZETESİ, 14 Aralık 2002.

CUMHURİYET **KİTAP**, Sayı: 705, 21 Ağustos 2003, s. 20.

ÇADIRCI, Musa; **Tanzimat Döneminde Anadolu Kentleri'nin Sosyal ve Ekonomik Yapısı**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1997.

ÇALIK, Mustafa; "Ekonomik Kriz, Siyasî İflâs ve 'Küresel' Yalan", **Türkiye Günlüğü** (iç.), Sayı: 65, Bahar 2001, s. 58-65.

ÇAPAN, Gülüm ve SARI, Gürbüz; "Avrupa Birliği Kurumları ve Genişleme", **Avrupa Birliği'nin Genişleme Süreci** (iç.), Derleyen: C. Aktar, İletişim Yayınları, İstanbul, 2002, s. 11-24.

ÇEÇEN, Anıl; "Atatürk Cumhuriyeti ve İkinci Cumhuriyetçilik", ***Yeni Türkiye*** **Cumhuriyet Özel Sayısı: Cumhuriyet 1923-1998 Dönemi Değerlendirmesi I- Genel Değerlendirme ve İdeoloji** (iç.), Sayı: 23-24, Eylül Aralık 1998, s. 686-694.

ÇEÇEN, Anıl; **Atatürk ve Avrasya**, Cumhuriyet Kitapları, Çağ Pazarlama A.Ş., İstanbul, 1999.

ÇERÇİ, Tamer; **Avrupa Yalanı-Avrupa Birliği Virajında Türkiye**, Tez Yayınları, İstanbul, 2002.

ÇİFTÇİ, Ahmet; **Her Yönüyle Ortak Pazar**, Yaylacık Matbaası, İstanbul, 1970.

DAĞLARCA, Fazıl Hüsnü; "Almanya'larda Çöpçülerimiz", **Karşı Duvar Dergileri: 6, Horoz** (iç.), Cem Yayınevi, İstanbul, 1977, s. 1-35.

DAVER, Abidin; "O Yaşıyor", **Cumhuriyet Gazetesi** (iç.), 10 Kasım 1938, s. 2.

DEDEOĞLU, Beril; **Adım Adım Avrupa Birliği**, Çınar Yayınları, İstanbul, 1996.

DEMİREL, Ahmet; "İsmet İnönü", **Modern Türkiye'de Siyasî Düşünce, Cilt: 2, Kemalizm** (iç.), Editör: A. İnsel, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001, s. 124-133.

DENIAU, Jean-François ve DRUESNE, Gerard; **Ortak Pazar**, Çeviren: L. Özkale, İletişim Yayınları, Yeni Yüzyıl Kitaplığı, İstanbul.

DERRIDA, Jacques; **Marx'ın Hayaletleri-Borç Durumu, Yas Çalışması ve Yeni Enternasyonal**, Çeviren: A. Tümertekin, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2001.

DİKBAŞ, Yılmaz; **Özelleştirme Sömürgeleştirme**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1997.

DURSUNOĞLU, Cevat; **Milli Mücadelede Erzurum**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2000.

DUVERGER, Maurice; **Siyasi Partiler**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1974.

DUVERGER, Maurice; **Politikaya Giriş**, Çeviren: S. Tiryakioğlu, Varlık Yayınları, İstanbul, 1984.

ECEVİT, Bülent; **Ortanın Solu**, Tekin Yayınevi, İstanbul, 1973.

EDİB-ADIVAR, Halide; **Türkün Ateşle İmtihanı-Kurtuluş Savaşı Anıları**, Atlas Kitabevi, İstanbul, 1979.

ELDEM, Vedat; **Osmanlı İmparatorluğu'nun İktisadi Şartları Hakkında Bir Tetkik**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1994.

ELIAS, Norbert; **Uygarlık Süreci, Cilt:1**, Çeviren: E. Ateşman, İletişim Yayınları, İstanbul, 2000.

ENGELS, Friedrich; **Ütopik ve Bilimsel Sosyalizm**, Çeviren: K. Savaş, Yorum Yayınları, İstanbul, 1993.

ERGİN, Feridun; "Atatürk Döneminde Emisyon Hareketleri ve Politikası", **Atatürk Döneminde Türkiye Ekonomisi Semineri** (iç.), Yapı ve Kredi Bankası'nın Atatürk Yılı Armağanı, 1982, s. 12-20.

ETZIONI-HALEVY, Eva; **Social Change-The Advent and Maturation of Modern Society**, Routledge and Kegan Paul, London, 1981.

FANON, Frantz; **Yeryüzünün Lanetlileri**, Çeviren: B. Doktor, Birleşik Yayıncılık, İstanbul, Tarihsiz.

FARUKİ, M. H; "Gümrük Birliği'nin Bedeli Ne?", **Ekonomik Bağımsızlık, Ulusal Kalkınma ve Sanayileşme İçin Gümrük Birliğine Hayır** (iç.), Türk Devrim Kurumu Yayınları, Ankara, 1996, s. 47-52.

FEATHERSTONE, Mike; **Postmodernizm ve Tüketim Kültürü**, Çeviren: M. Küçük, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1996.

FEYZİOĞLU, Turhan; "Millî Kurtuluş Önderi Olarak Mustafa Kemal Atatürk ve Milletlerarası Alanda Etkisi", **Büyük Zafer ve Sonuçları** (60. Yıldönümü Toplantısı Bildirileri) (iç.), Boğaziçi Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1982, s. 91-124.

FEYZİOĞLU, Turhan; "Giriş", **Atatürk Yolu** (iç.), Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1987, s. IX-XXIV.

FINDIKOĞLU, Ziyaeddin Fahri; "Tanzimatta İçtimaî Hayat", **Tanzimat 2** (iç.), Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1999, s. 619-659.

GALLE, Marc; **Sevilmeyen Ülke Türkiye**, Çeviren: K. Türkmen, Bilgi Yayınevi, İstanbul, 1995.

GENİŞLEMEYİ BAŞARIYA ULAŞTIRMAK Strateji Belgesi ve Aday Ülkelerden Her Birinin Katılım Yönünde İlerlemesi Üzerine Avrupa Komisyonu Raporu (Kasım 2001), **Avrupa Birliği'nin Genişleme Süreci** (iç.), Derleyen: C. Aktar, İletişim Yayınları, İstanbul, 2002, s. 149-212.

GERGER, M. Emin; **Tanzimat'tan Avrupa Topluluğu'na Türkiye: Konuşmalar**, İnkılâb Yayınları, İstanbul, 1989.

GIDDENS, Anthony; "Jürgen Habermas", **Çağdaş Temel Kuramlar** (iç.), Editör: Q. Skinner, Çeviren: A. Demirhan, Vadi Yayınları, Ankara, 1991, s. 129-146.

GIDDENS, Anthony; **Modernliğin Sonuçları**, Çeviren: E. Kuşdil, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1994.

GIDDENS, Anthony; "İnanılmaz Guru: Marcuse'yi Yeniden Okumak", A. Giddens, **Siyaset, Sosyoloji ve Toplumsal Teori** (iç.), Çeviren: T. Birkan, Metis Yayınları, İstanbul, 2000, s. 225-241.

GIDDENS, Anthony; **Üçüncü Yol-Sosyal Demokrasinin Yeniden Dirilişi**, Çeviren: M. Özay, Birey Yayıncılık, İstanbul, 2000.

GIDDENS, Anthony; **Elimizden Kaçıp Giden Dünya-Küreselleşme Hayatımızı Nasıl Yeniden Şekillendiriyor?**, Çeviren: O. Akınhay, Alfa Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 2000.

GIDDENS, Anthony; **Üçüncü Yol ve Eleştirileri**, Çeviren: N. Şad, Phoenix Yayınevi, İstanbul, 2001.

GİRİTLİ, İsmet; "Kemalizm Millî Hâkimiyet ve Cumhuriyet Demektir", **Atatürk Yolu** (iç.), Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1987, s. 107-128.

GLASNECK, Johannes; **Türkiye'de Faşist Alman Propagandası**, Çeviren: A. Gelen, Onur Yayınları, Ankara, Tarihsiz.

GÖKALP, Ziya; "İngiliz'den Sakın", **Küçük Mecmua**, Diyarbakır, nr. 6, 10 Temmuz 1338/1922, s. 11-12, **Devrin Yazarlarının Kalemiyle Millî Mücadele ve Gazi Mustafa Kemal II** (iç.), Hazırlayan: M. Kaplan ve Diğerleri, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1992, s. 890-891.

GÖKALP, Ziya; **Türkleşmek İslamlaşmak Muasırlaşmak**, Toker Yayınları, İstanbul, 1988.

GÖKAY, Bülent; **Bolşevizm Ile Emperyalizm Arasında Türkiye (1918-1923)**, Çeviren: S. Yalçın, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1997.

GÖKÇE, Enver; **Bütün Şiirleri**, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul, 1997.

GÖLE, Nilüfer; "Batı-dışı Modernliğin Kavramsallaştırılması Mümkün mü?", **Sosyal Bilimleri Yeniden Düşünmek** (iç.), Metis Yayınları, İstanbul, 1998, s. 310-320.

GÖNLÜBOL, Mehmet; "Atatürk'ün Dış Politikası: Amaçlar ve İlkeler", **Atatürk Yolu** (iç.), Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1987, s. 233-277.

GRENARD, Fernand; **Asya'nın Yükselişi ve Düşüşü**, Çeviren: O. Yüksel, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1992.

GÜMRÜK BİRLİĞİ ANLAŞMASI (6 MART 1995 ORTAKLIK KONSEYİ KARARI), MANİSALI, Erol; **Gümrük Birliğinin Siyasal ve Ekonomik Bedeli** (iç. & ek), **Bağlam** Yayınları, İstanbul, 1996, s. 103-136.

GÜMRÜK BİRLİĞİ'NE HAYIR! (Aydın, Sendikacı ve Kitle Önderlerinin Ortak Bildirisi); **Ekonomik Bağımsızlık, Ulusal Kalkınma ve Sanayileşme İçin Gümrük Birliğine Hayır** (iç.), Türk Devrim Kurumu Yayınları, Ankara, 1996, s. 146-148.

GÜNAL, Asena; "Uğur Mumcu", **Modern Türkiye'de Siyasî Düşünce, Cilt: 2, Kemalizm** (iç.), Editör: A. İnsel, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001, s. 482-487.

GÜNDÜZ, Mustafa ve GÜNDÜZ, Ferhan; **Yurttaşlık Bilinci**, Anı Yayıncılık, Ankara, 2002.

GÜNEŞ GAZETESİ, 13 Aralık 2002.

GÜNEŞ GAZETESİ, 14 Aralık 2002.

HABERMAS, Jürgen; "Başarıları ve Sınırları-Egemenlik ve Vatandaşlığın Geçmişi ve Geleceği Üzerine," Çeviren: İ. Türkmen, **Tartı-**

şılan Sınırlar Değişen Milliyetçilik (iç.), Derleyen: M. Armağan, Şehir Yayınları, İstanbul, 2001, s. 79-96.

HABERMAS, Jürgen; **"Öteki" Olmak "Öteki"yle Yaşamak-Siyaset Kuramı Yazıları**, Çeviren: İ. Aka, YKY, İstanbul, 2002.

HÂKİMİYET-İ MİLLİYE, "Kuvâ-yı Millîye Ne Oluyor?", nr. 11, 24 Şubat 1336/1920, **Devrin Yazarlarının Kalemiyle Milî Mücadele ve Gazi Mustafa Kemal I** (iç.), Hazırlayan: M. Kaplan ve Diğerleri, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1992, s. 241-247.

HÂKİMİYET-İ MİLLİYE, "Mücahit Demirci Mehmed Efe'nin Mühim Bir Telgrafı", nr. 23, 20 Nisan 1336/1920, **Devrin Yazarlarının Kalemiyle Millî Mücadele ve Gazi Mustafa Kemal I** (iç.), Hazırlayan: M. Kaplan ve Diğerleri, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1992, s. 272-273.

HÂKİMİYET-İ MİLLİYE, "Biz ve Onlar", nr. 60, 2 Eylül 1336/1920, **Devrin Yazarlarının Kalemiyle Milli Mücadele ve Gazi Mustafa Kemal I** (iç.), Hazırlayan: M. Kaplan ve Diğerleri, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1992, s. 332-336.

HÂKİMİYET-İ MİLLİYE, "Ayıntab'lıların Protestosu", nr. 88, Kânun-ı evvel 1336/1920, **Devrin Yazarlarının Kalemiyle Millî Mücadele ve Gazi Mustafa Kemal I** (iç.), Hazırlayan: M. Kaplan ve Diğerleri, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1992, s. 403-404.

HAMMER, **Büyük Osmanlı Tarihi**, Cilt: 9, Çeviren: B. S. Baykal, Üçdal Neşriyat, İstanbul.

HARDT, Michael ve NEGRI, Antonio; **İmparatorluk**, Çeviren: A. Yılmaz, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2001.

HEPER, Metin; **İsmet İnönü-Yeni Bir Yorum Denemesi**, Çeviren: S. Yalçın, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1999.

HERODOTOS, **Herodot Tarihi**, Çeviren: M. Ökmen, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1973.

HIRST, Paul ve THOMPSON, Grahame; **Küreselleşme Sorgulanıyor**, Çeviren: Ç. Erdem ve E. Yücel, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara, 2000.

HOLTON, Robert; "Globalization's Cultural Consequences", **Annals of the American Academy of Political & Social Science** (iç.), July 2000, Vol. 570, s. 140-152.

HUGHES, Preston; **Atatürkçülük ve Türkiye'nin Demokratikleşme Süreci**, Çeviren: R. Süer, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1993.

HURRELL, Andrew and WOODS, Ngaire (editör); **Inequality, Globalization and World Politics**, Oxford University Press, Oxford, 1999.

HÜRRİYET GAZETESİ, 7 Mart 2002.

HÜSREV, "İstiklâl Harbi ve Ordumuz", **Hâkimiyet-i Milliye**, nr. 100, 22 Kânûn-ı sânî 1337/1921, **Devrin Yazarlarının Kalemiyle Millî Mücadele ve Gazi Mustafa Kemal I** (iç.), Hazırlayan: M. Kaplan ve Diğerleri, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1992, s. 441-447.

IRMAK, Sadi; **Devrim Tarihi**, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul, 1967.

IŞIKLI, Alpaslan; "Türkiye Manda ve Vesayet Altına Sokuluyor", **Ekonomik Bağımsızlık, Ulusal Kalkınma ve Sanayileşme İçin Gümrük Birliğine Hayır** (iç.), Türk Devrim Kurumu Yayınları, Ankara, 1996, s. 123-133.

IŞIKLI, Alpaslan; **Dünya Bankası'nın Laik İmparatorluğunda Kumarhane Kapitalizmi**, Otopsi Yayınevi, İstanbul, 2002.

İĞDEMİR, Uluğ; **Sivas Kongresi Tutanakları**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1999.

İLERİ, Rasih Nuri; **Atatürk ve Komünizm-Kurtuluş Savaşı Stratejisi**, Scala Yayıncılık, İstanbul, 1999.

İLHAN, Attilâ; "Mustafa Kemal", **Türk Dili Aylık Dil ve Yazın Dergisi *Atatürk Özel Sayısı*** (iç.), Sayı: 353, Mayıs 1981, s. 742-743.

İLHAN, Attilâ; **Batı'nın 'Deli Gömleği'**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1995.

İLHAN, Attilâ; **Aydınlar Savaşı**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1996.

İLHAN, Attilâ; **Hangi Sol**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1996.

İLHAN, Attilâ; **Hangi Sağ**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1996.

İLHAN, Attilâ; **Hangi Küreselleşme**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1997.

İLHAN, Attilâ; **Hangi Laiklik**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1998.

İLHAN, Attilâ; **Hangi Atatürk**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1999.

İLHAN, Attilâ; **Ulusal Kültür Savaşı**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1998.

İLHAN, Attilâ; **Hangi Batı**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2001.

İLHAN, Attilâ; "Çağdaşlık İle Batıcılık Birbirine Zıt Süreçler" (Attilâ İlhan İle Söyleşi), Söyleşi: E. Helvacıoğlu, **Bilim ve Ütopya** (iç.), Sayı: 100, Ekim 2002, s. 26-31.

İLHAN, Attilâ; "...O 'Beygir Dişli', Ecnebi Tebessümü!..", **Cumhuriyet Gazetesi** (iç.), 13 Aralık 2002, s. 20.

İLHAN, Attilâ; "...Yaptıklarını Yıkıyorlar, Mustafa Kemal!..", **Cumhuriyet Gazetesi** (iç.), 28 Ocak 2004, s. 20.

İLHAN, Suat; **Avrupa Birliği'ne Neden Hayır 2**, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2002.

İNALCIK, Halil; "Tanzimat'ın Uygulanması ve Sosyal Tepkiler", **Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi, Cilt: 6** (iç.), İletişim Yayınları, İstanbul, 1985, s. 1536-1544.

İNAN, Kâmran; "Avrupa ve Türkiye: Bazı Gözlemler", **Avrupa Topluluğu ve Türkiye** (iç.), Editör: Ö. Bozkurt, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1987, s. 31-42.

İNÖNÜ, İsmet; **Hatıralar, 1. Kitap**, Yayıma Hazırlayan: S. Selek, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1992.

İNÖNÜ, İsmet; **Hatıralar, 2. Kitap**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1987.

İNÖNÜ, İsmet; "Önsöz", **Lozan Barış Konferansı Tutanaklar-Belgeler, Birinci Takım Cilt: I, Kitap I** (iç.), Çeviren: S. L. Meray, YKY, İstanbul, 2001, s. IX-XIII.

İNÖNÜ, İsmet, **Defterler (1919-1973), I. Cilt: 1919-1955**, Hazırlayan: A. Demirel, YKY, İstanbul, 2001.

İNÖNÜ, İsmet, **Defterler (1919-1973), II. Cilt: 1956-1973**, Hazırlayan: A. Demirel, YKY, İstanbul, 2001.

İNSEL, Ahmet; **Düzen ve Kalkınma Kıskacında Türkiye-Kalkınma Sürecinde Devletin Rolü**, Çeviren: A. Sönmezay, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1996.

İYİBOZKURT, Erol; **Türkiye-AT Gümrük Birliği**, Ezgi Kitabevi Yayınları, Bursa, 1994.

İZZET, Mehmed; "Tanzimat'a Dair", **Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi, Cilt: 6** (iç.), İletişim Yayınları, İstanbul, 1985, s. 1539-1541.

JESSOP, Bob; "Küreselleşme ve Ulus Devlet", Çeviren: E. Ala ve A. Altıparmak, **Türkiye Günlüğü** (iç.), Sayı: 64, Kış 2001, s. 61-78.

KAÇMAZOĞLU, H. Bayram; **Türk Sosyoloji Tarihine Giriş -Ön Koşullar-, Birinci Cilt**, Birey Yayıncılık, İstanbul, 2001.

KAL, Nazmi; **Atatürk'le Yaşadıklarını Anlattılar, Anı-Söyleşi**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2001.

KANSU, Ceyhun Atuf; **Atatürk Devriminin Temeli: Ya Bağımsızlık Ya Ölüm**, Varlık Yayınları, İstanbul, 1964.

KANSU, Ceyhun Atuf; **Bağımsızlık Gülü**, Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş., İstanbul, 1999.

KANT, Immanuel; "Sürekli (Ebedi) Barış Üstüne Felsefi Bir Deneme (1795)", Immanuel Kant, **Seçilmiş Yazılar** (iç.), Çeviren: N. Bozkurt, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1984, s. 223-266.

KARABEKİR, Kâzım; **Paşaların Kavgası-İnkılap Hareketlerimiz**, Yayına Hazırlayan: F. Özerengin, Emre Yayınları, İstanbul, 1994.

KARABEKİR, Kâzım; **Paşaların Hesaplaşması -İstiklâl Harbine Neden Girdik, Nasıl Girdik, Nasıl İdare Ettik**, Yayına Hazırlayan: F. Özerengin, Emre Yayınları, İstanbul, 1995.

KARABEKİR, Kâzım; **Ankara'da Savaş Rüzgarları, II. Dünya Savaşı-CHP Grup Tartışmaları**, Yayına Hazırlayan: F. Özerengin, Emre Yayınları, İstanbul, 1995.

KARABEKİR, Kâzım; **Birinci Cihan Harbine Neden Girdik, Cilt:1**, Emre Yayınları, İstanbul, 1995.

KARABEKİR, Kâzım; **Birinci Cihan Harbine Nasıl Girdik, Cilt: 2**, Emre Yayınları, İstanbul, 1994.

KARABEKİR, Kâzım; **Birinci Cihan Harbini Nasıl İdare Ettik-Erzincan ve Erzurum'un Kurtuluşu, Cilt: 3**, Emre Yayınları, İstanbul, 1995.

KARABEKİR, Kâzım; **Birinci Cihan Harbini Nasıl İdare Ettik-Sarıkamış, Kars ve Ötesi, Cilt: 4**, Emre Yayınları, İstanbul, 1994.

KARABEKİR, Kâzım; **Çocuk Davamız 1**, Yayına Hazırlayan: F. Özerengin, Emre Yayınları, İstanbul, 1995.

KARABEKİR, Kâzım; **Çocuk Davamız 2**, Yayına Hazırlayan: F. Özerengin, Emre Yayınları, İstanbul, 1995.

KARABEKİR, Kâzım; **Kürt Meselesi**, Yayına Hazırlayan: F. Özerengin, Emre Yayınları, İstanbul, 1995.

KARABEKİR, Kâzım; **Nutuk ve Karabekir'den Cevaplar 8**, Yayına Hazırlayan: F. Özerengin, Emre Yayınları, İstanbul, 1997.

KARABEKİR, Kâzım; **Nutuk ve Karabekir'den Cevaplar 11**, Yayına Hazırlayan: F. Özerengin, Emre Yayınları, İstanbul, 1997.

KARABEKİR, Kâzım; **İstiklâl Harbimiz 1**, Yayına Hazırlayan: F. Özerengin, Emre Yayınları, İstanbul, 2000.

KARABEKİR, Kâzım; **İstiklâl Harbimiz 2**, Yayına Hazırlayan: F. Özerengin, Emre Yayınları, İstanbul, 2000.

KARABEKİR, Kâzım; **İstiklâl Harbimiz 3**, Yayına Hazırlayan: F. Özerengin, Emre Yayınları, İstanbul, 2000.

KARABEKİR, Kâzım; **İstiklâl Harbimiz 4**, Yayına Hazırlayan: F. Özerengin, Emre Yayınları, İstanbul, 2000.

KARABEKİR, Kâzım; **İstiklâl Harbimiz 5**, Yayına Hazırlayan: F. Özerengin, Emre Yayınları, İstanbul, 2000.

KARABEKİR, Kâzım; **İktisat Esaslarımız -Hatıra ve Zabıtlarıyla 1923 İzmir İktisat Kongresi**, Yayına Hazırlayan: O. Hülagü ve Ö. H. Özalp, Emre Yayınları, İstanbul, 2001.

KARAL, Enver Ziya; **Tanzimat-ı Hayriye Devri (1839-1856)**, Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş., İstanbul, 1999.

KARAMURSAL, Ziya; **Osmanlı Malî Tarihi Hakkında Tetkikler**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1989.

KARAOSMANOĞLU, Yakup Kadri; **Atatürk**, Yayına Hazırlayan: A. Özkırımlı, İletişim Yayınları, İstanbul, 1998.

KATO, Shuichi; "Japonya'nın Boş Çekirdeği", **Yüzyılın Sonu- Büyük Düşünürler Çağımızı Yorumluyor** (iç.), Çeviren: B. Ç. Dişbudak, Editör: N. Gardels, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2000, s. 160-170.

KAVAK, Cavit; "Avrupa Birliği'nin Geleceği Bugünden Belli", **Ekonomik Bağımsızlık, Ulusal Kalkınma ve Sanayileşme İçin Gümrük Birliğine Hayır** (iç.), Türk Devrim Kurumu Yayınları, Ankara, 1996, s. 63-64.

KAYA, Gazanfer; "Kitap Tanıtım- Prof. Dr. Sezgin Kızılçelik: 'Atatürk'ü Doğru Anlamak'", ***Yeniden* Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk** (iç.), Sayı: 58, Temmuz 2003, s. 62-63.

KAYALI, Kurtuluş; **Ordu ve Siyaset, 27 Mayıs -12 Mart**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2000.

KAYNAR, Reşat; **Mustafa Reşit Paşa ve Tanzimat**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1985.

KAZANCIGİL, Ali; "Anti-emperyalist Bağımsızlık İdeolojisi ve Üçüncü Dünya Ulusçuluğu Olarak Kemalizm", **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce, Cilt: 2, Kemalizm** (iç.), Editör: A. İnsel, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001, s. 235-246.

KAZANCYAN, Rem; **Bolşevik-Kemalist-İttihatçı İlişkileri, Yeni Belgeler (1920-1922)**, Çeviren: A. Acaloğlu, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2000.

KAZGAN, Gülten; **100 Soruda Ortak Pazar ve Türkiye**, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1975.

KAZGAN, Gülten; "Türkiye, Bağımlılığını Perçinledi", **Ekonomik Bağımsızlık, Ulusal Kalkınma ve Sanayileşme İçin Gümrük Birliğine Hayır** (iç.), Türk Devrim Kurumu Yayınları, Ankara, 1996, s. 80-86.

KEIGHER, Sharon M. and LOWERY, Christine T.; "The Sickening Implications Of Globalization", **Health & Social Work** (iç.), May 1998, Vol. 23, Issue 2, s. 153-158.

KEMERLİOĞLU, Eyüp ve GÜNDÜZ, Mustafa; "Çağdaşlaşma İdeolojisi Olarak Atatürkçülük ve Atatürkçü Düşüncede Akılcılık", **Sosyal Bilimler Dergisi** (iç), Sayı: 22-23, Sivas, Aralık 1999, s. 165-178.

KEPENEK, Yakup; **100 Soruda Gelişimi, Sorunları ve Özelleştirilmeleriyle Türkiye'de Kamu İktisadi Teşebbüsleri (KİT)**, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1990.

KEYNES, John Maynard; "The Global Economy", **New Internationalist** (iç.), Jan/Feb2000, Issue 320, s. 24-25.

KINROSS, Lord; **Atatürk-Bir Milletin Yeniden Doğuşu**, Çeviren: N. Sander, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 1994.

KIŞLALİ, Ahmet Taner; **Atatürk'e Saldırmanın Dayanılmaz Hafifliği**, İmge Kitabevi, Ankara, 1998.

KIZILÇELİK, Sezgin; "Atatürk Döneminde Sanayileşme Çabaları", **Ata Dergisi** (iç.), Sayı: 4, Konya, 1993, s. 123-140.

KIZILÇELİK, Sezgin; "1920'ler Türkiye'sinde Bir Olanak Alanı Olarak Cumhuriyet", **75. Yılında Tüm Boyutlarıyla Cumhuriyet Sempozyumu** (iç.), C. Ü. Rektörlük Basımevi, Sivas, 1998, s. 11-36.

KIZILÇELİK, Sezgin; **Frankfurt Okulu**, Anı Yayıncılık, Ankara, 2000.

KIZILÇELİK, Sezgin; **Küreselleşme ve Sosyal Bilimler**, Anı Yayıncılık, Ankara, 2001.

KIZILÇELİK, Sezgin; **Sefaletin Sosyolojisi**, Anı Yayıncılık, Ankara, 2002.

KIZILÇELİK, Sezgin; "Küreselleşme ve Postmodernleşmeye Karşı Ulusal Bağımsızlık Hareketi", **Eğitim Araştırmaları** (iç.), Sayı: 7, Ankara, Nisan 2002, s. 96-111.

KIZILÇELİK, Sezgin; "Küreselleşme Süreci Karşısında Atatürkçü Düşün Sisteminin Konumu", **Eğitim Araştırmaları** (iç.), Sayı: 8, Ankara, Ağustos 2002, s. 13-29.

KİLİ, Suna; "Meclis'ten 30 Ağustos'a –Bir Savaşımın Öyküsü-", **Büyük Zafer ve Sonuçları** (60. Yıldönümü Toplantısı Bildirileri) (iç.), Boğaziçi Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1982, s. 21-39.

KOCACIK, Faruk; "Kitle Toplumu, Küreselleşme ve Türkiye", **Prof. Dr. Eyüp Kemerlioğlu'na Armağan** (iç.), Önder Matbaası, Sivas, 2000, s. 107-118.

KOÇAK, Cemil; "Siyasi Tarih (1923-1950)", **Türkiye Tarihi 4- Çağdaş Türkiye 1908-1980** (iç.), Cem Yayınevi, İstanbul, 1995, s. 85-173.

KOCATÜRK, Utkan; **Atatürk**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1987.

KOÇDEMİR, Kadir; "Jürgen Habermas ve Toplum Teorisi [I]", **Türkiye Günlüğü** (iç.), Sayı: 54, Ocak-Şubat 1999, s. 93-108.

KOLOĞLU, Orhan; "II. Abdülhamit'in Siyasal Düşüncesi", **Modern Türkiye'de Siyasî Düşünce, Cilt: 1: Cumhuriyet'e Devreden Düşünce Mirası: Tanzimat ve Meşrutiyet'in Birikimi** (iç.), Editör: M. Ö. Alkan, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001, s. 273-276.

KOLOĞLU, Orhan; **Mazlum Milletler Devrimleri ve Türk Devrimi (Atatürk'ün Açıklamalarıyla)**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2004.

KONGAR, Emre; **Devrim Tarihi ve Toplumbilim Açısından Atatürk**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1994.

KÖKER, Levent; "Kemalizm/Atatürkçülük: Modernleşme, Devlet ve Demokrasi", **Modern Türkiye'de Siyasî Düşünce, Cilt: 2, Kemalizm** (iç.), Editör: A. İnsel, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001, s. 97-112.

KÖKSAL, Duygu; "Atillâ İlhan", **Modern Türkiye'de Siyasî Düşünce, Cilt: 2, Kemalizm** (iç.), Editör: A. İnsel, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001, s. 488-495.

KÖKÜTÜRK, Yalın İstenç; **Atatürk'ü Anlamak-Vecizeler Yayınlanmamış Telgraflar Hatıra Defterlerine Yazdıkları**, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul, 1999.

KURTULUŞ SAVAŞI'NIN İDEOLOJİSİ: HÂKİMİYETİ MİLLİYE YAZILARI, Çevrimyazı: H. Bolluk, Sadeleştirme: K. Güran, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2004.

KURUÇ, Bilsay; **Mustafa Kemal Döneminde Ekonomi**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1987.

KURUÇ, Bilsay; "Kemalist Ekonomiden Kesitler", **Modern Türkiye'de Siyasî Düşünce, Cilt: 2, Kemalizm** (iç.), Editör: A. İnsel, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001, s. 298-312.

KÜLEBİ, Cahit; "Atatürk Kurtuluş Savaşında", **Türk Dili Aylık Dil ve Yazın Dergisi** ***Atatürk Özel Sayısı*** (iç.), Sayı: 353, Mayıs 1981, s. 672-678.

KÜLEBİ, Cahit; "Amerika" (1971), **Bütün Şiirleri** (iç.), Adam Yayınları, İstanbul, 1994, s. 246.

LARRAIN, Jorge; **İdeoloji ve Kültürel Kimlik**, Çeviren: N. N. Domaniç, Sarmal Yayınları, İstanbul, 1995.

LENİN, Vladimir İliç; **Emperyalizm-Kapitalizmin En Yüksek Aşaması**, Çeviren: C. Süreya, Sol Yayınları, Ankara, 1998.

LEWIS, Bernard; **Modern Türkiye'nin Doğuşu**, Çeviren: M. Kıratlı, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1991.

LITAN, Robert E.; "The 'Globalization' Challenge", **Brookings Review** (iç.), Spring 2000, Vol. 18, Issue 2, s. 35-37.

LOZAN BARIŞ KONFERANSI TUTANAKLAR-BELGELER, Birinci Takım Cilt I, Kitap I, Çeviren: S. L. Meray, YKY, İstanbul, 2001.

LOZAN BARIŞ KONFERANSI TUTANAKLAR-BELGELER, Birinci Takım Cilt I, Kitap II, Çeviren: S. L. Meray, YKY, İstanbul, 2001.

LOZAN BARIŞ KONFERANSI TUTANAKLAR-BELGELER, Birinci Takım Cilt II, Çeviren: S. L. Meray, YKY, İstanbul, 2001.

LOZAN BARIŞ KONFERANSI TUTANAKLAR-BELGELER, Birinci Takım Cilt III, Çeviren: S. L. Meray, YKY, İstanbul, 2001.

LOZAN BARIŞ KONFERANSI TUTANAKLAR-BELGELER, Birinci Takım Cilt IV, Çeviren: S. L. Meray, YKY, İstanbul, 2001.

LOZAN BARIŞ KONFERANSI TUTANAKLAR-BELGELER, İkinci Takım Cilt I, Kitap I, Çeviren: S. L. Meray, YKY, İstanbul, 2001.

LOZAN BARIŞ KONFERANSI TUTANAKLAR-BELGELER, İkinci Takım Cilt I, Kitap II, Çeviren: S. L. Meray, YKY, İstanbul, 2001.

LOZAN BARIŞ KONFERANSI TUTANAKLAR-BELGELER, İkinci Takım Cilt II, Çeviren: S. L. Meray, YKY, İstanbul, 2001.

LÖWY, Michael; **Dünyayı Değiştirmek Üzerine-Karl Marx'tan Walter Benjamin'e Siyaset Felsefesi Denemeleri**, Çeviren: Y. Alogan, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1999.

MACAR, Elçin; "Doğan Avcıoğlu", **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce, Cilt: 2, Kemalizm** (iç.), Editör: A. İnsel, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001, s. 162-169.

MANDLE, Jon; "Globalization and Justice", **Annals of the American Academy of Political & Social Science** (iç.), July 2000, Vol. 570, s. 126-139.

MANGO, Andrew; **Atatürk**, Çeviren: F. Doruker, Sabah Kitapları, İstanbul, 2000.

MANİSALI, Erol; **Gümrük Birliğinin Siyasal ve Ekonomik Bedeli**, Bağlam Yayınları, İstanbul, 1996.

MANİSALI, Erol; **Türkiye-Avrupa İlişkileri**, Çağdaş Yayınları, İstanbul, 1998.

MANİSALI, Erol; **Bıçak Sırtındaki Dünya ve Türkiye**, Cumhuriyet Kitap Kulübü, İstanbul, 1998.

MANİSALI, Erol; **2000'li Yıllara Başlarken Dünya ve Türkiye**, Cumhuriyet Kitap Kulübü, İstanbul, 2000.

MANİSALI, Erol; **İçyüzü ve Perde Arkasıyla Avrupa Çıkmazı: Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri**, Otopsi Yayınevi, İstanbul, 2001.

MANİSALI, Erol; **Yirmibirinci Yüzyılda Küresel Kıskaç Küreselleşme, Ulus-Devlet ve Türkiye**, Otopsi Yayınevi, İstanbul, 2001.

MANİSALI, Erol; **Attilâ İlhan'la 1000 Saat**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2001.

MANİSALI, Erol; **Türkiye-Avrupa İlişkilerinde "Sessiz Darbe"**, Derin Yayınları, İstanbul, 2002.

MANİSALI, Erol; **Türkiye ve Küreselleşme**, Derin Yayınları, İstanbul, 2002.

MARCUSE, Herbert; **Sovyet Marksizmi**, Çeviren: S. Çağan, May Yayınları, İstanbul, Tarihsiz.

MARCUSE, Herbert; **Tek-Boyutlu İnsan: İleri İşleyim Toplumun İdeolojisi Üzerine İncelemeler**, Çeviren: A. Yardımlı, İdea Yayınları, İstanbul, 1990.

MARCUSE, Herbert; **Karşıdevrim ve Başkaldırı**, Çeviren: G. Koca ve V. Ersoy, Ara Yayıncılık, İstanbul, 1991.

MARCUSE, Herbert; "Marcuse ve Frankfurt Okulu", **Yeni Düşün Adamları** (iç.), Derleyen: B. Magee, Çeviren: Ü. Oskay, Birey ve Toplum Yayınları, Ankara, 1985, s. 57-74.

MARDİN, Şerif; **Yeni Osmanlı Düşüncesinin Doğuşu**, İngilizce'den Çeviren: M. Türköne ve Diğerleri, İletişim Yayınları, İstanbul, 1998.

MARX, Karl; **Kapital I-Kapitalist Üretimin Eleştirel Bir Tahlili**, Çeviren: A. Bilgi, Sol Yayınları, Ankara, 1986.

MARX, Karl; **Kapital III-Ekonomi Politiğin Eleştirisi**, Yayıma Hazırlayan: F. Engels, Çeviren: A. Bilgi, Sol Yayınları, Ankara, 1990.

MARX, Karl ve ENGELS, Friedrich; **Komünist Parti Manifestosu**, Çeviren: Sol Yayınları Yayın Kurulu, Sol Yayınları, Ankara, 1998.

MERİÇ, Cemil; **Saint-Simon-İlk Sosyolog, İlk Sosyalist**, Yayına Hazırlayan: M. A. Meriç, İletişim Yayınları, İstanbul, 1996.

MIKUSCH, Dagobert von; **Avrupa ile Asya Arasındaki Adam: Gazi Mustafa Kemal, Cilt: 4**, Çeviren: E. N. Erendor, Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş., İstanbul, 2000.

MİLLİYET GAZETESİ, 14 Aralık 2002.

MİLLİYET GAZETESİ, 15 Aralık 2002.

MUMCU, Uğur; **Bütün Yazıları 1: Katiller Demokrasisi Hırsızlar Düzeni (1962-1972 Yazıları)**, um:ag Vakfı Yayınları, Ankara, 1999.

MUMCU, Uğur; **Bütün Yazıları 2: Quisling Cephesi (1 Ocak-31 Temmuz 1974 Yazıları)**, um:ag Vakfı Yayınları, Ankara, 1997.

MUMCU, Uğur; **Bütün Yazıları 3: Amerika Küsmesin (1 Ağustos-31 Aralık 1974 Yazıları)**, um:ag Vakfı Yayınları, Ankara, 1997.

MUMCU, Uğur; **Bütün Yazıları 4: Çağın Suçu (1 Ocak-17 Haziran 1975 Yazıları)**, um:ag Vakfı Yayınları, Ankara, 1997.

MUMCU, Uğur; **Bütün Yazıları 5: Sağcı Düşünce (19 Haziran-30 Aralık 1975 Yazıları)**, um:ag Vakfı Yayınları, Ankara, 1997.

MUMCU, Uğur; **Bütün Yazıları 6: Yolsuzluk, Şiddet, Bağımlılık (2 Ocak-16 Haziran 1976 Yazıları)**, um:ag Vakfı Yayınları, Ankara, 1997.

MUMCU, Uğur; **Bütün Yazıları 7: Devlet, Silah, Adalet (16 Haziran-31 Aralık 1976 Yazıları)**, um:ag Vakfı Yayınları, Ankara, 1997.

MUMCU, Uğur; **Bütün Yazıları 8: Kontrgerilla Öğretileri (1Ocak-30 Haziran 1977 Yazıları)**, um:ag Vakfı Yayınları, Ankara, 1997.

MUMCU, Uğur; **Bütün Yazıları 9: Bir Devlet Arıyoruz! (1 Temmuz-31 Aralık 1977 Yazıları)**, um:ag Vakfı Yayınları, Ankara, 1997.

MUMCU, Uğur; **Bütün Yazıları 10: Milliyetçilik A.Ş. (2 Ocak-11 Temmuz 1978 Yazıları)**, um:ag Vakfı Yayınları, Ankara, 1997.

MUMCU, Uğur; **Bütün Yazıları 11: Hukuk, Devlet, Aşiret (12 Temmuz-31 Aralık 1978 Yazıları)**, um:ag Vakfı Yayınları, Ankara, 1997.

MUMCU, Uğur; **Bütün Yazıları 12: Sistem (2 Ocak-6 Haziran 1979 Yazıları)**, um:ag Vakfı Yayınları, Ankara, 1997.

MUMCU, Uğur; **Bütün Yazıları 13: Ata'm İzindeyiz (7 Haziran-31 Aralık 1979 Yazıları)**, um:ag Vakfı Yayınları, Ankara, 1997.

MUMCU, Uğur; **Bütün Yazıları 14: Bağımsızlık Gülü (2 Ocak-9 Haziran 1980 Yazıları)**, um:ag Vakfı Yayınları, Ankara, 1997.

MUMCU, Uğur; **Bütün Yazıları 15: Batı Kulübünde Dans (10 Haziran-31 Aralık 1980 Yazıları)**, um:ag Vakfı Yayınları, Ankara, 1997.

MUMCU, Uğur; **Bütün Yazıları 16: Esir Teşebbüs (1 Ocak-19 Haziran 1981 Yazıları)**, um:ag Vakfı Yayınları, Ankara, 1997.

MUMCU, Uğur; **Bütün Yazıları 17: Namuslu Olma Cesareti (20 Haziran-31 Aralık 1981 Yazıları)**, um:ag Vakfı Yayınları, Ankara, 1997.

MUMCU, Uğur; **Bütün Yazıları 18: Alaturka Kapitalizm (1 Ocak-6 Temmuz 1982 Yazıları)**, um:ag Vakfı Yayınları, Ankara, 1997.

MUMCU, Uğur; **Bütün Yazıları 19: 24 Ocak Anayasası (7 Temmuz-5 Aralık 1982 Yazıları)**, um:ag Vakfı Yayınları, Ankara, 1997.

MUMCU, Uğur; **Bütün Yazıları 20: Engelli Demokrasi (14 Ocak-22 Temmuz 1983 Yazıları)**, um:ag Vakfı Yayınları, Ankara, 1997.

MUMCU, Uğur; **Bütün Yazıları 21: Ortadirek Türküleri (23 Temmuz-31 Aralık 1983 Yazıları)**, um:ag Vakfı Yayınları, Ankara, 1997.

MUMCU, Uğur; **Bütün Yazıları 22: Devlet Modası: Tek Yol Özal! (1 Ocak-15 Haziran 1984 Yazıları)**, um:ag Vakfı Yayınları, Ankara, 1997.

MUMCU, Uğur; **Bütün Yazıları 23: Ermeni Mandacıları (16 Haziran-25 Aralık 1984 Yazıları)**, um:ag Vakfı Yayınları, Ankara, 1997.

MUMCU, Uğur; **Bütün Yazıları 24: Kuvvayı Ticariye Ruhu (1 Ocak-25 Haziran 1985 Yazıları)**, um:ag Vakfı Yayınları, Ankara, 1997.

MUMCU, Uğur; **Bütün Yazıları 25: Sahte Atatürkçülük (26 Haziran-31 Aralık 1985 Yazıları)**, um:ag Vakfı Yayınları, Ankara, 1997.

MUMCU, Uğur; **Bütün Yazıları 27: 12 Eylül ve Şeriat (15 Haziran-31 Aralık 1986 Yazıları)**, um:ag Vakfı Yayınları, Ankara, 1997.

MUMCU, Uğur; **Bütün Yazıları 30: Paşa Tasarrufları (1 Ocak-16 Haziran 1988 Yazıları)**, um:ag Vakfı Yayınları, Ankara, 1997.

MUMCU, Uğur; **Bütün Yazıları 33: Askeri Marksizmden Demokrat Sosyalizme (13 Haziran-31 Aralık 1989 Yazıları)**, um:ag Vakfı Yayınları, Ankara, 1997.

MUMCU, Uğur; **Bütün Yazıları 37: Serbest Piyasa ve Kemalizm (17 Mayıs-5 Kasım 1991 Yazıları)**, um:ag Vakfı Yayınları, Ankara, 1997.

MUMCU, Uğur; **Bütün Yazıları 38: Örs ve Çekiç (1 Şubat-24 Temmuz 1992 Yazıları)**, um:ag Vakfı Yayınları, Ankara, 1997.

MUMCU, Uğur; **Bütün Yazıları 39: Kemalizm Sendromu ve Pax-Amerikan (25 Temmuz-31 Aralık 1992 Yazıları)**, um:ag Vakfı Yayınları, Ankara, 1997.

MUMCU, Uğur; **Tarikat, Siyaset, Ticaret**, um:ag Vakfı Yayınları, Ankara, 1998.

MUMCU, Uğur; **Devrimci ve Demokrat**, um:ag Vakfı Yayınları, Ankara, 1998.

MUMCU, Uğur; **Bir Pulsuz Dilekçe**, um:ag Vakfı Yayınları, Ankara, 1998.

MUMCU, Uğur; **Gazi Paşa'ya Suikast**, um:ag Vakfı Yayınları, Ankara, 1998.

MUMCU, Uğur; **Kazım Karabekir Anlatıyor**, um:ag Vakfı Yayınları, Ankara, 1998.

MUMCU, Uğur; **Terörsüz Özgürlük**, um:ag Vakfı Yayınları, Ankara, 1998.

MUMCU, Uğur; **Liberal Çiftlik**, um:ag Vakfı Yayınları, Ankara, 1998.

MUMCU, Uğur; **Söz Meclisten İçeri**, um:ag Vakfı Yayınları, Ankara, 1998.

MUMCU, Uğur; **Suçlular ve Güçlüler**, um:ag Vakfı Yayınları, Ankara, 1999.

NADİ, Nadir; **Ben Atatürkçü Değilim**, Çağdaş Yayınları, İstanbul, 1986.

NAIMAN, Arthur; **Chomsky İle Konuşmalar**, Çeviren: N. Erol, Alan Yayıncılık, İstanbul, 1996.

NAYIR, Yaşar Nabi; **Tek Yol Atatürk Yolu**, Varlık Yayınları, İstanbul, 1981.

NÂZIM HİKMET; **835 Satır-Şiirler 1**, Adam Yayınları, İstanbul, 1994.

NÂZIM HİKMET; **Son Şiirleri (1959-1963)-Şiirler 7**, Adam Yayınları, İstanbul, 1994.

NÂZIM HİKMET; **Kuvâyi Milliye**, Adam Yayınları, İstanbul, 1994.

NEWMAN, Christopher; "Realizm: Küreselleşme ve Bağımsız Devlet", Çeviren: M. Türker, **Türkiye Günlüğü** (iç.), Sayı: 64, Kış 2001, s. 79-87.

OKYAR, Osman ve SEYİTDANLIOĞLU, Mehmet; **Fethi Okyar'ın Anıları-Atatürk, Okyar ve Çok Partili Türkiye**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1999.

OLKUN, Sinan; "Kitap İnceleme: Atatürk'ü Doğru Anlamak", **İlköğretim-Online** (iç.), Sayı: 2, Haziran 2003, s. 63.

ONARAN, Mustafa Şerif; "Kuvâyi Milliye İnsanları", **Varlık** (iç.), Sayı: 1137, Haziran 2002, s. 21-24.

ORTAYLI, İlber; "Tanzimat", **Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi, Cilt: 6** (iç.), İletişim Yayınları, İstanbul, 1985, s. 1545-1547.

ORTAYLI, İlber; **İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1999.

OZANKAYA, Özer; **Cumhuriyet Çınarı**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1994.

OZANKAYA, Özer; **Türkiye'de Laiklik–Atatürk Devrimlerinin Temeli**, Cem Yayınevi, İstanbul, 1995.

OZANKAYA, Özer; **Dünya Düşünürleri Gözüyle Atatürk ve Cumhuriyeti-Söyleşiler**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2000.

OZANKAYA, Özer; "Sunuş", CELAL NURİ; **Türk Devrimi-İnsanlık Tarihinde Türk Devriminin Yeri-**, Günümüz Yazı ve Diline Çeviren: Ö. Ozankaya, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2002, s. IX-XI.

ÖLÇEN, Ali Nejat; "Gümrük Birliğine Sığınmak", **Ekonomik Bağımsızlık, Ulusal Kalkınma ve Sanayileşme İçin Gümrük Birliğine Hayır** (iç.), Türk Devrim Kurumu Yayınları, Ankara, 1996, s. 65-68.

ÖLÇEN, Ali Nejat; "'Gümrük Birliği' Kıskacı", **Ekonomik Bağımsızlık, Ulusal Kalkınma ve Sanayileşme İçin Gümrük Birliğine Hayır** (iç.), Türk Devrim Kurumu Yayınları, Ankara, 1996, s. 89-99.

ÖNDER, İzzettin; "Cumhuriyet'in Ekonomik Hikayesi", ***Yeni Türkiye* Cumhuriyet Özel Sayısı: Cumhuriyet 1923-1998 Dönemi Değerlendirmesi V- Ekonomik İdari Hukuki Değerlendirme** (iç.), Sayı: 23-24, Eylül Aralık 1998, s. 3312-3316.

ÖZ, Esat; **Türkiye'de Tek-Parti Yönetimi ve Siyasal Katılım (1923-1945)**, Gündoğan Yayınları, Ankara, 1992.

ÖZEL, Mustafa; "İkinci Tanzimat", **Ekonomik Bağımsızlık, Ulusal Kalkınma ve Sanayileşme İçin Gümrük Birliğine Hayır** (iç.), Türk Devrim Kurumu Yayınları, Ankara, 1996, s. 58-59.

ÖZKAN, İ. Reşat; "Gümrük Birliği Zaferi (!) Ve...", **Ekonomik Bağımsızlık, Ulusal Kalkınma ve Sanayileşme İçin Gümrük Birliğine Hayır** (iç.), Türk Devrim Kurumu Yayınları, Ankara, 1996, s. 25-27.

PARLA, Taha; **Türkiye'de Siyasal Kültürün Resmî Kaynakları-Cilt 1, Atatürk'ün *Nutuk*'u**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1994.

PERİNÇEK, Doğu; **Kemalist Devrim-1, Teorik Çerçeve**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2000.

PERİNÇEK, Doğu; **Kemalist Devrim-2, Din ve Allah**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1996.

PERİNÇEK, Doğu; **Kemalist Devrim-3, Altı Ok**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2000.

PERİNÇEK, Doğu; **28 Şubat ve Ordu**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2000.

PERİNÇEK, Doğu; "Kemalist Devrim'in Stratejik Kimlik Beyanı: Asyalıyız", **Teori** (iç.), Sayı: 140, Eylül 2001, s. 5-24.

PERİNÇEK, Doğu; **Karen Fogg'un E-Postaları**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2002.

PERNOT, Maurice; "Kemal Atatürkten Sonra Kemalist İnkılâb", **Cumhuriyet Gazetesi** (iç.), 23 Kasım 1938, s. 8.

POLANYI, Karl; **Büyük Dönüşüm-Çağımızın Siyasal ve Ekonomik Temelleri**, Çeviren: A. Buğra, Alan Yayıncılık, İstanbul, 1986.

POSTA GAZETESİ, 14 Aralık 2002.

RADİKAL GAZETESİ, 14 Aralık 2002.

RADİKAL GAZETESİ, 15 Aralık 2002.

RAGIN, Charles ve CHIROT, Daniel; "Immanuel Wallerstein'in Dünya Sistemi: Tarih Olarak Siyaset ve Sosyoloji", **Tarihsel Sosyoloji-Bloch'tan Wallerstein'e Görüşler ve Yöntemler** (iç.), Editör: T. Skocpol, Çeviren: A. Fethi, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1999, s. 276-312.

RITZER, George; **Toplumun McDonaldlaştırılması-Çağdaş Toplum Yaşamının Değişen Karakteri Üzerine Bir İnceleme**, Çeviren: Ş. S. Kaya, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1998.

RICARDO, David; **Ekonomi Politiğin ve Vergilendirmenin İlkeleri**, Çeviren: T. Ertan, Belge Yayınları, İstanbul, 1997.

RODRIK, Dani; **Küreselleşme Sınırı Aştı mı?**, Çeviren: I. Akyol ve F. Ünsal, Kızılelma Yayıncılık, İstanbul, Tarihsiz.

ROMA ANTLAŞMASI, 25 Mart 1957, ÇİFTÇİ, Ahmet; **Her Yönüyle Ortak Pazar** (iç.), Yaylacık Matbaası, İstanbul, 1970, s. 87-295.

ROTHSCHILD, Emma, "Globalization And The Return Of History", **Foreign Policy** (iç.), Summer 1999, Issue 115, s. 106-116.

ROZALIEV, Y. Nikolaeviç; **Mustafa Kemal Atatürk-Yaşamı ve Siyasal Etkinliklerine İlişkin Deneme**, Çeviren: N. Eyüpoğlu, Multilingual Yabancı Dil Yayınları, İstanbul, 1997.

RYAN, Michael; "Postmodern Siyaset", Çeviren: M. Küçük, **Modernite Versus Postmodernite** (iç.), Derleyen: M. Küçük, Vadi Yayınları, Ankara, 1993, s. 298-315.

SABAH GAZETESİ, 14 Aralık 2002.

SAFA, Peyami; "Atatürkümüz", **Cumhuriyet Gazetesi** (iç.), 10 Kasım 1938, s. 2.

SAFA, Peyami; "Nazariyeler Karşısında Atatürk", **Cumhuriyet Gazetesi** (iç.), 23 Kasım 1938, s. 5.

SAFA, Peyami; **Türk İnkılâbına Bakışlar**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 1988.

SALIŞIK, Selahattin; **Kurtuluş Savaşı'nın Gizli Örgütü M.M. Grubu**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1999.

SARC, Ömer Celâl; "Tanzimat ve Sanayiimiz", **Tanzimat 1** (iç.), Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1999, s. 423-440.

SARIBAY, Ali Yaşar; **Postmodernite, Sivil Toplum ve İslam**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1994.

SARTRE, Jean Paul; "Önsöz", FANON, Frantz; **Yeryüzünün Lanetlileri** (iç.), Çeviren: B. Doktor, Birleşik Yayıncılık, İstanbul, Tarihsiz, s. 20-42.

SARUP, Madan; **Post-Yapısalcılık ve Postmodernizm**, A. B. Güçlü, Ark Yayınları, Ankara, 1995.

SAV, Ergun; **Atatürk ve İki Büyük Türk Düşünürü Namık Kemal-Ziya Gökalp**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2001.

SAVAŞ, Vural; **İrtica ve Bölücülüğe Karşı Militan Demokrasi**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2000.

SAVAŞ, Vural; **Militan Atatürkçülük**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2001.

SAVAŞ, Vural; **Satılmışların Ekonomisi**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2002.

SAVAŞ, Vural; **Atatürk'ün Kemiklerini Sızlatan Parti: CHP**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2003.

SAVAŞ, Vural; **Türkiye Cumhuriyeti Çökerken**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2004.

SAVAŞ, Vural F.; **Türkiye ve AET**, AR Basım Yayım ve Dağıtım A.Ş., İstanbul, 1983.

SAYIN, Önal; "Küreselleşmenin Sermaye ve İşgücü Üzerine Etkileri", **Toplum ve Göç** (iç.), Sosyoloji Derneği Yayınları, Ankara, 1997, s. 477-485.

SELEK, Sabahattin; **Anadolu İhtilâli**, Cem Yayınevi, İstanbul, 1976.

SELEK, Sabahattin; **Millî Mücadele (Erzurum'da Gergin Günler)**, Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş., İstanbul, 1999.

SEZER, Baykan; **Asya Tarihinde Su Boyu Ovaları ve Bozkır Uygarlıkları**, İ. Ü. Edebiyat Fakültesi Yayını, İstanbul, 1979.

SEZER, Baykan; **Toplum Farklılaşmaları ve Din Olayı**, İ. Ü. Edebiyat Fakültesi Yayını, İstanbul, 1981.

SEZER, Baykan; **Sosyolojinin Ana Başlıkları**, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayını, İstanbul, 1985.

SEZER, Baykan; **Türk Sosyolojisinin Ana Sorunları**, Sümer Kitabevi, İstanbul, 1988.

SEZER, Baykan; **Doğu-Batı İlişkileri Açısından Batı Tarımı**, İ. Ü. Edebiyat Fakültesi Yayını, İstanbul, 1990.

SEZER, Baykan; **Sosyolojide Yöntem Tartışmaları**, Sümer Kitabevi, İstanbul, 1993.

SEZER, Baykan; **Batı Dünya Egemenliği ve Endüstri Devrimi**, T.T.K., Basımevi, Ankara, 1997.

SHAYEGAN, Daryush; **Yaralı Bilinç-Geleneksel Toplumlarda Kültürel Şizofreni**, Çeviren: H. Bayrı, Metis Yayınları, İstanbul, 1991.

SHERRILL, Charles N.; **Bir ABD Büyükelçisinin Türkiye Hatıraları Mustafa Kemal 1**, Çeviren: Ö. Uğurlu, Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş., İstanbul, 1999.

SİNANOĞLU, Oktay; **Hedef Türkiye**, Otopsi Yayınevi, İstanbul, 2002.

SİNANOĞLU, Oktay; ***Bir Nev-York Rüyası* "Bye-Bye" Türkçe**, Otopsi Yayınevi, İstanbul, 2002.

SİNANOĞLU, Oktay; **Büyük Uyanış**, Otopsi Yayınevi, İstanbul, 2003.

SİVAS ANADOLU KADINLARI MÜDAFAA-İ VATAN CEMİYETİ; "Anadolu'dan Acıklı Bir Sada", **Hâkimiyet-i Milliye**, nr. 6, 2 Şubat 1336/1920, **Devrin Yazarlarının Kalemiyle Millî Mücadele ve Gazi Mustafa Kemal I** (iç.), Hazırlayan: M. Kaplan ve Diğerleri, Kültür Baklanlığı Yayınları, Ankara, 1992, s. 216-219.

SİYAVUŞGİL, Sabri Esat; "Tanzimat'ın Fransız Efkârı Umumiyesinde Uyandırdığı Akisler", **Tanzimat 2** (iç.), Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1999, s. 747-756.

SMITH, Adam; **Ulusların Zenginliği**, Çeviren: A. Yunus ve M. Bakırcı, Alan Yayıncılık, İstanbul, 1985.

SOMEL, Selçuk Akşin; "Osmanlı Reform Çağında Osmanlıcılık Düşüncesi (1839-1913)", **Modern Türkiye'de Siyasî Düşünce, Cilt: 1: Cumhuriyet'e Devreden Düşünce Mirası: Tanzimat ve Meşru-**

tiyet'in **Birikimi** (iç.), Editör: M. Ö. Alkan, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001, s. 88-116.

SPERCO, Willy; **Mustafa Kemal Atatürk 1881-1938**, Çeviren: Zeki Çelikkol, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2001.

STAR GAZETESİ, 14 Aralık 2002.

STEVENSON, Nick; "Globalization, National Cultures And Cultural Citizenship", **Sociological Quarterly** (iç.), Winter 1997, Vol. 38, Issue 1, s. 41-66.

SUNGU, İhsan; "Tanzimat ve Yeni Osmanlılar", **Tanzimat 2** (iç.), Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1999, s. 777-857.

ŞAMSUTDINOV, A. M.; **Mondros'tan Lozan'a Türkiye Ulusal Kurtuluş Savaşı Tarihi 1918-1923**, Çeviren: A. Behramoğlu, Doğan Kitapçılık, İstanbul, 1999.

ŞEFİK HÜSNÜ; **Türkiye'de Sosyal Sınıflar**, Günümüz Türkçesine Çeviren: M. Türkkan, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1997.

ŞİMŞİR, Bilâl N.; **Doğunun Kahramanı Atatürk**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1999.

TABB, William K.; "Globalization is an Issue, The Power Of Capital is The Issue", **Monthly Review: An Independent Socialist Magazine** (iç.), Jun1997, Vol. 49, Issue 2, s. 20-30.

TABB, William K.; **Ahlâksız Fil-21. Yüzyılda Küreselleşme ve Sosyal Adalet Mücadelesi**, Çeviren: E. Özkaya, Epos Yayınları, Ankara, 2002.

TAHİR, Kemal; **Notlar/Roman Notları 3**, Yayma Hazırlayan: C. Yazoğlu, Bağlam Yayınları, İstanbul, 1991.

TAHİR, Kemal; **Notlar/Batılaşma**, Yayma Hazırlayan: C. Yazoğlu, Bağlam Yayınları, İstanbul, 1992.

TAHİR, Kemal; **Kurt Kanunu**, Tekin Yayınevi, İstanbul, 2001.

TAHİR, Kemal; **Yorgun Savaşçı**, Tekin Yayınevi, İstanbul, 2003.

TAHİR, Kemal; **Yol Ayrımı**, Adam Yayınları, İstanbul, 2004.

TALAS, Cahit; **Ekonomik Sistemler**, S. Yayınları, Ankara, 1980.

TANÖR, Bülent; **Osmanlı-Türk Anayasal Gelişmeleri (1789-1980)**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2002.

TANÖR, Bülent; **Türkiye'de Kongre İktidarları (1918-1920)**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2002.

TANYOL, Cahit; **Çankaya Dramı**, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 1990.

TANYOL, Cahit; "Önsöz," BOZKURT, Mahmut Esat; **Atatürk İhtilali** (iç.), Kaynak Yayınları, İstanbul, 1995, s. 15-29.

TATLIDİL, Ercan; "Globalleşme Sürecinde İnsan Kaynaklarının Değişimi: Türkiye Örneği", **Prof. Dr. Eyüp Kemerlioğlu'na Armağan** (iç.), Önder Matbaası, Sivas, 2000, s. 119-138.

TEKÇE, İsmail Hakkı; **Muhafızı Atatürk'ü Anlatıyor-Emekli General İsmail Hakkı Tekçe'nin Anıları**, Yayına Hazırlayan: H. Pulur, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2000.

TEKELİ, İlhan ve İLKİN, Selim; **Türkiye ve Avrupa Birliği-3: Ulus Devletini Aşma Çabasındaki Avrupa'ya Türkiye'nin Yaklaşımı**, Ümit Yayıncılık, Ankara, 2000.

TENGİRŞENK, Yusuf Kemal; "Tanzimat Devrinde Osmanlı Devletinin Haricî Ticaret Siyaseti", **Tanzimat 1** (iç.), Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1999, s. 289-320.

TEVFİK FİKRET; **Rübâb-ı Şikeste ve Diğer Eserleri**, Yayına Hazırlayan: F. Uzun, İnkılâp ve Aka Kitabevleri, İstanbul, 1973.

TEZCAN, Ercüment; **Avrupa Birliği Hukuku'nda Birey**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2002.

TEZEL, Yahya Sezai; "Gümrük Birliği'nin Sonrası Daha Önemli", **Ekonomik Bağımsızlık, Ulusal Kalkınma ve Sanayileşme İçin Gümrük Birliğine Hayır** (iç.), Türk Devrim Kurumu Yayınları, Ankara, 1996, s. 31-34.

THE ECONOMIST; "Küreselleşme ve Eleştirileri-Bir Küreselleşme İncelemesi/29 Eylül 2001", **Türkiye Günlüğü** (iç.), Sayı: 66, Yaz 2001, s. 115-152.

THUROW, Lester C.; "Globalization: The Product of a Knowledge-Based Economy", **Annals of the American Academy of Political & Social Science** (iç.), July 2000, Vol. 570, s. 19-31.

TİMUR, Taner; **Türk Devrimi ve Sonrası**, İmge Kitabevi, Ankara, 1997.

TOPRAK, Zafer; "Tek-Parti Cumhuriyeti ve Demokrasi", ***Yeni Türkiye* Cumhuriyet Özel Sayısı: Cumhuriyet 1923-1998 Dönemi Değerlendirmesi II- Siyasal Değerlendirme** (iç.), Sayı: 23-24, Eylül Aralık 1998, s. 1053-1055.

TOROS, Taha; **Kurtuluş Savaşı'nda Çukurova**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2001.

TOYNBEE, Arnold J.; **Türkiye ve Avrupa**, Çeviren: K. Yargıcı ve M. A. Yalman, Örgün Yayınevi, İstanbul, 2002.

TOURAINE, Alain; **Eşitliklerimiz ve Farklılıklarımızla Birlikte Yaşayabilecek miyiz?**, Çeviren: O. Kunal, YKY, İstanbul, 2000.

TOURAINE, Alain; "The New Capitalist Society", **Identity, Culture and Globalization** (iç.), Editör: E. Ben-Rafael ve Y. Sternberg, Brill, Boston, 2001, s. 265-276.

TÖKİN, İsmail Husrev; **Türkiye Köy İktisadiyatı**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1990.

TUNAYA, Tarık Zafer; **Türkiye'de Siyasal Partiler, Cilt I: İkinci Meşrutiyet Dönemi 1908-1918**, Hürriyet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1988.

TUNAYA, Tarık Zafer; **Türkiye'de Siyasal Partiler, Cilt 2: Mütareke Dönemi 1918-1922**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1999.

TUNAYA, Tarık Zafer; **Türkiye'de Siyasal Partiler, Cilt III: İttihat ve Terakki: Bir Çağın, Bir Kuşağın, Bir Partinin Tarihi**, Hürriyet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1989.

TUNAYA, Tarık Zafer; **Devrim Hareketleri İçinde Atatürk ve Atatürkçülük**, Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş., İstanbul, 1997.

TUNAYA, Tarık Zafer; **Türkiye'de Siyasal Gelişmeler (1876-1938), Mütareke, Cumhuriyet ve Atatürk (1918-1938)**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2002.

TUNÇAY, Mete; **Türkiye'de Sol Akımlar-II (1925-1936)**, BDS Yayınları, İstanbul, 1992.

TURAN, Şerafettin; **Türk Devrim Tarihi, 1. Kitap: İmparatorluğun Çöküşünden Ulusal Direnişe**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1991.

TURAN, Şerafettin; **Türk Devrim Tarihi, 2. Kitap: Ulusal Direnişten Türkiye Cumhuriyeti'ne**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1998.

TURAN, Şerafettin; **Türk Devrim Tarihi, 3. Kitap (Birinci Bölüm): Yeni Türkiye'nin Oluşumu (1923-1938)**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1995.

TURAN, Şerafettin; **Türk Devrim Tarihi, 3. Kitap (İkinci Bölüm): Yeni Türkiye'nin Oluşumu (1923-1938)**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1996.

TURAN, Şerafettin; **Türk Devrim Tarihi, 4. Kitap (Birinci Bölüm): Çağdaşlık Yolunda Yeni Türkiye (10 Kasım 1938-14 Mayıs 1950)**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1999.

TURAN, Şerafettin; **Türk Devrim Tarihi, 4. Kitap (İkinci Bölüm): Çağdaşlık Yolunda Yeni Türkiye (14 Mayıs 1950-27 Mayıs 1960)**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1999.

TURHAN, Mümtaz; **Garplılaşmanın Neresindeyiz?**, Yağmur Yayınevi, İstanbul, 1972.

TÜFEKÇİ, Gürbüz; "Sunuş", Atatürk, **Seyahat Notları 1930-1931** (iç.), Kaynak Yayınları, İstanbul, 1998, s. 11-22.

TÜRKEŞ, Mustafa; "Kadro Dergisi", **Modern Türkiye'de Siyasî Düşünce, Cilt: 2, Kemalizm** (iç.), Editör: A. İnsel, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001, s. 464-476.

TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASI, Yaylım Yayıncılık, İstanbul, 2000.

TÜRKİYE'DE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI SEMPOZYUMU-VIII: *TÜRKİYE-AB BÜTÜNLEŞMESİNDE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ ROLÜ*, 15-16 Aralık 2000, **AVRUPA BİRLİĞİ DEVLET VE STK'LAR** (iç.), Yayıma Hazırlayan: A. Anadol, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul, 2001.

TÜRKİYE İLE AVRUPA EKONOMİK TOPLULUĞU ARASINDA BİR ORTAKLIK YARATAN ANLAŞMA (ANKARA ANLAŞMASI), **Avrupa Topluluğu ve Türkiye** (iç.), Editör: Ö. Bozkurt, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1987, s. 89-99.

TÜTENGİL, Cavit Orhan; **Atatürk'ü Anlamak ve Tamamlamak**, Varlık Yayınları, İstanbul, 1981.

TÜZÜN, Çiğdem; "Türkiye-AET Ortaklığında Gümrük Birliği", **Avrupa Topluluğu ve Türkiye** (iç.), Editör: Ö. Bozkurt, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1987, s. 49-56.

UĞUR, Mehmet; "Türkiye'nin Üyeliği Yerine Gümrük Birliği mi? AB-Türkiye İlişkileri Üzerine Bir Başka Yorum", **Türkiye Avrupa'nın Neresinde? Gümrük Birliği Anlaşması'nın Düşündürdükleri** (iç.), Yayına Hazırlayan: B. Gökay, Çeviren: S. Paydak, Ayraç Yayınevi, Ankara, 1997, s. 19-41.

UĞUR, Mehmet; **Avrupa Birliği ve Türkiye: Bir Dayanak/İnandırıcılık İkilemi**, Everest Yayınları, İstanbul, 2000.

ULUDAĞ, Sema; "Küreselleşmeye İsyan Eden Köylü: Jose Bove", **Varlık** (iç.), Sayı: 1124, Mayıs 2001, s. 57-59.

UYAR, Hakkı; "Mahmut Esat Bozkurt", **Modern Türkiye'de Siyasî Düşünce, Cilt: 2, Kemalizm** (iç.), Editör: A. İnsel, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001, s. 214-219.

UZUN, Ayşegül; "Siyasi Kriterler Çerçevesinde Katılım Ortaklığı ve Ulusal Program'ın Karşılaştırılması", **Avrupa Birliği'nin Geniş-**

leme Süreci (iç.), Derleyen: C. Aktar, İletişim Yayınları, İstanbul, 2002, s. 77-99.

ÜLKEN, Hilmi Ziya; **Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi**, Ülken Yayınları, İstanbul, 1992.

ÜLKEN, Hilmi Ziya; "Tanzimattan Sonra Fikir Hareketleri", **Tanzimat 2** (iç.), Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1999, s. 757-775.

ÜLKEN, Yüksel; "Atatürk'ün İktisadi Düşüncesi ve Politikası", **Atatürkçülük -İkinci Kitap** (iç.), Yayınına Hazırlayan: Genel Kurmay Başkanlığı, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1988, s. 251-272.

VEDAT NEDİM; "Devletçilik Yolunda Aydınlık", **Kadro -Aylık Fikir Mecmuası** (iç.), Sayı: 23, 1933, s. 12-17.

VELDET, Hıfzı; "Kanunlaştırma Hareketleri ve Tanzimat", **Tanzimat 1** (iç.), Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1999, s. 139-209.

VILLALTA, Jorge Blanco; **Atatürk**, Çeviren: F. Özsu, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1982.

WALLERSTEIN, Immanuel; **Tarihsel Kapitalizm**, Çeviren: N. Alpay, Metis Yayınları, İstanbul, 1992.

WALLERSTEIN, Immanuel; **Jeopolitik ve Jeokültür-Değişmekte Olan Dünya Sistemi Üzerine Denemeler**, Çeviren: M. Özel, İz Yayıncılık, İstanbul, 1993.

WALLERSTEIN, Immanuel; **Liberalizmden Sonra**, Çeviren: E. Öz, Metis Yayınları, İstanbul, 1998.

WALLERSTEIN, Immanuel; "Ulusal ve Evrensel: Dünya Kültürü Diye Bir Şey Olabilir mi?", Çeviren: G. Seçkin ve Ü. H. Yolsal, **Kültür, Küreselleşme ve Dünya Sistemi** (iç.), Derleyen: A. D. King, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara, 1998, s. 121-137.

WALLERSTEIN, Immanuel; "Küresel Olasılıklar, 1990-2025", Terence K. Hopkins ve Immanuel Wallerstein, **Geçiş Çağı-Dünya**

Sisteminin Yörüngesi (1945-2025) (iç.), Çeviren: N. Ersoy ve Diğerleri, Avesta Yayınları, İstanbul, 2000, s. 284-306.

WALLERSTEIN, Immanuel; **Ütopistik ya da 21. Yüzyılın Tarihsel Seçimleri,** Çeviren: T. Doğan, Avesta Yayınları, İstanbul, 2001.

WALLERSTEIN, Immanuel; **Güncel Yorumlar,** Çeviren: V. Atsız ve Diğerleri, Aram Yayıncılık, İstanbul, 2001.

WALLERSTEIN, Immanuel; "Yirminci Yüzyıl: Gün Ortasında Karanlık", Çeviren: S. Karahocagil, **Türkiye Günlüğü** (iç.), Sayı: 64, Kış 2001, s. 37-43.

WALTZ, Kenneth N.; "Globalization And American Power", **National Interest** (iç.), Spring 2000, Issue 59, s. 46-56.

WISHARD, Wm. Van Dusen; "Globalization: Humanity's Great Experiment", **Futurist** (iç.), October 1999, Vol. 33, Issue 8, s. 60-61.

YALÇINER, Mustafa; "Avrupa Birliği ve Türkiye", **Avrupa Birliği ve Sosyalistler: Akıntıya Karşı** (iç.), Derleyen: S. Özbudun ve T. Demirer, Ütopya Yayınları, Ankara, 2000, s. 132-138.

YAMAUCHİ, Masayuki; **Sultan Galiyev, İslam Dünyası ve Rusya,** Çeviren: H. Matsutani, Bağlam Yayınları, İstanbul, 1998.

YERASİMOS, Stefanos; **Azgelişmişlik Sürecinde Türkiye-Kitap: 3- Dünya Savaşından 1971'e,** Çeviren: B. Kuzucu, Belge Yayınları, İstanbul, 1989.

YETKİN, Çetin; "Dünden Bugüne Bağımsızlık, Özgürlük, Ulusal Egemenlik Açısından Atatürkçülük", ***Yeni Türkiye*** **Cumhuriyet Özel Sayısı: Cumhuriyet 1923-1998 Dönemi Değerlendirmesi I-Genel Değerlendirme ve İdeoloji** (iç.), Sayı: 23-24, Eylül Aralık 1998, s. 620-625.

YETKİN, Çetin; **Karşıdevrim 1945-1950,** Otopsi Yayınları, İstanbul, 2003.

YİĞİT, Süreyya; "Buradan Sonsuza-Türkiye, Avrupa Birliği ve Gümrük Birliği", **Türkiye Avrupa'nın Neresinde? Gümrük Birliği**

Anlaşması'nın Düşündürdükleri (iç.), Yayına Hazırlayan: B. Gökay, Çeviren: S. Paydak, Ayraç Yayınevi, Ankara, 1997, s. 72-84.

ZÜRCHER, Erik.Jan; **Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası**, Çeviren: G. Ç. Güven, Bağlam Yayınları, İstanbul, 1992.

ZÜRCHER, Erik Jan; **Modernleşen Türkiye'nin Tarihi**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1996.

ISBN 975-6956-88-7